

МЕЙВ БИНЧИ МОЛИТВА ЗА ОБИЧ

Превод от английски: Юлия Чернева, Весела Маркова, 1995

chitanka.info

На милия ми Гордън с цялата ми любов
Мейв Бинчи

В съда беше много скучно и прозаично. Тук се установяваха причините за смъртните случаи и нямаше подиум и съдии с перуки, нито униформени полицаи, които да призовават свидетелите. Всъщност беше досуц като в обикновен кабинет. Зад витрините на библиотеката имаше книги, а на пода — линолеум, единият ъгъл сякаш бе гризан и дъвкан от нещо.

Навън животът течеше нормално. Минаваха автобуси и никой не се спираше да ги погледне. Един шофьор на такси четеше вестник и дори не вдигна глава, когато малката група излезе на улицата.

Двете жени бяха в черно, но не изглеждаха в траур — просто бяха облечени като за официален случай. Ешлинг носеше черен кадифен жакет върху сивата си рокля. На този фон медночервената ѝ коса се открояваше още повече. Елизабет беше с хубаво черно палто. Купила го бе по време на разпродажбите през януари преди две години на половин цена и продавачката ѝ каза, че това била единствената качествена стока в магазина.

— С него можеш да отидеш навсякъде, мила — рече тя и Елизабет хареса тези думи — те ѝ напомниха за вълшебно килимче.

Хората не ги забелязваха, но те самите наблюдаваха минавачите известно време. Елизабет скри лицето си с ръка, когато излезе на стълбите към улицата. Ешлинг вече стоеше на стъпалата. Погледите им се срещнаха за дълго — вероятно само за секунда, но и секундата може да бъде много, много дълга...

ПЪРВА ЧАСТ
1940–1945

ПЪРВА ГЛАВА

Вайълет прочете книгата, която бе взела от библиотеката, и я затвори шумно. Поредната съмняваща се в себе си, лекомислена и празноглава героиня бе понесена от вихъра на чувствата си към властен мъж, който винаги заглушаваше възраженията ѝ с целувки, а настойчивостта на страстта му се проявяваше по най-различни достойни начини... Той и само той организираше бягствата, планираше сватбата или преселването в именията му в Южна Америка. Главната героиня не правеше нищо — не чакаше на опашки пред туристическите бюра, на гишето за билети или в паспортния отдел. А Вайълет трябваше да прави всичко сама. Беше прекарала една безкрайна сутрин в тичане от един магазин в друг, за да намери нещо за ядене. На другите жени това, изглежда, им харесваше, приемаха го като игра на криеница. „Ще ти кажа къде има хляб, ако ми кажеш откъде намери морковите.“

Вайълет ходи и в училището и проведе крайно неприятен разговор с мис Джеймс, която явно нямаше намерение да организира евакуацията на своя клас. Всички родители имали роднини в провинцията. Целият клас можел съвсем спокойно да си вземе багажа и да продължи образованието си на село, в безопасност, далеч от бомбите, а имало и хубава храна. Мис Джеймс каза доста язвително, че мистър и мисис Уайт сигурно имат приятели извън Лондон. Вайълет се зачуди изведнъж дали изобщо имат някъде приятели. Ядоса се на мис Джеймс, че я принуждава да разсъждава върху тази вероятност. Джордж наистина имаше някакви братовчеди в Съмърсет, близо до Уелс. Но не се бяха чували отдавна. Е да, Вайълет бе чела сантименталните истории за отдавна разделени семейства, които се събират поради евакуацията на децата... Но не мислеше, че подобно нещо може да се случи на Джордж. Самата тя нямаше роднини. Баща ѝ и втората му съпруга живееха в Ливърпул. Бяха се скарали с нея много отдавна и не можеше и дума да става за помирение. Раната трябваше да бъде отново отворена, прегледана и излекувана — едва тогава щеше

да има прошка. Ала всичко бе станало преди толкова много време, че беше почти забравено. По-добре да останеше така.

Елизабет беше толкова плаха и несигурна в себе си, че нямаше да ѝ е лесно да живее на чуждо място. Вайълет съжаляваше, че дъщеря ѝ е наследила неувереността на баща си. Като че ли вечно очакваше да се случи най-лошото. Е, вероятно така беше по-добре, отколкото да очаква големи неща и да получи малко. Вайълет подозираше, че на Елизабет и Джордж може да им провърви — те бяха настроени за поражение и несгоди и ако им се случеше нещо хубаво, може би щяха да се освободят от напрежението.

Както и да е, нямаше никакъв смисъл да обсъжда това с Джордж. Напоследък той говореше само за едно — как е възможно една държава да взима на военна служба мъже без капка мозък в главите и да отказва на хора като него, които действително биха допринесли нещо по време на войната... И без това му беше достатъчно неприятно да гледа как всички безмозъчни младежи преуспяват в банката, занимават се с най-различни неща, напредват и си купуват автомобили — това вече беше чисто нахалство. Но сега, когато страната им беше заплашена и нацията беше в опасност, Джордж бе чул, че някои сфери са от съдбоносно значение за държавата, и банковото дело е една от тях.

По време на медицинския преглед не установиха никакви тежки заболявания, а само поредица от дребни увреждания — Джордж имаше плоски стъпала, гърдите му свиреха, имаше проблеми със синусите, разширени вени и недочуваше с едното ухо. Готовността му да даде живота си за родината беше посрещната с пренебрежение.

Понякога Вайълет изпитваше прилив на старите, познати чувства към него и споделяше гнева му, но по-често мислеше, че той сам си навлича неприятностите. Не защото недочуваше и имаше разширени вени, а заради отказа и последвалото му разочарование. Джордж правеше всичко възможно да го предизвиква сам.

Така че въпросът какво да правят с Елизабет беше изцяло в ръцете на Вайълет. Както и много други проблеми.

Тя стана и се погледна в огледалото. Лицето ѝ беше хубаво. Тенът ѝ беше приятен — такъв, какъвто рекламираха в списанията. Косата ѝ беше естествено руса, фигурата ѝ — приемлива, както винаги. Още преди да затегнат коланите заради патриотизма и тази

ужасна война, Вайълет обръщаше внимание на храненето си. Но защо тогава лицето ѝ не сияеше? Не беше весело. Изглеждаше някак безизразно.

Разбира се, че ще изглежда така, помисли си възмутено Вайълет. Лицето на всяка жена би изглеждало безизразно, ако има такъв лош късмет. Мъжът, който ѝ бе казал, че очите ѝ са виолетови като името ѝ, бе злоупотребил с доверието ѝ и бе измамил всички в квартала. Онзи, който настояваше тя да стане професионална певица, имаше предвид, че иска да му пее в банята, докато ѝ налива искрящо вино. Нетърпеливият млад banker, който я бе уверявал, че двамата ще се издигнат в лондонското общество и всеки ще знае името ѝ и ще ѝ завижда заради съпруга, сега имаше плоски стъпала и разширени вени, чистеше зъбите си с клечка и одумваше местния клон на банката, където щеше да работи до края на живота си.

Всичко се оказва толкова различно и скучно. Несправедливо и тъпо. Нищо чудно, че чертите на лицето ѝ се бяха слели с общата сивота.

Вайълет погледна корицата на книгата. Под прозрачната подвързия се виждаше властният мъж, облегал се на стара чепата ябълка, с камшик за езда в ръка. Вайълет се зачуди дали авторите на подобни романи не трябва да се дават под съд.

Елизабет се прибра от училище, без да бърза. Мис Джеймс ѝ бе съобщила, че майка ѝ е идвала при нея, за да обсъдят нещата. Беше ѝ казала да не се притеснява и че няма за какво да се тревожи. Елизабет обаче не беше много убедена. Мис Джеймс я увери, че майка ѝ е идвала, само за да поговорят какво ще стане, когато всички деца отидат в провинцията и се настанят в тихи градчета и селца край морето или във ферми. Но Елизабет не се заблуди от начина, по който мис Джеймс описа онова, което предстоеше. Тя знаеше, че ще е ужасно — нещо, за което родителите ѝ говореха със страх... Сякаш беше мъчение. Опитвах се да го омаловажат, но безуспешно.

Отначало Елизабет помисли, че става дума за „ваксинация“. Това също беше дълга дума с неприятни спомени. Баща ѝ се засмя и я прегърна, майка ѝ също се усмихна. Обясниха ѝ, че евакуация означава да те изпратят в провинцията, ако започнат да падат бомби и децата

може да пострада. Но Елизабет искаше да разбере защо и родителите ѝ не могат да заминат с нея. Баща ѝ отговори, че трябвало да работи в банката, а майка ѝ изсумтя и усмивката и веселието ѝ внезапно изчезнаха. Баща ѝ каза, че майка ѝ можела да отиде в провинцията, тъй като не работела. Майка ѝ отговори, че ако имала работа, нямало да се остави на най-ниската длъжност цели петнадесет години.

Елизабет избяга под предлог, че трябва да пише домашните си, но извади една стара кукла и разпра шевовете ѝ един по един, а накрая се разплака. Чудеше се какво ли да направи, та да ги накара да се усмихват по-често, и с какво ли толкова ги ядосва.

В сърцето ѝ се затаи още едно опасение. Питаше се дали майка ѝ не се беше скарала за нещо с мис Джеймс. Вайълет и без това я мислеше за глупава, защото ги учеше да пеят в един глас детски песнички.

— Големи момичета, десетгодишни, да пеят глупави детски песнички — бе казала майка ѝ, а мис Джеймс ѝ бе отговорила любезно.

Но след тази случка вече не беше толкова забавно...

Елизабет не можеше да разбере кога майка ѝ би била щастлива. Понякога беше весела дни наред, както когато отидоха на мюзикъл и майка ѝ срещна един стар приятел, който каза, че едно време пеела по-добре от певците на лондонските сцени. Баща ѝ малко се разстрои, но майка ѝ се развесели толкова много, че предложи да хапнат някъде риба, и настроението му се подобри. Вайълет обикновено не предлагаше нещо така обикновено като риба. Вкъщи ядяха дребни рибки с много кости и използваха смешни ножове, които всъщност не бяха за хранене. Майка ѝ обичаше тези ножове. Те бяха сватбен подарък и тя предупреждаваше всички да не потапят дръжките им във водата, докато ги мият. Елизабет не обичаше рибата, приготвена от майка ѝ, защото имаше прекалено много кости, парченца сварени яйца и магданоз, но се радваше, когато я видеше, тъй като ножовете винаги развеселяваха майка ѝ.

Понякога, когато се върнеше от училище, заварваше майка си да пее — това беше хубав знак. Друг път майка ѝ сядаше на леглото ѝ, милваше светлорусата ѝ коса и ѝ разказваше какво е правила и как е чела книги за мъже, които извършвали героични подвизи заради красиви жени. От време на време ѝ разказваше и смешни истории за

монахините в някакъв необикновен манастир, където всички били католици и вярвали в изумителни неща, но на нея ѝ разрешавали да се разхожда по време на часовете по вероучение, именно защото всичко било толкова изумително.

Най-ужасното беше, че Елизабет не знаеше кога майка ѝ ще бъде в настроение и кога не.

Днес тя пишеше писмо и това беше необичайно. Елизабет помисли, че иска да се оплаче от някого, започна да се моли да не е от мис Джеймс и се приближи нервно до майка си.

— Заета ли си, мамо?

— М? — само каза Вайълет.

Елизабет беше слабо десетгодишно момиченце с къса руса, почти бяла коса, прибрана назад с диадема; но когато се притесняваше — както сега — кичурите ѝ щръкваха като житни класове. Лицето ѝ беше хем червено, хем бяло — пепеляво покрай очите и тъмночервено на скулите.

— О, извинявай — рече тя.

— Мисля да те изпратя при Айлийн.

За Елизабет Айлийн беше само име от коледните картички, свързано с малка евтина играчка за рождения ѝ ден. Миналата година майка ѝ бе казала, че Айлийн трябва да се откаже от подаръците, защото самата тя не си спомня кога са рождените дни на децата на Айлийн.

— Това е единственото възможно решение на въпроса.

Очите на Елизабет се напълниха със сълзи. Какво ли не би направила, за да ѝ разрешат да остане. Толкова ѝ се искаше да бъде толкова добра, че родителите ѝ да не я отпратят или пък да заминат с нея.

— Ти ще дойдеш ли с мен? — попита тя, забила поглед в килима.

— О, Господи! Не, мила.

— Надявах се, че...

— Елизабет, не бъди толкова глупава. Не мога да отида при Айлийн, при семейство О'Конър с теб... Мила, те живеят в Ирландия. Кой би отишъл там, за бога? Дума да не става.

В четвъртък винаги беше оживено, защото фермерите идваха за пазара и носеха списъците с поръчките си в магазина. Шон беше наел едно момче — Джеми, което не беше с всичкия си, за да му помага да изнася стоката от двора. Не искаше децата да му се мотаят в краката в четвъртък. Той избърса потното си чело с мръсната си ръка, обезпокоен, че вижда Ешлинг и Еймон да бягат от Пеги, която викаше след тях и правеше безуспешни опити да ги хване, и да се втурват в магазина.

— Къде е мама, татко? — извика Ешлинг.

— Къде е мама, къде е мама? — повтори като папагал Еймон.

Пеги дотърча, като се кикотеше.

— Я елате тук, хлапета! — викна тя. — Ще ти нашаря дупето, Ешлинг, само да те хвана. Баща ти сто пъти каза, че ще ви заключи, ако влезете тук в четвъртък.

Фермерите бяха заети хора и не обичаха да си губят времето. Говореха само за сделки и животни. Но сега се разсмяха. Пеги — с разрошена коса и мръсна престилка, по която личаха петната поне от последните двайсет сготвени от нея ястия — се наслаждаваше на веселието, което бе предизвикала. Шон я гледаше безпомощно. Тя се стрелкаше насам-натам, превръщаше всичко в игра, дори повече от децата, намигаше смело на фермерите и с подканващ поглед ги насърчаваше да дойдат пак и да я намерят в края на пазара, когато придобият сила в пивниците. Джеми стоеше с отворена уста, възхитен, хванал дъските, които трябваше да натовари в ремаркетото.

— Изнеси тия проклети дъски и се върни — изрева Шон. — Майкъл, разкарай тоя боклук, после ще се оправям с него. Колко гипс ще ви трябва? В момента ли боядисваш къщата? Не, нали? Много ще ти дойде.

Айлийн чу суматохата, излезе от кабинета си и заситни надолу. Шон — младши й бе казал веднъж, че кабинетът й с прозорци на всички стени и ламперията от махагон прилича на амвон. И тя наистина би трябвало да изнася проповеди на всички в магазина, а не да попълва формуляри и счетоводни книги. Само че ако не го правеше, нямаше да има магазин, нито допълнителни разходи за прислужници като Пеги и Джеми, който в четвъртък получаваше по няколко шилинга и с това все пак беше полезен в очите на семейството си.

Щом видя разпищелите се деца и зачервената Пеги, лицето ѝ стана сурово. Стисна хлапетата под лактите и ги изведе от магазина. След ядосания поглед на господарката си Пеги загуби веселото си настроение и бързо ги последва с наведена глава. Шон въздъхна облекчено и се върна към работата си.

Стигнаха вкъщи. Децата пицяха и се мъчеха да се отскубнат, но Айлийн беше непоколебима.

— Ако обичаш, сложи чая, Пеги — каза тя с леден глас.

— Ама, мамо, ние искахме да ти покажем писмото.

— И имаше картинка...

— Дойде със следобедната поща...

— И Джони каза, че е от Англия...

— И че на картинката бил кралят на Англия...

Айлийн не им обърна внимание. Сложи ги да седнат на два стола едно срещу друго и застана пред тях.

— Сто пъти съм ви казвала, че четвъртък е пазарен ден и баща ви не иска да му се мяркате пред очите. И сега той ме чака в магазина, за да направя сметките и да напиша всичко в счетоводните книги на фермерите. Не знаете ли какво е послушание? Ешлинг, нали си голямо момиче? На десет години си! Чуваш ли какво ти говоря?

Ешлинг не бе чула нито дума. Тя искаше майка ѝ да отвори писмото. Мислеше, че е от английския крал, защото пощальонът бе казал така.

— Ешлинг, слушай, като ти говоря! — викна Айлийн и като видя, че няма да стигне доникъде, шляпна силно босите крака на двете деца.

Те се разреваха. Найем се събуди и започна да плаче в кошарата в ъгъла на всекидневната.

— Исках само да ти дам писмото — ридаеше Ешлинг. — Мразя те, мразя те!

— И аз те мразя — повтори като ехо Еймон.

Айлийн тръгна към вратата.

— Добре, стойте тук и ме мразете — рече тя и се помъчи да не повишава тон: знаеше, че малкият Донал седи в леглото и се ослушва.

При мисълта за него сърцето ѝ подскочи и тя реши да изтича горе, за да го види поне за няколко секунди. Ако влезеше и му кажеше нещо смешно, той щеше да се усмихне и пак да се заеме с книгата си. Ако излезе, щеше да види угриженото му лице, притиснато до

прозореца на спалнята, да я гледа как отива в магазина. Надникна в стаята му. Знаеше много добре, че е буден.

— Опитай се да поспиш, миличък.

— Защо викахте? — попита Донал.

— Защото нахалната ти сестра и брат ти вретят в магазина, а днес е четвъртък — отговори тя, докато оправяше завивките му.

— Извиниха ли се? — заинтересува се той, сякаш молеше да са го направили.

— Не, още не са — отговори Айлийн.

— И какво ще стане сега?

— Нищо лошо — рече тя и го целуна.

В дневната Ешлинг и Еймон още се бунтуваха.

— Пеги ни извика да пием чай, ама ние няма да пием — заяви Ешлинг.

— Както искате. Стойте си тук. И то цяла вечер, защото няма да пиете лимонада заради днешното си държание.

Децата ококориха недоверчиво и разочаровано очи. Всеки четвъртък, след като попълнеха списъците с поръчките и проверяха касата, Шон О'Конър завеждаше съпругата и децата си в пивницата на Махър. Там беше тихо. Нямаше фермери с тор по ботушите. Не се сключваха сделки. Но имаше магазин и Айлийн обичаше да разглежда новите жакети и вълнени жилетки с мисис Махър. Шон — младши и Морийн обичаха да седят на високите столчета, да четат обявите зад тезгяха и да се правят на големи. Ешлинг и Еймон харесваха газираната червена лимонада, която им излизаше през носа, и бисквитите с глазура, които им даваше мистър Махър. Баща им все казваше, че са разглезени. Семейство Махър имаха котка, която току-що се бе окотила. Миналия четвъртък котенцата бяха прогледнали и днес за пръв път щяха да разрешат на децата да си поиграят с тях.

Ала сега всичко се промени.

— Моля те, мамо, моля те, ще слушам...

— Нали ме мразехте?

— Не те мразя — възрази уверено Еймон.

— Никой не мрази майка си — добави Ешлинг.

— И аз така си помислих — рече Айлийн. — Затова се изненадах, че забравихте, че не бива да влизате в магазина...

Но се отказа. Днес беше единственият ден в седмицата, когато Шон можеше да си отдъхне и да прекара един час в пивницата на Махър с децата — добре изкълпани и спретнати, а те да си поиграят с котките, зайците и птиците в клетките. Така че взе писмото и отиде в кухнята.

— Дай да ти наля чай, госпожо — каза нервно Пеги.

— Голяма чаша, ако обичаш. Дръж децата в дневната и се грижи за бебето.

Айлийн изпи набързо чая, пъкна писмото в джоба си и тръгна към магазина. Отвори писмото чак след час, в пивницата на Махър, и го показа на Шон.

— Толкова съм уморен, че едва гледам — каза той. — Пък и е написано, сякаш пиан паяк е излязъл от мастилницата.

— Така ни учеха да пишем монахините от „Свети Марк“. Вайълет още помни, но аз — не. Затова ти изглежда така.

— Че какво друго да помни — рече Шон. — Животът ѝ е толкова еднообразен.

— Не и откакто започна войната — натърти Айлийн.

— Е, да — съгласи се Шон. — Мъжът ѝ отиде ли на фронта? Сто на сто ще го направят офицер — нали работи в банка. Така постъпва Британската империя — говориш ли без акцент, получаваш хубава работа и ставаш офицер.

— Не, Джордж не е в армията. Има му нещо. Не знам точно какво, но не е добре със здравето.

— Сигурно му е удобно в банката и не иска да я напусне.

— Шон, става дума за детето на Вайълет, Елизабет. Евакуират всички деца от Лондон заради бомбардировките. Нали знаеш, четохме във вестниците. Вайълет пита дали Елизабет може да дойде при нас.

— Ама не ги евакуират в Ирландия! Ирландия си е наша страна. Не могат да ни накарат да се включим в проклетата им война, като ни изпращат децата и старците си.

— Шон, ще ме изслушаш ли? — сопна му се Айлийн. — Вайълет иска да знае дали можем да вземем Елизабет за няколко месеца. Нейното училище затваряло, защото всички деца били евакуирани. Джордж и Вайълет имат роднини, но... Питат дали Елизабет може да дойде тук. Какво ще кажеш?

— Мисля, че Британската империя си позволява много, че е нахална и това е типично за нея. Не могат ли да те използват по някакъв начин, нямат време за теб, не искат и да те знаят, дори не ти пишат — изпращат само картички за Коледа. Сетне, когато се забъркаха в тази глупава война, започват да ти се умилкват. Това ще кажа.

— Вайълет не е Британската империя, тя ми е приятелка от училище. Никога не е обичала да пише писма, дори това сега е объркано и пълно с... знам ли, със скоби и кавички. Тя не е свикнала да пише по двайсет-трийсет писма на ден като мен. Остави тези неща. Въпросът е дали ще приемеш детето ѝ в дома си?

— Не става дума за това, а че е адски нагла да пита.

— Тогава да ѝ откажа, така ли? Да ѝ пиша довечера, че съжалявам. А причината? Защото Шон казва, че Британската империя е адски нагла? Това ли да направя?

— Не се заяждай...

— Не се заяждам. Изтощена съм като теб. Добре. И аз мисля, че Вайълет е адски нагла. Разбира се, че се обиждам, като си помисля, че тя няма много време за мен, след като ми пише, само когато иска нещо. Въпросът е ще вземем ли детето, или не? Елизабет е на годините на Ешлинг, тя не е обявила война на Германия, нито е нападнала Ирландия. Тя е само на десет години и сигурно нощем лежи будна и се чуди дали няма да падне някоя бомба и да я разкъса на парчета. И така, ще я приемем ли, или не?

Шон изглеждаше изненадан. Айлийн обикновено не се палеше толкова. Още по-необичайно беше да си признава, че е наскърбена или обидена от скъпоценната си приятелка от училище.

— Няма ли да ти създаде допълнителни грижи? — попита той.

— Не, дори може да се сприятели с Ешлинг. Пък и колко яде едно дете?

Шон си поръча още една бира, поръча и портвайн за Айлийн и лимонада за децата. Погледна Айлийн. Беше много елегантна — с бяла блузка с брошка, а кафяво-червеникавата ѝ коса беше прибрана с фиби от всички страни. Айлийн беше хубава жена и му помагаше във всичко. Малцина предполагаха какво се крие под моряшкото ѝ палто, докато работеше с кредитите и парите в брой. Страстна жена — Шон винаги се удивляваше от нетърпеливия ѝ отклик към вниманието му.

Тя беше и любяща майка. Той я погледна нежно. Айлийн имаше голямо сърце и в него биха се събрали много повече деца, отколкото вече имаше.

— Покани я. Това е най-малкото, което можем да направим, за да предпазим едно дете от цялата тази лудост — заяви той.

Айлийн го погали по ръката — интимност, която рядко проявяваше пред хора.

Писмото от Айлийн пристигна толкова бързо, че Вайълет беше сигурна, че ѝ отказва. Знаеше от личен опит, че хората, които се извиняват и оправдават, винаги изпращат бързи и подробни писма. Тя въздъхна дълбоко и го взе от изтривалката пред вратата.

— Е, предполагам, че в края на краищата ще трябва да притесним роднините на баща ти — въздъхна пак тя и занесе писмото на масата.

— Това означава ли, че отказва? — запита Елизабет. — Може би вътре пише, че е съгласна.

— Не говори с пълна уста. Вземи си салфетка и се дръж както трябва — каза по инерция Вайълет, докато разрязваше плика с ножа за писма.

Джордж вече беше отишъл на работа и двете бяха сами. Вайълет мислеше, че ако допуснеш стандартът ти да падне, значи си поел по пътя към падението, затова препечените филийки бяха поднесени без корички в малък порцеланов поднос и пред всеки имаше подставка за салфетки, в които трябваше да слагат сгънатите салфетки след всяко хранене.

Елизабет изгаряше от нетърпение да чуе какво пише в писмото. Вайълет я изнервяше, защото четеше само отделни части, сетне мънкаше под носа си.

— „Мила Вайълет... Много се зарадвах, когато получих писмото ти... М-м-м... Много хора тук мислят, че и ние трябва да участваме във войната... Да направим каквото можем... Децата са много доволни и развълнувани...“

Елизабет знаеше, че трябва да чака. Смачка салфетката си и я направи на малко топче. Не беше сигурна какво точно иска да чуе, ала щеше да се успокои, ако разбере, че няма да прекосява морето и да

ходи в чужда страна — там, където според баща ѝ беше толкова опасно, колкото и в Лондон, и където майка ѝ в никакъв случай не би отишла, освен ако е крайно наложително. Елизабет не искаше да заминава и да живее в ужасната мръсотия с десетки деца, в град, пълен с животински изпражнения и пияници, както майка ѝ бе описала Килгарет. Не искаше да бъде в някаква нечиста къща, която майка ѝ не харесваше. И все пак, тя ѝ бе казала, че това е най-подходящото място, където Елизабет би могла да отиде. Вероятно е станало по-хубаво. Майка ѝ бе ходила там отдавна, много преди да се омъжи за баща ѝ. Каза, че никога нямало да отиде отново и че не можела да разбере как Айлийн издържа.

Но пред Елизабет имаше само две възможности — или онова опасно и мръсно място, или братовчедите на баща ѝ, където беше още по-неприятно и неспокойно.

След като прочете наум две страници, Вайълет каза:

— Ще те вземат.

Лицето на Елизабет моментално се оцвети в червено и бяло. Вайълет се ядоса, защото не обичаше, когато Елизабет се изчервяваше толкова силно за нищо.

— Кога ще тръгна?

— Когато искаме. Ще ни е нужно известно време, разбира се. Трябва да ти приготвя багажа, да пиша на Айлийн за учебници... И всичко, което ти е необходимо. Тя пише, че си добре дошла и че се радва, но споменава съвсем малко за нещата, които трябва да вземеш и какво ще ти трябва. А, има и бележка за теб...

Елизабет взе листчето. Това беше първото писмо, което получаваше. Прочете го бавно, за да му се порадва.

Мила Елизабет,

Много се радваме, че майка ти те праща за малко при нас и се надяваме, че тук ще бъдеш щастлива. Килгарет е много по-различен от Лондон, но всички очакват с нетърпение да се запознаят с теб и да те накарат да се почувстваш като у дома си. Ще спиш в една стая с Ешлинг, която е точно на твоите години — имате само седмица разлика — така че се надяваме да станете приятелки.

Сестра Мери от училището каза, че ти вероятно ще знаеш много повече от целия клас, взет заедно. Донеси си играчките, куклите и книгите, които искаш, тук имаме много място. Броим дните до твоето пристигане.

Леля Айлийн

В края на листа някой бе начертал редове и написал още една бележка.

Мила Елизабет,

Опразних всички рафтове в лявата страна на стаята за теб, както и половината гардероб и тоалетка. Непременно ела за рождения ден на Еймон — ще има празненство. Котенцата на Махър са много сладки и вече прогледнаха. Мама ще вземе едно за теб и мен.

С обич, Ешлинг

— Котенце за теб и мен — каза с блеснали очи Елизабет.

— И нищо за училищните такси и униформата — рече Вайълет.

Донал започна да кашля по-лошо, ала доктор Линч каза да не се притесняват. Да седи на топло, да няма течение в стаята, но да има чист въздух. Как ли става това, зачуди се Айлийн. Донал явно се вълнуваше прекалено много заради момичето от Англия.

— Кога ще дойде? — питаше той по десетина пъти на ден.

— Тя ще бъде моя приятелка, а не твоя — рече Ешлинг.

— Мама каза, че ще бъде приятелка на всички — възрази Донал с помръкнало лице.

— Да, но преди всичко моя. Тя ми писа.

Това беше неоспоримо. Ешлинг прочете писмото на глас няколко пъти. То беше много официално. Първото истинско писмо, което Елизабет бе писала. В него имаше думи като „признателна“ и „оценявам“.

— Образователната система там сигурно е по-добра — отбеляза Айлийн, докато го четеше.

— Как няма да е? Като натрупаха богатство на гърба на другите народи — обади се Шон.

Беше събота по обяд. Той се беше прибрал да хапне бекон и зеле. В събота магазинът затваряше в един и половина и следобед съставяха списъци с поръчки в задния двор, но Шон поне разполагаше с времето си и не се налагаше да влиза и излиза всеки път, когато вратата се отвореше и звънчето над нея издрънчаваше.

— Надявам се, че няма да говориш такива неща, когато пристигне детето — каза Айлийн. — И без това ще ѝ бъде достатъчно тежко, че живее в друга страна. Не е нужно съвсем да я отчайваш.

— Пък и това не е вярно, татко — рече Шон — младши.

— Напротив, точно така е — възрази баща му. — Но майка ти има право. Когато детето дойде, всеки ще си държи езика зад зъбите и ще забрави какво всъщност мисли. Така ще бъде най-честно за малката.

— На мен не ми трябва да забравям за мислите си — каза Шон — младши. — Не ми е нужно постоянно да мърморя и да се оплаквам от британците, за да се чувствам по-добре.

Шон остави ножа и лъжицата на масата и насочи пръст към сина си. Айлийн побърза да се намеси.

— Изслушай ме, ако обичаш. Тъкмо щях да кажа, че нейното пристигане може да бъде прекрасна възможност да подобрите обноските си по време на хранене. Като кученца сте — разсипвате храна върху покривката и говорите с пълна уста.

— Кученцата не говорят с пълна уста — рече Еймон.

Донал се засмя, а Найем започна да гука и да бърбори нещо в количката си до масата.

— Сигурна съм, че тя ще си помисли, че сме недодялани — каза Ешлинг.

Айлийн се изненада, че получи подкрепа от нея.

— Всички говорим едновременно и никой не изслушва другия — продължи неодобрително Ешлинг.

Начинът, по който го каза — досущ като учителка — разсмя всички. Тя не разбра за какво се смеят и ги загледа объркано.

— Какво толкова смешно има?

Донал седеше до нея.

— Смят се, защото е истина — рече той.

Ешлинг се почувства по-добре и също се усмихна.

Трябваше да отидат на гарата рано, за да намерят някой благонадежден човек, който да се грижи за Елизабет по време на пътуването. Отначало мислеха Вайълет да отиде с нея до Холихед, но решиха, че само ще си загуби времето, защото влаковете пътуваха дълго поради забавянията и недостига на гориво. Пък и беше неразумно да се пилеят пари в тези тежки времена...

Джордж попита дали не е редно да платят нещо на семейство О'Конър, но Вайълет отговори, че не е необходимо. Евакуираните в Англия не плащали нищо на хазайте си, защото това било взаимопомощ по време на война. Джордж изтъкна, че Ирландия не участва във войната, ала Вайълет изсумтя и отговори, че би трябвало, но както и да е — принципът е един и същ. Тя даде на Елизабет пет лири и й каза да ги похарчи разумно.

На гара Юстън Вайълет започна да търси някоя почтена жена на средна възраст, на която да повери Елизабет. Предпочиташе жената да пътува сама. Бяха ли повече, имаше да бърбят и щяха да забравят да се грижат за детето. Направи няколко неуспешни опита. Едната отиваше само до Кру. Друга чакаше приятеля си, трета кашляше толкова лошо, че Елизабет сигурно щеше да се зарази. Накрая Вайълет избра една жена, която вървеше с помощта на бастун. Елизабет щеше да изпълнява разни нейни поръчки и да й помага с багажа. Жената остана доволна и обеща да предаде Елизабет на младия мъж Шон О'Конър в Дан-Лере, когато корабът хвърлеше котва. Жената се настани в ъгъла и каза, че ще остави Елизабет да се сбoguва с родителите си сама.

Майка й я целуна по бузата и й каза да се опита да се държи добре и да не създава главоболия на мисис О'Конър. Баща й каза довиждане много официално. Елизабет вдигна очи към него.

— Довиждане, татко — каза сериозно тя.

Той се наведе и я прегърна. Държа я дълго в обятията си. Елизабет усети, че я притиска до себе си, но погледна майка си, долови ранните признаци на нетърпение и се откопчи от баща си.

— Пиши ни често и ни разказвай всичко — каза той.

— Да, но не искай хартия и марки от Айлийн, защото тези неща струват пари.

— Но аз имам пари! Цели пет лири! — извика Елизабет.

— Тихо! Всички на гарата ще чуят! Ето, така стават кражбите — предупреди я Вайълет.

Лицето на Елизабет отново се зачерви и побеля, сърцето ѝ започна да бие учестено и тя чу, че вратите на влака се затръшват.

— Всичко ще бъде наред — каза тя.

— Добро момиче — рече майка ѝ.

— Не плачи, вече си голяма — добави баща ѝ.

Две големи сълзи се търкулнаха по бузите на Елизабет.

— Тя нямаше намерение да плаче, докато ти не спомена за това — укори го Вайълет. — Виж какво направи.

Влакът потегли. Майка ѝ и баща ѝ стояха сковано сред другите хора на перона. Елизабет разтърси глава, за да прогони сълзите, и когато погледът ѝ се проясни, тя ги видя да стоят още така, притискайки лакти до телата си от страх да не се докоснат.

ВТОРА ГЛАВА

Донал искаше да знае дали братята и сестрите на Елизабет са умрели, или пък са убити.

— Не бъди глупав — каза му Пеги. — Разбира се, че не са умрели.

— Тогава къде са? Защо няма да дойдат?

Донал се чувстваше изоставен, защото Ешлинг най-категорично си бе присвоила пристигащата гостенка. Тя непрекъснато повтаряше: „Моята приятелка Елизабет няма да хареса това“ или „Когато моята приятелка Елизабет пристигне“. Донал се надяваше, че новото момиче има някъде братя и сестри, които ще станат негови приятели.

— Тя е единствено дете — обясни му Пеги.

— Не може да бъде — оплака се Донал. — Нали има семейство? Какво е станало с другите?

Айлийн не успя да изтръгне подобен ентузиазъм от останалите. Вълнуваха се само Ешлинг и Донал. Шон — младши и без това не забелязваше кой е в къщата и кой не е. Морийн отбеляза, че ще бъде много трудно, ако при тях дойде още някоя глупачка като Ешлинг. Еймон заяви, че няма да се изкъпе заради някакво ужасно момиче, което дори не познава, но все пак го направи. Найем, на която й никнеше зъб, се зачерви, ядоса се и започна да реве с продължителни, остри писъци. Айлийн малко се притесни за момиченцето на Вайълет. Писмото й беше много официално — явно бе свикнала на по-изискан начин на живот. Ако кратките, бегли и безрезултатни надзъртания в живота на Вайълет бяха точни...

Айлийн се надяваше, че детето няма да е някое изплашено мъниче, което ще се страхува да си отвори устата. В противен случай щеше да й се събере много — въздушните нападения над Лондон и шумното семейство О'Конър. Трудно щеше да й бъде да определи коя е по-малката злина.

Във всеки случай момиченцето отново щеше да я сближи с Вайълет след всички тези години. Айлийн много искаше да се бяха виждали по-често. Бог знаеше, че бе направила всичко възможно —

пишеше ѝ често, разказваше ѝ с най-големи подробности за живота в Килгарет и изпращаше малки подаръци на детето ѝ за рождените дни. Ала Вайълет само ѝ драсваше по няколко реда от време навреме. Айлийн се безпокоеше, че близостта им като че ли се е изпарила, тъй като двете действително бяха приятелки поради факта че учеха в онова манастирско училище, а мястото им съвсем не беше там. Родителите на Вайълет погрешно смятаха, че дъщеря им ще придобие там изискани маниери, а според семейството на Айлийн едно манастирско училище в Англия би било много повече от всякакво друго католическо образование в родината.

Но сега Айлийн се радваше, че Вайълет отново щеше да се завърне в живота ѝ. Вероятно след година-две, когато тази ужасна война свършеше, Джордж и Вайълет щяха да дойдат и да отседнат в хотела на Донъли на отсрещната страна на площада и да благодарят на Айлийн от все сърце, че е възвърнала руменината на бузите на дъщеря им. Приятелството им пак щеше да разцъфне и Айлийн щеше да има с кого да си спомня онези отдавна отминали дни в „Свети Марк“, за които не говореше с никого, защото всички казваха, че е било много дръзко от нейна страна да учи в английско училище...

Тя искаше да се качи на автобуса и да посрещне момиченцето. Един ден в Дъблин би ѝ се отразил добре. Нямаше да се взира в счетоводните книги и сметките. Щеше да вземе Елизабет от Дан-Лере, или Кингстаун, както го наричаха някои, само за да се измъкне от работата. След като корабът пристигнеше, двете щяха да се качат на трамвая в Дъблин. Можеше да заведе Елизабет да разгледа забележителностите на града, дори да се изкачи на Нелсъновата колона — нещо, което самата тя никога не бе правила. Но всичко това беше само във въображението ѝ... Айлийн не можеше да отиде, защото Шон — младши щеше да вземе момичето. Той беше много неспокоен и готов да се кара с баща си за всичко и Айлийн си помисли, че един ден извън магазина няма да му навреди. Той щеше да замине във вторник след работа с вечерния автобус. Щеше да преспи у братовчедка ѝ, която имаше малък пансион в Дан-Лере. Пет-шест яйца щяха да бъдат достатъчна отплата, че го е приютила в дневната за през нощта. Шон — младши получи строги нареждания да бъде на кея преди корабът да пристигне, така че детето да не се уплаши, че никой не е дошъл да го посрещне. Видеше ли десетгодишно момиченце със зелено палто,

светлоруса коса, кафяв куфар и чанта през рамо, той трябваше да ѝ каже името си, да я приветства с добре дошла и да ѝ предложи питка с масло и портокалов сок, докато чакат автобуса. В никакъв случай не биваше да се разтакава, за да не изпуснат автобуса. Айлийн знаеше, че Шон не проявява никакъв интерес към посрещането на едно десетгодишно момиче, но ако се видеше с някоя група младежи, тръгнали да се запишат в британската армия, вълнението му щеше да е огромно.

Айлийн уреди да вземе котенцето от Махър в следобеда, в който пристигнеше Елизабет — искаше да има с какво да разсейва всички, ако посрещането се окажеше вяло. Освен това искаше всички да свързват пристигането на Елизабет с появата на новата черно-бяла космата топчица, която сигурно щеше да има успех.

Мисис Мориарти беше много любезна жена. И тя си бе взела храна за из път и даде на Елизабет консервиран грах. Двете започнаха да го изгребват от тенекиена кутия.

— Не знаех, че може да се яде студен — каза Елизабет.

Нейната храна изглеждаше оскъдна в сравнение с тази на мисис Мориарти. Шест малки, спретнати сандвича без корички, трите — с много малко сирене, а останалите — с още по-малко домати. Носеше и ябълка и две бисквити, увити в бяла хартия, и дори сгъната книжна салфетка.

— Майка каза, че трябва да ги изям на два пъти — каза сериозно тя. — Но моля ви, вземете си сандвич, заради граха.

Мисис Мориарти си взе един и заяви, че е превъзходен.

— Сигурно си много доволна, че имаш такава майка, която ти е приготвила всичко това — рече тя.

— Ами, всъщност аз си ги направих сама, но мама ги уви — отговори Елизабет.

Мисис Мориарти ѝ разказа, че се прибира у дома, в графство Лимерик, при сина си и отвратителната му съпруга. Откакто останала вдовица, тя живеела в Англия, която обичала, особено големия Лондон, който радвал сърцето ѝ. Работела в магазин за зеленчуци и хората били приятни и дружелюбни, но сега артритът ѝ, въздушните нападения и всичко останало я принуждавали да се върне у дома. Това

обаче явно никак не ѝ се нравеше. Нямамо да е същото след войната, защото хората в магазина щели да мислят, че е избягала. Ала нямала друг избор — синът ѝ и безсрамната му съпруга ѝ пишели всяка седмица, дори дошли да я молят да се прибере. Всичките им съседи говорели, че са коравосърдечни, задето оставили майка си изложена на бомбите в Лондон, и трябвало да настояват да се върне.

Елизабет се съгласи, че е трудно да пътуваш занякъде, когато не искаш, и докато мисис Мориарти изгребваше граха от консервата, ѝ разказа за приятелите на майка ѝ — О'Конър, които живеели в мръсен град и в разхвърляна къща, на един площад, където идвали животни и цапали. Мисис Мориарти отбеляза замислено, че Елизабет може би трябва да запази това за себе си и да не говори за мнението на майка си, докато не види със собствените си очи как стоят нещата. Елизабет се изчерви и отговори, че и през ум не ѝ е минавало да споделя тези неща със семейство О'Конър, но го казва само на нея, защото мисис Мориарти ѝ е приятелка и ѝ е разказала за отвратителната си снаха...

Двете изядоха и една консерва с кондензирано мляко, за да подпечатат съзаклятничеството си, и Елизабет заспа, облегла глава на рамото на мисис Мориарти. Размърда се едва когато ги събудиха, щом пристигнаха в Холихед, и ги изведоха в студената нощ. Там носачите крещяха на уелски и имаше голяма суматоха, докато чакаха да ги повикат да се качат на кораба.

— Така ли говорят в Ирландия? — попита нервно Елизабет.

Тук, където хората викаха на чужд език, ѝ се виждаше опасно. Майка ѝ би подхвърлила нещо язвително и Елизабет се опита да си представи какво точно, но не успя.

— Не — отговори мисис Мориарти. — В Ирландия говорим английски, изхвърлили сме всичко, което е било добро за нас — езика си и начина си на живот.

— Както и свекървите си — добави сериозно Елизабет.

— Точно така — засмя се мисис Мориарти. — Е, след като връщат свекървите си, един бог знае какво още ще възстановят.

Тя се наведе над рамото на Елизабет, когато хората започнаха бавно да се придвижват към кораба — огромен и страховит в нощта.

Шон ненавиждаше хора като мисис Мориарти, които се вкопчват в теб и ти доверяват разни неща, като че ли останалите не се досещат за тях. Той се отдръпна леко от нея, когато тя започна да му шепне, че момичето е уморено и че му е лошо от пътуването, че майка ѝ била много устата и той и семейството му не бивало да обръщат внимание на думите ѝ.

— Мисля, че онези хора махат на вас — каза накрая той, като се мъчеше да се отскубне от нея.

Един мъж на средна възраст и някаква жена викаха:

— Мамо, мамо, тук сме!

Елизабет вдигна глава за пръв път, откакто бе потвърдила пред Шон коя е, и се вгледа продължително и изпитателно в снахата на мисис Мориарти, на чието лице беше закована усмивка.

Докато вървяха в ранното утро към автобусната спирка, Шон ѝ предложи питка и лимонада.

— Мама каза да си вземеш, ако си гладна — каза хладно той.

— Трябва ли? — попита тя.

Лицето ѝ беше по-бяло от косата ѝ, очите — червени, а краката ѝ — като пръчки. Според него тя беше окаяно създание.

— Не, не е задължително, мама само се опитва да се държи мило. Аз ще я изям — обичам питка — отговори той.

Лоялността към майка му изведнъж излезе на преден план.

— Нямах предвид... — започна Елизабет.

— Няма значение.

Той извади една огромна питка, срязана на две и намазана с неравен слой масло, и започна да я унищожава.

— Това хляб ли е? — попита Елизабет.

— Нали ти казах, че е питка, и ти отговори, че не искаш.

— Не знаех какво представлява.

— Защо не ме попита?

Той се зачуди какво е това дете, което никога не е чувало за содена питка.

— Не знам.

Двамата вървяха мълчаливо към спирката на автобуса за Брей. Куфарът ѝ беше тежък и я теглеше към земята. Чантата ѝ беше праметната през хилавите гърди. Приличаше на сираче.

Шон мислеше за момчето, с което се бе запознал снощи в пансиона. Тери беше на седемнайсет години — твърде млад, за да се запише в армията, но му бе обяснил, че винаги можеш да кажеш, че кръщелното ти е изгоряло по време на пожара в митницата. Никой в Англия не знаел имало ли е такова нещо. Тери отплава със същия кораб, с който пристигна Елизабет. Щеше да отиде в най-близкия пункт за набиране на доброволци и след няколко седмици щеше да облече униформата. Шон не мигна цяла нощ от завист. Тери му бе разказал за други свои приятели, заминали още преди месец. Получавали истински заплати, подготвяли ги, обучавали ги, боравели с оръжие, усвоявали всички необходими умения. Скоро щели да прекосят морето, но трябвало да го пазят в тайна. Тери също работеше за баща си, който имал малка ферма. Знаел какво е да имаш само джобни пари, да не ти позволяват да пораснеш, майка ти да те пита дали си се изповядал, а баща ти да те кара да помагаш вкъщи. Живот ли е това? Никаква възможност да облечеш униформа...

— Каква униформа носи баща ти? — попита внезапно Шон.

Бялото ѝ лице изведнъж се зачерви, сякаш някой ѝ бе зашлевил шамар.

— Той... не е... не... не е необходимо да участва във войната. У дома е.

— Защо? — поиска да разбере Шон.

Повърхностният му интерес към това момиче съвсем отслабна, защото тя не можеше да го осведоми за ежедневния ход на военните действия.

— Трябваше да остане в банката. Мисля, че... там се нуждаят...

На лицето ѝ се изписа старание да обясни честно нещо, което никога не бе разбирала, но знаеше, че настройва майка ѝ и баща ѝ един срещу друг.

— Мисля, че възрастните хора, които са зле с гърдите, трябва да останат вкъщи — рече накрая Елизабет.

Шон я погледна незаинтересовано и мислите му се върнаха към Тери и военната служба. В Брей зачакаха да дойде автобусът за Уиклоу.

— Искаш ли да отидеш в тоалетната преди да дойде автобусът? — попита внезапно Шон.

Никога не ѝ бяха задавали такъв пряк и смущаващ въпрос.

— Ами, да — отговори тя.

Шон кимна с глава към двете обществени тоалетни.

— Ей там. И не се бави, защото автобусът ще пристигне след пет минути.

Елизабет хукна към двете ниски постройки. Но на тях не пишеше „Жени“ и „Мъже“. Стигаше ѝ приключението да използва обществена тоалетна в Лондон с майка си, която винаги настояваше да изчисти добре седалката с много тоалетна хартия. Ала сега проблемът беше неразрешим. На вратите имаше само някакви букви, които не ѝ говореха нищо. Елизабет се замисли. Погледна към Шон. Той вече я мислеше за глупачка. Какво ли щеше да си помисли, ако изтича при него и го попита коя врата да отвори? Елизабет разсъждаваше усилено. После смело влезе в една от тоалетните.

Вътре с гръб към нея, стояха четирима мъже. Тя се зачуди дали боядисват стената пред себе си, или поправят нещо и се поколеба, преди да мине покрай тях, за да намери дамската тоалетна.

Единият от мъжете се обърна и за свой ужас Елизабет видя, че панталонът му е разкопчан. Той беше възрастен човек, почти без зъби и шапката му беше сложена обратно.

— Махай се отгук, момиченце, върви си у дома и не се прави на храбра — извика той.

Останалите мъже също се обърнаха.

— Я изчезвай... Има да ги гледаш, като пораснеш! — викна един млад мъж и другите се изсмяха.

Елизабет стана алена и сърцето ѝ се разтупка лудешки. Тя изтича навън, където Шон ѝ викаше да побърза, тъй като автобусът току-що завил иззад ъгъла.

— Господи, в мъжката тоалетна ли влезе? — попита той и преди тя да отговори, я предупреди. — Не казвай на мама, защото здравата ще те натупа.

Шон дръпна кафявата ѝ чанта и я хвърли на багажника на покрива на автобуса.

— Но там пише друго! — възрази Елизабет. — Този автобус не е за Уиклоу!

— О, Господи, няма ли да се качиш най-последно? — изпъшка Шон — младши. И без това му беше трудно да пътува с десетгодишно момиче, при това очевидно умствено недоразвито.

Точно тогава започна да вали. Автобусът потегли и мина покрай зелени ниви и огради от тъмнозелен жив плет. Елизабет впери поглед през прозореца. В очите ѝ напиреха сълзи. Мъчеше се да се стиска и чакаше автобусът да спре пред друга тоалетна, където някой да ѝ обясни какво означават буквите на вратите. Струваше ѝ се, че са минали седмици, откакто е напуснала Лондон; и с ужас установи, че са изтекли едва двадесет и четири часа.

Айлийн излезе от магазина, в случай че автобусът пристигне по-рано. Искаше да посрещне детето на всяка цена. Пеги крещеше, Ешлинг си беше глътнала езика, Еймон беше агресивен, Донал — непроницаем... Не можеше да се започне така нов живот в чужда страна. Айлийн приглади полата си, прибра косата си и се зачуди как ли изглежда Вайълет сега. Тя имаше прекрасна коса и млечнобяло лице. Вероятно момиченцето прилича на нея. Няма да е обсипано с лунички като всички в семейство О'Конър.

Масата беше подредена по-грижливо от обикновено. Айлийн бе върнала една покривка, на която имаше много лекета. Пеги се притесни, че стандартът се повишава. Дотича Ешлинг.

— След като си вкъщи, мамо, ще отидем ли до Махър, за да вземем котенцето и да го приготвим за онова момиче?

— Тя си има име. Елизабет — сопна ѝ се Айлийн. — Не, котенцето е и за двете ви.

— Знам — каза неубедително Ешлинг.

Еймон се бе приближил подскачайки зад нея.

— По две лапи на всяка — изкикоти се той.

— Аз избирам предните — рече замислено Ешлинг.

— Не е честно да ѝ оставяш задника! — изсумтя учуден от собствената си смелост Еймон.

— Не казвай „задник“, защото мама ще те набие с колана — отговори Ешлинг и погледна скришом майка си, сякаш ѝ създаваше неприятности.

Айлийн не им обърна внимание.

— Ела да те среща, Ешлинг. Косата ти е като прецип. Стой мирна.

Четката за коса стоеше върху полицата над камината, до часовника, и всяка събота вечер я взимаха за седмичното вчесване. Морийн и Ешлинг я мразеха и се дърпаха от нея, а момчетата обикновено разчитаха на баща си за спасение.

— Престани да ги издокарваш, Айлийн — казваше той. — Нали са мъже. Косата им е чудесна. Остави ги.

Но никога не споменаваше нищо за дългите къдрави коси на дъщерите си. Ешлинг се съпротивляваше.

— Това е по-лошо, отколкото когато се приготвяме за литургия — оплака се тя.

— Не говори срещу литургията, грехота е — рече Еймон, доволен, че я е заловил да върши престъпление, равно на неговото. — Мамо, тя каза, че мрази да ходи на литургия.

— Не, тя каза само, че не обича да ѝ сресват косата. Ешлинг не би казала такова нещо за Божествената света литургия, нали Ешлинг?

— Не, мамо — отговори Ешлинг с наведена глава.

Еймон се обърка. Обикновено всяка обида, отправена към Господа, стоварваше голямо възмездие върху главата на виновника.

Пеги още беше в лошо настроение. Имаше чувството, че нещата вървят на зле.

— Да сваля ли Донал, госпожо? Той знае, че ще пристига някой и не иска този някой да си помисли...

— Пеги, името ѝ е Елизабет Уайт. Тя не е „този някой“. Чу ли?

— Да. Знам, госпожо — отговори разтревожена Пеги.

Четката за коса беше оставена на мястото ѝ.

Айлийн прекоси стаята и погледна по инерция към площада. Автобусът сигурно беше пристигнал. От хотела на Донъли, пред който всеки ден спираше автобусът от Дъблин, се задаваха хора. Най-отпред вървеше Шон. Той подритна замислено едно камъче. Големият ѝ, хубав, неспокоен син беше недоволен и се тревожеше за нещо. Сърцето на Айлийн както винаги подскочи от безпокойство.

А зад него едно белолико момиченце мъкнеше тежкия си куфар. По-дребно и по-слабо от Ешлинг и с толкова светлоруса коса, че приличаше на слама. Зеленото ѝ палто я правеше още по-бледа и изморена. На главата си носеше ученическа шапка, завързана с ластик под брадичката и една от ръкавиците ѝ, прикрепена към ръкава, се люлееше насам-натам.

Там, на площада в Килгарет, с очи като две огромни горящи бездни, стоеше Елизабет.

Точно както бе предполагала, Айлийн забеляза, че Ешлинг си глътна езика и се засуети.

— Не, ти слез, мамо — каза тя.

— Там ли е? Как изглежда? Това ли е тя? — извика недоверчиво Еймон.

Ешлинг се обиди, че наскърбят новата ѝ приятелка още преди да я е зърнала, и се приближи до прозореца. Но не я видя. Елизабет бе влязла в къщата. Пеги изтича долу.

— Тя дойде, Донал ѝ отвори вратата. Станал е от леглото си, без да го видим...

Айлийн слезе по стълбите на първия етаж. На фона на голямата неугледна врата се открояваше крехкият силует на дъщерята на Вайълет. Донал ѝ бе помогнал да довлече куфара си в коридора и я гледаше с възхищение. Нов човек в къщата.

— Ще вземат котенцето, защото ти дойде — съобщи той на Елизабет.

Айлийн разпери ръце и каза:

— Ела при мен и ми разкажи за пътуването. Ужасно ли беше?

Отблизо очите на Елизабет бяха още по-големи.

— Намокрих си гащите — рече тя. — Много съжалявам.

Айлийн притисна до себе си костеливото ѝ телце.

— Няма нищо, мила, ей сега ще ги изсушим.

Елизабет се заплака.

— Не, това е ужасно! Палтото ми отзад е мокро и всичко потече в обувките ми. Толкова се срамувам, мисис О'Конър. Аз не... не знаех... не можах...

Раменцата ѝ се тресяха.

— Чуй ме, дете. В тази къща всички си намокрят гащите. Качи се с мен горе и...

Айлийн махна ръката на Елизабет от очите ѝ, погали русата ѝ коса и избърса сълзите ѝ.

— Сега си у дома, жива и здрава. Ела с мен.

Влезе Шон — младши.

— Здравей, мамо. В Дъблин се запознах с едно момче. Казва се Тери...

Айлийн се обърна към него.

— Веднага занеси този куфар горе, безполезен дръвник такъв. Размърдай се. Не ме интересува кого си срещнал. Не можеш да носиш багажа на момичето, не можеш да донесеш болното дете долу. Нямах мозък в главата си. Сигурно не си я питал и дали иска да отиде до тоалетната...

— Питам я! — възмути се Шон от несправедливото обвинение. — И знаеш ли какво направи? Влезе в мъжката.

— Ти си един голям, невеж дръвник — каза Айлийн, без дори да забележи, че в очите му бликнаха сълзи от негодувание и гняв.

Шон — младши стисна устни, взе куфара и го занесе горе. Отвори вратата на стаята на Ешлинг и го хвърли вътре. Очаквал бе, че това момиче ще причини неприятности, и се оказа прав.

Айлийн приготви Елизабет за първия ѝ обяд в новия дом само за десет минути. Разопакова набързо багажа ѝ, за да намери чисти дрехи. Разхвърля съдържанието на куфара с безгрижие, каквото Елизабет не бе виждала в дома си в Лондон. Майка ѝ не правеше така. Тя излизаше от стаята и оставяше Елизабет да се оправя сама, но мисис О'Конър, изглежда, не разбираше това.

— Махни тези мокри неща и ги хвърли в коша за пране, както правят всички тук. Точно така, браво. Влизай в банята и се изкъпи набързо. Аз ще закача тези дрехи. Хайде. Това е всичко.

Мисис О'Конър очакваше, че Елизабет ще тръгне по коридора само по фланелка, с хавлия в ръка. Но Елизабет никога не бе излизала от стаята си, без да е облечена напълно или поне по нощница. Тя се опита безуспешно да бръкне в куфара си.

— Може ли да си взема...

— Да, мила?

— Ами... нощницата...

Лицето на Елизабет беше аленочервено.

— Разбира се. Каква си сладурана!

После вече нямаше накъде. Трябваше да се запознае с цялото семейство. Ако всички бяха ужасни като онзи в автобуса, щеше да бъде страшно. Ала мисис О'Конър беше... Ами, много мила. Не беше като майка ѝ, нито като майките на другите деца, но много... енергична и добра жена. Банята беше огромна, не като тази у дома. Мазилката по стените се беше откъртила и крановете бяха ръждясали. Имаше две големи чаши, пълни с четки за зъби. Как ли разбираха коя на кого е? На вратата се почука. Елизабет се улови за мивката. Отново беше чиста и спокойна. И гладна. Само ѝ беше малко лошо от пътуването, но определено усещаше глад. Тя отключи смело вратата на банята и излезе. Айлийн я хвана за ръка и я поведе надолу по стълбите към трапезарията.

Донал седеше до камината, увит в одеялото, което му бе донесла Пеги. Той подскочи и одеялото едва не падна в огъня. Еймон си играеше с две порцеланови кученца и лаеше. Шон — младши седеше навъсен до прозореца. Морийн бе дошла навреме за обяда, както ѝ бяха казали, и разглеждаше без особен ентузиазъм косата си в едно огледало. Пеги се суетеше, защото не знаеше дали да донесе тенджерата със супата, или да изчака, докато ѝ я поискат. Главата на семейството седеше с навити ръкави и четеше „Айриш Индипендънт“. Ешлинг драскаше нещо като обезумяла и не вдигна глава, когато вратата се отвори.

— Това е Елизабет! Одеялото! — изрече на един дъх Айлийн.

Еймон се втурна към камината и го хвана точно преди да е пламнало. Шон остави вестника.

— Добре дошла у нас — каза той и се ръкува тържествено с Елизабет.

Морийн кимна, а Еймон се изкикоти. Найем гукаше в количката. Шон — младши не откъсваше очи от площада, откъдето току-що бе потеглил претъпканият с пътници и багаж автобус.

— Ешлинг, ела тук и се запознай с Елизабет. Какво правиш? — попита сърдито Айлийн.

— Пиша — отговори Ешлинг с една от широките си усмивки. — Надпис за нашата врата. Много е важен.

Тя бе написала с големи неравни букви: „Ешлинг и Елизабет. Моля, чукайте. Вход забранен“.

Показа го гордо на Елизабет.

— Кой ли пък ще иска да влиза в стаята ти? — отбеляза Еймон.

— Не мисля, че някой изгаря от желание — добави Морийн.

— По-добре да е на вратата — отговори Ешлинг, като търсеше одобрението на Елизабет.

Моментът беше от изключително значение.

— Много по-добре според мен — рече Елизабет и взе подписа.

— „Ешлинг и Елизабет. Моля, чукайте. Вход забранен.“ Страхотно.

ТРЕТА ГЛАВА

Айлийн започна да пише писмо на Вайълет. Присъствието на Елизабет сякаш отдалечаваше Вайълет, вместо да я приближи. Детето беше с тях от три дни. Измъченото ѝ личице поруменяваше всеки път, когато някой се обърнеше към нея. Опитваше се да отговаря на въпросите и да бъде любезна, но често използваше неподходящи думи. Човек би си помислил, че е възпитавана в манастир.

— Как да обясня всичко на сестра Бонавенчър? — зачуди се Айлийн.

— Кое?

Шон прелисти вестника. Седеше край камината, сложил крака на решетката.

— Знаеш, че Вайълет не обича да пише писма. Сигурно ще получа отговор чак след един месец, а дотогава може да ни се случат най-различни неприятности.

— Хм — измънка Шон, без да се вслушва в думите ѝ.

Вайълет и нейните навици изобщо не го интересуваха.

— Разбира се, в „Свети Марк“ Вайълет не влизаше в часовете по вероучение. Виждахме я през прозореца да се разхожда по алеята.

— Е, и? — изръмжа Шон.

Шон — младши седеше до прозореца. Напоследък все седеше там, като че ли се надяваше да види навън някакъв друг живот. Или поне така си мислеше Айлийн.

— Ти как мислиш, сине? — попита го тя.

Той не я слушаше; но според него Елизабет трябвало да влиза в часовете по вероучение и изобщо във всички часове. Нямало смисъл да я правят по-различна, отколкото вече била. Айлийн се канеше да се съгласи с него, но съпругът ѝ пак изшумоля с вестника и каза, че англичаните са атеисти и че единственото, от което се страхуват, е господството на Римската католическа църква. По-добре да не им се дават повече основания да се оплакват.

— Явно трябва да реша сама, както винаги — въздъхна Айлийн и взе писалката.

„Мила сестро Бонавенчър,

Във връзка съм с родителите на Елизабет — и двамата са пламенни привърженици на англиканската църква. Тяхното желание е момичето да чете Библията, докато останалите деца имат час по вероучение. Много са благодарни на метоха за това уреждане на въпроса.“

Тя им го прочете на глас и двамата мъже се засмяха.

— Надявам се, че Бог ще ми прости — каза сериозно Айлийн.

— Аз пък се надявам някой да намери Библия за детето — ти знаеш най-добре какво трябва да чете — обади се Шон — младши и всички се разсмяха.

След безкрайни спорове Ешлинг, Еймон и Донал кръстиха котенцето Моника. Елизабет не участваше в обсъждането. Когато дискусиата достигна връхната си точка, Ешлинг я попита как се казва най-добрата ѝ приятелка в училището в Англия.

— Нямах приятелка — измънка горката Елизабет.

— Добре, тогава кого харесваше най-много? — извика Ешлинг.

— В училище ли?... Ами... мис Джеймс — отговори откровено Елизабет.

— Не можем да наречем едно коте мис Джеймс! До кого седеше? — опита пак Ешлинг.

— Моника... — започна Елизабет.

— Моника! — възкликна Ешлинг. — Точно така!

Всички произнесоха името. Никой не познаваше момиче на име Моника. Елизабет беше малко разочарована. Не обичаше Моника Харт — тя вечно командваше, присмиваше ѝ се и понякога я щипеше, за да я накара да подскочи. Много ѝ се искаше красивото пухкаво коте да се казва Блеки или Сути, както се наричаха котенцата в книгите, но децата О'Конър изглежда мислеха само за имена на хора — тъкмо обсъждаха Оливър или Шеймъс, преди да се спрат на Моника.

А сега започнаха да се притесняват за бъдещето на Моника. Ешлинг искаше да кръщават котето, но Айлийн влезе точно навреме, за да прекъсне ритуала.

— Но Господ може да изпрати Моника в чистилището, нали? — настоя Ешлинг.

— Разбира се, че няма — отговори Айлийн. Беше ѝ омръзнало да попълва пропуските в религиозното им обучение.

— Какво е чистилище? — попита боязливо Елизабет.

Думата ѝ се стори неприлична.

— Ами, там е пълно с мъртви бебета, които не са били кръстени.

— В чистилището няма котки — отсече Айлийн.

Бе забелязала как огромните очи на дребното угрижено лице станаха още по-кръгли и по-тъмни при споменаването на някакво място, пълно с мъртви бебета. В манастирското училище беше толкова естествено да се говори пред сестра Мери и сестра Бонавенчър за некръщавани бебета, които отиват в чистилището, защото не са се пречистили и не могат да отправят поглед към Бога. Но да се обяснява всичко това на Елизабет, която не знаеше какви са правилата, беше неестествено и зловещо.

— Няма обаче да ги видиш нарисувани в рая — рече Еймон в опит да наруши мълчанието.

— Те са от другата страна — обади се Айлийн.

Сетне видя изписаното на лицата им недоумение и добави:

— Нали знаете — там, където са събрани всички животни, птици и същества, които е обичал Свети Франциск. На райските картини това място не се вижда.

Докато обясняваше, Айлийн се чудеше дали на всички родители им се налага да тълкуват религията така волно пред децата си и дали Господ одобрява усилията ѝ.

Вайълет нетърпеливо отвори писмото. Без Елизабет къщата беше много по-пуста, отколкото бе очаквала. Вече беше забравила за раздражението си, когато видеше как личицето ѝ се зачервява и побелява като палитра, върху която се смесват различни бои. Надяваше се, че дъщеря ѝ не се държи прекалено плахо в онова несъмнено буйно семейство в Килгарет. Забравила беше да я предупреди да скрие добре парите си или да ги даде на Айлийн за съхранение, за да не ѝ ги вземат малките грубиянчета. От плика изпаднаха две писма. Вайълет взе това от Елизабет. На листа бяха начертани повече редове, отколкото бе използвала.

Мили майко и татко,

Аз съм много добре. Надявам се, че и вие сте много добре. Имаме ново коте на име Моника. То е само за Ешлинг и мен. Не е за Еймон, но ще позволим на Донал да си играе с него. Те произнасят Ешлинг като Ейшлийн. Това е ирландско име. Започвам училище идната седмица. Леля Айлийн взе назаем голяма Библия от едни хора, които са протестанти, и аз ще я нося в училище, за да я чета, докато другите учат за Дева Мария и Светиите. Пеги ни разказва приказки всяка вечер.

С обич, Елизабет

Вайълет бе озадачена. Коя е Пеги? Какви са тези неща за Библия, котенце и Дева Мария? Каква е тази глупост за произношението на името Ешлинг? Прочете отново писъмцето. Елизабет, изглежда, беше доволна и заета и поне това беше хубаво. Само че нямаше нито дума за родния ѝ дом или че някой ѝ липсва. Разбира се, това беше второто писмо, което Елизабет бе написала през живота си. Не ѝ се бе налагало да пише писма до родителите си.

Вайълет въздъхна леко и взе другия лист. Обикновено писмата от Айлийн бяха толкова дълги и подробни, че тя ги преглеждаше набързо, но сега изгаряше от нетърпение да прочете всяка дума. Ала Айлийн също бе решила да бъде кратка.

Мила Вайълет,

Пиша ти само няколко реда, за да ти кажа колко сме радостни, че Елизабет е с нас. Тя е прекрасно дете, много е мила и гледа да угоди на всички. Надявам се, че нашето домочадие не ѝ идва прекалено много. Беше бледа и уморена след дългото пътуване, но много се развесели, храни се добре и подскача насам-натам. Помислих, че няма да искаш да влиза в часовете по вероучение, и затова взех за нея Библията от едни клиенти на Шон. Проверих и видях, че е английски превод. Ще я карам да ви пише всяка седмица. Тя ще пуска писмата си сама, така че ще може да

пише каквото иска — няма да ги четем. Същото е и с твоите писма. Никой друг, освен Елизабет няма да ги види. Надявам се, че там се оправяте добре. Мислено сме с вас в това ужасно време.

Твоя както винаги, Айлийн

Какво означава, че Елизабет „подскача насам-натам“? Тя никога не подскачаше. И за какво е цялото това суетене около Библията и английския ѝ превод? Ама тия ирландци наистина са обсебени от религията.

Вайълет остави писмата на масичката в коридора, за да може Джордж да ги види, сетне сложи шалче на главата си и отиде да се реди на все по-дългите опашки пред магазините.

Шон — младши беше по-невъзможен от обикновено в магазина и търпението на баща му се изчерпваше. Айлийн си спомни как с нетърпение очакваха Шон да започне да работи в магазина. Най-вече самият той. Бе молил да напусне училище след девети клас, когато навърши петнайсет години, но родителите му не искаха и да чуят. Шон — младши беше мрачен и се ядосваше за всичко.

— Остави го на мира — казваше Айлийн на съпруга си. Това обикновено ставаше, докато вечеряха и се оплакваха от работния ден. — Не виждаш ли, че момчето се притеснява за резултатите от годишните изпити?

— Не мога да си представя, че някакви изпити ще го направят по-полезен в магазина. Само ще стане по-нахапен, ако ги вземе — негодуваше Шон.

Шон — младши, жегнат от внезапната и несправедлива липса на интерес към учебната му работа, си откъщаваше.

— Тогава защо ме караш да се мъча като роб години наред и казваш, че това е най-важното нещо на света?

— Не ми говори с този тон... — казваше главата на семейството.

— Тогава изобщо няма да ти говоря — отвърщаше синът.

След което блъскаше стола, хлопваше вратата и излизаше. После се чуваше тряскаването на още една врата и той вече беше на площада.

Отиваше в библиотеката, където часове наред седеше и четеше вестниците, в които пишеше всичко за воюващия свят.

На седми септември щеше да навърши седемнайсет години. Айлийн си спомняше много ясно годината, в която се бе родил. Още бушуваше Гражданската война. Тя бе писала на Вайълет, че се надява синът ѝ да израсне в страна, която никога няма да участва във война. Не си спомняше какво ѝ бе отговорила Вайълет, ако изобщо ѝ бе пратила писмо. А сега всичко беше обратното — синът ѝ бе пораснал и страната не воюваше, и точно в това беше проблемът...

Айлийн мислеше да организира празненство по случай рождения му ден. Тъкмо щяха да са започнали училище и малката Елизабет нямаше да изпита такъв шок от началото на учебната година.

Айлийн се привързваше все повече към това странно дете. У нея имаше нещо по-грациозно, не толкова грубо, тромаво и непохватно, като в собствените ѝ деца. Елизабет желаше много силно да им доставя удоволствие и в това отношение беше толкова по-различна от тях, че Айлийн се натъжаваше. Защо не бе успяла да предаде малко от тази нежност на децата си? Единствено у Донал имаше следа от нея и това беше, защото той беше с крехко здраве и не можеше да тича из къщата, да блъска и бута другите, да крещи и да се бие.

Да, едно празненство би развеселило неспокойния ѝ син. Може би напрежението в очите му щеше да изчезне и дори Шон — старши щеше да омекне малко пред светлината на свещичките на тортата. Айлийн започна да съставя списък, сетне изпита чувство за вина заради рождените дни на децата в Англия, които нямаше да получат торти и кремове, но скоро ѝ мина. Вероятно Шон щеше да доведе неколцина приятели от училище — Мъри или братята Хийлис, или някои други, с които се събираше напоследък. Странно, но тя не знаеше с кого се вижда. По-рано къщата беше пълна с приятелите му.

Когато се върнеше от библиотеката и се вмъкнеше в кухнята, за да хапне нещо, тя щеше да му каже за празненството. Това щеше да го развесели. Както и всички останали.

Седми септември. Изпратиха Донал до училището. Той не искаше да го придружават по-нататък — не и майка му и две момичета — и се затича с тънките си крачета. В сравнение с другите яки и едри

момчета, които вече се блъскаха весело на двора, ѝ заприлича на крехко листо. Сетне Айлийн изпрати с усмивка Ешлинг и Елизабет, като се опитваше да не обръща внимание на боязливия поглед, който Елизабет отправи към огромната статуя, сочеща към разкъсаната си гръд и откритото си сърце...

Айлийн се прибра в къщата на площада. Пеги, която не очакваше господарката ѝ да се върне толкова бързо, се преструваше, че отблъсква опипванията на Джони О'Хара, пощальона. Джони пиеше чай и ядеше содена питка с бекон и това разтревожи Айлийн повече от ухажването.

Тя взе писмото от онемелия Джони, махна с ръка на възраженията и обясненията на Пеги и ѝ нареди рязко да върне Найем в леглото ѝ.

После прочете, че Шон е скъсан на изпитите.

Реши да каже на съпруга си, преди да го е разбрал от някой друг.

Сетне разбра, че Еймон вече е бил в училище, след като са обявили резултатите, и е препуснал обратно до магазина, за да съобщи новината.

След това чу по радиото, че в Лондон е започнало голямо въздушно нападение и че хората се крият в метрото, за да се спасят от бомбите и рухващите сгради.

После ѝ се обадиха от училище, че на Елизабет ѝ е станало лошо и че са изпратили Ешлинг да я придружи до вкъщи.

Когато седна, за да се опита да се пребори с всичко, което ѝ бе донесъл денят, установи, че от средата на юли не бе имала месечно неразположение и че вероятно е бременна. На четирийсет години!

След две седмици повечето неща се оправиха от само себе си, както става обикновено. Повечето, ала не всички.

Донал изглеждаше по-заякнал и по-доволен в училище, отколкото миналата година. Съобщаваше вкъщи имената на разни свои приятели и какво им е разказвала сестра Морийн. Както и за коледната пиеса, в която щял да играе ангел.

Елизабет вече не се страхуваше толкова много и се бе вкопчила в Ешлинг за по-сигурно. Ешлинг, на свой ред, беше доволна и горда заради тази нова отговорност. Елизабет беше най-добрата ѝ приятелка

— това беше по-хубаво, отколкото да има сестра. Сега тя беше в центъра на внимание в класа. Англичанка, протестантка и бежанка от войната, и с котенце на име Моника.

Пеги беше толкова притеснена заради случката с пощальона, че започна да прави какво ли не, за да се представи в по-добра светлина. Търкаше пода, без да ѝ казват, дори подреждаше бюфетите, като изравяше най-необикновени неща.

Шон — младши преодоля разочарованието си от неуспеха на изпитите. И няколко други момчета бяха скъсани. Монасите учители не разбираха на какво се дължи това, макар че един от тях каза тихо на Айлийн, че според него главите на някои от младежите са пълни с щуротии — искали да се запишат доброволци във войната и затова не си учели уроците.

Шон О'Конър понесе провала на сина си много по-добре, отколкото предполагаше Айлийн. Двамата си поговориха по мъжки и Шон му каза, че животът е пълен с неуспехи и трудности, а историята на Ирландия е поредица от кризи... Но човек трябва да застане лице в лице с действителността и да се справи с неприятностите. Той уреди Шон — младши да работи в магазина на твърда заплата и редовна смяна и му намери елегантна сиво-кафява престилка, която нареди момчето в друга категория.

Вестите от Лондон бяха лоши. Всяка нощ имаше бомбардировки. Станциите на метрото бяха претъпкани. Носеха се слухове, че евакуират още хора, но вече не толкова масово както миналата година. Пристигна писмо от Джордж и Вайълет — пишеха, че се оправят някак. Смъкнали леглата си в мазето и наредили дюшеци до стените. Айлийн потрепери, като си помисли как се чувстват, и успя да обясни всичко това на Елизабет под формата на шега. Само че на Елизабет ѝ беше много трудно да си представи, че родителите ѝ правят нещо на шега.

Месечното неразположение на Айлийн настъпи преди да е казала на някого за закъснението му. Четири вечери подред тя се къпа в гореща вана и пи по цяла чаша джин. Това я успокояваше след напрегнатия работен ден. И през ум не ѝ мина да тревожи отец Кени, като се изповяда. Това не беше грях. Просто жените го правеха, за да нормализират функциите на тялото си, когато са пренапрегнати.

Морийн беше виждала фотографии на медицински сестри, наведени над потни чела, стискащи ръцете на смели млади мъже, на които измерваха температурата и пулса. Медицинските сестри бяха незаменими. Тя бе започнала да пише писма до болницата в Дъблин, за да разбере подробностите за обучението. Мислеше, че в Дъблин вехнат много повече млади мъже, отколкото в местната болница, където ходеха, когато баба ѝ се разболееше. Или когато Донал получаваше пристъпи на астма.

Понякога Шон — младши обсъждаше този въпрос с нея и това ѝ доставяше удоволствие. Чувстваше се възрастна, когато разговаряше за професията и бъдещето си с по-големия си брат.

Той се опита да я убеди да изкара курсове за военна медицинска сестра, за да бъдат заедно. Няма да се вдигне толкова голям шум, ако и двамата кажат, че това е една прекрасна възможност. Беше променил подхода, защото разбра, че баща му не съзнава, че каузата на доброто и честта е на страната на Британия. Сега повдигна въпроса по чисто практичен начин.

— Каква по-добра възможност мога да имам... Заплащането е страхотно... Обучават те да имаш няколко професии. След това ще бъда специалист... Ще имам цяла серия квалификации, които не бих получил по друг начин... Не чу ли, че в Дъблин вече има много хора без никакво образование, които преуспяват там, учат, стават специалисти...

Но с тази реч за дълга и желанието си да защитава техния начин на живот, също не успя да убеди баща си. Но поне сега, когато се караха, двамата изтъкваха факти, а не яростни идеологически нападки, които Шон — младши не разбираше и които го объркваха.

— Кажете ми, момче, защо да се натискаме да им помагаме, да не говорим, че ще изгубим младежите си в тази война? Какво са направили за нас, освен да ни причиняват мъка и унижения в продължение на осемстотин години... Да, и изоставиха страната ни, когато им се наложи... В това състояние... Половината земя още е напоена с кръвта от Гражданската война, а една четвърт още е тяхно владение... Когато ни върнат северната част, принадлежаща ни по право, когато компенсират всичко, което са ни сторили, тогава ще си помисля дали да се сражавам във войните им...

Морийн пробва няколко нови прически заедно с приятелката си Бърна Линч и си слагаше червило и пудра, след като излезеше от къщи. В Килгарет за шестнайсетгодишните момичета беше скучно. За младите нямаше нищо интересно. Дори напротив — гледаха ги подозрително, сякаш от шестнайсет до двавет години бяха пуснати с условна присъда, а дори и по-дълго, ако не излизаха за благоприличие с подходящи момчета. Нямаше обществени развлечения. Морийн и Бърна се смятаха за твърде порядъчни, за да ходят на местните танци, посещавани от момчетата за поръчки и слугините. Пеги отиваше на тези танци в събота, но не обичаше да я разпитват за тях. Казваше, че не били за момичета като Бърна и Морийн. Нямало да им харесат, дори и да отидели. Те бяха прекалено добре възпитани, за да се радват на смеха и разгорещените танци, но пък не бяха от достатъчно благородническо потекло, за да ходят на тенис и вечери с обитателите на големите къщи. Такива бяха фамилиите Уест, Грей и Кент, които имаха деца на годините на Морийн и Бърна; но децата не се познаваха. Онези учеха в Дъблин и се връщаха у дома в края на срока. Слизаха от влака на гарата, която се намираще на около пет километра от града. Понякога пристигаха на площада с автомобили, облечени със спортни пуловери и със стикове за голф и куфари в ръце. Семействата им ги посрещаха с коли и радостни викове; никога не общуваха с останалите деца от града.

Бърна беше дъщеря на лекар и влизаше в тяхната социална категория, но въпреки произхода ѝ, беше известно, че баща ѝ има проблем с алкохола. Криеха го, но все пак всички знаеха. Така че Бърна нямаше възможност да общува с тях. А беше толкова сладка. Жалко за баща ѝ. Той, разбира се, беше много добър лекар, но склонен към своеволия и контакти с най-различни недодялани хора. Обаче нали бе прекарал известно време в болница в Дъблин и не се докосна до пиенето осем месеца...

Двете момичета се отегчаваха в манастирското училище и намираха съученичките си за глупави и тесногръди. Времето минаваше изключително бавно, докато чакаха да извикат Морийн за разговор в болницата, а Бърна — в колежа за секретарки в Дъблин. Така че те се занимаваха с косите и лицата си и се надяваха, че ще

придобият някакъв опит преди да заминат за Дъблин. Всички мислеха, че са непрокопсаници.

Противно на очакванията, Еймон не се справяше добре този срок. Той бе очаквал с нетърпение да тръгне на училище, защото там нямаше никакви опасности за едно силно единайсетгодишно момче. Но сега беше различно. Отец Джон непрекъснато го удряше през пръстите.

— Съсредоточи се, Еймон О'Конър... Не искаме да се провалиш на годишните изпити като големия ти брат...

А и отец Кевин — един от най-любезните монаси, който никога не обиждаше учениците — също се въртеше около него и го притесняваше.

— Чуй ме, Еймон, и бъди добро момче. Не забравяй, че догодина тук ще бъде малкият Донал, след като вземе първото си участие. Той е с крехко здраве и ти ще трябва да се грижиш за него, да го държиш под око...

Вкъщи нещата не бяха по-различни. Пеги вече не беше забавна. Вечно чистеше и поглеждаше през рамо, като че ли се бяха скарали с мама. Но такова нещо нямаше и Еймон не разбираше нищо.

На Найем бяха започнали да ѝ никнат зъби и вдигаше ужасен шум. Лицето ѝ беше яркочервено и потно, а устата — вечно зяпнала и олигавена. Според Еймон беше отвратителна и не му беше ясно защо все я гушкат и я успокояват. На всеки му никнат зъби, мислеше си яростно той. Когато неговите паднаха и започнаха да му никнат нови, той не вдигаше шум и не ревеше, нали?

Татко също беше в лошо настроение и се караше с Шон и за най-дребното нещо. Мама се разстройваше и гледаше настрана. Тя беше много уморена всяка вечер и нямаше време да говорят за училище или за нещо друго. Морийн все я нямаше — ходеше у Бърна.

Ала най-неприятна от всички беше Ешлинг. Досега тя се държеше свястно. Можеше да се играе с нея. Е, беше момиче, но все пак негова сестра — само година по-малка от него, така че не беше чак толкова зле. Но откакто пристигна тази Елизабет, Ешлинг вече не беше същата. Двете се връщаха от училище, изпиваха по чаша мляко, хапваха содена питка със стафиди и се качваха горе с котенцето

Моника — какво глупаво име! Влизаха в стаята си и тръсваха вратата с онзи тъп надпис. Ешлинг и Елизабет. Елизабет и Ешлинг. Направо да ти призлее!

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Ешлинг бе поела отговорността за Елизабет изключително сериозно. Не всеки на десетгодишна възраст имаше гостенка от чужбина, за която да се грижи. Разбира се, съществуваха известни компенсации като например красивата Моника, която имаше бяло на гушката, мъркаше като мотор и непрекъснато тичаше подир разни конци и гумени топки. Освен това Ешлинг можеше да се измъква от много задължения, като казваше, че трябва да помага на Елизабет. Тя никога не разтребваше масата, нито переше, когато Пеги имаше свободен следобед. А в училище се отърваваше от допълнителните домашни.

— Не мога, сестро, наистина не мога. Трябва да покажа на Елизабет как да прави това-онова. Честна дума, сестро.

Тя мислеше, че върши добра работа. След време Елизабет започна да става по-самоуверена. Лицето ѝ все по-рядко беше угрижено. Ешлинг забеляза, че тя вече не казва „извинявай“ толкова често. Още не споделяше разни тайни и поверителни неща и макар че Ешлинг я притискаше по много въпроси, беше съдържана.

— Хайде, разкажи ми за твоето училище. За Моника... Съученичката ти.

— Няма нищо за разказване — отговаряше Елизабет.

— О, хайде де! Аз как ти казвам всичко.

— Ами, тя се казва Моника Харт. Седеше до мен. Това е всичко.

— Всичко?

Ешлинг беше не само разочарована, но имаше и чувството, че Елизабет крие много неща от нея. Сигурно имаше какво да ѝ разкаже.

Или за рождените дни. Какво правеше Елизабет, кой идваше у тях, какво ѝ подаряваха?

На последния си рожден ден, през май, Елизабет получила плетена вълнена жилетка и кутия с боички. Да, само това. Не, нямало празненство. Да, вероятно някои от съученичките ѝ са организирали празненства. Не, Моника Харт не. Кой ѝ липсва най-много? Ами, мис Джеймс. Тя била много добра. По-добра ли от сестра Мери? Ами,

различна. Защото не била монахиня. Изглеждала по-обикновена. Да, мис Джеймс ѝ липсвала най-много.

— Освен, разбира се, майка ти и баща ти — добави Ешлинг, само за да се увери.

— О, да. Ти ме питаш само за училище. Естествено, че майка и татко ми липсват.

Ешлинг включваше родителите на Елизабет в молитвите си.

— Бог да ме благослови и да ме направи по-добра. Бог да благослови мама и татко, Пеги, Шон, Морийн, Еймон, Донал, Найем, сестра Мери и всички в Килгарет, в графство Уиклоу, в цяла Ирландия и по света. Бог да благослови Елизабет и да закриля родителите ѝ, леля Вайълет и чичо Джордж, от онова, което става в Лондон.

Елизабет винаги ѝ благодареше след тези молитви, които Ешлинг припяваше монотонно, седнала на леглото си. Но Ешлинг казваше, че не ги отправя към Елизабет, а към Бога.

Понякога Елизабет се чудеше какво би направила майка ѝ, ако Ешлинг изтича към нея и я нарече лельо Вайълет. Сигурна беше, че майка ѝ ще помисли всички О'Конър за недодялани. Което, разбира се, беше вярно. Но Елизабет се надяваше, че майка ѝ няма да дойде тук и да се срещне с тях. Пристигнаше ли, тя можеше да я прибере. Майка ѝ ненавиждаше мръсотията, а тази къща понякога наистина беше много разхвърляна.

Никой не чистеше банята, а из цялата кухня имаше храна, която не беше покрита с красиви похлупаци, както у тях. Майка ѝ никога не би седнала да се храни на покривка, омацана с лекета, и без салфетки; а щом нещо паднеше на пода, веднага го грабваша и изяждаха. Майка ѝ е била тук преди много години и си спомняше само, че било мръсно. Елизабет се опасяваше, че напоследък е станало дори по-лошо.

Само след няколко седмици обаче Елизабет започна ожесточено да защитава новия си дом. Никак нямаше да ѝ хареса, ако майка ѝ започнеше да го критикува или ако баща ѝ направеше някаква пренебрежителна забележка относно начина, по който живееха тук. Когато сестра Мери поправи Ешлинг в час онзи ден, лицето на Елизабет пламна.

— Изправи се, дете, и завържи отзад тази морковена коса. Чуй ме добре, Ешлинг О'Конър, не идвай утре на училище без панделка. Стига си ходила рошава.

Елизабет се засегна заради Ешлинг. Да нарекат хубавата ѝ коса морковена. Това беше голяма обида. Мис Джеймс не би казала такова нещо. Никога. Подобни неща не се говореха. Но странно — Ешлинг като че ли нямаше нищо против. Тя само отметна глава, ухили се на Елизабет и когато сестра Мери се обърна с гръб към тях, направи гримаса, която накара всички останали момичета да закрийт уста с шепи, за да не се разкикотят.

Другите момичета бяха от фермите около Килгарет или дъщери на дребни търговци. Тук всичко беше съвсем различно от Англия. Много рядко нечий баща ходеше на работа на точно определено място и се връщаше вечер вкъщи. Имаше банка, но в нея работеха само двама служители. Не беше като банката на баща ѝ. Леля Айлийн ѝ бе обърнала внимание на това, както обикновено правеше за всичко, свързано с родината на Елизабет.

Ученичките в манастирското училище посрещнаха Елизабет като нещо ново, но тъй като тя беше много срамежлива и плаха, повечето от тях скоро загубиха интерес към нея. Това беше облекчение, защото Елизабет не обичаше да бъде център на внимание. Ешлинг — самоназначила се за неин рицар пазител — беше по-скоро заплаха, отколкото помощ.

Когато момичетата започнеха да я разпитват за училището ѝ, Ешлинг се намесваше в нейна защита.

— Тя не знае много за него. То е било бомбардирано през войната. Всички загинали и били погребани под развалините...

Понякога, когато останеха насаме, Елизабет възразяваше.

— Честно казано, Ешлинг... Не биваше да казваш така. Училището не е разрушено. Това не е вярно.

— Ала можеше и да е — отговори кисело Ешлинг. — Освен това ти говориш толкова малко за живота си в Лондон, че на хората им се вижда странно. По-добре измисли някакво извинение.

Наистина ли говореше малко? Вероятно. Майка ѝ негодуваше срещу безкрайните разкази като тези на Ешлинг, Еймон и Донал, свързани с прежеждията им... Тя не я разпитваше за другите момичета в училище и дори се отегчаваше, когато Елизабет говореше за мис Джеймс. Тук беше толкова по-различно.

Нищо не караше Елизабет да очаква разпален интерес към душевността ѝ.

Обясниха на класа, че тъй като тя е протестантка, по време на часовете по вероучение ще чете Библията. Другите позеленяха от яд, че няма да ѝ се налага да учи по пет трудни въпроса по катехизис всяка вечер, и започнаха да я тормозят заради необичайния ѝ път към Бога.

— Но ти не ходиш на църква, дори в протестантската — взмути се Джоани Мъри.

— Не. Аз... Леля Айлийн каза, че ще ме заведе, но... Малко е различно, разбираш ли? — измънка Елизабет.

— Ама не трябва ли да ходиш в някаква църква, дори и да е само в протестантската?

Джоани Мъри не обичаше недовършени неща.

— Ами... Мисля, че трябва.

— Тогава защо не ходиш в протестантската църква? Тя е точно до вас... По-близо е, отколкото нашата църква, ние трябва да изкачваме хълма. Всяка неделя и в празник, по задължение. Иначе ще отидем в ада. А ти защо няма да отидеш в ада?

В такива случаи обикновено се намесваше Ешлинг.

— При нея е различно. Тя не е надарена с вяра в Бога.

Това обяснение удовлетвори някои, но не всички.

— Божият дар е дори само да слушаш за Бог, а тя е чула за Него от нас.

Ешлинг се затрудни.

— Сестра Мери каза, че Преподобната майка знае, че Елизабет не ходи на църква, и че за протестантите това е нормално. Не всички видове протестанти трябва да ходят на църква.

Тези думи бяха посрещнати с известно недоверие, но тя продължи победоносно.

— Дори не знаем дали е кръщавана.

— Не си ли кръщавана? — учуди се Джоани Мъри и изгледа Елизабет като прокажена. — А, може би не е трябвало да те кръщават, нали?

— Ами... — почна Елизабет.

— Е, кръщавана ли си, или не?

Адвокатката Ешлинг загуби търпение и мигновено забрави за ролята си. Понякога Елизабет наистина беше много загадъчна. Представяш ли си? Да не знаеш дали си кръщавана, или не?

— Искаш да кажеш дали съм християнка.

— Да, разбира се. Кръщавана.

— Ами, имах някаква мантия — спомни си Елизабет.

Тя стоеше в една кутия, увита във вестник, и миришеше на нафталин. Това, изглежда, реши въпроса. Елизабет беше кръщавана. Оставаше възловият проблем. Като кръщавана християнка, не трябваше ли да ходи в някаква църква? Ешлинг се намери в чудо. Ала само за известно време.

— Няма начин да разберем дали е била кръщавана, както трябва — отсече тя. — Ако не е, тогава не се брой.

— Ние можем да я кръстим — предложи Джоани Мъри. — Нали знаете как се прави — поливаш я и в същото време казваш молитвата.

Елизабет се огледа като заек, хванат в капан. Очите ѝ мълчаливо молеха Ешлинг да ѝ помогне. Притесни се.

— Не сега — каза авторитетно Ешлинг. — Първо трябва да получи указания. Ще го направим, след като я посветим във вярата. В някое междучасие в тоалетната.

— Колко време ще я посвещаваме?

Сега вече всички изгаряха от нетърпение да кръщават някого. Елизабет беше първият вероятно некръщаван човек, когото познаваха.

— Тя, разбира се, е пълна с първороден грях — каза едно от момичетата. — Ако умре сега, ще отиде в чистилището.

— Няма ли да е по-добре за нея, ако отиде там, отколкото да рискува да попадне направо в ада? Искам да кажа, че ако я кръстим сега и тя не знае какво трябва да прави, може да отиде в ада. По-добре ще е ако първо научи правилата — настоя Ешлинг.

— Но колко време ще я посвещаваме?

Елизабет погледна Ешлинг с надежда. Посвещаването можеше да продължи само десетина минути. Трудно беше да се определи, когато ставаше дума за въпросите на вярата.

— Мисля, че шест месеца ще стигнат — отговори Ешлинг.

Момичетата бяха разочаровани и започнаха да я разпитват.

— Тя не знае нито дума от вероучението. Няма смисъл да я кръщаваме, докато не го научи добре като нас. Не ѝ е провървяло — не са направили каквото е трябвало, когато е била бебе.

— Може и да са го направили — обади се Елизабет умърлушено.

— Няма начин — рече Ешлинг.

— Може би не са я изкъпали и не са казали молитвата — отбеляза дълбокомислено Джоани. — А това е най-важното.

Наближи Коледа. Елизабет беше много по-силно и здраво дете, отколкото онова, което трепереше на площада. Полата ѝ дори отесня в талията, а бледото ѝ лице изглеждаше по-жизнено, не като от порцелан. И гласът ѝ стана по-силен. Сега вече човек знаеше дали е в къщата, или не.

Всяка седмица пишеше на родителите си. Айлийн добавяше своето кратко писъмце и даваше плика на Елизабет да го пусне. Никоя от двете не знаеше дали редките отговори се дължат на ужасния хаос в Лондон по време на бомбардировките, или на инертността, присъща на Вайълет. Вестниците бяха пълни с разкази за въздушните нападения. „Извънредното положение“ — както продължаваха да наричат възникналата обстановка — беше достигнало сериозни размери. Ежечасно над Лондон се изсипваха двеста тона бомби. В една октомврийска нощ бомбардировката беше толкова интензивна, че беше почти невъзможно да си представиш, че там съществува някакъв нормален живот.

Айлийн непрекъснато повтаряше, че Вайълет е добре дошла в Килгарет, и всеки път, когато го напишеше, отправяше малка молитва приятелката ѝ да не дойде. Не и точно сега, когато отношенията между Шон — младши и баща му бяха обтегнати. Не и докато не намереха време да пооправят къщата. Не и докато не усвоиха някои учтиви обноски. Едва когато видя изисканите маниери и вежливостта на Елизабет, Айлийн разбра колко недодялани са всички в семейството ѝ. Елизабет ставаше учтиво, когато в стаята влезеше по-възрастен човек, предлагаше стола си, държеше му вратата отворена. Айлийн въздъхна. На нейните деца им трябваше някоя по-голяма бомба, за да станат от столовете си, освен ако случайно не им скимнеше да го направят. Тя не попита Елизабет защо е решила да дойде на литургията в неделя — помисли си, че това се дължи на желанието ѝ да се приобщи още повече към живота тук. Това означаваше, че и тя трябва да бъде включена в съботните проверки за чисти обувки и чорапи. Преглеждаше се всичко — барети, шапки, католически требници. Косата — измита, вратовете и ноктите — чисти. Това беше

единственият ден в седмицата, когато Шон и Айлийн О'Конър виждаха някакъв смисъл от онова, което вършеха, и работеха, докато цялото тяло ги заболеше. Наградата им беше да видят пет блестящи от чистота деца на литургията.

Елизабет се опита да си спомни дали в Англия хората посещаваха толкова масово църквите, но не можа. Мистър и мисис Флинт ходеха на църква, но тя не знаеше дали това означава къпане, лъскане на обувки и огромни тълпи хора, които влизаха и излизаха от постройката, където всички се познаваха.

Направиха яслите в началото на декември. С големи, в естествен размер фигури на Светото семейство и истинска слама. Ешлинг се молеше пред тях след литургията и пускаше по едно пени в голямата кутия за дарения, покрита с разтопен восък. Това ти позволяваше да запалиш свещичка, да я боднеш при другите и да си пожелаеш нещо.

— Можеш ли да си пожелаеш нещо, ако не си надарена с вяра в Бога? — прошепна веднъж Елизабет.

Желанието ѝ беше да получи дълго весело писмо от майка си и баща си.

— Мисля, че не — отговори замислено и сериозно Ешлинг. — Не, не съм чувала такова нещо. По-добре не си хаби напразно пенито, а го запази за бонбони.

За Елизабет Коледа винаги носеше разочарования. Всички я очакваха с такова голямо нетърпение, говореха само за нея, но дойдеше ли, Коледа вечно донасяше някаква неприятност или неудовлетворение, а Елизабет се преструваше, че не ги забелязва. Миналата година говориха надълго и нашироко за купоните и обсъждаха как ще се справят. Но според Елизабет, Коледата със семейство О'Конър щеше да бъде идеална. За пръв път през живота си тя очакваше Коледа като в приказките.

Всички приготвиха подаръци един за друг седмици наред и винаги, когато някой неочаквано отвореше вратата на някоя стая, се чуваше вик: „Не влизай!“. За изненада на Елизабет, Ешлинг говореше въодушевено за Дядо Коледа и един-два пъти Елизабет се осмели да се усъмни в съществуването му.

— Не си ли мислила, че всъщност може би няма Дядо Коледа, а подаръците идват от... някъде другаде?

— Да не си луда? — отговори Ешлинг. — Откъде другаде ще идват?

Тя бе запалила няколко свещички и бе помолила Господ да напомни на Дядо Коледа за желанията ѝ.

Елизабет се бе променила много през четирите месеца, прекарани със семейство О'Конър. По-рано би си замълчала с надеждата, че нещата ще се развият в благоприятна насока. Сега обаче тя чувстваше, че може да се намеси.

— Лельо Айлийн?

— Да, мила?

Айлийн пишеше нещо в голямата счетоводна книга, която попълваше всяка събота.

— Не искам да се бъркам, но... Ешлинг се моли на Светото семейство в църквата и иска да кажат на Дядо Коледа да ѝ донесе велосипед... И знаеш ли какво?... Само... Помислих си, че и ти би искала да знаеш това, ако разбираш какво имам предвид, в случай че тя не ти каже.

Айлийн придърпа нежно детето към себе си и отговори.

— Много мило от твоя страна да ми го кажеш.

— Не че те карам да купуваш такива скъпи неща, но Ешлинг е твърдо убедена, че пожеланията към Дядо Коледа трябва да бъдат пазени в тайна, и може да не ти каже.

— Добре, ще се опитам да запомня — обеща тържествено Айлийн. — А сега тичай оттатък.

Бъдни вечер беше съчетание от всички съботни вечери, когато лъскаха обувки и миеха вратове, и деня, в който представиха Коледната пиеса в училище — изпълнен с присъщото им трескаво вълнение. Дори големите момичета като Морийн и Бърна се кикотеха, а Шон — младши беше весел и опаковаше подаръци.

През нощта Елизабет чу, че вратата се отваря. Тя погледна разтревожена към леглото на Ешлинг, но червената коса върху възглавницата не се размърда. С премрежени очи Елизабет видя как Шон оставя увит в кафява хартия и закичен с клонки чемшир велосипед до леглото на Ешлинг. За свое удивление видя, че и към нейното легло се приближава подобен пакет. В очите ѝ бликнаха сълзи. Всички тук бяха толкова мили, че никога нямаше да може да им се отблагодари. Трябваше да се опита да обясни на майка си в следващото

писмо колко са любезни. Дано да намереше думи, които да не раздразнят майка ѝ и да не я накарат да мисли, че я осъжда.

Сетне настъпи утрото и Ешлинг изпищя от радост, като разкъса хартията. Елизабет провеси крака от леглото и зачервената от щастие Ешлинг отиде при нея и я прегърна. Елизабет се насили и също я прегърна. Това беше ново преживяване за нея, а тя винаги се изнервяше от новите неща. Досега само се бяха хващали за ръце, когато се връщаха от училище. Но този изблик приличаше на море от обич и вълнение, което едва не удави Елизабет в непознатите си води.

Скоро се чуха викове, писъци, свирене на тромпет и крясъци...

— Слизайте след две минути или Коледа, или не — ще ви напляскам!

Още беше тъмно, а те вече се изкачваха по хълма на път за църквата, като поздравяваха другите хора и им пожелаваха весела Коледа. Неколцина попитаха Елизабет какъв подарък е получила, а доктор Линч — бащата на Бърна — я ощипа по бузата и я попита дали ирландската Коледа е по-хубава от английската. Съпругата му сърдито го дръпна настрана.

За закуска имаше наденички и яйца. На масата бяха сложени и хартиени салфетки. Найем седеше на високото си столче и гукаше на всички. Децата потискаха вълнението си, защото щяха да получат подаръците след това, край камината. Големите неща бяха разнесени през нощта, но сега за всеки имаше по нещо дребно. Сетне момичетата можеха да покарат велосипедите си на площада, Морийн можеше да демонстрира новата си жилетка и барета, Еймон — футболната си топка и ботушите, а Донал — тротинетката си. После пак щяха да се приберат у дома, за да хапнат от огромната гъска, която вече се печеше във фурната.

Всички ахкаха пред подаръците си — игленици, изрисувана чинийка за пепелник на татко, огърлица, направена от старателно нанизани мъниста. Ала най-големи аплодисменти имаше за подаръците от Морийн. За мама — хубав сапун, а за татко — шалче. За Ешлинг и Елизабет — големи гривни с разноцветни стъкла, за Еймон — фар за велосипеда, за Донал — смешна кожена шапка, и дори дрънкалка за бебето. Морийн подари на големия си брат две четки за коса, досущ като на джентълмените в книгите, а на Пеги — искряща брошка.

Морийн раздаде подаръците си последна. Беше помолила за това, за да сложи великолепен завършек на церемонията. Въздухът беше изпълнен с благодарности. Всички разглеждаха подаръците си и никой не забеляза тревожните погледи, които си размениха леля Айлийн и чичо Шон. Като че ли само те бяха видели някакво тайнствено бедствие. Чичо Шон очевидно бе решил да остави леля Айлийн да се справи с този въпрос — какъвто и да беше той. Елизабет усети, че лицето ѝ се зачервява от притеснение.

— Добре, разчистете бъркотията, сложете хартиите в тази кутия, а канапа — в онази. И не оставяйте нищо неприбрано.

След малко Айлийн провери как е пометена стаята и заяви:

— А сега — всички на площада. И ти, Шон, отиди да се поразходиш... Донал, облечи се добре. Не, остави тук кожената си шапка.

След няколко минути в стаята нямаше нито деца, нито подаръци. Сърцето на Елизабет тупкаше силно — тя усещаше, че нещо не е наред. Отиде с Пеги в кухнята да ѝ помогне да сгъне хартиите. Пеги говореше колко много работа има да се свърши още и колко малко ѝ помагат, но само си мърмореше под носа, без да очаква отговор.

От съседната стая се чуха гласове.

— Не, Морийн, седни. Хайде...

— Какво има, мамо? Не разбирам.

— Морийн, откъде взе пари да купиш всички тези неща?

— Мамо, не разбирам за какво говориш. Спестих джобни пари като всички останали... Наистина.

— Не ни прави на глупаци, Морийн. Погледни тези неща. Те струват цяло състояние. Сапунът, който си купила на майка си, е петнайсет шилинга. Видях го в аптеката.

— Но, татко, аз не съм...

— Само ни кажи откъде взе парите, дете. Това е всичко, което баща ти и аз искаме да знаем. Казвай бързо и не разваляй вечерта на останалите.

— Не съм взимала от твоите пари, мамо. Провери в бюрото си, не съм взела нито пени.

— Нищо не липсва, Шон.

— И в твоя джоб не съм бъркала, татко...

— Виж какво, Морийн, ти получаваш по един шилинг на седмица, а си купила неща за много лири. Не виждаш ли, че майка ти и аз сме като попарени?

— Това ли е благодарността ви за хубавите коледни подаръци... — заплака Морийн. — Това ли е... Всичко... Обвинявате ме, че съм откраднала от вас.

— Ами, една от вероятностите е... че си ги откраднала от магазините.

Гласът на Айлийн потрепери, като произнесе обвинението.

— Купих ги — настоя Морийн.

— Всемогъщи Боже, та само четките, които подари на Шон, струват повече от две лири! — изрева баща ѝ. — Няма да излезеш от тази стая, докато не разберем всичко. Няма значение, че е Коледа... Ако трябва, ще те пребия, но ще разбере. Не ни прави на глупаци. Купила ги била...

— Баща ти има право — рано или късно ще ни кажеш. По-добре го направи сега.

— Купих ви коледни подаръци, а вие ми казвате...

— Отивам у доктор Линч, за да разбере дали и те са получили големи подаръци от Бърна. Вероятно двете заедно сте измислили това. И Бърна ще ни каже всичко, щом ти не искаш...

— Не! — изпищя Морийн. — Не отивай, татко! Моля те!

Айлийн се разрида. Морийн хлипаше. Сетне се чуха плясъци от шамари, преобърна се и стол. Леля Айлийн започна да моли чичо Шон да не удря Морийн толкова силно.

— Остави я, Шон, успокой се.

— Да се успокоя ли? Да краде от магазините! Заедно с онази Линч. Пет магазина, пет семейства, които търгуват с нас от години, а това хлапе да ходи там да краде. Господи, как да се успокоя? Щом отворят, отиваш и връщаш всичко. Ще кажа и на Линч. Няма да се спотайват, когато две крадли се разхождат из града...

Елизабет и Пеги си размениха тревожни погледи — чу се още един удар и писък.

— Ти си кротувай — рече Пеги. — По-добре да не си пъхаме носа в чуждите работи. Не сме чули нищо и няма да казваме нищо.

— Знам — отговори Елизабет. — Но Коледата пропадна.

— Съвсем не — каза Пеги. — Предстои ни чудесна Коледа.

— Ох, татко, не можеш да удряш така едно момиче! Престани!

— Излез, Шон, не те искам тук. Махай се. Това е моя работа.

— Татко, не удряй така Морийн. Спри го, мамо, той я удари по главата! Престани, татко. Ще я убиеш.

Елизабет изтича от кухнята и взе новия си велосипед. Направи няколко обиколки на площада, като се опитваше да избърше сълзите от очите си. Не искаше другите да я питат какво е станало. Сигурно нямаше да се съберат на обяд. Леля Айлийн вероятно бе отишла в спалнята, а Шон бе излязъл след кавгата с баща си. Чичо Шон може би беше взел ключовете и се бе върнал в магазина, а Морийн — един Господ знае какво се бе случило с нея. Всичко пропадна, както винаги. Не беше справедливо.

Другите деца, които живееха около площада, също имаха велосипеди и тротинетки. Те разказваха най-чудати неща — как Мартин Райън видял крака на Дядо Коледа да изчезва в комина, а Мейри Кенеди чула елените да пристигат на площада. Ешлинг вече беше научила няколко номера с новия си велосипед. Тя се въртеше там, където в делничен ден спираше автобусът, с широко разперени ръце и развята червена коса.

— Какво има? Защо си тъжна? — попита тя.

— Не, нищо ми няма.

— За родителите си ли мислиш? Мъчно ли ти е?

Понякога Ешлинг проявяваше голяма загриженост към временната раздяла на Елизабет с майка ѝ и баща ѝ.

— Ами, малко — излъга Елизабет.

— Сега ние сме твоето семейство и ще прекараме чудесна Коледа — увери я Ешлинг.

В този миг Айлийн ги извика.

— Прибирайте се, деца. Измийте си ръцете и се пригответе за коледното угощение...

Тя отново изглеждаше спокойна. Елизабет също се поуспокои, когато Айлийн я повика наред с останалите. Еймон, Донал и Ешлинг взеха с нежелание подаръците си и казаха довиждане на приятелите си. Всички измиха набързо ръцете си и ги изсушиха едновременно в една влажна хавлия. Масата беше сложена и между чиниите имаше коледни бисквити. Докато заемаха местата си, леля Айлийн каза сякаш между другото:

— А, да, станала е грешка с някои от подаръците. Бихте ли върнали на Морийн нещата, които ви даде? Цената е сгрешена и трябва да се оправя.

Разнесе се недоволено мърморене, но за кратко. Неприятностите бяха свършили. Очите на Морийн бяха силно зачервени. На Шон — младши — също. Но и двамата не казаха нищо и изядоха бисквитите като всички останали.

След това пуснаха грамофона и танцуваха. Всички, освен Еймон, който каза, че това било глупаво. Но сменяше плочите, с което много помогна.

И когато Елизабет видя чичо Шон да танцува валс с Морийн и забеляза, че тя е притиснала чело до гърдите му и плаче, си помисли, че никога няма да ги разбере, дори да живее с тях един милион години.

Следващият срок дойде заедно със студената зима и лошото настроение на сестра Мери. Тя беше намръзнала и си слагаше ръкавици. Пръстите ѝ бяха подути и морави и цялото ѝ тяло се тресеше от кашлицата. Гърдите на Донал отново започнаха да хрипят и Айлийн не го пусна на училище.

Морийн отиде във всички магазини, откъдето бе „купила“ коледните подаръци. Върна ги в присъствието на Айлийн, като каза, че ги е взела по погрешка по време на коледното пазаруване. Навсякъде я посрещнаха любезно. Щом излезеше от магазина с пламнало от срам лице, продавачите гледаха да смекчат унижението на Айлийн — казваха, че всичко това било работа на малката Бърна Линч, че трябвало да я натупат здравата, ако изобщо някога са го правили, и че след всички неприятности, които имала горката ѝ майка с лекаря, било трудно да се каже кой е виновен. Казваха също, че горката Морийн била наказана достатъчно, като застанала пред тях, и настояваха Айлийн да забрави за случилото се.

Шон бе попитал в манастирското училище в колко часа свършват часовете на Морийн и ѝ заповяда да се прибира у дома петнайсет минути след това. Караше я да ходи в магазина и да му се представя, сетне да влиза в къщата и да започва да пише домашните си. Забраниха на Бърна Линч да идва у тях и на Морийн да ходи при нея.

Шон — младши видя във вестника, че в Англия е започнала подготовката на младежите между шестнайсет и осемнайсет години за Въздушните сили. Прочете го на глас на баща си като доказателство, че на седемнайсет години човек вече е мъж. Баща му отговори, че не го интересува дали Британската империя е стигнала до детските градини и изпраща момчетата си да се бият на четиригодишна възраст, и че нито неговият син, нито който и да е ирландец с капка достойнство ще отиде да се сражава на тяхна страна в по-нататъшните им опити да покорят земното кълбо.

Ешлинг реши да организира кръщаването на Елизабет, за да поосвежи учебния срок. Определиха датата. Втори февруари — Празник на пречистването. Ешлинг инстинктивно чувстваше, че кръщаването трябва да бъде пазено в тайна. Останалите момичета в класа бяха на същото мнение.

Ритуалът се състоя върху каменния под на тоалетната, който беше много по-непривлекателен от река Йордан, където е бил кръстен Исус според хубавата картина в коридора на училището. Наляха в една голяма чаша вода от четири свещени извора — чешмите. Джоани Мъри и Ешлинг си бяха записали думите на молитвата, за да не ги забравят, и това според Елизабет засили важността и вълшебството на церемонията. Тя коленичи, а те я поляха с вода пред целия клас и казаха:

— Кръщавам те в името на Отца и Сина и Светия Дух, амин!

Настъпи мълчание, сетне всички изръкопляскаха.

Елизабет се изправи. Русата ѝ коса беше полепнала по главата ѝ, по раменете ѝ капеше вода. Тя не искаше да се избърше, защото светената вода беше нещо специално. Стисна ръката на Ешлинг и рече:

— Благодаря.

Ешлинг я прегърна и каза:

— Сега ще ти бъде много по-лесно.

Писмата от майка ѝ не пристигаха всяка седмица. Леля Айлийн винаги обясняваше забавянето с ужасната пощенска система.

— Горката жена е полудяла да пуска писма, но нещата там са толкова лоши, че ги събират от пощенските кутии чак след няколко дни.

Вайълет бе писала точно след Коледа, за да им съобщи, че е поискала да я запишат в Женските помощни въздушни сили, но онези глупаци взимали само неомъжени или бездетни жени, ненавършили трийсет години. Много глупаво от тяхна страна, защото Вайълет би била много по-подходяща, отколкото онези суетни девойчета, които се интересуват само от пудра и елегантна униформа. Очевидно същото било в армията и флотата, така че Вайълет нямало да си прави труда да им предлага услугите си. Тя, разбира се, изпълнявала дълга си в Женския доброволчески отряд и това било достатъчно трудно.

Тези организации не означаваха нищо за Елизабет, но тя откри неочакван съюзник в лицето на големия брат на Ешлинг — Шон. Четяха писмата заедно с него и той ѝ обясни всичко. Увери я, че не е същото като във Военновъздушните сили, но е най-доброто за една жена. Каза ѝ, че майка ѝ щяла да носи униформа, да я обучават и подготвят и всеки ден да проверяват екипировката ѝ. На Елизабет това ѝ се стори малко вероятно. Не можеше да си представи майка си в тъмна униформа като полицай или кондуктор. Вайълет винаги носеше вълнени жилетки и поли. Не можеше да облече такива груби дрехи.

Шон ѝ разказа много повече за Лондон, отколкото писмата на майка ѝ. Обясни ѝ, че Женският доброволчески отряд не представлява само група жени, посветили се на благотворителна дейност, както мислеше леля Айлийн. Те не правят торти и кафе, а са там, сред развалините на улиците, търсят заровени тела, хранят и обличат бедните. Шон ѝ показа статии от вестници за евакуацията и намиране на домове за сираците. Прочете ѝ, че някои семейства се оказали толкова бедни и в такова окаяно състояние, че спели на пода и имали въшки. Жените от ЖДО, които никога не били виждали такава мизерия, сега трябвало да се преборят с нея.

Очите на Шон блестяха, когато говореше за героизма. Елизабет не искаше да го убеждава, че майка ѝ не би се заловила с такава прозаична работа като обезвъшляването на деца. Толкова необикновено и неочаквано беше да го вижда така бърлив, че слушаше и се чувстваше поласкана.

Чичо Шон ръмжеше неодобрително, когато слушаше разказите му.

— И тук има голяма благотворителна дейност...

А щом чу, че обучават жени за войната, се изсмя.

— О, и тук е имало жени войници много преди да се появят в Англия... Какво мислиш е правила графиня Маркиевич?

Когато Шон каза на Елизабет, че стотици младежи на неговата възраст, дори по-малки, отиват във Военновъздушните сили, баща му се ядоса.

— Господи, ще бъде голяма утеха за мен, ако някой ден отидеш и ти, вместо да мърмориш колко са велики.

Айлийн, усмирителката, вдигна очи от огромната чанта, която кърпеше.

— О, Шон, остави момчето на мира. Той просто се възхищава на хората, които правят толкова много за страната си. Няма ли и ние да направим същото, ако, не дай боже, се наложи? Само това ти казва.

— Тъй де, тъй де, само го казва — рече Шон.

На първи май сестра Бонавенчър обиколи класните стаи, за да прегледа статуите на Божията майка. Месецът беше посветен на нея и статуите бяха украсени в знак на обич и почит. Децата, които живееха извън града, бяха донесли диви зюмбюли и иглики. Навсякъде имаше чисти бели покривки и вази с цветя. Сестра Бонавенчър остана много доволна. Докато излизаше от стаята, възпитаната малка англичанка, която живееше у семейство О'Конър, ѝ задържа вратата отворена, за да мине.

— Добре ли се чувстваш тук, дете? — попита я тя.

— О, да, сестро — отговори учтиво Елизабет и се изчерви.

Сестра Бонавенчър я погали по главата.

Беше много доволна, че бе приела детето в училището, макар че Елизабет не беше католичка.

На първи май Айлийн отвори писмото от Вайълет, в което имаше банкнота от десет шилинга. Тя беше предназначена за подаръци на Елизабет и Ешлинг — двете бяха родени само през десет дни. Айлийн се замисли тъжно за всичките онези години, през които бе изпращала по някоя дреболия за дъщерята на Вайълет. Сигурно Елизабет ѝ бе писала. Айлийн се надяваше, че детето не е помолило направо за

подарък за Ешлинг. „Тук е невъзможно да се купи нещо, затова ти го направи“, пишеше Вайълет.

Тук цари пълен хаос. Сега се радвам, че не ме приеха в Женските въздушни сили, защото прокараха закон, че не можеш да се откажеш, когато поискаш. Стана задължително — както за мъжете. Мобилизират всички. Има възможност да ме изпратят в някаква оръжейна фабрика в страната — един Господ знае къде. Джордж се записа в Отряда за помощ по време на въздушните нападения и всяка нощ е по улиците. Мисля, че това им харесва — държат се като ученици. Понякога води вкъщи на закуска изключително странни хора. Наистина груби мъже. Тази седмица намалиха дажбите на сиренето на два̀сет и осем грама. Представяш ли си — два̀сет и осем грама за цяла седмица? Хората нямат дрехи. Живеем като просяци, защото в магазините няма стоки. Много мило от твоя страна, че се грижиш за Елизабет. И че я караш да ни пише редовно. Марките сигурно са скъпи, затова нямам нищо против, ако не ми пише всяка седмица. Джордж също ти е много благодарен. Учуден е, че си приела в дома си съвършено непознато дете, но той не разбира какво означават приятелствата, създадени в „Свети Марк“, и всичко, което сме преживели с теб. Още веднъж ти благодаря, мила моя.

Твоя Вайълет

Да, както винаги, тя си спомняше за приятелството им, за да успокои съвестта си, но бе забравила да изпрати картичка или писмо на детето си. Айлийн знаеше, че това ще бъде всичко за рождения ден. Собствената дъщеря на Вайълет щеше да навърши едина̀сет години в чужда страна, без поздравления от дома си.

Същия ден — първи май — младата сестра Хелън, учителката на Донал, написа бележка до майка му, че момченцето се зачервява,

смущава се силно и гърдите му хриптят, когато му зададат някакъв въпрос. Вероятно това се дължало на астмата. Майка му трябвало пак да поговори с лекаря. Може би му пречел прахът в класната стая. Детето имало толкова голямо желание да учи, че било много мъчително да го гледа как се мъчи да се пребори с пристъпите на астмата. Сестра Хелън сложи бележката в илик и я пъкна в чантата на Донал.

— За мен ли е, сестро? — попита той и лицето му пламна.

— Вътре няма нито една лоша дума, Донал — успокои го тя. — Писах на майка ти, че си едно от най-прилежните момчета в класа.

Донал се изчерви още по-силно от удоволствие и прехапа устни от вълнение.

На същия този първи май Морийн получи писмо от болницата. Известяваха ѝ, че резултатът от изпита ѝ е задоволителен и че може да получи място в Дъблин. Тя написа бележка на Бърна Линч, тъй като двете момичета не се срещаха. Но Бърна сега имаше нови приятелки и не ѝ отговори. Морийн реши, че това няма значение. Бездруго трябваше да учи като луда месец и половина, за да вземе изпитите.

На първи май Ешлинг и Елизабет след училище отидоха в магазина, за да кажат на Шон, че Айлийн иска да говори насаме с него и го вика да се прибере.

— Как да се прибера? — попита сърдито той. — Кой ще стои в магазина? Моят недодялан син явно е прекалено изискан, за да стои тук. Не е идвал от обед.

— Мама каза да те доведем — рече Ешлинг, като се люлееше на дръжката на вратата, която водеше към задния двор. — На всяка цена.

— Да не е болна? — ядоса се Шон и дръпна Ешлинг.

Тя се сви уплашена.

— Не, чичо Шон, не е болна, седи пред бюрото си в хола, но каза, че е важно — обади се Елизабет.

— Ами кажете ѝ да дойде тук и да ми го каже, щом е толкова важно — рече той и се обърна.

— Тя каза да дойдеш на всяка цена — повтори с тънък гласец Ешлинг.

С едно движение Шон смъкна сиво-кафявата си престилка, взе закаченото на гвоздеа яке и се отправи към вратата, като викна през рамо:

— Излезте оттук. И без това в магазина се чупят доста неща.

Шон сложи на вратата бележка с надпис „Връщам се след пет минути“. Днес му помагаше само горкият Джеми, който го погледна с недоумение. И през ум не му минаваше, че господарят му ще го остави да се грижи за магазина, така че излезе навън и зачака търпеливо на улицата.

Момичетата изприпкаха след Шон и стигнаха навреме, за да чуят новината — Шон — младши заминал за Дъблин с обедния автобус. Довечера щял да се качи на кораба за Холихед. Казал на майка си, че ако го върнат, пак ще избяга. Не можели да го спрат да направи онова, което иска — да се сражава във войната.

— Да върви! — изрева Шон. — Да го вземат дяволите! Да гори в ада дано!

ПЕТА ГЛАВА

Елизабет не писа на Вайълет за бягството на Шон. Не знаеше защо не го направи. Може би защото ѝ се струваше някак нелоялно да описва нещастията, сполетели семейство О'Конър. Все едно разказваше приказки. И без това не можеше да намери думи, дори и да искаше, защото майка ѝ беше далеч и едва ли би разбрала за всички онези седмици, през които чичо Шон ходеше по три-четири пъти в пивницата на Махър и се прибираше късно, като тряскаше вратите и пееше „Войнишка песен“. Или друг път, когато нещата като че ли вървяха гладко, ала някой споменеше за войната, купоните или нападението на Германия над Русия. Тогава чичо Шон започваше да се смее — ужасяващ звук, който наподобяваше смях, само когато човек погледнеше лицето му, но иначе съвсем не приличаше на смях.

— О, сега Съюзниците нямат никакви проблеми. Та нали смелият Шон О'Конър от Килгарет е на тяхна страна. А той е голям. Идната есен ще навърши осемнайсет години. Ще им помогне да изготвят стратегията си...

От Шон — младши нямаше ни вест ни кост. Постепенно Айлийн престана да гледа през прозореца, за да го види, ако слезе от автобуса на площада. Пеги вече не слагаше чиния пред мястото му на масата и дори изнесе стола му от трапезарията. Стаята му лека-полека се превърна в склад за непотребни вещи. Там оставяха всичко, което не им беше нужно. Но Айлийн се качи горе и я разтреби, като разпредели нещата на други места из къщата и обяви на висок глас, че това е стаята на Шон и благодари на всички, които не са забравили това.

Но помещението отново се превърна в склад. Хората вече не питаха дали имат новини от Шон-младши. Елизабет молеше леля Айлийн да не си прави труда да организира празненство за рождения ѝ ден. Айлийн я прегръщаше, заравяше лице в косата ѝ и плачеше ли, плачеше.

— Ти си едно чудесно малко момиче — повтаряше непрекъснато тя.

След десет дни отпразнуваха рождения ден на Ешлинг. Бяха минали четири седмици, откакто Шон замина. Ешлинг бе казала на баща си и майка си, че ще покани шест свои съученички на чай, и те ѝ разрешиха. Щеше да има торта и игри, но ако татко развалял всичко и ги накарал да се срамуват, както направил бащата на Бърна Линч, то по-добре било той да отиде по-рано при Махър и да не се връща, докато тържеството не свърши. Елизабет потрепери, когато чу този ултиматум, но се оказа, че това беше най-правилното решение. Чичо Шон продължаваше да бъде язвителен и се смееше насила, но престана да крещи, да тръшка вратите и да вони на алкохол, когато се връщаше през задната врата от пивницата на Махър.

Когато Морийн получи дипломата си, нещата се бяха нормализирали достатъчно за едно истинско семейно празненство. Никой не обръщаше внимание на забележките на Шон, че сега Морийн е най-голямото дете. Дори Донал, който приемаше всичко буквално. Всички отидоха в Дъблин, за да видят как ще се настани Морийн. Останаха само Пеги и Найем, на които Айлийн даде толкова много указания и предупреждения, че дори Шон се засмя.

— Обгради я с толкова много шпиони, че няма да може да мръдне.

— Нали знаеш колко е разхайтена — каза непредпазливо Айлийн. — Половината Килгарет ще мине през леглото ѝ, ако не я сплеща с Божия гняв. Имаме си достатъчно грижи и не ни трябва някое бебе през пролетта.

Тази забележка озадачи Ешлинг и Елизабет.

Отидоха в Дъблин с камион. Седнаха на постланите с килими седалки отзад. Донал пътува в кабината с Шон и мистър Мориарти, чийто беше камионът. Той трябваше да отиде в Дъблин, за да вземе лекарства за аптеката, така че лесно си осигуряваше бензин. В Ирландия имаше ограничение за горивата, но положението съвсем не беше толкова лошо като в Лондон. Елизабет научи от писмото на майка си, че там са определили дажби дори за млякото и яйцата. Сега майка ѝ работеше като счетоводителка в една оръжейна фабрика. Не можела да ѝ пише къде се намира, защото имало опасност германците да прочетат писмото, да дойдат и да я бомбардират. Как ѝ се искаше да може да покаже писмото на Шон — младши. Той много щеше да се развълнува.

Камионът подскачаше по пътя от Уиклоу за Дъблин. Вдясно беше морето.

— Домът ти е ей там, точно отсреща — каза Айлийн и веднага забеляза, че Елизабет не отговори както обикновено, когато някой я заприказваше. — Имам предвид другия ти дом — побърза да добави тя и този път Елизабет се усмихна.

Мисис Мориарти се беше увила в дрехи до носа и седеше отзад с двете си дъщери, които отиваха в същата болница. Довечера всички щяха да изпратят трите момичета до пансиона и да се срещнат с монахините, които отговаряха за него. После семейство Мориарти щеше да посети роднините си в Блекрок, а О'Конър щяха да отседнат в пансиона в Дан-Лере, собственост на братовчедката на Айлийн — Грета. Бяха й взели яйца, масло, шунка и пиле. Това струваше повече, отколкото да й платят за нощувка в две стаи. Грета щеше да остане много доволна от селската храна. Тя бе намеквала неведнъж, че може да й продават храна и да си докарват добра печалба, тъй като много хора искали да пренасят по малко допълнителна храна. Носеха се слухове, че към Англия пътували оскубани пуйки, увити в одеяла като бебета. Митничарите не си пъхали носа в подобни вързопи.

Но Айлийн не искаше да участва в черния пазар. Достатъчно й беше да плати за преспиването с храна.

Болницата на Морийн изглеждаше заплашителна. На Елизабет й се стори ужасяваща, а Ешлинг каза, че е по-гадна и от училището. Казаха им обаче да се стегнат, да се държат добре и да не се излагат.

Взеха си довиждане. Морийн трябваше да им пише всяка седмица. Айлийн й бе дала единайсет плика с марки.

Щяха да й стигнат до коледната ваканция. Двете момичета на Мориарти също се сбогуваха. Донал имаше такъв вид, сякаш щеше да се разплаче, а Еймон — като че ли искаше да се измъкне колкото може по-бързо.

— Винаги е трудно да гледаш как птичето излита от родното гнездо, но такъв е животът — заключи тържествено Шон.

Монахините и останалите присъстващи харесаха тези думи и всички се нацелиха да тръгват.

— Да, нашето първо момиче излита от гнездото — каза Айлийн на монахинята, която отговаряше за общежитието.

Сетне всички излязоха и се качиха в камиона.

Мисис Мориарти плачеше и подсмърчаше в носната си кърпа. Елизабет се наведе към нея и я попита:

— Имате ли роднини в Корк, мисис Мориарти?

Това беше толкова необикновен въпрос, че сълзите ѝ изведнъж секнаха.

— Не, дете... Защо питаш?

— Ами... Преди около година, когато идвах да живея тук, се запознах с една мисис Мориарти във влака. Отиваше при сина и снаха си в Корк... И оттогава не съм чувала тази фамилия... Чудех се... След като всички в Ирландия са роднини...

Гласът на Елизабет заглъхна. Всички я гледаха. Тя не беше говорила така досега.

— Вече говориш като нас — засмя се Ешлинг.

— Господ да ни е на помощ. Трябва бързо да те отучим, преди да е свършила войната — рече Айлийн.

Вайълет стана от леглото, когато вратата на коридора се затвори. Джордж се бе върнал от нощното си дежурство. Още сънена, тя облече лилавия си халат и слезе долу да сложи чайника на печката.

— Как мина тази нощ? — попита тя.

Джордж беше много измъчен и състарен. Изглеждаше петнайсет години по-възрастен, а беше едва на четирийсет и две.

— Ами добре — отговори той.

— Какво означава това, Джордж? Че сте търсили къде има пожари и не е имало, или че сте ги загасили?

— Не, аз се грижех за укрытията — отговори изморено той.

— Но какво прави? — настоя Вайълет и се облегна на мивката.

— Никога не ми разказваш какво е станало.

— Ами, отговаряме за укрытията.

— Искаш да кажеш, че съпровождаш хората вътре и после ги извеждаш навън?

— Да, в известен смисъл...

— Като носач на гарата?

В гласа ѝ се долови раздразнение и разочарование.

— Много по-опасно е — отговори обиден той.

Внезапно напрегнатото ѝ тяло като че ли се отпусна и тя го погледна загрижено. Един възрастен, уморен човек, който току-що бе прекарал страшна нощ. Той можеше да остане в собственото си „укритие“ — мазето, което винаги бяха смятали за излишно, но сега бяха отрупали с възглавници и дюшеци. Но две нощи седмично Джордж носеше фенерче и кръгла метална каска и водеше хората, които нямаха укрития, нагоре-надолу по стълбите, като се опитваше да им говори авторитетно и да ги успокоява.

В очите на Вайълет бликнаха сълзи, застичаха се по бузите ѝ. Джордж вдигна уморената си глава и се изправи.

— Какво има, Вайълет? Какво казах? — започна той.

Раменете ѝ се тресяха.

— Нищо не съм казал...

— О, колко жалко и глупаво е всичко... Ако някой горе на небето гледа тази окаяна къща и този мизерен, тъп живот, какво ще си каже? Ти изобщо не си спал, а аз — съвсем малко. Много хора са мъртви. Няма къде да си починеш, какво да ядеш, ти трябва да ходиш в онази глупава банка, а аз — в ужасната, отвратителна фабрика. Два автобуса на отиване, два — на връщане, четири опашки... И за какво е всичко това?

Чайникът зад гърба ѝ започна да свири, но тя не му обърна внимание.

— За какво правим всичко това, Джордж? Какъв е смисълът, за Бога? После няма да има нищо. След войната пак ще бъде лошо...

— О, не... След войната...

— Да, след войната. Кажете ми, какво ще му бъде хубавото?

— Елизабет ще се върне — каза простичко той.

— Да — съгласи се Вайълет и престана да плаче. — Това поне е нещо.

Джордж стана и махна чайника от котлона. После бавно запари чая.

Вайълет избърса очите си и каза:

— Днес трябва да пиша на Елизабет. Ще го направя по време на почивката.

Сега Ешлинг и Елизабет бяха най-големите от децата. Дори им предложиха да спят в различни стаи, защото Морийн щеше да се нуждае от своята само през ваканциите. Стаята на Шон — независимо, че беше превърната в склад за непотребни вещи — никога нямаше да им бъде дадена. Ала момичетата не искаха да променят начина си на живот и намираха ту едно, ту друго оправдание. В стаята на Морийн нямало толкова много светлина, за да си пишат домашните. Била далеч от стълбите и банята. Ешлинг твърдо реши в изблик на жертвователност, че на Морийн ще ѝ бъде тъжно, ако си мисли, че няма стая, в която да се върне.

И Айлийн се отказа. Нямаше да е зле да имат стая за гости, в случай че някой дойде. Години наред се бе надявала, че Вайълет ще я посети. Вярно, че беше идвала, но толкова отдавна... Преди да се омъжи. И тук не ѝ хареса. Вероятно защото Шон беше бебе, а Вайълет бе изпълнена с трепета и вълнението на младите в Лондон през двайсетте години. Никой не спомена, че посещението беше пълен провал, но дълбоко в себе си Айлийн искаше изобщо да не се беше състояло. Сега, разбира се, Вайълет и Джордж можеше да си починат след бедността в Британия, дългите опашки, черния пазар, безкрайните нощни часове в очакване на бомбите... Трябваше да им пише и да ги покани...

Елизабет се разтревожи, когато чу, че Айлийн е поканила майка ѝ в Килгарет. Искаше ѝ се да не го бе правила. Спомни си думите на майка си, че тук е мръсно, и си представи как тя бърчеше нос от ужас, като споменаваше за някои от навиците на семейство О'Конър. Елизабет едва не припадна. Ако майка ѝ наистина дойдеше, нямаше да се приспособи тук и Елизабет трябваше да защитава ту едната, ту другата страна. Също като преди, когато мис Джеймс кажеше едно, майка ѝ го разбираше погрешно и мис Джеймс се обиждаше. Тук, в тази къща, хората не изпадаха в мрачно настроение и не се чудеха какво са искали да кажат другите, а ги питаха направо, крещяха им и често ги удряха. Сърцето на Елизабет винаги трепваше, когато леля Айлийн избиваше нещо от ръцете на Еймон, ако той вземеше някаква храна, която не биваше да яде. Майка ѝ би била отвратена от влачещите се по пода пелени на Найем, която щапукеше из стаята, и от изцапаната с лекета нощница на Донал, с която той ходеше навсякъде

из къщата. Елизабет не смееше дори да си помисли какво би казала майка ѝ за Пеги и дали би хапнала нещо, докоснато от нея...

Елизабет се молеше шепнешком в банята, защото не искаше Ешлинг да разбере за желанието ѝ. Молитвите ѝ бяха чути. Вайълет писа, че това е невъзможно. Наистина завиждаше на ирландците, че ядели масло, сметана и месо. Струвало ѝ се, че там е един малък рай. В писмото имаше малко благодарности за поканата, но подробни описания за това как в Килгарет всички са далеч по-добре от хората в Лондон. Айлийн показа писмото на Шон.

— Сега не можеш да кажеш, че тя не е загрижена за нас. Пише, че тук ѝ се струвало като рай в сравнение с онова, което трябвало да понасят там.

— Ами, пиши ѝ, че на Ирландия не ѝ се налага да понася всичко това, защото, за разлика от Британската империя не се сражава с въображаеми противници и с европейските народи, вместо да си гледа работата.

Айлийн, разбира се, нямаше намерение да пише такива неща. Тя продължи да чете писмото. Интересът към Елизабет беше по-голям, отколкото в предишната набързо надраскана бележка.

Предполагам, че сега е много по-висока. Между десетата и единайсетата година израстват доста бързо. Една жена от фабриката ме попита дали имам деца и не повярва, когато отговорих, че имам единайсетгодишна дъщеря. Казах ѝ, че съм се омъжила на двайсет и осем години, но тя пак не повярва и рече, че не приличам на жена, която има дете. И тогава изведнъж се почувствах много самотна и се разплаках. Често ми се случва напоследък — хората казват, че е от нерви заради войната. Съветват ме да взимам успокоителни хапчета — всички ги гълтат, но те повече вредят, отколкото помагат. Тези нощи много мисля за Елизабет. Радвам се, че тя е добре и далеч от бомбардировките. Но понякога, когато съм прекарала тежък ден, се чудя каква е ползата от онова, което сме учили в училище. Сега то не означава нищо. Какъв е смисълът да знаеш как да се грижиш за дома си, като няма

какво да купиш за него? Пък и часовете по история. Никога не са ни казвали, че войните продължават безкрайно...

Писмата от Морийн пристигаха всяка седмица. Понякога бяха написани с разкривени печатни букви, но Шон и Айлийн не обръщаха внимание на това и весело ги четяха на всички. Уна Мориарти, която беше единайсет месеца по-малка от Нора, се справяла добре, но Нора тъгувала за вкъщи и била глупава. Разрешили им да се прибират покъсно и изгледали всички филми на улица „О’Конъл“, но една вечер прожекционният апарат се счупил и се забавили половин час, така че се прибрали, без да видят края на филма. Трябвало да оправят идеално леглата си. Сестра Маргарет била същински дявол, ала сестра Тютър била много красива и като че ли се носела във въздуха, не вървяла като другите хора. Щели да се върнат у дома с автобуса един ден преди Бъдни вечер, Морийн очаквала с нетърпение да се наспи добре.

Доктор Линч изпълни един от номерата си в деня, когато японците бомбардираха Пърл Харбър. Държанието му нямаше нищо общо със събитието — всъщност той узна за него едва след пет дни, когато полицаите го намериха прегърбен на една маса в някаква кръчма. Този път връщането му у дома не беше толкова тихо и дискретно, колкото предишните. Сега го бяха натикали най-безцеремонно в полицейската кола в Дъблин, а сетне — в друга, до графство Уиклоу. Съобщиха на семейството му да го чака. Оставиха го на площада. Задържането му беше неофициално и той бе ругал полицаите по целия път до Килгарет... Сега изтрезняваше и адски се нуждаеше от едно питие. Доктор Линч крещеше, че е записал номерата им и че всички ще бъдат уволнени. Небръснат, без палто — беше го загубил някъде по време на веселото си пътуване към Корк — той присви очи, когато съзря къщата на О’Конър. Това беше проклетото семейство, което се бе осмелило да го оскърби, като отказа да пусне червенокосото си хлапе да играе с Бърна. В очите му напиреха сълзи на самосъжаление. Тесногръдият, невеж Шон О’Конър с неговия мръсен магазин и с кресливата си челяд, бе дръзнал да забрани на

Бърна да влиза в къщата му. Беше се осмелил да се извини от името на дъщеря му за нещо, което не бе доказано.

Доктор Линч бавно се изкачи по стъпалата. Пеги се отдръпна уплашена и го пусна да влезе. Донал изтича да види кой е дошъл и го посрещна на площадката между кухнята и дневната.

— Доктор Линч.

— Да. А ти кой си? Кое от хлапетата на Шон О'Конър? С нощница си. Да не си болен? Кажу ми, момче.

Донал се приближи до стената и впери в него широко отворените си очи.

— Аз съм Донал. На седем години съм. Страдам от астма. Не тежко. Ще ми мине, когато порасна.

— Кой ти каза това?

— Всички. Мама.

— Какво разбира майка ти от тези неща? Благоволила ли е да те заведе на лекар, или те лекува сама?

Ешлинг и Елизабет чуха виковете и се притекоха на помощ на Донал.

— Е, водила ли те е? — изрева доктор Линч.

— Отиди в магазина и извикай мама — прошепна Ешлинг и Елизабет се измъкна по стълбите с ококорени очи.

— Ти пък коя си?

Мъжът вонеше ужасно и лицето му беше брадясало.

— Аз съм тук само на гости — отговори Елизабет, като отстъпи назад.

Не се спря да вземе палтото си, макар че навън беше смразяващо студено.

— Хубаво е, че семейство О'Конър пускат някого в къщата си. Какъв е баща ѝ — херцог ли? Защото децата на един лекар не са достойни за Шон О'Конър...

— Баща ѝ работи в една банка в Англия — обясни Донал.

Доктор Линч се вторачи в него.

— Ти имаш нещо повече от астма, млади момко. Гърдите ти свирят като чайник. Много жалко, че майка ти не те е водила на лекар. Звукът никак не ми харесва...

Лицето на Ешлинг пламна.

— Нищо му няма. Има лека астма и това е всичко. Влошава се от време навреме, когато е хладно. А мама го води при доктор Макмахън. И в болницата. Така че ти грешиш. И без това не си добър лекар.

— О, Ешлинг!

Донал я погледна нервно, страхуваше се, че е прекалила. Хората не говореха такива неща... Доктор Линч застана неподвижно. Мозъкът на Ешлинг работеше усилено и тя стигна до извода, че трябва да продължи. Млъкнеше ли, Донал щеше да изгуби надежда. Щеше да започне да мисли, че е болен от нещо ужасно, ако Ешлинг отстъпеше пред отвратителния баща на Бърна Линч. Тя си пое дълбоко въздух, сложи ръка на рамото на брат си и продължи:

— Знам какво говоря. Баща ми и майка ми не те одобряват, доктор Линч. Те мислят, че не може да ти се има доверие. Затова никой от нас не идва при теб, когато е болен. Отиваме право при доктор Макмахън.

Тя не чу, че майка ѝ се изкачва по стълбите. Елизабет я бе повикала с няколко кратки изречения.

— Доктор Линч... Ешлинг...

Айлийн видя, че Донал е изплашен до смърт, а раздърпаният, разрошен лекар и Ешлинг — с блеснали очи и развети червени къдрици — стоят един срещу друг.

— Ще отговаряш за това, нахално хлапенце — каза той и тръгна към Ешлинг.

Донал стоеше в ъгъла. Той надигна глас, но от устата му излезе само слабо писукане.

— Не, тя не искаше да каже...

— Напротив — викна Ешлинг. — Не можеш да идваш тук такъв мръсен и раздърпан и да плашиш Донал, като му казваш, че не е добре. Той има само лека астма, чуваш ли? Всички знаят това... Всички...

Айлийн се приближи до Ешлинг и сложи ръка на треперещото ѝ рамо.

— Хайде, Матю — рече спокойно тя. — Върви си у дома. Ако искаш да ни дойдеш на гости, заповядай, когато си в по-приличен вид. Не мога да си представя защо идваш тук и се държиш като дете. Хайде, вълн.

Гласът ѝ успокои Донал. Тя се отнасяше с лекаря като с нагло хлапе.

— Величествената Айлийн О'Конър — рече злобно Линч и се огледа. — Прекалено изискана за този град... Образована в Англия. И докъде стигна? До полуразрушена, небоядисана къща, съпруг, целия покрит с мръсотия от задния двор, и тълпа деца, кое от кое по-диви...

— Нашите деца са най-добрите в града — прекъсна го Айлийн. — Отиваш ли си, или да изпратя едно от тях при жена ти?

— Най-добрите — изсмя се той. — Това тук скоро ще бъде в гроба. Отпрати Морийн, защото те посрами, а какво ще кажеш за сина си, който се перчи с английска униформа?

Айлийн се засмя насила. Това ѝ подеждва насърчително и при втория опит смехът ѝ изкънтя в къщата.

— Господи, Матю Линч, не е ли вярно онова, което разправят за пияниците? Те съчиняват повече приказки и имат много по-развинуто въображение от писателите. Слушай, омитай се оттук преди моят Шон да се е върнал и да те е изритал...

Тя избърса насълзените си от смях очи. Децата я гледаха удивени. Дори Пеги, която бе застанала на прага с Найем в ръце, се усмихна, без да знае защо. Лекарят — стъписан и неочаквано претърпял поражение — се приготви да си тръгне. Смехът на Айлийн го бе объркал повече, отколкото бе предполагал. Той беше казал истината, защо тогава тя се смееше? Вратата се затвори с трясък и Айлийн седна. Веселото ѝ настроение бе изчезнало. Децата се приближиха предпазливо до нея, Пеги също влезе в стаята. Щом чу, че външната врата се хлопна, Айлийн скочи на крака и погледна през прозореца.

— Погледнете го само! Горкият палячо. Отива да обърне няколко чашки набързо, за да събере смелост да застане пред жена си. О, боже, няма нищо по-жалко от пиян човек. Каквото и да правите, деца, гледайте да не вземете някой пияница...

Донал се почувства изолиран.

— Не знае ли какви ги дрънка? Наистина ли не бива да му се има доверие? — попита угрижено той.

— Когато е в такова състояние, в главата му няма мозък, а бръмбари. Горкият глупак!

Обидата му обаче я изгаряше като нажежено желязо. Но тя бе спечелила — направи го за смях. Не ѝ се наложи да отрича онова, което бе казал за Донал, защото посрещна с присмех всичките му

думи. Айлийн го видя как взима един вестник от пейката до автобусната спирка. Сетне ѝ изкрещя нещо. Прозорецът беше затворен и тя не го чу.

— Вика нещо — рече Пеги.

— Сигурно — потрепери Айлийн. — Пеги, така и така съм вкъщи, хайде да прием чай.

— Сочи вестника — каза Донал.

— Махни се от прозореца. Ще дръпнем пердетата. И без това вече се смрачава.

Пеги изприпка към кухнята, а Айлийн откряна прозореца.

— Така ви се пада... Сега и Америка участва във войната... Вашият сополанко ще го изпратят на фронта... Става все по-зле... Ще загубиш двама сина, кудкудякаща стара квачко... Големият ти син скоро ще стане на кайма...

Айлийн затвори бързо прозореца и отиде при малката група край камината.

— Какво каза, мамо? — попита още разтревожен Донал.

— О, само глупости и простотии... Не е на себе си; само бръщолеви...

Имаше, разбира се, и други майки, които не знаеха дали синовете им са живи или мъртви, но това съвсем не утешаваше Айлийн. Поради някаква необяснима причина, тя лъжеше хората, че той ѝ пише. Когато някой дружелюбен или любопитен приятел или съсед попиташе: „Имаш ли вест от Шон от Англия?“, тя кимаше бодро и отговаряше, че ѝ е писал, и че е добре. Казваше го, като хвърляше бърз поглед към магазина, откъдето можеше да се появи съпругът ѝ, и обясняваше, че получава само кратки писъмца, и хората оставаха с убеждението, че момчето пише на майка си, но се е скарало с баща си. Странно, но Айлийн мислеше, че постъпва правилно.

Понякога се чудеше дали да не пише на Вайълет и да я попита как би могло да бъде намерено избягало от дома си момче, което се е записало във войската. Как да задейства нещата, за да го върне? Да покаже кръщелното му свидетелство? Да докаже, че нито е британец, нито е на осемнайсет години? Знаеше, че няма да го направи. И все пак, искаше да разбере къде е, за да му пише. Можеше да го накара

дори да отговаря на писмата ѝ, като ги праща до аптеката. Хора като семейство Мориарти се срещаха рядко в Килгарет. Те умееха да пазят тайна. Айлийн бе прочела някъде, че може да се свърже с избягали хора чрез Армията на спасението, но това беше някак много официално — да помоли подобна организация да го издири. Докато се надяваше да го намерят, не беше толкова зле. Тя не го определяше точно като избягал или безследно изчезнал. Шон щеше да ѝ пише много скоро...

Айлийн прегледа вестника на бюрото си и се опита да разбере от съобщенията в „Айриш Индипендънт“ дали вече обучават сина ѝ или са преценили, че е прекалено млад. Прочете старателно какво са казали политиците и командващите бойните действия, но никой от тях не споменаваха какво е станало с ирландските младежи, потеглили с кораби, за да се включат във войната. Пък и във вестниците винаги пишеха за нея като за „извънредно положение“, което не звучеше толкова страшно. Айлийн проследи развоя на събитията от Далечния изток до Англия. Прочете за суровите мерки и ахна, като видя колко е поскъпнал лукът. Прочете всичко това сама, без да го обсъжда с Шон, макар че същевременно не криеше интереса си.

Беше напълно неподготвена, когато наистина получи писмо от Шон — младши — десет месеца, след като бе напуснал дома си. Писмото беше от Ливърпул. Съвсем кратко. Шон казваше, че изобщо не е искал да им пише или поне докато действително не го запишат в армията. Но майката на един негов приятел, която била много мила, казала, че трябва да драсне няколко реда на майка си, защото тя тъгувала. Той отговорил, че тя си има достатъчно грижи вкъщи, но майката на Джери, мисис Спаркс, настояла да пише. Бил добре и се запознал с много приятни хора. Мотал се насам-натам до септември, защото държали да знаят на колко години е и не искали да го вземат, докато не навършел осемнайсет. Писал до властите в Ирландия да му изпратят кръщелното свидетелство и получил един екземпляр. Сега бил в лагер, където го учили на основните неща. Било много интересно. Излизал често с Джери Спаркс и майка му, която била много мила и готвела много хубаво преди войната, но сега в магазините нямало продукти.

Не ѝ пращаше поздрав, нито питаше за нещо. Не се извиняваше и не молеше да го разберат. Граматиката и правописът му бяха ужасни.

Айлийн си спомни за годините, прекарани в манастирското училище. Двамата с Шон мислеха, че Шон — младши е много умен, защото е първото им дете. Но това писмо беше написано от почти неграмотен човек. Тя го прочете няколко пъти и по бузите ѝ бавно се затъркаляха сълзи.

Айлийн не каза на никого за писмото. Държеше го сгънато в чантата си и пак там сложи второто, третото и четвъртото. Тя отговаряше весело и преглеждаше внимателно писмата си преди да ги пусне в пощата, за да не съдържат някакъв намек на тревога или тъга. Описваше му най-различни дребни случки. Като например за козата, която беше влязла в магазина и бе съборила всички кашони, за Морийн, която се върна от медицинското училище и толкова ентузиазизирано превързваше всички, че спря кръвообращението на ръцете на Еймон. За пиеската, която бяха написали и изиграли Ешлинг, Елизабет и момиченцето на Мъри. Бяха искали да опишат сериозно и вдъхновено живота на Света Бернадета, но се получи такава комедия, че публиката се превиваше от смях. Айлийн изпрати бодри поздравии на майката на Джери Спаркс и изрази желание да я снабди с хранителни продукти. Това беше почти невъзможно, но може би, ако пуснеха Шон в отпуск, той щеше да ѝ занесе няколко пилета, масло и яйца.

Връзката със сина ѝ беше толкова крехка, че тя не се осмеляваше да я прекъсне. Можеше да я изложи на опасност, дори ако кажеше на някого.

Шон знаеше, че Айлийн получава писма от сина им, но не споменаваше нито дума за тях. Стана още по-мълчалив. Работеше усилено както винаги, но се усмихваше по-малко и нямаше време да побъбри в пазарните дни. Понякога Айлийн го гледаше как се навежда в двора и после се опитва да разкърши гръб и изпитваше съжаление. Откакто избухна войната, беше почти невъзможно да се намерят въглища, така че трябваше да пълнят пристройката с торф. Той заемаше много място и дори стаите над магазина, които по-рано бяха пълни с метли, кошници с картофи, кашони със стъкла и фитили за лампите, четки за боядисване и туткал, сега бяха претъпкани с торф. Айлийн имаше чувството, че той прониква в порите ѝ, докато гори, и покрива всичко навън като с черни снежинки.

Шон изглеждаше по-възрастен от четирийсетте си години. Айлийн си мислеше, че това е защото е видял най-лошото — живееше в провинцията, но не водеше здравословен начин на живот, имаше шест деца, но не се гордееше с най-големия си син и не се надяваше, че той ще поеме работата в магазина. Шон беше открай време енергичен и работлив. Спести пари, за да купи тази къща... Това стана в годината на подписването на мирния договор. Всичко беше толкова символично. Нова нация, нов бизнес. А сега — двайсет години по-късно, синът им се сражаваше за същата страна, от която бяха извоювали независимостта си...

А самият Шон, който бе видял как мечтата му да има магазин се сбъдва, сега стоеше наред студения двор и разбутваше купа пътни знаци, за да търси нещо под тях. Валеше дъжд и главата му беше мокра. Айлийн сложи един найлон на косата си и излезе да му помогне.

Огромните черно-жълти пътни знаци бяха извадени, когато започна войната, за да се заблудят неканените гости. Шон търсеше някаква железария.

— Някой ден трябва да подредим хубаво всичко това — каза той и в гласа му прозвуча благодарност.

— Знаем — отговори тя.

Зачуди се дали знае, или го интересува, че синът му тази пролет се сражава в Северна Африка. Вълнението, когато пристигна повиквателната му, беше толкова голямо, че дори Джери Спаркс бе добавил няколко думи в писмото. Той заминаваше с Шон — младши. Айлийн още не беше разбрала дали Шон е прочел писмата от сина си. Тя често оставяше чантата си отворена, за да ги види, но той така и не спомена нищо за тях и когато се връщаше, Айлийн ги намираще недокоснати.

Донал прекара още една година в метоха, след като получи първо участие, а после се премести в монашеското училище. Не че беше необичайно за едно момче да остане там до осемгодишна възраст, пък и сестра Морийн бе успяла да му внуши, че е съвсем разумно. Каза бе на родителите му, че трябва да му дадат още една година преди да се изправи пред грубостите и боричканията в двора в мъжкото

манастирско училище. Дотогава той щеше да диша по-леко и нямаше да се притеснява толкова много. Айлийн, която би била много щастлива, ако до края на живота си Донал учеше при любезната сестра Морийн, се съгласи с готовност. Но денят настъпи и сега болнавото дете се прибираше вкъщи с разкъсани дрехи, измъчено лице и стиснати устни.

— Паднах — казваше той всеки ден.

На Еймон му омръзна да го защитава.

— Ами, мамо — обясняваше той, — онези избраха Донал, защото е почти на девет години, а те са още на осем и са големи грубияни. И аз трябваше да ги набия, после дойде един друг и ме попита защо бия осемгодишни деца, когато съм на четиринайсет. Какво да направя, мамо? И затова палтото ми пак е скъсано.

Ешлинг и Елизабет се връщаха от училище с велосипедите. Държаха се за ръце. Две отракани тринайсетгодишни момичета, които нямаха време за наглите грубиянчета от мъжкото манастирско училище. Видяха насъбралата се тълпа около някой, който лежеше до тротоара. Намалиха и любопитството ги накара да слязат от велосипедите, за да видят какво се е случило. В същия миг разпознаха шалчето на Донал — дълго и шарено. Пеги му го бе изплела от разни остатъци от вълнена прежда и обичаше да го увива с него всяка сутрин. Двете момичета пуснаха велосипедите си на улицата и се втурнаха към него. Насъбралите се момчета изглеждаха уплашени.

— Преструва се — измърмори едно.

— Виж очите му — каза друго.

Донал лежеше на улицата и се мъчеше да си поеме въздух; размахваше ръце. Шалчето му се влачеше в калта, единият му край се бе оплел в най-горното копче на палтото му. Ешлинг моментално коленичи до него и както бе виждала майка си да прави десетки пъти, разкопча палтото му, разхлаби яката на ризата му и подложи ръка под главата му.

— Не бързай, Донал. Цялото време на света е твое. Бавно. Не се мъчи — каза тихо тя.

Елизабет коленичи от другата му страна и ѝ помогна. Светлорусата ѝ коса беше паднала в очите, памучните ѝ чорапи бяха мокри и скъсани, а преобърнатият велосипед — забравен.

— Дишането ти се възстановява. Ето така — вдишвай, издишвай. Добре. Вече дишаш...

Ешлинг се изправи и огледа седемте момчета, стъписани от внезапната поява на момичетата толкова, колкото и от изцъклените очи на Донал.

— Нищо не сме му направили — рече едното.

— Не, нищо, само си играехме, не сме го докосвали.

Изведнъж всички започнаха да говорят едновременно, опитваха се да се оправдаят.

— Я слушайте! — извика Ешлинг и погледна Елизабет. Двете се разбираха достатъчно добре с погледи. Елизабет започна да шепне нещо в ухото на Донал, като още го прикрепяше за раменете.

Ешлинг изнесе забележителна реч.

— Знам имената на всички ви. Познавам ви. Довечера мама и татко ще отидат в училището. Отец Кевин, отец Томас и отец Джон ще научат кои сте били тук. Те ще ви оправят. Знаете, че Донал има астма. Можеше да го убие. Всички щяхте да бъдете съдени, ако не бяхме дошли тук. Щяхте да станете малолетни убийци. Вие сте го ударили и повалили на земята...

— Само му издърпахме шала.

— Да, и едва не го удушихте. Това е най-лошото, което бихте могли да направите. Да го задушите и да спрете прилива на въздух към гърдите му. Тъпи, задръстени убийци. Джони Уолш, ако Донал не е добре, ти ще си виновен.

— Тя само ги плаши — шепнеше бързо Елизабет в студеното ухо на Донал. — Изобщо не е така, както казва. Но само ги погледни!

Донал ги погледна. Те наистина се страхуваха от Ешлинг.

— Не казвай нищо... — започна да хленчи Джони Уолш.

— Пъзльо такъв! Убиец! Няма да мълча и да ви оставя да се измъкнете безнаказано. Да убие едно момче с болно сърце и бели дробове!

Ешлинг усети надмощието си и това много й хареса.

— Сърцето ти не е болно — шепнеше Елизабет. — Казва го само за пред тях.

Седемте момчета стояха втрещени в падащия мрак и ръмвящия дъжд.

— Той е по-голям от нас. Четиринайсет месеца е по-голям от мен — поде Еди Мориарти, пребледнял от страх при мисълта какво ще го направят родителите му, ако всичко излезе наяве.

— Да, и Джеми от нашия магазин е по-голям от теб, и Пади Хики — слепецът. И тях тормозите, хаймани такива — изкрещя Ешлинг.

— Какво ще направиш сега? — попита боязливо Джони Уолш. Ешлинг се замисли.

— Вдигнете онези велосипеди. Веднага — заповяда им тя. — Закарайте ги до града. Джони, Еди и ти, Майкъл, елате в магазина на баща ми и му разкажете какво се е случило. И го уверете, че от сега нататък ще се грижите за Донал. Не е необходимо да споменавате за сърцето му, само му кажете, че Донал е паднал и вие седмината ще се грижите за него и ще го пазите, докато белите му дробове се оправят.

Това им се стори прекрасен начин да се отърват, но Джони искаше да се увери дали не е някаква клопка.

— Какво точно да кажем на баща ти?

— Че ще се грижите да не се случи нещо лошо на Донал. И по-добре се молете сърцето му да издържи през нощта.

Величествено, като предводителка на някаква тържествена процесия, Ешлинг тръгна пред тях. Стигнаха до градския площад. Елизабет и Донал вървяха отзад. Лицето на Донал отново бе увито в шала, за да не може никой да види, че се кикоти. Елизабет бе скрила устата си с ръка. С другата държеше ръката на Донал.

Това беше едно от най-важните събития в иначе ужасно дългия и скучен учебен срок. Ешлинг имаше чувството, че той никога няма да свърши. Тя се държеше предизвикателно и изобщо не учеше. Започна да получава лоши оценки. Елизабет се учеше много добре за дете, което не е учило основните предмети. Съществуваха съмнения, че извън ирландския метох може да се научи съвсем малко, и че всяко дете, което не е ирландче и католик, трябва да полага много усилия. Тя вече влизаше в часовете по вероучение, защото ѝ се стори глупаво да седи в библиотеката и да чете голямата Библия, пълна с думи, които не разбираше, когато можеше да слуша великолепни разкази за духове, ангели, прегрешения и колко добър е бил Исус към майка си...

Имаше и още няколко тревожни разговори относно кръщаването на Елизабет. Някои от съученичките ѝ се чудеха дали да не

организират първото ѝ причастие, за да ѝ предоставят възможност да изповяда всичките си грехове и да получи прошка.

— Нямам чак толкова много грехове — каза веднъж невинно Елизабет и всички останаха ужасени.

Та тя беше пълна с грехове — те всички бяха такива, но с Елизабет положението беше още по-лошо, защото тя още таеше в себе си първородния грях.

— Но аз мисля, че първородният грях се измива при кръщаването.

Вече я бяха кръщавали четири пъти. Възникнаха съмнения относно валидността на първото ѝ кръщаване в тоалетната. Имаше обвинения, че не са я полели с водата и не са казали молитвата в едно и също време. Последва дълъг и разгорещен спор дали молитвата трябва да бъде казана на латински, или на английски, пък и една от философските школи беше убедена, че светските кръщенета трябва да се извършват на местния език.

Не огласиха кръщаването на Елизабет. Момичетата мълчаливо споделяха убеждението, че монахините ги призовават да тръгнат и да покръстят всички раси и да дават джобните си пари за покръстването на малките чернокожи бебета, но с Елизабет беше съвсем различно. Освен това се страхуваха, че родителите ѝ в Англия ще чуят за това и може да възникнат големи неприятности.

Писмата от майка ѝ като че ли пристигаха не само от друга страна, но и от друг свят. Елизабет беше доволна, че ѝ пише по-често и писмата не съдържат само списък от указания — да си взема лекарствата, да си слага ръкавици, да благодари на всички... Войната продължаваше, а майка ѝ се развеселяваше, макар че се оплакваше. Нямало сапун — дажбата била осемдесет и пет грама. Представяш ли си как се води нормален живот с осемдесет и пет грама сапун на месец? Нямало бял хляб — майка ѝ вече забравила вкуса му. Имала приятелки в оръжейната фабрика, където работела, и често преспивала у Лили, защото пътуването до вкъщи било толкова дълго и потискащо, пък и било хубаво да има с кого да се посмее. Майка ѝ била променила прическата си — вдигала косата си на кок. Отначало ѝ се струвало смешно, но хората казали, че ѝ отива. Един-два пъти споменаваха, че Елизабет ѝ липсва, и винаги завършваше писмата си с надеждата, че

Елизабет е добре и е щастлива и че не след дълго ще се прибере у дома и отново ще заживеят нормален живот.

Вайълет пишеше много малко за баща ѝ. И когато изпрати една лира за четиринайсетия рожден ден на Елизабет, момичето с ужас установи, че майка ѝ не е споменавала за баща ѝ от няколко месеца.

Айлийн седеше зад бюрото си, когато Елизабет влезе да поговори с нея.

— Заета ли си? — попита тя.

Айлийн се усмихна. На никое от нейните деца не би му минало през ума да ѝ зададе подобен въпрос. Те бяха сигурни, че тя е винаги готова да ги изслуша, да им помогне и да действа ентусиазирано.

— Не съм — отговори тя и придърпа един стол.

Върху бюрото ѝ имаше кутия от обувки, пълна със сметки от пресрочени плащания, които тя трябваше да изпрати с лично писмо. На фермерите никога не се изпращаха официално напечатани съобщения, защото можеше да се обидят и да започнат да купуват от друг град. Айлийн бе получила писмо от мисис Спаркс, което вече знаеше наизуст. Несръчно написано писмо от една самотна вдовица, чийто син бе заминал на бойното поле и която чувстваше, че има съюзник в лицето на майката на Шон. Тя пишеше за самотата си, за надеждата си, че той скоро ще се върне, и че от месец и половина няма вест от него. Може би синът на мисис О'Конър ѝ е писал? Айлийн бе получила и писмо от един специалист в Дъблин и трябваше да реши кога да заведе Донал при него. Имаше и бележка от сестра Маргарет, в която тя ѝ пишеше, че е време да дадат малката Найем на училище, тъй като е почти на пет години, и да я доведат към края на срока, за да не ѝ бъде всичко непознато, когато започне наесен. Сестра Маргарет пишеше още, че е чудесно, че Донал е свикнал в мъжкото манастирско училище. Всички говорели, че хулиганчетата не го закачат, а му помагат. Неведоми били пътищата Божи. Морийн питаше дали баща ѝ би ѝ изпратил три лири за една разкошна рокля за танци. Щяла да му ги върне от стипендията си, когато им ги раздадели през лятото. Имаше и писмо от Дома за възрастни хора, с което им известяваха, че бащата на Шон е зле и иска да ги види. Не трябвало да се разстройват, ако не ги познаел. Той непрекъснато повтарял, че иска да види сина си и семейството му.

— Не, не съм заета, дете — повтори Айлийн.

— Не знам как да го кажа, но как мислиш — дали има опасност баща ми да е мъртъв?

— Мъртъв ли? О, да не дава Господ. Но какво те кара да мислиш така, дете? Откъде ти хрумна?

Елизабет извади един голям плик, на който пишеше: „Писма от майка ми“. В него имаше над петдесет писма и на всяко беше написана датата на пристигането му. Тя взе едно — от август 1943 година.

— Тук майка ми за последен път споменава за татко. Пише, че се ядосвал, защото жените стачкували и искали да им плащат колкото на мъжете, а не бивало да правят това по време на война. И после изобщо не ми е писала за него. Дори за Коледа нямам поздравии от него. Не казва нищо за работата му в Отряда за помощ при въздушни нападения...

Очите на Елизабет се напълниха със сълзи.

— Мислиш ли, че се е случило нещо, което тя крие от мен?

Айлийн я прегърна и я успокои. Разбира се, че с баща ѝ всичко е наред, щели да чуят, ако било станало нещо лошо. Но събитията в Англия се променяли толкова бързо, майка ѝ ходела на работа, срещала се с много хора и не пишела само за дома им. Пък и мъжете не обичат да пишат писма. Ето например чичо Шон. Притеснява се за Морийн, но не ѝ е драснал нито ред. А и хората не пишат винаги за едно и също. Когато Айлийн пишела на Шон, и тя често не споменавала за баща му...

Изплю камъчето.

— Пишеш ли на Шон? О, не знаех. Къде е той?

— В Африка е. Чувства се отлично, има добър приятел, англичанин. Казва се Джери Спаркс. Често пита в писмата си за теб... А сега, върви да се занимаваш с нещо. На рождения ти ден ще отидем и ще се обадим у вас. Утре вечер ще се обадим от магазина за три минути. Дори още тази вечер ще дадем поръчка. Ще разговарят с голямата си, четиринайсетгодишна дъщеря. Какво ще кажеш?

— Скъпо ли ще бъде? — зачуди се Елизабет.

— Съвсем не, пък и нали имаш рожден ден.

— Много ти благодаря — рече Елизабет, избърса очи и изтри носа си с опакото на ръкава си.

— А, Елизабет, и още нещо...

— Знаем, лельо Айлийн — за писмата от Шон.

В следващото писмо пишеше, че Шон и Джери са напуснали Северна Африка. Сега били в Италия. Природата била красива и малко напомняла за графство Уиклоу. Между редовете се четеше тъга и желание сраженията да свършат. Шон се радваше, че всичко у дома е наред. Майката на Джери писала, че няма да познаят Ливърпул след въздушните нападения. Струвало му се странно, като си помислел, че в Ирландия не се е случило нищо. Можело да отидат до Рим. В манастирското училище бяха учили за Свещения град и сега щял да го види с очите си. Разказвал на Джери за него, защото той не бил чувал нищо и не знаел за Ватикана и катедралата „Свети Петър“. Щял да й напише от Рим едно истинско писмо и майка му можела да го занесе на отец Джон и да му покаже, че не е необходимо човек да има диплома, за да отиде до Свещения град.

Ала Шон и Джери не стигнаха до Рим заедно с останалите съюзници. Едно минирано поле сред италианската природа, която приличала малко на графство Уиклоу, отне двата крака на двацет и една годишния Джери Спаркс от Ливърпул и уби приятеля му Шон О'Конър от Килгарет, на когото оставаха още четири месеца да навърши двацет и една.

Редник Шон О'Конър бе дал адреса си на Ейми Спаркс, която получи вестта в малката си къща в Ливърпул. Тя седеше в тъмната кухня и мислеше за единствения си син. Прочете телеграмата няколко пъти. Не трябваше да го пуска на фронта. После се приготви да съобщи на майката на приятеля на Джери, че Шон О'Конър няма да се върне в Килгарет.

Обади й се в магазина. Айлийн изслуша обясненията на мисис Спаркс, без да се разплаче. Изчака спокойно, докато риданията на жената, която не познаваше, спряха. Изрази тихо съчувствието си за участта на Джери и радостта си, че той ще оздравее. Съгласи се, че е истинска благословия, дете Шон е загинал, без да се мъчи, и че е хубаво, че мисис Спаркс ще може да се грижи за Джери.

— По думите ви разбирам, че сте прекрасна жена — изхлипа Ейми Спаркс. — Шон все казваше: „Майка ми е велика“. Така ви наричаше — велика.

— Не е имал предвид точно това — рече Айлийн. — Не е учил в Англия като мен. Искал е да каже, че ме обича.

— Вероятно ще дойдете някой път да посетите старото си училище. Елате ми на гости. Ще видите и Джери, като го върнат...

Скръбта в гласа ѝ беше ясно доловима.

— Вие нямате ограничения в пътуването.

Айлийн дори не се поколеба.

— Ще дойда много скоро. Ако Джери се върне следващата седмица, и аз идвам.

Чу как Ейми Спаркс въздъхна тежко.

— Ако имаше погребение за Шон, и аз щях да дойда при вас.

Поради някаква необяснима причина Айлийн не каза на никого за случилото се цели четири дни. През това време изпълняваше ежедневните си задължения със свръхчовешка енергия. Сякаш бе измислила някаква игра с едно-единствено правило — да не плаче. Ако се отпуснеше и започнеше да ридае, толкова по-зле за Шон. Трябваше да бъде силна. Иначе целият му живот щеше да изгуби смисъла си — отиването му в онова ужасно място и гибелта му. Нямахше никаква полза непрекъснато да хленчи за него.

Беше много методична. Остави на Пеги дълъг списък задачи и уреди Еймон да работи в магазина. Успя да изтръгне от Донал обещанието, че ще си почива и ще седи на топло. Обади се на Морийн да отиде в Дан-Лере и да я чака в хотела.

И чак тогава каза на всички защо заминава.

Съобщил вестта на Шон в една топла юнска вечер. Седна на един бидон и му каза, че синът им е мъртъв. Разказа му за Джери, който бе останал без крака, и за телефонното обаждане на майка му. За природата в Италия. И че момчетата щели да ходят в Рим. От време навреме, докато Шон се опитваше да проумее новината, до тях достигаше шумът от магазина.

Не се докоснаха, нито се прегърнаха, докато Айлийн говореше за телеграмата, пристигнала в къщата в Ливърпул, и за подробностите около смъртта. Разказваше като Ейми — с кратки, насечени изречения. Обясни му, че всичко е станало мълниеносно и че Шон не е разбрал нищо.

После млъкна и се заслуша в стоновите и риданията на съпруга си. Не го чу какво каза — беше заровил лице в голямата си синя носна

кърпа. Изчака, докато въздишките изместиха хлипането.

— Искаш ли да дойда с теб в Ливърпул? Ще бъде нещо като поклонение, нали? Един вид погребение?

Тя го погледна с признателност. В края на краищата, той беше разбрал.

— Не, предпочитам да останеш тук.

Сетне събраха децата си и им казаха, че брат им е мъртъв. Айлийн използва думи като „покой“, „рай“, „дълг“, „храбър“, „силен“ и „горд“... Накрая каза, че могат да помогнат на нея и на Шон, като бъдат много силни.

По бузите на Елизабет се стичаха сълзи, а на лицето на Ешлинг бе изписано недоумение. Недопустимо е той да е... Как е възможно... Не е честно... Вероятно... Ами ако... После думите ѝ секнаха и тя заплака на рамото на Елизабет. Приятелката ѝ я погали по главата и ѝ каза, че трябва да бъде смела. Еймон се втурна към магазина. Голямото му простодушно лице беше изцапано и зачервено. Донал възрази, че Шон не може да бъде щастлив в рая, защото не е искал да отива там, но проклетите германци и италианци са го изпратили там. И за пръв път изруга.

Айлийн съобщи вестта на Морийн в хладното преддверие на хотела в Дан-Лере и дъщеря ѝ плака като бебе, гушнала се в прегръдките на майка си. Накрая дойде управителката и попита дали не желаят да се уединят някъде. Затова се разхождаха на кея два часа, а Морийн плачеше ли, плачеше, като си мислеше за всички онези неща, които Шон никога нямаше да направи.

След това вече нямаша време за плач.

Всичко мина като насън — блъсканицата по улиците на Ливърпул, затъмненията по време на въздушните бомбардировки, опашките пред магазините. Отидоха в болницата при Джери, който се разплака. Айлийн се държеше смело и се усмихваше. Сетне помоли един млад свещеник, който говореше с ирландски акцент, да отслужи панихида за Шон. Беше седем часът сутринта. Ейми Спаркс също дойде. Айлийн носеше черна шапка и ръкавици и държеше китка цветя, която щеше да остави в църквата. Не можа да намери венец.

Но щом се качи на кораба за Ирландия, от очите ѝ рукнаха сълзи и тя не направи опит да ги избърше. Те капеха по палтото ѝ, а тя гледаше тъмното море и плачеше за загубата. После стана. Сълзите

продължаваха да се стичат; раменете ѝ трепереха. Айлийн се приближи до перилата на кораба. Нощният вятър отнесе шапката ѝ. Тя полетя във въздуха, докосна палубата и литна нанякъде. Другите пътници видяха, че красивата жена с черно палто дори не забеляза, че шапката ѝ я няма. Тя мълвеше нещо. Вероятно се молеше.

ВТОРА ЧАСТ
1945–1954

ШЕСТА ГЛАВА

Вайълет така и не разбра защо се съгласиха Елизабет да завърши учебната година в манастирското училище. Дъщеря ѝ пропусна Деня на победата, тържествата, пускането на електричеството, скъсването на черните завеси по прозорците и лудешката радост. Танците на американските войници с минаващите покрай тях момичета, пощурелите от щастие тълпи по Рийджънт стрийт и около Пикадили, клаксоните на автомобилите, песните и сълзите в очите на хората. Беше главозамайващ ден, ала Вайълет се чувстваше изоставена. При нея не се завръщаше победоносно мъж с военна униформа, който да ѝ разказва за спечелените битки. Тя имаше само Джордж — още помрачен и нервен отпреди. Напоследък бе започнал да мърмори под носа си против мъжете с медали и ленти, които се връщаха в цивилния живот, готови за похвали и повишения в службата. Вайълет нямаше и дъщеря, която гордо да притиска до себе си, както правеха другите майки. Нямаше никого, когото да прегърне и да накара да запомни този ден до края на живота си. Елизабет имаше годишен изпит и пееше в някакъв концерт, като държеше лика на Дева Мария, и щеше да пътува чак през ваканцията — или поне така пишеше Айлийн в писмата си. Вайълет въздъхна с надеждата, че не бяха сгрешили, като изпратиха Елизабет в Ирландия по време на войната.

Вече не работеше в оръжейната фабрика. Имаше вероятност да започне работа в една цигарена фабрика. Недостигът на цигари беше толкова голям, че условията за работа бяха нечувани, а производството беше непрекъснато — по двадесет и четири часа. Ала Вайълет не искаше да работи. Едно беше да изпълни дълга си през войната, съвсем друго — да седи на скамейките във фабриката и да прави цигари наред със стотици други работнички. Някои от момичетата от оръжейната фабрика казаха, че ще опитат — всичко беше по-приемливо, отколкото да седиш по цял ден вкъщи или да чакаш на безкрайни опашки. Но Вайълет не беше съгласна с това. След всичките години, които бе прекарала по автобусите рано сутрин и късно вечер и в укритията, напрегнала взор и слух, тя мислеше, че заслужава отдих.

Пък и петнайсетгодишната ѝ дъщеря се връщаше у дома.

Приятелят ѝ, Хари Елтън, каза, че Вайълет трябвало да започне да си угажда. Той инстинктивно усещаше как се чувстват жените след тази дълга война — беше им тъпо, скучно и сиво. Нуждаеха се от малко... Ами, малко угаждане. Мистър Елтън беше чудесен. Винаги ѝ носеше разни глупави дреболии като пакетче захар или чиле вълнена прежда. Вайълет малко се притесни, когато ѝ подари четири чифта копринени чорапи. Приемеше ли ги, това означаваше, че и тя трябва да му даде нещо в замяна, колкото и малко да е то. Ала Хари Елтън се засмя и ѝ каза, че само искал да я види усмихната. И тя ги взе и каза на Джордж, че раздали чорапи на всички във фабриката като допълнително възнаграждение.

Предупредиха хората от Отряда за помощ при въздушни нападения, че след един месец ще ги разпуснат, но Джордж прие това с нежелание. Той продължи да обикаля около постовете за наблюдение и първа помощ, както правеха още неколцина мъже. Те тъжно поклащаха глави. Какво безотговорно решение — да затворят станциите на метрото през нощта! Ами ако отново ги бомбардират? Можеше ли да се има доверие на германците? Как е възможно изобщо да се вярва някому по време на война? Джордж се притесняваше толкова дълго и мърмореше толкова често, че Вайълет започна да се чуди дали всъщност той няма право. В края на краищата, нали именно той стоеше по цели нощи навън. Може би знаеше за какво недоволства.

— Дърти глупаци — нямам предвид съпруга ти. Говоря за онези, които не искат да повярват, че войната е свършила — каза Хари Елтън. — Не могат да свикнат с мисълта, че всичко е зад гърба ни, а пред нас са смехът и развлеченията...

Вайълет винаги се чувстваше по-добре, когато разговаряше с Хари Елтън. Той често идваше в оръжейната фабрика. Монтиреше радиоапарати и високоговорители, за да слушат музика по време на работа. Занимаваше се и с организацията на транспорта. Вечно вършеше нещо ново и различно. Хари Елтън хвалеше смелите момчета от армията, не говореше против тях като Джордж. Не се оплакваше, нито се оправдаваше, че не е бил на фронта. Непрекъснато и ентузиазирано следеше напредъка на съюзниците, като че ли викаше за местния футболен отбор. Хари Елтън караше всеки да се чувства добре. Вайълет беше доволна, че я харесва.

На Юстън имаше такъв шум и блъсканица, че Елизабет моментално се притесни, че нещо не е наред. Какво ли е събрало толкова много хора? Но после се сети за Кру и разбра, че големите железопътни гари обикновено са оживени. Навсякъде около нея се чуваха поздравии и приветствия. Група хора махаха с ръка на млада двойка, заминаваща на сватбено пътешествие. Шапчицата на булката беше килната застрашително на една страна, а тя махаше енергично, докато влакът се скри от поглед. Елизабет спря и сложи куфарите на земята. Обичаше да гледа сватби. Двете с Ешлинг ходеха до църквата, за да наблюдават булките и да ги обсъждат — почти винаги критично. Но нито една от тях не изглеждаше толкова обикновена като това момиче с вълнено моряшко костюмче и червена шапчица.

Елизабет остана доволна от това малко развлечение и тръгна към бариерата. Испитваше страх. Боеше се, че родителите ѝ може да не я искат, въпреки уверенията в писмата си, и че няма да има какво да си кажат.

Очакваше с безпокойство предстоящите дни и седмици. В Килгарет бяха гледали филмови прегледи за въздушните нападения над Лондон, но действителността беше доста по-различна. Сякаш всичко беше разрушено. Тя видя от влака цели жилищни блокове, чиито прозорци бяха заковани с дъски. На два пъти прочете надписи „Опасност — неизбухнала бомба“, които накараха сърцето ѝ да подскочи. Но другите пътници ѝ обясниха, че това вече не означава нищо, защото властите разчистват всички такива места. Изглеждаха съвсем безразлични.

Елизабет слезе на перона с тълпата. Чудеше се от коя ли страна е застанала майка ѝ. Дали се е долепила до перилата, или се е качила на някоя товарна количка и се взира в слизащите? Или е закъсняла? Ами ако не е тук? Дали да се прибере у дома, в Кларънс Гардънс? Или да чака тук? Може би трябваше да почака.

Елизабет се усмихна на собствената си глупост и усмивката ѝ стана още по-широка, като си представи какво казваше леля Айлийн. „Горката Елизабет, вечно се притеснява, много преди неприятностите да са се появили на хоризонта.“ И добавяше, че идеалното състояние на духа било нещо средно между това на Ешлинг и Елизабет, защото

дъщеря ѝ никога не забелязвала тревогите и отговорностите, дори когато била заобиколена от тях. Идеалното състояние на духа... Какъв смешен израз... И точно когато се усмихваше, Елизабет съзря очите на една жена, която също беше засмяна. Жена, много по-млада, отколкото си я спомняше. С лъскава руса коса, елегантен костюм и шапчица с три перца. Жената махаше с ръка и викаше:

— Елизабет! Елизабет!

Червилото ѝ беше яркочервено.

Майка ѝ.

Ухаеше приятно. Двете се прегърнаха непохватно и по бузите ѝ полепна малко пудра. Известно време Елизабет не можа да пророни нито дума.

— Майко, сякаш си слязла от някаква реклама. Изглеждаш толкова млада и... всичко — успя да промълви най-сетне тя. — Мислех, че си се променила.

Вайълет се канеше да каже, че не може да повярва, че има толкова голяма дъщеря — с оформени малки гърди и тънка талия. Висока девойка, а не треперецо десетгодишно дете... Но остана поразена от комплимента, който тя ѝ направи, засмя се звънливо и каза първото, което ѝ дойде на ума. За съжаление, то беше критично.

— О, мила! Какво са направили с хубавата ти коса? С ножици за овце ли са я рязали? Трябва да се погрижим за нея преди всичко друго.

Тя взе един от куфарите на Елизабет и тръгна под лъчите на юнското слънце. Наоколо имаше предизборни плакати, от които Чърчил и Атли още търсеха подкрепата на хората. Елизабет беше очарована. В Килгарет разлепяха само обикновени обяви за танци, панаири или панихиди...

— Виж, майко — изкикоти се тя и посочи една голяма табела.

Вайълет погледна и се учуди какво толкова има.

— „Мълчете — слушат ви“... Това някаква шега ли е? — Гласът на Елизабет заглъхна: — „Наистина ли е необходимо да пътувате?“, „Внимавайте — врагът бди!“. Някои от плакатите бяха скъсани и се развяваха от вятъра. Други бяха по-нови и лъскави. Но майка ѝ ги знаеше всичките. А Елизабет можеше да ги чете часове наред. Как биха се посмели с Ешлинг. Щяха да запомнят изразите и да ги декламираат. Елизабет установи с тъга, че от сега нататък ще спи сама и няма да има с кого да си говори.

Ремонтът на сградите около гарата вече беше започнал, но на улиците още имаше отломки. Купчините развалини от двете страни на пътя разказаха на Елизабет много повече за бомбардировките, отколкото сто писма или филмови прегледи. Преди тук имаше жилищни блокове и офиси. Сега бяха останали само камъни. Отвсякъде стърчаха странни грозни парчета, вратите се люлееха на пантите.

Майка ѝ обаче мина покрай всичко това съвсем спокойно, като се усмихваше нетърпеливо.

Качиха се на автобуса и Елизабет се опули, като видя жена кондуктор.

— Баща ти е много развълнуван, че се връщаш у дома — каза майка ѝ. — Купил е яйца от чайки. Много са скъпи. Ще ги ядем довечера и ще празнуваме. А един много мил мой приятел, мистър Елтън, ни донесе истинска торта. Със захар и масло.

Елизабет погледна с обич майка си. Тя приличаше на момиче — много повече на Морийн и приятелките ѝ, отколкото на леля Айлийн. Наистина беше красива. Тъмнозелената ѝ жилетка беше с колан и дебели подплънки на раменете. Талията ѝ беше изключително тънка. Елизабет докосна косата си. Беше я подстригала преди седмица в Килгарет при Мейзи О'Райли, която имаше фризьорски салон. Там ходеха само най-елегантните хора и леля Айлийн каза, че трябва да ѝ направят хубава прическа преди да я изпратят в Англия. Струваше доста скъпо, но леля Айлийн ѝ каза да не мисли за това — не можели да я върнат у дома в този вид. Ешлинг мятеше червеникавите си къдрици из фризьорския салон и обсъждаше надълго и нашироко и на висок глас какво биха направили елегантните хора, ако имаха нещастieto да са родени с този ужасен цвят на косата. Това беше един от поредицата смешно-тъжни дни преди заминаването на Елизабет. Ешлинг повтори два пъти, че може би Елизабет трябва да се засели в Ирландия и да се откаже от намерението да се върне в Лондон. Леля Айлийн беше много нервна и отговори, че това е много егоистично и детинско предложение и че не иска да го чува отново.

Елизабет погледна през прозореца. Навсякъде имаше опашки и хора с униформи. Наистина на тълпи. Тя се замисли за Килгарет. Може би в момента леля Айлийн ѝ пише писмо. Каза ѝ, че известно време ще ѝ пише всяка седмица и че Ешлинг ще обещае да ѝ пише, но няма да го

направи. Леля Айлийн не искаше да се зарича, че ще дойде в Лондон, но каза, че ще помисли по въпроса.

— Дете, може да промениш решението си, когато се прибереш — бе казала тя. — Не че няма да ме искаш, но ние имаме различен начин на живот. Не забравяй, че не беше разочарована, когато майка ти не дойде тук. Хората трябва да имат свой личен живот.

Майка ѝ се усмихна.

— Не мога да ти опиша колко е хубаво, че отново си у дома — рече неочаквано тя. — Войната продължи прекалено дълго. Жалко, че не те видяхме как израстваш. Но си станала много хубава. Надявам се, че постъпих правилно...

— Там много ми хареса. Различно е, но всички бяха много мили с мен...

— Знам, все това повтаряше в писмата си. Хубаво пишеш. Баща ти и аз бяхме възхитени.

— Как е татко? — попита Елизабет и стисна юмруци така, че кокалчетата ѝ чак щръкнаха.

— Много е добре, разбира се. Нали ти казах, че ни е купил яйца от чайка. Отдавна чака да се върнеш.

Вайълет отново се засмя и Елизабет изпита облекчение. Смехът на майка ѝ не прозвуча коравосърдечно — баща ѝ явно не я дразнеше. Елизабет стисна щастливо ръката на майка си.

— Чудесно е, че се върнах — рече тя.

От три месеца Джордж се вглеждаше в петнайсетгодишните момичета. Чудеше се дали Елизабет ще прилича на младата мис Елисън. Тя работеше при него в банката и беше малко по-голяма — на седемнайсет години. Той се надяваше Елизабет да не е усвоила много ирландски привички. На ирландците не можеше да се разчита и от тяхното безотговорно отношение към войната, за което бяха остро порицани от мистър Чърчил, от контрабандата и черния им пазар можеше да се съди, че са много нечестни и непочтени. Искаше му се да не бяха изпращали Елизабет там.

Разбира се, тя им бе писала редовно и приятелите на Вайълет явно се държаха много мило с нея. Бяха проявили забележителна щедрост за хора с малки доходи и голямо домочадие. Ала всичко това

бе продължило прекалено дълго и той се чувстваше лишен от дъщеря си. Сега сигурно е голяма, глупава и се опитва да се държи като жена. Ще иска да говорят за филмови звезди и грим. Нямаше да може да разговаря с нея и да ѝ обяснява разни неща. Тя нямаше да иска съвет от него или да вярва, че той знае всичко. Но така мислеха всички дъщери за бащите си.

Войната бе ограбила правата на всички. Отне му и съпругата. Вайълет дори не се интересуваше дали той диша, или не. През повечето време се държеше поносимо, но като че ли живееше на друга планета. Дори не го забелязваше. Ето какво бе направила войната с хора като Вайълет — лишила ги бе от нормалните им чувства към семейството и дома. Вайълет дори не готвеше и не се гордееше с онова, което бе купила от магазините като другите жени. Всички в банката говореха за купоните и дефицита и се шегуваха, че ако спреш да побъбриш с някой приятел на улицата, хората ще помислят, че има опаска за нещо и ще се наредят.

Но Вайълет не се интересуваше от тези неща. Тя четеше романи и от време навреме се срещаше с приятелките си от оръжейната фабрика. Отслабна — стана кожа и кости.

— Мисис Симпсън все казваше, че никога не можеш да станеш нито прекалено слаб, нито прекалено богат — смееше се тя, когато Джордж споменеше нещо по въпроса.

Дори не беше запланивала специално меню по случай завръщането на Елизабет. Ако Джордж не се беше измъкнал от работа вчера и не се бе наредил за яйца от чайка, щеше да има обичайния омлет или консерва осолено месо.

Надяваше се Елизабет да не е станала сдържана, но и да не се кикоти прекалено много. Надяваше се, че ще се зарадва, като го види, ще иска да разговарят и ще пита какво е мнението му за всичко. Искаше да ѝ разкаже за войната — такава, каквато тя беше в действителност, а не от гледната точка на ирландците. Искаше да ѝ покаже картите на света, които бе нарисувал. Армиите бяха оцветени в различни цветове. Тя щеше да го попита за тактиката и стратегията, той щеше да се замисли и да ѝ отговори задълбочено.

Вратата се отвори и двете влязоха в къщата. Вайълет носеше единия куфар, а високото момиче с лъскавата руса коса държеше

другия. Джордж се прокашля, докато отваряше вратата на коридора. Пред него стоеше висока русокоса непозната.

Лея Айлийн бе казала, че когато Елизабет се върне, Кларънс Гардънс сигурно ще ѝ се стори по-малка. Така било с всеки. Къщите, в които живеели като деца, им се виждали огромни. Елизабет се засмя на тези думи, защото си спомняше Кларънс Гардънс много добре — синьо-бежовия килим, закачалката в коридора и голямата дневна, където седяха само в официални случаи. В нея имаше малки ъглови шкафчета с орнаменти. Следобед там седеше майка ѝ, пишеше писма или четеше.

Колко странно — къщата не ѝ се стори по-малка, а само стълбището и разстоянието от вратата до него. Елизабет си го спомняше като голям коридор, а всъщност той беше малък и тесен. Тя закачи небрежно палтото си и тръгна да разглежда къщата. Баща ѝ влезе в кухнята преди нея.

Той се суетеше и докосваше разни неща като възрастна жена. Изглеждаше развълнуван, сякаш имаше гостенка. Кое то, разбира се, до известна степен беше вярно.

— Така — рече той и потри ръце. — Така-а...

— Много ми е приятно, че се върнах, татко — каза Елизабет.

— Господи — възкликна той и се усмихна щастливо.

— Липсвах ли ви? Сигурно е било малко пусто... Искам да кажа самотно и тихо. Без мен — добави тя, като търсеше най-подходящите думи, защото знаеше, че „пусто“ не е най-точната, без да е сигурна защо.

— О, разбира се, че ми липсваше... Едно дете, което расте в друга страна... Много странно... Необичайно...

— Да.

Искаше ѝ се баща ѝ да бе употребил по-силни думи.

— Е, често ви пишех — отбеляза Елизабет.

— Да, но не е същото.

Той се опитваше да се държи учтиво с нея, да ѝ обясни колко много му е липсвала, но думите му прозвучаха така, сякаш се оплакваше.

— Ами, не аз започнах войната — рече с усмивка тя.

— О, не, ти се държа толкова добре, изобщо не се оплака през цялото време... Толкова весели писма — побърза да каже той.

— Ти не ми писа, татко. Много исках да ми пишеш.

— Аз не мога да пиша писма. Майка ти е специалистът в тази област вкъщи.

Елизабет се зачуди защо да не може да пише писма. Сигурно са го учили на това като всеки друг. Но не каза нищо.

— Беше толкова странно — продължи баща ѝ. — И сега е странно, че се върна.

Той повтори като ехо мислите на Елизабет... Но тя предпочиташе да бе намерил по-приятна дума от „странно“...

— Да, ще трябва отново да свикнете с мен — рече тя. Надяваше се, че той ще се усмихне, когато я чуе да говори като възрастна.

Но той явно не долови шеговитата нотка в тона ѝ.

Баща ѝ, изглежда, изгаряше от желание да ѝ достави удоволствие... Той махна с ръка към фурната.

— Довечера ще има специална вечеря... В твоя чест...

В тесния коридор майка ѝ грижливо закачваше палтото ѝ. Елизабет беше свикнала с навиците на семейство О'Конър, които оставяха връхните си дрехи, където им падне.

— Същото е както преди — отбеляза Елизабет.

Наистина ѝ се виждаше чудно, че нямат нещо ново. Видя през прозореца, че градината се е променила, и си спомни, че майка ѝ бе писала за нея. Елизабет влезе в голямата дневна, където беше хладно и миришеше на мухъл. Малкото бюро на майка ѝ беше още там, но сега върху него бяха натрупани купища книги. В стаята беше влажно и Елизабет потрепери. Ленените покривки върху тъмночервения диван и креслата бяха намачкани. Дневната явно не беше използвана от отдавна.

Баща ѝ стоеше зад нея.

— Може би трябва да прием чай тук в твоя чест — предложи той. Изгаряше от нетърпение да ѝ достави удоволствие и бе изпълнен с надежда, че дъщеря му няма да се разочарова.

Елизабет пак потрепери.

— О, не, татко, да се върнем в кухнята. Там е велико.

— Е, не може да се каже, че е велико... — започна баща ѝ.

— В Ирландия казват „велико“, когато имат предвид „хубаво“ — обясни тя.

— А какво казват, когато имат предвид „велико“? — попита Вайълет, която се появи зад тях.

— Мисля, че пак казват „велико“ — отговори Елизабет и тримата се разсмяха.

Наистина се почувства у дома.

Имаше толкова много неща, които трябваше да проумее и запомни. Вайълет, разбира се, ѝ бе писала за купоните, дажбите и безкрайните опашки, но действителността беше толкова мизерна и окаяна, че беше отчайващо. Дори и да чакаше по цял ден на опашки, човек пак не можеше да си купи всичко необходимо. Често ѝ казваха, че чакат по-нататъшни разпореждания, и добавяха по навик: „Не знаеш ли, че има война?“.

— Спомняш ли си Моника Харт? — попита Вайълет. — Бяхте съученички...

— Да — засмя се Елизабет. — Ешлинг и аз кръстихме нашето коте на нея. То вече е голяма черна котка. Сега Найем мисли, че е нейна, но тя дълго време беше на Ешлинг и на мен...

Вайълет долавяше замечтаните нотки в гласа на Елизабет, когато споменаваше всички онези странни имена в семейство О'Конър. Елизабет не каза нито веднъж, че ѝ липсват, нито намекна, че е самотна. Но Вайълет разбираше, че промяната е огромна — Елизабет се бе върнала в къща, която беше тиха по цял ден, а бе живяла непрекъснато сред хора и посетители.

— Семейство Харт сега са ни почти съседни — продължи майка ѝ. — Понякога виждам Моника да кара велосипеда си. Можете да станете приятелки. Ще бъде хубаво за теб, ако имаш приятелка.

— Да — съгласи се невъодушевено Елизабет.

— Моника учи в гимназията и ще ти разкаже как е там...

— Както кажеш — рече Елизабет.

Не искаше да се среща отново с властната Моника, която я щипеше в часовете при мис Джеймс. Учителката ѝ била в болница — имала психично разстройство. Вайълет срещнала някой, който бил

ходил при нея. Мис Джеймс пушела цигари, плетяла кошница и не искала да говори.

— Та така — завърши Вайълет.

Елизабет си беше вкъщи от пет дни. Беше доволна само да седи, да чете и да пише безкрайно писмо до Ирландия. Редеше се спокойно на опашки и след като разбра купонната система, помагаше много в пазаруването. Ала Вайълет искаше Елизабет да води нормален живот, а не да се държи като гостенка.

Моника вече не се налагаше толкова много — поне не проявяваше желание да щипе Елизабет. Беше вежлива и мълчалива, когато дойде на чай. Елизабет трябваше непрекъснато да ѝ задава въпроси. Вайълет, изглежда, мислеше, че всичко върви успешно.

— Ще ви оставя да си поговорите за едно време — каза тя и си сложи шапката. — Трябва да се срещна с едни хора от оръжейната фабрика. Ще се поразходим с кола.

— Нима жените от оръжейната фабрика имат коли? — полюбопитства Моника.

— О, Моника, не се изненадвай от онова, което имат работничките днес — изчурулика Вайълет и излезе.

— Майка ти е като филмова звезда — отбеляза Моника.

— Да — сви рамене Елизабет.

Изведнъж си спомни, че бе казала на Ешлинг: „Ти имаш най-хубавата майка на света — толкова е силна“. А Ешлинг също бе свила рамене. Елизабет реши, че хората не оценяват както трябва собствените си майки.

— Как изглежда твоята майка? — попита Елизабет.

— Ами, нормално — отговори безпомощно Моника.

Елизабет въздъхна. Трудна работа. Леля Айлийн щеше да знае как да поддържа разговора, а Ешлинг би бърбила весело за всичко, което я интересува, пък Моника можеше да участва или не — както желаше.

Но Елизабет не можеше да прави нито едното, нито другото.

— Събираш ли марки? — попита отчаяно Елизабет.

— Не — отговори Моника.

— И аз — рече Елизабет.

Това им се видя смешно и те се смяха, докато ги заболя устата.

Моника беше много запалена по киното. Знаеше всички подробности за живота на филмовите звезди и изгаряше от нетърпение да разкаже всичко на Елизабет.

— Разбира се, ти беше далеч — казваше снизходително тя, като че ли Елизабет действително бе пропуснала да бъде част от холивудската сцена заради петте години, прекарани в Ирландия. Моника не искаше да обсъжда Шърли Темпъл, за чиято първа целувка на екрана сега се говореше толкова много. Тя беше за възрастните. Моника харесваше Дийна Дърбин, Хеда Ламар, Лана Търнър и Ава Гарднър. Възхищаваше се на Джуди Гарланд и Бет Дейвис, макар че не искаше да им подражава. Знаеше всичко за браковете им, любовните им истории и кои са бащите на децата им.

Моника предложи Елизабет да направи косата си като Вероника Лейк — да я пусне пред лицето си, но нищо не излезе. Русата, почти бяла коса изглеждаше странна и разрошена. Елизабет разглеждаше фотографиите на Кларк Гейбъл и се чудеше какво ли би изпитала, ако го целуне. Дали мустаците му ще погъделичкат носа ѝ и ще я накарат да кихне?

— Предполагам, че ще бъде същото, ако целунеш който и да е с мустаци — заяви лекомислено Моника.

— Сигурно — съгласи се вяло Елизабет.

Чувстваше се абсолютна невежа в областта на киното. Нищо не знаеше и за целувките. Единственото ѝ предимство беше, че идва от страна, където имаше изобилие. Там всеки ядеше до насита и нямаше опашки за нищо.

— Кажи ми пак какво ядяхте в неделя? — молеше я Моника.

Елизабет описа неделния обяд — супа и домашно приготвени содени питки. Сетне варено пиле с бял сос и бекон, картофи и зеле, сготвено в същата вода с бекон, за да има неговия вкус. Ябълкова торта със сметана. Понякога пиеха червена лимонада или мляко. Моника слушаше унесено, а устата ѝ се изпълваше със слюнка.

— А чая? Разкажи ми за чая.

На Елизабет често ѝ се искаше да не продължава да говори за храна, защото това караше всички да се чувстват онеправдани. Тя разказа на Моника за ябълковия сладкиш, който правеше Пеги, и че е като хляб, но с парченца ябълка и захар. И за черния пудинг.

— Сигурно са имали дебели връзки — каза завистливо Моника.

— Нямаха никакви връзки. Там нямаше война — това е всичко.

— Как да не е имало война? Навсякъде имаше война. Ами Еннискилен? Там живеят ирландци, нали?

— Да, но това е другата част на Ирландия. В Северна Ирландия имаше война, но не и там, където бях аз. Нали затова отидох в Килгарет.

Моника не обърна внимание на обясненията ѝ.

— Тук беше много забавно. Жалко, че те нямаше. Навсякъде беше пълно с известни личности. Те обикаляха насам-натам, за да поддържат духа на хората. Аз дори говорих със Сара Чърчил. Сигурно я знаеш. Тя е много прочута. Има великолепна червена коса.

Елизабет се замисли с тъга за Ешлинг, чието лице засилваше винаги когато някой кажеше нещо за великолепна червена коса. Как ѝ се искаше да изрази с думи всичко, което чувстваше! Писмата ѝ до Ешлинг бяха толкова скучни, а нейните — хладни и вяли. Ако не беше леля Айлийн, Елизабет би си помислила, че всички в Килгарет са я забравили.

Вайълет се чудеше дали да изпрати някакъв подарък на семейството на Айлийн, за да ѝ благодари за всичко, което бяха направили за Елизабет, и обсъди това с Джордж.

— Но нали именно ти казваше, че едно дете изяжда съвсем малко и едва ли ще им се отрази на финансите — измърмори недоволно той. — Пък и откъде да им вземем подходящ подарък?

Вайълет се замисли.

— Те проявиха голяма щедрост. Купили ѝ велосипед и преди да замине ѝ казали да го продаде и да задържи парите, защото били нейни, а не техни. Купували са ѝ и дрехи и бельо.

— Нали изпратихме пари за дрехи.

— Да, но недостатъчно. Айлийн ми писа, че купила на Елизабет ново зимно палто с парите, които изпратихме, но Елизабет ми каза, че получавала всичко, каквото купували и на другите деца, а Шон им давал пари за кино и други неща. Притеснявам се, че се отнесохме към това твърде нехайно.

— Нали им писа и им благодари? — попита намусено Джордж.

— Да, разбира се, но те са се грижили прекрасно за Елизабет. Тя е пораснала, ала изобщо не се е променила. Знаеш ли, че е щяла да бъде в класа на шестнайсетгодишните? Много по-напреднала, отколкото очаквахме.

— Доста е чела — каза доволно Джордж и се засмя. — Вчера ми каза, че двете с Айлийн нощем четели Уилки Колинс. Едната светела с фенерче, а другата четяла на глас.

Вайълет също се усмихна.

— Мисля, че не се чувства самотна, но няма да е лошо да поддържаме връзка с тях. Неприятното е, че няма какво да им купим. А те могат. Чудя се дали го съзнават?

— Защо не им пишеш пак, че когато премахнат купонната система, ще им изпратим подаръци от признателност.

— Трябва да го напиша тактично — помисли на глас Вайълет.

Айлийн беше горда и упорита. Държеше на своето и човек трябваше да бъде много внимателен, за да не я обиди.

— Елизабет много обича Айлийн. Макар че не говори много за съпруга ѝ — рече Джордж.

— Предполагам, че е бил зает и не се е навъртал много вкъщи. Той е много трудолюбив. Недодялан, но енергичен.

— Не е като някои други, които познаваш, а?

Вайълет го погледна.

— О, Джордж, скъпи — каза нежно тя. — Изобщо не съм мислила да го сравнявам с теб. Ти си също много енергичен, когато искаш... Или ако двамата поискаме. Не исках да кажа нищо лошо за теб. Наистина е така.

Джордж беше и изненадан, и доволен. Изръмжа нещо и я остави да седи зад бюрото си. Вайълет реши да попита Хари Елтън какво мисли по въпроса. Хари винаги знаеше какво точно да направи. Имаше нюх към тези неща.

Хари действително бе помислил, когато се срещнаха с Вайълет в събота да пийнат по нещо край реката.

— Да се отнесем към това като към сериозен държавен проблем — засмя се той.

Радваше се, че Уинстън Чърчил бе претърпял поражение на изборите преди месец. Лейбъристите бяха обещали да построят пет милиона жилища и сега властта беше в техни ръце. Хари беше оптимистично настроен за това, както и за всичко останало.

— Да съжалявам за Чърчил ли? Никога. Той беше един изкуфял дъртак, само ни хвърляше пясък в очите. Сега се нуждаем от къщи и работа.

Той приемаше всичко, което казваше Вайълет, за важно и заслужаващо обсъждане. Хари Елтън никога не ръмжеше недоволен. Вероятно не знаеше как да го прави.

Класните стаи почти не приличаха на стаите в манастирското училище. Тези имаха по-големи и по-хубави черни дъски и географски карти на стената, но вътре нямаше статуи, нито религиозни картини и малки олтари на Светото сърце или Малкото цвете, за които учениците се грижеха подред. На Елизабет ѝ се видя малко странно, че часовете не започват с молитва. Всеки път я чакаше, после засрамена бързо сядаше.

— Искаш да кажеш, че се молят преди всеки час? — изуми се Моника.

— Ами, да. По една кратка молитва.

— И преди математиката и историята?

— Да, само по една бърза молитва.

— За какво?

— За някоя болна монахиня или за лека смърт, или за покръстването на Китай... — отговори Елизабет. Чувстваше, че не може да обясни как стояха нещата в метоха.

Миризмата на тебешир и дезинфекционни препарати в дългите кремави коридори ѝ напомняха повече за болница, отколкото за училище. Те бяха съвсем различни от окадените с тамян коридори в метоха и параклиса, където се отбиваха почти всеки ден, за да се молят сестрата да не поиска есетата им по история или да знаят отговорите, ако пристигне епископът и им зададе въпроси по вероучение.

— А онази Ешлинг — по-умна или по-глупава беше от теб? — попита Моника, докато се връщаха от училище.

Моника много искаше да я пуснат в западната част на Лондон, за да види тълпите и как кралското семейство отива на представление. То щеше да бъде първото от седем години насам. Майка ѝ беше съгласна, но само при условие че напреднеше в учението, затова сега интересът ѝ към учебната работа се повиши.

— Ешлинг е много по-умна, но е много... Знам ли... Монахините казаха, че е мързелива и нехайна. Но аз мисля, че се отегчаваше... Нямаше време за учене. То пречеше на развлеченията...

— А получаваше ли по-високи оценки от теб?

Моника беше много разтревожена от успеха на Елизабет в училище. Годишите, прекарани в чуждата страна, не ѝ бяха попречили. Всъщност тя беше дори напреднала. Търпеливата работа на сестра Катерин по математика бе дала резултат. А и седмичните ѝ контролни по география и граматика бяха най-добрите. По история и френски не беше толкова силна, но Елизабет беше на мнение, че трябва да пише всичките си домашни, да учи редовно уроците си и да изпълнява всичко, което кажат учителите.

— Ешлинг би могла да бъде отличничка по всичко, ако се опита. Понякога се обзалагахме. Ако си научеше по всичко, аз слизах долу и приготвях нощни угощения. Леля Айлийн нямаше нищо против, ако аз ходя в кухнята за храна, но все повтаряше, че Ешлинг не я бива за нищо.

Моника вървеше намусена и подритваше купищата листа в канавката.

— Не знам какво разбира майка ми под напредък в учението. Вече знам повече от нея. Как ще разбере дали съм напреднала?

— Мисля, че трябва да те види да учиш. Изваждай по-често учебниците, а не списанията. Така ще види, че напредваш.

Моника се изсмя.

— О, каква си хитруша, Елизабет Уайт!... Винаги съм мислила, че много те бива. Но само се преструваш...

Елизабет не се разсърди.

— Не, аз уча усилено, нямам какво друго да правя. А и в Килгарет учех много, защото не исках да излагам леля Айлийн. Но Ешлинг все се преструваше, че учи, и така се измъкваше... Много се смеехме.

— Това не е лошо — каза мрачно Моника. — Много хора обичат да се смеят.

Елизабет изведнъж се сети как майка ѝ отмята глава назад. Винаги изглеждаше по-млада и щастлива, когато се смееше. Напоследък това, изглежда, ѝ се случваше често. А Ешлинг съвсем не оценяваше онова, което правеше леля Айлийн. Не беше ли странно, че някои хора не заслужаваха майките си? Или дъщерите си.

През декември съобщиха добрата вест, че съдържанието на говеждо месо в кренвиршите ще бъде повишено от трийсет и седем на четирийсет процента.

— Не е много — отбеляза Елизабет, докато отиваха на една от съботните си разходки.

— О, трябваше да опиташ кренвиршите, когато недостигът беше най-голям — рече баща ѝ.

Той обичаше да ѝ разказва за нещата, които тя не знаеше.

Двамата свикнаха да се разхождат всяка събота. Джордж ѝ показваше бомбардираните сгради и обречените постройки и улици, които бяха напълно разрушени. Истински списък от скръб и разруха. Разказваше ѝ за разни познати. В спомените му нямаше нито една забавна случка. Но и нищо драматично. А чичо Шон помнеше юначни мъже и смели момци. Баща ѝ не знаеше истории за прояви на състрадание, нито за отзивчивост между хората, за каквито си спомняше леля Айлийн... За Джордж всичко беше поражение, пропуснати възможности и погрешно изтълкувани добри дела.

— Наистина е било ужасно, татко — каза Елизабет, докато вървяха по улицата.

Следобедът беше мрачен и мисълта за топла супа в уютната кухня ѝ се стори приятна. Майка ѝ може би също се бе върнала. Всяка събота тя ходеше на среща с приятелките си от оръжейната фабрика, което предоставяше на Елизабет удобна възможност да се разходи с баща си. С татко. Понякога го наричаше „татко“ и на него това му харесваше. Така се обръщаха децата към чичо Шон. Толкова се смееха, когато Елизабет споменеше „майка ми“ или „баща ми“. Сякаш бяха някакви странни обръщения.

Но Елизабет чувстваше, че никога не може да каже на Вайълет „маминко“ или „майче“. Така наричаха по-закръглените и възрастни жени. Тя ѝ казваше „майко“ — или никак.

— Вероятно майка се е прибрала — рече Елизабет в опит да развесели баща си.

Лицето му беше помръкнало. Разказваше ѝ поредната тъжна история.

— Не, тя ще ходи на друго място. Ще има среща на всички работници от оръжейната фабрика... В някакъв хотел. Каза, че ще отиде направо там.

— О — каза само Елизабет.

Всъщност ѝ беше почти все едно. И без това вечерта щеше да чете, а сетне да слуша радиопиеса, да хапва препечени филии със сардини и да пие какао. Тази сутрин майка ѝ бе прала и дрехите щяха да се сушат пред камината. Трябваше да седнат по-близо до огъня, за да се грееят.

— Може да поиграем на дама — предложи Джордж.

Според Елизабет това беше скучна игра. Искаше ѝ се баща ѝ да може да играе шах. Ала той каза, че шахът и бриджът са за интелектуалци. Как да го убеди, че ѝ бе отнело само половин час да научи фигурите и ходовете. Запомни ги за цял живот. Двете с Ешлинг играеха шах, но Ешлинг беше изключително нетърпелива, не се интересуваше от стратегия и тактика, а само взимаше безмилостно фигурите, докато на дъската не останеше нищо. Елизабет играеше и с Донал — от вежливост, защото него изобщо не го биваше. Донал изпадаше в ужасни положения, без да преценява какво ще стане. Но Елизабет искаше да му достави удоволствие. Сега също доставяше удоволствие на баща си, като играеше с него на дама. Зачуди се дали леля Айлийн би я погалила по главата и би казала, че е добро дете, ако я видеше, че играе на дама с баща си.

Радиопиесата се оказа историческа и баща ѝ каза, че не можел да търпи тези отживелици. Затова, след като изядоха сардините, той донесе дъската за дама и попита угрижено:

— Да се редуваме ли да играем с черните пулове?

— Нямах ли нищо против, че майка излиза с мистър Елтън и хората от оръжейната фабрика, татко? — попита Елизабет.

Баща ѝ се изуми.

— Да имам нещо против ли? Защо? Тя не излиза само с мистър Елтън... ще се събират всички.

— Знам, татко, но това е единственото, което доставя удоволствие на майка. Не искаш ли тя да предпочита да е вкъщи, с нас?

— Господи, какво говориш? Разбира се, че майка ти обича да е вкъщи с нас. Тази вечер отиде на празненство. Само една вечер, а ти започваш да говориш, че вечно я няма.

Елизабет сведе поглед. Почувства, че е отишла твърде далеч, но нямаше смисъл да повтаря едно и също. Той щеше да продължи да я пита какво иска да каже и да я успокоява с изтъркани фрази, сякаш от много повтаряне те се превръщаха в истина.

— Тя има право да излезе поне една вечер. Работи много през войната. Естествено, че ще ѝ бъде приятно да се среща с приятелките си и да разговарят за миналото...

Елизабет стисна зъби.

— Знаеш какво имам предвид, татко. Сигурно си забелязал, че само половината внимание на майка е насочено към нас... Всъщност тя не мисли за теб и мен. Да, татко, така е. Не ѝ създаваме достатъчно развлечения. Ние сме скучни, не се смеем, не се шегуваме. Аз си чета учебниците, ти — вестника, аз от време навреме питам: „Какво каза?“, а ти — „Какво?“, когато тя каже нещо. У нас няма... знам ли... Няма никаква тръпка.

Елизабет млъкна. Той не каза нищо. Лицето му леко се раздвижи: като че ли се канеше да проговори, но се бе уплашил да не се разплаче.

„Моля те, Господи, да не плаче. Моля те, Господи, да не съм го накарала да се разплаче.“

— Ами... виж сега... — измънка Джордж.

„О, Господи, никога вече няма да говоря за това. Толкова съжалявам, Господи“, молеше се Елизабет. Представи си статуята на Светото сърце в Килгарет, пред която Ешлинг затваряше очи и казваше: „Моля те, мило Свето сърце, ще ти дам, каквото поискаш, само да не правим днес контролно в училище“.

— Не, ти имаш право. У мен няма тръпка. Никога не е имало. Но майка ти винаги е знаела това. Не съм я подвел. Тя иска сигурност и безопасно убежище, но иска и развлечения... И онова, което наричаш тръпка. Всеки си е такъв, какъвто е... Разбираш ли? Някои от нас работят много, може да им се има доверие. Те се грижат за домашното огнище, а други — за развлеченията и тръпката. Такъв е светът. Разбра ли?

— Да, татко — прошепна Елизабет. — Разбирам.

— Не, не е необходимо да се извиняваш — продължи той, без да забележи, че тя не го е направила. — Не, ти имаш право, като казваш тези неща. Хората трябва да са откровени. Ти си много добро момиче, Елизабет. Ти си голяма радост за мен и за майка си. Често си говорим с нея колко ни е провървяло, че имаме такова отговорно дете. Не мисли, че не те оценяваме.

Гласът му потрепери. Елизабет реши да прекъсне този разговор.

— Е, не съм чак толкова добра — рече тя. — Хайде, аз ще играя с черните първа. Да започваме.

За Коледа имаше подарък от всеки член на семейство О'Конър. Барета, изплетена от Пеги, картички с религиозни сюжети от четири от монахините, календар от сестра Катерин и пет-шест честитки от разни хора от града.

Елизабет остана смаяна, докато разопаковаше подаръците.

— Виж, майко, това е от Еймон. Представяш ли си — изпратил ми е картичка и две шноли с пеперуди. Не са ли прекрасни, майко! Представяш ли си Еймон да направи всичко това? Мислиш ли, че е влязъл сам в магазина и ги е купил от мисис Макалистър? О, не, не може да го е направил. Сигурно ги е купила леля Айлийн.

Вайълет седеше до масата и ѝ помагаше да отваря пакетите, като приглаждаше опаковките и развързваше канапа.

— О, колко са безвкусни... Но все пак много мило от тяхна страна. Еймон беше онзи болнавият, инвалидът?

— Не, майко, болният е Донал. Еймон е най-големият син сега. Нали ти казах, че той ще работи в магазина при чичо Шон. Той е почти на седемнайсет години...

На всяка картичка беше написано по нещо. И писмото от Ешлинг беше от цели шест страници. Елизабет го пхна в джоба си и го прочете по-късно.

— Картичките са много... набожни — отбеляза Вайълет.

— Ами, там е така по Коледа... Слагат ясли и слама...

Елизабет изпита чувство за вина, че бе загубила толкова лесно вярата си в Бога, след като се бе върнала в Англия. Тя намери най-близката католическа църква и влезе вътре, но там беше студено, влажно и много неуютно. Ала беше сигурна, че Бог (както и класът на Ешлинг в училище) ще разберат и ще погледнат на това като на временен пропуск. По-късно Елизабет отново щеше да се заеме с този въпрос.

— А това какво е?

От колета изпадна картичка с детски почерк.

— Това е от Найем. Тя е много сладка, майко. На шест години е. Ти не можеше ли да имаш повече деца, след като роди мен, или не искаше? Или просто не сте имали късмет.

— Колко си смешна, миличка! Ами, да, получиха се усложнения и това означаваше, че не можеше да имаш сестра.

— Но ти не си престанала да спиш в едно легло с татко, нали? Искам да кажа, можеше ли още...

Елизабет млъкна, защото не знаеше как да се изрази.

Вайълет изглеждаше стъписана.

— Айлийн ми писа, че ти е... обяснила всичко... За нещата от живота. Казала ви е на двете с Ешлинг... И доколкото разбрах, ти си схванала. Но сега не съм сигурна.

— Какво не съм схванала? — поиска да узнае Елизабет.

— Елизабет, аз съм за откровеността, но има неща, за които човек не пита. Хората не говорят за тях. Те са много интимни, само между мъжа и жената. Айлийн не ти е разказвала какво прави, нали?

— Но с леля Айлийн беше различно, майко — каза замислено Елизабет. — Искам да кажа, всички знаеха, че тя и чичо Шон се обичат. Въпреки нещата, които си казваха, те явно бяха много привързани един към друг...

Гласът ѝ постепенно заглъхна отново, когато видя лицето на майка си.

Вайълет не каза нищо.

— О, майко, какво толкова казах? — извика поразена Елизабет.

— Нищо, мила — отговори Вайълет и стана. — Съвсем нищо. В Килгарет знаят ли, че тук има война и не можем да им намерим подаръци?

Гласът ѝ трепереше.

— Знаят, разбира се — отговори Елизабет.

Преди няколко седмици тя бе изпратила писмо, в което сложи картички и пет лири. Молеше леля Айлийн да купи подаръци от мисис Макалистър.

— Добре тогава — каза бързо Вайълет.

— Майко, нямах предвид...

— Събери тези неща и ги подреди, мила — рече Вайълет и излезе от стаята.

Приличаше на героиня от филм — дълбоко наскърбена героиня, която не иска хората да разберат това.

Мила Елизабет,

Това би трябвало да е весело Коледно писмо, но никога не съм изпитвала такава досада през живота си. Мама каза, че трябва да ти съобщя новините, но, честно казано, няма какво да ти разказвам. Тук е толкова скучно. Изглеждам ужасно, много съм грозна. Няма какво да правя и всички са в лошо настроение. Сестра Катерин е същински дявол. Знам, че не искаш да чуваш нито дума против нея и че си ѝ любимка, защото разбираш онези ужасни неща за пристигащи на гарата влакове с перон, дълъг осемстотин метра... Но тя направо ще ме довърши. Дойде в магазина. Представяш ли си? Една монахиня да извърви целия този път, за да говори с мама. Казала ѝ, че трябва да ме отпишат от училището, защото преча на другите и им оказвам лошо влияние. Даде ми една последна възможност. Не е честно. Не провалям тъпите ѝ часове повече от другите момичета. Но тя не ме обича и ме забелязва лесно заради косата ми. Много искам да си тук. Ти убеждаваше всички да не приемат нещата толкова сериозно. Последна възможност — каза го така, сякаш ми

върши някаква услуга. Щяла да ме вземе пак следващия срок, но щяла да ме дебне като ястреб. И кое ще му е по-различното? И без това ме дебне така. Много искам да дойдеш за Коледа и да ни развеселиш. Когато си тук, не се караме толкова много, но може би напоследък се караме много повече и ще продължим така, дори и да се върнеш. Така мисля. След като злобната гадна сестра Катерин си тръгна, мама каза, че ти имаш правилно отношение към училището — навеждаш глава и работиш. Искам и аз да мога да го правя. Да наведе глава. Само че е толкова безсмислено и безполезно. Морийн ходи с онзи тъпанар Брендан Дейли. Нали го помниш? Той живее в къщата край реката — онази с огромния порутен обор, покрай който минавахме с велосипедите на път за училище. Работи в някаква фирма за хранителни продукти, запознали се с Морийн на танци и сега излизат заедно. Представяш ли си да отидеш чак в Дъблин, да си имаш собствен живот и да се срещаш с някой от Килгарет! Джоани и аз мислим, че когато се махнем оттук и тръгнем по широкия свят, първият въпрос, който ще задаваме на всеки, ще бъде: „Ти от Килгарет ли си?“. Така няма да има опасност да си паднем по някой местен. Морийн се държи глупаво и само се кикоти. Вика му „моя Брендан“. Ще умреш от смях, ако я чуеш. Татко я попита дали ще получи пръстен за Коледа, а тя се вкисна и отговори, че е на двайсет и една години и може да прави каквото си иска. Татко каза, че е задал само един учтив въпрос и когато Морийн се разциври, мама рече на татко, че трябва да е по-внимателен, защото Морийн явно се надява да получи пръстен, но не иска да знаем това, в случай че не стане. Представяш ли си да се омъжи за Брендан Дейли с неговите отвратителни стърчащи зъби! Да спи в едно легло с него и да бъдат заедно до края на живота си! Джоани мисли, че това е много смешно и казва, че Брендан ми е зет, и когато отиваме на училище, пита: „Ще минем ли покрай обора на зет ти?“. Много е забавна. Променила се е от миналата година. Станала е по-жизнена. Много ми е смешно, когато в писмата си споменаваш

Моника. Все се сецам за котката. Не съм чувала някое момиче да се казва Моника. Когато ми писа, че си ходила на „Кратка среща“ с Моника, аз си помислих, че си завела някоя котка на кино. И аз го гледах. Тук го прожектираха три вечери подред преди две седмици. Всички, освен мен плакаха. Глупаво беше, че не избягаха. Искам да кажа, че в Англия това е възможно — има разводи, не е против религията. Нямаше смисъл да останат с ужасните си съпруг и съпруга, освен заради сюжетната линия. Казах това на мама, а тя рече, че в бъдеще ще науча много неща за лоялността и дадените обещания. Каквото и да кажа, все ми отговарят, че още имам много да уча. Имам ужасни пъпки по челото и брадичката. Джоани казва, че не се виждат много, но когато попитах Еймон, той рече, че били като фарове и ако някой се изгубел, можел да си намери пътя по червенината на лицето ми. Можеш ли да измислиш поне едно весело нещо, за което да ми пишеш? Като например че ще дойдеш тук или че ще се върнеш и ще останеш да живееш тук. Или какво да направя, за да се отърва от онази гадна, проклета, смахната сестра Катерин? Весела Коледа на всички ви. Не можахме да се нарадваме на снимката с майка ти. Мама я сложи на нощното шкафче в спалнята си. Майка ти наистина е красавица. Като от конкурсите. Разбираш ли се с нея? Сигурно е странно да се върнеш и да намериш нова майка.

С обич, твоя нещастна Ешлинг

Майка ѝ се разболя от грип точно преди Коледа. Лекарят дойде и каза, че трябвало да позаякне, защото била станала кожа и кости. Джордж и Елизабет се опитаха да му опишат с какво се храни. Вайълет не ядеше хляб, нито картофи или сладкиши. Взимаше си само по една хапка. Изглеждаше много бледа и отпаднала.

— Съжалявам, че ви причинявам такива неприятности — повтаряше Вайълет.

Джордж и Елизабет се приготвиха за Коледа отдавна — правеха хартиени украшения за елхата, събираха чемшир и бръшлян от парка,

разуचाваха рецепти за нови пуншове. Ала сега майка ѝ беше болна и всичко беше напразно. Тя отказа да пренесат леглото ѝ долу, макар че там в камината гореше огън.

— Дума да не става — възрази с отпаднал глас тя. — Само инвалидите и възрастните хора лежат в дневната. Ще остана тук, докато ми мине.

Елизабет предложи да изчистят комина в спалнята и да запалят камината там, но майка ѝ не искаше и да чуе. Тя си бе сложила ръкавици и две шишета с топла вода до кръста и това ѝ беше достатъчно. Лежеше, без да се оплаква, с разпиляна по възглавницата коса. Джордж изобщо не беше в състояние да се справи с положението. Само стоеше в спалнята, кършеше ръце и питаше:

— Вайълет, какво можем да направим?

Казваше го с такъв приглушен и гробовен глас, че търпението на Вайълет явно се изчерпваше. Слезеше ли долу, той започваше да хули безсмислено всичко — от наложената им диета до дефицита през войната и че майка ѝ настивала, когато се срещала с приятелките си от оръжейната фабрика.

Майката на Моника научи Елизабет да прави бульони, горещи напитки и студени компреси и да храни болната, без да я задави или да наводни леглото. На Бъдни вечер лекарят ги увери, че няма опасност от пневмония и че Вайълет постепенно ще възвърне предишната си жизненост. Елизабет се зарадва, като чу това, и се ядоса на баща си, който още мърмореше недоволено, че лекарите били всезнайковци, но не можели да направят нищо, когато се наложило да приложат знанията си на практика.

— Татко, никога ли не виждаш нищо хубаво? Никога ли не вярваш, че нещата ще се оправят? — сопна му се тя.

— Не — отговори той.

— Но така е ужасно да се живее!

— От собствен опит знам, че светлините в края на тунела обикновено винаги угасват.

Елизабет се замисли за предишната Коледа, когато правеше чай за леля Айлийн. А после тръгнаха в ранното утро, още по здрач, по снега на литургия и поздравяваха всеки срещнат по пътя, и тя беше изпълнена с радостни очаквания за предстоящия ден. Малката Найем падна и нарани коляното си. Всички я обградиха с внимание,

почистваха раната с бели кърпи, занесоха детето до уличната лампа, за да видят как е кракът ѝ, но Найем — по-скоро от страх, отколкото от болка — не спря да реве.

— О, Найем, спри да плачеш, за бога — каза Ешлинг. — Няма да ти падне кракът. Не разваляй Коледата.

— Никой не може да развали Коледа — рече Донал.

Айлийн бе взела петгодишното момиченце на ръце.

— Превържи раната, Шон — рече бързо тя. — Горката Найем! Но Донал има право — нищо не може да развали Коледата.

Ръката на майка ѝ беше много тънка. Супената лъжица между пръстите ѝ изглеждаше огромна и тежка.

— Съжалявам, че прекарваш толкова ужасна Коледа, мила — каза тя на Елизабет.

Елизабет седеше и гледеше дали Вайълет ще изяде всичко.

— Никой не може да развали Коледата — каза тя замислено.

Вайълет я погледна. В думите на Елизабет нямаше нито следа от ирония.

Долу Джордж се ядосваше на влажните дърва, които не искаха да пламнат.

По бледото лице на Вайълет се застинаха сълзи.

— Какъв ужас! — захлипа тя. — Изобщо не трябваше да бъде така. Ужасно е...

— Майко, всичко ще се оправи.

Елизабет се смути, като видя как раменете на майка ѝ потреперват, и затвори вратата с крак, за да не ги чуе баща ѝ и да влоши нещата.

— Не, всичко тръгна зле. Няма никакъв смисъл. Много съжалявам, но не знам какво мога да направя... Сторих всичко възможно, но не съм някаква смирена домакиня... Не мога да чистя къщата и да готвя за нищо...

— Но, майко, не е за нищо, нали е за нас — извика Елизабет. — И ние сме ти много благодарни, и когато оздравееш, ще ти помагаме много повече. Тъкмо казвах на татко, че не правим достатъчно за теб...

Вайълет я погледна с плувналите си в сълзи очи.

— Ти още не разбираш, никога няма да разбереш. Господи, какъв ужас...

Тя се обърна на другата страна и Елизабет реши да не я принуждава да пие повече бульон. Остана още малко при нея, но майка ѝ не каза нищо. Дишането ѝ постепенно се успокои и тя заспа. Или поне се престори, че спи. Елизабет се измъкна тихо от спалнята.

Баща ѝ приличаше на голямо нетърпеливо куче — беше клекнал пред камината и разпалваше огъня, като вееше с вестник.

— Как е тя? — попита шепнешком той.

Елизабет се поколеба, после отговори.

— Добре е, татко. Заспа.

Приближи се до кухненската маса, приготвена за празнична трапеза. На нея имаше картички с нарисувани червеношийки с чемшир в човките, както и три саморъчно направени фигурки на Дядо Коледа, клонки бръшлян и зеленина. Елизабет седна и погледна чинията с осолено месо и трите парчета пилешко. Беше чакала няколко часа, за да ги купи.

Почувства се на петдесет години.

Мила Ешлинг,

Исках да ти пиша по-рано, но всичко тук е толкова объркано и ужасно, че все мислех за това. Първо за теб — спомняш ли си как се измъкваше от всичко, като се преструваше на заета? По-рано този номер минаваше, защо да не мине и сега? Има ли смисъл да казваш на сестра Катерин, че искаш примирие? Пък и защо наистина не направиш онова, което искат от теб, и да забравиш за всичко друго, освен за учението през двата срока? Тогава ще станеш първенец в класа, те ще бъдат доволни и ще те оставят на мира. Мисля, че номерата вече не минават. Може би вече сме прекалено големи, за да се измъкваме от работа, а вероятно монахините се безпокоят за резултатите от изпитите. На твое място аз бих сключила примирие с дъртата Катерин. Честно казано, тя е сваятна, но ти не искаш да проумееш това. Тя е много самотна и много по-възрастна от другите монахини. Живее само за учениците и би била много доволна, ако си поговорите на четири очи. Ала предполагам, че ти нямаш такова желание. В такъв

случай остава последното решение на въпроса — да се скъсаш от учене, както казват. Гледай на това като на състезание. Докажи им, че мнението им за теб е било погрешно. Сигурна съм, че можеш да ги удариш в земята. Моника (не котката) ме разпитва за теб и аз ѝ казах, че ти си най-умната в училище, а тя не повярва, защото мисли, че аз съм по-умна. А аз не съм — само си запушвам ушите и уча. Моля те, пиши ми какво става. Много искам да ми пишеш всеки ден. И аз бих искала да ти пиша всеки ден. Понякога ми се струва, че всичко беше толкова отдавна и докато четях писмото ти за Морийн и Брендан Дейли — разбира се, че го помня, ужасен е — си представях всичко. Сгодиха ли се? Мисля, че трябва да бъдем учтиви и да не говорим лоши неща за тях, защото той може да ѝ стане съпруг. И все пак, не е ли странно, че го харесва? Морийн би имала всеки... Продължавам да бръщолева за Морийн, защото ми се иска да не ти разказвам за себе си. Вкъщи всичко е ужасно. Майка се разболя по Коледа. На легло е от десет дни. Настинала е, няма никакви сили и само лежи. Прилича на призрак. Но непрекъснато се тревожи за нещо и аз мисля, че е решила да ни напусне и да отиде другаде. Само че, много те моля, не казвай на леля Айлийн, защото може да греши и всичко да се дължи на болестта ѝ. Ала тя постоянно се оплаква, че нищо не е наред. Като че ли нещо е приключило. Мисля, че татко също се досеща, но не иска да го признае. Винаги когато предлага да направим нещо заедно — да развеселим майка например, той пита защо. Само да знаеш колко е ужасно! И двамата обикалят из къщи и непрекъснато се извиняват, ако влязат в една стая. Не, не се смей, точно така е. В Килгарет такова нещо е невъзможно. Там всеки влиза и излиза от стаите, но тук сме само тримата и аз седя и чета, като се преструвам, че не ги наблюдавам. Би ли се помолила всичко да се оправи? Мисля, че трябва да знаеш, че аз позагубих вяра в Бога. Всъщност не съм сигурна дали някога истински съм вярвала, тъй като не съм получила първо причастие и не съм се изповядала. Но колкото и вяра да съм имала, сега тя

се е изпарила. Само се моли майка да не замине с мистър Елтън и накарай целия клас да се моли. Знам, че няма да кажеш на никого точно за какво. Мистър Елтън е много приятен, той купи онази тъпа картичка, подаръка за вас, и вечно се смее и се шегува. Сега, когато майка се пооправи, тя често се среща с него и аз се страхувам, че двамата мислят да отидат някъде заедно. Понякога, когато се върна от училище, на масата има бележка от майка, в която тя пише, че може да закъснее. Боя се да я прочета, в случай че пише нещо по-лошо. Възможно е да греша. Спомняш ли си, когато всички помислиха, че Еймон се е удавил в реката, а той се прибрал у дома по друг път? Ето, такъв е страхът, който ме измъчва сега.

С обич, Елизабет

Хари каза, че е безсмислено да се лъже, че няма нищо лошо хората да се влюбят и че Вайълет трябва да разсее заблудата, като им каже истината. Да обясни честно и откровено на Джордж и Елизабет. Да ги убеди, че не е необходимо да се чувстват обидени или виновни.

Но Вайълет не мислеше, че ще е толкова лесно. Съпругата на Хари отдавна се бе разделила с него и живееше в западната част на Англия с новия си съпруг. Тя не беше проблем. Хари нямаше деца. Щял да бъде много доволен, ако Елизабет отидела при него. Бил започнал нова работа. Апартаментът им щял да бъде наблизо, щяло да има място и за момичето.

Вайълет реши да им каже в деня преди Елизабет да навърши шестнайсет години. Знаеше, че и двамата са усетили какво става. Майските лъчи падаха върху масата и върху тънките ѝ ръце.

Джордж мълчеше и седеше с наведена глава.

— Джордж, моля те, кажи нещо — примоли се Вайълет.

— Какво да кажа? Ти вече си решила.

— Татко, не позволявай това да се случи. Кажи нещо да покажеш на майка, че искаш тя да остане — молеше го Елизабет.

— Майка ти знае, че искам да остане — рече Джордж.

— О, не бъди толкова безсилен, татко, направи нещо! — извика Елизабет.

Джордж вдигна глава.

— Защо все аз съм безсилният? Защо все аз трябва да направя или да кажа нещо? Не съм сторил нищо лошо. Правя като всички други — бяхтя се. И ето какво става.

— Но, Джордж, ние трябва да говорим как да уредим нещата.

— Уреждай ги, както искаш.

Елизабет стана.

— Ако ще говорите как да уредите нещата и ще се карате, аз не ви трябвам. Ще се кача горе и ще сляза, като свършите.

Джордж също стана.

— Не, няма да говорим как да уредим нещата. Прави каквото искаш, Вайълет. Предполагам, че искаш да се разведем и не обвиняваш мен...

— Не, разбира се...

— Добре, тогава наеми някой адвокат, когато си готова...

— Но, Джордж...

— Това е всичко, нали? А сега отивам на разходка. Ще се върна за чая.

— Татко, не можеш да излезеш сега, без да обсъдим това...

— Джордж, ами какво ще стане с Елизабет? Какво ще правим с нея? Ти ли ще... Искам да кажа...

— Елизабет е голямо момиче. Вече е почти на шестнайсет години. Тя може да дойде с теб или да остане тук, или да се изнесе... Предполагам, че ще имаш дом. Приятелят ти не очаква, че ще живееш в караваната му, нали?

Джордж стигна до вратата.

— Ще се върна за чая — повтори той, излезе и затвори.

Вайълет и Елизабет се спогледаха.

— Съжалявам, че татко е толкова безсилен, но това е, защото се страхува от теб — рече Елизабет.

— О!...

Вайълет се опита да каже нещо, но вълнението сподави думите й. Тя се приближи до дъщеря си и я хвана за ръката.

— Разбираш ли ме изобщо?

— Да, майко — въздъхна Елизабет. — Мисля, че те разбирам. Ужасно е, но мисля, че разбирам. Не се тревожи. Ако въпросът е да

отидеш при мистър Елтън, за да се забавляваш, да пееш и да живееш по-весело, няма смисъл да се чувстваш виновна и нещастна...

— Той живее само на пет минути оттук. Ще дойдеш ли при нас? Хари те иска, аз — също. Много.

— Не, майко, не мога. Кой ще се грижи за татко? Но често ще идвам да те виждам, честна дума...

Гласът ѝ постепенно заглъхна.

— Какво, мила?

Вайълет я погледна. Опитваше се да ѝ помогне да довърши мисълта си.

— Ами... Чудех се дали това стана, защото аз заминах? Ако бях тук по време на войната, щяхте ли да останете заедно? Щях ли да те задържа?

— О, горкото ми дете!

Вайълет прегърна Елизабет, за да я успокои.

— Горкото ми дете, през всичките тези години, докато аз и баща ти се преструвахме, че се спогаждаме като нормални хора, ти беше единственото нещо, което беше важно. Само ти ни крепеше през тези седемнайсет години, пълни с погрешни отклонения. Баща ти също мисли така. Недей да се самообвиняваш.

Майка ѝ седна и говори още един час колко самотен се чувствал човек на нейната възраст и за страха, че може да си отидеш от този свят, без да си изпитал искрица живот. За войната и въздушните нападения и как хората започвали всичко отначало. Каза колебливо, че Джордж можел да намери някоя приятна дама, която да споделя интересите му. А после, за ужас на Елизабет, се качи горе да събере багажа си.

— Няма да тръгнеш сега, майко, нали! — извика Елизабет.

— Мила, мислиш ли, че ще сервирам препечени филии и ще разговарям нормално с баща ти, след като му казах, че съм извършила прелюбодеяние и го напускам?

— Не, разбира се, че не — отговори Елизабет.

СЕДМА ГЛАВА

... О, престани да се извиняваш, че буквите и редовете ти били криви и че не знаеш какво да пишеш. Искам да напишеш нещо. Именно ти си ми казвала винаги, че най-важното е да кажеш нещо, а не да чакаш, докато другият намисли какво да каже. Само да знаеш какво е тук. Само да имаше и най-малката представа! Щеше да бъдеш толкова изумена, че да онемееш. Много мило от твоя страна, че ми писа, че вероятно ще го преживея, но не е така. Съвсем не прилича на караниците между чичо Шон и леля Айлийн, защото са само за една вечер. Пък и те винаги разговаряха след това и цялото семейство присъства... Децата, къщата, магазина, всичко. Тук няма нищо — само те двамата. И непрекъснато ми повтарят, че съм голяма. Толкова искам да бях останала в Килгарет. Може би щях да си намеря работа след училище или да помагам на леля Айлийн със счетоводството, вкъщи или с нещо друго. Тогава те можеше да удържат положението, докато се върна. Можеше да кажат, че не са били в състояние да предприемат нещо сериозно, докато не се прибера. Но най-ужасното е, че и двамата ми казват, че съм много разумна и ги разбирам... Само че аз не разбирам нищо. Аз не съм голяма. Искам да разберат това. Мистър Елтън непрекъснато ми повтаря, че иска да го наричам чичо Хари. Отговорих му, че не ми е роднина и че това ми звучи някак изкуствено. А той рече: „На онези хора в Ирландия си казвала чичо и лельо, а не си ги познавала, и виж колко добре се е получило“. Обясних му, че това е съвсем различно, че съм заминала да живея с вас, че бях член на семейството. Казах му, че съм прекарала там една трета от живота си (сега го измислих). А мистър Елтън отговори: „Ами, виж какво, Елизабет. Майка ти и аз се надяваме, че ти ще бъдеш с нас много повече, така че не е

необходимо да бъдем толкова официални. Стига с тоя «мистър».“ Аз не те наричам „мис Уайт“, нали? Не знаех какво да отговоря, затова не казах нищо. „Точно така, добро момиче“, рече той. Реши, че обмислям въпроса. Но аз имам чувството, че ако му викам чичо Хари, ще изменя някак на татко. Ще се предам и татко ще разбере, че те са спечелили. Баща ми винаги го нарича „приятеля на майка ти мистър Елтън“. Тя отиде да живее в някакъв пансион. Нарича го дом, но е толкова странно. Плаща съвсем малко, защото помага на собственичката. Отидох там във вторник и я заварих в една ужасна стая с мръсни чаршафи и отвратителна миризма. Майка ги отделяше за пране. Наистина смърдеше гадно. Казах на майка, че не мога да повярвам, че прави това, а тя отговори, че една жена трябва да има достойнство и че не може да седи у дома и да чака татко да реши дали ще се развежда, да яде от храната му и да живее в жилище, за което плаща той. Трябвало да се оправя сама. Попитах я защо не се премести при мистър Елтън, след като в края на краищата мисли да направи именно това. Тя каза, че това би означавало срам и петно върху доброто ѝ име. Майката на Моника вече знаела всичко за тези неща. Но аз не съм казвала нищо на Моника. Майка рече, че има понятия като репутация и срам, които не са ми ясни. Понякога говори така, сякаш не е с всичкия си. Като горкия Джемс от магазина. Но повечето пъти се изразява така, като че ли някоя много по-млада жена от нея се е заела с някаква опасна мисия. Не обвинявам татко, който мисли, че всичко ще отmine. Няма да стане така. Моля те, пиши ми, защото ще се побъркам, ако вечеряме мълчаливо още няколко пъти с татко, без да има за какво да мисля. Какво казва леля Айлийн?

С обич, Елизабет

Мила Елизабет,

Получих писмото ти тази сутрин. Мама ми го даде, докато слизах долу. Няма да повярваш, но пощальонът още

влиза в кухнята да закача Пеги. Искам да кажа, че и двамата са на сто години, а на него още му е забавно. Мама не ги изпуска от очи. Мисля, че трябва да му викаш Хари. Направо. Зарежи глупостите за разни чичовци и щом мислят, че си голяма, дръж се като голяма. Това първо. Второ, престани да се тревожиш за тях двамата. Те никога не са били щастливи. Дори когато беше тук, ти ми разказваше колко студено и лицемерно се държат един с друг. Независимо от всичко, това щеше да се случи. Татко прочете във вестника, че половината англичани се развеждат и разделят. Дължало се на войната. И още нещо — това дори не е грях. Те не са венчани в католическа църква, така че няма какво да ги свързва. А щом майка ти изглежда и се държи като млада, ами не е ли чудесно? Хората непрекъснато се стремят към това? Винаги когато мама каже, че се чувства като момиче, става нещо хубаво като например пикник или разходка на хълма. Знам, че мама те е поканила, защото не запечата писмото и аз разбрах, че мога да го прочета. Защо не дойдеш тук за малко? Ще побъбрим, пък и идва ваканцията. Ще ми бъде много приятно. Ужасно е пусто тук без теб. Е, сприятелих се с Джоани и тя е много по-святна, отколкото мислехме миналата година. Но не е същото, както когато ти беше тук. С теб живеехме заедно и си говорехме каквото искаме. Как е приятелката ти Моника? (Още имам чувството, че става дума за котката на Найем.) Смее ли се като нас? Мисля, че не, защото иначе ти щеше да разкажеш на нея и на майка ѝ за това, което става у вас. Можеш ли да разговаряш с баща си за други неща? Както ние говорехме с татко, когато той започнеше да се оплаква. Не, мисля, че този пример не е подходящ. Той поне не се оплаква, че мама излиза с друг мъж. Това би било невероятно. Но ти сигурно си отчаяна. Много съжалявам. Не ме бива в писането, но това е ужасно и не мога да намеря думи, за да ти кажа колко искам и как се моля всичко да се оправи. Междувременно, ти трябва да отидеш при него и да го наречеш Хари. Пиши ми какво е казал.

С обич, Ешлинг

Мила Ешлинг,

Пиша ти съвсем набързо. Нарекох го Хари и беше страхотно. Той попита: „Какво?“. Аз повторих: „Не, благодаря, Хари“, а той само ахна. „Нали ми каза да не съм толкова официална?“, рекох аз. „Точно така, мила“, съгласи се той, но се изуми. После го нарекох Хари пред татко и той се изсмя. Каза, че имам право и че приятелят на майка е точно такъв — Хари простака. Майка обаче е доволна. Знаела, че ще го харесам. През ваканцията ще стоя една седмица у Моника. Леля Айлийн предполага, че може би ще им е по-лесно да разговарят, ако не съм с тях. Пише, че няма голяма надежда, че отново ще се съберат, но може би ще се погрижат за формалностите, ако не съм пред очите им. Мисля, че тя има право. Моника има някакъв ужасен приятел, никак не си подхождат, но тя е щастлива. Ще поседя при тях, защото това означава, че ще можем да излизаме заедно, а майка й ще мисли, че тя е само с мен. Предай поздрави от мен на всички. Съжалявам, че състоянието на Донал се е влошило, но се надявам, че бързо ще се оправи.

С обич, Елизабет

Мила Елизабет,

Донал отново е добре. Помазаха го като умиращ — спомняш ли си какво е това? Ръцете и краката се разтриват с миро — прави се само, когато хората са на смъртно легло. Но той се оправи. Понякога мирото лекува хората. То излекува Донал, той е добре, става от леглото и се смее. В стаята му е запалена камината, макар че е юли. И Джоани си има приятел — Дейвид Грей, протестант. Много е хубав, но никой не трябва да знае. Пише й бележки, че ще ни заведе в Уексфорд! И то с кола! С един от фамилията Грей! Не съжаляваш ли, че не дойде при нас, а отиде у Моника,

която живее съвсем близо до вас? Но защо не дойде, между другото?

С обич, Ешлинг

Когато Елизабет се прибра у дома след седмицата, прекарана с Моника, първото нещо, което забеляза, беше колко е мръсна къщата. Около кошчето за боклук в кухнята имаше остатъци от храна, а готварската печка беше мръсна и мазна. Миришеше на вкиснато мляко. Прахът в дневната не беше избърсан и пред камината, която грижливо бяха почистили, имаше боклуци. Кошът за пране в банята беше отворен и на пода бяха разхвърляни дрехи. В банята също миришеше на кисело и в ъгъла бяха скупчени влажни хавлии.

До леглото на баща ѝ имаше поднос с остатъци от закуската. Около конфитюра жужаха оси и млякото в каничката се беше вкиснало.

Елизабет видя през прозореца, че градината е занемарена и плевелите са избуяли. Коприва и папрат задушаваша цветята, които тя бе помогнала да посадят през пролетта. Тази година щяха да цъфнат. Досега в градината растяха само зеленчуци.

Елизабет погледна пижамата на баща си — беше захвърлена на пода. Той ѝ беше оставил бележка, че отива да говори с адвокатската фирма, която работи за банката. Управителят му казал, че може да се обърне към тях по лични въпроси.

Невероятно. Баща ѝ е седнал на тази мръсна маса в кухнята, след като е оставил къщата като претърпяла корабкрушение, и ѝ е написал бележка за адвокати и лични въпроси. Дори не беше сложил чиниите в мивката, нито пък пишеше, че се радва, че Елизабет се е прибрала.

Нищо чудно, че вече не виждаше светлина в живота си.

Елизабет изведнъж се ядоса на майка си. Не беше справедливо. Хората трябваше да си стоят където им е мястото. И на леля Айлийн не ѝ харесваха много неща, но и през ум не ѝ минаваше да избяга. Не ѝ се нравеше как чичо Шон говори за британците и войната, не обичаше „недодяланите приятелчета“ на Еймон, нито начина, по който ѝ отговаряше Ешлинг. Мръщеше се, когато Морийн носеше за пране всичките си мръсни дрехи от Дъблин. Не харесваше падналата в очите коса на Пеги и пощальона, който идваше да се натискат, когато вкъщи

нямаше никого. Не обичаше, когато Найем се държеше като бебе, за да получи своето. Ядосваше се, когато Донал излезеше без палто или шал, или когато някой споменеше нещо за глупостта на ирландците, които се включват във войната. Но леля Айлийн можеше да се справя с всичко. Тя свиваше устни и започваше да работи още по-усилено. Дори майката на Моника Харт, която уж беше „нервна“, се справяше, когато нещата се влошиха. Имаше неприятности, когато мистър Харт се бе върнал, но мисис Харт не си събра багажа и не ги напусна. Ами горката мисис Линч — майката на Бърна? Нейният съпруг наистина беше отвратителен. Той дойде в къщата на площада и едва не ги изплаши до смърт. Намираха го пиян на автобусните спирки. Ала мисис Линч не се качи на автобуса и не се махна.

Майката на Елизабет се държеше лошо и глупаво. Ами ако се скарат с Хари Елтън? Тя не можеше непрекъснато да бяга. Трябваше да гледа на нещата, такива, каквито са. Монахините все повтаряха, че животът не е лесен. Бог вкоренил в нас чувство за безпокойство, така че когато накрая отидем на небето, ще се успокоим и ще разберем какво означава покой. Това беше вярно. Всеки изпитва безпокойство. Но защо майка ѝ се бе предала на това чувство, а другите хора бяха в състояние да се преборят с него?

Елизабет въздъхна, но изведнъж реши да стопли вода и да започне да оправя бъркотията. Ядоса се още повече. Баща ѝ не я обичаше. И майка ѝ не обичаше. Той не беше способен да обича, толкова се бе влюбил в себе си и в грижите си, че дори не забелязваше, че около него има други хора.

Остави тенджерата. Месеци наред се бе притеснявала за него, опитвала се бе да го утеши, игра на дама с него, не говореше за неща, от които би се разстроил, маневрираше покрай опасните зони и се опитваше да поддържа у дома нормална атмосфера. Но това беше прекалено. Той и майка ѝ вече бяха непоносими. И двамата казваха, че я обичат, че ѝ желаят доброто, че съжаляват, че нещата не са оправдали очакванията им и не са станали така, както са мечтали на млади години и когато им се родило момиченце.

А щом нещата не бяха нормални и ако баща ѝ и майка ѝ действително бяха прекарвали седмицата в обсъждания на нещо толкова ненормално, като дали баща ѝ да подаде молба за развод поради прелюбодеяние и бягство, или че майка ѝ би желала той да се

прояви като джентълмен, да отиде в Брайтън с друга жена и да се престори, че прекарва нощта с нея, така че детективът да каже, че баща ѝ е извършил прелюбодеяние... не, това наистина беше прекалено.

Елизабет стана, изпълнена с решителност. В такъв случай, защо трябваше и тя да се преструва, че нещата са нормални? Защо тя да бъде единствената от тримата, която да се държи така, сякаш нищо не се е случило? Време беше да се погрижи за себе си. Всеки се държеше така, като че ли живееха поотделно. Затова и тя трябваше да направи онова, което искаше.

Не искаше да избяга в Килгарет. Първо, защото щеше да има много трудности и неприятности. Леля Айлийн трябваше да се оправя с майка ѝ и баща ѝ, да си пишат писма, да водят телефонни разговори и може би дори да дойдат в Килгарет. Пък и Ешлинг нямаше да я иска сега — през лятото тя щеше да бъде заета с приятелката си Джоани Мъри и онзи Грей, който живееше в голямата къща с конюшня извън града. Вероятно Ешлинг се бе променила и Елизабет ще ѝ пречи. Ще ѝ бъде трудно и в манастирското училище. Сестра Катерин ще иска да разбере защо се е върнала, монахините нямаше да разберат защо майка ѝ се е развела и е отишла при Хари Елтън, а още по-малко — защо Елизабет е избягала. Ами чичо Шон? Той я харесваше. Вероятно щеше да каже, че това е още един признак за упадъка на Британската империя. Но справедливо ли щеше да бъде да ги кара да ѝ плащат за всичко? Нейното присъствие щеше да им струва пари. А и баща ѝ щеше да се ядоса, че не може да ѝ прати.

Не, отиването ѝ в Килгарет би причинило болка на много хора. Пък и нямаше да има полза. Не можеше да отиде и да живее при семейство Харт — те не биха се съгласили. Щеше да бъде странно да се премести само през няколко улици. Щяха да се пуснат слухове. Елизабет не искаше да живее с майка си и Хари, защото това би означавало, че одобрява извършеното от тях, а не беше така. И бездруго те се кикотеха прекалено много, шегуваха се, пренебрегваха я и после казваха: „Съжаляваме, мила“. Но Елизабет нямаше намерение да живее в тази къща, като непрекъснато чисти мръсотията и боклука и се опитва да се грижи за баща си, и да го развеселява, а в замяна да не получава нито благодарност, нито обич.

Тя се приближи до бюрото и взе листа за писане. Сетне много внимателно написа три писма.

Майко, татко и Хари,

И тримата казвате, че искате най-доброто за мен. Благодаря ви. И аз искам най-доброто за вас. Но не мисля, че да се връщам в студената, мръсна къща, без никакви обяснения от вас, е най-доброто за мен. Съвсем не. Връщам се при семейство Харт. Ще им кажа, че ви е необходима още една седмица, за да решите какво ще правите в бъдеще. Ще се прибера следващата събота, за да видя какво сте измислили. Скоро ще започна последната си година в училище. След ваканцията ще трябва да живея някъде, където ще мога да уча, да бъда на спокойствие и свобода, и да не се притеснявам. Предлагам да живея тук, в Кларънс Гардънс, с татко, но нямам намерение да чистя цялата къща. Тя прилича на кочина. Ако решите, че ще живея тук, моля ви, направете така, че тя да е чиста, и ми кажете какво смятате да правите с прането от сега нататък. Нямам нищо против да готвя за себе си и за татко, но ако трябва да уча усилено, няма да имам време да се редя на опашки, така че уредете нещо и с пазаруването. Съжалявам, че съм толкова делова, но съм изумена и обидена, като седя тук и осъзнавам, че никой не мисли какво ще стане с мен. Ще кажете, че съм разстроена. Да, така е. Взех петнайсет шилинга от касичката, защото ако остана при семейство Харт още една седмица, трябва да им купя някакъв подарък. И за това никой не помисли. Когато се върна следващата събота около три часа, ще бъде хубаво, ако всички сте тук. Ако дойдете в дома на мисис Харт, за да говорим там, това няма да улесни нещата, само ще ги усложни. Това продължава вече месеци, така че мога да почакам още една седмица.

Елизабет

Тя намери три плика и адресира едното писмо до баща си. Подпря го на мръсното шише от мляко.

Сетне отиде до пансиона, където живееше майка ѝ, и пусна второто под вратата ѝ. Третия плик пъкна във вратата на караваната на

Хари Елтън, която беше паркирана наблизно. Писмото падна на пода, където той щеше да го види. Елизабет метна чантата си през рамо и се отправи към къщата на Харт. Моника я видя, че идва, и изтича радостно към вратата. Елизабет си помисли с горчива усмивка, че Ешлинг би се гордяла с нея.

Следващата събота Елизабет се събуди уплашена. В неделя вечерта в къщата на Харт се получи бележка. Не видяха кой я донесе. Тя беше кратка и по същество като писмото на Елизабет.

Ти си абсолютно права. Никой не действа делово и ти ни го показва много добре. Джордж, Хари и аз ще се радваме да обсъдим нещата с теб идната събота. Можеш да увериш семейство Харт, че дотогава всичко ще бъде уредено.

Вайълет

Докато четеше писмото, Елизабет си мислеше с болка, че сигурно е пораснала изведнъж, щом майка ѝ нарича баща ѝ Джордж, а себе си — Вайълет.

През седмицата тя придружаваше Моника по време на разходките ѝ с неподходящия ѝ приятел. Ходиха няколко пъти на кино и Моника и Колин се целуваха, а Елизабет се взираше в екрана. Моника предложи Елизабет да каже, че родителите ѝ са изпратили петнайсет шилинга за развлечения. Мисис Харт сметна това за много разумно и щедро. Мистър Харт изръмжа и ги предупреди да не закъсняват и да не си повреждат очите, като седят прекалено близо до примигващия екран.

Сега обаче дойде време да се прибере у дома и да се изправи очи в очи с проблемите. Елизабет изми косата си и седна в градината, докато изсъхне.

— Много хубава коса имаш — отбеляза одобрително мисис Харт. — Като коприна е.

— Много си мила, но аз мисля, че е малко безцветна — отговори Елизабет.

— О, съвсем не, всъщност жените се стремят да си боядисат косите точно в този цвят — светложълт като лен. Много ти е провървяло.

Мисис Харт лющеше грах. Елизабет започна да ѝ помага.

— Много помагаш — рече мисис Харт.

Моника беше в стаята си, четеше филмово списание и мислеше какво да каже, за да се срещне с Колин следващата седмица.

— Винаги се разбирам с майките на другите по-добре, отколкото с моята — каза тъжно Елизабет.

— С всеки е така — рече весело мисис Харт. — Това е закон. Когато си непрекъснато с някого, започваш да го мразиш. Моника например ме мрази. И мистър Харт би ме мразил, ако не излизаше толкова често. Хората не трябва да са заедно прекалено дълго. Това води до неприятности.

— Малко е потискащо, нали? Имам предвид, че няма смисъл да обичаш, да имаш семейство и приятели, ако те ще ти омръзват.

— Може и да е потискащо, но това е истината. Нали самата ти имаш вкъщи живо доказателство за това?

Когато Елизабет се приближи до Кларънс Гардънс 29, дори градината отпред изглеждаше спретната. Тя имаше ключ, но за да не ги изненада, реши да позвъни. Беше три и десет, но тя реши да се помотае по улицата, за да не пристигне официално точно на часа. Сърцето ѝ трепна, когато видя, че караваната на Хари Елтън е паркирана пред къщата.

Баща ѝ отвори вратата.

— Добре дошла у дома, мила — рече той. — Как са семейство Харт?

— А, добре са — отговори Елизабет.

Остави куфара си в коридора, окачи ученическото си палто на закачалката и веднага забеляза, че къщата е почистена. Килимът беше изтупан, а картините бяха избърсани от праха. Дотук добре.

Майка ѝ и Хари седяха неловко и смутено в кухнята. За пръв път изглеждаха разтревожени и се чувстваха неудобно.

— Ето те и теб — викна гръмогласна Хари с престорена радост.

Майка ѝ стана. Въртеше кърпичката в ръцете си, както правеше, когато беше разстроена.

— Колко добре изглеждаш, мила. Косата ти е чудесна.

— Благодаря, майко. Здравей, Хари.

Елизабет така беше свикнала да угажда на всички и да се преструва, че всичко е наред, че едва не прие тази роля отново. Трябваше да се държи сериозно и да бъде съдържана, а не да се суети, за да оправи неловкото положение. Тя замръзна в очакване на следващия ход.

Майка ѝ го направи.

— Запарихме чай, но той изстина. Да направим ли още?

Държеше се непохватно. Това вече не беше нейната кухня, така че тя погледна съпруга си.

— Джордж? Как мислиш?

— Не знам. Искаш ли чай, Елизабет? — попита учтиво той.

— Не, благодаря. Обядвахме късно със семейство Харт — отговори Елизабет, като веднага им върна топката.

Не можеха да си губят времето с чайници и да създават изкуствена активност.

— Е, това всъщност не е моят дом, но защо не седнете, момичета? — предложи Хари.

Майка ѝ го стрелна с нервен поглед, а баща ѝ — с отвращение.

— Благодаря, Хари — рече Елизабет и взе предложения ѝ стол.

Настъпи мълчание.

— Добре ли е Моника? — попита майка ѝ.

— О, да — отговори Елизабет.

Баща ѝ се прокашля.

— Тази седмица обсъдихме някои неща... Изправихме се пред проблемите... И както пожела, всички сме тук. Нали виждаш.

Джордж млъкна. Елизабет го погледна спокойно.

— Да, татко.

— Съвсем справедливо е и ти да участваш в обсъждането, да кажеш мнението си... По въпросите, за които говорихме.

Елизабет не каза нищо.

Майка ѝ пое нещата в свои ръце.

— Не беше лесно. Някой ден ще разбереш, че големите неща в живота не са лесни за обсъждане и че засенчват всичко останало. Но

както изтъкна ти, всички ние забравихме за дребните неща. И така... Баща ти много великодушно ще ми предостави доказателство за прегрешението си, за да се разведем по негова вина. Той се съгласи и това е много благородна и джентълменска постъпка. Не го заслужавам, защото аз съм виновната. В замяна няма да искам от баща ти издръжка или обезпечаване. Хари и аз ще започнем отначало, все едно съм момиче без зестра и собственост. Ще взема дрехите си и няколко порцеланови съда, и мебели. Баща ти ще наеме жена, която ще избира аз, за да идва два пъти седмично да пере и чисти. Вече изчистих цялата кухня и написах какво да се купи.

Елизабет вдигна очи и погледна одобрително бюфетите, които бяха дори боядисани.

— Хари прекопа градината отзад. От сега нататък, ако баща ти не иска да я обработва, може би трябва да даде част от нея под наем. Много хора го правят. Има заден вход, така че няма да те безпокоят.

— Ще изчакаме да видим как ще потръгнат нещата, може и ти да се грижиш за нея, след като основното вече е направено.

Елизабет стана и погледна подрязаните папрати и изскубаните плевели. Хари сигурно бе работил в градината цяла седмица.

— Взех печка и лампа за твоята стая. Вай каза, че трябва да учиш там, за да може Джордж да слуша радио — каза Хари.

— Добре — отбеляза Елизабет.

— Купих малка библиотека на старо и тя стои много добре под прозореца ти — добави нетърпеливо баща ѝ.

— Благодаря.

— Имаш и нови пердета. В пансиона сменяха пердетата и аз се възползвах от възможността. Сини са — като покривката на леглото.

— Много ти благодаря.

Мълчание.

— Това устройва ли те, мила? Говорим за дребните неща, но в момента всичко е толкова объркано.

— Да, майко, мисля, че е чудесно.

— Майка ти иска да знае дали ще живееш тук с мен, или ще ни кажеш какво предпочиташ.

— Ще живея с теб, татко, ако нямаш нищо против. Ако и двамата разтребваме и не се обвиняваме взаимно, сигурна съм, че ще се разбираме чудесно. И мисля, че ти трябва да излизаш повече, татко.

Събирай се с хора, играй на карти. Вечер няма да мога да ти правя компания, защото ще уча и тук ще ти бъде скучно, ако не излизаш.

— Да, разбира се.

— Майко, ти и Хари ще бъдете наблизко. Ще идвате ли да ни виждате?

— Ами, не, мила, тъкмо това щях да кажа. Всъщност чичо ти Хари и аз... Искам да кажа Хари и аз мислим да отидем на север. Ти естествено можеш да идваш при нас, когато пожелаеш. Ако имаш възможност да дойдеш при нас, веднага ще ти изпратим пари...

— Незабавно — намеси се Хари.

— Нашият дом ще бъде и твой. Но поради редица причини, ако не ти се струва прекалено жестоко, ние мислим...

Елизабет погледна майка си с желание да ѝ помогне, но не довърши на глас мисълта ѝ.

— Мислим за ново начало. Да обърнем страницата...

Гласът на Вайълет постепенно заглъхна.

— И както вече казах, само се обади — дори не е нужно да питаш — намеси се Хари. — Щом се настаним, идвай, когато решиш. Там също ще имаш дом.

Баща ѝ изсумтя — или може би се изкашля.

— Благодаря — каза Елизабет.

— Ами, предполагам, че това е всичко — рече Джордж. — Освен ако не искаш да обсъдим още нещо.

— Не, не е необходимо — отговори спокойно Елизабет. — Мисля, че говорихме за всичко. Обсъдили сте нещата, нали? Имам предвид паричните въпроси, развода, формалностите?

Елизабет сякаш изброяваше списък за пазаруване — безпристрастно, с желание да помогне, делово.

— Е, мисля, че тези неща са...

— Уредени — довърши баща ѝ мисълта на майка ѝ.

Тя му се усмихна леко и той отговори със същото.

Сърцето на Елизабет едва не се пръсна. Защо не продължат да се усмихват един на друг и накрая да избухнат в смях, а Хари Елтън да си тръгне, като махне с ръка? Тогава всичко ще бъде идеално.

Но не стана така. Майка ѝ взе чантата и ръкавиците си и огледа гордо кухнята, която беше почистила, за да замине с чиста съвест. Хари докосна мушкатото на перваза на прозореца.

— Поливай го често, Елизабет. Мушкатото е вечно жадно.

Джордж отвори учтиво вратата на мъжа, който отвеждаше съпругата му. Елизабет ги изпрати до караваната.

— Ще ти пиша след седмица — каза майка ѝ.

— Чудесно — отговори Елизабет.

— Не забравяй, че където и да живеем, за теб винаги ще има стая, Елизабет. И в нея ще сложим сини пердета — рече Хари.

— Знам. Благодаря, Хари.

Елизабет се ръкува с него. Той я улови за лакътя. Много му се искаше да я прегърне, но не посмя.

Майка ѝ не погледна дали баща ѝ стои на прага, или не.

— О, как искам всичко да беше по-различно.

Очите ѝ бяха пълни със сълзи. Изглеждаше много объркана и млада.

— Само да знаеш колко... колко искам всичко да беше различно.

Елизабет въздъхна. Майка ѝ започна да мига, за да прогони сълзите.

— Няма да говоря повече. Ще ти напиша за всичко в писмо. Бог да те благослови, мила Елизабет.

— Довиждане, майко.

Елизабет допря буза до нейната, а Вайълет я прегърна. Цялата трепереше.

— Най-добре ще бъде да ми напишеш за всичко в писмо — съгласи се Елизабет.

Майка ѝ се качи безмълвно в караваната и ѝ махна с ръка.

После заминаха.

Баща ѝ стоеше до масата в кухнята.

— Ще се редуваме да мием чиниите след всяко хранене — каза Елизабет. — Сега ги измий ти, а довечера — аз. Качвам се в стаята си.

Тя успя да се измъкне, без да се разплаче. Грабна чантата, с която бе ходила у семейство Харт, и изтича нагоре по стълбите. Затвори вратата на стаята си и се хвърли на леглото с новата синя покривка. Захапа възглавницата, за да заглуши риданията си. Плака, докато я заболяха гърлото и ребрата, а носът ѝ така се запуши, че едва дишаше. Ако беше махнала възглавницата от лицето си, щеше да се чуе само продължителен и отчаян вопъл.

Ешлинг мислеше, че Елизабет се притеснява прекалено много, че нещо може да се случи с майка ѝ и баща ѝ, но пък когато това действително стана, се държи студено като лед. Беше получила едно много спокойно писмо, в което Елизабет ѝ разказваше за нови пердета и боядисана кухня. Значи така се чувства едно дете, когато родителите му се развеждат. Майка ѝ настояваше Ешлинг да не говори за това.

— Не може ли да разкажа на Джоани? Моля те — молеше се Ешлинг. — Вече ѝ казах, че Елизабет е казала на мистър Елтън „Хари“, както я посъветвах, и Джоани иска да знае какво е станало по-нататък. Не е честно да започнеш да разказваш някаква история и да не я довършиш.

Айлийн се засмя и се съгласи, но я предупреди да не го разнася из града. Ако Елизабет дойде пак, никак няма да ѝ е приятно, ако всички знаят за семейните ѝ неприятности.

— Мислиш ли, че тя някога ще дойде пак?

Ешлинг много искаше това да стане, но по-бързо, защото иначе щяха да се натрупат много неща за разказване.

— Мислиш ли, че тя ще се върне тук и ще започне училище през септември?

Майка ѝ не мислеше така. Каза ѝ, че била поканила Елизабет, ала тя отговорила, че нещата и без това са лоши и ще станат още по-лоши, ако съвсем изостави баща си.

— Не знам защо ти пише такива неща — измърмори недоволно Ешлинг. — На мен ми писа само за сините пердета.

— И на мен ми разказа за тях.

Айлийн изглеждаше притеснена.

— Мисля, че е много разстроена от цялата работа... Разтребили са къщата, но поводът никак не е приятен.

— Хм — измънка замислено Ешлинг. — Мамо, дали мисис Уайт, майката на Елизабет, върши смъртен грях, като живее с мистър Елтън? Зная, че не е католичка, но е учила в католическо училище с теб... Кръщавана е... Може би е грях.

Майка ѝ хукна подир нея с кърпата, която беше в ръцете ѝ, и започна да я налага по краката.

— Я изчезвай отгук, глупаво дете, и престани да ме тормозиш с твоя грях! Грях, та грях... Само щуротии дрънкаш...

Но Айлийн се смееше. Явно на някой, който бе нарушил сватбения обет... Понякога беше трудно да я разбереш...

— Чудя се дали са го направили? — размишляваше Джоани на глас, докато двете с Ешлинг слагаха вазелин на миглите си и ги сресваха.

— Какво? Кой?

Ешлинг се беше съсредоточила, но миглите ѝ не искаха да се извият нагоре.

— Стърчат като бодли. Твоите защо се вдигнаха? По-меки ли са, какво?

— Мисля, че са естествено къдрави, поне имам такова чувство — отговори Джоани, като разглеждаше доволно миглите си. — Говорех за онези двамата — майката на Елизабет и нейния... Къде ли са правили любов?

— Никога не съм мислила за това.

— Но той няма къща, спомняш ли си? Все бил на квартири. Не може да са ходили там. Вероятно са наемали стаи в хотели само за следобедите.

Ешлинг се замисли по въпроса.

— Мисля, че ако наемеш стая в хотел, трябва да останеш цял ден и цяла нощ. Не може да си тръгнеш в пет часа и да кажеш, че ти стига толкова. Може изобщо да не са го правили, а само да са си държали ръцете и да са се прегръщали.

— О, я не бъди глупава! — разсърди се Джоани. — Разбира се, че са го правили. Нали се споменаваше за прелюбодеяние. Прегръдката не е прелюбодеяние. Пък и защо ще оставяш един и ще отиваш при друг, ако не си го правила с другия? Съвсем логично е.

Ешлинг не беше съгласна. Тя остави огледалото и обви коленете си с ръце. Седеше на леглото на Джоани. Огледа голямата стая с прозорци до пода. Къщата на семейство Мъри беше една от най-хубавите в Килгарет. Когато Ешлинг ходеше у Джоани, Еймон все повтаряше: „Пак ли отиваш при приятелите си Рокфелерови?“.

— Мисля, че си разбрала всичко погрешно, Джоани — каза сериозно тя. — Ти мислиш, че повечето хора са много по-интересни,

отколкото са всъщност. Елизабет и аз все си казвахме, че нямаме нищо против да не го правим чак до края на живота си...

— Да, но това е било отдавна... Обзалагам се, че сега не мислиш така.

— Не — възрази въодушевено Ешлинг. — Наистина мисля, че това е нещо, за което всички говорят и превръщат в изключително важно, но на никой не му харесва. Хората искат любов. Това е съвсем различно.

— Но двете неща са едно и също.

Овалното лице на Джоани беше озадачено.

— Ти слушаше ли, когато сестра Катерин каза, че любовта е най-възвишеният израз на оная работа — или оная работа е най-възвишеният израз на любовта? Не си спомням точно. Накрая щяхме да се задушим, докато се опитвахме да не се разсеем в час. Как го изтърси само.

— Сестра Катерин не е споменавала такова нещо!

Ешлинг остана поразена от самата мисъл за това.

— Е, не се изрази точно така... Каза нещо, в смисъл че най-възвишеният израз на любовта между женените хора е създаването на деца... То е същото.

— Да, сега си спомням. Но, честно казано, мисля, че хората искат любов. Нали за нея са всички песни, филми и стихове — а не за онова, другото.

— Но другото е прекрасно! — възкликна Джоани.

— Откъде знаеш? Само си чувала хората да говорят.

— Ами... Дейвид го е правил.

— Не е.

— Каза, че е.

Това беше сензационна новина.

— Какво каза, че е изпитал?

Ешлинг беше толкова развълнувана, че едва не падна от леглото.

— Каза, че било съвършено удоволствие... И че много му харесало — отговори самодоволно Джоани.

— Това не е никакво описание. Съвършено удоволствие. Естествено, че ще иска да мислиш, че е хубаво, за да го направиш с него...

— Ами тогава ще разбере... Няма какво да седим и да говорим, и да гадаем — възнегодува Джоани.

— Така е — съгласи се Ешлинг. — Но ти нямаш ли нищо против?

— Много ще ми хареса — отговори Джоани.

Двете се превиха от смях.

— Тогава трябва да го направиш. Задължително — каза Ешлинг.

— А ти?

Джоани се безпокоеше, че е поела ролята на първооткривател.

— Поразмърдай си мозъка! Как да го направя? Не мога да отида и да потропам на нечия врата. Здравейте, аз съм Ешлинг О'Конър и моята приятелка Джоани Мъри иска да имам с някого показно полово сношение, за да събере смелост да го направи с Дейвид Грей. И така, може ли да вляза и да си свалим дрехите?

— Съвсем не исках да кажа това.

— А какво друго бих могла да направя? Не аз, а ти имаш приятел, който казва, че ще изпиташ съвършено удоволствие. Ти си пощуряла да го направиш. Аз само те поддържам и това е всичко.

— Няма да го направя, само приказвам. Ще изпадна в ужас, ако забременея. Пък и Дейвид ме пита, само защото очаква да откажа. Никое разумно момиче не би се съгласило.

— Защото ще те остави, след като получи каквото иска ли?

— Ами да, пък и няма да ми вярва повече. Направя ли го с него, какво ще му попречи да мисли, че не бих го направила и с други?

— Не е точно така — възрази Ешлинг. — Как се спогаждат хората, като не си вярват?

— Първо се женят, глупачке, сетне всичко е наред — каза убедено Джоани.

— Ами онзи, който е изпитал съвършеното удоволствие — къде му се е случило това?

— В южен Глостършър, през ваканцията. Там явно всички го правят, не е като тук.

— Добре тогава, защо не го е направил с много момичета, след като всички го правели?

— Ешлинг О'Конър, нарочно се заяждаш. Невъзможно е да се разговаря с теб — рече Джоани.

— Просто ми е интересно — отговори Ешлинг. — Всеки мисли, че любопитството е вредно. Никога няма да разбере защо.

Родителите на Джоани обичаха Ешлинг да идва на гости у тях. Тя беше толкова умна и забавна. Всичко, което казваше, им се струваше остроумно и смешно. Мама, Еймон и Морийн я мислеха за егоцентрична и фукла. Ешлинг за пръв път започна да осъзнава, че в дома на семейство Мъри тя е желан гост, а вкъщи на всички им е писнало от нея. Вероятно затова всички в Килгарет обичаха Елизабет. Защото тя беше желан гост тук. Сигурно е било ужасно, когато се е върнала в родния си дом. Хубаво беше, че Мъри я харесваха, защото вкъщи беше толкова потискащо. Болестта на Донал помрачи лицето на мама. Всеки път, когато той се закашляше, тя го поглеждаше крадешком.

Денят, в който отец Кърни дойде да помаже Донал като умирац, беше ужасен. Първо пристигна една от монахините, за да подготви стаята и Донал за причастието. Татко много се притесни и каза, че монахините си пъхат носа навсякъде и че не е необходимо едно дете като Донал да бъде подготвяно за каквото и да било. Мама през цялото време държи ръката на Донал и се усмихваше. Пеги подсмърчаше на прага и мама помисли, че е настинала, и ѝ каза да слезе долу и да седне край камината, а не да стои на течението. Отец Кърни каза, че помазването въздейства по два начина — или възвръща здравето и силите, или успокоява болния, за да умре в мир. Еймон измърмори нещо под носа си — че човек трябвало първо да изпълни обетите си — и мама едва не го уби. Каза му да се разкара с езическите си помисли далеч от стаята на болното дете.

Ала състоянието на Донал се подобри. Трябваше много да се пази, за да не се разболе от ново пневмония. Мама мислеше, че пневмонията е някакъв враг, който стои на прага и чака да влезе. Според Ешлинг беше странно, че Господ изпраща неприятности на хората, които най-малко ги заслужават. В края на краищата Шон не беше лош човек, той беше добър, вярваше в някаква кауза, а Господ позволи да го убият. Донал беше най-свестният от цялото семейство, а Господ непрекъснато правеше така, че гърдите му да свирят и на всичко отгоре му пращаше пневмонии. Морийн и Еймон бяха

отвратителни, а бяха здрави като бикове. Бог нямаше чувство за справедливост. Мама работеше много, беше на крак по всяко време на денонощието, а нямаше хубави дрехи и не ходеше на почивка. Самата Ешлинг учеше като луда в училище тази година и какво получи? Награди? Благодарности? Нищо подобно. Само едно сподавено признание, че най-после се е вразумила и е направила опит да навакса пропуснатото. Мисис Мъри каза, че някъде пишело: „Господ наказва онези, които обича“. Ешлинг реши, че Господ сигурно ѝ се сърди, защото я наказва от сутрин до вечер с ужасна коса, прави мигли и сатанински монахини. Мисис Мъри и Джон — братът на Джоани, студент по теология — решиха, че това е много смешно. Ешлинг го повтори вкъщи, за да разсмее майка си. Но Айлийн отговори, че това е богохулство и че има опасност Ешлинг да стане голяма фукла.

Ешлинг обичаше да разговаря с Джони Мъри, когато той се прибереше у дома през почивните дни. Джони им разказваше някои неща за обучението си, неща, които би трябвало да пази в тайна. Разправяше на омаяните Джоани и Ешлинг, че понякога имали уроци по добри обноски, за да не се превърнали в посмешище и да не злепоставели духовните лица, като се хранили с ножове и тъпчели храната в устата си с ръце, когато станели свещеници. Ешлинг се смя гръмогласно, но както винаги, вкъщи това не развесели никого.

— Щом онзи младеж Мъри е достатъчно луд, за да стане свещеник, когато семейството му върти успешен бизнес, защо да не разказва колко са гламави всички в семинарията? — отбеляза баща ѝ.

Мама естествено се ядоса, че татко проявява неуважение към църквата, но и Джони Мъри я разгневи.

— Семинарията му е като роден дом, а не е хубаво да се разнасят насам-натам семейни тайни. Не е лоялно.

Ешлинг си припомни някои свои дребни прояви на нелоялност — например бе накарала семейство Мъри да се тресат от смях, като имитираше как баща ѝ се връща от работа и като някой султан иска вода за миене, чиста хавлия, пантофите си и най-удобния стол... без думи. Не беше необходимо да говори — нетърпеливите му жестове бяха добре познати и който беше наблизо — Пеги, Найем или самата Ешлинг — хукваше да изпълнява нарежданията му. Но той никога не правеше такива знаци на мама. Беше като в пантомима и Ешлинг го правеше много добре. Тя се изчерви, като си помисли колко биха се

разярили, ако научеха как се подиграва с обичайните им вечерни занимания. Ала не изпита никакво чувство за нелоялност, когато прекара по-голямата част от лятото в дома на Мъри. Там беше толкова слънчево и имаше голяма градина, през която се отиваше до реката. Щом искаше да поседи на слънце, тя взимаше сгъваем стол, а не черга или възглавница от кухнята, както правеха вкъщи, за да седнат на стъпалата. В дома на Мъри винаги имаше сладкиши и бисквити, които след ядене отново се прибираха в тенекиените кутии. Не беше като в дома на Ешлинг, където всичко се изяждаше, щом се извадеше.

Романтичната връзка на Джоани с Дейвид Грей достигна апогея си, когато започнаха училище. Той нямаше какво да прави до октомври и я молеше да бяга от часовете, за да бъдат заедно по цял ден. Джоани се изкушаваше, нямаше сили да му се противопоставя и съзнаваше опасностите, макар че Ешлинг се бе съгласила да я прикрива.

— Мога да кажа на сестра Катерин, че ти е станало лошо по пътя за училище и е трябвало да те заведе у вас.

— Тя няма да повярва на нито една твоя дума — отговаряше откровено, макар и без никаква признателност Джоани.

— Да, но онези, на които вярва, няма да го направят — това е въпросът — възрази Ешлинг.

Изкушенията на Дейвид бяха непреодолими. Той каза на Джоани, че ще донесе кошница с храна и ябълково вино. Щял да вземе колата и да отидат за един ден някъде в планината или на крайбрежието. Джоани реши да рискува. Сподели с Ешлинг, че е най-добре да не я замесва в цялата работа. Ешлинг се съгласи с нежелание. Все още я смятаха — съвсем неоснователно — за беладжийка и нямаше смисъл да създава подозрения около Джоани.

За щастие, точно в този ден в дома на Мъри нямаше да има никой. Мисис Мъри щеше да ходи в Дъблин да пазарува, Джон нямаше да се връща от семинарията, малко вероятно беше някой да се отбие у тях, Тони, другият брат, беше в Лимерик да учи за търговец на вина. Норийн — прислужницата на Мъри — бе отишла при семейството си в Уексфорд. Това беше единственият ден в цялата година, когато Джоани щеше да има алиби.

Десет минути след началото на първия час — вероучение — Джоани стана и каза, че ѝ е лошо. Постоя няколко минути в тоалетната, върна се и заяви, че не се чувства добре, и попита дали

може да си отиде вкъщи. Сестра Катерин огледа момичетата, за да намери някоя да я придружи. Очите ѝ не се спряха дори за миг на Ешлинг, която махаше енергично с ръка, за да отиде с Джоани.

— Мери Брейди, върви с Джоани и се върни веднага, след като ѝ помогнеш да се прибере у тях.

Сестра Катерин избра най-голямата подмазвачка в класа, най-благонадеждното и скромно момиче в училището, чието намерение да стане монахиня и член на ордена в деня, в който завърши училище, беше известно на всички. Ешлинг погледна с копнеж през прозореца и видя как Джоани Мъри се отправя към най-вълнуващото си приключение. Беше ѝ изключително трудно да се съсредоточи върху Деянията на Апостолите.

Когато Мери Брейди се върна с наведена глава, сестра Катерин я попита дали всичко е наред.

Нищо неподозиращата съучастничка обясни, че Джоани е видяла майка си да ѝ маха от прозореца, влязла е вътре и че всичко е наред. Сестра Катерин благодари на Мери за помощта, момичето се усмихна, а Ешлинг О'Конър въздъхна от чиста завист.

Подробностите около този ден останаха забулени в загадъчност. Като например защо влюбените се отказаха от идеята да ходят на пикник толкова бързо, какъв беше вкусът на ябълковото вино и защо решиха да го пият в спалнята на мисис Мъри. Никога не стана ясно защо Тони, който живееше с братовчед си в Лимерик, се прибра неочаквано вкъщи и защо беше толкова ядосан. Комбинацията от всички тези неща породи смут, какъвто Ешлинг не беше виждала.

Тони забрани на Дейвид Грей да се мярка около къщата. Заплаши го, че ще разкаже всичко на родителите му. Джоани прекара най-неприятните часове в живота си, като се мъчеше да убеди Тони, че няма никакъв смисъл да казва на майка им. Тя само щяла да се ядоса и вече нямало да ходи да пазарува в Дъблин, ако чуела такава объркана история. Тони отговорил:

— Точно в спалнята на мама! На леглото на мама!

Ешлинг чу само откъслечни неща. Отби се в дома на Мъри в седем часа вечерта, както се бяха разбрали — хем пикникът щеше да е свършил, хем майката на Джоани още нямаше да се е прибрала. Ала

вместо вълнуващи подробности и евентуално изчезващата в далечината фигура на Дейвид, тя видя Джоани да седи със зачервено лице до масата в кухнята с Тони. Господи, сигурно ги е видял, като се връщат от пикника! О, боже, какъв лош късмет! Джоани говореше странно и сдържано.

— Виж, Ешлинг, моментът не е подходящ. Разговарям с Тони...

— Разбира се.

Ешлинг беше озадачена, но се досети какво е станало.

— Здравей, Тони, във ваканция ли си?

— Нещо такова — изръмжа Тони.

Той беше единственият от семейството, когото Ешлинг не познаваше добре. Беше най-големият — почти на двацет и осем години. Станал бе по-хубав, отколкото го помнеше отпреди няколко месеца, или може би изглеждаше по-добре, защото явно беше ядосан. Всички изглеждаха по-добре, когато очите им искряха и челюстите им бяха стиснати. Ешлинг бе открила това от книгите и филмите.

— Добре, тръгвам. Ще дойдеш ли у нас по-късно? — обърна се тя към Джоани.

— Няма ли да я попиташ как се чувства? Или цялото училище вече знае?

— Ами, да, нали затова дойдох — да разбера дали си добре. Вероятно е грип. Сестра Катерин каза...

— Ще се видим утре — прекъсна я Джоани.

— Добре — рече сърдито Ешлинг и излезе.

На следващия ден Джоани дойде на училище със зачервени очи, което затвърди убеждението, че не е добре. Сестра Катерин дори я попита дали не иска да остане още един ден у дома, за да оздравее напълно. На Джоани явно ѝ се бе разминало на косъм. Тони проявил разум и тя обеща да не се занимава с момчета и най-вече със семейство Грей. Опитала се да обясни на Тони, че не са правили нищо, само са се прегръщали, но той се вбесил още повече.

— Наистина ли само се прегръщяхте? — попита нетърпеливо Ешлинг, но Джоани отговори уклончиво.

— Въпросът не е там. Най-важното е, че той се върна.

На лицето ѝ се изписа такова разочарование, че Ешлинг реши да не настоява за подробностите — те можеха да почакаат.

— Но защо се е върнал? — попита тя.

— Писнало му в Лимерик и се върнал да попита мама дали може да се включи в семейния бизнес. Каза, че вече се бил изучил, и точно вчера бил много неспокоен и се прибрал да каже на мама. О, Господи, защо не изпита това безпокойство днес, а не вчера? Кажете ми, боже, защо го направи неспокоен вчера?

— Ами за да те предпази от извършване на смъртен грях — отговори сериозно Ешлинг.

Като се замислеше, Господ беше много непочтен.

Тази есен Тони Мъри се върна в Килгарет. Той дълго време не забрави онова, което смяташе за голямо престъпление и липса на морал от страна на сестра си. Тъй като Ешлинг хитро се измъкна от всякакво подозрение, тя можеше да ходи у тях, когато поискаше. Ешлинг се зачуди дали и Шон би изпитал същото и би се разярил така, ако беше жив. Но мисълта да бъде с някого в леглото на майка си и в къщата да няма никой, беше толкова невероятна, че положението беше несравнимо. Пък и идеята да направи такова нещо сега изглеждаше още по-малко вероятна, защото Джоани — единствената, с която говореха за такива работи — беше буквално под ключ. Монахините бяха споделили с мама и татко отчайващото си мнение, че Ешлинг няма склонност към учението. Също като Морийн, тя вероятно би имала по-голям успех, ако работи нещо, за което не се изискват повече знания.

— Не казвай на Морийн, че мислят, че не става за учение — предупреди я Айлийн. — Горкото момиче се е побъркало от всички онези учебници по анатомия и физиология. Разбере ли, ще отиде в училището и ще вдигне голям скандал...

На Ешлинг ѝ беше все едно. В училище ѝ предложиха да се запише в местния търговски колеж, също ръководен от техни монахини. Там щяла да научи стенография, машинопис, търговски английски и счетоводство. Стори ѝ се по-добре, отколкото да започва единайсети клас и да учи за годишните изпити. И без това Джоани заминаваше да учи във Франция за една година. По-точно в метох, където щяла да научи френски, да шие и да готви. Тони беше много запален по тази идея. Мисис Мъри също я смяташе за разумна.

Джоани щеше да стане истинска дама. Айлийн се усмихна, когато Ешлинг ѝ каза това.

— Нали и мен ме изпратиха в метох в Ливърпул, а виж на какво заприличах. Горката Вайълет беше пратена там за същото. Големи дами излязохме, няма що.

— Ти си много по-голяма дама от майката на Елизабет — рече предано Ешлинг.

Майка ѝ остана доволна, но се опита да го прикрие. Само каза:

— Е, не знаем какво мисли Вайълет по въпроса.

— Ами, ти поне не разруши брака си и не отиде да живееш с някого в грях, като се преструваш, че всичко е по вина на татко.

— Не — каза замислено Айлийн. — Поне това не направих.

Татко се ядоса на монахините. И без това беше в лошо настроение и новината го разяри още повече. Докато вратата беше още отворена, Ешлинг го чу да се оплаква горчиво:

— Чудесни деца отгледахме, няма що. Единият нямаше търпение да отиде и да прахоса живота си за британците, другата трябва да работи нещо, за което не се изисква много умствен труд. Самият сатана я напъха в онази болница...

— Ще престанеш ли... — прекъсна го мама.

— Няма. Еймон стои като пън в магазина, непрекъснато го търсят разни гамени. Донал е толкова болнав, че един Господ знае какво ще го правим, Найем е разглезена лигла, а единствената, за която храним някакви надежди, няма склонност към учението според проклетите монахини. Ами за какво беше в това училище толкова години?

— Шон! — извика по-силно мама.

— Какво ми викаш? Нещата не вървят добре. За какво превиваме гръб, Айлийн, ако децата няма да напреднат и да станат нещо повече от нас? — Гласът на Шон потрепери, но той продължи да крещи. — Искам да кажа, че ако изобщо нещо има смисъл, това не е ли благополучието на децата?

Ешлинг не чу отговора, защото Айлийн тръшна силно вратата.

Елизабет писа веднага щом узна, че Ешлинг ще ходи в търговски колеж. Доколкото знаела, това било второкачествено учебно заведение.

Знам, че ще ти прозвучи назидателно, но има ли смисъл да ходиш там, след като няма да получиш необходимата квалификация? Да, чувам гласа на сестра Катерин, но монахините имат право. Това е все едно да имаш подходящо облекло и снаряжение, за да изкачиш някаква планина. Пък и не е ли животът всъщност една скапана планина? Според мен ти трябва да се върнеш в манастирското училище, да учиш отвратителните неща там, да вземеш диплома и после да отидеш в търговския колеж, защото едва след като завършиш, ще бъдеш сигурна за бъдещето си. Или поне аз мисля така.

Ешлинг бе мислила по този въпрос. В известно отношение Елизабет имаше право. Щеше да бъде чудесно да натрие носа на монахините, да се почеше и да каже: „Е, получих диплома, а вие казахте на татко, че съм неграмотна“. Само че щеше да ѝ бъде толкова трудно — много беше изостанала. Пък и не можеше да понесе мисълта, че ще бъде с всички онези ужасни всезнайковци, които щяха да мислят, че си е наумила да се издига в обществото. Щеше да бъде глупаво да се върне пълзейки и да каже, че е сгрешила, когато не е учила прилежно. Това би означавало, че всичките ѝ лудории досега са били преструвка. Не. Ще отиде в търговското училище. После ще си намери някоя хубава работа, която да ѝ харесва, и няма да учи за разни реки, видове почви и ветрове по география, термините в мирните договори и дългите списъци от наказателни закони, и безкрайните разкази по история.

Поне машинописът, стенографията и счетоводството щяха да бъдат нещо ново и тя можеше да започне наравно с всички. Ала този път щеше да учи и да стане първенец в класа. Сетне щеше да си намери някоя страхотна работа — управител на банка, или да отвори своя застрахователна агенция. И тогава онази сестра Катерин с жълтеникавото лице и виещия глас нямаше да прави повече саркастични забележки, а татко нямаше да мисли, че не си е заслужавало да я родят. Мама ще бъде доволна и ще каже, че Ешлинг има силна воля. А Елизабет ще напише в писмото си, че е сгрешила, а Ешлинг е постъпила правилно.

Ешлинг много искаше Елизабет да бъде тук. Глупаво беше, че най-добрата ѝ приятелка е на десетки километри в Англия и учи в синята си спалня, вместо да бъде тук, в Килгарет, където ѝ е мястото.

В бившия клуб на Женския доброволчески отряд две вечери в седмицата организираха занимания по бридж. Входът беше един шилинг и шест пенса, което означаваше, че там ходеха само порядъчни хора. Цената включваше чай и бисквити. Елизабет записа себе си и баща си, веднага щом видя обявата.

— Не искам да се науча да играя бридж — рече баща ѝ.

— Аз също, но по-добре да го направим. Да погледнем на него като на спасителен сал.

След четири урока започна да им харесва.

Една вечер, докато се прибираха у дома, той каза:

— След като разбереш, че онова, което казваш, не означава нищо, става интересно.

— Какво имаш предвид?

Елизабет мислеше за леля Айлийн. Не ѝ беше писала за уроците по бридж. Тя би одобрила този жест към баща ѝ, но в Килгарет бридж играеха само богатите протестанти като семейство Грей.

— Ами например, когато кажеш две спатии, това не означава, че имаш две спатии. Всъщност дори не означава спатии. Това е само парола, начин да кажеш на партньора си, че имаш няколко ръце на всички бои...

Баща ѝ беше дори оживен. Елизабет се нахвана да го хване под ръка, но се сдържа. Направеше ли го веднъж, той щеше да очаква, че винаги ще бъде така. Не се докоснаха. Справяха се много добре и на това официално равнище. По-добре да продължаваха така.

— Разбирам — каза сериозно Елизабет. — Но мисля, че повечето разговори стават такива, когато остареееш. Само някаква парола. Не казваш какво мислиш и се надяваш, че останалите знаят правилата.

Майка ѝ не пишеше толкова често, както бе обещала. Елизабет очакваше нещо като редките, набързо надраскани бележки, които пристигаха с тежкото чувство за дълг през цялото време, докато беше в Килгарет. Вайълет не пишеше много за живота си с Хари, нито питаше как я карат в Кларънс Гардънс. Вместо това пишеше за миналото,

сякаш Елизабет е била тогава с нея и си спомня всичко. Разказваше как ходели на тенис, когато била млада, и около тях стояли десетина прислужника с чаши домашно приготвена лимонада, която сипвали от големи стъклени кани. Десет прислужника, застанали мирно в следобедната жега, докато малките господарки и господари хвърляли ракетите или пуловерите си на земята в очакване да им ги вдигнат.

Елизабет четеше внимателно тези писма. Не знаеше дали майка ѝ тъгува по онези дни, или проклина техния егоизъм. Накрая реши, че Вайълет със закъснение се опитва да ѝ разкаже нещо за живота си, така че може би беше най-добре да ѝ отговаря по същия начин — повърхностно и шеговито. Пишеше ѝ за училището и го сравняваше с метоха в Ирландия и за странните хора, които срещаша на уроците по бридж. Понякога питаше дали има начин да разбере как се прави сладкиш без плодовете да паднат на дъното или как да отпусне полата си без подгъвът да изглежда ужасно. Майка ѝ веднага ѝ изпрати готварска книга и ѝ писа да пришие към подгъва лента или ширит. Личеше, че е доволна, задето дъщеря ѝ я пита за такива неща. Елизабет се опитваше да измисля по някакъв домакински въпрос всяка седмица.

Предполагаше, че майка ѝ е самотна, знаеше, че баща и е самотен, и чувстваше, че Ешлинг няма какво да ѝ каже. Напоследък ѝ пишеше, само когато леля Айлийн изпратеше писмо. Елизабет се притесняваше, че леля Айлийн е прекалено заета, и я питаше само за приятни неща. Знаеше, че Моника Харт я мисли за досадна зубрачка, скучна и безполезна като примамка за младите мъже, защото Елизабет настояваше да стои вкъщи и да учи.

Ала дори не получи удовлетворение, че е отлична ученичка след всичките положени усилия. Само успя да се нареди сред първите в класа. Никой не я смяташе за нещо изключително. Схващаше по-бавно от умните момичета какво им обясняват и много се притесняваше. Стоеше срамежливо до учителката по математика, която я гледеше ядосано.

— Цяла седмица обяснявам това, а ти седиш и кимаш. Защо не каза, че не го разбираш?

После го обясняваше пак — бързо и често нетърпеливо, но обикновено внимателно. Рядко се срещаше петнайсетгодишно момиче, което оставаше смирено след часовете и с паднала в очите коса

признаваше, че иска да разбере сложните неща, но не може. Учителите обикновено деляха учениците на две категории — онези, които разбираха всичко, справяха се с учебната работа и получаваха награди, и тези, които не разбираха, никога нямаше да им стане ясно и мързелуваха. Елизабет обаче не влизаше в нито една от двете категории.

Учителят по рисуване, мистър Брейс, ѝ отделяше много време. Той сподели с колегите си в учителската стая, че Елизабет не е научила нищо в Ирландия. Попита я какво е правила в часовете по изобразително изкуство и разбра, че са ги занимавали само с картини на Дева Мария и илюстрациите в молитвената броеница. Останалите учители поклатиха разсеяно глави. Ирландските манастирски училища наистина бяха изпълнени със загадки, но мистър Брейс обичаше да си пийва бира по време на обедната почивка и на мнението му не можеше да се разчита. Момичетата в училище му викаха зад гърба Брейс Бирения корем и се оплакваха една на друга от противния му дъх, ала Елизабет го харесваше. Той ѝ обясняваше нещата достъпно. Разпитваше я за манастирското училище. Първата му съпруга била католичка, но не говорела за тайнствата на молитвената броеница. Елизабет никога не се бе замисляла за перспективата преди мистър Брейс да ѝ обясни за нея, и се изчерви от удоволствие, когато той показва натюрморта ѝ на класа като най-сполучливия. Тя обичаше дори историята на изобразителното изкуство, която никой друг не слушаше в час. Щом им покажеше репродукции от старите майстори, отчасти закрити от мръсния му палец, тя гледаше с интерес картините, а не корема или ноктите му, като се опитваше да си представи един друг свят със замъци и хора със странни, безизразни лица поради факта че са принцове. Елизабет беше добре запозната с изображенията на Мадоната, но се чудеше защо няма рисунки и на чудото в Лурд — училището в Килгарет беше пълно с картини за него.

— Не съм чувал за това — каза мистър Брейс. — Разкажи ми.

— О, било е преди сто години. Нали знаете, как се явила Дева Мария и после ставали чудеса и изумления — отговори Елизабет.

— Е, Рафаел едва ли е знаел за това. Той вече не е бил сред живите.

Елизабет се изчерви и реши да не казва нищо повече. Мистър Брейс я съжали и ѝ даде няколко книги за историята на изкуството,

както и един от ценните си сборници с репродукции.

— Понякога избухвам и започвам да крещя на учениците — рече той. — Един ден и ти ще застанеш пред децата и ще бъдеш същата.

— Но аз няма да стана учителка — възрази уверено Елизабет.

— А каква? — попита с любопитство той.

Елизабет го погледна безучастно.

— Нямам представа, но предполагам, че ще измисля нещо, когато му дойде времето.

На лицето ѝ се изписа безпокойство. Той беше първият човек, който ѝ задаваше такъв въпрос. Майка ѝ и баща ѝ никога не се бяха чудили каква ще стане. Е, вероятно повечето хора решаваха тези неща сами. Елизабет се опита да си спомни какво казваше леля Айлийн на Ешлинг, когато дъщеря ѝ негодуваше срещу някаква несправедливост. „Самосъжалението предизвиква сълзи в очите много по-бързо, отколкото всичко останало.“ „Леля Айлийн би се гордяла с мен“ — мислеше си от време навреме Елизабет, докато се връщаше сама в Кларънс Гардънс с учебниците под мишница, радостна, че е излязла от големите, облицовани с плочки коридори на училището, но не особено нетърпелива да се върне в празния си дом.

Често се забавяше и се отбиваше в библиотеката. Понякога там уреждаха хубави изложби и ѝ беше приятно да се разхожда и да разглежда подставките с макети на съвременни сгради или древногръцки постройки. Библиотекарят, мистър Кларк, беше любезен човек. Беше албинос и недовиждаше. Казал бе на Елизабет, че всъщност вижда много по-добре, отколкото си мислят хората, но се визира прекалено много. Назначили го през войната и той толкова обогатил библиотеката, че никой не можел да му я отнеме. Мистър Кларк намираще книги за изкуството на Елизабет и ѝ даде диплянки и формуляри за кандидатстване в местния колеж по изкуствата.

— Не мисля, че ще уча изкуство — каза недоверчиво Елизабет. — Та аз не знам нищо за него.

— Ами нали затова хората учат разни неща — отговори мистър Кларк и поклати побелялата си глава. — За да научат нещо.

На връщане от библиотеката Елизабет често спираше и разглеждаше витрината на оказионния — или по-скоро антикварния — магазин на Ворски. Там имаше прекрасни неща. Тя разказа на мистър Кларк за странните малки паравани, като се чудеше къде ли са

изработени. Библиотекарят ѝ каза да влезе и да попита, и собственикът щял да ѝ обясни с удоволствие.

— Но аз нямам пари да си купя нещо. Значи не мога да вляза — колебаеше се Елизабет.

— Разбира се, че можеш. Хората обичат да бърбят за красивите предмети повече, отколкото да ги продават...

Той естествено се оказа прав. Мистър Ворски ѝ показа рамките на параваните и ѝ обясни как ги лакират. Всичко беше много поинтересно от онова, което бе чула в училище. Тя потърси още книги в библиотеката и разказа на мистър Брейс за това след часовете.

Ех, защо Ешлинг не беше тук! Така щеше да се присмива на тримата ѝ приятели — Брейс Бирения корем, албиноса от библиотеката и възрастния полски емигрант мистър Ворски от антикварния магазин. Но беше хубаво, че има трима приятели. Можеше да ходи и на кино — повечето момичета нямаха пари за това, но Елизабет ходеше поне веднъж седмично и седяше сама на балкона. Гледа „Отнесени от вихъра“ четири пъти и разбра защо Ашли обича Мелани, а не Скарлет. Писа за това на Ешлинг, но както и предполагаше, приятелката ѝ беше на друго мнение. Тя мислеше, че Мелани е съзливива и меланхолична досадница и разваля цялата история, защото е прекалено добра.

Хората пееха песни за сладките шестнайсет години и щастието да си на седемнайсет. Ала Елизабет съвсем не мислеше така. Според нея тази възраст беше едно продължително, самотно чиракуване и когато получи съобщение, че ѝ отпускат стипендия в колежа по изкуствата, тя се изпълни с надежда, че тягостното съзряване вече е приключило. Баща ѝ се надяваше, че след това ще може да си намери постоянна работа. Майка ѝ писа, че много от знатните деца учат в колежи по изкуствата и че може да се запознае с някои от тях. Ешлинг ѝ писа, че не я разбира — нали Елизабет не била добра по рисуване в училище, но пък сестра Мартин, която преподаваше този предмет, била доволна. Мистър Брейс каза, че тя е първата му ученичка, която е стигнала толкова далеч. Мистър Кларк от библиотеката ѝ подари четири стари книги за изобразителното изкуство, които бяха в повече, и ѝ ги надписа. А мистър Ворски от антикварния магазин рече, че след като вече официално изучава история на изкуствата, може дори да идва и да работи понякога в магазина.

Елизабет действително започна работа в магазина на Ворски. Тя се отби там една събота, наскоро след като беше започнала да учи в колежа. Имаше чувството, че е истинска познавачка. В дъното на магазина, заровен сред каталозите, стоеше някакъв млад мъж. Сърцето на Елизабет трепна при мисълта, че магазинът може би е продаден. Не бе идвала тук от няколко седмици.

— Какво да ви покажа? — попита учтиво той. — Или искате да поразгледате?

Беше много красив. Имаше ъгловато лице — поне Елизабет мислеше, че това е най-подходящата дума да го опише. Заострени черти на лицето и гъста черна коса. Приличаше на филмова звезда.

— Ами... исках да видя мистър Ворски. Той още е тук, нали?

Младият мъж се усмихна.

— Разбира се, че е тук. Но днес има нещо, което не му се е случвало много отдавна — почивен ден. Аз съм Джони Стоун, неговият помощник.

— Ах, да, той ми каза за вас — усмихна се с облекчение Елизабет. — Но ви описа като възрастен или поне аз останах с убеждението, че сте много по-голям...

— А за вас изобщо не ми разказа... Но вие сте много млада и привлекателна, ако ми позволите да го кажа.

Елизабет се усмихна и леко се изчерви.

— Благодаря — отговори тя. — Много сте любезен. Аз съм Елизабет Уайт. Мистър Ворски веднъж спомена, че ако в събота сутрин тук има работа, може да ме вземе да помагам.

— Ако не го направи, ще бъде много глупаво от негова страна, а Стефан не е глупак.

— Радвам се, че сте на моя страна — каза сериозно Елизабет. — Бихте ли ми казали, че започнах да уча в колежа по изкуствата — дизайн и история на изкуствата — и ако няма нищо против, мога да мина някой следобед през седмицата, за да го попитам дали иска да помагам в събота...

Тя се огледа. В магазина нямаше клиенти.

— Не е много оживено. Мислите ли, че наистина му е необходима помощ?

— Още е рано — отговори Джони Стоун. — След половин час тук ще гъмжи от хора. Аз бих те помолил да започнеш още тази сутрин, но нека да не избързваме... Обзалагам се, че ще те видя следващата събота. Надявам се и че...

— И аз се надявам, мистър Стоун — рече официално Елизабет.

— Е — каза той, — хайде да минем на „ти“.

— И аз се надявам, Джони — поправи се тя и му подаде ръка.

— Така е по-добре.

Годежът на Морийн О'Конър и Брендан Дейли беше обявен през пролетта, а сватбата беше запланувана за септември. Това не учуди никого — изненадата беше, че чакаха толкова дълго. Дружбата им се смяташе за прекалено продължителна, дори според стандартите в Килгарет. Еймон бе чул някаква шега за тях — че Брендан най-сетне събрал смелост да попита: „Искаш ли да те погребат при семейството ми?“. Той сметна това за адски смешно и го разправяше на всеки, докато баща му каза да си затваря голямата тъпа уста.

— Не ти ли стига, че онези дръвници се подиграват на момичето, ами и ти се хилиш като кон?

Еймон бе поразен. Нямаше представа, че се подиграват на Морийн, и реши да направи справка при Ешлинг.

— Ами след като са я виждали с него, тя е показала, че иска да се оженят. Но щом не са определили ден за сватбата, Брендан явно се е колебал доста преди да реши. В този град всички са откачени — отговори разсеяно Ешлинг. — Няма за какво да се притесняваш. Тя го искаше, сега го получи. Това е.

Морийн непрекъснато говореше за сватбените тоалети. Ешлинг и Шийла Дейли щяха да бъдат в розово — най-подходящият цвят за шаферките. Жалко, че косата на Ешлинг не се връзвала с розовото, но нямало начин — Морийн нямала намерение да променя всичко, само защото по-малката ѝ сестра имала червена като морков коса. Ешлинг сви рамене — да си вземела за шаферка Найем. Не, нямало да стане — хората щели да си помислят, че са се скарали, и да започнат да клюкарстват. Пък и Ешлинг и Шийла Дейли били еднакви на ръст.

От време на време Ешлинг се опитваше да попита мама дали Морийн е нормална, или е леко превъртяла, но майка ѝ не отговаряше

смислено. Каза ѝ, че денят на сватбата бил нещо толкова специално, че на булките трябвало да им се разрешава да правят каквото намерят за добре. След това пак щели да се върнат към ежедневието и точно затова трябвало да изпитат това вълнение. Не, самата тя не могла да го изживее, защото тогава времената били трудни — нямало пари, нищо не било наред, хората отчаяно се мъчели да си изкарат прехраната. Семейството на мама загубило и малкото пари, които имало, а родителите на татко нямали нищо. Но сега всичко било много по-благоприятно, отколкото в онези ужасни дни през 20-те години...

— Но, мамо, тя съвсем е пощуряла. Искам да кажа, че се жени за Брендан, а човек би си помислил, че става дума за кралското семейство. Знаеш ли, че поиска да отслабна специално за сватбата? Невероятно!

Айлийн се засмя.

— Сложи си корсет, пристегни се малко и кажи, че си отслабнала. Аз например ще постъпя така.

— И тебе ли е накарала да отслабнеш? — изуми се Ешлинг.

— Да, но аз приближавам петдесетте. И без това трябва да поотслабна, пък и имам много повече разум, отколкото ти ще събереш за цял живот.

Ешлинг каза, че не можела да научи всички ужасни сигли и да напише домашното си по стенография след такова потресаващо разкритие за липсата на честност у майка си.

— Тогава отиди и напиши писмо на приятелката си — рече Айлийн. — Поздрави Елизабет от мен и я питай дали не иска да дойде на сватбата...

— Чудесна идея — засия лицето на Ешлинг. — Да поканя ли и Джоани? Тя ще се върне от Франция през септември...

— Не, по-добре не предприемай нищо, докато влюбените птички не решат дали да включат семейство Мъри в списъка на поканените — усмихна се мама.

— Ти им се подиграваш!

— Съвсем не.

За сватбата на Морийн Елизабет изпрати много красив подарък. Той пристигна цели три седмици преди уречения ден, затова имаха

предостатъчно време да му се възхищават. Беше малка овална сребърна чиния.

Наричат я бонбонiera — бе написала Елизабет. — Но аз мисля, че никой няма да сложи бонбони в нея. Поненое тук нямаме такава възможност. Предполагам, че може да се използва за всичко. Може да сложите бисквити, ако поканите гости на чай. Или хляб. Още не мога да те възприема като омъжена жена. Ти си първата ми приятелка, която се жени. Изпращам ти и справочник с отличителните знаци на сребърните предмети, за да видиш от коя година е чинията и къде е изработена. Много е интересно. Напоследък се занимавам с историята на различни сребърни предмети. Ако нямат отдолу отличителен знак, значи не са сребърни. Хубаво е да го знаеш. Надявам се, че ще бъдеш много щастлива, и ако имам хубави оценки следващия юни, може да дойда в Килгарет да ви видя, а вие ще ме поканите на чай.

Морийн беше въодушевена като малко дете. Елизабет беше първата, която я нарече омъжена жена и единствената, която се отнасяше към брака като към нещо много важно.

— Тя е толкова образована. Интересува се от всичко — каза Морийн, като изучаваше отличителните знаци, за да смае семейство Дейли с новите си познания. — Как искам да си като Елизабет, Ешлинг!

— О, всички искат да е така — отговори безгрижно Ешлинг. — Но не излиза нищо.

Тайно в себе си тя мислеше, че е малко сладникаво от страна на Елизабет да напише такова сантиментално писмо на Морийн и да се занимава с глупости като имена на градове и проби сребро. Макар че беше типично за нея.

Мила Елизабет,

Помоли ме да ти разкажа за сватбата, но, честно казано, не знам какво да напиша. Най-важното е, че тя мина без сътресения. Отец О'Мара беше пиян, но хората му попречиха да стане за смях. И Брендан Дейли се понапи. Вече ми е зет. Ще мога да разказвам разни неща, които съм чула от зет си, само дето още нищо не е казал. Шийла му е сестра, спомняш ли си я от училище? Няма да се изненадам, ако не я помниш, защото беше много тиха. И сега си е същата. Обикновено носи очила, но на сватбата ги беше махнала и се препъваше във всичко, и само се пулеше. Казах ѝ, че изглежда по-добре с очила, но явно сгреших. Речите бяха безкрайни, а аз изглеждах наистина ужасно. Винаги съм мислила, че изглеждам ужасно, но сега бях нещо неописуемо — представяш ли си ме с шаферска рокля? Ако дойдеш тук, ще ти я покажа. Морийн каза, че мога да я преправя и да я използвам за танци. Аз отговорих, че искам да я запазя до края на живота си като рокля за маскарад. Пак сгреших. Писах ли ти, че излизам с Нед Барет? Нищо особено, разхождаме се край реката, мотаем се. Ходим и на кино, но се срещаме вътре. Не че ми забраняват да се виждам с него, но не мога да понеса ключките и приказките от рода на: „Ти ще си следващата“. Не искам да се женя за Нед Барет, само искам да натрупам опит. Тъкмо се упражнявах край реката, зад ъгъла на навеса за лодки, когато се появи — кой мислиш? Тони Мъри, братът на Джоани. Изглежда ме кръвнишки. Сигурно мисли, че Джоани и аз сме сексманиачки заради онзи случай. Джоани отиде да учи в едно училище, където почти всички са разни височества. Били страхотно издокарани. Но тя каза, че там било ужасно и предпочитала да бъде у дома. Скоро ще се явявам на разговор, за да започна работа. Истинска работа, при семейство Мъри. Мама рече, че ако Джоани и аз сме приятелки, то ще постъпя много глупаво, ако отида на работа при тях и получавам заплата. Взаимоотношенията ни щели да се променят. Но аз не мисля така. Всеки трябва да работи някъде. Ти какво правиш? Не ми разказа както трябва.

Мила Ешлинг,

Как да не съм ти разказала както трябва! Та аз ти пиша всичко, а ти — нищо! Кой случай е накарал братът на Джоани да мисли, че сте сексманиачки? Защо си изглеждала толкова ужасно с шаферската рокля? Опиши ми я. Как е Донал? Пеги още ли е при вас? Не си споменавала за нея. Как изглежда новата къща на Морийн? Върви ли бизнесът на чичо Шон? Леля Айлийн все така ли работи много? Наистина ли си дебела, или това са само приказки на Морийн? Толкова много неща не знам. Сякаш Килгарет е книга, която съм чела преди сто години, и вече не съществува. Както и да е, нека да ти разкажа за себе си. Трудно е, защото ти не знаеш какъв е животът тук. Ако ти кажа, че татко изглежда много по-елегантен напоследък и играе бридж три пъти седмично, няма да разбереш колко голяма промяна е това. Все едно чичо Шон изведнъж да започне да ходи на гуляи или нещо подобно. Получавам писма от майка всяка седмица. Двамата с Хари имали магазин. Те непрекъснато ме карат да им отида на гости и ще ходя през ноември. Учебният семестър в колежа започна. Едва сега разбрах колко ми е провървяло, че ме приеха. Постоянно ни говорят, че сме елитът и че трябва да се борим, за да запазим местата си тук, защото навън стотици кандидати чакат да изхвърлят някого от нас. Съучениците от групата ми са приятни. Тук не е като в манастирското училище. Има съвсем малко момичета. Представяш ли си? Според мен леля Айлийн има право, че не иска да работиш за семейство Мъри. Ами ако не си доволна от заплатата? Ако искат да те уволнят? Няма ли другите им работници да се чувстват неудобно, когато ти ходиш на гости у Мъри, а те — не? Е, сигурно не знам всичко за тях, но не ми се вижда лесно. И аз работя в събота. В антикварния магазин, за който ти писах. Много е хубаво. Чистя порцелана и мебелите, съставям списъци за

поръчки и помагам, когато има клиенти. Собственикът е един разкошен възрастен човек, казва се Ворски. Той е поляк, дошъл е преди войната. Има двама служители. Приятелката му, която е много симпатична, но почти сляпа, и един помощник — Джони Стоун. Името му е като на американски каубой, нали? И наистина прилича на каубой. Много е хубав. Но уви, не стои често в магазина. Обикаля из страната да търси антики. Поздрави всички. Още ли си спомнят за мен? Говорите ли си какво е станало с мен?

Елизабет

ОСМА ГЛАВА

Ешлинг не получи работа при семейство Мъри. Всъщност разговорът с нея трая три минути. Тя се беше облякла точно като студентка от търговския колеж — спретнат сив костюм, сив пуловер с бяла якичка и ръкавици. Никакви бижута и съвсем лек грим.

Подаде удостоверенията си за владение на машинопис, стенография и счетоводство на мистър Мийд, който отговаряше за магазина на семейство Мъри след смъртта на бащата на Джоани. А това бе станало много отдавна.

Мистър Мийд излезе от стаята, за да прегледа внимателно удостоверенията, сякаш имаше възможност да са фалшиви. Ешлинг огледа кабинета. Таванът беше висок. Имаше множество рафтове с книги и шкафове с най-различни размери и форма. Преградите им бяха претъпкани с пликове с документи и папки. Колко разхвърляно и прашно, помисли си неодобрително Ешлинг. Дори кабинетчето на мама беше по-подредено. По време на обучението им казваха, че в кабинетите трябва да има подходящи шкафове, големи маси и бюра. В единия ъгъл на стаята бяха струпани големи кутии с надписи, всичките изцапани и вероятно неизползваеми. Ръцете я засърбяха да се заеме с тях.

В стаята се носеше странна миризма — на подправки или на чай и кафе. Не беше сигурна коя от двете, защото усещаше още един мирис — на алкохол. Като в пивницата на Махър в четвъртък вечер. Предположи, че миризмата идва от виното в мазето. Зачуди се как бизнесът им процъфтява, като са толкова немарливи. В колежа за секретарки изрично бяха подчертали, че неподреденият кабинет говори за некадърност. Е, Морийн бе казала, че часове наред се упражнявали да опъват завивките на леглата... но пък ги оправяли, само ако им дойдели на проверка.

Мистър Мийд се върна и за негова тревога и изненада на Ешлинг, зад гърба му вървеше Тони Мъри. Мистър Мийд изглеждаше малко нервен, а мистър Тони като че ли беше ядосан от крайностите,

които си позволяваше мистър Мийд. Връчи обратно удостоверенията на Ешлинг.

— Струват ми се в ред, мистър Тони — каза мистър Мийд. Беше ги прегледал внимателно.

— Да. Тя е била там една година и сигурно са я научили поне да пише на машина — рече грубо Тони.

Мистър Мийд изглеждаше обезпокоен.

— Какво те кара да мислиш, че ще ти хареса да работиш тук? — попита я Тони направо.

Ешлинг беше готова с отговора.

— Мисля, че ще бъде много интересно да работя във фирма, която предлага такова разнообразие — каза тя, сякаш рецитираше реплики от пиеса. — Фирмата „Мъри“ е основана отдавна и има дълга търговска история с Европа. Ще имам възможност да науча много за първокласната търговия с вина, чай, уиски и хранителни продукти.

— Ами че ти ще седиш и ще печаташ на машината. Как ще научиш за търговията с вина в кабинета? — прекъсна я Тони.

— Е, нали ще бъда в сферата, свързана с... — почна плахо Ешлинг.

Тони винаги се бе държал добре с нея — учтиво, дори се шегуваше. Защо сега бе такъв грубиян?

Това озадачи и мистър Мийд.

— Сигурен съм, че мис О'Конър съзнава... — прекъсна я той.

— Престани да повтаряш като папагал. Ешлинг, защо, за бога, искаш да работиш тук? Можеш да правиш същото и за майка си. Защо не печаташ там сметки и списъци с доставки, а искаш да дойдеш тук?

Очите на Ешлинг блеснаха от гняв. Ако той имаше намерение да наруши правилата и да превърне разговора в посмешище, тя щеше да направи същото. Държала се бе както подобава, беше си сложила ръкавици, гледеше скромно и отговаряше учтиво. Сега щеше да му отговори така, както заслужаваше.

— Ще ти кажа, Тони Мъри — рече тя. Не поглеждаше мистър Мийд, но знаеше, че я зяпа изумено. — Ще ти кажа защо искам да работя тук. При вас ще получа костюм, а в магазина на мама ще нося престилка. Тук ще взимам пари от твоето семейство и ще ги харча, както намеря за добре, докато мама и татко ще ми дават само малко джобни пари, ще се оплакват, ще ме карат да стоя до късно, ще ми

казват да не се мотая и ще ми натякват защо не съм направила това или онова. В компанията на Мъри ще бъда личност, новата мис О'Конър от счетоводството, ще се срещам с хора, ще ме уважават, защото съм била достатъчно добра, та да ме наемат всемогъщите Мъри, и съм приятелка на семейството. Ето, затова искам да работя тук. А сега ми кажи защо не ме искаш...

— Защото си приятелка на Джоани и ние искаме да продължаваш да ни идваш на гости. Защото се радваме да идваш в къщата ни и не искам да ти плащам надница в края на седмицата. Защото си глупаво, задръстено момиче. Затова.

Той излезе и тръшна вратата.

Ешлинг сви рамене.

— Бихте ли ми върнали документите, мистър Мийд? Предполагам, че не съм назначена на работа.

Взе удостоверенията си, сложи ги в плика, махна ръкавиците си и ги пхна в чантата.

— Благодаря, все пак — рече тя и се ръкува с мистър Мийд прекалено свойски за кандидатка за работа.

Той я гледаше как излиза през вратата. Нямахше представа защо мистър Тони се бе държал по този необикновен начин, но вътрешно изпита облекчение. Това малко момиче, с червената си грива, можеше да създаде неприятности. Можеше да изиграе доста разрушителна роля в компанията, а те нямаха нужда от това.

Мистър Ворски беше очарован от Елизабет Уайт. Тя беше точно такова дете, за каквото бе мечтал — сериозна и будна. Двамата му сина само ритаха топка на двора в Полша и където и да бяха сега, едва ли се интересуваха от красиви предмети. А тя беше учтива и внимателна, имаше и малък бележник, където записваше всичко, което той ѝ разкажеше за мебелите. Веднъж му каза, че би трябвало тя да му плаща за обучението, а не да получава пари, защото помага в магазина в събота. Щом завършела колежа по изкуствата, искала да работи като реставратор на картини или дори експерт и съветник по мебелите. Двамата прекарваха приятни съботи и понякога дори въздишаха нетърпеливо, когато влезеше клиент.

Джони Стоун също харесваше момичето. Мистър Ворски разбираше това. Джони флиртуваше с нея, докато разглеждаха порцелановите изделия или някое старинно бюро. Елизабет не кокетничеше с него, защото не приемаше забележките му като израз на възхищение. Мистър Ворски направи няколко предпазливи опита да я предупреди бащински за чара на Джони Стоун и колко е опасен той.

— За младеж едва на двайсет и една години, той има удивителен успех с жените.

— О, така ли? — попита по-скоро заинтересувана, отколкото засегната Елизабет.

Мистър Ворски се увери, че не наранява чувствата ѝ, и продължи:

— О, той е истински магьосник... Именно затова намира такива прекрасни неща, когато ходи в къщите на хората. Те го пускат да влезе и да рови в мазетата и таваните им. Позволяват му да прави каквото иска.

— Но това е хубаво за нас, нали? — каза ентусиазирано Елизабет и мистър Ворски беше трогнат, че тя се чувства част от магазинчето му, и се успокои, че не е станала жертва на обаянието на Джони.

Елизабет беше прекалено заета, за да мисли за любов. Завиждаше на другите студенти в колежа, които водеха много по-лесен живот. Тя трябваше да определя седмичното меню и да се грижи за семейното счетоводство — като Дора от „Дейвид Копърфийлд“ — с тази разлика, че го вършеше бързо. Баща ѝ имаше чувството, че парите изтичат някъде, ако не видеше стройните колони от цифри. Чистачката понякога не си свършваше работата добре, защото мислеше, че е унижително да работи за някакво момиче, изоставено от майка си. Защо не си чисти само? Елизабет трябваше много внимателно да я убеждава да работи добре, без да засяга достойнството ѝ, за да не си вземе палтото и да си отиде.

Грижеше се и за баща си. Успехите му в бриджа бяха толкова големи, че се наложи да бъде домакин на карето през вечер. Елизабет правеше сандвичи, поднасяше чай и чистеше пепелниците. Заслужаваше си, защото спечелваше по нещо. През останалите вечери баща ѝ играеше карти в домовете на другите, така че не се налагаше да изпитва вина заради него, нито да разговаря с него, освен да го попита как е играл, щом се прибереше вкъщи. Лицето му засияваше, той си

наливаше чашка джинджифилово вино и започваше оживено да ѝ описва колко хитро е изиграл някоя от картите си или как партньорът му направил голям шлем, без да има необходимите точки.

Баща ѝ не се интересуваеше от съботите в антикварния магазин. Само я предупреди да накара мистър Ворски да ѝ плаща на часа, защото чужденците били общо взето свестни, но на много от тях не можело да се разчита. Ала не я попита нито веднъж колко получава, нито намали издръжката ѝ. От време навреме казваше, че момичетата имат нужда от джобни пари. Просто не съзнаваше колко добре се справя Елизабет с домашните си задължения. Но тя го убеди да отглежда зеленчуци в градината и това им спести не само доста пари, но и го ангажираше през почивните дни. Елизабет преподаваше рисуване на две момиченца, които идваха при нея и рисуваха в блокчетата си, докато тя печеше хляб, сладкиши и торти за идната седмица и белеше картофи, като ги държеше във вода, която сменяше всеки ден. Белеше и плодове и ги пасираше. Момиченцата седяха при нея по три часа и тя през цялото време ги наблюдаваше, поправяше перспективата и светлосенките и ги учеше да пишат красиво. Майка им, която имаше артистични амбиции, но нямаше пари, ѝ даваше конфитюри, сироп от сливи и дори захаросани плодове заради уроците. Всичко вървеше добре и Елизабет спестяваше голяма част от парите, които баща ѝ даваше за пазаруване, в една тенекиена кутия горе в стаята си. Дори леля Айлийн би одобрила това, въпреки че беше много религиозна. Елизабет действително печелеше пари, като не допускаше излишни разходи.

Всъщност не знаеше защо спестява. Може би, за да избяга като майка си или да създаде свой бизнес като мистър Ворски. А вероятно за кадифена рокля. Джони Стоун ѝ бе разказал за една певица с розова кадифена рокля, с която приличала на цвете. Тя имала руса коса и изглеждала божествена.

Ешлинг беше озадачена от разговора с Тони Мъри, на който се бе явила с тайната надежда да получи работа. Не знаеше как да обясни това вкъщи. Майка ѝ, разбира се, се бе оказала права, както и Елизабет — макар че беше толкова далеч. Джоани не беше тук, така че нямаше кого да попита и с кого да обсъди въпроса. Ешлинг си спомни за едно

от писмата на Елизабет, в което тя пишеше, че най-трудното на съзряването е, че няма кого да попиташ. Ешлинг мислеше, че това е защото до известна степен Елизабет нямаше родители и беше сама, но сега разбра, че не се дължи само на тези фактори. Имаше неща, които не можеш да натрапиш ей така в живота на някой друг. Случаят с нея беше точно такъв. Ешлинг реши, че след като се е издокарала така, може да потърси друга работа.

Първо се отби в аптеката и разговаря с мистър Мориарти. Поприказваха си, тя му показва удостоверенията си от търговския колеж и му каза, че търси работа в някой от по-свестните магазини в града. Той ѝ отговори, че семейството му и младият мъж, когото са наели, се справят с всичко. Сетне Ешлинг отиде при застрахователния агент, при адвоката и бижутера. Никой не се нуждаеше от работна ръка. Всички ѝ направиха комплименти колко добре изглежда и че е много разумна, задето иска да работи в родния си град, и че все нещо ще се намери. В банката не наемаха местни хора — служителите там трябвало да бъдат отдалеч, за да не знаят нищо за жителите тук и да не клюкарстват за тях. Хотелът и двамата лекари имаха администраторки. Търговците на зърно бяха протестанти, а другаде работата не я привличаше, защото беше съвсем обикновена. Уморена и потисната, Ешлинг се върна в магазина десет минути преди да затворят.

— Мамо, може ли да поговоря с теб горе в кабинета? — попита тя.

— Какво има?

Айлийн вдигна очилата си, за да види Ешлинг по-добре. Пред нея стоеше едно уморено и разочаровано момиче, съвсем различно от енергичната девойка, която бе излязла след обяда.

— Качи се горе.

Ешлинг извървя тесните стълби до кабинета на майка си и се отпусна на един стол.

— Мамо, аз много мислих — започна тя.

— За какво?

— Ами че ти скоро ще престанеш да работиш тук.

— Нима?

— Да, както каза, вече приближаваш петдесетте...

— Още съм на четирийсет и осем.

— Да, но аз съм на осемнайсет и честно казано, ако искате магазинът да преуспее, по-добре е цялото семейство да се опита да се сплоти и...

— Аха, разбирам...

— Не, не разбираш. Ти работиш прекалено много — всички го казват. Защо не си вземеш помощничка? Ще ѝ казваш какво да прави. Защо да не съм аз, мамо? Учила съм, имам удостоверения... Какво ще кажеш, мамо?

— Ами, всичко това е толкова внезапно, дете. Имам предвид, че ти никога не си проявявала желание да помагаш, когато сме били много заети, нито си работила тук, така че баща ти и аз мислехме...

— Аз не искам да помагам, мамо, това е въпросът. Аз искам да бъда назначена на работа. С определено работно време, с надница... да си тежа на мястото. Разбираш ли?

— Ами, трябва да говоря с баща ти... Ти ме изненада.

— Татко ще направи каквото му кажеш, мамо. Знаеш това.

— Съвсем не. Това е негова работа и той много внимава кого наема. Може би мисли, че си малко...

— Каква, мамо?

— Ами, млада.

— Искаш да кажеш вятърничава — поправи я упорито Ешлинг.

— Да, точно това искам да кажа.

— Не съм вятърничава, не и ако получавам заплата и мога да бъда уволнена.

— Значи вече не искаш да работиш при семейство Мъри? — попита тихо майка ѝ.

— Е, отидох и си поговорихме. Всъщност беше нещо повече от обикновен разговор с кандидат за работа. Тони Мъри и аз стигнахме до извода, че идеята не е толкова умна...

— И ти не искаш да работиш, да кажем, в хотела или в аптеката, където ще се срещаш с повече хора? — попита внимателно Айлийн.

— Не, семейство Мориарти работят сами, а в хотела е назначена Джуди Линч.

— А в застрахователната агенция или в банката?

— Не, и те си имат достатъчно служители. Наумила съм си да преустроя това място, мамо. Да създам истински семеен бизнес. Ти,

татко, Еймон и аз да поговорим за бъдещето и може би когато Донал порасне, ще му намерим някоя по-лека работа...

Айлийн се усмихна. Нещо ѝ се видя смешно.

— Ами, така правят всички — рече сърдито Ешлинг.

Айлийн взе ръката ѝ.

— А Найем? Ще ѝ намерим ли работа в семейния бизнес?

— Мисля, че Найем трябва да се омъжи за някой богаташ, който да ни помага финансово да разширим търговията.

— Ще ѝ го кажа на вечеря.

Ешлинг дръпна ръката си и каза сърдито:

— Ти не ме взимаш на сериозно.

— Не е вярно, дете... Ще поговоря с баща ти. Ако каже „да“, кога искаш да започнеш?

Ешлинг прегърна майка си, като свали очилата ѝ, които тя бе вдигнала на челото си.

— В понеделник, мамо. И може ли да не нося работна престилка като теб, а собствените си дрехи?

— Ще се изцапат, мила. Затова носим престилки, заради мръсотията.

— Но, мамо, ще пазя дрехите си чисти, обещавам.

— Ще ги съсипеш и ще даваш цялата си заплата за дрехи. Знам го от личен опит. Ще ти взема хубава работна престилка, какъвто цвят искаш.

— Но, мамо, няма да е подходящо, след като съм учила стенография и всичко останало. Да нося престилка!

— Зеленото ще ти отива. Ами ако ти вземем две смарагдовозелени престилки, които ще сменяш и ще носиш върху дрехите си?

— Няма ли да изглеждам...

— Ще изглеждаш необикновена, специална, ще хванеш окото на всеки в Килгарет. Ти си хубаво момиче, Ешлинг.

Ешлинг не знаеше какво да отговори.

— За бога, продължавай, мамо — рече тя накрая.

— Така е. Не го ли знаеш? Особено както се издокарваш...

— Наистина ли съм хубава? — попита срамежливо Ешлинг.

— Ти си красива и заслужаваш някой много по-свестен от онзи Нед Барет, когото си избрала.

— Мамо, какво, за бога, знаеш за Нед Барет? — попита изумена Ешлинг и побърза да добави: — Не че има какво да се знае.

— Не, нищо, разбира се. Но когато приближиш петдесетте като мен, започваш да си въобразяваш разни неща... Да минава по-бързо времето.

— Мисля, че не съм от онези, които се увличат сериозно по мъжете. Наистина.

— О, сигурна съм, че имаш право, Ешлинг. Човек усеща тези неща.

— Мамо?

— Да, мила.

— Ако татко се съгласи, хората ще ме наричат ли мис О'Конър?

— Аз ще настоявам за това... От самото начало.

Джони Стоун каза, че щяло да му бъде много приятно да заведе Елизабет в Престън. И без това трябвало да пътува по работа с микробуса. Защо да не вземел и Елизабет за компания? Тя щяла да може да разгледа старинните вещи с него, да научи повече за автентичните предмети и фалшификатите, за действително красивите неща и за онези, които само изглеждат такива. Все пак да попитали мистър Ворски.

Мистър Ворски отговори, че това зависело от Елизабет и баща ѝ. Ако те нямали възражения, той, разбира се, одобрявал идеята. Така щял да разполага с двама познавачи в бизнеса. Той не предугаждаше никакви неудобни ситуации, които биха озадачили или помрачили сериозното личице на Елизабет. Детето вече беше надраснало възрастта си. Би се справила с любовчия като Джони Стоун.

Елизабет не каза на баща си подробности за пътуването. Осведоми го само, че ще използва ваканцията между двата семестъра, за да отиде на отдавна обещаваното посещение при майка си. Хари ѝ бил изпратил пари и други нямало да ѝ бъдат необходими — само обичайната издръжка. Погрижи се да стотви вечеря на баща си. Но в следващите пет дни той трябваше да се оправя сам и щеше да оцени колко добре и умело ръководи домакинството тя. Остави му и парите за пазаруване в един плик, като знаеше, че те изобщо няма да му стигнат. Не мислеше, че това е жестоко — напротив, беше съвсем

разумно. Баща ѝ водеше странен начин на живот, раздвояван между банката и масата за бридж, твърде далеч от действителността. Нямахше да е зле, ако го научи принудително на някои основни неща.

Скъпа Елизабет,

Хари и аз сме толкова радостни, че наистина ще дойдеш. Всяка сутрин се събуждам и броя дните до твоето пристигане. Хари ме попита как е било през войната и дали съм броила дните до завръщането ти от Ирландия. Мисля, че не беше същото. Тогавя знаех, че си на сигурно място, че си добре и щастлива. Всяка седмица четях писмата ти и не знаех какво да отговоря — нямахше какво да се пише за празния ни дом и дългите мъчителни часове в оръжейната фабрика. Сега е различно. Мисля как се чувстваш в къщата на Кларънс Гардънс. За кухнята и за баща ти... Не мога да си представя какво ти е сега. Бих искала... Глупаво е, но бих искала да съм там, защото двете с теб можем да разговаряме. Ти ще ми разказваш за магазина на мистър Ворски и аз може да отида да го видя. Сигурна съм, че Джордж не знае къде се намира. Аз поне веднъж купих решетка на камината оттам. Надявам се, че нашето жилище ще ти хареса. Хари работи дори след полунощ цели две седмици, за да „оправи нещата за Елизабет“. Не ти пиша за това, защото очаквам да чуя от теб възгласи на възхищение. Ала може и да е така. Никога не сме ахкали, когато беше малка, и аз си спомням как ми разказа, че в Килгарет всички реагирали по-шумно. Но всичко това са глупости, мила. Остават само още осем дни и половина.

С обич, Вайълет

— Защо се подписва Вайълет? — попита Джони Стоун, когато потеглиха. Щяха да пътуват два дни.

— Започна да се подписва така, откакто замина да живее с Хари. Странно е, но понякога звучи правилно. Вероятно мисли, че след като

не изпълнява задълженията си на майка, не може да се подписва като такава.

— Моята майка също не изпълнява задълженията си, но продължава да се подписва така — дори „вечно твоя любяща те майка“. Трябва да ѝ кажа да започне да се подписва Марта. Ти си помалка от мен и ще те дам за пример. Ще ѝ кажа: „Виж какво, дърто, моята приятелка Елизабет е само на осемнайсет години, а майка ѝ се подписва с малкото си име. Светът се променя, скъпа“. Така ще ѝ кажа.

— Не е толкова лесно — засмя се Елизабет. — Аз още я смятам за своя майка. Сигурно ще трябва да опипам почвата, когато я видя отново. Може да иска да ѝ казвам майко, а може би не. Аз ги заблуждавам в писмата си, разбираш ли? Здравейте, скъпи мои. Така го измислих. Изразява привързаност, но нищо определено.

Джони разбра. Отстрани пробягнаха пътните знаци, километрите изчезваха под гумите на стария микробус. Елизабет разопакова закуската — трябваше да я изядат в колата, защото навън се сипеха априлските поройни дъждове и духаше силен вятър.

Първия ден трябваше да се отбият на две места. Преровиха една неизползваема лятна къща и взеха четирийсет стари картини — някои напукани, други — с толкова крещящи цветове, че Елизабет не разбираше какво ще прави мистър Ворски с тях.

— Рамките, глупаче — прошепна Джони, докато разбутваше безброй плетени столове, стари хилки и дървени чукове за крокет.

Собственичката на рамките и лятната къща им предложи чай и бисквити и се зарадва на скромната сума, която ѝ даде Джони. Преди да тръгнат тя попита дали младата му съпруга не желае да използва банята. Елизабет се изчерви, но не защото жената спомена банята, а защото я бе взела за младата съпруга на Джони.

— Тя ми е колежка — ухили се Джони. — Но след като се изчерви така, Елизабет, може да си помисля нещо друго.

Елизабет избяга в банята и се опита да скрие поруменелите си бузи с малко пудра, която намери до мивката.

Щом седнаха в микробуса, тя незабавно поде атака.

— Ако рамките са наистина от махагон и сребро, ти не ѝ плати достатъчно.

— Мило момиче, тя остана много доволна от онова, което ѝ дадохме. Стисна с благодарност ръката ми и каза, че ще поправи

покрива си и ще накара местния майстор да боядиса всекидневната ѝ. Това не е ли достатъчно? Какво повече искаш? Да пиляе парите на горкия Стефан ли?

— Но на мистър Ворски не би му харесало, че лъжеш...

— Картините са гнили в навеса за инструменти от години. Съпругът ѝ все искал да го разчисти, но така и не го направил. Не се върнал от войната. И какво направихме ние? Отидохме, два часа разчиствахме и подреждахме стария навес. Ти дори го помете. Сега тя има къде да прибира сгъваемите си столове, ако завали, и пари, с които да поправи покрива и да боядиса дневната си. Дори да си купи нова шапка. Защо да не е доволна?

— Защото я измами. Ние ще вземем трийсет-четирийсет пъти повече, отколкото ѝ дадохме. Ти ѝ плати трийсет и пет лири. Само голямата позлатена рамка струва толкова. Дори повече, ако я реставрираме. А има още двайсет и девет. Това е нечестно!

— Това е бизнес, глупаче. Изглеждаш страхотно, като се изчервиш. Лицето ти е като праскова със сметана. Типична английска роза. Трябва да го правиш по-често.

— Наистина ли изглеждам добре, или се шегуваш? — попита Елизабет.

— Разбира се, че изглеждаш добре. Жените харчат цели състояния да изглеждат така.

— Страхувах се, че лицето ми е малко като на туберкулозно болен с тези контрастиращи цветове — рече сериозно Елизабет.

Джони се разсмя така, че чак спря микробуса край пътя.

— Ти си абсолютна красавица — каза нежно той. — Бих искал онази старица да имаше право и ти наистина да беше младата ми съпруга.

— Още не съм готова да стана съпруга на когото и да било. Животът е толкова сложен, трябва да разрешим толкова много проблеми — каза откровено Елизабет.

Нямаше начин да ѝ възрази.

— Кога мислиш, че ще решиш тези проблеми?

— Предполагам, че щом завърша колежа и си намеря работа, а баща ми се научи да живее сам. Или пък наеме иконом, или нещо подобно... След около три години.

— Тогава ще дойда да кандидатствам за твой съпруг. Ако не съм прекалено възрастен... Ще бъда почти на четвърт век.

— Да — рече замислено Елизабет. — Дотогава сигурно ще си се отказал от флиртуването. Все ще намеря някого.

Отседнаха в странноприемницата на братовчедката на мистър Ворски в Ливърпул. Второто им посещение беше също така успешно. Джони предложи на един старец двамайсет лири за три огледала и една маса. Според Елизабет те щяха да струват повече от сто лири в магазина. Джони слезе по стълбите и тръгна с нея към микробуса, преди да осъществи сделката. Дребният човечец надникна загрижен през прозореца, ужасен, че може да заминат, без да са купили вещите.

— Казвам ти още веднъж, че Стефан Ворски плаща наем за магазина, дава ми заплата, брой нещo и на теб, налива бензин в микробуса, осигурява престоя ни при братовчедка си и изразходва много време и умения — не забравяй за подготовката и майсторлъка му, които е придобил в продължение на години, за да реставрира такива маси и огледала. Само тогава би получил сто лири за тях. Това не е някаква строго пазена тайна. Хората знаят, че е така. Ще ми разрешиш ли да предложа на този окаян дъртак двамайсет лири преди да е получил сърдечен пристъп, или да се откажем от сделката и да разбием неговото сърце, моето и на Стефан, защото мадам Уайт мисли, че знае как да оправи света?

Елизабет избухна в плач. Джони плати на озадачения старец двамайсет и пет лири вместо двамайсете, които той беше готов да приеме с готовност. Натовариха смутено мебелите в микробуса, а Елизабет ридаше на предната седалка. После се отправиха мълчаливо към къщата на братовчедката на мистър Ворски.

— Мислиш ли, че можем да пийнем по една бира някъде, докато утихне бурята? — попита Джони.

Това бяха първите му думи от седемнайсет километра насам. Елизабет кимна. Не беше в състояние да говори.

Седнаха в една пивница и Елизабет — още със зачервени очи — пи бренди и джинджифилово вино, които Джони ѝ предложи като най-добри в случая. Той не направи опит да я развесели, нито да се извини, че се е ядосал, нито пък да я попита защо е плакала толкова дълго.

Брендито я стопли и тя изпи още едно.

Сетне го попита тихо за Ливърпул. Дали е голям и възможно ли е да намери една къща на Джубили Терас. Идиотско ли е? Докато пиеше второто бренди, разказа на Джони за Шон О'Конър и как леля Айлийн винаги ѝ казвала да се отбие при Ейми Спаркс, ако отиде в Ливърпул. Това беше толкова отдавна — преди пет години. Разбира се, мисис Спаркс и синът ѝ Джери може да са починали. Но пък леля Айлийн бе казала... Не, глупаво е. Джони не трябва да я слуша, тя се държи тъпо.

— И без това сме подранили за братовчедката на Стефан, така че защо да не се опитаме да ги намерим? — предложи Джони.

Джери Спаркс каза, че до известна степен му било провървяло, защото ръцете му останали здрави. Беше станал часовникар и работеше предимно вкъщи. Бяха прикрепили табла на инвалидната му количка и той можеше да разглобява часовниците там, и да ги разглежда с лупа. Много му провървяло, че открили това му умение в часовете за терапия, защото изобщо не можел да си служи с протези. Нямало на какво да се държат и не можел да използва мускулите на бедрата си.

Мисис Спаркс сега беше мисис Бенсън. Омъжила се повторно и това било много разумно. Грижела се за мистър Бенсън, готвела му, перяла и гладела ризите му, а той ѝ давал пенсията си. Продали къщичката му и се сдобили с приличен доход. Те се зарадваха много, като видяха Елизабет и младия ѝ приятел. Знаеха всичко за нея. Айлийн О'Конър — тази прекрасна жена — пишела дълги писма всяка Коледа и изпращала пари на църквата в Ливърпул, където отслужвали панихида за Шон.

Говориха и за него. Джери каза, че бил страхотен и че никога не бил имал такъв приятел. Елизабет каза, че в Килгарет той бил вечно неспокоен, но тогава била много малка и не умеела да говори с него, както трябва.

— Не съм имал приятел като него — повтори Джери Спаркс. — И още нямам.

Той наведе глава към одеялото върху краката си.

— Е, в това състояние едва ли бих могъл да се сприятеля с много хора.

— Да, това е неприятното, когато работиш сам — съгласи се Джони, като се престори, че го е разбрал погрешно. — Лошо е, като нямаш колеги. Естествено, самостоятелната работа си има своите преимущества. Прииска ли ти се да свършиш по-рано или да обядваш по-дълго, винаги можеш да го направиш.

Лицето на Джери засия. Разговаряха за самостоятелната работа и че можеш да си разпределяш времето, както искаш. Джони дори донесе един часовник от микробуса и помоли Джери за съвет.

— Купих го само заради циферблата, но мисля, че вътре е страхотна бъркотия.

Джери извади лупата и след няколко минути часовникът отново тиктакаше. Малката кухня се изпълни с гордост. Елизабет не можеше да си представи нещо, което би донесло по-голямо удоволствие. Размениха адресите си, в случай че мистър Ворски попадне на нещо, което се нуждае от майстор като Джери Снаркс.

На светлината на огъня в камината и замъглената крушка, розовото лице на прегърбения Джери Снаркс се допълваше от красотата на младия Джони Стоун. Ако навремето се бяха срещнали в Италия, сигурно щяха да станат приятели. Но, разбира се, Джони Стоун не беше достатъчно голям тогава, за да облече униформа, и в годината, през която бе навършил осемнайсет, войната бе свършила. Елизабет и мистър и мисис Бенсън си разменяха приятелски, доволни погледи и слушаха разговора край камината. Но това беше нещо, което не можеше да се опише с думи.

Братовчедката на мистър Ворски изобщо не се заинтересува от посещението им в малката бедна къща на Джубили Терас. Вниманието ѝ беше привлечено от Елизабет — хубава млада жена, напълно подходяща за мистър Стоун. Пък и вече му беше време да се задоми и да престане с любовните си истории.

— Добре че не съм ти съпруга — рече уморено Елизабет, докато се качваха по стълбите към стаите си. — Откакто тази сутрин тръгнахме от Лондон, всички мислят, че съм ти съпруга и че прекарвам ужасно с теб.

Наистина ли бе казала довиждане на баща си едва тази сутрин? Не се бе сещала за него цял ден. Вероятно така е станало и с майка ѝ.

Само че те не бяха женени и беше различно. Елизабет се зачуди дали утре майка ѝ ще иска да я нарича Вайълет. Дали Джони ще влезе и ще се държи така, както в дома на Снаркс. Зачуди се как ли става Джери от количката, когато иска да отиде в банята, и дали тази нощ да напише писмо на леля Айлийн, че ги е посетила...

По пътя за Престън се отбиха на още три места. Елизабет не каза нищо за парите, които бяха предложени и приети от една вдовица от войната, свещеник и възрастен лекар. Тя помагаше с желание и готовност, отбелязваше разни неща в бележника си и се завря под едно легло на тавана заедно с Джони — там намериха някакви старинни четки за коса. Когато ги занесоха долу, възрастният лекар им каза, че си ги спомня смътно от детството.

— Ще ги купя, ако искате — предложи Джони.

— О, те са много мръсни, целите са в косми. Срам ме е да ги продавам, ще ги изхвърля — отговори старецът.

— Ще станат много хубави, като ги изчистим и лакираме — настоя Джони и улови погледа на Елизабет преди тя да се извърне настрана. — При това са много ценни, докторе — продължи той. — Ще ги продадем за много повече, отколкото ще ви платим.

Възрастният лекар се усмихна.

— Е, надявам се да е така — съгласи се той. — Иначе защо ще се занимавате с този бизнес.

Джони отпразнува победата си, като не погледна Елизабет.

Когато прочетоха на пътните знаци, че до Престън остават само още осем километра, Елизабет се обърна срамежливо към Джони.

— Надявам се, че ще дойдеш и ще останеш за вечеря... Но мисля, че нямат свободна стая. Не и след като Хари вдигна целия този шум, че приготвя гостната за мен. Само за вечеря.

— Защо не те изпратя до вратата, да кажа здрасти на Хари и Вай и да замина, след като се разберем в колко часа да те взема във вторник и да ви оставя семейно насаме, както му е редът?

— Ние не сме семейство. Знаеш това — отговори разтревожена Елизабет.

— Знам, че положението е напрегнато и без да имате непознат на вечеря.

— Но ти си... Много те бива да водиш разговор и да измъкваш хората от трудни положения. Моля те, ела.

— Виж какво, ще вляза и ще си помисля. Ако реша, че е по-добре да тръгвам, ще изчезна. Ако преценя, че мога да помогна, ще остана малко. Така става ли?

Елизабет кимна. Той я хвана за ръката и я погали.

— У вас сигурно не е имало неудобни положения, след като майка ти се подписва като вечно любяща те?

— Неудобни положения ли? Не — отговори той, вперил очи в мокрия хлъзгав път. — Какво всъщност искаш да кажеш?

— Ами, дали са те обичали прекалено много, или прекалено малко. Разбираш ли? И да не са били такива, каквито си искал или очаквал.

— О, за бога, не — засмя се Джони. — Майка ми би искала да живея с нея, да имам малка кола и да я водя да се вижда с приятелките си... Но на мен този начин на живот не ми допада, затова и нямам намерение да го правя. Бащата на майка ми искал тя да стои при него и да го гледа, ала тя избягала с баща ми. Хората правят каквото искат. След като веднъж приемеш това, няма да ти е трудно.

— А баща ти?

— Той избяга с друга, после с още една. На всеки десет години бяга с някоя. Майка е била втората. Това му е нещо като любимо занимание...

— Не го ли виждаш?

— Защо? Той няма желание да ме вижда. Това не е като твоя случай. Хари е боядисал стаята за теб. Те искат да отидеш при тях и ти искаш... Какво неудобно има? Няма преструвки, нито изисквания или емоции.

— Ти не обичаш такива неща, нали?

— Не е ли така с всеки?

— Но ти ги мразиш повече от другите. Вчера се притесни, когато се разплаках. Видях те.

— О, не, честна дума, не се притесних. Само че, знам ли, не искам да се въвличам в трагедии, сълзи и емоционални сцени.

— Мисля, че това не е лоша философия.

— Има си своите недостатъци. Хората мислят, че съм малко студен или егоист, или лекомислен... Но вероятно всичко това е

вярно... Здравей, Престън, бисер на Севера! Ето ни и нас!

— Остани за вечеря — повтори Елизабет.

— Ако ме поканят — обеща той.

Елизабет видя спалнята и едва не се разплака. Възпря я само мисълта, че Джони отново ще я види със зачервено, подпухнало лице. Хари беше купил скъпи и грозни украшения и ги бе подредил на полицата.

— Момичетата обичат красивите неща — рече гордо той и ги огледа със задоволство.

Всички мебели бяха боядисани в бяло, хубавата малка библиотека, която по-рано явно бе имала вратички, също. Пантите се виждаха, но и те бяха боядисани. На леглото имаше покривка с волани в синьо и бяло, на стената висяха картини с ужасни лъскави шоколадовокафяви рамки. Хари не бе пестил боята, въпреки дефицита в магазините. На пода имаше син мокет, защит тук-там, за да стигне от край до край. Лицето на Хари сияеше от гордост.

Джони заговори пръв. Удиви се на всичко, което си заслужаваше. Колко гладко е боядисано. Има поне три пласта боя, нали? Възхити се колко умно е направена електрическата инсталация — една крушка над леглото, друга — над мивката. Похвали ярките цветове — освежавали стаята дори през зимата. Докато говореше, Елизабет също успя да отвори уста, да похвали, да благодари и да се удиви. Тя остави чантата си на леглото и се огледа с признателност, от която Хари едва не се размаза — толкова широка беше усмивката му. Тя го прегърна несприлюдено и когато видя удоволствието в очите на майка си, прегърна и нея. Тя я беше целунала съвсем леко по бузата, когато излезе от неугледното магазинче на ъгъла.

— О, майко, страхотно е — извика тя.

Майка ѝ също я прегърна. През рамото ѝ Елизабет видя, че Джони кимна едва забележимо, и разбра, че е постъпила правилно, като не я е нарекла Вайълет.

Джони остана за вечеря. Атмосферата ставаше все по-сърдечна. Хари беше като голямо дете — понапълнял и по-общителен, отколкото преди две години. Майка ѝ беше още по-слаба — ако това беше възможно — нервна, пушеше много и очите ѝ изглеждаха огромни на

изнуреното лице. Тя скочи десетина пъти — припряна, изгаряща от нетърпение да им угоди.

И двамата останаха доволни по някакъв детински и пряк начин, че Джони още не познава баща ѝ. Хари дори попита:

— Хубаво е, че ние се запознахме първи с теб, а?

Сякаш Елизабет го бе довела на сгледа.

Елизабет отговори без никакво смущение.

— Причината, че Джони не познава татко, е, че той работи при мистър Ворски, а татко — както ти писа в писмото си, майко — едва ли знае къде се намира този антикварен магазин.

Тя замълча и за да не си помислят, че им е предоставила възможност да критикуват баща ѝ, добави:

— И двамата бихте останали изумени от татко. Сега той е силно пристрастен към бриджа. Изобщо не се чудя какво да му купя за Коледа — едно ново тестве карти или бележник за записване на резултата, или малки пепелничета. Непрекъснато е сред хора. Появи ли се някой новодошъл, който умее да играе бридж, той се запознава с него след седмица.

— Представяш ли си! Джордж с толкова много приятели!

Майка ѝ беше леко удивена, като че ли говореше за човек, когото бе познавала много отдавна.

— Те не са му точно приятели — отбеляза замислено Елизабет.

— Как да не са му приятели — прекъсна я Джони. — Щом той ходи у тях и те идват в Кларънс Гардънс, какви са му? Врагове ли? Честно казано, Елизабет, ти искаш хората да дават кръвна клетва като индианците.

Всички се разсмяха.

— В Ирландия го направихме. Ешлинг и аз — каза внезапно Елизабет. — Съвсем бях забравила.

— Да, така е — рече съвсем неуместно Хари.

Той се опита да каже нещо, от което Джони да разбере, че е на негова страна.

Получи се. Джони сложи ръка на рамото му и каза:

— Да оставим жените да си поговорят, Хари, а ти ми покажи работилницата си. Ако попаднеш на някой стар кантар с месингов топуз...

Майка ѝ пак запали цигара и се наведе, за да стисне ръката ѝ.

— О, мила, той е толкова приятен младеж. Много се радвам за теб. И за това се притеснявам... Както и за всичко останало. Тревожех се, че може да нямаш приятел или да не излизаш с хора. Толкова малко споменавах за тези неща в писмата си.

Елизабет въздъхна.

— Предполагам, че е излишно да ти казвам, че той не ми е приятел. Всъщност до вчера дори не бяхме разговаряли както трябва. Работим заедно в събота. Но съм съгласна, че е много приятен, нали? Беше страхотен събеседник по време на пътуването. Времето мина неусетно.

— Знам — рече майка ѝ. — Това е прекрасното да бъдеш с подходящия човек.

Те говориха много за него през почивните дни и това беше хубаво, защото избягваха темата за баща ѝ.

Майка ѝ изпитваше вина заради Джордж. Че го е оставила, без да му обясни всички подробности.

— Едва ли обясненията биха оправили нещо — каза няколко пъти Елизабет, като се почувства още по-възрастна отколкото в деня, когато майка ѝ бе напуснала Кларънс Гардънс. — Татко не обича да слуша.

Хари също се тревожеше за баща ѝ.

— Ти си вече голяма, Елизабет, и не искам да говоря като възрастен на дете... Но майка ти и аз се притесняваме за теб. Не е хубаво за едно дете да живее само с... Ами, с такъв резервиран човек като баща ти. Вайълет не иска и да чуе дума против него, пък и аз не бих казал нищо лошо за него, но ти трябва да се съгласиш, че той е странен и студен. В неговите вени не тече кръв. Той е една студена риба. В Престън има колеж по изкуствата...

— Знам, Хари, но...

— Ние няма да ти пречим. Ще правиш каквото искаш. Ще каниш когото искаш в стаята си... Мисля, че това е приемливо предложение. Ще ти дадем ключ, ще можеш да влизаш и излизаш, когато искаш. Вайълет така се зарадва, като дойде... Аз също. Мисля, че ще бъде чудесно да си с нас...

— Много си любезен, Хари — въздъхна Елизабет.

Наистина мислеше така. И беше съвсем сериозна, когато каза на майка си, че тя се държи прекрасно с нея и че ѝ е като по-голяма

сестра, за каквито пише в романите. Но Елизабет трябваше да остане там, където е. И не би се присъединила към всеобщото негодувание срещу баща ѝ. Той си имаше свой живот като всички останали. Ако не се забавляваше, това се дължеше на лошия му късмет и обстоятелствата.

Накрая те престанаха да се опитват да променят решението ѝ. Елизабет лежеше будна в новобоядисаната си спалня, вслушваше се в странните звуци на чуждия град и се чудеше дали на всички се налага да бъдат учтиви с хората и да подбират думите си. Искаше ѝ се друг да взима решенията вместо нея, но да зачита мнението и настроението ѝ.

Освен това се чудеше какво ли прави Джони и дали ще дойде със заек за обяд, както беше обещал на Хари.

Заекът има голям успех. Джони пристигна, когато магазинът беше пълен с клиенти. Майка ѝ и Хари се занимаваха с няколко деца, които половин час се чудиха какво да си изберат за двете си пенита. Уморени жени купуваха тънки резенчета пресовано месо и пакети грис, старци се тътреха за тютюн. Елизабет четеше в кухнята, когато чу радостните викове, последвали пристигането на Джони. Хари се втурна в кухнята, възбуден до полуда.

— Той е тук, не е забравил! Носи заека. Бързо, Елизабет, извади тенджерата. Майка ти ще дойде след минутка...

Елизабет се зачуди как е могла да се страхува от Хари — или мистър Елтън, както го наричаше тогава. Как е могла да го мисли за отракан и опасен тип, когато той беше едно голямо бебе. Искаше ѝ се да бъде по-сдържан и не толкова емоционален. Джони можеше да си помисли, че и тримата са много простовати — да му се радват така открито.

Ала Джони изглеждаше не по-малко развълнуван.

— Тази нощ ще спя тук и утре ще тръгнем рано. Майка ти ме покани. Ще сготвим най-вкусното заешко, което някой е ял от войната насам.

И наистина стана така. Елизабет направи сладкиши, а Джони отиде до пивницата за ябълково вино. Наредиха масата и майка ѝ се гримира. Джони им разказа как се е сдобил със заека. Фермерът, който разчиствал старите си мебели, винаги предлагал на посетителите си да застрелят по някой заек, защото самият той бил твърде стар и страдал от артрит, но обичал да ходи с ловците. И Джони застрелял три заека

— един за фермера, втория — за това празненство и третия — увит в мокра трева — за мистър Ворски.

Пяха песни. Хари рецитира стихове, а майка ѝ показва как монахините ги учили на добри обноски, от което всички се превиха от смях. Поискаха и Елизабет да изпълни нещо. Тя каза, че не знае нищо. Майка ѝ напомни, че в Ирландия хората пеели в пивницата на Махър. Елизабет отпусна ръце до тялото си и започна:

*О, Дани,
Чуй, гайдите зоват от долините,
и планината опустя.
Отмина лятото, изсъхнаха тревите
и заминаваш ти,
а тук остава тя...*

Сетне се включиха всички:

*Ела, върни се,
когато слънцето огрее пак полята
и над снега омара затрепти.
Тя ще те чака в слънчев лъч облята,
тя те обича, Дани, чуй я ти...*

Всички — включително Джони — се просълзиха. „О, Господи — помисли си Елизабет, — защо винаги развалям всичко? Защо не се сетих за някоя по-весела песен или нещо, с което да ги разсмея, както направиха те? Защо избрах най-тъжната песен на света?“ Това беше единственото ѝ празненство, откакто се бе върнала от Килгарет — трябваше ли да му сложи край с тази печална песен?

Сетне измиха съдовете, избърсаха столовете и подредиха. Всички казваха, че са прекарали чудесно. Майка ѝ се засуети да търси чаршафи и одеяла за Джони. Хари рече, че е най-добре да тръгнат преди шест часа, за да избегнат задръстванията и огромните камиони по тесните улици.

Елизабет спа лошо. Непрекъснато се стряскаше от кошмар, в който Джери Спаркс седеше на инвалидната си количка и я стискаше за китката. „Защо дойде да ме видиш, след като няма да се омъжиш за мен?“ — крещеше той. Елизабет побягна и чу как майка му, мисис Бенсън, и Хари викат след нея: „Все същата си. Започваш нещо, без да мислиш, и причиняваш болка на хората...“.

След последното посещение в сиропиталището, откъдето Джони купи четири кашона със старинни прибори за хранене, заваля толкова силен дъжд, че се наложи да спрат. Чистачките не можеха да се справят с пороя, който се сипеше върху тях. Докато чакаха валежът да поутихне, до прозореца се приближи един полицаи с фенерче.

— Пътят е наводнен, не можете да минете. Връщаме всички коли. Заведете съпругата си обратно в града, днес няма да стигнете до Лондон.

— Свидетелка си, че направих всичко възможно да те прибера у вас — засмя се добродушно Джони, докато обръщаше и следваше указанията на полицаия.

— Какво ще правим сега? — попита Елизабет.

Искаше ѝ се да приема всичко весело и безгрижно като Джони, но в главата ѝ вече препускаха тревожни мисли. Какво ще си помисли татко, като не се прибере? Дали да му се обади по телефона преди той да тръгне от банката? Кога ще се върне утре? А какво обяснение ще даде, че не е била на лекциите? Възможно ли е мистър Ворски да си помисли, че тя и Джони се забавляват и обикалят страната с неговия микробус?

— Ще хапнем нещо и ще намерим къде да отседнем — заяви Джони.

В малкия хотел имаше камина и барче. Джони внесе двете им чанти и започна да разговаря с администраторката, докато Елизабет грееше ръцете си над огъня. Сетне се приближи до нея и сложи ръка на рамото ѝ.

— Провървя ни — имат стая.

Жената, която носеше големия ключ, видя, че Елизабет няма ръкавици, нито пръстени.

— Желаете ли да се качите горе сега със съпругата си и да разгледате стаята? — попита тя със самодоволна усмивка, която толкова ядоса Елизабет, че тя изобщо не се замисли за руменината на лицето си.

— Не, сигурен съм, че е хубава — отговори спокойно Джони. — Ще пийнем нещо, а Елизабет иска да използва телефона.

След няколко минути Елизабет се свърза с банката. Баща ѝ не обичаше да го безпокоят на работното място за маловажни неща. Той каза забързано и раздражено, че разбира и че ще се видят утре. Никакво съчувствие, че е възпрепятствана от проливния дъжд, никакви въпроси за посещението ѝ в Престън или поне намек, че му липсва.

Той изобщо не съзнаваше, че след няколко минути на дъщеря му предстоеше да вземе едно от най-важните решения в живота си.

Тя остана в тъмната телефонна кабинка по-дълго, отколкото беше необходимо. Стискаше слушалката и се чудеше какво да направи. Вината беше нейна — тя бе дала на Джони някакъв повод да мисли, че спи с мъже и че е в реда на нещата да наемат една стая. Трябваше да бъде непреклонна и да не се поддава на ухажването му — при това незабавно, защото колкото повече го отлагаше, толкова по-неудобно щеше да се чувства.

Джони стоеше до бара. Беше поръчал обикновена бира и бира с джинджирил.

— Помислих, че това ще ти хареса — каза той и се усмихна с надеждата, че не е сбъркал в избора си.

— Да — отговори Елизабет.

Седнаха в ъгъла, далеч от тезгяха. По-късно хотелското барче сигурно щеше да се напълни с местни дами, поръчващи портвайн с лимон, но сега, в зимния следобед, то беше мрачно и празно. Никой нямаше да ги чуе. Нямаше да има сцени пред хората.

— Да — повтори Елизабет, — бирата с джинджирил е хубава, но стаята, Джони. Трябва да ти кажа...

— О, Елизабет, тъкмо щях да ти обясня. В нея има две легла и струва два пъти по-малко от две единични стаи. Пък и жената каза, че има само една свободна стая, преди да съм си отворил устата...

— Да, но...

— Нямах възможност да попитам: „Може ли да се посъветвам с дамата?“.

Съвсем не изглеждаше притеснен. Просто обясняваше нещо, което беше очевидно.

— Ще се обърна с гръб, докато обличаш нощницата си, а и ти обещавай, че няма да ме гледаш.

— Но...

— Ще бъдем далеч един от друг. Снощи бяхме на два метра, но не се увлякохме.

Елизабет се засмя пряко волята си.

— Така беше — съгласи се тя.

— Добре.

Проблемът за Джони беше решен.

Елизабет погледна в чашата си. Ако продължаваше да протестира, щеше да изглежда така, сякаш Джони безнадеждно си е изгубил ума по нея и възнамерява да я прелъсти. След като ѝ бе казал, че няма такива намерения, щеше да бъде дръзко, дори смешно от нейна страна да продължава да настоява за отделна стая. Но ако все пак това беше някаква уловка и съгласието ѝ да спят в една стая се възприемеше като знак за нещо повече...

Джони каза, че трябва да се обади на мистър Ворски и че ще се върне след минута. Искан ли Елизабет да се преоблече? В дъното на коридора имаше баня, но ако човек искаше да я използва, трябваше да се обърне към администраторката, която да извика някой да включи газта.

Елизабет остана сама.

Тя изтича горе и смени блузата си. Изми се с леденостудена вода и огледа нервно лицето си в олющеното огледало. Изобщо не остана доволна от онова, което видя. Косата ѝ беше съвсем права и почти безцветна. Не беше руса — златисторуса, а бяла като на старица или албинос. Пък и лицето ѝ! Господи, защо лицата на другите хора имаха един и същ цвят навсякъде, а нейното беше на червени и бели петна?

Елизабет сложи ръце на кръста си и огледа критично фигурата си. Реши, че е лоша. Гърдите ѝ бяха малки и заострени, а не закръглени и изпъкнали като на онези жени, които караха мъжете да се споглеждат. Всъщност тя приличаше по-скоро на висока ученичка, отколкото на жена.

Със смесено чувство на облекчение и разочарование Елизабет стигна до извода, че не е възможно Джони да изпитва някакво желание

към нея. Слава богу, че изглеждаше зле.

Ядоха пържена риба и картофи в ресторанчето на отсрещната страна на улицата. То изглеждаше много по-уютно от хотелското барче, макар че трябваше да изтичат до него под дъжда. Обсъдиха какво ще каже мистър Ворски за предметите, които бяха купили, какво ще прави Елизабет следващата събота в магазина и защо Хари и Вайълет нямат хубави мебели, а съвременни, нови и евтини. Разговаряха за майката на Джони, която имала наистина хубави мебели, но не била приветлива и не обичала гости. Искала синът ѝ да бъде постоянно при нея и сумтяла разочаровано, когато не бил там.

Елизабет му разказа за Моника и майка ѝ и за заплетените лъжи, които Моника измисляла, за да излиза с момчета. Внимавала много да не я хванат. Джони каза, че според него Моника била голяма глупачка. Трябвало да каже на майка си, че има свой живот и че се надява да се разбират. После само щяло да са наложи да се примири с недоволното ѝ сумтене.

— С момичетата е различно.

— Да, така казват — съгласи се Джони.

Изтичаха обратно в хотела в дъжда и тъй като бяха тръгнали много рано, решиха да си легнат.

— Искаш ли да се прибираме и да поспиш, защото утре ще имаш дълъг ден — пътуване, багаж, колежа?

— Да, мисля, че трябва да поспя.

Елизабет седна на леглото, върху което вече беше сложила синята си нощница. На стените имаше тежки лилави тапети, а до леглото — огромно нощно шкафче. В стаята имаше и малък, тесен гардероб, пълен с одеяла, миришещи на нафталин, в който нямаше място за дрехите им. Можеха да ги сложат на единствения малък бял стол. Елизабет огледа мрачно краката си.

— Целите са мокри. Трябва да отида да ги измия.

Усети ги като малки ледени блокчета, след като цялата се обля със студена вода, в случай че Джони... Ами, щеше да бъде ужасно, ако вони на пържени картофи и риба.

Тя облече нощницата си в банята и като погледна вляво и вдясно преди да излезе оттам, реши, че може да изтича до стаята. Джони не се

бе възползвал от тактично предоставяната му възможност да се съблече и четеше вестник, седнал на грозния бял стол.

Елизабет се мушна бързо в леглото и дръпна чаршафа до брадичката си, като се престори, че трепери от студ.

— Знам, че ще се опиташ да ме накараш да дойда да те стопля — засмя се весело Джони, без да вдига очи от вестника.

Елизабет усети, че шията и лицето ѝ стават аленочервени.

— Не, разбира се, че нямах...

Джони стана и се прозя.

— Само се шегувах — рече той, после се наведе и я целуна по бузата. — Ето, прегледай вестника и се осведоми какво става по света.

Елизабет беше благодарна, че има с какво да се занимава, докато руменината изчезне от лицето ѝ, и се обърна на другата страна, като се опита да схване нещичко — каквото и да е — от спортната страница, на която беше отворен вестникът.

Чу, че леглото му изскърца, и изпита облекчение, примесено със странното чувство за поражение. Естествено, щеше да е абсурд да поиска да се любят. Ами ако забременее? Ако я заболи и облее с кръв хотелското легло? Ами ако не може да го направи и той се отвърне от нея и каже, че не иска да имат нищо общо, както им бяха казали монахините в Килгарет? Постигнеше ли веднъж своето, мъжът преставаше да уважава жената, нямаше какво повече да прави с нея, не искаше собствените му сестри да се държат като нея...

— Да угася ли лампата, или искаш да довършиш статията?

Тя го погледна и се усмихна.

— Не искам да чета. Много съм уморена. Не знам защо. Ще спя...

Той протегна ръка и тя му подаде своята.

— Ти си прекрасна спътница. Пътуването беше разкошно. Лека нощ, мила.

Той угаси лампата и се обърна на другата страна. Елизабет чу, че градският часовник удря единайсет, сетне дванайсет. После силният вятър блъсна прозорците и Джони се събуди.

— Хей, будна ли си? — попита той.

— Да. Ужасна буря.

— Страх ли те е?

— Не, съвсем не.

— Жалко — прозя се Джони. — Надявах се, че те е страх. Аз самият съм изплашен до смърт.

— Глупчо — изкикоти се тя.

Той запали кибритена клечка и погледна часовника на ръката си.

— О, чудесно. Имаме още много време за сън.

— Да — съгласи се Елизабет.

Тя го чу, че сяда в леглото и провесва крака. Сетне се наведе към нея и хвана ръката ѝ.

— Добре ли си? — попита той.

— О, да — отговори тя пресекнало.

Джони стана в тъмното и Елизабет усети, че сяда на нейното легло. Сърцето ѝ щеше да изскочи от гърдите.

— Прегърни ме — каза той.

Тя протегна ръце и го намери, без да го вижда. Той я притисна към себе си.

— Много те харесвам. Ти си едно красиво малко момиче — рече Джони.

Елизабет не отговори и той повтори:

— Много те харесвам.

Започна да я милва по косата и гърба. Тя се почувства в пълна безопасност.

— И си много красива.

Елизабет се вкопчи в него и той я положи на възглавницата. След малко щеше да легне при нея.

— Аз не съм много...

— Няма да правим нищо, ако не искаш... Само ако искаш...

— Разбираш ли...

— Ти си много, много красива.

Той продължи да я гали и тя не можа да намери подходящите думи.

— Искам да бъда с теб.

— Но...

— Не се притеснявай, ще бъда много внимателен...

— Но аз не съм...

— Знам, ще бъда нежен... Но само ако искаш...

Мълчание. Той я помилва и я притисна до себе си.

— Искаш ли да те любя, Елизабет, искаш ли да бъдеш с мен?

— Да — отговори тя.

Той наистина беше много нежен и нямаше никакво значение, че тя не знаеше какво да прави — той явно знаеше достатъчно. Не я заболя толкова силно — по-скоро ѝ беше неудобно. Не почувства онази пронизваща болка, за която другите споделяха, като се кикотеха, нито върховна наслада, ала Джони изглеждаше много щастлив. Той лежеше върху нея, сложил глава на гърдите ѝ.

— Ти си едно красиво малко момиче, Елизабет. Направи ме много щастлив.

Тя го прегърна в мрака и дръпна завивката върху него. Градският часовник удари два часа. После го чу в четири и си спомни как с Ешлинг се бяха чудили коя ще го направи първа. Елизабет беше спечелила. А може би не трябваше да го нарича победа. Нямаше намерение да ѝ пише за всичко това. То беше твърде важно, не можеше да се опише на лист хартия — щеше да прозвучи предателски и долнопробно. Съвсем не като любовта, каквото всъщност беше.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Мила Елизабет,

Книгата е велика. Винаги изпращаш такива чудесни подаръци, имаш толкова развито въображение. Аз ти изпращам едно шалче... Знам, че е ужасно, но Килгарет е далеч от Лондон и знаеш, че няма какво да се купи оттук. Мама и татко също много харесаха книгата и казаха, че си постъпила много умно, като си намерила толкова много стари фотографии от Ирландия, събрани на едно място. Много ми допаднаха онези на Дан-Лере, когато още се е казвал Кингстаун. Много хора, включително семейство Грей, още го наричат Кингстаун.

Честно казано, няма какво толкова да ти пиша. Трябва да дойдеш и да видиш с очите си как е тук. Не се чувствам на деветнайсет години. Винаги съм мислила, че когато стана на толкова, ще бъда различна, лицето ми ще бъде по-слабо и по-одухотворено. Че ще водя различен живот... Че ще познавам повече хора. Ала всичко изглежда същото. Е, предполагам, че малко съм се променила. Не мога да понасям Нед Барет. Мисля, че научих всичко, което той знае, и трябва да намеря някой, който умее повече неща. От бюрото си в кабинета виждам как пристига автобусът и два пъти на ден се вглеждам с надеждата, че някоя интересна личност ще слезе и ще наеме стая в хотела. Не е ли жалко за една жена в средата на двайсети век? Спомняш ли си, когато бяхме на четиринайсет години и менструацията ми дойде на рождения ми ден, а на теб — не, и помислихме, че ти има нещо, и трябваше да питаме мама? Не знам дали ранното съзряване ми се е отразило добре. Бих желала да ми разкажеш нещо за личния си живот и с кого се срещаш. Имам чувството, че ще ми бъде трудно да разговарям с теб. Мама казва, че това е смешно и че след пет минути ще кряскаме като гъски както едно

време. Струва ми се, че е било толкова отдавна. Благодарят отново за книгата. Джоани каза, че илюстрациите са толкова хубави, че мога да ги окача в рамка, но аз мисля, че е по-добре да си стоят в книгата. Надявам се, че не е била скъпа. Шалчето изглежда много окаян подарък в сравнение с нея.

С обич, Ешлинг

Мила Ешлинг,

Шалчето много ми хареса. Не, съвсем не го казвам от учтивост. Мистър Ворски каза, че изглеждам великолепно, когато отидох с него тази сутрин в магазина. Никога не ми е минавало през ум да си купя нещо в червено, защото лицето ми се изчервява толкова силно, че мислех, че изобщо няма да ми отива. Вероятно сега се изчервявам порядко. Както и да е, шалчето е превъзходно и го нося с една кремава блуза, и мисля, че изглеждам адски снобски. Трудно е с писмата, нали? Мисля, че нито една от двете ни би се интересувала от дългите подробности на всичко, което става всеки ден. На мен ми е интересно, защото познавам Килгарет и макар че мина много време, още го помня... И как са наредени магазините. Не знам къде се намира кабинетът ти. До този на леля Айлийн ли? Не може да е там, защото не би могла да виждаш автобуса. Затова — къде е? Не знаех, че приятелката ти Джоани се е върнала. Мислех, че още учи в чужбина. Не споменавах Донал. Това означава ли, че отново е добре? Не пишеш нищо за бебето на Морийн — само, че е момче. Значи си леля. Бих ти писала за всичко тук, но ти не познаваш мистър Ворски и приятелката му, която ми каза да я наричам Ана, макар че е на около седемдесет години, нито Джони Стоун, който вече е съдружник на мистър Ворски. Той е много приятен и забавен. И след като не си виждала дори татко, не мога да ти разкажа за онази ужасна жена, която иска да го оплете в мрежите си. Нямам нищо против татко да се ожени пак, но тази е отвратителна. Баща ми не може да я понася и не знае

как да я изгони от средите на бриджорите. От време навреме писмата от майка са весели. Пише ми често, но някакви странни неща за миналото. Забрави дори за рождения ми ден. Не се оплаквам, но ми се струва неестествено, защото съм все пак единствената ѝ дъщеря. Леля Айлийн има пет деца и едно внуче, но никога не забравя рождените им дни. В колежа е страхотно. Много от часовете са на открито заради хубавото време. Чудесно е, когато групата ни от дванайсет студенти отиде в парка с триножниците и боите и се разположим да рисуваме някоя горичка като истински художници. Колегите ми са много приятни и се разбираме. Имам и приятели — Кейт, Едуард и Лайънел. Сигурна съм, че съм ги споменавала в писмата си. Понякога се събират в апартамента на Кейт. Тя има цели три стаи, защото родителите ѝ са починали, а наставничката ѝ мисли, че те ѝ се полагат. Представяш ли си? Но аз рядко ходя на тези събирания. Смятам, че танците са малко скучни. Предпочитам да разговарям за неща, които ме интересуват. Спомням си как леля Айлийн веднъж каза, че трябва да се преструваш на заинтересуван от разни неща от учтивост. Аз постъпвам така с майка и татко, но нямам намерение да го правя с другите. Прекарвам доста време в магазина на мистър Ворски. Отивам там след лекциите или с велосипеда след вечеря. След като Джони стана съдружник, има много промени и известни подобрения и понякога сме четиримата, защото идва и приятелката на мистър Ворски — Ана (кълна се, че е на седемдесет години). Мисля, че сме като едно семейство, но все пак не сме роднини. Не е ли странно? Обичам те и ти благодаря за шалчето. Много съм елегантна с него. Така каза Джони Стоун.

Елизабет

Айлийн винаги напомняше на семейството си за рождения ден на Елизабет. Дори купуваше отделни картички и караше Еймон, Донал и Найем да ги надписват. Тази година Еймон възнегодува.

— Мамо, вече съм твърде голям, за да изпращам разни глупави картички с цветя и конски подкови на някаква жена в Англия, за която дори не си спомням.

— Елизабет Уайт беше отгледана в тази къща и живя с теб цели пет години. Беше ти като сестра и ще я помниш дотогава, докато ти кажа — сгълча го Айлийн.

— Но, мамо, това беше толкова отдавна. Аз бях дете, когато тя беше тук. Сега съм голям и тя ще помисли, че я ухажвам. Смешно е.

— Аз купувам картичките, аз ги пускам. Помня датата. От теб искам само да вземеш писалката с огромната си лапа, да напишеш два реда и да сложиш грозния си подпис — сопна му се Айлийн.

— Чиста сантименталност — продължи да мърмори Еймон. — Ако някой разбере, ще стана за смях на целия град.

Донал писа надълго и нашироко колко много харесала книжката с акварелите, която Елизабет му изпрати. Наложиха се Айлийн да му даде лист хартия към картичката. Найем написа дълъг и объркан отчет за живота в училище, претъпкан с разни деца, за които Елизабет никога не бе чувала, нови монахини и приятелки, които едва са проходили, когато Елизабет замина. Морийн описа подробно бебето — Брендан или Брендан Ог, както го наричаха, за да го различават от баща му. Пеги се подписа на една от картичките, а Айлийн написа дълго писмо за промените и събитията в градчето. Тя разказа и за новия кабинет на Ешлинг — точно до вратата, на малък подиум, където била далеч от хората, но все пак достатъчно близо, ако искала да отиде при тях. Айлийн обясни, че Джоани Мъри се върнала от Франция и щяла да заминава за Дъблин, за да работи в една фирма, вносител на вина. И тъй като в момента нямало какво да прави, идвала в магазина на О'Конър и разсейвала Ешлинг. Но написа с гордост и че Елизабет сигурно ще се зарадва, като научи, че мис О'Конър — както сега я наричали в магазина — обяснявала, че работата си е работа, и дори братът на Джоани Мъри — Тони — дошъл там един ден и казал същото.

Айлийн й писа, че не виждат често Морийн, Брендан и малкия Брендан Ог, защото семейство Дейли се държали властно и искали да

командват. Това обаче щяло да се промени с течение на времето. В онова семейство имало много възрастни жени, лели и братовчедки и бедата била в това, че не им стигали грижите за кокошките и пуйките, ами искали да изкарат душата на всеки нов член на семейството. Всичко това щяло да се оправи, когато братята и сестрите на Брендан Дейли се оженили и имали деца, което щяло да смъкне напрежението от Морийн.

Писа ѝ, че Донал още страда от белите си дробове, че трябва много да се пази, да не се преуморява или да настива, ала слава богу, е много по-добре. Бил станал хубав петнайсетгодишен младеж, висок колкото Елизабет, когато била на същата възраст. Стигал най-горната лавица на библиотеката в дневната, без да се повдига на пръсти. Пеги се срещала с един много приятен човек на име Кристи О'Брайън. Той работел в една ферма близо до бащината къща на Брендан Дейли. Айлийн се надявала — заради доброто на Пеги — да се оженият, защото Пеги вече била прехвърлила трийсетте и нямала голям избор, но, от друга страна, тайно ѝ се искало на Кристи да му омръзне и тя да остане при тях.

Понякога Елизабет си мислеше, че ако трябва да разчита на Ешлинг за информация от Килгарет, това би означавало да приеме, че животът там е замрял в деня на нейното заминаване.

За своя утеха Елизабет установи, че монахините не са имали право. Джони продължи да я уважава и след това. Дори я харесваше много повече и тя се чувстваше голяма, горда и самоуверена, когато беше с него. Щом потеглиха към Лондон в поройния дъжд, той изглеждаше по-весел и по-щастлив от всякога. Елизабет наблюдаваше лицето му, докато той шофираше, и се чудеше как може да разказва с такава лекота за странния стар фермер, който му позволил да застреля зайците, как ще уплътнят микробуса отвътре, за да не тече и какво ще каже мистър Ворски за съкровищата, които му носят. Знаеше, че той сигурно мисли как са правили любов, макар че външно беше много хладнокръвен и спокоен. Тя също се успокои и започна да бърби весело с него, вместо да изпада в мрачно настроение за случилото се снощи. Това, доколкото разбра, му достави удоволствие и от време навреме той погалваше ръката ѝ и казваше:

— Много си сладка, да знаеш.

Никой в колежа не забеляза, че Елизабет е загубила девствеността си. Кейт я попита дали е прекарала добре почивните дни и ѝ разказа за едно ужасно събиране, на което откраднали чист спирт от лабораторията, изпили го с лимонада и на всички им станало лошо.

Баща ѝ също не забеляза никаква промяна у нея. Той се беше притеснил и се суетеше, защото онази досадна мисис Елис искала да дойде да му помогне в подготовката за играта на бридж, но той ѝ казал, че дъщеря му ще бъде вкъщи. А сега Елизабет закъсняла и той не бил готов.

— Тази вечер е мой ред да посрещам гости. Ти винаги правиш сандвичите... и разни вкусотиини — започна да хленчи той.

— Да, татко, тази вечер е твоя и можеш сам да си направиш вкусотиини и сандвичи. Има бисквити, малко сирене, хляб и масло в килера. Ти приготви всичко тази вечер.

— Но ние не сме се разбрали така...

— Възможно ли е някой да се разбере с теб, татко? Отговори ми. Може ли изобщо да се договорим за нещо? Току-що се върнах от посещение при съпругата ти. Бившата. Жената, за която си се оженил преди двайсет години... И която вероятно си обичал. Но пита ли ме нещо за нея? Нито дума. Майка може да е в болница и да бере душа, но това изобщо не те интересува. Може да е ужасно нещастна. Или милион други неща. Ала ти не зададе нито един въпрос. Тя поне ме попита как си, Хари — също. Искаха да знаят как живееш. Но в твоето ледено сърце няма място за тях.

Елизабет щеше да се разплаче.

Баща ѝ седна.

— Това е неуместно — рече той с вид на ученик, принуден да понесе наказание, без да знае какво е провинението му.

— Дай ми този проклет хляб. Ще ти намажа филиите с масло. Ще отрежа коричките, ще приготвя подноса...

— И ще сервираш, нали?

— Това вече е прекалено! Досега не знаех какво разбира майка под студена риба.

— Бях сигурен, че Вайълет и онзи мъж ще те настроят против мен. Знаех си, че са имали това предвид, когато толкова настойчиво те канеха.

Елизабет го погледна потресена и изведнъж се разплака. Опитваше се да не гледа през пръстите си как баща ѝ премества хляба, за да не се навлажни от сълзите ѝ и да стане негоден за сандвичите.

Мистър Ворски забеляза. Той беше единственият. Видя промяната у Елизабет и беше сигурен каква е причината. Тя говореше така, сякаш беше част от семейството, начело с него и Ана Стреповска и наследника им Джони. Държеше се така, като че ли щеше да се омъжва в кралското семейство. Стефан Ворски се присмя над въображението си, но наистина беше така.

— Мистър Ворски, чудя се дали не си мислил за нова табела на магазина? В колежа ни учат да рисуваме букви... Снощи казах на Джони, че нещо на фона на златен лист би било много подходящо... Той каза ли ти? Не? Е, не искам да натрапвам идеите си...

Друг път казваше:

— Джони и аз ще рисуваме името на магазина ти на микробуса. Искаш ли, или предпочиташ да бъдеш по-дискретен? С Джони се обзаложихме на два шилинга, но няма да ти кажа кой на какво мнение е.

Мистър Ворски сподели съмненията си с Ана Стреповска, но тя изсумтя и каза, че имал буйно въображение.

— Колко типично за един мъж да мисли така, когато жената изглежда щастлива.

Мистър Ворски не беше подготвен да спори за принципите и различните виждания, но беше готов да се обзаложи на каквато и да е сума, че има право за Елизабет.

Елизабет непрекъснато се тревожеше какво ще стане по-нататък. Дали Джони ще се опита да го направи отново, къде и кога? И дали да се съгласи с готовност, или да се опита да се придържа към версията, че онази нощ в хотела е станало случайно? Мислеше и за противозачатъчните средства. Джони каза, че е внимавал и няма опасност. Тя нямаше достатъчно опит, за да разбере какво имаше предвид, но той вероятно искаше да каже, че в нея няма малки сперматозоиди, които биха могли да я оплодят, а е направил така, че те

да попаднат върху хотелския чаршаф. Лицето ѝ още пламваше, като си помислеше за камериерката, която е оправяла леглото на следващия ден, но щеше да бъде много прозаично и неуместно, ако се бе опитала сама да изпере чаршафа.

Джони ѝ бе казал, че следващия път ще донесе „едно нещо“ и тя бе кимнала спокойно, ала той не спомена нищо повече по този въпрос. Все пак беше изключително мил и изглеждаше много радостен, когато тя се отбиваше на връщане от лекции и дори не отиде в колежа в петък следобед, а остана да разглежда новите придобивки — лакирани и подредени за събота.

— Утре вечер ще те заведа на кино, ако си свободна — предложи той. — После ще отидем у нас и ще ти приготвя моя специалитет.

Елизабет му се усмихна.

— Сигурно ще ми хареса. Заек ли ще бъде?

— Не, мила, консервирано свинско. Как ти се струва?

Тя кимна щастливо.

— А, Том и Ник няма да са там. Ще пътуват през почивните дни — добави той уж между другото. — Така че апартаментът ще бъде на наше разположение и няма да ни досаждат със закачките си.

— Аха.

Елизабет разбра и остана много доволна. На следващата сутрин използва част от спестяванията си, за да си купи красиви пликчета, сложи в чантата си четка, паста за зъби и пудра и каза на баща си, че ще ходи на кино, после на събиране, и че вероятно доста ще закъснее. Той изслуша това с обичайния си пораженчески вид, с който приемаше всичко. Тя имаше ключ, така че нямаше да има проблеми. А, и ако може, баща ѝ да разтреби и почисти кухнята, в случай че някой я докара и тя го покани да пият какао.

Джордж дори не ѝ пожела приятно прекарване.

Том и Ник не пътуваха често. Том работеше в магазин за двигатели, а Ник — в туристическа агенция. И двамата ласкаеха Елизабет и я смятаха за новата приятелка на Джони — израз, който започна да я безпокои. Когато го смениха с „момичето на Джони“, Елизабет се успокои. Те винаги се шегуваха галантно пред нея.

— Ако дамата ти омръзне, Джони, непременно ми кажи. Може да те сменя...

Всеки имаше отделна стая в големия апартамент на Ърлс Корт. И макар че щеше да бъде напълно осъществимо, Джони никога не я канеше, когато другите двама младежи бяха там. Според Елизабет това се дължеше на факта, че той я възприемаше като дама и държеше да запази доброто ѝ име. Как биха се посмели с леля Айлийн на това лицемерие... Но Елизабет веднага се сети, че това би било невъзможно. Леля Айлийн щеше да бъде категорично против. Мъдростта, толерантността и безграничното ѝ разбиране не включваха това. Тя би ѝ го казала направо: „Не постъпваш правилно. Това е глупаво, безотговорно и грешно. Господ е имал основателна причина да създаде брака. За да могат мъжът и жената да намерят възможно най-добрия начин на съвместен живот, защитени от закона и онова, което всички смятат за правилно. Ти и това момче сте големи глупаци и си играете с огъня. Ако той наистина те харесва толкова много, колкото мисли, както и ти него, защо не постъпи нормално, да каже на майка ти и баща ти и да ти предложи брак? Защо те вкарва и изкарва крадешком като престъпничка, като най-обикновено момиче?“. Елизабет никога не бе чувала тези думи от устата на леля Айлийн, но беше сигурна, че тя ще каже точно това. Те представляваха смесица от други предупреждения, сурови наказания и всичко, за което бе ставало дума, докато беше в Килгарет.

Но Елизабет решително разтърси глава. Тя беше голяма жена, на деветнайсет години. Живееше в Лондон, а не в затънтено градче като Килгарет. Не изпитваше всичките онези католически страхове от грехопадението, нескромността и безнравствеността. Хората в действителния свят не мислеха така. Леля Айлийн беше старомодна. Прекрасен човек, ала старомодна.

От време навреме Елизабет имаше възможност да кани Джони в Кларънс Гардънс. Не че баща ѝ преспиваше другаде. Но следобед го нямаше. Джони често ходеше за доставки и през деня микробусът беше на негово разположение. А и Елизабет можеше да се измъкна от някои лекции или упражнения. Двамата обкръжаваха всичко с голямо вълнение — лекия обяд в кухнята, залостването на външната врата, в случай че стане невероятното и баща ѝ се върне от банката преди шест и двайсет и три. После се качваха горе, в спалнята на Елизабет, където

леглото беше тясно, но светлината беше романтична. Някои от по-яркосините неща бяха заменени с други, избрани от нея.

Веднъж Джони бе кимнал с глава към по-удобната голяма спалня, но Елизабет безмълвно му даде да разбере, че това е невъзможно. Сега тя го обичаше толкова много, че се разбираха без думи. Той също беше доволен от нейната топлина и отзивчивост. Непрекъснато ѝ повтаряше, че е истинско малко сладурче във всяко едно отношение.

Понякога, докато лежаха в тясното ѝ легло и дружески пушеха от една цигара, тя имаше чувството, че никога не е изпитвала такова блаженство, но не забравяше, че не бива да прекалява — да го кара да се кълне, че я обича, и да ѝ обещава, че винаги ще ѝ бъде верен. Не трябваше да наемква за нищо постоянно. Той беше щастлив така и я обичаше, и нищо не помрачаваше лицето му.

Понякога Джони говореше за хора, които бяха нарушили правилата на играта.

Том имаше приятелка — симпатична малка кукличка, ала годещият пръстен беше на първо място в списъка от изискванията ѝ, и тя все го водеше у тях при майка ѝ.

— О, боже, и аз те заведох да се запознаеш с майка — каза дяволито Елизабет.

— Да, но не го направи с блеснали очи — засмя се Джони.

Той си бе купил кутийка с ужасни презервативи, които изглеждаха съвсем не на място, когато ги сложеше, и явно го дразнеха. Елизабет се зачуди какво би могла да направи, за да ги избегне. Не искаше да разчита на безопасния период, благодарение на който в Ирландия имаше такива многобройни семейства. Кейт и другите момичета от колежа ѝ казаха, че и тогава е опасно, и че всъщност подобен период не съществува.

— Но не може ли жената да направи нещо? — попита тя Кейт, като се почувства пълна глупачка.

Кейт отговори, че има много способности и ѝ ги описа, но те ѝ се сториха много по-неприемливи от гумените презервативи и Елизабет остави нещата така, както бяха. Джони също не измисли нищо и тя предположи, че всички се примиряват с това положение.

По време на тези интимни мигове той ѝ разказа повече за себе си. Говореше шеговито за майка си, не беше близък с брат си, нямаше

абсолютно никаква представа къде е баща му и дали има доведени братя или сестри.

Когато майка му пишеше весели, повърхностни писма, той изглеждаше доволен и разказваше на Елизабет по нещо от тях. Ала когато пишеше колко е самотна и колко ѝ е тежко, че има двама неблагодарни сина, Джони махаше отегчено с ръка.

— Сприхава стара вещица — казваше той, без ни най-малка загриженост.

— Ще ме запознаеш ли с нея? Ще ме заведеш ли да я видя? — попита веднъж Елизабет и тутакси разбра, че е допуснала грешка.

— Защо? — намръщи се Джони.

— О, знам ли, ами например, за да ѝ кажа да престане да бъде такава сприхава стара вещица и да ядосва хубавия си син — засмя се тя, като се опита да заглади нещата.

Получи се.

— Добре, защо не? Ще отидем някой път — отговори Джони.

За рождения ден Джордж ѝ подари кутия за бижута. Отиде в магазина на мистър Ворски, за да се посъветва с Джони за подаръка. Срещал се бе с него пет-шест пъти и мислеше, че е приятен младеж, вече съдружник на мистър Ворски в магазина, който в никакъв случай не биваше да наричат „за стари вещи“.

Каза, че иска да изненада Елизабет и може да даде от трийсет шилинга до две лири. Джони го поведе из магазина и му предложи една старинна кутия, като каза, че струвала точно трийсет шилинга. Джордж измърмори, че това са доста пари за една празна кутия, но я купи. Джони пушна девет лири в чекмеджето за парите, за да не бъде измамен мистър Ворски, и купи за Елизабет брошка от марказит със синя птица.

Елизабет знаеше каква е стойността на красивата кутия с дърворезба и беше трогната и изумена, че баща ѝ е похарчил толкова много пари за нея. Джони не спомена нищо. Той ѝ помогна да намери книга с акварели за Ешлинг. Двамата ги разгледаха и тя му разказа за планините в Уиклоу, за река Слейни в Уексфорд и за старите полуразрушени къщи с красиви врати в джорджиански стил, покрити с увивни растения.

— Може би трябва да отидем там с два микробуса. Стефан ще трябва да купи още един магазин, когато се върнем. Знаеш ли, тази идея не е лоша. Ще заминем през лятото. Ще закараме микробуса до кораба, сетне ще вземем друг микробус там. Какво ще кажеш? Ще видим и приятелите ти О'Конър. Ти все казваш, че искаш да се върнеш в Ирландия. Защо не?

— Добре.

— Не си особено въодушевена. Нали каза, че много искаш да отидеш там?

— Да.

— Тогава какво?

— През лятото, добре.

Елизабет се колебаеше. Не искаше да му каже, че не желае да се връща по този начин — да влиза в домовете на хората като крадец и да отнася старинните им ценности. Особено там, където я бяха посрещнали радушно като бежанка по време на войната. Не искаше да отива в Килгарет, след като сега беше голяма, образована, знаеше стойността на вещите и как да печели от това. Не можеше да каже на Джони, че ѝ се струва малко неудобно да отиде там с младеж, за когото не е омъжена, когато Морийн вече имаше законно семейство, а Пеги се надяваше да склучи брак с нейния Кристи. Елизабет желаше именно това — един вид споразумение. Държеше да знае какви са намеренията на Джони към нея и докато не разбере това, нямаше да го представи в другия си дом в Килгарет.

Всички бяха на мнение, че Ешлинг има неочаквано голям успех в магазина на семейството си. Това всъщност се дължеше предимно на факта, че Айлийн бе подготвила почвата за нея, ала Ешлинг не го съзнаваше.

Айлийн бе настояла в магазина да има специални помещения за двете деца. Шон мислеше, че това е пълна глупост и смехория, и ѝ го каза.

— Но не виждаш ли, че те искат да имат там истинско място и работа? Ако Еймон мисли, че е само твой служител, а Ешлинг — че ми помага, с какво тогава ще се гордеят?

— С какво ли? Ами няма ли да са доволни, че целият бизнес е заради тях? Ще бъдат собственици, няма да са като половината деца тук, които емигрират. С това ще се гордеят. Никой не попита мен или теб дали сме горди, като се бъхтим денонощно...

— Е, гордост не е най-подходящата дума — съгласи се Айлийн. — Опитвам се да ги накарам да правят разлика между дома и работата, за да не бъдат груби с теб или да ми отговарят, както когато им кажем да направят нещо вкъщи.

Айлийн постепенно постигна своето. Разчистиха един ъгъл, боядисаха го, сложиха врата и той се превърна в кабинет на Еймон. Обясниха надълго и нашироко, че за местните фермери е важно да знаят къде да намерят Еймон и че трябва да се обръщат към него на малко име, защото селяните не обичат много думата „мистър“. Всички казваха на баща му Шон, но Айлийн беше „мисис О’Конър“, както и Ешлинг щеше да бъде „мис О’Конър“.

В кабинета на Ешлинг имаше съвсем нова пишеща машина, истински канцеларски стол и шкаф за счетоводните книги, описите и документите. Не беше като в кабинетчето на Айлийн, където навсякъде бяха разхвърляни книжа, а съвременен и подреден, точно както ги бяха учили в търговското училище. Една от преподавателките дори заведе групата си да видят работното място на Ешлинг като пример и това я зарадва много, за разлика от съученичките ѝ.

Еlegantната ѝ зелена престилка и припреният ѝ, наперен вид ѝ придаваха необходимия авторитет. Горкият Джеми, чието умствено състояние не бе отбелязало никакъв напредък, а силите му бяха отслабнали, я наричаше мис О’Конър.

— Нямам нищо против Джеми да ми вика Ешлинг, нали ме познава от бебе — сподели Ешлинг пред майка си още първия ден.

— Не, той е доволен, че те нарича „мис“.

— Но, мамо, нали знаеш, че не е с всичкия си. Не искам да си придавам важност пред горкия Джеми.

— Съвсем не е така, дете. Той е доволен, че се държи като другите. Само бъди любезна с него, особено пред хората. Това наистина ще му хареса.

Ешлинг си спомни, че майка ѝ винаги се бе допитвала до Джеми.

— Къде мислиш, че трябва да сложим новите абажури, Джеми? Сещаш ли се — онези, които пристигнаха миналата седмица?

Джеми спираше да чисти пода и казваше:

— Не знам, мамо, може би в задната стая.

— Мисля, че имаш право, Джеми. Благодаря. Точно там трябва да бъдат.

Години наред Ешлинг бе слушала подобни разговори — леко нервни и объркани. Защо майка ѝ питаше Джеми? Сега разбра. Мама беше по-умна, отколкото изглеждаше.

През първите няколко седмици Айлийн ѝ обясни сложната система от кредити. Показа ѝ ведомостите за надниците, спестовната книжка, счетоводните книги за доставките и документите за платения подоходен данък. После слушаше внимателно, докато Ешлинг разказваше за по-прегледни, находчиви и ефикасни начини за ежедневните отчети.

Понякога грешките, пропуските и бъркотията се струваха на Ешлинг жалки и елементарни.

— О, мамо, не виждаш ли, че си удвоила работата си, като не си подредила всичко по азбучен ред? Сега ще свършваме за два пъти по-малко време. Не разбирам защо не си го направила досега. Ще отнеме само два дни.

Айлийн се съгласи, че това е сериозен пропуск от нейна страна. Каза, че не е имала достатъчно време, защото се е грижила за магазина заедно с Шон, оглеждала купувачите, за да прецени кому да отпусне кредит и кого да накара да побърза с плащането, молела банкера за допълнителни заеми и се грижела за един дом със своеволна прислужница и шест деца. Вместо да прави списъци от задълженията си, тя можела да поработи върху азбучния указател. Айлийн похвали дъщеря си и каза, че може би трябва да отидат в Дъблин и да купят истински счетоводни книги с азбучен индекс.

— Защо? Не мога ли да ги направя сама тази вечер? — възрази Ешлинг.

— Никаква работа у дома. Ако работеше при семейство Мъри или в хотела, щеше да бъдеш бясна, ако ти дадяха работа за вкъщи.

— Мамо, ти си велика, но какво друго да правя?

— Можеш да излезеш и да хвърлиш едно око на мъжете от този град, за да видиш дали няма някой подходящ за теб.

— Мамо, колко пъти да ти казвам, че не съм създадена за мъже, а дори и да бях, в този град няма нищо интересно — пълна скръб е по

отношение на мъжете.

— Ти мислиш така.

— Честна дума, мамо, когато реша, че ми е дошло времето, ще отида в Дъблин и ще го претършувам, но тук няма никой, с когото бих желала да ме видят дори мъртва.

Джоани каза, че в Дъблин имало страхотни мъже, ала беше трудно да се определи точно какво има предвид. Имали автомобили, били облечени с костюми, пиели кафе на Графтън стрийт, седели в парка и ходели на конни надбягвания.

— А как си изкарват прехраната, къде работят?

— Не знам — призна Джоани, защото тази мисъл не ѝ беше минавала през главата.

— Тогава откъде имат пари? Богати ли са?

— Мисля, че повечето са студенти или работят за бащите си.

— И аз работя за баща си — рече гордо Ешлинг. — Но няма да ме видиш да кисна в кафенетата по цял ден.

— Защото тук няма кафенета и никой не кисне в тях — отговори Джоани.

— Май имаш право.

Джоани не може да ѝ обясни с какво точно се занимава. Дните, в които двете се кикотеха и намираха за интересни и най-обикновените срещи, бяха отминали. Ешлинг мислеше, че това е по вина на Джоани, която умишлено криеше и говореше уклончиво за действията си. Но после се сети, че Елизабет също е сдържана и не иска да пише откровено, както разговаряха, докато беше в Килгарет. Вероятно така става, като пораснеш — преставаш да се кикотиш. Мама нямаше истински приятелки, с които да разговаря. Може би възрастните преставаха да споделят с хората разни неща и започваха да лицемерничат. Ето например Морийн — вечно е с онова отвратително семейство Дейли. Това не може да ѝ харесва. Сигурно мрази ужасните сестри и лели на Брендан, и целия му род. Приятелствата трябва да са само за младите. Найем вече имаше приятелка — Шийла Мориарти — и двете пицяха от смях за нищо.

Ето и приятелството на мама с майката на Елизабет... То не продължи дълго, а мама все казваше, че години наред са били най-добрите приятелки в училище. Вероятно това беше признак, че си пораснал — осъзнаваш, че приятелствата не са важни.

— Напоследък не се виждаш често с Джоани. Да не сте се скарали? — попита Тони Мъри, когато един ден дойде в магазина да купи електрически шнур.

— О, съвсем не, но тя е заета. Има си приятели в Дъблин и ще ходи там. Аз съм вързана тук по цял ден, а вечер няма какво да се прави. Този град е ужасен, нали, Тони?

— Ти идваше често у нас и ни размиваше с небивалиците си — рече той.

— Предполагам, че съм станала по-различна и вече не разправям небивалици.

— Жалко.

Той се отбиваше често и винаги разменяха по няколко думи, но не флиртуваше с Ешлинг. Еймон една вечер каза, че Тони Мъри е откачил, защото непрекъснато купувал шнулове или кутии с гвоздеи и изобщо не си спомнял дали не е взел същото предния ден.

— Ходи като насън — добави той.

— Мисля, че харесва Ешлинг — рече Донал.

Ешлинг остави вилицата си и се заля от смях.

— Тони Мъри да ме харесва? Смили се над мен, та той е толкова дърт. Как не!

Шон четеше вестник.

— Престанете да се подигравате на клиентите и да дрънкате глупости — каза той, без да вдига очи от страницата.

— Аз не дрънкам глупости, татко, а Донал. Хайде, Донал, кажи кое те кара да мислиш така?

— Видях го как те гледаше в неделя на литургията. Досуц като човек, който харесва някого.

— И как ме гледаше? — попита удивена Ешлинг.

— Като болен вол — предположи Еймон.

— Ето така — рече Найем, преплете пръсти, затвори очи и придоби умолително изражение. — Бъди моя, прекрасна Ешлинг, бъди моя!

— А може само да е блед и да му е лошо от вътрешни терзания — каза Ешлинг.

— Не — рече Донал. — Непрекъснато те гледаше по време на проповедта и сетне, когато говорехме навън, се смееше на всичко, което ти казваше, и проявяваше прекален интерес.

— Не може само да е проявявал интерес към онова, което казвам — възрази Ешлинг. — Повечето хора са омаяни от думите ми.

— Господи! — възкликна Еймон.

— Престанете да богохулствате на масата — скара им се Шон.

— А да сте виждали някой да се интересува от думите на Еймон? Може да откриете още един влюбен — подразни ги Ешлинг.

Донал прие това сериозно.

— Не, но пък и аз не гледам. Мисля, че някои от продавачките се кикотят, взимат му шапката и бягат с нея след молитвите в неделя.

— Аха, значи затова обичате да ходите на литургия — каза Айлийн. — А аз мислех, че е заради любовта ви към Светото сърце.

— Е, и заради това — каза Ешлинг, която също обичаше да се издокара и да отиде на литургия.

Там винаги имаше много хора и после всички стояха около църквата и разговаряха.

— Добре де, аз съм преследван от бедни продавачки, но принцеса Ешлинг е хванала окото на търговския принц — каза Еймон с престорено тъжен глас и всички се разсмяха.

— Няма ли да бъде потресаващо, ако Тони Мъри наистина харесва Ешлинг и се оженят? Ще имаме много пари и градинари като тях — каза Найем.

— За какво са ти градинари, като нямаме градина? — рече Еймон.

— Защо искате да ме омъжите точно за Тони Мъри? — проплака Ешлинг. — За този старец! Та той е почти на трийсет години, за бога. От поколението на мама и татко.

Но естествено, щом видя Тони Мъри на следващата вечер в киното, тя започна да кокетничи, да се кикоти и да му хвърля подканващи погледи, само за да провери дали в подозренията на Донал има поне зрънце истина.

За нейна изненада Тони Мъри остана доволен от държането ѝ.

— Ще дойдеш ли утре вечер? — попита я той.

— Това само общи приказки ли са, или покана? — изкикоти се тя.

— Покана — отговори той.

— Искаш да кажеш, че ме каниш на кино?

— Питам дали би желала да отидем на кино — каза той, след като го беше принудила.

— Ами, приемам — каза Ешлинг.

— Тогава ще се срещнем тук.

Двамата погледнаха афиша — „От полза за нацията“.

— Чудесно.

Настъпи мълчание.

— Трябва да е хубав — рече Тони.

— О, да, би трябвало.

— Добре, че смениха филма.

— Правят го всеки четвъртък.

— Да — повтори Тони Мъри и се разделиха.

Ешлинг се кикоти през целия път до вкъщи, след като настигна Джуди Линч и Ани Фицпатрик.

— Утре вечер имам среща. Тони Мъри ще ме води на кино.

Те останаха смаяни.

Ешлинг се чудеше защо той няма приятели сред връстниците си и се надяваше да не е извратен или нещо подобно.

Разказа случката на мама и попита не е ли изумително, че Донал е имал право.

— Само защото Тони те е поканил на кино ли? Това не означава, че те харесва, пък и както ми разказа цялата история, ми се струва, че ти си го предложила — каза Айлийн неочаквано строго.

— Мамо, какво има? Защо се ядоса? Аз само се шегувах.

— Съжалявам.

Айлийн рядко се извиняваше, дори и ако се държеше грубо, и Ешлинг се изненада.

— Да, имаш право. Казах го малко необмислено.

Айлийн махна очилата си. Четеше, когато Ешлинг влезе. Шон вече си беше легнал. Изглеждаше уморена.

— Не знам. Мисля, че понякога не съзнаваш колко си привлекателна, Ешлинг. Наистина си красиво момиче. Можеш да завъртиш главата на всеки мъж, а още си толкова глупава. Ще се увлечеш по него и ще стане една бъркотия...

— Но, мамо, казвам ти — беше само на шега. Той е стар, може да ми бъде баща.

— Миличка, той е само единайсет години по-голям от теб. Ерген. Иска да се задоми. Не се интересува от баловете и танците в Дъблин, а пие с мъжете. Майка му изгаря от желание да го ожени — време му е. Сега разбра ли какво искам да кажа? За него цялата тази история може да не е шега — затова се притеснявам да не свържат името ти с неговото, без да има причина.

— Но защо ще свързват името ми с неговото, мамо? Да не би да ходя сериозно с него? Правиш от мухата слон.

— Килгарет е малък град. Нямаш представа колко обичат да клюкарстват хората тук.

— Но, мамо, за какво има да се клюкарства? Не могат да кажат, че ме е зарязал, ако не се държа сериозно с него.

— Не, дете. Разбира се, че не могат. Хайде да угасим лампите, да си лягаме и да прекратим това глупаво бръщолевене.

Мила Ешлинг,

Разкажи ми повече за Тони Мъри. Последния път, когато спомена за него, беше за някакъв инцидент — той заловил Джоани в нещо, което също не беше ясно обяснено... Но аз мислех, че той е много възрастен, нещо като чичо. А ти ходиш с него на кино по два пъти седмично вече повече от месец. Има ли нещо между вас? Намеква ли ти за нещо? Бих искала да ми кажеш, аз мога да пазя тайна. Намирам се на много километри от Килгарет, в друга държава. Мисис Елис, онази ужасна жена, която си е наумила нещо за баща ми, наистина полага големи усилия. Наближава петдесетият рожден ден на татко и тя непрекъснато повтаря, че искала да организира малко тържество в чест на „половинвековния юбилей на баща ти“. За да я разубедя, рекох, че вкъщи ще има тих семеен обяд, и тя трябваше да се задоволи с това. Чичо Шон стана ли на петдесет? Празнувахте ли? Един семеен обяд не е много забавен, защото ще бъдем само татко и аз, но може би когато разбере, че съм изгонила мисис Елис, ще се зарадва. Често се виждаме с Джони. Трудно е да ти разкажа за това. Опитах се, но скъсах листа, защото звучеше като

сантиментална любовна история... А в действителност не е така. Аз само го харесвам и той мен... Но не си казваме, че се обичаме или нещо подобно. Бих ти обяснила по-ясно, ако се срещнем. Питаш ме как изглежда. Мисля, че прилича на Кларк Гейбъл, но е по-слаб и без мустаци. Това звучи смешно, но всъщност се опитвам да ти обясня, че е чернокос и много хубав. Хората го заглеждат, но той не ги забелязва. Ще ти пиша какво е станало с татковия рожден ден. Поздрави всички. Понякога пиша на леля Айлийн, както знаеш, но не споделям никакви тайни, само обикновени писма. Ала не съм ѝ писала от известно време, защото съм много заета. Тук нещата са толкова сложни! Надявам се, че ме разбираш.

С обич, Елизабет

Мила Елизабет,

Значи прилича на Кларк Гейбъл, а? Невероятно! Нищо чудно, че си траеш за него и го криеш. Разбирам защо ти е трудно да го опишеш. Знаем, че и двете не ни бива много по писането, но сега имам намерение да променя това. Ще се опитам да ти опиша Тони. Той е много стар — на трийсет години е и скоро ще стане на трийсет и една. Бил е в университета, но не го е завършил. Учил е бизнес в Лимерик и сега ръководи семейната фирма. Изглежда, много ме харесва. Не знам защо. Слага ръка на врата ми и го стиска, което е ужасно, и ме целува в колата, като се опитва да вкара езика си между зъбите ми, но аз не му позволявам. Всичко стана малко случайно. Не ми допада особено. Той казва, че съм красива, което гали слуха ми. Идва често да говори с мама и татко и всички знаят, че се интересува от мен, така да се каже. Татко не знае какво да прави, направо е обезумял. Тони не е като Брендан Дейли, защото цялото им семейство са непрокопсаници и всички знаят това. Тони Мъри наистина е изгодна партия за женитба. Мама не казва нищо. Тя мисли, че си играя с чувствата му. Представяш ли си! Ешлинг О'Конър да си

играе с чувствата на такава изгодна партия. Както и да е, не изпитвам нищо особено към него. Би ми харесвал повече, ако не изглеждаше толкова глупав и не дишаше и не пуфтеше толкова много в колата. Тони определено не прилича на Кларк Гейбъл. Преди всичко той е по-дебел. Има черна къдрава коса и е малко четвъртит. Е, разказах ти всичко, затова не можеш ли и ти да седнеш и да го направиш? Аз не късам листата, макар че това за целувката звучи отвратително.

С обич, Ешлинг

Мила Ешлинг,

Ще ти пиша за всичко, обещавам. След около две седмици. Тук стават толкова много неща. Много съм заета. След две седмици. Всичко. Пикантни подробности, нищо няма да спестя. Чакай с нетърпение.

С обич, Елизабет

P.S. Обичаш ли Тони Мъри поне малко?

Баща ѝ каза, че не иска никакво празненство по случай половинвековния си юбилей. Нямало какво толкова да се чества. Това разтревожи Елизабет.

— Ти си единственият баща, който имам, и ще ставаш на половин век. Мисля, че трябва да организираме нещо. Възможностите са следните — мога да те заведа на ресторант и да поръчам бутилка вино. Имам малко спестени пари. Ще ми бъде много приятно, татко. Или можем да поканим тук всички от бридж клуба, неколцина твои колеги от банката, един-двама съседы и да се повеселим...

— Не, партньорите ми няма да се забавляват, щом няма да играят бридж — възрази Джордж.

— Добре, тогава само ние двамата.

— Но в ресторант е много скъпо — каза баща ѝ.

— Тогава ще поканя Джони на вечеря в събота, ще пием вино и ще похапнем вкуснотици.

— Няма да е лошо — съгласи се баща ѝ, успокоен, че няма да му се налага да прави каквото и да било, освен да приеме онова, което му поднесат.

Беше изключително доволен, че е успял да избегне официалното тържество.

— Той е добро момче. Бива го за компания. Ще ми бъде приятно да дойде на вечеря — каза Джордж.

Да, на всички им беше забавно в компанията на Джони Стоун. Ала предстоеше най-трудното — да го покани на вечерята.

— Нали няма да помислиш, че се опитвам да те оплета в мрежите на брака, ако те помоля за една услуга?

Лежаха завити в апартамента на Джони, четяха неделните вестници и пиеха мляко със сламки.

— Хм... Говориш като жена, която иска да ме обвърже — рече той, като продължи да чете вестника.

— Не, далеч съм от тази мисъл. Само че татко скоро ще стане на петдесет години, а няма близки приятели... Така че намислих да приготвя специална вечеря... Би ли дошъл и ти, за да поддържаш разговора?

Джони вдигна очи.

— О, не, мила. Не искам да се бъркам. Рожденият ден е семеен празник.

— Но нали знаеш що за семейство сме — татко и аз... В нашия дом няма семейни традиции. Ще бъде много тъпо, ако сме само двамата. Нужен ни е външен човек, за да стане по-тържествено. Ела, мили. Моля те.

Джони поклати глава.

— Не, само ще преча. Не ме бива по официалните сантиментални случаи... Нали знаеш, че дори не искам да ходя при майка си за Коледа, защото тя държи на цялата церемония и всичко останало.

— Но ти беше страхотен с майка и Хари.

— Това е съвсем различно, скъпа. Обстоятелствата се стекоха така, че вечерта стана приятна. Нямаше официална покана, нито тържествен повод.

— Моля те, Джони. Моля те.

Той пак започна да чете вестника.

— Не, сърце мое. Не ми е там мястото. Няма да ми е приятно.

— Никога ли не правиш онова, което не ти харесва? — попита малко рязко Елизабет.

Той я погледна стъписан.

— Много рядко. Защо?

— Ами, на мен ми се случва често, както и на повечето хора. Моля те, Джони, направи ми това удоволствие. Само една вечеря. Заради татко.

— Не, скъпа, помоли някой друг.

Всичко беше решено. Той нямаше да дойде. Нямаше да ѝ направи тази услуга, дори не възнамеряваше да си помисли или да обсъди въпроса. Предполагаше, че Елизабет има други приятели — близки колкото него. Мислеше, че Кейт, Едуард и Лайънел ѝ идват често на гости.

Елизабет трябваше или да се примири с това, или да настоява за повече. Ала току-що бяха хлопнали вратата под носа ѝ. Нямаше да ѝ предложат нищо повече. Поискаше ли си го сама, нямаше да получи нищо и щеше да бъде лишена от онова, което вече ѝ бе дадено. Тя беше видяла Лили — някогашна приятелка на Джони, която дойде в магазина. Момичето го харесваше още и той безспорно се държа много мило, но Лили вече беше отхвърлена и всичко било свършило. Била направила сцена, когато Джони отказал да отиде с нея на бала на колежа... Елизабет вече беше предупредена.

— Добре — каза безгрижно тя. — Голям си егоист. Е, ще пропуснеш една хубава вечеря, това е ясно.

Тя изглеждаше лъчезарна и безгрижна. Той нямаше да разбере колко наскърбена и отблъсната се чувстваше. Нямаше да узнае от засмяното ѝ лице за потискащия извод, до който бе стигнала относно любовта си към него. Сега Елизабет знаеше, че чувствата ѝ няма да бъдат споделени и ще трябва да се преструва, ако връзката им продължи. Джони нямаше да се среща с никого. Играта щеше да се играе на негов терен и по неговите правила.

Тя се насили да чете вестника с усмивка на лице. Знаеше, че Джони я гледа.

— Ела тук, прекрасна моя — каза той и отметна завивките. — Ти си прекалено привлекателно момиче, за да четеш вестници. Създадена си да доставяш удоволствие.

Тя лежеше щастлива и гледаше тавана; той бе отпуснал глава на гърдите ѝ. Джони задряма, когато лъчите на утринното слънце проникнаха през прозореца. След малко щяха да се облекат и да отидат в някоя кръчма край реката, където той щеше да поръча джинджифилова бира и сандвичи.

Елизабет бе научила урока си. Можеше да избухне в сълзи, да го моли още, да го притесни или да се нацупи, ала той нямаше да ѝ обърне внимание и накрая щеше да отиде на закуска сам.

Не. Тя никога не бе постъпвала така и наградата беше тук, в ръцете ѝ. Той я обичаше и желаше. А това си заслужаваше някои жертви.

В една лятна нощ, когато колата кипеше от страст, набези, настъпления, откази и гърчове, Тони Мъри каза на Ешлинг, че иска да го приеме сериозно.

— Искам да знаеш, че не съм срещал по-привлекателна жена от теб.

— Това е хубаво, Тони, но няма да си махна сутиена — отговори Ешлинг.

— Радвам се, че няма да го направиш. Знам, че не си от онези, които ходят с всеки, и те уважавам заради това — каза той със зачервено от напрежение лице.

— Ами, такава съм.

Беше объркана, защото му бе позволила да отиде много по-далеч, отколкото смяташе за разумно. Е, понякога и тя се увеличаше повече, отколкото беше редно за младо момиче. Ешлинг беше неопитна и мислеше, че задоволява най-ниските страсти на Тони, като му позволява да я опипва — нали монахините казваха, че това води до смъртен грях.

Но въпреки това Тони, изглежда, я уважаваше.

— Много ми е трудно да продължавам с тези... излизания — каза той.

— О, на мен ми харесва да излизам с теб — рече Ешлинг, като нарочно се направи, че не го разбира.

— Не, нямам предвид това. Знаеш какво искам да кажа. Толкова много те харесвам, че искам непрекъснато да си до мен...

Ешлинг реши, че това е много близо до предложение за брак. Тя се вгледа за миг в лицето на Тони, като че ли бяха непознати.

Той беше достатъчно привлекателен. Имаше як врат и хубави черни очи. Другите момичета й казваха, че е хубав и изискан мъж. Знаеше, че баща ѝ би одобрил брака им. „Ще направиш добре, ако се омъжиш за някой от семейство Мъри, момиче“, казваше уж на шега той, ала тя знаеше, че го мисли сериозно. Мама се въздържаше, но само защото смяташе, че Ешлинг е прекалено лекомислена.

„Ами да, лекомислена съм — помисли си Ешлинг с внезапна убеденост. — И няма да се оставя да бъда въввлечена в нещо, за което не съм сигурна. Няма да му позволя да ми направи предложение и да се налага да отговарям с да или не. Ще го отлагам, поне веднъж в живота си ще действам хитро.“

Тя го целуна леко по челото.

— Ти си привлекателен мъж, Тони Мъри, и говориш такива неща, че ме объркваш. Но ти си голям и знаеш какво вършиш. А аз не знам — аз съм млада и глупава и не съм ходила никъде.

Той отвори уста да каже нещо, но тя го прекъсна.

— Ще ми се да опозная малко света преди да се обвържа с теб. Иначе ще бъде смешно. Виж, ти си бил в университета, живял си далеч от дома си, в Лимерик и Дъблин. Ходил си във Франция и Рим. А аз не съм мръдвала по-надалеч от Дан-Лере. При това с цялото си семейство. Не, ако искам да имаш някакви намерения спрямо мен, аз трябва да порасна още малко, а не да бъда само една глупава провинциалистка от Килгарет. Тогава ще пощурееш по мен.

— Аз и сега те харесвам — измънка Тони.

Неусетно Ешлинг бе успяла да го накара да се изправи и да седне. Това би трябвало да означава, че с опипванията и милувките е приключено...

— Да, но почакай, докато стана изискана. Това ще бъде една великолепно награда — изчурулика тя.

— Не искам да бъдеш изискана — настоя упорито той.

— Но не искаш ли да бъда по-разумна и малко по-фина? Хайде. Много ще ти хареса, ако съм по-умна, а не такава невежа.

— Откъде ще придобиеш всичката тази изисканост, ум и финес?
— измърмори недоволно Тони.

Ешлинг наистина не знаеше какво да каже, макар че умът ѝ работеше трескаво, за да му даде отговора, който би го задоволил.

— Ами, още не съм решила, но мисля да пътувам. Не да замина занаякде завинаги, а само да разширя миروгледа си и да видя света. Още нямам дори двайсет години, Тони. Може да ти се струвам наред, но не искам да стана като онези досадни, ограничени жени, които срещаш в църквата. Те не мислят за нищо друго, освен какво е казал свещеникът и как са облечени хората...

— Но ти никога не си...

— Да, но може би ще стана такава. Вече забелязвам признаците.

Ешлинг се беше разгорещила да защитава каузата си и почувства, че надделява. Време беше да смени темата.

— Следващата седмица ще ти кажа къде ще отида и кога ще тръгна по света.

Той изръмжа нещо в знак на съгласие и с нежелание я закара пред къщата на площада.

Майка ѝ беше будна както обикновено.

— Закъсня — укори я леко тя, без да изрази особено неодобрение.

— Знам. Поразходихме се с колата след филма и дълго разговаряхме.

Ешлинг се погледна набързо в огледалото, за да се увери, че червилото ѝ не е размазано по лицето и блузата ѝ е закопчана както трябва.

Ала майка ѝ не я огледа.

— Само чаках да се върнеш — каза тя, прибра плетивото си и започна да гаси лампите.

— Е, мамо, не беше необходимо. Знаеш, че съм разумна и че нищо... че не бих... че винаги ще се връщам.

— Разбира се, но сега ти си най-голямото ми дете. На твоите години Морийн беше в Дъблин, а с момчетата е различно. Няма значение кога ще се прибере Еймон.

— Аз не ти създавам главоболия, нали? Можеш да разчиташ на мен в магазина, излизам благоприлично с най-добрата партия в града, не съм развейпрах. Казах му, че съм прекалено млада, за да мисля за нещо сериозно. И че първо трябва да опозная света.

Айлийн се засмя.

— И къде ще отидеш? Може би в Уиклоутаун или в Уексфорд?

— Ще замина занякъде, мамо. Само за да знае, че имам изисквания.

Айлийн разроши косата ѝ и пак се засмя.

— Много си забавна. Нищо чудно, че Тони Мъри е възхитен от теб.

На масата имаше писмо от Лондон. Ешлинг го грабна нетърпеливо и го занесе в леглото си. Това беше обещаното от Елизабет писмо, в което щеше да ѝ разкаже всичко. Пък и изглеждаше дебело.

Ешлинг си взе чаша мляко и парче сладкиш от кухнята и седна на леглото си, за да се наслади на разказа.

Ала когато отвори плика, видя, че писмото е съвсем кратко. Обемът му се дължеше на четирите банкноти от пет лири — английски, с лика на краля — увити в хартиена салфетка.

В писмото не се обясняваше нищо.

Мила Ешлинг,

Глупаво ли е да си спомняш за неща, които си правил като дете, или не? Спомняш ли си как станяхме кръвни сестри, като смесихме кръвта си в шишенце и се заклехме да си помагаме, ако някоя от нас има неприятности? Сега се нуждая от помощта ти. Моля те, ела в Англия. Изпращам ти пари за билет. Тръгни веднага. Трябва да бъдеш тук в събота. Татко става на петдесет години и няма да мога да се оправя сама. Моля те, ела. Ще ти разкажа всичко, като дойдеш. Не казвай на леля Айлийн, че е толкова спешно. Престори се, че само искаш малко почивка. Моля те.

Елизабет

„Е — помисли си Ешлинг, — не е ли това истински късмет?“ Възможност да види свят и да разшири миروгледа си само десет минути, след като търсеше такава. Съдба.

Елизабет не забеляза, че гърдите ѝ наедряват, но забеляза, че менструацията ѝ закъснява. Вече три седмици. Никога не ѝ бе закъснявала повече от четири дни. Тя нарочно се опитваше да не мисли за това с надеждата, че се дължи на нервна възбуда, напрежение или някаква друга причина, за каквито бе чела в медицинските списания.

Но в неделя вечерта, след като Джони я закара до Кларънс Гардънс и замина, тя повече не можеше да не мисли за това. Двайсет и един дни. Елизабет отново провери в календарчето и дори се усмихна мрачно, защото знаеше колко много нервни момичета по света в момента правят същото. Казват си, че това не е истина, че не може да се случи точно на тях, и се опитват да се освободят от тежкия възел на страха и недоверието, който започва да стяга гърдите им.

Елизабет погледна през прозореца и видя, че баща ѝ е в градината. Неизвестно защо, безрезултатното му туткане, безуспешните му опити да насочи орловите нокти да пълзят по стената и озадачеността му, че растението пада на земята и се оплита, я натъжиха неимоверно много. Джордж изглеждаше не на петдесет, а на седемдесет години. Имаше толкова потиснат и пораженчески вид, сякаш винаги бе знаел, че не го бива за нищо.

Ако Джони беше в градината, щеше да има смях и веселие. Движение, експерименти, внезапни изблици на вдъхновение и решителни действия. Ако майка ѝ беше тук и в настроение, тя също щеше да се смее и да проявява интерес, а Хари щеше да е в стихията си, да се смее и шегува. Но баща ѝ изглеждаше така, сякаш вече беше мъртъв и всичко, което вършеше, беше някакъв непосилен дълг, наложен му от отвъдното.

Горкият татко. Нямахте за какво да живее, да се надява, дори бриджът бе разкрил неочаквани опасности с появата на онази ужасна вдовица Елис, която го преследваше. Елизабет реши да остави календарчето и да отиде да помогне на баща си.

Той се изненада, като я видя.

— О, здравей. Не знаех, че си се прибрала.

— Да, върнах се преди около час.

— Пи ли чай?

— Не, щях да те повикам, ако бях направила чай. Качих се за малко в стаята си.

— Аха.

— Какво правиш, татко?

— Какво мислиш, че правя? Опитвам се да разчистя тази джунгла.

— Да, но какво по-точно? Ако ми кажеш, вероятно ще мога да ти помогна.

— Ами... Мисля, че е безполезно...

Той се изправи. Приличаше на стара, обърквана птица.

— Тази леха ли плевиш? — попита Елизабет през стиснати зъби.

— Ами... Толкова е обрасла... Нали виждаш.

Той махна с ръка към лехата.

— Да, така е. Да започваме ли да плевим, татко? Ти започни от онзи край, а аз — оттук. Ще се срещнем в средата.

— Не знам дали ще излезе нещо.

Тя се опитваше да се владее с големи усилия; дори говореше малко по-тихо, отколкото беше необходимо.

— Защо да не стане, татко?

Произнесе думите монотонно, без следа от гняв.

— Не се знае кое е плевел... И кое цветя... Трудно се различават... Толкова е обрасло...

— Можем да изкореним тази трева. Това явно са плевели. После ще огледаме пак и ще преценим.

Елизабет стоеше и го гледаше с надежда. Не можеше ли да му вдъхне малко от своя ентузиазъм?

Той поклати глава и рече:

— Знаем ли...

Елизабет тръгна решително към малкия навес и извади няколко кашона. Разгъна единия, коленичи върху него и започна да изтръгва бурените.

— Виж, вече започва да изглежда по-добре — извика тя.

Ала той стоеше на мястото си неуверено, без никакво желание да се включи в този внезапен трудов ентузиазъм.

— Хайде, татко — извика Елизабет. — След половин час ще я направим като Кю Гардънс.

Той се наведе и отново се зае с орловите нокти.

— Това не е плевел, не го изравяй. Това са орлови нокти.

— Знаем, татко, изкоренявам само бурените. Хайде. Ще стигна до теб, ако не започнеш.

— Такава джунгла — въздъхна той. — Не мога да се занимавам с тази градина. Не и след като ходя да работя по цял ден. Никой не може да се справи с такава голяма градина, без да му помагат.

— Ти имаш кой да ти помага — извика Елизабет. — Нали аз ти помагам.

— Да, но виж в какво състояние е градината, сега човек трябва да се грижи за нея два пъти седмично.

Елизабет продължи да работи. Това ѝ отне четирийсет и пет минути. Капки пот се търкаляха по челото ѝ, дрехите залепнаха по тялото ѝ. Тя събра купчината плевели, уви я в стари вестници и я хвърли в кофата за боклук.

— Боклукчиите не искат да прибират бурени — каза баща ѝ, който в продължение на четирийсет и пет минути беше човъркал орловите нокти.

Елизабет въздъхна.

— Те няма да знаят какво има в кофата, татко, затова ги увих във вестник. Вътре може да има дори разчленени трупове — нищо няма да забележат.

Той не се засмя.

Елизабет разтреби и се изкъпа. Горещата вана можеше да предизвика менструацията ѝ. Носеха се слухове, че тя можела да предизвика дори нещо повече. Прилоша ѝ, като си помисли за това. Тя потупа корема си. Още беше плосък. Сигурно си въобразяваше. Месечните кръвотечения често закъсняваха. Светът беше пълен с излишни притеснения.

Баща ѝ беше сложил масата за вечеря. Сардини и домати с препечени филии. Елизабет бе решила твърдо да го развесели. Това се беше превърнало едва ли не в игра — като например да не стъпваш върху чертите на тротоара. „Ако не стъпя върху линиите, ще получа

отличен за есето си.“ Ей така, по същата логика. „Ако успея да развеселя татко и да го направя щастлив, ще се окаже, че не съм бременна.“

Градината явно не беше подходящо място за весели разговори. Отчаянието му от неуправляемата джунгла нямаше да се изпари, независимо колко много Елизабет хвалеше работата му, и че се съгласи да помага по един час всеки ден... Той поклати тъжно глава, сякаш в тази градина имаше неща, които Елизабет не разбираше — някакви сили, съпротивляващи се срещу любителските му опити за отглеждане на растения. Не биваше да отваря дума и за бриджа, защото можеше да засегнат темата за мисис Елис. Елизабет се опита да я избегне, но не се получи.

— Мислиш ли, че тя храни някаква надежда да дойде да живее тук, татко? — попита тя, като подреждаше препечените филии и ръсеше подправки върху доматиите.

— Нямам представа за какво мисли и на какво се надява тази жена. Тя е много елементарна. Мистър Удс допусна голяма грешка, като я доведе в клуба. Подвели са го.

— Тогавя защо не ѝ кажете да се маха, след като е толкова досадна?

— О, невъзможно е. Не можеш да кажеш на някого да не идва там.

— Ами защо не предприемете нещо друго? Да я надхитрите уж между другото, след като е толкова груба и елементарна? Искам да кажа, че не бива да ви принуждават да играете бридж с човек, когото не харесвате. Хората не трябва да правят неща, които не искат.

Думите и мненията на Джони излизаха с лекота и без никакви усилия от устата ѝ, но баща ѝ пак не беше съгласен.

— Разбира се, че се налага да правиш неща, които не искаш. Това е неоспоримо. Непрекъснато е така. О, Елизабет, мила, не слагай подправки върху доматиите за мен. Не обичам този аромат. Благодаря. Не, естествено, че хората не могат да правят онова, което искат.

— Но след като никой от вас не я харесва, татко, това означава ли, че трябва да я търпите вечно?

— Да, за съжаление.

Елизабет изстърга подправките от доматиите за баща си и когато той се обърна, ги сложи пак. Сетне постави чиниите на масата.

— Разкажи ми, когато си бил млад като мен, на двайсет години. Тогава хората не правеха ли каквото искат?

— Не разбирам какво искаш да кажеш.

— Ами, когато си започнал работа в банката, татко. Имаше ли хора, които правеха каквото искат, или всички са се подчинявали само на чувството си за дълг — трябва да се направи това или онова?

— Знам ли...

— Но ти трябва да знаеш, татко. Трябва да си спомняш. Не може да си забравил как си се чувствал на двайсет години.

— Не, разбира се, че не...

— Е, как беше?

— Много потискащо. Всички се бяха върнали от войната, имаше много ранени и осакатени. Други се перчеха. Караха те да се чувстваш така, сякаш животът ти минава по мед и масло, защото са отказали да те мобилизират.

— Това не е било по твоя вина.

— Знам, но го кажи на момчетата с униформите. Едва ли не ме обвиняваха, че съм се крил под леглото. А щом навърших осемнайсет години, аз отидох в центъра. Майка ми не ме пускаше, но аз отидох, не можех да чакам повече.

— Някои хора са ходили да се запишат и преди да станат на осемнайсет, татко. Шон, братът на Ешлинг, когото убиха, ми каза това.

— Не знам дали са го правили, или не. Надявам се, че не го казваш, защото е трябвало и аз да отида по-рано...

— Не, татко, само си спомних за Шон...

— Ами, отидох там на рождения си ден, за да се запиша като доброволец в армията на страната си, но те ме сложиха в резервите, защото не съм бил достатъчно силен. Гръбнакът ми беше слаб още тогава, затова не мога да работя в градината. Невъзможно е да поддържах сам толкова голямо място...

— Излизаше ли с други момичета, татко, преди да срещнеш мама?

— Какво искаш да кажеш?

— Искам само да знам дали си се виждал с хора и дали си излизал често, когато си бил млад.

— Нали ти казах, че това беше точно след Първата световна война?

— Да, но ние сме чували за двайсетте години, за оживлението и веселието. Как хората танцували чарлстон и носели смешни, подобни на цукала шапки...

— Какво?

— О, татко, нали знаеш каква е представата за хората от двайсетте години?

— Е, мога да те уверя, че за мен съвсем не беше така. Може би за шепа лениви и безотговорни богаташи е било така. Но не и за мен и за хората, с които работех.

— Но майка е ходила на танци като момиче, нали? Носила е такива дрехи. Виждала съм стари снимки. И тя ми е казвала, че е ходила на танцови забави. Всъщност тя често пише за тях...

— Защо ме разпитваш така?

— Татко, само се опитвам да науча нещо повече за теб. Живеем в една къща, пък аз знам толкова малко за теб...

— О, мила, не бъда глупава. Това са глупости.

— Не са. Живеем тук от години, а аз не знам дори кое те прави щастлив и кое те натъжава.

— Мога да ти кажа, че тези глупави въпроси... Какво е било преди всичките онези години... По-скоро ме натъжават, отколкото ме правят щастлив...

— Но защо, татко? Сигурно си бил щастлив на младини?

— Естествено.

— Не си ли бил щастлив, когато сте били влюбени с майка?

— Мисля, че не бива да...

— Сериозно, татко, когато ти и майка сте чакали да се родя, когато майка е отишла на лекар и той е потвърдил предположенията ѝ. Ти какво направи? Какво каза? Празнува ли?

— Моля те...

— Интересно ми е да знам. Тя се е върнала и е казала: „Сигурно е, бременна съм“, така ли? „Ще се роди през май.“ Така ли беше?

— Не си спомням...

— Татко, аз съм единственото ти дете, не може да не си спомняш!

Гласът ѝ стана писклив. Тя си напомни да говори по-тихо.

— Опитай се да си спомниш, татко. Ще ми доставиш голямо удоволствие.

Той я погледна.

— Спомням си, когато се роди — каза монотонно той. — Но не си спомням за деня, в който разбрах, че...

— Доволен ли беше, или мислеше, че това е още една грижа и трудност?

— Разбира се, че бях доволен...

— Не, сигурно си го възприел като поредната грижа. Защо беше доволен? Очакваше ли с нетърпение да се родя — мъничко бебе в количка?

— Ами, не знаех какво ще бъде с едно бебе вкъщи... Но бях доволен...

— Можеш ли да си спомниш защо беше доволен?

— Ами, смятах, че Вайълет ще бъде по-доволна, защото изглеждаше неспокойна.

— Дори и тогава?

— Да.

— И тя успокои ли се?

— Какво?

— Успокои ли се?

— До известна степен, да.

— И кои бяха най-щастливите ти мигове тогава, татко?

— Мила, този разговор не ми е забавен. Много е задълбочен и прекалено личен, дори неуместен. Хората не задават такива въпроси.

— Но как тогава да разберат какво чувстват другите?

— Задоволяват се с онова, което знаят. Не е необходимо да се знае всичко за хората.

— Не си прав, татко. Необходимо е да се знае много повече, отколкото искаш. Ти нямаш нищо против да не знаеш нищо за някого, стига той да се държи коректно.

— Това не е вярно.

— Да, но е истина. Умолявам те. Моля те да ми разкажеш за себе си, за да мога и аз да споделя нещо... Да те направя съпричастен към това, което правя и чувствам...

— Но аз се интересувам от това, което правиш, и много се гордея с теб. Не бива да ме обвиняваш в...

— Казвал ли си на майка за чувствата, мислите и желанията си и колко много я обичаш?

— Елизабет, наистина...

— Защото, татко, честно казано, ако не си го правил, тогава знам защо те напусна. Това няма нищо общо с предположението, че ти не си бил достатъчно добър или че Хари е по-добър. Тя вероятно замина, защото се чувстваше самотна...

— А ти мислиш ли, че нейният възлюбен Хари Елтън е някакъв велик философ? Сериозно ли смяташ, че той беседва за смисъла на живота, както ти искаш? Що за глупости!

— Не, мисля, че не го прави. Но го компенсира със смях и шеги. Идеалното съчетание би било, ако се намери някой, който прави и двете, но аз започвам да мисля, че това е невъзможно. Но ако ти нито се смееш, нито разговаряш, тогава ти си най-лошата комбинация...

Баща ѝ стана с обидено и зачервено лице. Устата му трепереше, ръцете бяха стиснати в юмруци. Никога не бе изглеждал по-окаян и унижен.

— Ами — измънка накрая той, — трябва да ти кажа, че не знам с какво заслужих всичко това. Работех си в градината, а ти се върна вкъщи в някакво особено състояние. Започна да критикуваш начина, по който се грижа за градината, макар че досега не ми беше помагала... Осъди начина, по който съм прекарал младостта си. Нападна ме, защото не си спомням всяка секунда от живота ти преди и след като се роди...

Гласът му звучеше като стенание.

— А сетне, като че ли не ти беше достатъчно, ме обвини в болезнени неща и объркан живот... И че майка ти е избягала от задълженията си.

В гласа му звучеше такава болка, че едва произнасяше думите.

— Не знам какво предизвика всичко това. Само мога да се надявам, че не си се скарала с твоя приятел и няма да ми се наложи отново да изтърпя подобно представление.

Никога досега баща ѝ не беше споменавал, че Джони е нейният приятел. Мозъкът му сега не би възприел, че дъщеря му и този младеж са се търкаляли голи на пода в Ърлс Корт преди няколко часа и че тя вероятно носи детето му в утробата си, и че не е имало никаква кавга и никога няма да има.

Но необходимата атмосфера не се получи. Баща ѝ не се развесели. Това сигурно означаваше, че Елизабет е бременна.

Тя стана.

— Имаш право. Скарахме се за някаква глупост. Непростимо е от моя страна, че си го изкарах на теб. Много се извинявам.

После се качи в стаята си, извади няколко банкноти от пет лири от кутията със спестяванията си и написа писмо на Ешлинг.

ДЕСЕТА ГЛАВА

По време на пътуването си до Лондон Ешлинг преживя повече приключения, отколкото през целия си живот. Установи, че е била напълно права, когато каза на Тони Мъри, че трябва да види света.

На кораба за Холихед един изключително красив мъж с разкопчано горно копче на ризата ѝ купи бренди и лимонада, без да обръща внимание на възраженията ѝ, че питието няма да ѝ хареса. Сетне я заведе на разходка на палубата, каза ѝ, че е най-красивото момиче на света, опита се да я целуне, извини се, предложи ѝ брак и накрая отиде в един ъгъл и започна да повръща. Ешлинг, която не разбра, че е пьян, ококори широко очи от ужас, но беше избавена от двама студенти в университета, които отиваха да работят в консервна фабрика през ваканцията. Те се опитаха да я убедят да замине с тях.

Във влака за Лондон се запозна с един млад учител от Уейлс, който ѝ каза, че ще живее в Лондон, защото повече не може да понася родното си село. Всички се опитвали да го накарат да се ожени. Но той искал да види света преди това. Ешлинг нетърпеливо му разказа за собствената си участ и как е решила да опознае света колкото може повече за две седмици, и че едва е успяла да измъкне тази ваканция от баща си. Уейслецът се отнесе много язвително към двете седмици и рече, че те съвсем не са достатъчни. За целта било нужно много повече време. Предложи ѝ да отидат до Франция с кораб. Но това се видя прекалено на Ешлинг и тя му обясни, че отива на гости при приятелката си, която има неприятности, и иска някой да ѝ помогне за рождения ден на баща ѝ. Учителят отбеляза, че приятелката ѝ трябва да е смахната. Да изпраща пари на някой от Ирландия, за да отиде на рождения ден на баща ѝ. При това, след като не са се виждали цели четири години. Той сложи пръст на челото си и го завъртя, за да наблегне на мнението си колко е откачена приятелката ѝ. Ешлинг се отврати от него и отново започна да чете книгата си.

На гара Юстън един мъж на средна възраст я попита дали не се е загубила и добави, че ще му бъде много приятно, ако вземат заедно такси. Ала Ешлинг търсеше Елизабет.

Тя ѝ бе телефонирала рано сутринта, след като получи писмото ѝ, и ѝ каза, че тръгва същата вечер. Елизабет говореше с отчетлив английски акцент и употребяваше думи като „страхотно“ и „готино“. Обясни ѝ, че Юстън е голяма гара, но ако Ешлинг стои до бариерата, няма начин да не се намерят.

— Когато се върнах тук преди четири години, помислих, че съм се изгубила — добави Елизабет.

— Ами да, тогава бяхме още деца — побърза да приключи разговора Ешлинг.

И все пак очите ѝ неспокойно претърсваха тълпата. Тя спря и среса косата си, за да изглежда добре. Искаше ѝ се куфарът ѝ да беше по-елегантен. Този, който майка ѝ бе използвала преди много години, беше прекалено орфан за хубавата ѝ нова тюркоазенозелена лятна рокля. Само че трябваше да избира между нови обувки и куфар, а обувките ѝ се видяха по-съществени.

Сигурно бе минала покрай Елизабет, докато се взираше в тълпата и търсеше светлорусото петнайсетгодишно момиче, но вече облечено като жена. Точно в този миг Елизабет я дръпна за ръкава...

— Ешлинг? — попита тя почти колебливо.

Ешлинг се обърна.

За миг се вгледаха една в друга, сякаш забравили всякакви думи, поздравии и реакции.

Сетне заговориха в един глас.

— Елизабет, направо ми спаси живота, като ме покани да дойда...

— О, Ешлинг, буквално ми спаси живота...

После избухнаха в смях и се уловиха за ръце.

— Може би сме като сиамски близначки, които не е трябвало да бъдат разделени. Вероятно винаги ще говорим едно и също едновременно.

— Може би — засмя се Елизабет и се опита да вдигне куфара, но той се оказа много тежък.

— Какво си сложила тук, за бога? Камъни ли?

Ешлинг го дръпна от ръката ѝ.

— Не, храна. Вкъщи всички пощуряха — торта за рождения ден на баща ти, пушен бекон и масло, увито в десет вестника и в тенекия.

Надявам се, че не се е разтекло в куфара и не е съсипало парцалките ми.

Елизабет стисна ръката ѝ и Ешлинг с изненада видя, че в огромните сини очи на привлекателната ѝ приятелка има сълзи.

— Нямах представа колко се радвам, че те виждам.

— Аз също. В автобуса за Дъблин започнах да се притеснявам, че си се променила, но ти не си. Ала си отслабнала. Това модно ли е тук, или няма какво да ядете?

Тя потупа плоския корем на Елизабет с възхищение.

— Нямах нищо тук. Станала си като дъска, както се изразяват в романите. Умирам от завист.

— О, само така ти се струва — отговори Елизабет и изпадна в един от онези пристъпи на неудържим смях, който беше толкова заразителен, че Ешлинг също започна да се кикоти, макар че не ѝ беше ясно защо.

Двете стояха под големия свод на Юстън, без да забелязват изпълнените с възхищение и интерес погледи, насочени към тях — една червенокоса и една блондинка. Бършеха очи, държаха се за ръцете и се смееха почти истерично.

Ешлинг започна да се спогажда с бащата на Елизабет още от самото начало. Елизабет не можеше да повярва на очите си, като гледаше колко добре се разбира с него. Джордж прояви съвсем слаб интерес към пристигането на Ешлинг, но помогна на дъщеря си да извадят кашоните и вехториите от стаята за гости и да ги пренесат в навеса за инструменти в градината. Елизабет положи много усилия да почисти и разкраси стаята. Набра цветя и дори купи огледало от антикварния магазин.

— Намаление за персонала — рече Джони, като ѝ го предложи на половин цена.

— Виж, не искам да мамим мистър Ворски...

— О, кога най-после ще разбереш, че е „Ворски и Стоун“? Аз съм съдружник тук, ангелче, имат ми доверие и ме обичат. Ако ти го дам евтино, ще бръкна в собствения си джоб...

— Аз работя тук, мистър Стоун... Не искам да видя как запада бизнесът, с който се гордея...

Двамата се разсмяха. Тази седмица Джони беше в прекрасно настроение. Малко се разочарова, че не могат да се срещнат заради пригответенията за приятелката ѝ от Ирландия, но го понесе леко.

— Хубава ли е? — попита той.

— Много е готина. Трябва да я крия от теб.

— Но някой трябва да ѝ покаже забележителностите на Лондон — подразни я Джони.

— Може би, но аз не мисля така. Тамошният големец иска да се жени за нея. Тя идва тук, за да си помисли по въпроса.

— Да се жени ли? За какво ѝ е да се омъжва на нейната възраст? Та тя е колкото теб.

— Знам, че е смешно — отговори Елизабет и едва се сдържа да не повиши тон. — Вероятно ще промени решението си, като види насладите на Лондон.

Ешлинг много хареса стаята, цветята и красивото огледало. Удиви се на всичко — на червените автобуси и телефонни кабинки, на спретнатите градини и редиците от къщи. Не можеше да повярва, че толкова много хора живеят на едно място.

Двете пиеха чай в кухнята, когато влезе бащата на Елизабет. Ешлинг моментално предприе атака.

— Това да не би да е мистър Уайт? Изобщо не приличате на човек, който ще навърши петдесет години — каза тя още преди Елизабет да ги запознае.

— Ами... Хм... Приятно ми е... Аз...

— Татко, това е Ешлинг — рече Елизабет, макар вече да не бе необходимо.

— О, сигурно има някаква грешка. Сериозно, мистър Уайт, моят баща е на петдесет и една, а изглежда десет-петнайсет години по-възрастен от вас. Наистина, не лъжа.

Елизабет помисли, че баща ѝ ще се свие в черупката си от това свойско държание, но, за нейна изненада, той дори започна да се перчи.

— Сигурен съм, че баща ти...

— Нямам негова снимка, иначе щях да ви го покажа. Елате и седнете, мистър Уайт. Сигурно сте уморен, след като сте работил цял ден. Удивителна страна!

Елизабет прикри усмивката си и наля чай на баща си.

— Защо да е удивителна?

Ешлинг започна да бърби весело и да разказва за всички чудеса, които била видяла от влака. Огромни градове, високи фабрични комини и стотици километри ниви. Никой в Ирландия не знаел, че в Англия има природа — всички мислели, че тук има само градове.

После скочи и разопакова хранителните продукти, като успокои Джордж, който я попита разтревожен как е минала границата.

— Не виждате ли, че на тази тенекия има надпис „Храна за персонала“? Маслото, пиленото и беконът са запазени непокътнати.

— Но, мила, ние трябва да ти се отплатим за това... — започна той.

Елизабет стисна зъби от ярост. Той не разбираше нищо от приятелство, щедрост и подаръци. Никой не беше в състояние да го убеди, че за тези неща не се плаща. Ала Ешлинг съвсем не се раздражни.

— Не, не е необходимо. Това са подаръци от мама и татко. Е, сега вече има вероятност да се включа в черния пазар — нали разбрах колко лесно мога да пренасям продукти. И ще забогатя.

Тя отметна глава и се засмя. Беше толкова жизнена и остроумна. Приличаше на цветна картина, около която всичко е в черно и бяло.

— А сега, мистър Уайт, какво ще организираме за рождения ви ден? Нали затова съм тук.

Джордж се притесни.

— Не, сериозно...

Ешлинг мигновено забеляза изписаното на лицето на Елизабет безпокойство.

— Господи, не, само се шегувах! Това е само случайно съвпадение. Просто исках да дойда да видя Елизабет...

Тя погледна през рамо, за да потърси подкрепата на Елизабет, която ѝ кимаше енергично.

— Когато я попитах може ли да дойда... разбрах, че имате рожден ден.

Лицето му се проясни.

— Е, за човек на моите години е доста глупаво...

— Съвсем не. Когато татко навърши петдесет, направихме голямо празненство. А догодина и мама ще стане на петдесет и ще вдигнем голяма веселба.

— Какво правихте на рождения ден на баща ти? — попита горкият Джордж.

Елизабет изведнъж го съжали — той приличаше на изоставено дете.

Но Ешлинг не забелязваше това. Тя бърбеше с него, сякаш се познаваха цял живот.

— Ами, падна се в четвъртък и затова отидохме при Махър. Още ходим там, Елизабет, и те често питат за теб. Това е пивница...

— И всички ходите там?

— Ами да, винаги сме го правили.

— Техните пивници не са като нашите, татко. Вътре има магазини. В единия край продават разни неща, а в другия пият.

— Никога не си ми казвала това — рече Джордж.

Ешлинг разказа как Пеги идвала четири пъти в пивницата на Махър, за да им каже, че яденето прегаря, но татко не искал да се прибира, защото трябвало да почерпи всички по случай петдесетгодишнината си. Накрая мама завела Донал и Найем у дома и ги сложила да спят, а те се събудили в единайсет часа, когато татко и Еймон се прибрали с песен. Мама рекла, че това е последният път, когато вечеряли навън като аристократите, защото само си навличали неприятности.

Джордж се смя на разказа ѝ, вместо да се нацупи, както се бе опасявала Елизабет. Обикновено баща ѝ изпиваше чая си за три минути и излизаше. Днес обаче той, изглежда, изобщо нямаше намерение да става.

— Довечера си на бридж — напомни му Елизабет. — У мистър Удс, нали?

Баща и с нежелание стана, за да смени ризата си и да се оправи.

— Той е абсолютно велик — рече Ешлинг, когато Джордж излезе от кухнята. — Никога не си ми казвала колко е изискан и хубав. Не знам за какво го упрекваш в писмата си. На мен ми се вижда много хрисим.

— Ти го предразполагаш. А аз само го карам да се чувства още по-нешастен.

— О, знам какво ще направя. Защо да не се омъжа за него? Не е много по-възрастен от Тони Мъри и да ти кажа честно, изглежда по-

хубав. Така ще ти стана мащеха и в края на краищата ще бъдем роднини.

Елизабет се разсмя, възхитена от въображението на Ешлинг.

— Страхотно. Ще вдигнем сватбата тук, а медения месец — в Килгарет. И аз ще дойда с вас.

— Да, но Уестминстър Аби е протестантска катедрала. Как се казва католическата?

— Мисля, че забравяш нещо много важно — развода.

— О, не. Отказвам се.

— Разкажи ми за Тони Мъри — с най-малките подробности.

— Разбира се. Ами къде е твоят Кларк Гейбъл? Мислех, че ще го доведеш в окови на гарата. Да не сте се скарали? Точно сега, когато изминах целия този път, за да го видя...

— Не, не сме се скарали. Но почакай, докато татко излезе. Тогава ще ти разкажа всичко. Не искам да ме прекъсне, когато влезе да каже довиждане.

— Знае ли за Кларк Гейбъл?

— Е, да, до известна степен... Но всичко е толкова сложно. А сега ми разкажи за големеца Мъри.

— Добре го каза. Ами, той е важна особа. Вечер не ходи в пивницата на Махър, а в барчето на хотела. Има кола — пакард. Ръководи семейния бизнес. Еймон казва, че всъщност не върши кой знае какво и че истинският началник бил онзи ужасен мистър Мийд. Но не обръщай внимание на Еймон. Той и приятелите му наричат Тони Всемогъщия. Е, не е толкова велик, колкото фамилията Грей, но там е по-друго — те са протестанти и имат големи къщи...

— Това още ли има значение?

— Не, но те си ги имат. Ами какво друго да ти кажа? Опита се да ме хване натясно миналия вторник, но аз му наговорих куп лъжи. Казах му, че преди да му отговоря с „да“ или „не“, трябва да опозная света. Нямах представа къде ще отида, но се връщам вкъщи и намирам твоето писмо. Не виждаш ли тук божия пръст?

— Донякъде — засмя се Елизабет.

— Затова, след като ти се обадох вчера сутринта и един час преговарях с татко да ме пусне от работа — мама естествено ме подкрепи — отидох в хотела на Мъри и поисках да говоря с Тони. Беше десет часът, а него още го нямаше. Онзи превзет Мийд рече, че

Тони може би ще дойде в единайсет. Щях да му напиша бележка, но можеше да объркам нещо, затова се вдигнах и отидох у тях. Майка му беше там. „Боя се, че Тони е в леглото“, каза тя. „В десет и петнайсет сутринта?“, възкликнах аз. Това не й хареса. „Снощи закъсна и е уморен“, обясни тя. Много ми се дощя да й кажа защо е уморен. С две думи, накрая той слезе по нощница. Майка му се въртеше наоколо, за да не се хвърлим в прегръдките си. Ала накрая се махна и аз му казах, че довечера заминавам.

— Натъжи ли се?

— Вбеси се. Защо не съм му казала? Защо му го съобщавам така изневиделица? Защо съм толкова хлапе? Обаче го турих на място. Заговорих с тих гърлен глас като във филмите. Казах му, че съм млада, но знам какво искам и че трябва да бъде сигурна. Напомних му, че не ми е предлагал нищо и не е получавал никакъв отговор, и че така е по-добре. Той ме изслуша опечалено, без да ме прекъсва. И накрая му казах, че ще чакам с нетърпение да го видя, когато се върна.

— Значи времето беше подходящо за теб, а?

— Не можеше да бъде по-подходящо. Ти направо ми спаси живота, както ти казах на гарата. Не можех да ти кажа, че искам да дойда, пък и нямах толкова пари. Но защо ми прати пари за билет? Ще ти ги върна.

— Идиотче, виж колко храна донесе! Тя струва два пъти повече от билета.

— Добре де, и да завърша — казах му, че не мога да остана повече и автобусът ме чака, и че ще се видим по-нататък. Той излезе на стълбите пред къщата — нали я помниш? Онази голямата, край реката, на около половин километър от града. „Кога е това по-нататък?“, изкрещя той. „Ами, по-нататък“, отговорих аз. Сетне се приготвих и ето ме тук.

— И какво всъщност мислиш за него? Наистина ли го харесваш?

— Не знам. Честна дума, не знам. Това, че излизаме заедно, ме ласкае, дори започнах да се перча. Всички си мислят, че ходя с него. Но...

— Какво? Искам да кажа, когато сте само двамата?

— Приятно ми е, когато ми казва, че съм привлекателна, и какво искам да прави с мен... Ако се досещаш какво имам предвид. Но

съвсем не ми харесва, като започне да ръмжи, когато се опитва да го направи.

— Как се опитва?

— Ами, мъчи се да ме съблече в колата, а аз не му позволявам.

— О, да, разбира се.

Бащата на Елизабет влезе да каже довиждане.

— Гледайте да им смачкате фасона на бриджа, мистър Уайт. Не им се оставяйте точно сега.

Джордж изглеждаше смешно доволен. Видяха го през прозореца как оправя възела на вратовръзката си и се усмихва.

— След като баща ти вече излезе, би ли извадила някакъв алкохол и да ми разкажеш за какво става дума? Какво се е случило?

— Какво?

— Каквото и да е — шери, уиски... На кораба пих дори бренди. Нямам особени предпочитания.

— Не те питам за пиенето, а защо мислиш, че нещо се е случило?

Ешлинг коленичи пред бюфета.

— Сигурно тук държиш алкохола.

— Не, глупачке, в другата стая е.

Влязоха там. В ъгловия шкаф имаше почти пълна бутилка шери и половинлитрово шише уиски.

— Мисля да започнем с шерито — каза решително Ешлинг. — Ако не ни хареса, можем да минем на уиски.

— Не е хубаво — отговори Елизабет. — Аз ще пия и уиски.

Напълниха две водни чаши с шери.

— Наздраве — каза Елизабет.

— Наздраве.

— Нещата са много зле — започна Елизабет.

— Да не би Джони Стоун да те е оставил? — предположи Ешлинг.

— Не.

— Да не се е оказало, че е женен и има деца?

— Не.

— Добре тогава, заради него ли е всичко това?

— Да.

— Нищо не ми идва наум. Каж ми какво има. Писмото ти звучеше отчаяно, макар че сега ми се виждаш добре.

— Бременна съм.

— Какво?

— Бременна съм. Менструацията ми закъснява с три седмици. Направих си тест и той е положителен. И сега ще имам бебе.

— Не!

— О, Ешлинг, какво да направя, за бога?

— Искаш да кажеш, че...

Елизабет се разплака. Ешлинг се премести до нея и сложи ръка на потрепващото ѝ рамо.

— Какво да правя? Трябва да ми помогнеш.

— Тихо, тихо. Значи си имала полово сношение с него?

Елизабет махна ръце от учуденото си лице.

— Разбира се. Как иначе щях да забременея?

— Много пъти или само веднъж?

— Много пъти. От миналата пролет.

— И как е?

— Кое?

— Половото сношение, кое?

— Ешлинг О'Конър, ти си невероятна! Разказвам ти за ужасната си трагедия, съобщих ти възможно най-неприятната новина, а ти ме питаш как било.

Ешлинг се съвзе.

— Да, съжалявам. Отклоних се от въпроса. Но ти знаеш как е, а аз — не. Чувствам се толкова глупаво, че ти разказах всички онези тъпотии, които съм правила и предполагала...

— Не, защо да са тъпотии? И аз нямаше да го направя, ако не беше Джони. С него е някак естествено, част от цялата ни връзка. Той не го смята за нещо особено, не дели хората на такива, които са го правила, и които не са. Иначе щях да съм като теб, само че тръгнах по неговия път.

— Ясно.

— Истина е, Ешлинг. Не мога повече да се преструвам. Знаех го от известно време, но не исках да го призная. В понеделник ходих на

лекар, живее много далеч. Купих си пръстен и му казах, че съм там на гости и само искам да се уверя дали е истина.

— И какво трябваше да направиш?

— Занесох урина, защото знаех, че ще трябва.

— Аха.

— Лекарят ми каза да отида пак в сряда. Така че, докато ти си се разхождала из Килгарет и си поставяла ултиматуми на хората, аз лежах на един стол — като зъболекарски, само че със стремена за краката, и лекарят ме прегледа, пипна гърдите ми и каза, че нямало никакво съмнение.

— Господи! Горката!

— Държа се много мило. Каза: „Честито, мисис Стоун“ и се опита да се усмихне весело. Но се обзалагам, че разбра истината. Рекох му, че съпругът ми ще бъде доволен, платих му трийсет шилинга, но съм сигурна, че той се досети. На тръгване ме потупа по рамото и каза: „Това често свършва по-добре, отколкото предполагате“. Отговорих, че не разбирам какво има предвид, а той ми каза само да запомня думите му. Аз обещах и ето, това е положението.

— О, Елизабет! Горката Елизабет! Какво само е трябвало да преживееш...

— Да, ала това е нищо в сравнение с другите неща, които ще трябва да преживея.

— Какво каза Джони?

— Не съм му казвала.

— Кога ще му кажеш?

— Няма да му кажа.

— Но все някога трябва да му кажеш.

— Не, няма.

— Това е глупаво. Когато се омъжиш и стане ясно, че ще имаш бебе... не можеш да го пазиш в тайна, нали? — Ешлинг изглеждаше озадачена. — Да не си изпаднала в шок?

— Ние няма да се оженим.

— Как така? Щом разбере, ще се ожените.

— Не. Той няма да разбере.

— Но той те обича, нали?

— О, да.

— Ти също.

— Да.

— И няма никаква ужасна тайна, че е обвързан с друга?

— Не.

— Ами тогава само трябва да събереш смелост и да му кажеш. А той може малко да се ядоса, защото вероятно още не иска да се задомява. Но ще разбере, че рано или късно това ще стане. И се благодари на съдбата, че живееш в голям град, където хората не те зяпат, не шушукат и не клюкарстват по твой адрес. Никой няма да преброи месеците от сватбата до раждането на малкия Джони — младши... Елизабет, защо плачеш? Положението не е толкова лошо. Той само може да започне да ругае и да псува малко, но ще му мине. Искам да кажа, че вината не е твоя. Ти не се опитваш да го оплетеш в мрежите си или нещо подобно. Участвали сте и двамата, значи проблемът е общ.

— Не, аз съм решила така — изхлипа Елизабет в носната си кърпа.

Очите ѝ бяха вече зачервени, по лицето ѝ продължаваха да се стичат сълзи. Ешлинг се разтревожи.

— Ето, пийни си още.

Тя ѝ наля още шери.

— Защо си решила така?

— Защото... — подсмърчаше Елизабет. — Разбираш ли, аз го искам отчаяно. Ще умра, ако не мога да го имам. Не искам да живея без Джони...

— Охо!

Ешлинг се стресна от тези силни думи.

— Но нали ще го имаш? Той няма да каже, че не иска да има нищо общо с теб. След като работите заедно, харесвате се, срещате се и... спиш с него. Това не е нещо случайно, от което той ще се измъкне... Нали?

Елизабет внезапно спря да плаче.

— Ето, това ще ти обясня. Може да ни отнеме цяла нощ. Именно затова те помолих да дойдеш тук. И защото си ми най-добрата приятелка. Трябваше да ти се изповядам. Не, остави ме да довърша. Реших как трябва да постъпя, но ме е страх. Умирам от ужас, че кръвта ми може да изтече и да умра. Или че може да получа някаква инфекция. Страх ме е, че ужасно ще боли, ще пищя и тя ще спре...

— Кой ще спре? — прошепна Ешлинг.

— Мисис Норис. Тя е медицинска сестра и акушерка. При нея е безукорно чисто. Така ми казаха.

Ръката на Ешлинг с чашата шери застина във въздуха.

— Нали не искаш да кажеш, че... Да не си намислила да правиш аборт?

— Това е единственото решение.

— А какво казва Джони за това? Съгласен ли е?

— Слушай, той не трябва да разбере. Знаех, че ще стане така. Трябваше да го обяснявам на глас дори на себе си. И аз не намирах логика... Но трябва да знаеш, че Джони не обича да се вълчи в живота на хората, в цялата суета, в неща, които не иска да прави... Това не е в стила му.

— Значи смяташ да се отървеш от бебето му, защото това не е в стила му? Не може да бъде!

— Дай ми шерито. Тази нощ няма да спим — рече Елизабет.

Наистина не спаха. Преместиха се горе, в стаята на Елизабет, защото баща ѝ можеше да пожелае да побъбрят. Чуха го, че се връща и отива в стаята си. По-късно отново слязоха долу и си направиха супа и сандвичи. Беше четири часът.

Очите на Ешлинг също се зачервиха. И на зазоряване тя обеща следното: че никога няма да каже на Джони за случилото се, че ще се опита да поддържа весело настроение в Кларънс Гардънс, че ще придружи Елизабет до мисис Норис и ще остане там, колкото ѝ разрешат.

— Съгласих се на всичко — каза пелтечейки тя, точно преди да се повлекат нагоре, за да си легнат. — А мислех, че имам силна воля. Но сега отстъпих пред всичко, което не одобрявам. И все пак, не разбирам защо да не родиш бебето. Сигурна съм, че той ще се ожени за теб. Не разбирам защо да не го родиш, дори и Джони да не иска да се ожени. Като те види, че живееш весело и щастливо с бебето, той ще ти се възхити още повече. Независимо колко е безгрижен. Ако направиш това... което е храбро и смело, не разбирам защо да не му позволиш да те похвали и да те п-поздрави... Но не, ти ще се срещнеш

с него следващата седмица, сякаш нищо не е било. Мисля, че си откачила, а той е най-жестокият егоист, за когото съм чувала...

Елизабет се усмихна едва-едва.

— Не, той беше пределно откровен. Каза ми, че прави само онова, което му харесва, и аз се уча от него. Правя, каквото искам. Ти си безкористната, защото ще ми помогнеш, въпреки че мислиш, че греша. Вероятно дори мислиш, че това е смъртен грях.

— Господи, почти забравих за смъртния грях покрай цялата тази трагедия, но се обзалагам, че е точно така — отчайващ смъртен грях, на всичко отгоре.

Дните минаха като в мъгла и за двете. Ходиха в магазина и видяха мистър Ворски, който се възхити на Ешлинг, на косата и на името ѝ. Накара я да го напише. Колко било хубаво! После извика Ана. И тя ѝ се удиви. И двамата бяха чували за прекрасните години, прекарани от Елизабет в Ирландия. Сърцето на Ешлинг се размекна, когато видя колко много знаят за Килгарет и многобройното ѝ семейство и как брат ѝ е бил убит през войната.

После се срещнаха с Моника Харт, която сега работеше в магазин за облекло. Тя вече не беше близка приятелка на Елизабет, ала се зарадва, като се запозна с Ешлинг.

— Нали сте кръстили котката на мен? — попита тя.

Ешлинг погледна мършавата девойка с черна престилка, накъдрена коса и оранжево червило и лак.

— Да, и още е жива. Сега е голяма, стара котка и е на по-малката ми сестра Найем. Когато Елизабет замина, тя беше предадена на Найем като стара рокля.

Моника пи кафе с тях през обедната почивка.

— Вече не виждам Елизабет заради нейния Ромео от антикварния магазин. Запозна ли се вече с него?

— Не — отговори Ешлинг. — Още не съм. Нямах го. Но изгарям от нетърпение да го видя.

Говореше шеговито, сякаш Елизабет не беше с тях.

— Хайде, Моника, кажи ми — наистина ли е толкова хубав, колкото говорят?

— Да, голям чаровник е... Истински сърцеразбивач... От онзи тип мъже, които имат власт над всички.

— О, слава богу, че животът не е филм — рече Ешлинг и погледна многозначително Елизабет, която отмести поглед встрани.

Сетне пазаруваха за тържествения обяд на Джордж. Ешлинг му купи вратовръзка в ярки цветове и носна кърпа. Елизабет му взе елегантна игла за вратовръзка и копчета за ръкавели. После тръгнаха към магазина, пред който вече беше паркиран микробусът.

— Не забравяй какво обеща — прошепна Елизабет.

— Няма — отговори Ешлинг.

Джони Стоун изскочи от магазина да ги посрещне. Държа се толкова радушно и весело, че Ешлинг остана напълно стъписана. От безкрайните описания снощи очакваше, че той ще се държи студено и високомерно и че ще говори с кратки изречения като лордовете и аристократите в безбройните филми, които бе гледала в киното в Килгарет.

— Я да те огледам хубаво. Стефан и Ана трябваше да описват нещата, които донесох, обаче само охкат и ахкат по тази прекрасна медночервена коса. Ела тук да я видя на светлината. Хубава е, признавам, естествена е, но не е руса. Аз харесвам блондинки. Винаги съм казвал, че те са най-привлекателни.

Той ги прегърна нежно.

Имаше красиво изразително лице, съвсем не като на Кларк Гейбъл, а по-продълговато и по-слабо. Наистина беше много чаровен. Ешлинг си помисли, че е много опасно и вълнуващо да има сексуална връзка с такъв мъж, и се опита да си представи как Джони и Елизабет го правят, но не успя.

— Стига шеги. Ешлинг, добре дошла в Лондон. Какво можем да направим, за да бъде посещението ти приятно и да си спомняш за нас, когато се върнеш в Ирландия?

Ешлинг сподави нервния си кикот. Езикът я засърбя да му каже, че след като ще участва в заговор, незаконен аборт и един бог знае още какво, никога няма да забрави това посещение. Ала се сети за обещанието си.

— Ще се отвратиш, ако разбереш какво искам да направя. Искам да седна до Елизабет и да наваксам за последните четири години.

Всички в Килгарет се интересуват какво прави тя, пък и аз искам да ѝ разкажа за приключенията си...

— Сигурен съм, че са много — рече Джони.

— Доста са. Ще се забавляваме денонощно с тях.

Тя го хареса. Той не флиртуваше с нея. Само се държеше приятно като при всяко ново запознанство. Наистина беше най-очарователният и мил мъж, когото бе виждала. Не завиждаше на Елизабет — не разбираше нейната всеотдайност и заробваща обич, но схвана, че ако някоя жена иска Джони Стоун да остане при нея, тя трябва да е не по-малко очарователна от него. В никакъв случай не трябваше да бъде нещастна, потисната или тъжна, нито да му натяква за неприятни неща.

Но не издаде с нищо мислите си и се усмихна доволно, когато той каза, че ще ги заведе на кафе и пасти, за да отпразнуват пристигането ѝ.

Елизабет си бе определила час при мисис Норис чак в понеделник, така че трябваше да се преживее цялата седмица.

— Повдига ли ти се сутрин? — попита Ешлинг в събота сутринта, когато донесе на Елизабет чаша чай в леглото.

— О, не, прочетох всичко за тези неща. Още е рано. Вътре всъщност няма нищо — само една топчица, от която не може да ми се повдига.

— Аха.

— То не е човек. Нищо не е.

— Да, разбира се.

— Както и да е — смени темата Елизабет. — Нямах представа какво удоволствие ми доставяш... Не помня откога не са ми носили чай в леглото. Чакай да си помисля. Не беше при майка. Хари ми предложи, но аз станах. Ами, последният път беше в Килгарет, когато бях болна от морбили.

— Да. Колко отвратителни бяхме тогава. Косата ми беше като на ненормална. Представяш ли си как се е оправила мама с всички нас — дори Пегги беше на легло. Понякога не знам откъде намира цялата тази енергия...

— Сега, изглежда, се разбираш много по-добре с нея...

Елизабет седна в леглото и изпи чая.

— Предполагам, че това е в реда на нещата. По-рано много ревнувах заради начина, по който тя говореше с теб, но след като започнах работа в магазина, вече е различно. И тя е много благодарна, когато поработя извънредно. Пита за теб, изпраща ти поздрав и каза, че ако имаш неприятности, ще се моли за теб...

— Много мило — рече тъжно Елизабет.

— Бих го нарекла специално внимание. Мама ще се моли и Бог ще отпрати молитвите ѝ към теб. Естествено няма да е правилно да се моли за аборта. Това би разгневilo Господ.

— Да, знам — рече с нотка на извинение Елизабет.

Настъпи кратко мълчание.

— Не би ли могла да го обсъдиш с майка си? Нали каза, че сега се разбирате по-добре. Като мен. Няма ли да ти помогне?

— Не, мисля, че ще се изплаши и ще се обърка. Тя не би понесла... Ето последното ѝ писмо. Прочети го.

— Няма обръщение...

— Да. Сега пише така...

Ще ти се стори много трудно в този грозен съвременен свят да разбереш какви времена бяха, когато бях момиче. Носехме дълги рокли с волани... Много стегнати в талията. И цветя в косите. Винаги свежи цветя, може би сменяхме по четири-пет гардении на ден... Започнеха ли да повяхват, веднага ги изхвърляхме... На теб, Елизабет, ти бе отнета красотата... Толкова много красота... Поляните, на които разстилахме бели покривки и кърпи за хранене... Зелени като кадифе поляни... Не пущинак... Мъжете... Младежите, които отиваха на война, бяха толкова галантни и смели... Очите им блестяха... Отнасяха се безгрижно към живота си. „Всичко бих понесъл, Вайълет, ако ме изпратиш с целувка...“

Ешлинг спря да чете.

— Господи, но това не е истина, нали? Тя не е била достатъчно голяма, за да изпраща мъжете на Първата световна война.

— Не, разбира се. Всичко е плод на въображението й... Не е имало такива рокли, нито цветя... Нито пикници на поляни. Тя е живяла в къща като тази, ходила е на няколко увеселения и се е омъжила за татко. Всичко е объркано в главата й от четене на романи. Изглежда, разсъдъкът й не е в ред, нали? Не ти ли се струва така?

— Да, има такова нещо, но сигурно ще мине. Това е само временно.

— О, Ешлинг, какво бих правила без теб?

После дойде ред на рождения ден. Вероятно се бяха потрудили доста за празничната вечеря, макар че когато се замислеше, Ешлинг не си спомняше точно какво са правили. Май бяха пазарували, готвили и подредили масата с книжни украшения, изработени от самите тях.

Облякоха най-хубавите си рокли. Ешлинг беше в кремаво — навремето се бе опасявала, че ще изглежда тъпо и ужасно, но хората й бяха казали, че подхожда на косата й, и тя им повярва. Елизабет беше с рокля от розово кадифе. Тя не забрави, че Джони още помни онази блондинка с розовото кадифе, ала се зачуди дали цветът ще й подхожда. Понякога се опасяваше, че изглежда блудкаво.

Джордж също се докара и двете го чуха да си тананика, дори да подсвирква, докато се бръснеше в банята.

— Никога не го прави — учуди се Елизабет.

— Горкият. Той е ужасно самотен и в това е проблемът му. Нуждае се от малко внимание.

— Но когато се опитам да му обърна внимание и да го попитам за това-онова, какво е чувствал и чувства сега, става моравочервен.

— Не трябва да го правиш по този начин. Необходимо му е повърхностно внимание... Не толкова задълбочено.

— Адски те бива да се оправяш с мъжете.

— Ами! Като ме бива толкова, защо се държа така с Тони Мъри? Всяка, която умее да се оправя с мъжете, би го въртяла на малкия си пръст. От една страна, се притеснявам, че може да го изгубя, а от друга — че може да се обвържа с него.

— Все пак си в по-добро положение от мен — отбеляза тъжно Елизабет.

— Ти си различна. Готова си да се пожертваш заради другите. Аз никога не съм била такава и няма да бъда. Това ми повтаряше мама, когато бях малка, и честно казано, мисля, че е истина... Мистър Уайт,

изглеждате истински рожденик... Погледни го, Елизабет... Не е ли прелестен?

— Изглеждаш страхотно, татко.

— Благодаря ви, мили мои. Две много привлекателни млади дами да споделят този празничен ден с...

Той им предложи шери и те се спогледаха с облекчение. Добре че бяха купили друга бутилка на мястото на изпитата в нощта на пристигането на Ешлинг.

Сетне му дадоха подаръците. Той изглеждаше много доволен от тях и реши да си ги сложи. Дълго завързва вратовръзката си, наглася кърпата, забожда иглата и заменя старите копчета за ръкавели с новите.

Имаше картичка от Вайълет. Елизабет я бе прочела, за да се увери, че в нея няма нещо отвлечено или въображаемо, което би развалило настроението на всички, но на нея пишеше: „Пожелавам ти щастливи години занапред и приятни спомени от изминалите“. Джордж остана доволен и сложи картичката на полицата над камината. Имаше картичка и от мисис Елис с някакви безвкусни цветя и всички се изсмяха малко виновно. Джони бе изпратил пакетче тютюн и бележка: „Честит рожден ден на бащата на Елизабет от Джони. Съжалявам, че тютюнът е толкова малко, но на стогодишнината ви купонната система ще бъде премахната завинаги“.

— Много мил младеж — отбеляза доволен Джордж. — Запозна ли се с него, Ешлинг?

— О, да, в магазина, но той и това девойче тук бяха скарани заради някаква глупост и не можах да го опозная по-отблизо.

Ешлинг се придържаше към репетираните реплики.

Всичко беше окачествено като отлично. И домашно приготвеният хляб от Ирландия, и содената, дебело намазана с масло питка, увита с мазна кърпа, за да се запази крехка. Беше много вкусна със супата.

— Хей, не забравяйте за второто! Трябва да оставим място и за него.

Двете непрекъснато тичаха между фурната и масата като светкавици в розово и кремаво. Сблъскваха се и се кикотеха. Ахкаха от уханието на бекона. Всички чинии бяха чисти, защото никой не бе хапнал нищо на обяд в очакване на пиршеството.

Накрая остана тортата. На нея имаше само една свещ, а не петдесет, което беше разумно.

Запалиха я и го загледаха в очакване.

— О, не, не съм дете... Това е малко... Не е...

— Хайде, мистър Уайт. Рожденият ден няма да е истински, ако не духнете свещта.

— Не, това е за деца... Не.

— Духни я, татко, така е по-тържествено.

Елизабет се разтрепери. Долната ѝ устна потрепваше, сякаш всеки момент щеше да се разплаче.

— Мистър Уайт, ако не я духнете, как ще изпеем „Честит рожден ден“?

На светлината на свещта Ешлинг изглеждаше съвсем млада, нетърпелива и развълнувана.

— Добре, но е малко глупаво.

Джордж стана, пое дълбоко въздух като дете и духна свещта. Двете изръкопляскаха и изпяха „Честит рожден ден“ и „Той е много добър човек“.

— Така — рече Ешлинг и дръпна стола си назад, сякаш за да даде знак за началото на забавната част. — А сега, какво ще ни изпеете, мистър Уайт? Сигурно имате богат репертоар.

Елизабет се разтревожи. Не съзнаваше ли Ешлинг, че в тази къща се пее много рядко? Те не бяха като семейство О'Конър, които биха запели „Повярвай ми, не гледай опасния ми чар“ още след първото подканяне.

Баща ѝ не искаше да пее. Елизабет се изчерви. Спомни си как беше сложила край на веселбата в онази нощ в Престън с песента „Дани“.

— Не, не мога да пея.

Той се прокашля.

— Не е вярно — възрази Ешлинг. — Чух великолепен глас от банята. Нали там нямате грамофон?

— Да, хванаха те в капана, татко — извика Елизабет, като се включи в играта.

— Не, не и не! — упорстваше той, но се смееше и не се сърдеше.

— Я да си помисля какво би било най-подходящо за тембъра ви. Арии от мюзикъл? Оперета? Гилбърт и Съливан...

— Да, татко, ти знаеш няколко песни на Гилбърт и Съливан...

— Е, не съвсем... Не мога да ги изпея добре.

Ешлинг вече беше скочила.

— Хайде, аз ще започна с вас... „Вземи две искрящи очи...“ — Тя взе да ръкомаха, сякаш дирижираше хор. — Хайде, не ме оставяйте сама...

Елизабет и баща ѝ запяха.

— Не, не, ще започнем отново. Да бъде както трябва.

*— Вземи две искрящи очи, в залеза скрити,
учудени, светли и ярки като звездите.*

*Миниш Рубикон, мини Рубикон
вземи и две розови устни...*

Вземи едно тръпнещо тяло...

Елизабет гледаше с широко отворени очи, докато гласът на баща ѝ се извисяваше едновременно с този на Ешлинг, която не помнеше думите и тананикаше, подканваше го и се включваше на последните срички.

— Доста фалшиво пея, нали? Май вече смених три гами — заяви засмян Джордж.

— Глупости, много хубаво беше — възрази Ешлинг. — Хайде сега да чуем какво е научила Елизабет, откакто напусна Килгарет.

— Нали знаеш, че не мога да пея.

— Ами! Винаги пеехме, когато се връщахме с велосипедите у дома.

— То е различно...

— Добре тогава. Чакай малко.

Ешлинг изтича навън и се върна с велосипеда на Елизабет.

Тримата се разсмяха. Велосипедът изглеждаше съвсем не на място до отрупаната с чинии маса и тортата за рождения ден...

— Ето, сега имаш велосипед, така че стани и изпей нещо.

Елизабет скочи, яхна велосипеда като кон и запя:

— *Минавах през Корк, през прохода яздех,
видях го — броеше пари.
Извадих пищова и сабя размахам,
и викнах му: Фаръл, поспри!
Върни ми парите, върни ми парите,
върни ми честта, капитане,
че иначе лошо ще стане!*

Елизабет пееше с такова удоволствие, че баща ѝ и Ешлинг също станаха и запяха в хор.

— *... че иначе лошо ще стане!*

Елизабет помнеше всички куплети и тримата пееха все по-гръмогласно, като направо изреваваха последния ред на припева.

Никой не разтребваше масата и празненството продължаваше. Елизабет помнеше „Смелият Робърт Емет, любимецът на Ирландия“, Ешлинг — „Зелени ръкави“, и когато наближи краят на рождения ден, Джордж ревна:

— *Ей, на път за Мандалей,
риби скачат във водата
и разпуква се зората,
и оттатък е Китай...*

— *Страхотна е, не я знам!* — извика Ешлинг.

Елизабет видя как баща ѝ изпъчи гърди и запя така, както никога не го бе виждала. За миг ѝ се дощя майка ѝ да можеше да го види, ала сетне се зарадва, че това е невъзможно...

Баща ѝ изпя песента цели два пъти — толкова се развесели...

— *А камбаните пеят и викат:*

*върни се, британски войнико,
върни се, върни се в Мандалей...
Страхотен завършек на рождения ден.*

Неделята мина мъгляво. Разговаряха, но мислите им бяха съсредоточени върху понеделника. А и по-голямата част от него също беше смътна. Някои неща бяха ясни, като например обяснението къде отиват. Измислиха някакви митични познати на семейство О'Конър, които живеели в Ромфорд. Елизабет и Ешлинг щели да прекарат с тях три дни. Топлотата и веселието от съботната вечер трябваше да бъдат охладени и забравени. Елизабет напомни на баща си с леден тон, че всеки има свой живот. Ешлинг трябваше да се въздържа. Оставиха го объркан и озадачен. Е, не беше кой знае колко трудно.

В пансиона беше приятно. Собственичката беше млада жена, която вярваше в откровеността, както им каза още в самото начало.

— Чуйте ме добре. Не знам защо сте тук. Нямам представа какво правите тук. Предполагам, че искате да постоите на спокойствие и тишина, защото едната от вас има някаква работа. Това не ме интересува, дори не искам да знам имената ви.

Погледнаха я стреснати и тя малко омекна.

— Добре де, само малките ви имена, а? Ще имате хубава голяма стая с мивка, много хавлии, гумирани чаршафи и други удобства. Оставям ви и радио за компания. В пансиона е отседнала само една възрастна двойка — хора, които постоянно живеят тук. Те не си пъхат носа в работите на другите. Приятни хора, обичат излетите. Тук са в понеделник и вторник. Няма да ви безпокоят.

— Благодаря — рече Елизабет.

— Ще ви дам и чайник, има и газов котлон, в случай че искате да си пригответе нещо сами.

— Хората тук често ли искат да останат сами? Без да могат да погледнат другите в очите? Не се ли чувстват ужасно след това? — попита заеквайки Елизабет.

Жената видя бледото ѝ лице и омекна още повече.

— Не, сладурче, мисис Норис е много мила жена. Три пъти съм била при нея. Не се изненадвай, мила, такъв е животът. Разбира се, че не е необходимо да стоите непрекъснато в стаята си, просто знайте, че можете да се уедините, ако желаете.

— Благодаря, мисис...

— Казвай ми Морийн, мила. Само Морийн. А вие сте...

— Ешлинг и Елизабет.

— Като Ашли от „Отнесени от вихъра“? Мислех, че това е мъжко име. Но е хубаво.

— Да.

— Сега ще ви покажа стаята. Влизайте и излизайте, когато пожелаете. Слушай, Ашли, ще ти дам един съвет. Аз имам опит. Не говори много за тези неща, само ще ги утежниш. Така ми каза мисис Норис първия път и аз не го забравих. „Не казвай нищо, Морийн, стореното — сторено.“ Това се случва на жените от незапомнени времена. Струва ми се, че природата е устроила живота по странен начин. Дори на древните египтянки се е налагало да се оправят с това, а ние сме вече в двайсети век. Затова запомни съвета ми. Не говори за това, не изпадай в мрачно настроение, не се чуди криво ли е, право ли е. Няма смисъл.

— Да, така е — съгласи се Ешлинг.

— Браво, мойто момиче! Тя е щастливка, че има такава приятелка. Много момичета идват сами.

Морийн говореше така, сякаш Елизабет не съществуваше.

Качиха се горе.

— Нека да не разглеждаме тази стая, не искам да я запомняме — каза Елизабет.

— Стаята не е важна. Нищо друго няма значение, освен ти да си добре.

— Искаш ли да се откажа? Бъди искрена, Ешлинг. Искаш ли да променя решението си?

Мълчание.

— Отговори ми! Знам, че го искаш. Мислиш, че така ще бъде правилно. Хайде, признай. Надяваш се да размисля. Радваш се, че тук е толкова ужасно, че тази жена е отвратителна мръсница и... Правила го е три пъти. Тръпнеш от вълнение, защото това го прави още по-греховно. Смяташ, че отслабва решителността ми, нали?

— Елизабет, престани, за бога.

— Не, ти престани! Не стой така като стара мома с този многострадален вид на християнска мъченица, принудена да преживее някакво изпитание... Няма да го приема. Кажй го направо — искаш да се откажа сега, да родя детето, да го дам за осиновяване или да го гледам сама, нали?

Ешлинг извади от чантата си тетрадка и започна да пише нещо. Седеше на леглото с наведена глава и пишеше ли, пишеше.

Елизабет крачеше около нея.

— Не разбираш ли, че отношението ти към всичко е формирано в Килгарет? Ти самата си ми казвала, че всички там живеят в сянката на църквата. Умът ти е пълен с мисли за грехопадението, душата, рая и чистилицето. Е, ако то има душа, ще отиде в чистилицето, а в деня на Страшния съд всички души оттам може да отидат в рая. А може и да направим кръщение, докато още е в мен. Помислихме ли за това? Ешлинг, не бъди толкова жестока. Защо мълчиш? Защо не искаш да ми отговориш?

Ешлинг ѝ подаде тетрадката.

„В края на осемчасовия ни разговор в четвъртък се споразумяхме, че ако започнеш да изпитваш угризения или да се колебаеш в последната минута, аз не трябва да казвам НИЩО. Ти се страхуваше най-много от това — че ще те разубедя или ще потърсиш някакво оправдание. Накара ме да се закълна, че независимо от предизвикателствата няма да кажа нищо. А сега, за бога, няма ли да си затвориш устата?“

Елизабет затвори очи и започна да се смее, докато изпод клепачите ѝ бликнаха сълзи.

— Ти си великолепна, направо разкошна — каза тя. — Как съм живяла без теб през всичките тези години?

— Не знам, ти, изглежда, губиш самообладание — отговори Ешлинг и двете се разсмяха.

Ешлинг си спомняше, че изкачването по стълбите в дома на мисис Норис беше по-неприятно от изповедта ѝ след първото ѝ преживяване с Нед Барет. Елизабет сподели, че е усетила същата

нереална атмосфера, която витаела у тях, когато майка ѝ и баща ѝ решили да се разделят.

Ешлинг твърдеше, че не се е молила и че мисис Норис лъже, като казва, че била коленичила в приемната, след като Елизабет се качила горе. Нарече мисис Норис нечестна стара крава, защото настоявала, че Ешлинг се разплакала, стискайки молитвената си броеница, когато ѝ съобщили, че всичко е свършило. Според Елизабет мисис Норис сигурно била чула молитвата, защото как иначе щяла да повтори „Моля те, Богородице“, досущ като Ешлинг. Нали не беше католичка и не можеше да я измисли.

Морийн се извини, че била споменала за гумираните чаршафи. Сигурно ги била изплашила. Обикновено го казвала, само за да вдъхне увереност на младите жени. Разбира се, че нямало нужда от гумирани чаршафи. Всичко било свършило, нали? И не минало много зле, нали така? Животът бил пред Елизабет. Говореше само на Ешлинг, сякаш Елизабет беше глухоняма.

В сряда Елизабет се почувства толкова добре, че отидоха на кино. Във филма се разказваше за една жена, която имаше дете, но лъжеше, че е на сестра ѝ. Ролята се изпълняваше от Бет Дейвис. Ешлинг и Елизабет гледаха страданията ѝ, докато дъщеря ѝ растеше, но тя не признаваше, че е нейна майка. Заглавието беше „Старата мома“. Филмът беше много сладникав и двете момичета бършеха очите и носовете си, и ядяха бонбони като ученички.

— Нали не мислиш, че ще имаме още такива приключения? — попита Елизабет.

— Няма. Ние сме велики — стисна ръката ѝ Ешлинг.

Къщата в Кларънс Гардънс изглеждаше прашна и запусната. Трябваше да я проветрят. Елизабет каза, че къщата е проектирана странно и задържала застоял въздух през цялата година. През зимата било студено и миришело на мухъл, а през лятото — горещо, и пак миришело на мухъл. Може би имало нещо общо със стените. Ешлинг

попита дали ще говорят само за времето до края на престоя ѝ, или отново ще поведат нормален разговор. Точно тогава влезе бащата на Елизабет и каза, че се радвал да ги види пак, защото без тях къщата била много пуста. По-късно Елизабет сподели с Ешлинг, че баща ѝ бил съвсем непоносим, когато се преструвал, че се интересува от разни неща, а Ешлинг отговори, че и дяволът не би угодил на такова капризно същество като нея.

Джони също се зарадва, като ги видя. Каза, че Лондон бил много скучен без тях, никой не се смеел и хората си лягали рано. Изрази надеждата, че всичко било наред. Те попитаха стъписани какво според него не е било наред. Той отговори, че имал предвид женитбата и дали това било добра или лоша идея, единственото решение или последният изход. Двете го гледаха с недоумение. Но Джони мислеше, че това е главната причина, поради които Ешлинг бе дошла тук — да подреди объркания си любовен живот. Сигурно не било нещо сериозно или потискащо, след като вече го е забравила. Той наивно смяташе, че двете са заминали да обсъдят този въпрос.

Елизабет заведе Ешлинг да разгледа колежа по изкуствата. Беше ваканция, но имаше летни курсове, така че можаха да се поразходят вътре. Тя ѝ показа кабинетите, ателиетата и работилниците. В една от стаите позираше голо момче. Видяха го през остъклената врата. Ешлинг остана изумена. Трябвало ли и Елизабет да рисува голи мъже? Невероятно! Да нарисува всичко? И момичетата ли? И те ли позират голи? Не можели ли да научат устройството на човешкото тяло, ако моделът е по бельо? Не са ли мъжките членове едни и същи?

През този период от посещението нещата започнаха да се изясняват и Ешлинг си спомни, че всички у дома ще искат да знаят какво е правила в Лондон. Трябваше да разгледа някои от забележителностите. Освен това се налагаше да се опита да възвърне Елизабет към живота, който тя бе водила преди цялата тази трагедия. Предполагаше, че този живот е свързан с Джони, и Елизабет иска да се

върне към него, така че помоли Джони да я вземе следващия път с автобуса, ако отива на някое интересно място. Той реши, че идеята е прекрасна, и каза, че трябвало да посетят Тауър, защото можел да реши да премести антикварния магазин там. Измисляше разни смешни причини защо трябвало да отидат навсякъде, където ходят туристите. Но наистина ги заведе до Брайтън и Ешлинг плесна с ръце от вълнение, като видя огромния плаж. Дълго се къпаха и се плискаха с вода.

— Хората няма да повярват, че в Англия има истински плажове — извика щастливо тя.

— О, Ешлинг, не прави ирландците за смях. Разбира се, че знаят, че тук има плажове.

— Не, не знаят. Наистина. Не съм чувала някой да разказва за английското крайбрежие. Велико е!

Елизабет и Джони си разменяха влюбени погледи и когато Ешлинг се отдалечи, той докосна ръката ѝ.

— Липсваш ми. Мислиш ли, че ще можеш да се измъкнеш за малко? Ник и Том няма да са...

Елизабет се усмихна.

— О, не. Не и докато Ешлинг е тук...

— Тя няма да има нищо против.

— Не, дума да не става. Не мога да го направя, когато приятелката ми е тук... В никакъв случай!

Елизабет се опита да бъде едновременно категорична и безгрижна. Джони разбра и се засмя добродушно.

— Ти си добра домакиня, спазваш всички правила на гостоприемството. „Идеалната домакиня не изоставя гостенката си, за да се отдаде на плътски удоволствия с любимия.“

Елизабет се засмя весело.

— Точно така, правило номер три.

— Само че когато гостенката ти се върне в Ирландия... Предупреждавам те, че ще бъда ненаситен.

— О, чудесно — отговори Елизабет.

Мисис Норис ѝ бе обяснила, че не трябва да има полови сношения две седмици. После можела да продължи.

— Ти не спази обещанието си да ми разкажеш какво е... сексът. Да правиш любов... Да го правиш... — рече Ешлинг.

— Да, знам, че не удържах на думата си. Първата нощ лежах и се чудех дали ти не си правила любов много преди мен и не си ми казала, защото в това наистина има нещо много... знам ли... нещо толкова интимно, че просто не може да се опише.

— Правиш въпроса още по-загадъчен. Никога няма да разбера. Ти беше единствената ми надежда.

— Но нали ти казах — бях сигурна, че ти знаеш и не ми казваш...

— Господи, Елизабет, как да разбера това в Килгарет? Откъде да намеря някой, с когото да правя любов?

— Е, да, но тук също не е Париж, а само едно от предградията на Лондон. Няма голямо оживление в това отношение.

— Забрави ли какво е в Килгарет? Непрекъснато се знае кой къде е. Все едно си в аквариум. Без да са полицаи или само любопитковци, хората знаят какво правиш по двайсет и четири часа на ден. „Снощи те видях край реката.“ „Джоузи Линч каза, че те видяла в аптеката на Мориарти.“ Целият град знае кога си в менструация.

— Или кога не си — добави Елизабет.

— Точно така. Не знам как бих направила онова, което направи ти. Няма да има човек, който да не разбере.

— Тогава как го правят?

Ешлинг не отговори.

— Сигурно го правят, не може да не им се случва.

— Да, но...

— Хайде, кажи де.

— Ами, или се женят и след година-две клюките спират, или в краен случай момичето отива при монахините.

— В училището?

— О, не, при други монахини, далеч от градовете. Там има домове за самотни майки и момичетата работят, за да платят за престоя си. Когато бебето се роди, дават го за осиновяване. И момичето се връща. Обикновено казва, че е било при баба си. Много популярен израз — отивам при баба.

— Сигурно са много самотни.

— Да, неприятно е. Самият страх ти въздейства, дори и ако не се боиш, че ще загубиш момчето.

— Момичетата още ли се страхуват, че ще изгубят момчетата, ако спят с тях?

— Да. Аз не бих спала с никого, ако имам сериозни намерения, защото ако го направя, той може да си помисли, че съм пропаднала жена. Не казвам, че това е правилно, но такива са законите в Килгарет.

— А ти няма ли да си помислиш, че той е мъжка проститутка?

— Не, с мъжете е различно. Те не могат да се контролират. Господ им е вродил това силно желание. Мисля, че е истина. Нали знаеш, че искат да го направят с всяка. Такъв е Божият замисъл... Или природният — ако искаш да го наречем така: да се погрижат за размножаването на човешката раса. Мъжете искат да го правят навсякъде, а жените трябва да ги обуздават и да настояват, че това може да стане, само ако са женени, и това е общественото...

Елизабет се тресеше от смях.

— От теб би излязла чудесна монахиня, ако обясняваш по този начин нещата от живота на момичетата.

— Но нали ни говореха точно така, само че с други думи?

— Да, вярно.

— Знам, че звучи смешно и объркано, но в Килгарет е така. А може би и навсякъде по света.

— Обвиняваш ли жените, които стават монахини? Мисля, че и аз бих станала монахиня, ако смятам, че мъжете буйстват из града, след като са устроени да го правят навсякъде.

— Пръскат семето си навсякъде... Само чакат да сгащят някоя жена...

— Ешлинг, говори сериозно.

— Но това е игра. Като бридж или покер. Хората знаят правилата и поемат съответния риск.

Ешлинг се учуди, като видя, че Елизабет води сметки за домакинските разходи.

— Трудно ще ти е да разбереш — обясни ѝ Елизабет. — Чичо Шон никога не би се усъмнил в твоите разходи или тези на леля Айлийн... Дори не е необходимо да се отчитате за това или онова.

Татко разсъждава като банков служител, чиито счетоводни книги трябва да са в ред в края на деня. По същия начин се отнася и към домакинството.

— Но ти го мамиш. Отделяш пари за себе си. Ако разбере... ще се разстрои. Защо не го помолиш да ти дава повече?

— Той е дребнав и тесногръд. Не знае колко струват продуктите, но прави сметките пред мен. Всичко, което спестявам, съм спечелила с икономии, така че не крада от него. Само измислям начини да ми излезе по-евтино и прибирам парите. Това е.

Ешлинг прегледа сметките.

— Да, разбирам. Но не мислиш ли, че е малко дребнаво от твоя страна? Не си особено щедра... Пък и нали сте семейство.

— Не сме семейство, а татко никога не е бил щедър. За едно голямо сърце като твоето или на чичо Шон, или на Джони, това е ужасно. Баща ми би помислил, че цялото ви домакинство е в безпорядък, защото никой не знае колко струва храната и облеклото на всеки до последния грош. Никога не би обърнал внимание на факта, че майка ти храни половината просяци, които се приближат до вратата, или че храни и облича мен цели пет години, че непрекъснато изпраща подаръци и че в чантата ѝ винаги има по някое пени за всеки, който ѝ поиска. Не, татко би изпаднал в шок от това. Той се притесни заради прекрасната храна, която ти донесе от Ирландия. Три пъти ме пита как да ти платим. Щеше да се успокои, ако се бях съгласила да ти дадем пари.

— Говориш за него много хладно. Едно време искаше той да бъде по-приятен и щастлив, да се промени.

— Да, мислех, че мога да го променя и че ще станем образец на идеалното домакинство. „Мистър Джордж Уайт, banker, единствената му дъщеря Елизабет и изоставилата ги съпруга, живуща в Северна Англия. Не е ли чудно как се справят?“ Само че не стана. Не можеш да промениш хората, те си остават такива, каквито са... Джони казва, че на света има повече нещастие, причинено от опитите да се променят хората, отколкото от всичко друго.

— Джони ли го каза? Защо?

— Ами, даде и примери. Приятелят му Ник обича футбола, а гаджето му Шърли иска да се задоми, ходи по магазините и избира мебели. Шърли иска да промени Ник, да го накара да се откаже от

футбола, и Ник иска да промени Шърли, да я накара да ходи на футболни мачове. И непрекъснато се карат...

— Ами ако Шърли купи сама мебелите, а нейният Ник продължи да играе футбол? Не е ли това решението, предложено от Джони?

— Да, нещо такова. После няма да се карат...

— Господи, той е много по-голям егоист, отколкото мислех. Съжалявам, изплъзна ми се от устата. Не го мисля сериозно.

Очите на Елизабет се напълниха със сълзи.

— Той не е егоист. Не дойде с мен при мисис Норис, защото не знаеше и никога няма да узнае. Не ми попречи да отида там, защото не му казах какво е положението. Не можеш да го обвиняваш в егоизъм затова че не го е осенило Божието прозрение, нали?

— Извинявай, Елизабет, какво говоря! Пък и много неща не са ми ясни... Ала това не ми пречи да се бъркам. Като се замисля за всички онези години, които прекара с нас, ти никога не си се бъркала, нито си оскърбявала някого. Само ни сдобряваше. Никога не предизвикваше скандали. А аз съм много тъпа и задръстена, казвам ти как да се държиш с баща си и какво трябва и не трябва да мисли приятелят ти.

— О, само да знаеш колко не искам да се връщаш в Ирландия! Не знам какво ще правя без теб. Толкова е хубаво, когато си говорим и споделяме, и да знам, че се интересуваш от всичко. Толкова ми липсваше. В живота ми имаше огромна празнота...

— И в моя...

— Но ти имаш голямо семейство... Леля Айлийн...

— Да, но не мога да говоря с нея както с теб.

— Знам.

Настъпи мълчание.

— С писмата някак не се получава, нали? В тях не можеш да обясниш много. Не мога да видя Килгарет чрез писмата ти, но сега може би ще бъде по-добре, след като знаеш, че се интересувам от най-дребните неща...

— Да, пък и аз вече познавам хората около теб. Може би ще ми пишеш по-подробно за тях, а не само, че са „готини“ или „страхотни“.

— А ти трябва да престанеш с това „нищо особено не се случи през последните шест месеца“.

— Добре, ще те осведомявам за всяко охкане и пъшкане на задната седалка в колата.

— Ешлинг, ще бъда толкова самотна без теб!

— Не, няма да бъдеш. Нали имаш Джони.

Последната вечер Джони ги заведе на кино. После ядоха риба в едно голямо шумно заведение с мраморни маси, високи тавани и с приятна миризма на оцет и тесто за палачинки. Не искаше и да чуе за пари — той черпел. Елизабет засия от радост, когато видя как той разкрива щедростта и голямото си сърце пред Ешлинг.

— Това е подарък за довиждане — каза Джони.

— Господи, трябва непрекъснато да идвам и да заминавам, за да получавам такива подаръци.

— Не само ти — продължи спокойно Джони. — И аз заминавам. На Средиземно море. Така че и аз ще кажа довиждане.

— Какво?

Лицето на Елизабет стана червено, сетне бяло — също както когато отиде първия ден в манастирското училище и монахинята ѝ зададе няколко въпроса, които тя не разбра.

— Днес се уговорихме. Ник има няколко седмици отпуск. Той работи в една фирма за коли, Ешлинг, и шефът му казал, че бизнесът не върви много добре, така че ако иска да замине сега, ще му плаща половин заплата цял месец и ще пази мястото му. И той реши да се възползва от тази възможност.

— И ти...

Елизабет изглеждаше ужасена и стъписана. Ешлинг инстинктивно разбра, че Джони ще се ядоса.

— Значи заминаваш с него, а? — побърза да се намеси тя. — Чудесна идея. Ще те освободят ли от работа?

— Да — отговори нетърпеливо Джони. — Стефан непрекъснато ме кара да си взема отпуск и сега не искам да изтърва възможността. Пък и Ник ще купи билетите.

— Кога заминаваш? — прошепна Елизабет.

— В събота или още в петък, ако Ник успее да запази места в спалния вагон.

— Прекрасно.

Ешлинг почти викаше, за да се опита да отвлече вниманието му от обиденото изражение и каменното мълчание на Елизабет.

— Къде по-точно ще ходите — в Южна Франция или в Испания?

— Във Франция. В селцето, за което ни разказа една приятелка на Шърли. Там можело да наемеш къща или палатка. Пък и през лятото не е нужна много храна. Шърли каза, че ще бъде страхотно.

— И тя ли ще идва с вас? — попита Ешлинг преди Елизабет да зададе същия въпрос с наскърбен и тих глас.

— Не, отиваме само двамата. Точно това е причината за внезапното ни заминаване. Шърли започна много да му досажда и Ник иска да поеме глътка чист въздух. Тя мисли само за женитба и опасния звън на сватбените камбани.

— О, в такъв случай той има право да бяга — съгласи се Ешлинг. — И аз избягах заради това от Ирландия. Трябва да се държиш настрана от такива неща. Слава богу, че ние нямаме подобни намерения.

Тя погледна изкосо Елизабет, като се молеше да се е съвзела. Остана поразена от онова, което видя. Лицето на приятелката ѝ беше отново нормално и тя се усмихваше.

— Горката Шърли — каза Елизабет. — Предполагам, че ще трябва да я утешавам, докато ви няма. Ще се опитам да ѝ намеря друг.

— Е, Ник много я харесва, само дето тя е толкова досадна...

— Шърли е много хубава. Сигурна съм, че няма да ѝ е трудно да си намери друг. Може двете да се поогледаме, докато вие сте в красивата Франция.

— А, не, ти няма да си намираш друг и никъде няма да ходиш. Чуваш ли?

— Ами, може и да съм още тук. Прекалено съм заета, за да се мотая, пък и да се надяваме, че няма да ме отмъкне никой. Ще работя с мистър Ворски и Ана. Дори може да съм станала съдружник, когато се върнеш.

Ешлинг остана изумена от ведрото лице на Елизабет. Тя играеше играта по всичките ѝ правила. Джони като че ли започна да се колебае. Той вече съжаляваше малко за решението си да замине и я гледаше с въодушевление и интерес.

Ешлинг разбра, че ако Елизабет продължава да спазва правилата на играта, вече не бива да сваля маската си. Не биваше да се държи и

реагира нормално. Нито да загатва за мислите и чувствата си. Постоянно трябваше да бъде нащрек и да обмисля ходовете си.

Елизабет не се разплака, когато се прибраха вкъщи. Не искаше да признае, че е стъписана и разстроена. Беше привидно спокойна и преценяваше всяка своя дума.

— Не, отказвам да се натъждавам. Казах ти вече, че той е такъв, какъвто искам. Ще направя всичко за него. Вече направих толкова много. Няма да изгубя всичко, като се държа като тъпата Шърли, да скимтя и да хленча, че не ме е взел...

— Но, за бога, знам, че не бива да се бъркам, но нямаше ли да бъде разумно да кажеш...

— Не става дума за разум. Действително приличам на майка повече, отколкото си мислех. Тя искаше някой по-общителен и по-пряк от татко, и аз съм такава. Майка желаше Хари. Всеки би казал, че това е неразумно, ала тя не се спря и направи всичко възможно да го има. Получи го и това е. Аз ще направя същото.

— При теб е различно.

— Разбира се, защото майка се държеше ужасно странно, когато го направи. Но принципът е един и същ.

— Мисля, че не знам какво е да обичаш някого толкова силно, че да направиш... Ами, всичко, което ти направи.

— О, ще го направиш, Ешлинг. Някой ден и ти ще обичаш като мен. Звучи малко... като че ли съм някоя старица, която дава съвети... Но ще намериш някой и тогава — както казват във филмите и песните — ще разбереш.

— Да, но в мига, в който разбереш, започват неприятностите — рече колебливо Ешлинг.

Бащата на Елизабет каза, че посещението на Ешлинг било като глътка чист въздух. Мистър Ворски и Ана ѝ подариха картина на русокоса жена в гората и ѝ казаха да я сложи в рамка в Ирландия. Моника ѝ продаде с голямо намаление блуза за майка ѝ, а Джони я целуна по бузата за довиждане и каза, че догодина ще отидат с

Елизабет в Ирландия и ще разгледат всички стари къщи, където може да им продадат нещо ценно.

— И аз ще дойда с вас, ако вече не съм омъжена за големеца — рече Ешлинг.

— О, избий си го от главата — каза Джони.

Когато стигнаха до бариерата на гара Юстън, Елизабет я прегърна и каза:

— Опитвам се да потисна това ужасно чувство, че никога повече няма да те видя и че ще се прибереш у дома, ще мислиш за всичко, което стана тук, ще се отвратиш и ще ме изхвърлиш от живота си.

— Това никога няма да стане, Елизабет. Не мога да го направя, глупачке. Ако не беше толкова сантиментално, щях да ти кажа, че те обичам.

— И аз те обичам. Никога няма да мога да ти се отблагодаря. Никога.

Ешлинг тръгна покрай дългия влак с тюркоазенозелената си лятна рокля и тълпите на перона я погълнаха. И когато се обърна, около бариерата имаше толкова много хора, че тя не видя Елизабет, която ѝ махаше с ръка и бършеше сълзите си с крайчеца на червеното шалче, с което би трябвало да изглежда елегантна.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Елизабет мислеше, че ще ѝ бъде много по-лесно да пише на Ешлинг след посещениято ѝ, но за голямо свое разочарование тя откри, че е много трудно да обясни и опише подробно нещата. Темите табу бяха заменени с други. Тя се чувстваше неловко, откакто установи, че Ешлинг е настроена критично към Джони. От друга страна, Ешлинг не бе казала нито една дума, която би могла да се изтълкува като критична спрямо него. Ала тя забравяше, че Джони дори и не подозираше, че има причина да проявява особена загриженост, обич и признателност към Елизабет тъкмо сега. Той не знаеше нищо за посещениято в Ромфорд и за срещата с мисис Норис, и никога нямаше да узнае.

И писмата отново се изпълниха с напрежение. Елизабет се опита да пише весели неща за баща си, но той вече не се радваше така, както на рождения си ден. Понякога Елизабет се чудеше дали не си въобразява, че Джордж беше пъл. Повече не го чу да пее, нито му припомни онази вечер.

За разлика от нея, Ешлинг пишеше без задръжки. Понякога настояваше Елизабет да изгори писмата, след като ги прочете, за да не ги обесят или да пъхнат Ешлинг в затвора за разпространяване на порнографски разкази. Описанията ѝ за все по-отчаяната страст на Тони Мъри бяха смешни и тя често се извиняваше с израза: „Но, разбира се, всичко това сигурно звучи крайно любителско на светска дама като теб“. Тя питаше за Джордж и дали онази ужасна жена, която го преследва, е стигнала донякъде. Заръча на Елизабет да каже на Стефан и Ана, че е разпитала за старите къщи в Ирландия и дали са пълни с антики. Отговорът бил „да“, но ако пристигнал някой англичанин, те мигновено щели да си помислят, че ги ограбват, и нямало да дадат онова, което имат.

Ешлинг засягаше изключително внимателно и колебливо темата за Джони. Пишеше за него полушеговито и предпазливо, сякаш добре

обмисляше всяко изречение, преди да го напише. После писмата продължаваха в характерния за нея стил — забързани едно след друго, въодушевени и влудяващи изречения. Точно както говореше.

Лея Айлийн също ѝ пишеше. Бодри писма, пълни с новини и шеговити закачки по адрес на младия мъж, описан от Ешлинг като най-големия красавец, когото е виждала. На Елизабет ѝ беше трудно да пише направо за Джони, така че измисляше разни изрази, като например че Господарят е отишъл в Шотландия, или че Мечтата на Холивуд е закачил нова табела на магазина с надпис „Ворски и Стоун“ и по цял ден стои и ѝ се възхищава. Тя не можеше да напише на никого, че обича Джони толкова много, че сърцето я боли. Ешлинг би споделила подобно нещо, но Елизабет си припомни с тъга, че нейното сърце изобщо не се вълнува и не подскача в гърдите. То си стоеше на мястото, без да мърда или да разсъждава дали да се слее завинаги със сърцето на Тони Мъри, или не.

Според Тони Ешлинг изглеждаше по-добре, след като се върна от Англия. Дните на отсъствието ѝ му се бяха сторили безкрайни, защото нямаше представа кога ще свършат. Майка му, която не одобряваше нищо, превърна живота му в ад. Предлагаше му да покани някоя от семейство Грей на танци в тенис клуба. Без да обръща внимание на възраженията му, че той дори не ги познава, че не иска да ходи на танци и че тя трябва да го остави на мира, тя се впускаше в дълги монолози, като смяташе, че ще му въздейства с многобройните си повторения. Не че имала нещо против момичето на семейство О'Конър. То наистина било очарователно дете. Винаги я били посрещали добре у тях, нали била приятелка на Джоани, и иначе била приятна, но ограничена. Пък и прекалено млада. Жалко, че Тони нямал повече приятели. Мисис Грей миналата седмица казала...

Тони не я слушаше. Често ставаше от масата, без да се извини, и излизаше. Никакви обяснения — вмъкваше се в колата и потегляше нанякъде.

Ешлинг О'Конър чувстваше, че цялата игра с Тони продължава прекалено дълго. Вярно, тя беше привлекателно момиче и знаеше много други начини да поддържа интереса на мъжа, когото желае, без да бъде леснодостъпна. Испита голямо облекчение след случая с Морийн и Брендан Дейли, когато установи, че този път ролите бяха разменени. Айлийн и Шон се бяха почувствали унижени, че Брендан Дейли отлага толкова дълго предложението си за брак. Сега пък Ешлинг се бавеше, а семейство Мъри тръпнеха в неизвестност.

Ешлинг умело отклоняваше всички опити да разберат какви са намеренията ѝ.

— Мислиш ли, че трябва да се боядиса кабинетът ти? Ще бъдеш ли с нас догодина?

— Разбира се, че ще бъда с теб, мамо. Да не си намислила да ме уволняваш?

— Но ако се омъжиш за благородник, няма да искаш да работиш тук... Тогава няма да е необходимо да работиш за прехраната си.

— О, мамо, семейство Мъри не са благородници. Те са обикновени хора, като нас. Пък и нека да видим как някой ще ме принуди да спра да работя тук и да правя каквото искам. Какъв цвят ще го боядисаме?

— Тони Мъри няма да иска съпругата му да работи в магазин, Ешлинг. Трябва да знаеш това.

— Тогава да отиде и да се хвърли отнякъде. Слушай, какво ще кажеш за онази яркооранжева боя, която получихме наскоро? Бели врати, зелена престилка и оранжеви стени — досущ като ирландското знаме!

Ешлинг нямаше сериозни намерения към Тони, но въпреки това се виждаха почти всяка вечер. Какво ли щеше да стане? Времето щеше да покаже.

Според Морийн Ешлинг бе станала непоносима след посещението в Лондон. По-наперена и по-голяма фукла от всякога. Всичките ѝ разкази започваха с: „Когато бяхме на площад «Пикадили»“... или „Двете с Елизабет отидохме да вечеряме в «Слонът и замъкът»“. Не донесе подаръци на бебетата. Намери някакво неубедително извинение, че в Англия имало купонна система,

което, разбира се, беше чиста глупост. Та войната свърши преди години. Ешлинг бе станала много язвителна, присмиваше се и се подиграваше на всичко, когато благоволеше да отиде у тях. Горкият Брендан се дразнеше много, а майка му каза, че има опасност Ешлинг да се превърне в лекомислено момиче, ако продължава да се занимава с Тони Мъри, без никоя от двете страни да има ясни намерения.

От време на време Джоани се връщаше в Килгарет, преситена от интересния живот, който водеше в Дъблин, и при всяко посещение намираще положението в дома си все по-ужасяващо. Всички постоянно я дърпаха настрана, за да ѝ обяснят как всъщност стоят нещата, като че ли времето, прекарано в столицата, я бе надарило с ново разбиране и прозрение по отношение на големите въпроси в Килгарет. Доколкото разбираше, всичко се въртеше около приятелката ѝ Ешлинг О'Конър. Майка ѝ ходеше напред-назад в дневната и повтаряше, че нямала нищо против Ешлинг.

Самата Ешлинг също не беше забавна. Каза, че нямало никаква мистерия. Много била привързана към Тони, той — също. Не, нито един от двамата нямал ни най-малко намерение да предприема нещо драстично, като например да се сгодят. Били още млади, за бога. Джоани ѝ напомни, че Тони не е млад и че вече е прехвърлил трийсетте. Ешлинг само се изкикоти и отговори, че на трийсет години още си като младо агънце. Джоани повтори разговора пред майка си, която се ядоса и обвини дъщеря си, че не ѝ казва всичко. Наистина беше много досадно да се връща в Килгарет и Джоани го правеше все по-рядко.

На Шон му омръзна да го питат кога ще станат свидетели на великото сливане на фамилиите Мъри и О'Конър. Подобен конгломерат — както го наричаха със смях — би завладял половината бизнес в източна Ирландия. Всички се шегуваха за това сливане, но не и по адрес на Ешлинг. Искаха да знаят какво става. Шон се нервираше на любопитството на хората, които идваха в магазина и пиеха бира с него при Махър. Ала най-много го ядосваше Ешлинг.

Той често ѝ казваше, че ги превръща в посмешнице с това свое забавяне. Ешлинг ококорваше невинно очи и отговаряше, че не знае за какво говори.

Шон разрошваше косата ѝ и казваше, че най-отвратителното нещо на света е да живееш в малък ирландски град и да си жертва на клюките.

Елизабет писа за майка си, която наистина била зле с нервите.

Сега била в болница и през повечето време не знаела къде е. Хари бил като обезумял. Молел Елизабет да отиде при тях и да доведе онзи приятен младеж Джони, който се държал толкова мило, когато идвали преди. Естествено, приятният младеж нямаше никакво намерение да ходи в дом, където царуваше болест, умопомрачение и бъркотия, затова Елизабет дори не се опита да го убеди, а замина с влака.

Не приличаше на себе си. Хари я посрещна на гарата в Престън. На лицето му имаше дълбоки бръчки от притеснение.

— Направих всичко възможно за нея, Елизабет — започна веднага да се оправдава той, сякаш можеше да бъде обвинен за случилото се с майка ѝ. — Никога не съм се държал лошо с нея. Съгласявах се с всичко, което искаше. Е, разбира се, нямахме много пари, защото бизнесът не върви добре...

За своя изненада Елизабет прегърна Хари точно там, на гарата, пред погледите на минувачите. Притисна до себе си мъжа, когото наричаше „онзи ужасен мистър Елтън“ и който бе откраднал майка ѝ преди толкова много години.

— Хари, глупчо такъв — рече тя, притиснала глава до голямото му потрепващо рамо. — Хари, ти направи всичко за нея. Тя те обича, луда е по теб, за какво се извиняваш? Помисли си какво би станало, ако нервите ѝ не бяха издържали в Кларънс Гардънс? Колко самотна щеше да се чувства там.

Лицето на Хари също беше мокро.

— Ти си прекрасно момиче, Елизабет. Истинска героиня. Не знам как бихме се справили без теб...

Вайълет се зарадва, като видя Елизабет, само че по същия начин, както когато я поканеха на чай през войната или дойдеше време да отиде да плете кошници в часовете по трудова терапия. Изглеждаше

уморена и бледа. Не се интересуваше от нищо. Елизабет потърси някаква тема за разговор, която би върнала искрица живот на безизразното ѝ лице. Спомни си времената, когато майка ѝ беше превъзбудена, тръпнеща и нервна, реагираше като малко дете и излъчваше вълнение и безпокойство и безуспешно се опита да я върне към този интересен живот.

— Често четях писмата ти, майко, за прекрасните времена през шеметните двайсет години в началото на века. Сигурно е било чудесно, с всички онези танцови забави...

— Кое, мила?

— Танците. Нали ми писа за тях? Ти си била с лилава рокля и имало оркестри...

Тя млъкна. Майка ѝ се усмихна леко и вяло.

— Нали там имало мъже, които се приближавали до твоята маса и питали дали биха имали честта да прекараш с тях един отегчителен следобед? Онези превзети приказки, спомняш ли си?

Вайълет я погледна и кимна учтиво, сякаш ѝ говореха нещо, което не разбираше.

— А спомняш ли си мъжа, който те попитал как се казваш и като видял виолетовата рокля и очи и чул името Вайълет, изтичал до най-близкия цветарски магазин и купил десет китки виолетки, и дал на продавачката цели десет шилинга? Сигурно си спомняш. Често ми разказваше за това, още когато бях малка, и ми писа пак тази година. Това наистина се е случило, нали?

— О, да, мила, щом казваш.

Майка ѝ потърси с поглед болногледачката. В очите ѝ се четеше надежда, че тя ще я избави от това положение.

— Но, майко — извика Елизабет, — ти си толкова млада и красива, а косата ти е сплъстена. Защо не ми позволиш да я измия, да я среща, да ти сложа червило? Лицето ти е толкова хубаво, майко!

— Сестра... — повиши леко тон Вайълет.

Една по-възрастна жена с толкова набръчкано лице, че приличаше на пресъхнала локва кал, напукана от слънцето, каза на Елизабет:

— Не я вълнувай, мила, не се опитвай да я изведеш оттук, тя се чувства добре. Не иска да я разстройват и объркват.

Елизабет се обърна към нея.

— Само трябва да ѝ се напомни каква е. Тя е забравила какъв човек е — това е проблемът ѝ.

— Знам — отговори възрастната жена. — Ала е щастлива, че е забравила.

Щом видя, че Елизабет се връща от болницата, Хари окачи табелката с надпис „Затворено“.

— И без това няма много работа — рече той. — Как е тя? Зарадва ли се, като те видя?

— Хари, отвори магазина. Някой може да иска да си купи нещо.

Тя обърна табелката на вратата, съблече палтото си и взе бежовата престилка от закачалката. Беше ѝ тясна. Сигурно беше на майка ѝ.

— Не. Искам да чуя, да разбера как е тя.

Хари беше разстроен, лицето му бе зачервено.

— Няма нищо страшно, Хари, кълна се. Тя не съзнаваше за какво говоря. Изглеждаше щастлива. Стариците от отделението казаха, че е щастлива, болногледачката — също. Майка не си спомня коя е — това е проблемът. Забравила е какво е жизненост, сякаш животът у нея е замрял.

Очите на Хари плувнаха в сълзи.

— Мислиш ли, че ще настъпи някаква промяна?

— Утре ще говоря с лекаря. Той каза, че днес нямал време, и обеща да разговаряме, само ако не настоявам за чудотворно изцеление. Мисля, че се държа нагло и властно, но не му го казах. Запазих хрисим вид...

— Но каква е причината за болестта ѝ? Защо е загубила жизнеността си?

— Не знам. И майка не знае. Ала съм твърдо убедена, че и онзи нахакан лекар не знае. Но, Хари, ако искаш да имаш пари за билет до болницата, по-добре отвори магазина. Ето, коя е тази?

— Мисис Парк, вдовица, най-голямата скръндза в махалата. Купува само по една цигара от време навреме и шейсет грама масло.

Дребната женица в черно влезе в магазина.

— Здравейте, мисис Парк. Какво можем да направим за вас? Нали познавате доведената ми дъщеря Елизабет?

— Как сте, мисис Парк? Хари тъкмо ми казваше, че сте му редовна клиентка.

Мисис Парк я погледна, сетне погледна Хари.

— Ами, да, идвам редовно, за да подкрепям бизнеса в квартала. Мистър Елтън, ако обичате, трийсет грама от онова твърдо сирене — от средата, не от края, и две чепки грозде.

— Празненство ли ще устройвате, мисис Парк? — попита Хари и Елизабет трябваше да напъха края на престилката в устата си, за да не се разсмее на глас.

Лекарят седна срещу Елизабет и започна да ѝ обяснява за психозата и шизофренията. Каза ѝ, че Вайълет почти сигурно е болна от втория вид. Обикновено такива душевни заболявания се проявявали много по-рано. Присъщи били на младите. Елизабет кимаше и внимаваше да не би презрението към лекаря да се изпише на лицето ѝ. Самомнителният начин, по който лекарят бе допрял върховете на пръстите си и наблягаше на всяка своя дума, я накара да се зачуди дали изобщо някога ще престане да се перчи и надува.

— Извинете, означава ли това раздвоение на личността? Има ли в майка ми две личности, за каквито пише в книгите?

Това даде на лекаря време и възможност да избухне в смях.

— Не, за бога. Това е една много глупава представа на обикновените хора. Доктор Джекил и мистър Хайд.^[1] Не, касае се за отдалечаване от действителността. Майка ви живее в измамен, въображаем свят.

— И как се опитвате да я лекувате? — попита Елизабет.

Хладният ѝ младежки глас проряза помпозния тон на лекаря.

— Както смятаме за най-добре — отговори той вече по-рязко. — Чрез спокойствие, като ѝ предоставяме един организиран и контролиран живот, където ще бъде наблюдавана, когато силите на нереалността надделеят. Има нови лекарства. Ларгактилът е в употреба вече от две години и ние го даваме на много от нашите пациенти.

Елизабет направи всичко възможно гласът ѝ да прозвучи учтиво и почтително.

— О, значи експериментирате с това ново лекарство върху майка ми? Да се надяваме, че то ще даде положителен резултат.

— Не, аз не експериментирам. То се използва навсякъде в Британия. Пишем доклади за въздействието му. В случая с майка ви най-доброто, на което можем да се надяваме, откровено казано, е, че животът ѝ ще бъде колкото е възможно по-спокоен.

— Искате да кажете, че би било глупост от моя страна да се надявам, че тя някога ще излезе от това състояние? Тя е само на четирийсет и девет години, докторе. Трябва ли да кажа на втория си баща, че тя няма да излезе оттук?

— Вие изглеждате много по-зряла от... — Той погледна записките си. — ... от мистър Елтън. Чувствам, че мога да говоря откровено. Той обеща да ѝ отдели повече време и внимание. Увери ме, че ще ѝ предложи по-добър живот. Всъщност, доколкото разбрах, тя е доста доволна с него. Той се е държал много добре с нея.

— Тя го обожава.

— Точно така. Но няма смисъл да се правят такива изявления. Можем само да се надяваме, че понякога тя ще се връща у дома следобед или в събота и неделя. Тези лекарства предизвикват редица неочаквани ефекти. Всичко може да се случи.

— Всичко, освен да се надяваме, че майка ми ще бъде добре както преди?

— Да. Това би било глупост и би довело до разочарования.

Елизабет се вгледа внимателно в него. Вероятно той не беше лицемер и мошеник. В края на краищата я предупреждаваше, както се бе опитал да предупреди Хари, да не храни никакви надежди. Тя стана.

— Ще отида пак при майка. Много съм ви благодарна, докторе. Ще обясня всичко това на втория си баща и ще се опитам да го накарам да разбере.

— Благодаря, мис Уайт. Беше удоволствие да поговоря с такъв спокоен човек като вас. Това много помага в професията ми, както вероятно предполагате.

— Да, докторе. Всъщност не съм спокойна, а само практична.

— Точно така. А, да. Няма смисъл баща ви, първият ѝ съпруг, да идва да я вижда. Предполагам съзнавате, че тя не брои този период от живота си?

— Не, и без това нямаше да му предложи. Ще му обясня всичко, ако мисли, че може да направи нещо.

— Добре. Довиждане, мис Уайт.

Той тръгна по коридора. Излъчваше надменност. Елизабет се зарадва, че се е владяла и не се е държала като обезумелите роднини на психически болните му пациенти. После се окопити и почука на вратата на майка си.

Болногледачката каза, че снощи майка ѝ спала осем часа и половина, но от стола до леглото я погледна и се усмихна едно уморено лице. Майка ѝ седеше със скръстени в скута ръце. Косата ѝ беше сресана и завързана на тила с панделка. Така изглеждаше по-слаба от всякога. Върху нощницата беше облякла дебела вълнена жилетка.

Елизабет седна и хвана тънката ръка на майка си, без да говори. Вайълет я погледна угрижено. Вероятно очакваше някакво странно поведение или дълга тирада от дъщеря си. Трудно беше да се разбере дали си спомня за вчерашното недоразумение, или не. Болногледачката сновеше насам-натам и подреждаше в малка ваза цветята, които бе донесла Елизабет.

— О, майко, чакай да ти кажа колко смешен беше Хари вчера в магазина — започна Елизабет и весело ѝ разказа за случилото се.

Вайълет вече не поглеждаше толкова често към болногледачката. Беше отпуснала ръката си в ръката на дъщеря си и се усмихваше на смешните моменти.

— И така, довечера трябва да се връщам в Лондон — каза Елизабет със същия бодър глас. — Предстоят ми последните изпити. После ще трябва да започна да си изкарвам прехраната. Ще дойда да те видя след около месец.

— В Лондон ли? — попита учудено майка ѝ.

— Да, в Кларънс Гардънс, при татко.

— Татко?

— Джордж, баща ми. Той ти изпраща поздрав и се надява, че тук се грижат добре за теб.

Майка ѝ се усмихна.

— Много мило от негова страна. Благодарим ти и ти кажи, че съм добре.

Елизабет преглътна.

— Разбира се. Хари също е чудесен. Той ще дойде при теб след малко. Страхотен е. Много случи с него, нали, майко?

— О, да. Още от самото начало аз трябваше да имам Хари. Той е единственият мъж, когото съм желала.

— Да. И ти го имаш, както и той теб.

— Да.

Майка ѝ започна да се затваря в себе си.

— Добре. Тръгвам. Ще ти пиша по едно дълго писмо всяка седмица. А ако искаш да дойда, само накарай някой да ми се обади по телефона и ще пристигна с първия влак.

— Благодаря.

Елизабет стана. Беше облечена със сива памучна пола и тъмносива блуза и жилетка. За да освежи тоалета си, си бе сложила изкуствени цветя — китка виолетки от лилаво кадифе с листа от тафта. Сега я свали и я забодде на жилетката на майка си. Букетчето изглеждаше не на място.

— Благодаря — рече Вайълет.

— Ти си добро момиче, добра дъщеря — каза сбръчканата старица от съседното легло, с която Елизабет бе разговаряла вчера.

— Ще ѝ вземат цветята, защото са забодени с карфица и тя може да се нарани — каза друга жена с късо подстригана коса и подпухнало лице.

— Няма значение — отговори Елизабет. — Поне ще ги има за малко.

Джордж изслуша безпристрастно обясненията на Елизабет за болестта на майка ѝ и поклати глава, когато тя предположи, че болестта е започнала много отдавна и едва сега се е проявила.

— Абсолютно нищо ѝ нямаше, докато живееше в тази къща. Съвсем нищо. Умът ѝ се помрачи, когато замина с онзи Хари Елтън и заживя с него в бедност. Тук тя имаше всичко, което искаше. Не желая да слушам приказки, че нервите ѝ са съсипани в тази къща.

Елизабет въздъхна.

— Вероятно имаш право, татко. Искях само да ти обясня какво каза лекарят.

— Няма да разказваме нищо за състоянието ѝ. Аз съм справедлив и състрадателен човек.

Елизабет не можа да схване насоката на мислите му.

— Нищо не ми пречи да кажа на хората тук, на колегите в банката и на партньорите си по бридж, че Вайълет има психическо разстройство. Мога да им кажа, че е стигнала до психиатрическо заведение, но няма да го направя. Искам да я запомнят такава, каквато беше. Няма да им дам възможност да кажат, че си е получила заслуженото.

— Че си е получила заслуженото ли?

— Ами да. Хората ще кажат, че не е бивало да очаква нещо по-добро, след като замина и остави дома и детето си, без да има кой да се грижи за тях, и че *от това* не би могло да излезе нищо хубаво. Не, няма да им кажа.

— Много предвидливо от твоя страна, татко — рече Елизабет и затвори очи, за да не издаде отвращението си към неговия дребнав, женски, всезнаещ начин на мислене.

— Да, така е. Било, що било. Майка ти ни създаде неприятности, сега тя има проблеми. Такъв е животът. Няма смисъл да я наказваме повече, като кажем на хората, че е знаела какво ще я сполети. Да забравим за всичко, бих казал.

Понякога мистър Ворски четеше на Елизабет статии и есета за дизайн от някакво немско списание. Крачеше напред-назад и превеждаше, а тя седеше учтиво, облегната на някоя грижливо поддържана мебел, която никога нямаше да продадат, като например бюфета или тапицираните с неподходящ плат от Ана столчета за пиано.

Елизабет седеше, огряна от слънчевите лъчи и слушаше — понякога с половин ухо. Долавяше думите, на които трябваше да се засмее, или шегите, или кимаше замислена, докато той обясняваше и разискваше написаното.

Сърцето ѝ беше като голямо ледено парче, което се откъсва от айсберга и бавно се понася по течението. Тя мислеше за Джони. За стотен път се опитваше да си внуши, че е имала право да скрива лошите новини от него, и се чудеше дали всички постъпват така.

Питаше се дали и друга е правила аборт, за да не го изгуби. Ами ако е така... Ако някоя друга млада жена се бе качвала по стълбите на къща като онази на мисис Норис? Горкото момиче! Да преживее всичко това съвсем напразно, защото която и да е била, не бе успяла да задържи Джони.

Елизабет съзнаваше, че подобни разсъждения са безсмислени, но изпитваше някаква необяснима утеха от мисълта, че и други момичета са взимали такива решения. Не можеше да е единствената на света, която бе направила такава жертва в името на любовта.

У нея нарастваше страхът, че всичко е било напразно. Джони имаше друга. Може би онази жена... момичето, за което говореше. Онази, която идваше често в магазина. От висшето общество. Не, той не може да я обича. Не би я докоснал, не би ѝ шепнал така... Не би правил с нея онова, което правеше с Елизабет.

Невъзможно.

Точно така, невъзможно. Невероятно. Досега Елизабет беше толкова разумна за всичко. Трябваше да продължи по този начин и да избие всички черни мисли от главата си. Трябваше отново да се опита да стопли сърцето си, да не му позволява да изстине и да стане безразлично. Всичко беше наред. Джони беше чудесен. Той я обичаше. Стефан също я обичаше. Тя отново се заслуша в гласа му, докато той се мъчеше да намери най-подходящите думи, за да преведе неща, които изобщо нямаше да ѝ трябват за изпита. От време навреме Ана го укоряваше.

— Стефан, виж какво... На детето не му е необходимо да знае това...

— Ана, ти не знаеш какво ѝ трябва и какво ще ѝ потрѣбва да знае. Тя изучава дизайн. Аз ѝ разказвам за немския дизайн, защото иначе ще мисли, че всичко, което са направили германците, е ужасно. Вани и отвратителни съвременни мебели. Разказвам ѝ за майсенския порцелан, за фаянса и порцелана от Фюрстенберг, Нимфенберг, Лудвигсберг...

— Берг, берг, берг — измърмори Ана. — Кой го интересува какво са произвели? Те разрушиха страната ни, тези изверги, а ти се припичаш тук на слънце и разправяш на детето какъв красив порцелан правели.

Тя тропна с късите си крачета, зачервила лице, изпълнена с добри намерения и същевременно уплашена, че могат да сметнат Стефан Ворски за досаден глупак.

— Понякога ми се струва, че се разсейваш, Елизабет. Може би ти е скучно.

Елизабет взе една чиния от майсенски порцелан и прокара пръст по отличителния знак.

— Ако не беше ти, мистър Ворски, нямаше да знам каква е тази чиния. А сега знам историята на всяка вещ тук. Сякаш ме научи на нов език. Пък и винаги съм искала някой да се интересува от онова, което правя. Познавам толкова много хора, но нито един от тях не знае какъв изпит имам във вторник. Само ти и Ана. Баща ми знае само, че краят на следването ми приближава — тържественият ден, когато всички онези смешни и превзети лекции по изкуство ще свършат и ще си намеря работа. Само толкова. А майка ми изгуби разсъдък си. Не ви казах, защото баща ми настоя да не говорим за това пред никого. Сега тя е в психиатрична клиника в Престън, Ланкашир, и всъщност не знае къде се намира. Ходих да я видя, нали си спомняте? Ала не ви казах.

— О, горкото ми дете!

— А Хари — моят едър, простоват, мил втори баща — преговаря с лекарите и болногледачките и обещава, че ако състоянието ѝ се подобри и я пуснат, щял да се грижи за нея още по-добре. Той я гледаше идеално. Тя обожаваше всяка минута, прекарана с него.

— О, боже...

— А Моника Харт съвсем наскоро се сгоди за един шотландец с карирана пола и изобщо не ѝ пука дали имам изпит по дизайн, или водопроводни инсталации. Ешлинг О'Конър се мотае из родния си град, прави се на много важна и разиграва местните аристократи, доколкото знам. Едва ли четете писмата ми. Не ми и пише. Майка ѝ, леля Айлийн, знае, че имам изпит, но мисли, че е като в училище, където всички правят едно и също...

Елизабет крачеше сред мебелите. Никога не бяха я виждали толкова отчаяна. Приблужи се до мистър Ворски и сложи ръка на рамото му.

— Заради всичко това, аз съм ти много признателна и благодарна, и никога няма да ми е скучно с теб...

— Аз трябва да ти благодаря, защото внесе радост в живота и работата на един възрастен човек. Понякога съм многословен, досаден и говоря прекалено много. Ана има право. Не съм съобразителен.

Елизабет коленичи до него и хвана двете му ръце.

— Кой, ти ли не си съобразителен? Мили мистър Ворски, та ти си най-съобразителният човек на света! Сега, когато съм изпълнена със самосъжаление и говоря, че никой не се интересува от мен, ти не ме попита за Джони. Не изказа предположението, че той сигурно знае по какво имам изпит.

— Но, дете, Джони си е Джони и ние знаем това.

— Да, точно така. И напоследък Джони се разкарва из Лондон с елегантна спортна кола и онази жена от висшето общество.

— Тя няма да се задържи дълго.

— Имаш право, тя ще иска повече, отколкото Джони ще ѝ даде. Някой ден ще го покани у тях на празненство, на което ще присъства принцеса Маргарет, и Джони ще откаже да отиде, без да ѝ дава обяснения. А жената от висшето общество ще се нацупи и ще го изхвърли от спортната си кола. После ще чака Джони да ѝ се обади по телефона, да ѝ се извини или да ѝ изпрати цветя, за да му прости. Ала тя не знае, че Джони никога не се обажда по телефона, не изпраща цветя и не се извинява.

— Не се вълнувай.

— Защо, точно така ще стане, и тя ще беснее от гняв, ще дойде тук, ще купи нещо много скъпо и ще попита за Джони. А ние ще му кажем, той ще вдигне очи към тавана, ще възкликне: „Божичко!“ и всички ще се разсеем.

Елизабет седна като малко дете на коленете на мистър Ворски. Той не каза нищо, само я погали леко по косата.

— И така, Джони не знае, че ти предстои последният изпит. Но аз съм сигурен, че ти ще се представиш много добре. В противен случай на този свят няма справедливост.

— Но нима не е така?

Тя го погледна, но той пак не каза нищо.

— Има ли наистина справедливост? Съпругата ти е мъртва, синовете ти ги няма, страната ти е разрушена.

— Провървя ми повече, отколкото на много други поляци. Ала ти наистина преживя тежки времена, мое дете. Ще настъпят по-добри.

— Мислиш ли? Джони няма да се промени, знаеш това.

— Да, знам го. Но сега най-важното е, че и ти го знаеш. В такъв случай имаш две възможности — да го приемеш такъв, какъвто е, или да го оставиш и да си намериш друг.

Елизабет стана и протегна ръце. Той колебливо пристъпи към нея.

— Сега ще те прегърна силно и после ще продължим с подготовката за изпита. След като съм единственият човек, който знае, че имаш изпит, ще се погрижа да го вземеш с отличен.

През юли Елизабет се отличи с резултатите от изпитите. Деканът я поздрави и ѝ предложи часове в колежа, докато се подготвя за преподавател.

Джони приключи поредната си история. Така и не призна, че е имало нещо. Ентусиазирано се съгласи със Стефан, че трябва да плащат на Елизабет и като консултант.

Баща ѝ имаше съвсем смътна представа за всичко това.

— Значи колежът няма да свърши, така ли? Ще се подготвяш за преподавател, ще имаш часове с учениците, а след това ще работиш в антикварния магазин? Изглежда, не си стигнала много надалеч.

— Стигнах дотам, докъдето исках, татко — сопна му се тя.

— А показва ли някакви признаци онзи твой приятел, че иска да се жените? Отдавна сте заедно.

— Нито един от двамата ни не намеква, че искаме да се женим, татко. Ако има нещо, ще ти кажа — отговори още по-отсечено тя и тъжно си помисли, че за пръв път от дълго време двете с Ешлинг казват едно и също.

Лятото беше в разгара си. Хари писа, че състоянието на майка ѝ не се подобрява, и помоли Елизабет да отиде пак, за да ги развесели. Ешлинг писа, че Тони Мъри се натряскал до козирката и едва не направили оная работа. Уверяваше я с присъщата си прямота, че не е имало проникване, но все пак адски се успокоила, когато менструацията ѝ дошла. Моника Харт също ѝ писа от Шотландия. Тя бе избягала с Андрю Фърлонг, защото майките им се държали смешно. Оженили се в Гретна Грийн, където изобщо не било романтично, а влажно и окаяно, а пък в Шотландия било още по-зле. Шърли писа от

Пензанс и ѝ съобщи, че ще се жени за един много приятен мъж, с когото се запознала в хотела, където той работел като барман. Молеше Елизабет да каже на Ник. Трябвало да опише въодушевено колко е развълнувана и щастлива Шърли и ако е възможно, да намекне, че Гай, годеникът ѝ, е всъщност управител на хотела. Някой ден той, разбира се, щял да стане такъв, така че не било кой знае каква лъжа.

Майката на Джони внезапно почина и той отиде на погребението сам. Мистър Ворски и Ана изпратиха венец, Елизабет — също. Джони не искаше никой да заминава с него. Върна се изобщо непроменен. Махаше припряно с ръка на изразените съчувствия. Така било по-добре. Майка му била възрастна, страхувала се да не остарее прекалено много, не обичала да бъде сама, най-хубавото било вече изживяно. Той и брат му мислели, че така е най-добре.

Заведе Елизабет на вечеря в ресторант. Сервитьорът им донесе безплатни питиета и каза:

— По случай раждането на малката принцеса.

Същия ден принцеса Елизабет бе родила момиченце.

— Сигурна съм, че е много доволна — рече Елизабет. — Първо момче, после момиче. Като по рецепта.

— Като по рецепта за принцеса Елизабет, която има цяла рота слуги и е една от най-богатите жени в света, но не и за моята Елизабет, която няма нито пари, нито време.

— Категорично не — съгласи се Елизабет, усмихна се дръзко, отмахна русите си коси от очите и вдигна чашата си, за да пие за здравето на бебето.

Курсът за обучение на преподаватели беше приятен, но според Елизабет нямаше почти нищо общо с действителния живот, защото принципите на образованието не бяха толкова важни, колкото умението да разсъждаваш самостоятелно и да се справяш с децата и студентите. Тя имаше часове два пъти сутрин в колежа и два пъти следобед в местното начално училище. Имаше чувството, че може и сама да напише учебник. За нея беше едно и също да работи със седемгодишни деца и седемнайсетгодишни младежи и девойки. Само трябваше да поддържа интереса им и да ги кара да пазят тишина. Джони ѝ предложи да пусне в класната стая малко етер.

През лятото Елизабет ходи два пъти до Престън. Положението там беше мрачно. Духът на Хари бе сломен и той се измъчваше от чувство за вина.

— Ти беше душата на компанията, винаги си бил толкова забавен. Тя го каза — увещаваеше го отчаяна Елизабет. — Не можеш ли пак да станеш поне малко такъв? Не беше толкова отдавна — само преди шест-седем години...

— Не си спомням нищо друго, освен колко много исках да направя най-доброто за Вайълет — отговори той. Приличаше на голямо тъжно бебе.

— Няма смисъл от такава обич, трябва да бъдеш весел. Ами ако състоянието ѝ се подобри и излезе от клиниката, какво ще завари тук? Майка няма да иска да дойде в тази занемарена къща, при теб. Та ти си досущ като съсухрен старец!

Думите ѝ оказаха въздействие. Той не стана такъв, какъвто беше, но все пак се промени. Елизабет обясни на сестрите и лекарите, че няма да е зле да дадат на Хари някаква надежда, че нещата ще се оправят, и те се съгласиха. Без да прибягват до лъжи. Накараха го да мисли, че може да пуснат Вайълет за малко вкъщи.

Елизабет седеше и гледаше Хари, докато той разказваше на разсеяната ѝ майка за плановете си относно завръщането ѝ. Вайълет погали ръката му няколко пъти. В болницата бяха махнали карфицата и телчетата от изкуствените виолетки и ги бяха пришили към жилетката. Сигурно ги перяха заедно с нея, защото листчетата им бяха избледнели и бледолилави.

Джони се разтревожи за майка ѝ. Елизабет спомена за състоянието ѝ едва след третото си посещение при нея.

— Защо не ми каза? Как можа да отидеш сама? Не ти е присъщо да бягаш така. На Стефан си каза от отдавна. Питам го.

— Нямаше смисъл да ти казвам.

Той изглеждаше обиден и леко притеснен.

— Каква игра играеш?

— Никаква, кълна се. Наистина, моя любов. Защо да ти казвам тъжни неща? Често споменавах, че не искаш да чуваш нищо

потискащо, никакви проблеми, нищо, което би развалило настроението ти.

— Но, мила, майка ти е настанена в дом за душевноболни. Това не е нищо. Защо не...

— Защото ти не можеше да направиш нищо.

Тя го погледна в очите. Очевидно не го разиграваше. Джони я прегърна и рече:

— Ти си ми много скъпа, Елизабет. Знаеш ли, че си единствената жена, която някога съм обичал?

Елизабет му се усмихна и отговори:

— И аз те обичам, Джони.

[1] Лекар от едноименната повест на Р. Л. Стивънсън, който открива лекарства, с чиято помощ се променя от симпатичен човек в брутален тип. — Б.пр. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Би ли могла да кажеш, че връзката ти с Тони Мъри е пламенна? — попита Найем една вечер, докато седеше пред тоалетната масичка на Ешлинг и пробваше ефектните ѝ бижута.

— Не. Мисля, че повече прилича на животинско привличане — отвърна Ешлинг, без да вдига очи от писмото си.

Найем се изкиска.

— Сериозно ти казвам. Някои от момичетата в училище се чудеха на думите на Ана Бари, че това било въпрос на сходство на характерите, а не на страст.

— Боже Господи, далеч съм от мисълта за сходство. Това по-скоро е най-неподходящата връзка в Килгарет, особено според слуховете, които се носят — каза Ешлинг.

— Мама ще те убие, ако чуе да споменаваш името на Бога напразно — каза превзето Найем.

Ешлинг вдигна очи.

— И със сигурност няма да ѝ хареса, че ти си слагаш червило. Веднага го изтрий и свали тези неща. Те са мои. Аз работя часове наред, за да изкарам пари за тях.

— Ако се беше омъжила за Тони Мъри, нямаше да се налага да работиш много. Би могла да отидеш до Дъблин като майка му и да си купиш дрехи и не едно, а три червила наведнъж.

Ешлинг не отговори.

— Не знам защо не се омъжиш за него, след като знаеш, че би могла да го изгубиш. Въпреки че всички са на мнение, че той е по-привързан към теб, отколкото ти към него.

Ешлинг продължи да чете писмото си.

— Само че казват, че ще е по-добре да не разчиташ прекалено много на късмета си. Знаеш ли, че го били видели с едно от момичетата на Грей? Учило е в Англия. Навремето приличаше на кобила, но сега е много променена. Името ѝ беше Антия или Алтия. Пиеше кафе с нея в хотела. Честно ти казвам. Е, струва ми се, че ти

обърнах внимание на предимствата ти. Ако някога ми се удаде възможност да бъда шаферка, не бих я пропуснала.

Ешлинг вдигна очи. Лицето ѝ бе много бледо.

— Какво? Какво говориш?

Найем бе изумена.

— Не, нищо. Не знам дали наистина е бил с нея. Просто Ана Бари и сестрите ѝ ми казаха тази клюка. Сигурна съм, че всичко е измислица...

— О, боже.

Найем наистина се уплаши и блъсна стола, на който бе коленичила.

— Слушай, не исках да те ядосам. Само ти повторих какво разправят, Ешлинг. Всичко е наред... нали знаеш, че той е луд по теб? Отговори ми, Ешлинг... нали знаеш?...

— Майката на Елизабет, тя... тя направила опит да се самоубие и Хари... Боже мой, това е ужасно!

Найем остана с отворена уста.

— Тя е в лудница... Не знам дали мама ти е казала. Тя невинаги казва всичко... Както и да е. Хари... той седял и съвсем спокойно разговарял с нея и тя му казала да отреже един стърчащ конец от пуловера ѝ, а когато той извадил ножчето от джоба си, тя го грабнала и намушкала първо него, а след това и себе си. О, боже, не е ли ужасно?

— Ама убила ли го е?...

— Не, но е трябвало да му направят единадесет шева, а нея я преместили в друго отделение — в нещо като килия, както си го представям, и не може да има посещения, и си мисли, че щяло да има друга война... и казвала, че нямало да може да я преживее. О, защо ѝ се случват всички тия кървави истории на Елизабет! Толкова е несправедливо.

— Елизабет ходила ли е да я види?

— Да, разбира се. Прекарала е една седмица в северна Англия. Пише ми оттам. Сега обаче сигурно се е върнала в Лондон. Нищо повече не може да направи. Цяла седмица е ходила от една болница в друга и се е връщала да пренощува в малкото си магазинче. Чувала ли си някога за нещо по-ужасно?

— А гаджетето ѝ... защо не е отишло да ѝ помогне? Защо не е там?

— Защото е красавец и това е основателна причина да не бъде въвлечан в никакви неприятности...

— Май го харесваш. Нали ми каза, че бил страхотен.

— Прилича на древногръцки бог, но това не му помага особено.

— Обзалагам се, че ако на теб ти се случеха такива неща, Тони Мъри щеше да е неотлъчно до теб... да ми прости Бог, ама ако мама се побърка и намушка татко с нож...

— Найем, няма ли да си разкараш тъпата физиономия и да изчезнеш?

— Просто искам да ти кажа да оцениш щастието си, нищо друго... нищо. И аз имам чувства. И вече съм голяма. И не моята, а твоята физиономия е тъпа...

Найем обидено напусна стаята.

Ешлинг се опита да си представи дали Тони Мъри би ѝ се притекъл на помощ в кризисен момент. Е, не би могла да твърди, че би могъл да я защити, но със сигурност щеше да бъде до нея. Можеше и да не намери решение или дори да не предложи план за действие, но щеше да застане уверено, със сърдито, намръщено лице, както правеше винаги, когато му се налагаше да се справя с нещо неприятно. Определено не бе безчувствен, а отзивчив. Ешлинг отново се отдаде на размишления. Всеки път, когато бе разтревожена за болните дробове на Донал, Тони я потупваше по гърба и я оставяше да си поплаче. Тя се разтреперваше от мисълта, че Донал може да спре да диша и да умре през нощта, а Тони започваше да размишлява на глас, мръщеше се и заявяваше, че това е невъзможно. Тони не би се втурнал към Дъблин или Лимерик, или чак до Англия, ако възникнеше някаква неприятна ситуация.

Ешлинг започна много внимателно да реши косата си. Сложи малко зелени сенки на клепачите си. Постави си очна линия, както обикновено правеше, когато отиваше на танци. Облече най-хубавата си блуза и обу новите си обувки. Извади светлотюркоазения си костюм, който бе обличала само веднъж за една литургия. След това написа бележка на майка си, която бе заминала на едно от редките си гостувания при Морийн и Брендан.

Мамо,

Оставям ти да прочетеш писмото на Елизабет. Новините са ужасни, нали? Може би ще трябва да я помолим да дойде тук да си почине. Отивам за малко до семейство Мъри. Ще се прибера у дома преди десет. Ако не си легнала, бихме могли да поговорим. Надявам се, че семейство Дейли не са те ядосали много. Между другото, разказах на Найем за писмото и ми се струва, че това я натъжи. Според мен тя е прекалено нахакана за дванадесетгодишна, но предполагам, че и аз съм била същата.

С обич,

Ешлинг

Скъпа Ешлинг,

Може би имаш право и това наистина прилича на сцена от някаква пиеса. Пиша ти, за да те поздравя и да ти пожелаем много щастие. Това е важно, много важно за мен. Надявам се да бъдеш щастлива всеки ден, всяка нощ, винаги. С такова нетърпение очаквам да се запозная с него, но знам, а вероятно и Тони знае, че никога не става така, както ние искаме. Ти сигурно си го измъчила до смърт с мен и всичките ми приключения и той ще се тревожи, а пък аз, разбира се, не мога и не бих могла да видя в него всичко, което ти обичаш, така че аз също ще играя някаква роля. Не е ли чудесно? Толкова си мила, че при всичките си вълнения успяваш да отделиш време и да ми пишеш, и да се поинтересуваш за проблемите ми. Защо трябва да се чувстваш виновна за всичките добри новини, свързани с теб и съвпадащи с влошаването на маминото здраве? Това е положението в момента и дори и Хари знае, че засега няма никаква реална надежда за подобрене. Той отново е добре и в момента при него има един ужасно симпатичен господин от социалните служби, който го утешава. Много е мил. Единственото добро нещо, което в крайна сметка ми се случи след цялата тази история, е това, че най-после открих неподправената доброта на Хари Елтън. Помниш

ли колко ужасена бях от него? Стефан Ворски и Ана те поздравяват. Те са извънредно развълнувани. Очакват да се върна със снимки и дълги подробни описания. Джони ти изпраща картичка, която ще сложа в плика. Аз, разбира се, ще дойда за сватбата и нищо не би могло да ме спре. Естествено няма да настоявам да бъда шаферка и разбирам всички проблеми, произтичащи от това, че съм протестантка. Знам, че обяснението ти изобщо не е изчерпателно, но знам и какво повелява Рим, така че не се притеснявай. Много мило от твоя страна, че ме питаш дали Джони също би желал да дойде, но смятам просто да ти кажа „не“, без никакви обяснения. Предпочитам да дойда в Килгарет сама. Само след три месеца ти ще станеш госпожа, но най-вълнуващото нещо за мен е, че ще мога отново да се видя с всички вас. Между другото, стилът ми не е изискан и по-скоро може да бъде отнесен към средната категория.

Толкова се радвам, Ешлинг, и съм така щастлива!
Бъдете честити.

С обич,

Елизабет

Здрасти, Ешлинг!

Елизабет ми каза, че си склонила да станеш жена на благородника. Ако нещата се преобърнат и това се окаже грешка, върни се при нас и ние ще ти покажем как да прекарваш приятно времето си. Желая ви щастие.

Джони Стоун

Майка ѝ бе казала да опита да бъде по-мила с Морийн.

— Какво значи „по-мила“? — оплака се Ешлинг. — Тя непрекъснато ми прави забележки — била съм дръзка, била съм глупава, шокирала съм лелята на Брендан, предизвиквала съм

възмущението на всички, разваляла съм играчките на Патрик. Оплакванията започват да се сипят веднага щом прекрачиш прага на този дом. Защо да съм мила с нея?

— Ами тя се чувства малко пренебрегната. За твоята сватба се вдига много повече шум, отколкото за нейната навремето. Тя е обвързана с три малки деца, живее на километри от града, а всичко, което достига до ушите ѝ, е свързано с вълненията около твоята сватба и роклята ти...

— Е, да, но не го е чула от мен. Никога не съм се хвалила с нищо, нали?

— Разбира се, че не, детето ми, но не можеш ли да проявиш великодушие и да се опиташ да се поставиш на нейно място? Тя е домакиня и майка, и е по-голяма от теб, така че би било добре, ако се помъчиш поне малко да я уважаваш.

— Това е старият затворен кръг, мамо, а той няма край.

— След няколко месеца ще можеш да ходиш дотам с колата на мъжа си, така че не прекалявай със самосъжаленията. Вземи от кухнята един буркан сладко от цариградско грозде и ѝ го занеси. Каж ѝ, че ще намина и аз.

Майка ѝ бе права. Морийн наистина изглеждаше с понижено самочувствие и много се учуди, когато видя Ешлинг да се носи към нея на велосипед.

— На какво дължим тази чест? — кисело попита тя.

Брендан Ог бе омазан с конфитюр, а краката му бяха целите в кал. Близнаците седяха в количката си и ревяха, насърчени от пристигането на нов човек. Ешлинг си помисли, че всички изглеждат отворително и са най-лошата реклама за женитба, която човек би могъл да си представи, ала вече бе осъзнала факта, че може да критикува всичко друго, но не и децата.

— Здравейте, милички! — каза тя с фалшива нежност. Все още не можеше да ги различава. — Патрик и Пеги, я кажете здрасти на леля си Ешлинг! Ау, какви сте хубави! — Тя се обърна към Морийн. — Великолепни са! — Надяваше се, че Господ няма да я накаже за лъжата.

— О, за теб може и да са, защото минаваш от дъжд на вятър — каза Морийн. — Ако ти се наложи да ги гледаш цял ден, няма да ти се струват великолепни. Брендан Ог, ела веднага тук! Да не си посмял да

влезеш вътре с цялата тази кал! Искаш ли нещо, Ешлинг, или просто минаваш?

Ешлинг стисна зъби. Как просто да минава, след като трябваше да измине пет километра на велосипед, за да се добере дотук? Ама Морийн наистина бе станала изкуфяла стара мърморана. Добре все пак, че си спомни думите на майка си.

— Не, реших да се разходя и да побъбря с теб за сватбата и всичко останало. Искам да ми обясниш някои неща.

Морийн я изгледа подозрително и каза иронично:

— Нали знаеш за живота повече от всички.

— Хайде, Морийн, престани! И аз като всички се перча, но какво ли знам, като живея у дома с мама, а тя се оправя с всичко?

— Истина е, че си живееш спокойно и приятно. Такъв ще бъде и животът, към който си се насочила сега. Предполагам, че семейство Мъри много ще ти се зарадват след медения месец...

— Не можеш ли да бъдеш сериозна, Морийн, и да престанеш да се майтапиш с мен? Знаеш що за човек е бъдещата ми свекърва... Абсолютна досадница...

Морийн малко се отпусна.

— Е добре де, казват, че Етел Мъри била голяма работа...

— Ужасна е. Ти си умираш от щастие тук. Имам предвид, че майката на Брендан е приятна, нали? Свикнала си винаги да е около теб и да ти помага.

— Между нас казано, и тя не е чак толкова неотразима. Влез да ти направя чай. Брендан Ог, ако още веднъж ритнеш вратата с мръсните си крака, ще те напердаша с колана. И за какво ли гледаме тези кокошки цяла зима, като не снасят? Писна ми да ги храня, ала госпожата и дума не дава да се издума. Влез да ти разкажа...

Еймон категорично отказа да бъде шафер.

— Не желая да говоря за това, мамо. И дума да не става. Ако семейство Мъри си мислят, че е много забавно да се обличам във взет под наем маскараден костюм и в църквата да разпитвам хората, които съм познавал през целия си проклет живот, дали са от страна на младоженката, или на младоженеца, много се лъжат. Ще стана за смях

в града... всички от кръчмата на Ханрахан ще дойдат в църквата, за да ми се смеят.

— Няма да дойдат! Това е МОЯТА сватба! — каза разпалено Ешлинг.

— Ще дойдат. Църквата е господен дом и... всеки може да влезе — каза Еймон.

— Еймон, направи ми тази услуга, само за четири, най-много пет часа, и после си се върни при приятелите си в кръчмата на Ханрахан. Моля те!

— При онези лентяи! — намеси се Шон. — Всички са мързеливци!

— Ти изобщо не си влизал там, татко — възрази Еймон.

— Че защо да влизам, нали знам какво става там? Чуй ме, Еймон, сватбата е за майка ти и сестра ти, тя си е женска работа. Обаче един ден някое нещастно и недотам умно момиче ще се съгласи да се омъжи за теб, а нещастните й братя и баща й ще трябва да се облекат като клоуни, и нещо повече дори — да прахосат доста пари за храна и куп други глупости. Може би някое от тези неща да ти е неприятно, също както рязането на ноктите, но те трябва да се направят...

— Татко, няма да го направя. Ще избягам от града и от къщи. Не можеш да ме молиш да го направя, само за да доставиш удоволствие на някого. Мамо, сериозно ти говоря! Да предположим, че аз сега те помоля да тръгнеш по улицата по кюлоти, за да ми доставиш удоволствие. Би ли го направила, мамо? Разбира се, че няма да го сториш. Ще ми отговориш, че не можеш да се правиш на глупачка и че това ще те направи за смях пред приятелите ти, независимо от това колко много искам да го направиш...

— Еймон, дръж си устата! Въобще не си въобразявай, че можеш да говориш с майка си по този начин.

Ешлинг неочаквано го прекъсна.

— Не, аз мисля, че той има право. Това го отвращава и той няма да е в състояние да го направи. Защо тогава да го молим?

Еймон неспокойно повдигна очи. Предчувстваше, че тук има някакъв капан.

— Виж, Еймон, аз сериозно смятам, че изглеждаш много добре в костюм. Всички дъртаци изглеждат много по-зле от теб, ала като се издокарат, стават страхотни и започват да си приличат като две капки

вода. Ако поискаш аз или мама да се облечем като диваци или да направим нещо друго за сватбата ти, няма да го сторим. Можеш да ми вярваш. Ще помолим някой от приятелите на Тони да се заеме с това заедно с Донал. Неприятното е, че приятелите на Тони са на по сто години, но това няма значение, защото сред тях сигурно ще се намерят и някои по-младолики.

Еймон зяпна. Изпитваше някаква смесица от облекчение и недоверие.

— Боже мой, Ешлинг, благодаря ти. Наистина. Нали ме разбираш, мамо?

— Не се прави на бебе! — каза студено Ешлинг. — Сам си избра този път и недей да търсиш начин за връщане. Можеш да решаваеш самостоятелно. Ще трябва да отида и да се изправа пред властната физиономия на мисис Мъри и да ѝ обясня защо се налага да потърсим друг шафер.

— Какво ще ѝ кажеш?

Ешлинг го изглежда безгрижно.

— Ами, това, което каза ти — че приятелите ти от заведението на Ханрахан ще дойдат в божия храм и ще създадат безредие по време на церемонията, и че четирите часа са твърде много за теб, макар бедният Донал да е готов да ги понесе безропотно.

— Не ѝ казвай така... ще ме направиш за смях... Не го прави.

— А какво друго да направя? Каж ми. Не мога да кажа, че си болен, защото тогава ще трябва да не ставаш от леглото. Мисля, че е най-добре да кажа истината. Нали така?

— А тя какво ли ще каже?

— Сигурно ще побеснее, както обикновено става в такива случаи. Ще каже, че точно това е очаквала, че това е ужасно непочтено, защото винаги е живяла с мисълта, че и отвратителните неща могат да станат прекрасни. Татко е подготвил великолепно сватбено угощение и е наел допълнителни сервитьорки, а мама е намерила великолепни дрехи за всички и аз ще бъда така добра да се държа като ангелче, така че онази дърта кранта да няма за какво да мърмори. Все още съм на мнение, че си прав. Щом това е така ужасно за теб и щом те ще нахлуят в църквата, ти си в правото си да откажеш.

— Не съм казал, че ще нахлуят в църквата... някои може дори да не знаят, че...

— Не, Еймон. Щом ти е толкова неприятно, по-добре да не го правиш. Мамо, подай ми сакото. Ще отида да поговоря с онази стара вещица, за да приключа с този въпрос.

— Добре де, ще дойда, ще дойда! — изкрещя Еймон и изскочи от стаята, глух за протестите и възраженията им.

— Уф, колко бързо се справи с него! — разсмя се майка й. — А сега да продължаваме нататък... спечелихме тази битка, но преди сватбата ще има още много да воюваш.

— Права си, мамо — въздъхна Ешлинг. Мислеше си за Тони. Миналата нощ той бе много раздразнителен. Защо отблъсквала ръката му и не изоставела скромността си, след като щели да се оженят след месец? Какво значение имало дали ще го направят сега, или след един месец? Ешлинг не знаеше, но имаше чувството, че тогава това щеше някак си да бъде по-различно и усещаше, че ако отстъпи, това означава да се предаде.

Посещението на Ешлинг накара Морийн да се поотпусне. От своя страна, Ешлинг неочаквано бе завладяна от неприятната мисъл колко самотен е животът на Морийн. Майка й беше права да я подканя да сподели със сестра си вълненията около сватбата. Морийн очевидно бе лишена от вълнуващи преживявания в този пущинак. Всичко приличаше по-скоро на ферма, отколкото на къща — една голяма недодялана постройка, разположена почти на пътя, с четири акра земя зад нея. Никакви посеви. Само няколко гъски, едно магаре, кокошки, овчарско куче и някои селскостопански сечива за обработка на земята. Опитите на Морийн да засади градина бяха посрещнати с насмешка от рода Дейли, но новооткритият ѝ съюзник в лицето на Ешлинг сякаш приемаше това като предизвикателство.

— Разбираш ли, те не могат да излязат от рамките на мисленето си при оценяване на земята. Знаеш ли, че според тях идеята ми за градина е глупава и много над моите възможности? Човек не можел да яде цветя...

— Прави се, че не садиш цветя, а нещо друго... Не им казвай, че правиш градина, и сади и копай само когато ги няма. Аз ще ти помогна. Ще ти донеса разсад и семена. Татко сигурно има в магазина. Ще му кажа, че са подарък за теб. Можеш да обвиниш мен за начинанието си.

— Боже мой, Ешлинг, колко си схватлива! Много ще подхождаш на семейство Мъри.

— Ами то май няма друг начин.

Всъщност мисис Мъри с изненада откри, че семейство О'Конър се ползва с доста по-високо уважение в обществото, отколкото бе очаквала. Бизнесът им бе добре обмислен и се бе утвърдил в града. Всичките им деца бяха умни и можеха да се грижат за себе си, с изключение, може би, единствено на брата, който в неделните дни и късните вечерни часове висеше пред кръчмата на Ханрахан. Ешлинг умееше да говори изискано и щеше да бъде представителна булка. Много хора дори бяха във възторг от нея и казваха, че била едно от най-привлекателните момичета на Килгарет. Тя не се бе надявала на това, но след време с въздишка осъзна, че всъщност няма за какво чак толкова да се надява. Джоани бе потайна и загадъчна, когато говореше за живота в Дъблин, и внезапно избухваше и правеше сцени, ако някой се опиташе да я критикува. Не канеше гости къщи и постоянно искаше пари, въпреки че припечелваше добре при вносителите на вино. Нямаше развит усет към бизнеса и милият мистър Мийд каза, че според него тя нямала никакви търговски способности, за да ръководи семейната фирма.

Утешаваше я мисълта, че си имат свещеник в семейството. Джон щеше да бъде ръкоположен през идната година. Тя обаче все пак се надяваше синът ѝ бързо да схване всичко и да помогне. Надяваше се Джон да намери и утешителни думи, и най-разумните начини да я подкрепи, понеже нещата не вървяха добре. Той всъщност продължаваше да се държи като неин син, оплакваше се, когато Тони изразходваше всичката топла вода за къпане, казваше, че Джоани била твърде шумна, а при последното си гостуване се обезпокои за фасадата на къщата. Каза, че изглеждала занемарена и неподдържана. Заяви също, че на баща му нямало да му хареса да казват, че сградата била занемарена и щял ужасно да се ядоса на всеки, който дръзнал да твърди такова нещо. Мисис Мъри очакваше свещеникът в семейството да изглажда неприятностите, а не да ги увеличава. В крайна сметка, Джон бе помогнал за уреждането на медения месец на младоженците и бе казал, че Тони и Ешлинг щели да присъстват на аудиенцията при папата и да получат благословия лично от неговите ръце. Мисис Мъри бе разказала на много хора за това и то бе едно от най-обсъжданите

събития в града. Тя разказа на Тони, че понякога се будела посред нощ и размишлявала за това как нейният син целува пръстена на папа Пий XII и е съвсем, съвсем до него. Тръпки я побивали по гърба от тази мисъл. Тони отвърна, че я разбирал, защото приличащият на привидение папа можел да накара всекиго да се разтрепери. Мисис Мъри беше ужасно огорчена от този отговор.

Изглежда, че Ешлинг със сигурност знаеше как да се справя с Тони. Тя категорично заяви, че сватбеният му костюм е твърде тесен.

— Много ми е добре — предизвикателно отвърна Тони.

— Не е така. Може да припаднеш, защото той не ти позволява дори да дишаш спокойно — каза тя.

— Нямам намерение да спазвам никакви диети и да се отказвам от бирата само за да ми стои по-добре сакото на сватбения ми костюм — каза намръщено той.

Ешлинг се разсмя.

— Нима някой иска това от теб? Що за глупава идея, и то само за да изглеждаш добре за един ден! Не, според мен ти не трябва и да мечтаеш за сваляне на пет-шест килограма, за да изглеждаш добре. Не! Дай да ти отпуснат костюма и хем ще се чувстваш удобно, хем и ще изглеждаш добре.

Един месец Тони не пи бира. Никой не бе в състояние да направи такава жертва и цял месец да пие джин и сода, за да поддържа тялото и духа си. Той свали шестте килограма за три седмици. Мисис Мъри бе във възторг. Бе сигурна, че точно това бе имала предвид Ешлинг, предлагайки му идеята си за разширяване на костюма. Това момиче бе истинска млада дама.

Две седмици преди уречения ден Ешлинг и Тони се отправиха да проверят дали строежът на новия им едноетажен дом е приключил. Ешлинг каза, че искала да измери колко време ще ѝ трябва, за да измине разстоянието до дома им. На бавен ход щеше да отнеме десет минути.

— Страхотно! — смееше се тя. — Ако по някакъв повод ме набиеш с колана си, за нула време ще мога да изтичам до града и да се върна с доброволния отряд на шерифа.

Тони се обиди.

— Що за глупости... никога не бих ти посегнал... ти си като цвете!

Ешлинг се трогна.

— Просто се пошегувах. Имаш право — глупаво е да говоря така. Много мило от твоя страна да ме сравняваш с цветете. Ще посадим ли много цветя? Харесвам делфиниумите и лупината... но никога не сме ги садили вкъщи.

— Ще засадим каквото поискаш — великодушно каза Тони.

Ешлинг почувства, че майка ѝ имаше право — Морийн трябваше да се примирява с много неща. Представи си я как крие засадените цветя от невежите в семейство Дейли и улови Тони под ръка. Разхождаха се из недовършената къща. Тони бе нетърпелив и раздражен, защото водопроводчиците не бяха спазили уговорката да привършат работата си през изминалата седмица. На Ешлинг ѝ се искаше да нямаше прозорци и възможности за свежърва ѝ да бди като квачка над тях и да я разпитва дали вече са поръчани пердетата, и да обсъжда и се тюхка за всичко.

Докато надничаха тъжно в пълните с дървени стърготини, още недовършени кухненски шкафове, Тони внезапно се обърна към нея.

— Ще бъде чудесно, нали?

— О, разбира се. Ще имаме толкова време! Нали ще бъдем цял месец в Рим... значи общо месец и половина — отвърна тя, опитвайки се да бъде весела.

— Нямам предвид къщата, а всичко след сватбата. — Гледаше я нетърпеливо и умоляващо.

Изведнъж Ешлинг се почувства много стара.

— Разбира се, че ще бъде чудесно. И как не, та нали сме най-хармоничната двойка в целия град?

— Обичам те, Ешлинг! — каза Тони, без да прави какъвто и да било опит да я докосне.

— Знам и наистина съм много, много щастлива — отвърна Ешлинг. „И наистина съм щастлива“ — каза си тя наум.

Джони се ядоса, че не са го поканили на сватбата, но Елизабет бе сурова и неотстъпчива. Бе съблазнително, много съблазнително да го вземе със себе си. Красивият Джони Стоун щеше да театралничи, доказвайки, че малката Елизабет Уайт се оправя добре в широкия свят. Той щеше да бъде много мил и чаровен... дори леля би се влюбила в него. Тя си го представяше как седи на високия стол и чичо ѝ Шон с голям интерес го разпитва за работата му. Полетът на въображението ѝ

я отнесе чак до церемонията пред олтара. Колко красив щеше да изглежда... но тя чувстваше, че няма да е правилно да го заведе. Освен това сега по-важна бе сватбата на Ешлинг. Джони само щеше да отвлича вниманието от булката и младоженеца.

Но тя нямаше да му го каже.

Ешлинг подскочаше зад стъклената преграда. Елизабет трябваше да изчака пристигането на куфарите си от самолета и ѝ беше ужасно досадно. Ешлинг я насърчаваше с какви ли не гримаси, изговаряше беззвучни изречения и сочеше вратата с пръст. Елизабет накрая се отказа да отгатва думите на приятелката си и стоеше безропотно. Мина ѝ през ума, че Ешлинг изглежда великолепно в новото си небесносиньо сако и сивата близирана пола. Тя дори ѝ показа големия си годежен пръстен през стъклената преграда и ѝ обясни със знаци, че диамантите са прекалено тежки за ръката ѝ. Елизабет с облекчение отбеляза, че предстоящата след не повече от седмица женитба за богаташ не я е променила.

Щом куфарите пристигнаха, тя излезе навън и се хвърли в прегръдките на Ешлинг като ученичка. След малко тръгнаха.

Улучиха момента идеално. Айлийн току-що бе влязла и се бе заловила с приготвянето на обичайната си чаша чай в кухнята — чайт бе единствената ѝ почивка между работния ден в магазина и домакинската работа. Отпиваше от чая и даваше нареждания на младата Шивоон — новата домашна прислужница, която щеше да замести Пеги, за това как трябва да поднася салатата.

— Не я слагай всичката в чинията, Шивоон. Остави листата маруля отстрани и сложи върху всяко по малко шунка и няколко резенчета домати. Не, подай ми ги. Аз ще го направя. Найем, отмести учебниците си. Не им е тук мястото. Ще се изцапат. Чуваш ли ме? Занеси ги в стаята си! Донал върна ли се вече?

В този момент вратата се отвори и влезе Елизабет. Ешлинг бе зад нея — смееше се и държеше два куфара.

Айлийн остави чашата си и стана. Тази висока стройна жена, тази девойка с наметнат върху раменете красив дълъг шал и с елегантна златна игла, забодена на прелестната ѝ бежова рокля... не можеше да повярва, че това е детето с обелени колене, влюбено във

велосипеда си, нервно и нетърпеливо да се понесе на него, детето, което вечно се изчервяваше и заекваше.

Тази девойка бе съвсем друг човек.

Тя застана на вратата, обгърна с поглед просторната кухня и след това се втурна, втурна се като дете, обви ръцете си около Айлийн и така силно я притисна, та чак дъхът ѝ спря. Ухаеше на скъп сапун, или може би на пудра, но се притесняваше и трепереше така, както някога, когато живееше в къщата им.

— Ти си си същата. Същата си! — бяха единствените думи, които Айлийн можа да чуе, докато се прегръщаха. Уж нежна, а колко силно стиска!

Елизабет се дръпна. По бледото ѝ лице се стичаха сълзи. Тя извади украсена с дантели носна кърпа и шумно издуха носа си.

— Ужасно! Опитвам се да ти направя добро впечатление, а едва не те удуших, после се разплаквам и съсипвам целия си грижливо направен грим. Може ли да изляза и да повторя всичко отново?

— О, Елизабет! Благодаря на Бога, че се върна при нас... благодаря на Бога, че не си се променила! — Айлийн държеше ръцете ѝ така, сякаш щяха да се впуснат в танци. И двете се усмихваха глупаво.

— Мамо, никога не си се суетила така около мен! — оплака се шеговито Ешлинг, за да намали напрежението.

— Нито с мен... — каза с искрена завист Найем, допреди миг изгубила дар слово при вида на бежовата рокля и шала. Зяпаше ги, изумена от поведението на майка си, също като Шивоон, която стоеше с марулите и шунката в ръце и се пулеше изумено срещу господарката си.

— На теб униформата ти стои много по-добре, отколкото ни стоеше на нас — каза весело Елизабет, усетила, че Найем има нужда от внимание. — Променена ли е, или само така ми се струва?

Найем бе поласкана.

— Не е, но сега ни е позволено да носим наши блузи, стига да не са разпуснати, както казва сестра Маргарет...

— Ама тя още ли казва така?

— Нищо друго не казва.

Елизабет седна на един стол и отпусна ръце.

— О, само да знаехте... само да можехте да си представите колко прекрасно е да се завърнеш...

Завръщането у дома бе по-прелестно, отколкото бе очаквала дори и в най-дръзките си мечти. Спалнята си бе същата. Двете легла с белите бродирани покривки — по една на всяка от двете бели ракли с чекмеджета. Над камината си стоеше същата статуетка — мантията на Дева Мария бе малко поочукана, но със сигурност статуетката бе същата. Кандилото все още гореше в малкия параклис на стълбищната площадка, стаите мъничко се бяха смалили, а стълбите бяха станали малко по-тесни, но домът *не бе помръднал*. Вероятно, защото все пак бе доста просторен. Но пък и доста занемарен... Дали килимът и навремето беше в такова плачевно състояние и се измъкваше от железните пръчки на стъпалата? И дали обелените тапети и преди бяха на големи кафяви петна, или те се бяха появили напоследък? Но какво значение имаше всичко това! Къщата я посрещаше дружелюбно с всяко свое кътче.

Обиколиха къщата заедно — и леля Айлийн, и Ешлинг, и дори Шивоон ги следваше от разстояние, заинтригувана от това момиче с английски акцент, което сякаш бе част от стопаните на къщата.

А Донал се втурна по стълбите, прескачайки по две стъпала наведнъж, за да я види. Бе висок и слаб и с толкова бяла кожа, сякаш някой бе натъркал лицето му с тебешир. Устните му бяха тънки и почти сини, а когато се усмихнеше или разсмееше, лицето му заприличваше на прозрачен череп. Елизабет успя да потисне сълзите, които боцкаха очите ѝ. Бе очаквала той да прилича на брат си Шон, но между тях нямаше никаква прилика.

— Пораснал ли съм, Елизабет Уайт? — попита със самоирония той.

— Страхотен си, както винаги, Донал! — каза тя.

— Не съм ли малко кльоцав, макар и красив? — Гласът му бе сдържан, но тя успя да долови в него болка и тревога.

Тя докосна челото си и артистично отметна един кичур коса, паднал над очите ѝ.

— Гледай ти! Срамота, сър Донал О'Конър. Очаквате да чуете комплименти и ще ги получите, щом се налага. Изглеждате като поет, като човек на изкуството. Приличате малко на онзи портрет на Рупърт

Брук и дори на Байрон. Това достатъчно ли е, или да продължавам да ви лаская?

Лицето му грейна в усмивка и тя разбра, че е намерила точните думи. Леля Айлийн я притисна развълнувано към себе си.

Докато разглеждаха котенцата, които се бяха родили тази сутрин в банята, дойде чичо Шон.

— Това е дъщерята на Моника, Мелани, а това са първите ѝ котенца — каза изпълнена с гордост Найем.

— О, май е настъпил периодът на „Отнесени от вихъра“! — разсмя се Ешлинг.

— Как ми се иска да имах сестра — каза неочаквано Елизабет.

— Нали имаш мен? Аз не съм ли ти като сестра? — запита Ешлинг.

— Да, но не беше с мен през цялото време.

— Бях, когато имаше нужда от мен.

— Така е. Никога няма да го забравя.

Погледите им се срещнаха.

— Къде е тя? Къде е тя?

Чичо Шон бе много по-остарял от леля Айлийн. И сякаш бе обрасъл с козина. Червеникави косъмчета стърчаха от носа и ушите му, покриваха ръцете му. Елизабет не помнеше да ги е виждала преди. А може би това се дължеше на факта, че баща ѝ бе с толкова гладка, почти лъскава, лишена от косми кожа?

Чичо Шон почти се вцепени от елегантната ѝ външност. Тя го притисна в прегръдките си.

— Бога ми, няма да ми стигнат парите, за да те издържам при този външен вид. Не е ли прекрасна, Айлийн? Не ти ли прилича на манекенка?

— О, не, чичо Шон! Не казвай, че приличам на манекенка!

— А бе, аз харесвам манекенките, макар да не знам много за тях. Айлийн, не ми обръщай внимание, дай да прием чай. Мисля да заведе мис Уайт при Махър за малко и след това можем да вечеряме в хотела. Дали това може да развърже хорските езици в градчето? Със сигурност никой няма да разбере коя е тази елегантна млада дама и ще си мислят, че съм страхотен бонвиван. Какво ще кажеш?

— Глупости! — шеговито каза Елизабет. — Много добре ме помнят и ще кажат: „Това е онази Елизабет Уайт, която живя години

наред у семейство О'Конър и сега пак е дошла да ги тормози!“.

— Елизабет, детето ми, не казвай това дори и на шега — сериозно отвърна Айлийн. — Та ти си част от това семейство, както и всички ние. Лошото е, че не можахме да те задържим за по-дълго... но ти не си се променила. Липсваше ми така, както моят Шон.

Това бе нещо ново. Когато Елизабет напусна Килгарет, името на Шон не се произнасяше на глас в този дом.

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Елизабет седеше между леля Айлийн и Морийн на първия ред отляво. Еймон и Донал посрещаха гостите на вратата на църквата и ги отвеждаха до местата им. Найем, в ролята си на шаферка, бе все още у дома с Ешлинг и чичо Шон и след малко щяха да седнат в колата, която вече ги чакаше на улицата. Чичо Шон крачеше из дневната като животно в клетка; косата му изглеждаше странно — беше се подстригал предишния ден. Никой не коментираше този факт, но Ешлинг бе прошепнала на Елизабет, че е успял да се направи на затворник, което щяло да увеличи удоволствието на мисис Мъри от разглеждането на сватбените снимки.

Елизабет погледна Тони, който бе привел глава над ръцете си, не толкова от набожност, колкото с надежда да се измъкне. Според нея той притежаваше онова, което писателите на любовни романи биха нарекли предизвикателно очарование. Лицето му бе червендалесто, а челото му сякаш постоянно блестеше от пот. Беше едър здравеняк и изглеждаше по-възрастен, отколкото бе в действителност. Ако трябваше да отгатва годините му, Елизабет би казала, че е по-близо до четиридесетте, отколкото до тридесетте. И трите пъти, когато се бяха виждали, той изглеждаше притеснен, но Елизабет го оправдаваше, защото и тя самата се чувстваше така. Тя много внимаваше какво ще каже, защото искаше той да я приеме като приятел и съюзник, а не като съперник и с учудване откри, че говори за времето и пътуването си от Англия до Дъблин и след това дотук.

Тони нервничеше, защото този ден бе от особена важност и за него. Нищо чудно, че челото му беше потно и че не му се приказваше. Нищо чудно, че бе седнал, приведен напред със събрани пред лицето ръце, докато приятелят му Шей Фергюсън, кумът, шареше с очи из църквата и намигна два пъти на Елизабет, когато погледите им се срещнаха. Шей бе дори по-възрастен от Тони и много по-пълен. Той бе заклет ерген и то още от времето, когато Елизабет живееше в Килгарет. Шей и брат му продаваха селскостопански машини и често влизаха в магазина на чичо Шон. Тя винаги ги бе мислила за връстници на чичо

Шон и сега бе шокирана от мисълта, че са приятели на Тони. Странно и доста притеснително... Сякаш Ешлинг по някакъв начин отиваше в ръцете на много по-възрастни мъже. Елизабет потрепери, но овладя нервите си и прошепна на леля Айлийн:

— Мога ли да ти кажа нещо, или се молиш?

— Само се правя, че се моля. Казвай.

— Щастлива ли си, или тъжна? Не мога да разбера по лицето ти.

Леля Айлийн се усмихна.

— Наистина съм щастлива. Нали знаеш колко дълго Ешлинг протака вземането на решение? Не се втурна необмислено към брака. Тони е добър човек. Мисля, че ще може да се грижи за нея. Не, не съм натъжена. Да, щастлива съм. Нали това питаш.

Леля Айлийн шепнеше и се усмихваше заговорнически. Елизабет си помисли, че тя изглежда много привлекателна и далеч по-приятна от мисис Мъри. Беше облечена с прелестна наметка в розово и сиво, която много подходдаше на цвета на роклята ѝ. Беше ги купила и двете преди месец от магазина на Суитчър в Дъблин и ги бе пробвала десетки пъти, докато ги съчета с цвета на обувките, чантата и шапката. За жителите на Килгарет бе съвсем нормално човек постоянно да си носи вкъщи обувки и чанти и да ги пробва на спокойствие, преди да реши дали да ги купи. Освен това леля Айлийн си бе сложила и лек руж. Ешлинг и Елизабет бяха опитали да я убедят да си сложи още, но тя им отвърна, че щяла да заприлича на холандска кукла. Шапката ѝ бе елегантна, също сива. Битката да я накарат да ѝ забодее една роза бе изгубена.

— Аз съм на петдесет години. Няма да се труфя като коледна елха! — твърдо заяви тя.

Морийн беше напрегната и нещастна. Мислеше си, че и на дневна светлина, и в църквата, пъстрата ѝ рокля от тафта изглежда евтина и безвкусна. Свекърва ѝ бе успяла да ѝ втълпи тази мисъл още от сутринта. Мисис Дейни бе огледала с презрително сумтене променящите се цветове, които Морийн така много бе харесала. Един хубав костюм нямало ли да бъде по-подходящ за случая? Тя трябвало да знае, че за една сватба не се изисквало кой знае какво официално облекло. А пък обувчиците ѝ приличали на домашни пантофи. Нима Морийн наистина щяла да ги обуе? Е, добре, така да бъдело. Морийн със завист оглеждаше тоалета на Елизабет. Лимоненожълтите пола и

сако и тъмнокафявата дантелена блуза бяха чудесно облекло, тъкмо като за сватба. Защо и Морийн не бе помислила за нещо такова? Тя подръпна широката си тафтена пола и почувства, че вече не изпитва удоволствие при вида на променящите се в зависимост от светлината цветове. Докато пробваше тоалета си, си мислеше, че е избрала най-доброто, и часове наред тайно му се бе любувала в спалнята си. Сега го ненавиждаше. Дори и прическата ѝ не бе наред. Изглеждаше плоска и безлична, макар миналата вечер да бе измила и накъдрила косата си. Защо ли не настоя пред Брендан да отиде у дома, където мисис Колинс и младата ѝ помощничка бяха направили прическата на майка ѝ, на Ешлинг и Найем, и дори на Елизабет? Брендан ѝ бе отвърнал, че било лудост да пилее напразно време и пари. Защо не бе по-твърда?

Мисис Мъри се усмихна няколко пъти. Видът ѝ се стори на Елизабет суров и язвителен, но това вероятно се дължеше на многобройните истории, които бе слушала цяла седмица и които ѝ бяха внушили, че трябва да очаква тази жена да прилича едва ли не на самия дявол. Морскосиният ѝ тоалет сякаш бе като изсечен: остри ревери на сакото, остри ръбове на чантичката, остри върхове на обувките и островърха шапка. Малко встрани от нея стоеше Джоани. Бе пристигнала едва миналата вечер. Елизабет си помисли, че Джоани не се е променила много през изминалите девет години. Все още бе едра и здрава и стоеше уверено, с разкрасени крака. Лицето ѝ, също като това на Тони, бе луничаво и великодушно, но доста по-симпатично. Беше облечена в бяла рокля и наметало... които, както винаги, бяха проява на лош вкус. Някъде в запасите си от информация Елизабет имаше едно правило, че на сватба не се ходи в бял тоалет, за да не се засенчва булката.

Естествено Джоани Мъри в никакъв случай не би могла да засенчи тази булка, дори да го желаше. Когато влезеше, Ешлинг щеше да им вземе ума.

Елизабет направо бе зяпнала от удивление при вида на булчинската рокля. Беше истинска сватбена рокля и човек оставаше с впечатлението, че Ешлинг цял живот е носила само такива рокли. Елизабет знаеше от леля Айлийн, че Ешлинг така желаша роклята, та била готова да я има на всяка цена. Сватбата на леля Айлийн била бедна и тъжна, а булчинската ѝ рокля била взета на заем от една нейна братовчедка. Близките на леля Айлийн, въпреки желанието си да бъдат

благовъзпитани, нямали пари и били силно обезпокоени, че щяла да се омъжва за чичо Шон, който не само нямал пари, но нямал и добри обноски. Сватбата не била богата и весела. След това, макар никой да не го обсъждал на глас, сватбата на Морийн и Брендан била така планирана и ръководена от семейство Дейли, че били спазени всички техни желаниа и предпочитания, а никой не се съобразил с О'Конърови — на тях им било отредено само да поемат разноските. Този път леля Айлийн добре бе проучила всичко и знаеше, че има съюзник. Ешлинг не се боеше от семейство Мъри и щеше да направи каквото е необходимо.

Заедно бяха отишли с автобуса до Дъблин и бяха прекарвали цял предобед в разглеждане на платове и цял следобед в търсене на модели. След това, въоръжени с идеи, бяха отишли при една моделиерка на улица „Графтън“. Моделиерката веднага разбра, че майката и дъщерята не страдат от провинциални предразсъдъци и че са много добре информирани за всичко. Пък и освен това оставиха предплата. Моделиерката бе във възторг от високото момиче с червени коси и красиво лице и изпълнението на поръчката ѝ достави истинско удоволствие. Никой, освен Елизабет не знаеше колко бе струвало това. На Морийн бе казана една сума, а на чичо Шон — друга. С мисис Мъри не бе обсъждано нищо, въпреки предпазливите ѝ въпроси къде щели да шият тоалетите си и как щели да изглеждат. Едва когато видя Ешлинг, облечена в роклята, Елизабет разбра, че си е струвала всяко пени дори само заради поразяващото впечатление, което Ешлинг щеше да направи върху всички присъстващи. Роклята бе от атлаз. Тежък, бял атлаз, но не такъв, какъвто по всички други сватби в Килгарет. Плехите бяха разкошно надиплени и правеха талията да изглежда по-тънка. Дългите прилепнали ръкави завършваха с малки заострени триъгълничета над китките и правеха ръцете на Ешлинг да изглеждат по-слаби и нежни. Деколтетото бе обсипано с перли, които го открояваха.

Атлазът изглеждаше пищен и тежък, сякаш роклята бе издялана от мрамор. На всяка друга булка роклята би изгубила блясъка си и би изглеждала безлично, едно по-слабо и бледо момиче би приличало в нея на кукла. Ешлинг изглеждаше великолепно.

Сестрата на мисис Мъри свиреше на орган и навярно някой ѝ бе направил знак да спре, защото лъкатушните прочувствени звуци на

органа замлъкнаха и последва финален акорд, който сепна присъстващите в църквата. Всички мигновено се изправиха — най-бързо го направи Тони. Лицето му бе зачервено. Той погледна роднините на младоженката и леля Айлийн и Елизабет му се усмихнаха окуражаващо. Той ѝ отвърна с гримаса, която наподобяваше усмивка и по някакъв странен начин бе привлекателна. Еймон и Донал се бяха върнали към пейката на семейство О'Конър, а след това, когато чичо Шон влезе, водейки Ешлинг, се изхитриха да излязат.

Чичо Шон изглеждаше много мило — взираше се пред себе си и вървеше така, сякаш отиваше на екзекуция; пристъпваше така внимателно, сякаш подът всеки момент можеше да пропадне. Лактите му бяха плътно притиснати към тялото, като че ли носеше някакви важни документи. Навярно ръката на Ешлинг бе вече смазана, но тя не го показваше с нищо.

Изобщо нямаше вид на изнервена, срамежлива и объркана младоженка. Всички очи бяха вперени в нея, но тя бе запазила пълно самообладание — усмихваше се наляво и надясно и наблюдаваше възхищението и изумлението от страхотния си вид. Досега в църквата на Килгарет не бе влизала такава булка. Беше с най-красивата възможна прическа — косата ѝ свободно се спускаше на златисти букли и къдрици и разкошният ѝ цвят ярко се открояваше на фона на бялата рокля. Влизането ѝ в църквата поразя всички. Стигнаха пред олтара. Чичо Шон я предаде в ръцете на Тони и после, разхлабвайки вратовръзката си, застана до леля Айлийн. Булката и младоженецът се отправиха към преградата на олтара и се изкачиха по стъпалата. Роклята бе съвършена — човек не можеше да открие и най-малък недостатък във фигурата на Ешлинг. Е, нали затова бяха платили така скъпо на моделиерката от улица „Графтън“.

Леля Айлийн се наведе пред Елизабет и хвана ръката на Морийн.

— Хубаво е на сватба — каза тя. — Също както на твоята, нали?

Лицето на Морийн се поразведри.

— Да! — прошепна развълнувано тя. — Но естествено не бих могла да го разбера, нали стоях горе, пред олтара.

— Всичко бе, както е сега — отвърна шепнешком Айлийн.

Елизабет забеляза как лицето на Морийн се отпусна в доволна усмивка. Хората насядаха и загледаха церемонията: Антъни Джеймс Финбар Мъри се венчаваше за Мери Ешлинг.

— Никога не съм знаела, че Ешлинг се казва Мери — прошепна Елизабет на Морийн.

— Това ѝ е кръщелното име — прошепна Морийн. — Как да я кръстят. Ешлинг? То не е име на светец.

— Не знаех — каза Елизабет и се умълча до края на церемонията.

В хотела бе резервирана и стая за семейството на младоженката. Това бе възприето като част от поредицата ненужни разточителства, защото в края на краищата семейството на младоженката живееше на половин минута от площадчето и вкъщи си имаха предостатъчно стаи. Но управителят каза, че не бивало да го правят, тъй като стаята била включена в цената, и ги помоли да се съобразят с това. Ако не го сторели, нямало да им приспадне сумата. Така че те трябваше да приемат това като голямо благоволение от негова страна. Морийн се оплакваше, че осветлението в магазина, от който си купила тафтената рокля, било ужасно. Айлийн ѝ каза, че изглеждаше много елегантна и добре облечена и че трябвало да престане да мрънка и хленчи. Ешлинг бе свалила дългите си бели чорапи и бе потопила единия си крак в леген с вода.

— Знаех си, че тези проклети обувки ще ме стягат, мамо.

— Дали постъпваш правилно като си киснеш краката, мисис Мъри? Май изобщо няма да можеш да си obuеш обувките.

— Джейни, Ешлинг е мисис Мъри — каза Найем. Изучаваше с подозрение някаква предполагаема пъпка на брадичката си. — Запознайте се, моите сестри: мисис Дейли и мисис Мъри...

Неизвестно защо това развесели Морийн.

— Не се тревожи, Найем, и ти ще станеш мисис еди-коя си.

— Разбира се, че няма да се тревожа, Морийн. Вие сте стари, а аз съм едва на петнадесет. Все още не съм достатъчно голяма, за да се омъжа, дори ако всички тръгнат да искат ръката ми.

— Дали мисис Мъри няма да влезе, за да напудри носа си? — запита Морийн и погледна нервно към вратата.

— Ако има нужда от това, може да го направи и отвън — каза Ешлинг, подсушавайки краката си. — Тази стая е за семейството на

булката и е включена в сметката на татко. Както се казва: „Забранено влизането на зли свекърви!“.

— Но изглежда много добре в този син тоалет, нали? Етел винаги е имала страхотен вкус — опита се да бъде справедлива Айлийн.

— О, мамо! Отвратителен е, знаеш го много добре... и лицето ѝ е бяло като брашнен чувал.

— Не я обвинявай заради външния ѝ вид, Ешлинг!

— Изслушай ме, мамо! — Ешлинг се изправи на един крак, заподскача към майка си и решително сложи ръце върху раменете ѝ. — Чуй ме! Вече няма да говорим за дръзката, предизвикателна Ешлинг О'Конър, тъй като отпреди един час и половина започнахме да говорим за младата мисис Тони Мъри... и за бога, щом желая да наричам старата мисис Етел Мъри „отвратителен брашнен чувал“, каквато тя наистина е, ще го правя, когато си поискам.

— Е, мисис Мъри, предстои ти приятен и лек живот, ако продължаваш да се държиш по този начин — каза Айлийн. — Хайде, подпри се на мен и си обуи чорапите, вече е време да слезем долу...

— Всичко премина адски добре, нали? — каза Елизабет. — Не се ли радваш?

— Радвам се. Но има три неща, за които си мечтая да са преминали: сватбеното угощение, всичко, свързано с противната брачна нощ и с изгубването на девствеността, кървенето и писъците... и искам да заема такова положение, че дъртата мисис Мъри да я е страх от мен...

— Няма да има кървене и писъци. Винаги преувеличаваш...

— Не, сигурна съм, че ще е точно така. Мисля, че битката със свекърва ми ще бъде по-ужасна дори от сексуалното общуване... хайде да слизаме на угощението. Къде е Найем? Нали трябваше да стои до мен, да ми помага и да изпълнява всичките ми желания! А тя си разглежда пъпките във всяко срещнато огледало.

Тони ги очакваше до стълбите. Шей Фергюсън също бе там — държеше две големи чаши уиски.

— Напердаши я с колана, Тони! Дай ѝ да разбере, че не е чак такава госпожа и не може да те държи да я чакаш!

— Провинциални остроумия — подхвърли през рамо Ешлинг на Елизабет.

— Изглеждаш великолепно, великолепно! — каза Тони.

— И ти изглеждаш добре — отвърна Ешлинг.

Елизабет се отпусна и улови Найем под ръка.

— Като започнаха да си правят комплименти... ти също изглеждаш чудесно. Сигурно гостите ще оглеждат повече теб, отколкото Ешлинг. Тя вече е извън конкуренцията, а ти си най-очарователното момиче. Просто нямаш конкурентки...

— Ами ти, Елизабет? Още ли не си се омъжила?

— А, не! Но съм влюбена — каза Елизабет с необичаен изблик на откровеност. — Сгодена съм.

Спомни си, че вече два дни не се е сещала за Джони. Боеше се, че няма да престане да мисли за него по време на сватбата и че ще ѝ се иска те двамата да са поводът за нея, с близките и приятелите и с всички благопожелания, заръки и напътствия. Но изобщо не се бе сетила за него. Какво ли означаваше това?

Фойето на хотела бе неузнаваемо. Всички кресла и канапета бяха издърпани до стената и имаше четири сервитьорки с подноси с чаши, пълни с шери. И с минерална вода за онези, които нямаше да пият алкохол. Елизабет наблюдаваше сцената с интерес. В църквата не бе имала възможност да позяпа както трябва, защото не бе прилично, но тук мястото бе отлично за тази цел. Мигновено разпозна някои от по-възрастните жени. Мистър и мисис Мориарти от дрогерията... колко висока била станала, колко елегантна била... нямало ли и тя да предприеме решителната крачка?... Колко добре изглеждали те, колко малко се били променили... колко много обичал Донал да работи в магазина...

Мисис Линч, майката на Бърна. О, да, много добре помнела Елизабет! Колко се била разхубавила. Да живееш безгрижно в Англия... колкото до нея, никой не знаел какво ѝ било минало през главата... а нейният беден съпруг, докторът... Бог се бил смилил над него... дали Елизабет си го спомняла? Ами през този юни щели да се навършат пет години, откакто нещастният човек си бил отишъл. Да. Не било ли ужасно? Най-добрият съпруг и баща на света. Черният му дроб не бил наред, той отслабнал и ужасната смърт го отнесла... Не, Бърна все още не била омъжена, но работела в Лимерик и си имала приятел...

След това я хвана Джоани.

— Колко струва костюмът ти? — почна Джоани. Нито дума за поздрав, никакво учудване, че не са се виждали вече девет години, никакво задоволство от сватбата или възхищение от булката.

— Изглеждат адски щастливи — каза малко рязко Елизабет, за да види какво ще ѝ отговори Джоани.

Джоани замислено погледна Ешлинг и Тони.

— Ами и аз не знам защо се бавиха толкова... вече не си спомням откога излизат заедно. Предполагам, че ще живеят добре, но не знам защо искат да живеят в този старомоден град...

— И аз не знам. Но Ешлинг естествено харесва Килгарет и иска да бъде близо до семейството си...

— Трябва да е полудяла — каза Джоани.

— Те са много приятно семейство. Аз, разбира се, бях искрено привързана към тях, докато живеях тук. И все още съм. — Гласът на Елизабет бе рязък, но не чак толкова, колкото ѝ се искаше. Как смееше Джоани Мъри да отхвърли целия род на О'Конър с една-единствена пренебрежителна забележка?

Джоани забеляза острота в гласа ѝ.

— О, не, не искам да кажа нищо против тях. Казах само, че аз не бих могла да живея тук... няма да знам къде да се дяна... и нали знаеш, че стана скандал, понеже Ешлинг поиска да работи в магазина... не знаеше ли?

— В кой магазин?

— В техния, на О'Конърови. Представяш ли си една омъжена жена да работи там с целия този селскостопански инвентар?

— Леля Айлийн работи там вече тридесет години и също е омъжена жена.

— Това е друго. Мисис О'Конър е част от семейството.

— Да не би Ешлинг да не е? — изуми се Елизабет.

— Вече не... сега тя е Мъри... вече не може да прави каквото си поиска. Мама ще се погрижи за това.

— Да ти кажа, това звучи много тягостно.

Джоани трепна.

— Нали това ти казах и аз. Този град е много затънтен и тягостен.

Чичо Шон се бе вторачил в чашата си с шери, сякаш бе пълна с отрова.

— Не мога да разбера, как хората пият тая глупост, Моли — каза той на сервитьорката, която познаваше от бебе.

— Нали това поръча, Шон! Два вида шери.

— Ама не мислех, че ще трябва да го пия! — разсмя се той.

— Защо тогава не вземеш портокалов сок? Ще те ободри!

Елизабет му се засмя.

— Само така, чичо Шон! Всички прочути хора пият портокалов сок... виж, дори младоженецът го пие.

Чичо Шон погледна към Тони.

— Боже мой, трябва да го запишеш някъде! Този човек обикновено е ужасно жаден. Ако ме питаш, сто на сто е капнал нещо вътре... изглежда доста развеселен?

— О, чичо Шон, не бъди толкова груб! Нали е младоженец! Защо да не изглежда развеселен.

— Не, настроението му е неестествено приповдигнато. Залагам десет шилинга, че в портокаловия му сок има нещо.

— Виж, няма да се хващам на бас. Много невъзпитано ще е да се въртиш около хората и да миришеш чашите им с портокалов сок. Нали всичко е чудесно, чичо Шон... не се ли наслаждаваш?

— Чудесно е, детето ми, чудесно е. А ако ти се завърнеш и се омъжиш за ирландец, ще ти вдигна сватба, досуц като тази... но няма да прием шери.

— Много мило от твоя страна. Знам, че ще ми вдигнеш сватба, ако поискам, но все пак запази силите си за Найем.

— Бе кой ще се ожени за Найем? Тя е ужасна!

— Едно време се питаше кой ли ще се ожени за Ешлинг, а я погледни сега!

— Мъжете са ужасно глупави, Елизабет. Аз често благодаря на Господа Бога, че ми помогна да направя такъв разумен избор, когато бях млад. Провървя ми, че се ожених за такава чудесна жена като леля ти Айлийн.

Тя го поведе към леля Айлийн, която отдавна им правеше знаци.

— Мисля, че е време да ги поканим в банкетната зала. Шон, хвани ме под ръка! Етел Мъри вече трети път си погледна часовника.

Елизабет, кой знае защо, каза разпалено:

— Да не си посмяла да тръгнеш, само за да угодиш на Етел Мъри, лельо Айлийн! Ти я превъзхождаш хиляди пъти. Ще ги поканиш, когато си готова, но не по-рано!

Местата и имената на гостите бяха проверени на два пъти от мисис Мъри още от сутринта. Изготвянето на схемата за сядане беше сложна работа. Мисис Мъри попита Ешлинг кои били семейство Хали и можело ли да бъдат поставени до отец Райъдън? Все пак накрая уредиха всичко. Изявлението на чичо Шон, че нямало да може да занимава мисис Мъри по време на угощението, не бе удостоено с внимание, също както и молбата на Джоани да ѝ предоставят място в края на масата, за да не ѝ се налага да говори с никого. Всички грейпфрути бяха вече в малките стъклени чинийки и върху всеки плод имаше по една вишна. До всяка чиния бяха поставени по две чаши. Семейство Мъри бе донесло дванадесет бутилки шампанско, които щяха да бъдат отворени за наздравица. Имаше и канички с мляко и захарници, а пред всеки гост — чаша за чай. Сватбената торта бе на отделна маса. По този въпрос също имаше много спорове. Мисис Мъри каза, че според нея тортата трябвало да бъде на централната маса, а Ешлинг отвърна, че ако направели така, булката и младоженецът нямало да могат да виждат гостите си. Морийн каза, че обичаят наистина изисквал тортата да бъде на масата, а леля Айлийн отвърна, че нямала нищо против да поставят сватбената торта на метър встрани, щом това било желанието на Ешлинг. Мисис Донъли заяви, че идеята за страничната маса била чудесна, защото така всички гости щели да наблюдават церемонията по разрязването и нямало да има опасност тортата да бъде натрошена.

Всички се отправиха на малки групички към банкетната зала. Някои възкликнаха колко добре било подредено, други се скупчиха около масата и затърсиха местата си, без да кажат каквото и да било. Бързо откриха кой къде трябва да седи и започнаха да разместват картичките с имената си.

— Тук май ще трябва да седят две жени една до друга — извика неодобрително мисис Хали, откривайки името си до това на лелята на Брендан Дейли.

— Дамите са повече от господата, затова! — изсъска мисис Донъли, раздразнена, че има оплаквания още преди да са насядали.

С влизането разговорите бяха утихнали и в залата бе надвиснала внушителна тишина като в църква. Елизабет се надяваше да седи между Донал и Еймон. Знаеше, че и двамата не искат да си говорят с чичовците или свещениците, а и тя щеше да се чувства изоставена без тях. Ала нескончаемите уговорки и промени ѝ отредиха място между Шей Фергюсън и отец Райъдън. Половината гости вече бяха заели местата си, а някои като семейство Хали дори бяха започнали да си похапват хляб с масло, когато някой силно се прокашля.

Отец Махони, енорийският свещеник, който бе венчал Тони и Ешлинг, прочисти гърлото си.

— Мисля, след като всички сме заели местата си — каза той и изгледа неодобрително онези, които бяха дръзнали да останат седнали, — е време да се помолим.

Хванатите натясно гости се изчервиха, размърдаха се и отново се изправиха на крака.

— Благослови ни, Господи, и тези дарове, които щедро си ни дал...

— Амин! — казаха всички смирено и се прекръстиха. Това бе знак, че могат да се заловят с разговорите и храната. Грейпфрутите бяха атакувани и се наложи да донесат още захар. Шумът и оживлението постепенно нарастваха... колко добре изглеждала Ешлинг, също като иконите на пресветата Дева в някои от дъблинските вестници. Голям късмет извадила с този брак. Имаше и изказвания колко странно било, че Ешлинг успяла да се омъжи така изгодно, докато Морийн, която била по-образована, трябвало да се омъжи за бедния Дейли. Елизабет се надяваше да сменят темата или поне да говорят по-тихо, преди Морийн да е приключила разговора си и да ги е чула.

Шей Фергюсън бе досадно бърбив. Въртеше глава ту наляво, ту надясно, за да забавлява седналите от двете му страни Елизабет и Джоани, и не млъкваше.

— Ама че добре се подредих — между двете госпожици на енорията! Нали, а? — каза той гръмогласно и се разсмя.

— Божичко! — въздъхна Джоани, така че той погледна Елизабет, очаквайки по-добра реакция от нейна страна.

— Ако трябва да бъдем точни, аз не съм от енорията... макар често да съм имала това чувство — каза любезно тя.

— Това ли чувстваш наистина, това ли? — попита той.

— Какво искаш да кажеш? — запита учтиво Елизабет.

— Няма значение — каза Шей. — Кога ще ни напълнят чашите? Нали знаете, че семейство Мъри са подсигурили бъчви с пиене?

— Струва ми се, че семейство Мъри осигуриха шампанското за тоста, а червеното и бялото вино е предоставено от семейство О'Конър — възрази Елизабет, уверена, че това трябва да бъде разбрано дори и от такъв гръмогласен дърдорко като Шей Фергюсън.

— Добре де, а къде е? Трябваше вече да са ни напълнили чашите.

Тя се обърна към отец Райъдън, който я заговори.

— Доколкото разбрах, вие не сте католичка — каза той.

— Да, отче, не съм. И двамата ми родители посещаваха англиканската църква.

— Нима не виждате нищо, което да промени вярата ви след всичките години, които сте прекарвали в тукашния манастир с добрите монахини и с добрата католичка мисис О'Конър? Не е ли тъжно? Не е ли това недостатък в самите нас?

— О, не бих казала, отче. Възпитана съм в свято преклонение и уважение към католическата вяра...

— Е, да, но уважението и преклонението са безполезни, щом не сте в състояние смирено да преклоните глава и да произнесете „Вярвам!“. Това изисква църквата от нас. Да приведем смирено глави.

— Предполагам, че е така, отче — каза послушно Елизабет.

Тя лично бе на мнение, че отец Райъдън не е прав. Където и да се намесеше римската католическа църква, не ставаше въпрос за смирение и свеждане на глава.

Сервитърките навярно бяха чули забележката на Шей Фергюсън за виното и се втурнаха сред хората да питат:

— Червено или бяло вино ще желаете?

— Аз предпочитам глътка уиски. Само една малка глътчица — каза отец Райъдън.

— Ще отида да проверя, отче — каза едно от момичетата.

— Благодаря ти, Дирдри, браво — каза той.

В желанието си да угоди на свещеника, Дирдри отиде и прошепна нещо на леля Айлийн, без да напълни чашите на Елизабет и Шей Фергюсън, който се намръщи.

— Господи, къде тръгна тази? — каза той на Елизабет. — Вие ли я изпратихте за нещо?

— Нищо няма да ви стане за няколко минути — усмихна се Елизабет, за да го успокои. Той наистина се държеше отвратително.

Надяваше се, заради Ешлинг, Шей да не е близък приятел на Тони, но не бе трудно да отгатне, че сигурно са много близки, щом е избран за кум. Двете рядко говореха за приятелите на Тони и тя знаеше само, че той или е в хотела с компания, или „обикаля някъде с момчетата“. Елизабет огледа помещението, питайки се дали би могла да разпознае някои от другите му приятели.

Масите бяха подредени покрай стените, във формата на буквата „П“, близо една до друга, тъй като при строежа на хотелската банкетна зала не бе предвидено тя да побира седемдесет и трима души дори на сватбено угощение. Бяха почти долепени до стените и сервитьорките несръчно се промъкваха с чиниите с пилета, шунка и салата. Елизабет не можа да открие приятелите на Тони, тъй като на масата нямаше много мъже на неговата възраст. Може би бяха малко, понеже ставаше въпрос за сватба в тесен семеен кръг.

— Вие сте си добре — прекъсна размишленията ѝ Шей. — Не ви се налага да държите речи, а аз ще трябва да прочета поздравителните телеграми... и да произнеса една духовита реч.

— Сигурна съм, че ще го направите страхотно! — каза тя.

— Страхотно, страхотно... — имитира я той. — Точно такъв ще бъда — стра... — Той се обърна и се провикна към младоженеца: — Как си, Тони? Нагъвай! Това ще ти даде сили довечера... — Мисис Мъри прекъсна разговора си с отец Махони и го изгледа намръщено, но Ешлинг му се усмихна и Шей се окуражи. — Точно така, Ешлинг, дай му да си хапне и наблегни на месото... и като почнеш да му готвиш — никакви пилета и шунка! Само пържоли!

Той се разсмя, доволен от себе си, и в този миг пристигна дългоочакваното вино. Шей пресуши чашата си на един дъх и още преди сервитьорката да стигне до Джоани, протегна ръка да му напълнят чашата отново.

— Така е по-добре — каза той на Елизабет и се оригна.

Когато кремът и желето бяха изядени, чашите с чай отново напълнени, а барманът започна да отваря шампанското, чичо Шон въздъхна дълбоко, изправи се и каза:

— Бих искал да знаете, че семейство Мъри любезно ни предоставиха това шампанско, за да напълните чашите си... когато му дойде времето.

Шей сложи ръка на сърцето си и каза на Елизабет:

— Господи, как ме уплаши! Помислих си, че старият клоун ще вземе да си развърже езика и да държи речи.

На Елизабет никак не ѝ стана приятно да чуе как наричат чичо ѝ Шон „стар клоун“. Всъщност вече бе дошло време за речите. Преди това обаче отец Махони трябваше да каже молитвата, така че всички отново станаха, а после пак насядаха и се отпуснаха.

Шей прочете на глас седемнадесет телеграми, предъвквайки имената на подателите и произнасяйки така погрешно някои от тях, че никой не разбра за какво става дума.

— Кои ли ще да са тези Жан и Джили Масърсън? — попита Джоани отец Райъдън, навеждайки се над Елизабет и зад стола на Шей, за да чува по-добре.

— О, иска да каже Джоан и Джими Матерсън. Нали се сещате, онези от пекарницата. Просто не може да чете.

След това Шей каза, че етикетът изисквал да похвали очарованието на шаферките, така че би желал присъстващите да обърнат внимание на обаянието и красотата им. Мъчно му било да види стария си приятел Тони Мъри уловен в капана на ужасното робство на съпружеството, но трябвало да отбележи, че съпругата му била прекрасна жена. Каза, че се надявал, че не след дълго семейство Мъри ще вдигне друга сватба и красивата им дъщеря Джоани също да се задоми. Каза още, че персоналът на хотела бил свършил много добра работа и сватбеното угощение било прекрасно, и че било чудесно да види отец Махони в такова добро настроение... и още по-чудесно, че толкова много духовници ги удостоили с присъствието си. Семейство Мъри имало обичая да угощава с шампанско... те били прочути като една от най-щедрите фамилии в Ирландия. Разказа историята за човека от Килгарет, който бил в Дъблин и като се връщал пешком към дома, видял, че пътят е осеян с надгробни паметници и все на мъже от Дъблин на различна възраст, но от един и същ род. И всички се казвали Мили от Дъблин. Имало един Мили от Дъблин, който бил на двадесет и пет, а малко по-нататък по пътя бил брат му,

който бил на двайсет и шест и така нататък. Хората се разсмяха и заръкопляскаха.

Чичо Шон също каза няколко думи, за да благодари на отец Махони. Хората от Килгарет били щастливци, че отец Махони бил тук, за да ги кръщава, когато се появят на бял свят, да им отслужва литургии и да ги причестява, докато са живи, и да ги отпрати от този свят с благословията си. Неговото присъствие през днешния ден било щастлива възможност да благослови брака на Ешлинг и младия Тони... Той също така искал да благодари на мисис Донъли и целия персонал на хотела за доброто обслужване... а сега отец Махони щял да каже няколко думи...

Отец Махони каза доста думи... познавал Тони още от времето, когато бил при братята, преди да отиде при йезуитите, познавал брата на Тони — Джон... скоро, благодарение на Бога и с негова помощ, той щял да стане отец Джон... едно чудесно, чудесно младо попълнение в редовете на духовенството... познавал и дъщерята Джоани и бил сигурен, че някой ден ще я венчае... но, разбира се, дотогава имало още много време. Познавал и мисис Мъри, която имала сили да понесе трудностите на семейния живот и не се уплашила от овдовяването си. Отец Махони разказа за рода Мъри и централното място, което заемали в Килгарет... тук едва ли щяло да има град без тях. Те били осигурили работа на толкова много хора и така добре се отнасяли към тях... били стълбът, от който се нуждаел общественият живот на католиците... добрият им семеен бизнес бил ръководен по християнските закони.

Говори също така и за семейство О'Конър. Елизабет се запита дали не е станала прекалено мнителна, защото се засегна, че той не ги удостои с толкова много похвали, както семейство Мъри. А тъкмо семейство О'Конър бяха организирали сватбата, младоженката бе тяхна дъщеря и те бяха сто пъти по-добри от семейство Мъри... Дойде ред и на Тони. Той се изправи със зачервено и изпотено лице. Елизабет дори го съжали. Надяваше се, че ще се справи с произнасянето на речта си.

— Давай, Тони! — викна Шей и после тихо каза на Елизабет. — Той наистина е добър човек. Сигурно е изпил поне пет джина с портокалов сок, преди да дойдем... и освен това се налива с вино.

Тони бе малко притеснен от необходимостта да държи реч. След всяко второ изречение свеждаше поглед към листчето, което държеше. Благодарни на родителите на Ешлинг... но надникна в листчето, за да се подсети за имената им. Изрази надежда, че ще бъде добър съпруг. Прочете един дълъг списък с имена на роднини, които се радвал да види, и го направи още по-нескопосано, отколкото Шей при четенето на телеграмите. Благодарни на майка си за помощта и поддръжката, които му била оказала. Каза, че си представял как ще разглежда Рим със съпругата си и ако било възможно, и с Божията милост, щели да отидат отново там и догодина за ръкополагането на брат му. Искал да благодари на всички за полезните подаръци. Надявал се сватбата да им е харесала. След това внезапно седна и когато ръкоплясканията утихнаха, в залата настъпи неловка тишина. Елизабет отново забеляза как мисис Мъри поглежда часовника си. Шей нервничеше. Лея Айлийн се наведе и пошепна нещо на чичо Шон, който отново се изправи.

— А сега е ред да помолим отец О'Донал да ни изпее един псалм... всички знаем колко хубав глас има.

Предложението бе приветствано с одобрителни викове и ръкопляскания.

Отец О'Донал вече бе заел подходящата поза и изпя „Благослови този дом“, а след това „Мисля, че никога не ще видя поема, красива като дърво“, но не пожъна особен успех. Когато разбра, че губи привържениците си, отец О'Донал каза, че една малка птичка го била помолила накрая да изпее любимата песен на булката и младоженеца. Чистият му ясен глас отново се понесе в мелодията на „Дани Бой“ и Елизабет внезапно почувства странно боцкане в носа и очите. Отправи поглед към Ешлинг, която се усмихваше под булчинския воал. Бе й разказвала как бе пяла на майка си, Хари и Джони, а Ешлинг бе отвърнала, че било съвсем естествено — всички плачели, щом чуели „Дани Бой“.

Елизабет огледа помещението със замъглени очи. Всички бяха вперили погледи в младия свещеник и си личеше, че полагат много усилия, за да потиснат сълзите си. Песента пораждаше чувство на състрадание и избавление и когато зазвучаха последните строфи, всички присъстващи запяха:

— Ела, върни се
когато слънцето огрее пак полята,
и над снега омара затрепти.
Тя ще те чака в слънчев лъч облята,
тя те обича, Дани, чуй я ти!

Всички започнаха да бършат очи и да подсмърчат, отпиха големи глътки от чая или виното си и заръкопляскаха. Преглъщайки сълзите си, Елизабет отново махна на Ешлинг и си помисли, че и без пеенето на такива прочувствени песни сватбите си остават доста вълнуващо преживяване.

Лея Айлийн каза, че краката ѝ се били подули ужасно и сигурно трябвало да ѝ разрезват обувките, когато се приберяла. Чичо Шон добави, че гърлото му направо се било свило от изпитото сладко вино, и единствено няколко халби бира можели да го оправят. Ешлинг официално освободи Еймон от изпълнение на задълженията му, а той неочаквано заяви, че не било чак толкова зле и след като бил висял тук толкова време, щял да изчака и изпращането на гостите. Роднините се струпяха край масата на малки групички и започнаха безкрайни разговори. Картичките с имената на гостите бяха разпръснати по пода, децата тичаха нагоре-надолу.

Шей Фергюсън си бе налял две големи уискита, носеше ги в една ръка заедно с чаша вода, която внимателно крепеше на малкия си пръст, и пуфтеше като забързан локомотив.

— Пуф-паф, ту — ту! Дайте път! Трябва да подготвя младоженеца за пътешествието...

Тони се бе преоблякъл в задната канцелария на мисис Донъли и бе заменил официалните сватбени дрехи с по-обикновен костюм.

Морийн бе раздражена, защото Брендан искаше да се прибират.

— Не може ли да се прибере сам, а ти да се върнеш по-късно?

— Не е трудно човек да разбере, че не си омъжена, Елизабет! Щом единият си отива, и другият тръгва с него — такива са правилата в семейството. — По лицето на Морийн бяха избили червени петна, причинени от виното и вълнението.

— Няма проблеми някой да те откара у вас. Пусни го да се прибира сам... така и двамата ще сте щастливи.

— Не, тогава никой няма да е щастлив. Ако си тръгна с него, поне той ще е щастлив. Би ли отишла да му отвлечеш вниманието за малко? Говори му каквото ти дойде на ум.

Морийн изглеждаше разстроена. Елизабет реши да не задава въпроси и се отправи към Брендан, който стоеше до вратата и нервно пристъпяше от крак на крак.

— Къде е Морийн? Голяма егоистка е, наистина. Бедната ми майка трябваше да се грижи за Брендан Ог, докато угощението приключи. Не мога да разбера защо някои хора предпочитат да висят тук, вместо да се прибират по домовете си...

Зад тях се чу шум — Тони и Ешлинг влязоха в залата. Жените се събраха около тях, мъжете също дойдоха от бара с халби в ръка. Ешлинг бе с костюма, за който бе разказала на Елизабет, че е синьо-зелен. Всъщност си бил зелен, но много хора смятали, че зеленият цвят носи нещастие. Носеше и малка шапчица без периферия, направена от същия плат. Косата ѝ бе вдигната и завита на кок.

— Прилича на филмова звезда — каза с неприкрит възторг Морийн. Вече не се криеше от Брендан — искаше да се наслади на момента.

— Изглежда много стара. Направо като тридесетгодишна — каза Донал. — Една очарователна тридесетгодишна дама — добави той, виждайки изражението на Морийн, но това не помогна. — Не че на тридесет човек е стар — каза той.

Айлийн, която пристъпваше наперено зад младоженците, забеляза, че Етел Мъри става от мястото си, и отиде да застане до нея.

Елизабет видя как мисис Мъри се усмихна изненадано, след това лицето ѝ прие нормалното си, леко иронично изражение.

— Да, Айлийн, моментът дойде.

— Нали изглеждат ужасно щастливи? Нали е чудесно да ги гледа човек как се веселят?

Мисис Мъри кимна.

— Той е добър човек, Етел. И освен това въведе Ешлинг в уважаваното ви семейство... Шон и аз много се радваме, че тя си намери добър съпруг, който да се грижи за нея. Той е много мил и любезен.

Леля Айлийн я хвана под ръка и я поведе по пътеката. Елизабет се уедини за малко и се загледа в странната шикозна шапчица на

Ешлинг. Тя бе някак си много по-предизвикателна от красивата сватбена рокля, която бе окачена внимателно в хотелската стая под кальфа от целофан. По-късно леля Айлийн щеше да я вземе и грижливо да я пази у дома, докато къщата на младоженците не стане готова.

Тълпата викаше окуражаващо. Шей Фергюсън не бе в състояние да се задържи на краката си, залитна и се килна върху колата.

— Хайде, побързай, хайде... може да ти се изплъзне, Тони! Не губи време... не позволявай на страстта ѝ да утихне!

— Довиждане, Ешлинг... на добър час! — извика Морийн със сълзи на очи.

— Откъде ли е купила този костюм? Кройката му е страхотна — каза Джоани.

Ешлинг се сбогува с чичо Шон, мисис Мъри и леля Айлийн. Тони се ръкува с всички, задържайки ръцете им в двете си ръце.

— Довиждане! Благодаря ви! Довиждане! Благодаря! — повтаряше той на всекиго.

Доближи до Елизабет и каза:

— Довиждане и благодаря!

— Пожелавам ви да бъдете щастливи, Тони — каза Елизабет. — Много щастливи. И да си дарите един на друг... много щастие — убедително довърши тя.

— О, сигурен съм, че ще е така — отвърна смутено той.

Шей Фергюсън надникна над рамото му.

— Е, ако не ѝ дариш много щастие, Тони, може да се намерят и други... а бе все ще се намери някой, нали?

Елизабет почервения от гняв. Беше се опитала да е съвсем искрена... наистина се надяваше, че Ешлинг и Тони ще си дарят щастие един на друг... някои хора, като Айлийн и Шон, или като майка ѝ и Хари, дори за малко, можеха да го направят, но други — категорично не. Ах този простак Шей!

Обидата ѝ сякаш премина през множеството и достигна до Ешлинг. Тя се втурна към нея и улови ръката ѝ.

— Кажи ми, нали не беше прекалено ужасно! Нали в сватбената церемония на Ешлинг О'Конър имаше поне малко стил!

Елизабет я прегърна и за миг двете застинаха като статуи.

— Прекрасна сватба, наистина прекрасна! Всички го казват. В Килгарет не било имало толкова изискано... и същевременно така съвършено впечатляващо с великолепието си събитие.

— Ще дойдеш ли пак, Елизабет? Нали ще дойдеш, когато всичко се успокои и няма такава бъркотия?

— Разбира се, че ще дойда. Ешлинг, викат те!

— Права ли съм, че...

— Какво?

— Дали постъпвам правилно? Всичко ще е наред, нали?

— Не сега, Ешлинг... тръгвай!

— Ти си най-добрата ми приятелка...

— А ти — моята... Върви.

Влизането на булката в колата бе посрещнато с гръмки възклицания и аплодисменти. Усмивката на Ешлинг бе ослепителна. Шей бе закачил на колата една голяма табелка, на която бе надраскал собственоръчно „Младоженци“. Тони бе направил опит да я свали, но Айлийн му каза, че можел да я махне, когато излезе от града. Колата с нескопосания надпис изръмжа и потегли, и за радост на всички направи една обиколка на площадчето преди да поеме по пътя към Дъблин. Някакви напълно непознати хора, току-що пристигнали със следобедния автобус, също махнаха за поздрав. После младоженците потеглиха.

ТРЕТА ЧАСТ
1954–1956

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Бяха ги посъветвали за по-сигурно да отседнат в някой хотел в северната част на Дъблин, защото щял да им бъде на път за летището, където трябваше да отидат на другата сутрин. Ешлинг бе споделила с Елизабет, че според повечето им роднини и приятели двамата щели да бъдат така изтощени след страстната нощ, та едва щели да се доберат до летището. Морийн бе казала, че доколкото ѝ било известно, на километър и половина от летището имало един частен пансион. Баща ѝ бе добавил, че най-глупаво би било да отидат при братовчедите в Дан-Лере. Там нямало да ги посрещнат зле, защото били поканени за сватбата, но бизнесът им бил много оживен, а това щяло да им отнеме цял един ден. Каза още, че доколкото бил чул, къщата на братовчедите сега била станала много по-представителна. Всички стени в спалните били с тапети.

Ешлинг не им се обади, а написа писмо до хотел „Шелбърн“ в Дъблин и резервира една от най-представителните двойни стаи за мистър и мисис Мъри. Всъщност прочитането на думите „мистър и мисис Мъри“ я бе накарало дълбоко да се замисли. Добре помнеше всички планове, които шепнешком, година след година бяха кроили с Елизабет, когато тя живееше в Килгарет. Двете щяха да се омъжат само по любов. Щяха да се омъжат за някой от младежите, които бродеха из града, а не за ужасните местни бизнесмени. Тогава Ешлинг неочаквано бе заявила, че пред Елизабет се разкривали огромни възможности, защото, бидейки протестантка, можела да се омъжи за някой от семейство Грей. Елизабет бе възнегодувала и бе попитала какъв бил смисълът да учи за покаяние, милосърдие и ангели, щом в крайна сметка щяла да принадлежи пак на протестантската църква?

„Мистър и мисис Мъри“ не бяха част от тези планове. Същото се отнасяше и за аборта, защото нямаше как да се каже на Джони Стоун, че опитите му да предпази Елизабет се бяха провалили. Ешлинг се питаше какво ли е предприела сега приятелката ѝ, за да е сигурна, че това няма отново да се повтори. После въздъхна с облекчение. Слава богу, тя не бе преживяла такива тревоги. Ако забременееше, щеше да е

приятно и щеше да роди това бебе, както и следващото, а мама щеше да ѝ помага да се грижат за тях, а може и Пеги да дойдеше да ѝ помогне малко и, разбира се, с нея бе и Тони. Тя отново въздъхна.

Тони вдигна очи към нея и сложи ръка на коляното ѝ.

— Щастлива ли си, жено? — каза той, имитирайки старците от околните села. Те винаги се обръщаха към съпругите си само така.

— Много съм щастлива, мъжо — отвърна тя и се ухили.

— Чудесно! Същото изпитвам и аз. След миг ще сме в Дъблин, ще пийнем и ще помислим за подсъзнанието ми.

— Нима? — попита разсеяно Ешлинг. Чудеше се дали да пият на бара в хотел „Шелбърн“, или да го направят в стаята. Пиенето по филмите пристигаше в кофичка с лед върху количка. Биха могли да го поръчат и в стаята.

— Чудесно е човек да отседне в „Шелбърн“ — каза Тони, след като внимателно паркираха колата и пиколото взе куфарите им. — А сега ще си пийнем. Нали така?

— Чудесно! — каза Ешлинг. За нейна изненада, веднага след като приключиха с регистрацията, отново излязоха от хотела. Това бе странно и объркващо — тя си мислеше, че той ще я улови за ръка и ще прихнат. Но не стана така. Къде ли отиваха сега?

— Няма да пием тук. Барът е прекалено луксозен, а и посетителите му се мислят за кой знае какво. Ще отидем в един истински бар.

Ешлинг бе успяла да надзърне в бара. Изглеждаше великолепно. Имаше огледала и сервитьори в бели ливреи. Имаше и една-две елегантни жени и тя си помисли, че няма много да се отличава от тях със синьо-зелената си шапчица. А вместо това те почти тичешком се отдалечиха от улица „Стивън Грийн“ и поеха по Бегът стрийт. Неочаквано се озоваха в един бар, който не беше чист като бара на Махър, но не беше и западнал и долнопробен като този на Ханрахан. Носеше се миризма на бира и стари бурета.

— Ти не пиеш на такива места в Килгарет — каза Ешлинг. — Ходиш в хотела. Защо не се върнем в „Шелбърн“? Там е много по-приятно.

— В Килгарет не мога да вляза в бар, защото всички местни ще започнат да ми искат на заем по десет шилинга, а търговските пътници ще тръгнат да ме черпят и да ми обясняват колко могат да ми помогнат в бизнеса. Затова ходя в хотела. А тук е много добре и никой не знае кои сме.

Ешлинг се огледа. Посетителите не откъсваха очи от халбите си. Близо до вратата група младежи се смееха и си разправяха нещо. Масата им бе отрупана с мръсни чаши и препълнени пепелници.

— О, хайде да се върнем в хотела! И в бара на „Шелбърн“ има пиене. И е много по-хубав! — помоли го тя.

Тони обаче не бе на същото мнение. Само кимна към една маса и попита:

— Ще пиеш ли джин?

Чу го да поръчва един голям джин, едно уиски и халба „Гинес“. Погледна с отвращение към масата и барманът изпрати един човек да я почисти. Мъжът бе доста мудар и приличаше на Джеми, помощника им в магазина. Не откъсваше очи от Ешлинг, докато избърсваше пепелта и събираше празните халби. Парцалът му бе толкова мръсен, че масата не стана много по-чиста след усилията му. Ешлинг забеляза един вечерен вестник и предвидливо го взе. Постла две страници върху масата, две върху столовете и ядосано си каза, че ѝ остава само да се увие цялата. Това поне щеше да я спаси от мръсотията.

— Страхотно е! — каза Тони. Беше се върнал с питиетата. Изобщо не долови неодобрение в действията ѝ. — Е, да прием за нашето щастие! — каза той и надигна първо халбата с бира, а след това отпи голяма глътка уиски, още преди Ешлинг да е докоснала джина си. — Както ти каза, ние сме чудесна двойка.

Някакъв човек с червен нос и омачкан костюм, навремето явно скъп, дойде при тях и каза на Тони така, сякаш бе от постоянните посетители на кръчмата:

— Какво правиш тук с това издокарано гадже в събота вечер?

Тони се развесели.

— Бих искал да знаеш, че тя не ми е гадже, а моя съпруга — гръмогласно отвърна той и се разсмя.

Мъжът се вгледа в Ешлинг.

— О, ама аз винаги съм казвал, че няма нищо лошо в това да извеждаш жена си от време навреме. Да не сте били на конни

състезания?

— Не, бяхме на сватба — каза Тони, погледна я и намигна така цинично, че на Ешлинг ѝ се прииска да стане и да се махне, но след миг с болка осъзна, че никога вече няма да може да го направи.

— А, сватба! Някъде наблизно ли беше? — не млъкваше непознатият.

— Не. В провинцията. Сватба на двама недодялани провинциалисти.

Онзи се разсмя.

— О, няма нищо по-лошо от сватбата на два боклука. Понякога провинциалистите са отчайващо превзети.

Лицето на Тони грейна в усмивка.

— Бих излязъл навън с теб и да те побъркам... но ми изглеждаш добър човек, който не заслужава такова отношение. Говорех ти за нашата собствена сватба. Е, какво ще кажеш сега? — Лицето му отново грейна.

Мъжът, чиито очи гледаха тъпо от алкохола, разбра, че очакват от него да направи нещо, така че стана и се ръкува с двамата.

— Моите искрени поздравления и сърдечни пожелания. При нормални обстоятелства щях да ви предложа по едно...

Тони, сякаш вдъхновен от Светия Дух, изглежда, разбра намека. Този човек искаше да ги почерпи по едно по повод на сватбата им, но нямаше пари. Той бе пияница, разчувстван залитащ пияница, точно като онези, които искаха от него да им заеме десет шилинга, хората с налудничави обещания. Вероятно навремето бе работил като държавен служител или дребен чиновник. Ешлинг негодуваше. Джинът с тоник ѝ приличаше на киселина. Тони обаче изпитваше съвсем противоположни чувства и отиде на бара. Новият им приятел не би докоснал чашата с евтиното му уиски. Според думите му бил почитател на скоча, и то на скъпия. Странно колко много хубави неща идвали от Шотландия, ако се замисли човек.

Ешлинг реши да се изключи. Заличи Тони и непознатия от съзнанието си и започна да си мечтае какво би хапнала за вечеря. Представяше си менюто и после сцената в спалнята: щеше да облече новата си кремава нощница и невероятно скъпия дантелен пеньоар. Представяше си как ще влезе в стаята, след като се е разсъблякла в банята. Добре че бяха взели стая с баня. В противен случай трябваше

да се разхожда по пенъоар по коридора. Фантазираше си как, след като свършеше всичко, щяха да лежат и да говорят за бъдещето си и как Тони щеше да каже, че е щастлив, че са изчакали до първата брачна нощ.

Гласът на Тони прекъсна мечтите ѝ. Тя усети, че той я побутва с лакът.

— Много си мълчалива, Еш! Наред ли е всичко?

— О, да! — усмихна се тя. Той продължи разговора си, а тя отново се затвори в себе си.

На другата сутрин щяха да поемат към летището и тя щеше да се страхува мъничко от самолета... В края на краищата една омъжена жена, която щеше да преживее такъв меден месец, не биваше да е ограничена и глупава като другите хора.

Усети ново побутване.

— Джери знае някаква страхотна кръчма. Прочута бирария. Хайде да отидем и да изпием по едно там.

— Няма ли да закъснеем за вечерята в хотела? — отвърна резервирано тя, смразявайки дързостта дори на мъжа, който пиеше само скъпо шотландско уиски.

— Е, братче, може да го отложим за някоя друга вечер... — поде той.

Ала Тони Мъри не долови резервираността ѝ.

— Глупости, точно сега му е времето! Може никога да не те срещнем отново в този град. Боклук при боклук отива — изсмя се гръмогласно той. Ешлинг покорно стана и Тони я прегърна през рамо.

— Не съм ли взел най-доброто момиче на Килгарет, Джери? — попита той пияницата.

— Взел си най-страхотната, Тони! — твърдо заяви пияният.

В хотел „Шелбърн“ нямаше никаква вечеря. Времето, прекарано в предположения дали да поръчат пъпеш, грейпфрут или супа за предястие, бе пропиляно напразно и накрая Джери им каза къде могат да похапнат чипс. Той самият нямало да вечеря, защото искал да запази парите си за последния автобус, пък и с пари или без пари, напоследък усещал, че след няколко питиета на вечер храната не го привличала особено. Той се ръкува с тях и им пожела всичко най-добро. Не беше

по-пиян, отколкото преди четири часа, когато го бяха срещнали. Носът му бе все така червен, очите му гледаха все така тъпо. Ешлинг също не се бе променила. Не пи повече джин, поръчваше си само тоник. В последната кръчма тоник нямаше, така че тя само седя и гледа безчувствено пред себе си. Сега, след пържените картофи, Тони се смееше като ученик. Тръгнаха към хотела пеша. В чантичката ѝ бе ключът за една от най-скъпите хотелски стаи в Ирландия, разполагаха с предостатъчно пари и имаха планове да вечерят само двамата. Вместо това се бяха местили от бар на бар — общо пет, ако се броеше и първият. Портиерите във фойето се спогледаха и се позасмяха — Тони леко залиташе и се мъчеше да си бръкне в джоба.

— Няма нужда да им даваш бакшиш! Не са го заслужили с нищо — изсъска Ешлинг.

— Искам да им дам бакшиш! Аз плащам! Това е моята първа брачна нощ! — фъфлеше Тони. — Това е моята сватбена нощ, по дяволите! Ще раздавам бакшиши, колкото искам!

Портиерите му благодариха. Той даде на единия половин крона, а на другия — два шилинга и каза:

— Поделете си ги.

— Лека нощ, сър. Благодарим — отвърнаха те, докато Ешлинг се мъчеше да го задържи да не падне.

— Остави ме на мира, жено! И тя е като всички! Нали ги знаете — няма търпение да ме качи горе.

Портиерите неловко се усмигнаха, притеснени от факта, че Ешлинг е трезва. И унижена. На по-възрастния дори му дожاليا за нея.

— Госпожо, позволете да се кача и да ви отключа — предложи той.

Тони се заклатушка по коридора, а любезният портиер каза на Ешлинг:

— Много младоженци отсядат тук, госпожо. Мъжете винаги се паникьосват и си губят ума в такъв момент. Мисля, че ние, мъжете, определено сме по-слабият пол. Убеден съм в това.

— Много сте любезен — каза Ешлинг.

— Повярвайте ми! Вие ще бъдете най-щастливата семейна двойка на света.

Когато останаха насаме, Тони се ухили до уши и каза:

— Хайде, ела!

— Почакай първо да си съблека костюма — отвърна Ешлинг. Поведението му бе цинично и отблъскващо, но тя нямаше да му позволи да я разплаче.

Преметна сакото си на облегалката на стола, сгъна полата си и застана пред него по блуза и комбинезон.

— Прелестна си! — каза той.

— Изчакай за миг — каза тя. — Нека да взема новия си пенъоар. Искам да го облека. Моля те!

— Добре — отвърна той и седна в кадифения фотьойл. Краката му бяха отмалели.

Ешлинг отвори куфара, който бе подреждала така грижливо. Най-отгоре бе официалната рокля, която възнамеряваше да облече за вечеря. Пенъоарът бе отдолу, а чантичката на цветя с тоалетните принадлежности — отстрани. Тя се вмъкна в банята и взе набързо един душ. Искаше ѝ се да се излегне в голямата вана, но се боеше, че Тони няма да чака дълго.

Погледна лицето си. Стори ѝ се уморено и изпито. Среса назад дългата си коса и леко я привърза с една кремава панделка, купена специално за случая. Сложи си още парфюм... и малко руж на страните си. Вече изглеждаше по-добре. О, боже, дано да не е прекалил с пиенето! Направи така, Господи, че да не ми причини болка! Моля те! В края на краищата, Господи, нали изчаках до сватбата, а толкова хора не го правят. Повечето не го правят. Аз удържах на моята част от споразумението, Господи, и нека той да не бъде прекалено груб с мен!... Тя влезе в стаята и се завъртя, за да му позволи по-добре да види пенъоара ѝ.

Тони бе заспал във фотьойла. Устата му бе отворена.

Ешлинг свали пенъоара и внимателно го окачи на една от хотелските закачалки. После угаси лампите, взе допълнителното одеяло, което бе оставено в гардероба, и го метна върху Тони. Повдигна леко главата му и пхна отдолу една възглавница. Развърза и свали обувките му и постави краката му върху друга възглавница. Бе виждала това в един филм, в който мъжът бе излязъл от къщи и се бе напил след кавга с жена си, а когато се бе върнал, тя бе свалила високите му ботуши и бе поставила краката му върху една възглавничка. На филма поведението ѝ изглеждаше много мило, но

там, естествено, той бе плакал и бе повтарял, че я обича. Героят от филма не хъркаше като Тони. Тони — нейния съпруг.

Летището в Дъблин.

Искам само с няколко думи да ти благодаря за подкрепата и помощта. Недей да чакаш още един милион години, за да дойдеш пак в Килгарет. Всичко в Дъблин е страхотно. Потегляме към Рим.

С обич,

Ешлинг Мъри

Хотел „Сан Мартино“

Още една картичка за колекцията ти. Това е Свещеният град, или Вечният град, както го наричахме в училище. Тук е много, много горещо и има ужасно много бедняци, много по-окаяни от онези, които си виждала в Уиклоу, а повечето италианци изобщо не са религиозни. Има и една банка, която се нарича „Санто Спирито“. Представяш ли си — да спестяваш парите си в банката на Светия Дух?! Хотелът е чудесен и асансьорът е от старите — с решетки отвсякъде. Утре ще видим папата. Тони те поздравява, или по-точно казано — би го направил, ако знаеше, че ти пиша.

С обич,

Ешлинг

Хотел „Сан Мартино“

Имаше поне сто души и ние му бяхме представени като сеньор и сеньора Мъри Ирланда. Беше невероятно! Все още не мога да повярвам, че се е случило. Всеки път, когато видя негова снимка, веднага я показвам на Тони... Той се срещна с нас. Все още е горещо. Ако можеше да ме видиш как обикалям и разглеждам безбройните руини, щеше да се гордееш с мен. Храним се на открито в един

ресторант през улицата. Също като на картичките от Париж, които си виждаха. Виното е много евтино и си поръчваме на всяко ядене, с изключение на закуската.

Сърдечни поздрави от

Сеньора Мъри

Стана дори по-горещо. Всички в Рим са почернели от слънцето, а заради ужасната си кожа аз успях само да изгоря и се наложи да си купя чадър. Помниш ли слънчобрана за кукли, с които си играехме като малки?

Тони не иска да излиза навън в жегата, така че повечето забележителности, които разглеждаме, не са на открито. Посетих катакомбите. Горките мъченици! Какви ужасни лишения са претърпели заради вярата си и колко лесно е всичко за нас сега. Вече започвам да тъгувам за Килгарет, където е прохладно и зелено... и вали. Мама ми писа за това.

С любов,

Ешлинг

Мамо, много ти благодаря, че ми пишеш. Никой друг не ми писа. Предполагам, мислила си, че писмата няма да дойдат навреме. Много ме зарадва с новината, че строежът на къщата ни е така напреднал. Слава богу, че няма да се наложи да живеем със старата торба... Сега май ще трябва да сложа тази картичка в плик, нали? Всичко е великолепно, мамо, и както вече ти писах и в другите картички, безкрайно съм ви благодарна с татко. Надявам се, че сватбата не те е изтощила или разорила. Така ми се иска да бъда у дома! Трябва постоянно да си повтарям, че сега живея с Тони, за да не му кажа довиждане на улицата и да изтичам при теб и татко, както по-рано. Предай още веднъж моите благодарности на момчетата и на Найем. Нали беше чудесно, че Елизабет дойде за сватбата? Беше

прекрасна, нали? Изпратих ѝ няколко картички оттук. Сигурно ѝ е било много тъжно да се върне сама в Лондон.

Поздрави от омъжената ти дъщеря

Ешлинг

— Страшно е щастлива... чакайте да ви покажа снимките.

Елизабет седна на бюрото, сложи краката си на един стол и извади черно-белите снимки. Фотоапаратът ѝ бе подарък от Джони за двадесет и първия ѝ рожден ден и доскоро не бе снимала с него сериозно. Но сега имаше дванадесет снимки от сватбата на Ешлинг, десет чудесни, според нея, и две некачествени. Стефан и Ана се наведоха над тях.

— Не е ли отслабнала, откакто ти беше на гости? — попита Стефан.

— Виж колко е красива роклята ѝ — каза Ана.

— Тази красива жена да не е майка ѝ? — Стефан се загледа в Айлийн и това накара Елизабет да го почувства още по-близък.

— А този Тони, мъжът ѝ, красив ли е? — Ана размести снимките върху бюрото. — И кой е този, дето е сложил ръка върху рамото ти?

— А, това е негово отвратително величество кумът... ужасен глупак.

Стефан и Ана се разсмяха.

— Не, сериозно ви казвам, наистина е ужасен! Заради Ешлинг бих искала да се надявам, че няма да им бъде приятел.

— А коя е тази тъжна дама?

— Майката на Тони. Усмиваше се от време навреме, но според мен никой не го забеляза. А това са ужасно невъзпитаната сестра на Тони, Джоани, и досадният му брат, който ще става свещеник... о, а това е малкият Донал, който се мъчи да изглежда вежлив. Вижте го само как се усмивва, не е ли чудесен... А това съм аз. Много глупаво изглеждам с тази шапка, нали?

— Изглеждаш чудесно, Елизабет — каза сериозно Ана.

— Да, наистина. Почти толкова красива, колкото младоженката — потвърди Стефан.

— О, а този намръщеният е Тони... това тук е точно преди да се качат в колата и да потеглят към хотела. Тук е все още прекалено напрегнат... след това се оправил и бил по-спокоен.

— Ти май мислиш, че тези хора не заслужават Ешлинг, а?

— О, Стефан, никога не съм казвала такова нещо! Те са най-високопоставените и с най-големи възможности в града. Както би казал Джони, те са като феодали. И да ви кажа, няма чак толкова какво да харесате у тях... Тони е много сприхав, брат му е безличен, сестра му е невъзпитана и груба, майка му е сълзливосантиментална, а кумът им е ужасен... естествено, че няма да ги харесате!

Стефан се разсмя. Елизабет го погледна и онемя.

— Нямах предвид... — поде тя.

— Не е престъпление да не харесваш хората, с които се сродяват приятелите ти. Сигурен съм, че когато синовете ми се оженят, аз няма да харесвам жените им. Ана например не харесва мъжа на сестра си и роднините му. Те живеят в Лондон и тя рядко ги вижда, но се среща със сестра си всеки месец. Какво лошо има в това?

— Изобщо не бях помисляла за това. Дори не осъзнавах, че не ги харесвам — каза Елизабет и се усмихна дяволито. — Но вие не можете да им го кажете и в никакъв случай не бива да го казвате и на Ешлинг, ако пак дойде тук. Не че не ги харесвам... Слушайте, няма да ви задържам повече. Просто минах да взема снимките от фотото и реших да ги покажа първо на вас. Вече трябва да се прибирам.

— Джони ще се върне идната седмица и тук отново ще стане оживено и весело — каза Ана, стараяйки се думите ѝ да прозвучат успокояващо.

Елизабет видя как Стефан се намръщи.

— Стига, Ана! Елизабет много по-добре от нас знае всички пътувания на Джони — до Брайтън и Хоув и обратно в петък... не е необходимо да ѝ казваме какво ще прави.

Милият Стефан! Бе дипломат като леля Айлийн. Винаги се стараеше да не накърнява достойнството на хората и да не ги засяга. Колко приятно ѝ бе да го наблюдава как гледа на снимката леля Айлийн и казва, че е красива. Щеше да е чудесно леля Айлийн да дойдеше тук... а може би щеше да е глупаво? Боже Господи, физиономията на Стефан изглеждаше така, сякаш Джони си бе намерил друга жена. Тя, разбира се, нямаше и представа, че е напуснал

Брайтън и че щял да се върне в петък. Слава богу, че Стефан не бе разбрал за неприятностите между нея и Джони. Понякога ѝ минаваше през ума, че ако не беше Стефан, тя би загубила Джони завинаги.

Баща ѝ бе много любезен и дори прояви интерес към снимките.

— Коя е приятелката на Вайълет? — бе първият му въпрос и Елизабет си каза, че това е добър знак. Обикновено той избягваше да намесва името на майка ѝ в разговора.

— Леля Айлийн. Ето я тук — отвърна гордо тя.

— Виж ти! Изглежда много представителна. Тя естествено е радостна, че дъщеря ѝ се омъжва, и то доста добре.

— Да, татко, радостна е. Дори много, струва ми се.

— Е, задоволството ѝ е съвсем естествено, скъпа. Дъщеря ѝ се омъжва и урежда живота си. Предадена е в сигурни ръце и има свой дом и бъдеще. Това е желанието на всеки родител.

Елизабет изумено вдигна очи.

— И ти ли желаяш това, татко?

— Разбира се.

— Какво?

— Разбира се, че искам да се омъжиш и да уредиш живота си. Какво друго бих могъл да желая за теб?

— Не се ли радваш, че съм щастлива такава, каквато съм? Че работя това, което ме привлича, че преподавам и работя с Ворски, и че Джони е до мен?...

Баща ѝ не каза нищо.

— Та аз съм добре. Наистина. И ако трябва да бъда откровена — не бих искала да съм омъжена за някой практичен мъж като Тони Мъри. Предпочитам да остана такава, каквато съм. Сериозно. Не го казвам само за да те утеша...

— Боя се, че много приличаш на майка си, Елизабет, и точно това ме притеснява. Тук тя имаше хубав дом, семейство, светски живот и правеше всичко, което поиска. Но изостави всичко заради един нехранимайко, един черноборсаджия, един човек, който печелеше пари от хорските страдания... най-лекомыслено замина с него и завърши с това, че си изгуби ума. Все още ли се учудваш, че се притеснявам, когато видя в теб нейната безотговорност?

Баща ѝ изрече всичко това почти спокойно. В очите му нямаше трепет, както обикновено, когато бе разтревожен. Сякаш всичко се бе случило с чужд човек. Онзи окаян Хари бил черноборсаджия. Хари!

Тя с усилие овладя гласа си и заговори спокойно като баща си. Щом щяха да говорят за тези неща, трябваше да следва неговия пример, трябваше да предостави на собствения си баща възможността да владее чувствата си.

— Да, мога да разбера това. Сега мога да разбера какво те тревожи. Честно казано обаче, нещата много се промениха. Сега сме в петдесетте години, а не двадесетте или тридесетте. Нещата се променят. Жените наистина са ангажирани в работата си, а колкото до мъжете — някои от тях просто не проявяват интерес към уседналия живот.

— Да, добре. Аз бих предпочел, разбира се, да водиш приличен живот и някой да се грижи за теб. Искам да кажа, какъв е смисълът да имаш деца, щом те не се задомяват?

Елизабет прикри удивлението си и реши, че е време благородно да приключи разговора.

— Да, може би си прав. Може някой ден наистина да те изненадам като изоставя Джони Стоун и си намеря подходящ съпруг... тогава и ние ще направим такава сватба. Виж майката на Тони! Тя сега е вдовица, а ти си разведен. Какво ще кажеш да ви оженим?...

Баща ѝ съвсем сериозно погледна мрачното лице на мисис Мъри.

— Изглежда много приятна... но има и други деца... Не мисля, че бих могъл да поема отговорността и за някого другиго...

Вечната шега на баща ѝ. Елизабет още се смееше, когато телефонът иззвъня: беше Джони.

— Какво стана с нещастното жертвено агънце? Успя ли да изтърпи всичко?

— О, здравей, Джони! Да, изтърпя всичко. Цялото ритуално жертвоприношение. Великолепно беше. Звучаха химни, кънтяха неуморните гласове на свещениците. Направих няколко ужасни снимки... твоят фотоапарат пожъна голям успех.

— О, хубаво. Слушай! Съжалявам, че не бях там. Не знам какво ти е казал Стефан и дали изобщо ти е обяснил нещо, но...

— Какво? О, не се безпокой, Стефан ми предаде всичко.

— Какво?

— Каза, че си казал, че ще се върнеш в петък. Как са нещата при теб?

— Ами плановете ми малко се промениха. Мисля да се прибера довечера. Обаждам се само да разбера какво става... Какво ще кажеш да дойдеш в квартирата ми?

— Сигурна съм, че ще е страхотно. Към осем става ли?

— Ами аз ще се върна към шест и ако можеш...

— Не, имам да свърша няколко неща вкъщи... ще се видим в осем. Ще вземеш ли ядене... или аз да донеса нещо?

— Ще купя бутилка вино... ще можеш ли да вземеш нещо? Да ти кажа, гласът ти звучи много бодро. Нима сватбената церемония не е успяла да те направи сантиментална и умислена?

— Кой, мен? Слушай, приятел, ти разговаряш с Елизабет Уайт.

— Да, знам, и много бих искал да я видя тази нощ. Беше ми мъчно за теб, миличко.

— Ти също ми липсваше, Джони.

Етел Мъри настояваше да бъде в Дъблин, когато Тони се върне. Дори се колебаеше дали да не отиде да го посрещне на летището. Айлийн обаче се възпротиви.

— Може и да си права, Айлийн. Винаги си била прозорлива — каза раздражено Етел Мъри. Разговаряха пред църквата — бяха отишли там, за да занесат цветя, защото вярващите вече се бяха заели с украсата на статуята на Светото Сърце. — Изобщо не съм подозирала, че си толкова делова, Айлийн. Предполагам, и ти не си знаела, че бях така... как да го кажа... така самотна и толкова зависима от децата, нали?

— А, всички сме зависими от децата. Какви родители ще сме, ако само ги създаваме и след това забравяме за тях, нали?

— Но твоите не ти създават проблеми. Не са се втурнали накъдето им видят очите и не са те изоставили, както направиха моите.

— Ами твоят голям красив син няма ли да се върне идната седмица и да заживее на твоята улица? И не беше ли достатъчно благоразумен да се ожени за дъщеря ми?

И двете се разсмяха. Айлийн се запита защо ли хората си мислят, че тя не е имала проблеми с децата си. Еймон и баща му се караха по-

лошо от всякога; Морийн май бе все повече ограничавана и потискана от семейство Дейли; Донал кашляше, гърдите му свиреха и трябваше да спира, за да си поеме дъх. Найем бе прекалено устата, когато решише да защитава правата си. А Ешлинг... искаше ѝ се да си отговори на въпроса защо картичките от Ешлинг я тревожат така. Според Шон от тях личало, че детето било в чудесна форма, но Ешлинг нито веднъж не бе споменала, че е щастлива.

Имаше една уговорка, според която Тони трябваше да остави ключовете от колата под седалката, та Джоани да я кара през месеца, докато отсъстват. Но щом се качиха на обратния самолет, Тони започна да се оплаква.

— Това си е чиста лудост! Как можах да обещаю такова нещо!

Макар планът му да бе направен преди много, много време, лицето му изглеждаше разтревожено и обидено, сякаш току-що бе открил заговор срещу себе си.

— Нали каза, че това е вид спестяване, тъй като в противен случай трябвало да платим на летището такса за паркинг за цял месец, а Джоани можела да я ползва, докато ремонтират нейната кола.

— Точно там е цялата работа! Тя не ни каза защо трябвало да ремонтират нейната кола.

Ешлинг се разсмя.

— Няма и да ни каже. Престани да се притесняваш за това и погледни облаците. Можеш ли да си представиш, че това тук може да унищожи реколтата на хората или да попречи на сватбите и пикниците им? Не ти ли се струват безобидни?

— Да, права си, много е интересно. Знаеш ли, ако е съсипала въздушните клапани на колата — или я е обърнала някъде... не знам какво ще я направя? Божичко, та това е нова кола, Ешлинг! Тази кола е само на хиляда километра! Луд ли бях да ѝ я дам!

— За бога, Тони, нали сам го реши! Нямам намерение да седя безропотно и да те слушам. Тази проклета идея бе твоя, така че по-добре мълкни!

Тони я погледна и внезапно избухна в смях.

— Много добре! Ще мълкна. Въобще не мога да си те представя да седиш безропотно. Няма да е в твой стил...

— Не е честно! И не става дума за стил! Не искам да заприличам на мистър Мориарти, който безропотно се подчинява на съпругата си. Трябва взаимно да си правим отстъпки, а още по-добре би било да избягваме такива ситуации.

Тони отново се изсмя.

— Много си забавна, когато се разгорещиш и браниш принципите си. Разбрахме се: в нашия дом няма да има хора с накърнени права! Никога!

— Много мило, стига да се сбъдне! Чудя се обаче как ли би изглеждало? Мама казва, че човек трябва да внимава да не обърне колата.

— Да де! Значи като видим дали Джоани не е направила някоя беля...

— Тони! Стига с тази кола! Нали ще е страхотно, когато заживеем в нашия собствен дом?

Той докосна ръката ѝ.

— Да, ще бъде чудесно. Всичко в нашия дом ще е чудесно. Съвсем естествено е нещата да са малко... искам да кажа, да са съвсем наред... когато хората са в чужбина... но в нашия дом... под собствен покрив всичко ще е страхотно!

Той бе зачервен и притеснен. Лицето му постоянно менеше изражението си — от смръщено до детински наивно. Ешлинг се направи, че не го разбира.

— Разбира се, че ще е чудесно да седнем на една маса... имам предвид, че никога не сме си обещавали да ядем само италианска храна, докато смъртта ни раздели, и че никога не сме възнамерявали да живеем единствено на път. Представяли сме си живота ни в Килгарет. А той ще бъде страхотен. Нали така?

Тони обаче нямаше намерение да се отклонява от темата.

— Не! — прошепна той. — Друго имах предвид. Съвсем друго. Леглото, нали разбираш? Цялата тази страна от живота ни ще бъде чудесна, когато заживеем в собствения ни дом. Разбираш ли?

Ешлинг бе извънредно поласкана от тези думи.

Не беше мислила точно за това.

— Искаш да кажеш, че все още не е добре? Струва ми се, че никой не го прави добре в началото. Мисля, че ще трябва да се учим, както при играта на тенис или карането на велосипед. Искам да кажа,

че няма да ни е необходимо някой да ни учи. Никой не би могъл да го направи. Всички се преструват като луди, че са го научили от само себе си. Обзалагам се, че след няколко седмици ще го правим добре като всички останали и ще разберем, че в това няма нищо особено!

— Ти си чудесно момиче! — каза той.

— Защо, не съм ли права? Имам предвид същността на нещата — каза Ешлинг и отклониха темата към майката на Тони и към това, че трябвало да я убедят да наминава от време навреме в новата им къща. След това се умълчаха. Тони се загледа пред себе си. Ешлинг вperi очи в прозореца. Размишляваше дали Тони се кани да излиза и да пие сам, както преди да се оженят, и дали това ще промени нещата през следващите нощи? Ако е така, дали той ще очаква тя да си стои у дома и да го чака? Какво щеше да прави? Какво, по дяволите, щеше да прави? „Успокой се — каза си тя, — няма смисъл човек да се тревожи за нещо, което още не е станало, а може и въобще да не се случи. Мисли за нещо друго.“ Загледа се в облаците и си спомни как бе попитала Елизабет какво е правенето на секс. Горката Елизабет бе така изтощена от аборта и цялата ситуация, в която се намираше, та не бе в състояние да каже много, но пък каза нещо в смисъл че отнемало много време, за да се научи човек как да го прави. Беше й внушила усещането, че това е нещо, с което човек може да се справи. Тя обаче бе така отчайващо вярна и предана на своя Джони, та дори не помисляше, че и той би трябвало да се е научил да го прави. Може би се бе учил да го прави с други. Затова им е било лесно. А Морийн и Брендан Дейли вероятно бяха изгубили години, за да се научат да го правят. Изумително бе, че така скоро бяха успели да се сдобият с Брендан Ог. Много скоро, наистина. Сигурно бе станало случайно. Тя повдигна рамене. Очевидно всяко семейство си имаше тайни. Никога не би разказала на никого за онази ужасна нощ, която преживяха с пияницата, и излагането им пред портиерите на хотел „Шелбърн“. Никога не би разказала и за това как тя и Тони бяха плакали в хотел „Сан Мартино“ в Рим. Човек не разказва такива неща — както когато татко ѝ удари Еймон на един неделен обяд и майка ѝ застана между тях, стиснала ножа за хляб. Всички бяха така смаяни от тази случка, че никой повече не спомена за нея и дори в мислите си не се връщаха към това.

Скъпа Ешлинг,

Толкова се радвам, че сте отново в Килгарет и сте се настанили в новия си дом. Много по-екзотично бе да адресирам писмата си до мисис Мъри в хотел „Сан Мартино“, вместо до Ешлинг О’Конър от 14-а улица. Твоя ли бе идеята да се обадиш след медения си месец, или на Тони? Толкова е прекрасно, че сте се върнали в Килгарет, защото знам, че всичко отново ще си дойде на мястото. Мислех си, че къщата ви се намира чак в другия край на града... кой знае защо си представях, че е на пътя за Дъблин. Сега, за да се ориентирам в нещата, просто трябва да ми напишеш и да ми разкажеш за всичко.

Само не се извинявай, че си много заета омъжена жена и че по цял ден не се занимаваш с нищо друго, освен с цветята. Знам, че нещата не могат да се съпоставят, но най-ранните ми спомени за майка ми, датиращи отпреди войната и преди да дойда в Килгарет, винаги бяха свързани с гледката как тя седи зад писалището и пише писма. Сега не бих могла и да предположа до кого са били адресирани. Леля Айлийн ми е казвала, че рядко получавала вести от нея, така че това е друга загадка.

Като стана дума за майка ми, искам да ти кажа, че тя е добре. Под това лекарите разбират, че е спокойна. Сега е така силно упоена от успокояващи лекарства, та е загубила представа коя е и къде се намира. Миналата седмица бях в Ланкашир да я видя. Тя е като малко дете, което прохожда. Много е слаба и се усмихва. Сякаш е форма без съдържание. Татко не желае да слуша за това. Той сам спомена за мама преди време, когато му показвах снимките от сватбата ви (Не са ли страхотни?), и аз се надявах, че ще спре да говори за минали неща, но не стана така. Уплаши ме до смърт: каза, че винаги се бил надявал да се омъжи и уредя живота си, а след това се върна към нормалното си състояние на мълчание и необщителност.

О, а пък причината да ме уплаши чрез изтъкване предимствата на семейния живот бе в моето учудване как може да му се иска да види и други задомени, след като той

самият е преживял толкова ужасни неща. Но при теб нещата са съвсем различни. Съвсем не ме учудва, че родителите ти са така щастливи в брака си. Те така много се отличават от целия семеен свят. Както и да е, аз доста открито казах на татко, че Джони и сватбата са две отделни неща и ако избира едното, ще изгубя другото.

Бях много изненадана да чуя това от собствените си уста и то по един доста добър за мен начин. Защото дори и пред теб не бях го заявявала открито. Нали? А с теб сме говорили за какво ли не. Изведнъж се почувствах така, сякаш лъжа и прикривам нещо. Не можех да оставя нещата така. Мисля, че това бе като някакво суеверие... ако не бях отбелязала, че любовта ми към Джони е най-отчаяната в света, това нямаше да е истина. Струва ми се, че започнах да се държа по-нормално и може би и Джони ще се промени.

Това е като някакво избавление — да разбереш, че леките намеци, завоалираните въпроси, вежливото любопитство вече са без значение. Сега съм в състояние да призная пред себе си, че не ме очаква приказка с красив край. Няма да има камбанен звън, както при теб... но дори Джони да пожелае да се оженим, за нас пак няма да звънят камбани. Бихме направили това в гражданското отделение на кметството. Няма да има изобилие от щастливи усмивки на роднини, защото никой от тях не би присъствал. Няма да има никакви сватбени подаръци и меден месец в Европа. Джони принадлежи към новото поколение, или поне на мен така ми се струва. Поколение, което иска да живее без поемане на ангажименти, без обвързване и без обещания. Това премахва необходимостта от говорене на лъжи, защото те стават ненужни.

Звучи малко футуристично, но е забавно. С Джони сме много по-щастливи, след като реших да възприемам нещата по този начин. Аз, разбира се, не съм му обяснявала подробно всичко това, защото мъжете не обичат подробните обяснения, но за последните седмици нещата наистина бяха по-добре от всякога. Той настоя да дойде с

мен в Престън. Дори дойде да види майка. Каза, че била като счупена кукла. Държа се чудесно с Хари и когато излезе да купи шест бутилки светло пиво (сега Хари има съквартиранти), Хари ме попита: „Кога ще се намени да направи от теб уважавана съпруга?“, бях готова да му отвърна, че няма такава вероятност.

Слушай, ако продължа да изливам душата си пред теб, ти никога няма да можеш да ми пишеш, но веднъж ти се бе оплакала, че съм била много сдържана в писмата си. Е, сега те залях с водопад от информация.

Разкажи ми за всяка подробност от медения ви месец, а аз ще изгарям писмата след прочитането. Разкажи ми за папата и за пренасянето ви в новия дом, как го понесоха леля Айлийн и чичо Шон... нали знаеш, че много ще им липсваш... трябва да си го разбрала вече... и за свекървата Етел Мъри. Тук всичко е страхотно, ала много често ми се иска да бъда там. О, разкажи ми и за възможността сами да планирате живота си и за разпределянето на парите.

Поздрави на теб и Тони,

Елизабет

Скъпа Елизабет,

Разбира се, че е чудесно. Очакванията ми се оправдаха. Поддържането на чистотата в къщата е много лесно, защото в нея липсват ужасните тъмни кътчета. Това, разбира се, означава и че няма и удобни ъгълчета за складиране на боклуци. С основното почистване се заех в четвъртък. Свекърва ми дойде на чай също в четвъртък. Бях много сдържана. През първата седмица тя се отбиваше по сто пъти на ден, така че се наложи да се престоря, че излизам. Метнах се на колелото и я попитах защо да не определим един ден за нейните посещения. Бедната стара крава! В известно отношение ми е жал за нея, но тя е досадна снобка и прави сцени за всяка дреболия. Изгори това писмо!

Какво друго да ти пиша? Сдобих се с една ужасна готварска книга с рецепти за рязане и обезкостяване на риба и съхраняване на пудинги. Нито дума за нещата, които обичам. Изпращам ти две лири. Дали ще ти представлява трудност да ми купиш някоя хубава готварска книга и да ми я изпратиш? Бих искала да е многостранна и приложима, нали разбираш? Без рецепти за варено и студено овнешко месо. Те са ми ясни и без да ги чета.

Не че се старая да угодя на Тони. Той яде всичко. Всъщност ми се струва, че той яде съвсем малко, защото знае, че всичко му се лепи. Не закусва, а само пие чай. Обядва в хотела с Шей и няколко от момчетата и към осем часа се прибира у дома. Казва, че бил вечерял, и изпива само чаша чай. Бих искала обаче през почивните дни да мога да готвя нещо по-интересно.

Казваш, че сега съм имала цял ден на разположение и съм можела да го посветя на писането на писма. Мисля, че си права. Канех се да ти пиша два пъти седмично, но това е излишно. Няма нищо интересно за разказване и няма смисъл да ти губя времето с безинтересни неща. Никога не пиша писмата си на писалището, както е правила майка ти. Времето отлита. Не знам в каква посока. Когато се отдавам на размисли, се пренасям във времето, когато работех с мама и татко: напрегната работа, убийствените тоалети, четенето на книги по време на обедната ми почивка, работата ми вкъщи и как помагах на Найем да си пише домашните; или мама, приготвяща нещо в кухнята; преобличането след чая и отиването на кино с Тони, а след това мъмренето вкъщи — може би в ония дни съм сядала и съм ти пишела дълги писма, преди да легна да спя. Сега обаче ми липсва сила, жизненост и свободно време.

Може би става така с всички омъжени жени и това ги кара да се чувстват обременени и неспособни да се измъкнат и да направят нещо необмислено.

Вече пет месеца съм омъжена и честно да ти кажа, едва ли бих могла да ти опиша дори едно интересно нещо.

Просто усещам, че за всяко нещо трябва да полагам ужасни усилия. Май затова омъжените жени са така отчайващо скучни. Остани си така с твоя Джони и ще си много по-добре. Не искам да кажа, че съм нещастна, или нещо подобно.

Може би през идната седмица ще съм по-добре и ще мога да ти изпратя по-правдиво описание на ситуацията тук.

С обич,

Ешлинг

Скъпа Ешлинг,

Отговарям ти веднага с това писъмце. Днес получих писмото ти и ми хрумна нещо. Вероятно си бременна! Възможно ли е да е истина? Не твърдя, че съм експерт по въпроса, но съм чела много за това и съм запомнила, че бременността предразполага към летаргия. Не се отпускай, може би ще ставаш майка. Няма да пиша повече, а ще изчакам да го чуя. Нали на всяка цена ще ми отговориш?

С обич,

Е.

Скъпа Елизабет,

Не, не съм бременна. Уверих се в това в деня, в който получих писмото ти. Благодаря, все пак. Предположението ти изглежда съвсем разумно. Ще ти напиша през другата седмица.

С обич,

Ешлинг

Скъпа Ешлинг,

Аз и Джони сме на почивка в Корнуол. Пиша ти на хартия с емблемата на хотела. Тук е просто чудесно.

Морето е така бурно и всичко е така непознато, сякаш сме в чужбина.

От няколко седмици не съм получавала вести от теб. Надявам се, че всичко е наред. Както много добре знаеш, аз съм станала много глупава и свръхчувствителна. Може да е глупаво, но при положение че не си ми писала, а последното ти писмо бе така рязко и кратко, започнах да се питам дали не съм те засегнала с нещо. Струва ми се, че прибързах с онова писмо с предположението, че си бременна. Може да ти е прозвучало много тъпо, не знам. Изглеждаше ми като обяснение за лошото ти здравословно състояние. Винаги съм си мислила, че си изпълнена с енергия и жизнерадост. Винаги съм си те представяла като човек, който обича писането на писма. Моля те, пиши и насърчи глупавата си приятелка Елизабет!

Скъпа моя глупава приятелко,

Разбира се, че нито аз съм засегната, нито ти си започнала да оглупяваш. Прекалено млади сме да се засягаме и да оглупяваме. Това може да се случи на възрастните дами, но не и ако са приятелки. Проблемът е в това, че и аз като теб не съм сядала да пиша и съм създавала съвсем погрешно впечатление. Веднъж сестра Маргарет ми каза, че така съм била описала училищния пикник, сякаш бил папско погребение. Когато се опитвам да опиша подробно всяко нещо, аз го омаловажавам. Ти несъмнено си мислиш, че съм депресирана и че не приличам на себе си.

Е, новините от теб ме ободриха. Всичко тук е прекрасно, наистина прекрасно. Толкова съм щастлива. Тони е така предан и любящ и успяхме да постигнем едно споразумение. В отговор на поканата ми на чай със сладки (направени от мама, но аз се преструвам, че са мое дело) към тираничната му майка, всеки четвъртък той се прибира към края на гостуването ѝ, откарва я до тях, влиза и пие едно питие и се държи така, сякаш никога не е напускал

дома си. Тя започва да го занимава с пукнатините, влагата и течовете в къщата им и той забравя за всичко друго. После се връща при мен. Отиваме у мамини да пийнем нещо с мама и татко и след това вечеряме в хотела. Това се повтаря всеки четвъртък. Помниш ли какво развлечение бе за нас едно време да прием по нещо там? Морийн позеленява от яд, когато чуе за това... но честно да ти кажа, не мога цял живот да се опитвам да не предизвиквам ревността ѝ. Казах ли ти, че тя има ново бебе? И изглежда ужасно. Бих направила всичко, за да я ободря и да я изведа от онова място, но бога ми, тя ужасно мрънка. Когато отида с колата да я видя — било ми много добре с такава кола. Когато отида без кола — как било възможно онези, които имали коли, да не ги карат. Вече не съм лош шофьор, но мразя да обръщам и ако съм на площада, правя кръг, за да не обръщам.

А сега, глупава приятелко, вярваш ли, че съм бодра и не ти се сърдя? Моля те, след като се завърнеш от корнуолското си гнездо, да напишеш на твоята неразбрана приятелка

Ешлинг

Директорът на колежа попита Елизабет дали би желала да преподава уроци по изкуствата на по-възрастни ученици след Коледа. Тя отвърна, че би било чудесно, ала не знаела дали ще се справи.

— Ти си глупачка, скъпа — каза Джони. — Ония окаяни хорица не са чували нищо за изкуство през живота си. С тях няма да се опасяваш, че си насочила някой гений по грешен път, както би могло да се случи при децата, или да се сблъскаш с всезнайковците сред учениците. Не. Възрастните хора са слаб противник. Самотни мъже и жени, запълващи вечерите си. Те ще са ти адски благодарни за всяко нещо, което научат от теб.

Джони бе прав и същевременно грешеше. Те не бяха самотни мъже и жени, ала наистина бяха адски благодарни. Тези двадесет урока

в продължение на десет седмици бяха един нов риск за нея. Всеки вторник Елизабет преподаваше уроците по рисуване, а всеки четвъртък директорът четеше лекции по история на изкуството. Това, според думите му, било един опит да се повишава културното ниво на широките маси.

— Ако той премине успешно, бихме могли да организираме посещения на галерии през лятото — предложи Елизабет и директорът я изгледа одобрително.

Някои от възрастните ученици бяха млади жени и най-често работеха като секретарки или служителки. Изглеждаха плахи и срамежливи.

Елизабет започна да пие кафе с тях в барчето на колежа. Един-два пъти Джони мина да я прибере и така очарователно се усмихваше, че цялата група се радваше на присъствието му.

— Мислиш ли, че би могъл да ги разведеш из галериите, ако уредя това през другия семестър? — го попита една вечер тя. — Те наистина желаят да научат нещо за изкуството, но се притесняват да попитат. Чувстват се неловко, защото си мислят, че светът е населен от два вида хора — познавачи на изкуството и такива, които не разбират нищо от него.

— Ами че то си е така — каза Джони.

— Не мисля — отвърна Елизабет.

— Аз и ти сме, а баща ти и приятелят ми Ник — не са. Няма значение дали си грък, или англичанин и дали си нисък, или висок. Това просто е друг начин на мислене.

Елизабет не отговори. Мислеше си за мъжете и жените, които посещаваха уроците във вторник. Вероятно бе глупаво да изисква прекалено много от тях, но тя бе на мнение, че те наистина бяха научили нещо и че поне неколцина от тях вече знаеха как да гледат и възприемат една картина. По-рано това бе затворен свят за тях.

— Човек може всичко да научи — заяви решително тя.

— Разбира се — отвърна спокойно Джони. — Но не може да се научи да бъде човек. Човек не може да промени своята същност. Това, че е научил няколко нови факти, не може да промени личността му.

— Много си високомерен — каза Елизабет.

— За мен те са досадни патки. Това е всичко. Имаш хубава професия, която ти помага да изкараш няколко шилинга повече, да

спечелиш уважението на шефа си и да бъдеш щастлива... но тя съвсем не е кръстоносен поход и не искам да участвам в него.

През летния семестър директорът каза, че имал да урежда толкова много неща за другия курс, че Елизабет можела да се чувства свободна да предприема каквото прецени за добре. Тя напечата малки листовки и предложи поредица от осем посещения на художествени галерии, като всяко от тях щеше да бъде последвано от кратко обсъждане на чаша кафе. Тя се натоварваше със задължението да плати входните такси в галериите, а някой друг трябваше да се погрижи за кафето, чая и бисквитите. Обяви, че това било „изкуство за всички“ и дори бе интервюирана от местния вестник. Цитираха думите ѝ: „Не мисля, че светът е разделен на хора на изкуството и невежи“. Стефан закачи рекламна обява в магазина си, а приятелят ѝ мистър Кларк направи същото в библиотеката. Тя развълнувано каза на Стефан, че за нея щяло да бъде достатъчно, ако се запишат и двадесет души, за да може да плати входните билети. Никой не предполагаше, че ще бъдат повече. В деня на първата ѝ лекция дойдоха петдесет и четири души. На два пъти ѝ прилоша от вълнение през следобеда, предшествашъ събитието, но към седем часа тя вече говореше с уредника на музея „Лейт Опенинг Найт“ и го уверяваше, че ще получи съдействие, известност и дори увеличаване на посещаемостта.

Стефан ѝ услуги с една чудесна малка библиотечна стълба, която тя носеше под мишница и се качваше върху нея, за да могат хората да я виждат, когато застане пред някоя картина.

Когато се качи за пръв път на стълбичката, Елизабет почувства леко отмаляване. Започна да говори, но гласът ѝ прозвуча неуверено, като мяукане. Наложил се да се изкашлиа и да започне отново. И този път не бе кой знае колко добре. Как ли бе успяла да събере всички тези хора, позволявайки си да вземе пари от тях и да се опитва да им държи речи? Това бе чудовищно! Но после тя твърдо си каза, че това тук всъщност по нищо не се отличава от работата ѝ в колежа до този момент и че това са същите мили хора, очакващи с вълнение да научат нещо ново... нетърпеливи да узнаят какво трябва да търсят в една картина. Размазаните очертания на лицата им лека-полека започнаха да се изясняват пред очите ѝ и тя се окуражи... този път гласът ѝ прозвуча решително и силно. Сега вече знаеше, че не трябва да мисли колко нелепо е за Елизабет Уайт да има такова високо мнение за себе

си. Трябваше да се справи с неувереността си и да им разкаже онова, което трябваше да им бъде разказано.

Много преди да седне с тях на чаша чай за дискусиата, вече знаеше, че е пожънала страхотен успех. Спомена няколко книги за велики художници и произведенията им, които присъстващите можеха да прочетат преди следващото занятие през идната седмица. Срамежливо разказа, че когато била ученичка, един библиотекар и един учител по рисуване я насърчавали да чете книги за изкуството. Много хора си мислели, че това не означавало да си човек на изкуството, но то със сигурност давало възможност на човек да разбере душевността на хората на изкуството. Неохотно каза, че през идната седмица нямало да може да приеме техните приятели, съпруги, съпрузи и съседи, понеже и без това групата била много голяма, но по-късно може би щяла да направи две отделни групи.

Елизабет копнееше да разкаже за триумфа си на някого, но Джони бе заявил, че тази нощ ще отсъства от града. Не ѝ даде никакви обяснения, но тя си мислеше, че може би беше накърнила самолюбието му, залавяйки се с това начинание, без да се съобразява с мнението му. Баща ѝ не би проявил интерес към разказа ѝ, а Стефан щеше вече да е заспал, мушнал под възглавницата си ключовете от любимия си магазин. Елизабет се залови да пише на Ешлинг, възнамерявайки да ѝ разкаже всичко. След третия абзац обаче спря. Вече бе почти краят на април. Ешлинг не ѝ бе писала от... може би месец. Не. Разбира се, че ѝ бе писала за Коледа, а също и след това, за да ѝ благодари за старинните салфетки за сервиране. Когато ги зърнала, мисис Мъри пожълтяла от вълнение. В писмото бе загатнато за новото бебе на Морийн и за това, че Донал прекарал три седмици под наблюдение в болница за белодробни заболявания и че отново бил добре. Леля Айлийн ѝ бе писала обичайните несвързани неща, които Елизабет така обичаше да чете. От януари насам не бе получавала нито ред от Ешлинг. Цели месеци! Елизабет скъса писмото. Ешлинг едва ли би проявила интерес към глупавите ѝ истории. Ако се интересуваше какво става с нея, можеше да ѝ драсне няколко реда.

— Какво смяташ да правиш за рождения си ден? — попита я майка ѝ в началото на май.

Седяха в кухнята и тихо и удовлетворено разговаряха. Майка ѝ бе казала, че възнамерява да отложи подредането на чекмеджетата на кухненския бюфет за след две-три години, но Ешлинг бе отвърнала, че трябвало да го направят сега и че щяло да им отнеме само час и нито минута повече. Намериха разни стари писма и Ешлинг ги пъкна в една хартиена торба и написа: „Стари мамини писма. Нека ги прочете след време и да си каже колко сладки са били всички на младини“. Намериха какви ли не връвчици, копчета и монети. Ешлинг ги прибра в торбички и няколко лъскави кутии.

— Ти си чудесна малка работничка — каза мама. — Изненадана съм, че не работиш така усърдно и в новия си дом.

— Естествено. Там всичко е подредено и няма какво повече да се прави — отвърна Ешлинг, постилайки нова хартия в чекмеджетата. — Е, мамо, сега пак ще можеш да ги напълниш с боклуци, а догодина ще дойда и ще ги подреда отново.

Разсмяха се на тази размяна на роли и отвориха една кутия сладкиши за чая.

— Рожденият ми ден ли? Не знам. Съвсем бях забравила за него — каза Ешлинг.

— Е, значи много си се променила. Помня, че когато бяхте малки с Елизабет, започвахте планирането на угощението за рождения ти ден още през април. Чудя се дали това все още я вълнува?

— Доста остаряхме, мамо. Четвърт век... няма на какво чак толкова да се радваме.

— Винаги досега сте го правили — каза Айлийн, прикривайки безпокойството си. — Спомням си как миналата година по това време, точно в разгара на подготовката за сватбата ви, ти неочаквано заяви, че не би искала тя да засенчи рождения ти ден.

Ешлинг се разсмя.

— Струва ми се, че тогава не бих го допуснала. Бях много безгрижна и за нищо не се притеснявах. Рождения дни бяха щастливи събития.

Айлийн разбра, че дъщеря ѝ много внимателно избягва темата.

— Мога ли да попитам какво е отнело безгрижието ти? Колата, не каква да е, и възможността да я караш като луда; известният ти съпруг, който взема решения вместо теб и плаща за прищевките ти; меденият месец, през който се срещнахте с папата; къщата, за която

говорят всички в Килгарет и още и още други неща, които никога не си правила... и всички ние, които се радваме да те видим? Кажи ми, има ли нещо по-безгрижно от такъв живот?

— Мамо! — Ешлинг се наведе напред. В очите ѝ се четеше тревога. Айлийн се молеше да не би Найем да нахлуе и да прекъсне разговора им с виковете си за домашни работи и изпитвания.

— Да, мила?

— Нали знаеш, че някои неща са много трудни за обяснение?

— О, да. Знам това. — Айлийн направи иронична гримаса, за да намали напрежението. — Спомням си как подбирах думите, когато ти и Елизабет бяхте още девойчета и аз се опитвах да говоря с вас по тези въпроси, но... така и не успях да ги намеря...

— Да, има известна прилика. Искан да те попитам нещо... да ти кажа нещо... нали може?

Айлийн я погледна. Бе твърде голяма, за да я грабне в прегръдките си, макар че лицето ѝ бе така детинско, както когато се бе прибрала със скъсана чанта от училище, или когато се оплакваше от сестра Маргарет. Айлийн не желаше да я предизвиква да прибързва със споделянето на каквото и да било... може би щеше да съжалява, че е подела този разговор.

— Можеш да ме питаш за всичко, детето ми. И можеш да ми кажеш всичко, но първо ще ти кажа нещо относно споделянето. Много често хората съжаляват за изречените думи и остават с усещането, че са постъпили много неправилно, допускайки един външен човек до съкровения си тайни. И после започват да негодуват срещу този външен човек... нали разбираш какво искам да кажа? Не бих искала да се отчуждим една от друга, само защото си ми разказала неща, които не е трябвало да бъдат разказвани...

— Значи си знаела? — ужасено извика Ешлинг.

— Знам ли? Знам? Какво трябва да знам? Как бих могла да знам нещо? Ешлинг, бъди разумна. Не разбирам дори за какво говориш. Аз просто се опитвах да те запозная с основното правило при споделянето.

— И не желаш да ти се доверя, така ли?

— Господи, момичето ми, та ти си била много обидчива! Чуй ме. Ще ти кажа нещо. Когато аз и баща ти се оженихме, аз знаех своя дълг... и никога не ще го забравя. Е, ние нямахме меден месец, а само

седмица в един частен пансион в Тремър и нито един от нас не говореше за всички онези неща, свързани с влюбването или правенето на любов. Нали разбираш? Ние просто ги вършихме... без да говорим за тях.

— Разбирам — каза отчаяно Ешлинг.

— Така че, когато баща ти правеше някои неща, свързани с любенето и всичко останало, за които... ами, аз така и не разбрах дали ги правим както трябва, или не. Разбираш ли, когато е бил млад, той е могъл да говори за това единствено с невежите мъже, с които е работил във фермата... майка му била умряла, мир на праха ѝ. По времето, когато е работил в железарския магазин, е научавал повечето неща от простите хорица...

— Наистина ли, мамо? — Ешлинг бе изпълнена с мъка и съчувствие.

— Понякога не проумявах какво искаше да направи... дали онова, което вършихме, бе правилно, или бе грях. По онова време и аз нямаше кого да попитам. Такъв човек не съществуваше. И за един милион години не бих се пристрашила да попитам майка си. Тя се държеше с мен така строго, както когато бях дете. За нея аз си оставах дете. Пет години по-късно тя умря... и знаеш ли, Ешлинг, тогава аз бях почти на твоите години... но никога не съм могла да говоря откровено с нея. Леля Морийн бе монахиня и не можеше да ми бъде много от полза, а леля ти Пеги и леля ти Найем бяха в Америка и не можех да им пиша и да ги моля за съвет... така че... Така че никога и никого не съм питала. Просто продължавах да живея живота си и да върша нещата така, както аз преценя за добре. Много от тях не правех, дори не ми харесваха, и това бе начинът ми на поведение през цялото това време. Сега някой може да каже, че съм сгрешила, като не съм питала открито за нещо, което едно момиче има право да знае... но винаги съм се радвала, че никога и по никакъв повод не съм ни предавала, ако разбираш какво искам да кажа. Пазех ревниво тайните на личния ни живот. Може и да е било глупаво, но то бе само между мен и баща ти и обсъждането му с други хора го омаловажаваше и ни злепоставяше.

— Разбирам — каза Ешлинг.

— Така. Искам просто да ти кажа, че ако това е нещо наистина лично, то вероятно не ще ти навреди да го запазиш за себе си до момента, когато ще можеш да се справиш с него.

— Така и ще направя, мамо.

— Да, сигурна съм в това. Но, мила, говорейки за мен, ние с теб говорихме за неща, които са станали преди около тридесет години, в добрите стари времена. Предполагам, че ще е съвсем различно, ако говорим за теб... о, остави ме да отгатна. То би звучало приблизително така: „Дали е нормално жената да е отгоре, а мъжът отдолу?“ ... е, ами отговорът е „да, разбира се“. Разбираш ли какво искам да кажа? Опитвам се да преценя доколко интимно е това нещо.

— Много по-интимно е, мамо.

— Разбирам. Разбирам, детето ми. — Айлийн се умълча и след известно време добави: — Винаги бих те изслушала и винаги ще бъда тук, но ако съжалиш, че си ми разказала... ето това не желая да се случва.

— Никога няма да съжаля!

— Не се заричай. Е, щом ти доверих толкова много неща, ще ти кажа и друго. Никога не съм позволявала на Морийн да каже нещо лошо за Брендан Дейли. Никога.

— Че за какво тогава си говорите? Тя приказва само за това, освен в случаите, когато обсъжда мен — каза Ешлинг.

— Да. Когато подхване такъв разговор, аз започвам да я разпитвам за времето, за къщата, за свекърва ѝ и за всичко друго, освен Брендан. Знаеш, че тя иначе много си го обича... и като си спомни, че го е наричала „престъпник“ и „мръсник“, ще се разсърди на мен.

— Аз не изпитвам същото към Тони, мамо.

— Знам. Опитвам се само да ти дам пример, детето ми. Не казвам, че при вас е същото. Ти не би могла да мразиш Тони, защото той е чудесен мъж и е готов на всичко заради теб.

— Да.

— Е, аз съм тук и те слушам... можеш да ми разкажеш всичко. Просто ти изброих тези неща в случай че... ами, само в случай на...

— Ти си много добра, мамо. Когато бях малка, не осъзнавах колко си добра.

— Ти все още си малка. Поне за мен. Пък аз изобщо не съм добра. Пълна съм с предразсъдъци. Може би трябваше да те науча на тези неща, а не как се готви каша. Всеки може да бъде добър слушател. Това е лесно. Просто повтаряш: „Хайде, хайде, разбирам те, съчувствам ти!“. Това е лесно. Трудно е да бъдеш мъдър слушател.

Шон бе уморен тази вечер и за пръв път от години щяха да вечерят само двамата. Найем си пишеше домашните у приятелката си Шийла. Донал бе отишъл на курса си по счетоводство. Еймон бе обявил, че няма да се прибира и че щял да се поразходи с приятели.

— Много се радвам, че е решил да глътне малко въздух в тази приятна вечер — каза Айлийн.

— Няма да се разхожда, а ще ходи на борбата с петли. Компанията му от бара на Ханрахан я организира. Мислят, че сме глупави и слепи и няма да разберем. Ще взема да звънна на сержант Куин и да му кажа къде се събират, та да ги излови. Забавлението им е много жестоко... големи мъже да хвърлят банкноти и шилинги по земята и да гледат как животните се разкъсват едно друго!

— Предполагам, че сержант Куин много добре знае за това — каза Айлийн.

— И на мен така ми се струва — отвърна Шон и отвори броя на „Независима Ирландия“.

Айлийн се чувстваше много самотно и глупаво на другия край на масата, на която бяха само тя и съпругът ѝ, скрит зад вестника си.

— Ешлинг идва днес и стоя доста време. При нея има нещо, което я тревожи.

— Какво право има тя да се тревожи за нещо? Нали получи всичко, което желаше? Обезпечена е до края на живота си. Я ме виж мен. По цял ден вися в магазина с един син нехранимайко, който е станал за посмешище на хората. На нея не ѝ се налага да виси там и да понася всички хорски тъпотии и особено дебелия Джим, най-духовития ми клиент.

— О, Шон, престани? Остави този вестник и спри да се самосъжаляваш. Престани веднага! Нима не сме дали достатъчно от себе си в името на децата? И ако наистина е толкова лошо, защо тогава не го продадеш?

— Стига си говорила глупости! Няма смисъл да си говорим така.

— Чуй, аз ти помагах да развиеш търговията си. Половината от живота ми е преминала и съм много уморена. Уморена съм и когато се приберем вечер у дома. Днес обаче се прибрах по-рано и захвърлих потиснатостта и тревогите за финансовото състояние на магазина. Сега

се тревожа за Ешлинг. Ето за това исках да поговорим, а не да се впускам в излияния и оплаквания от Еймон, от данъчните инспектори, от дъжда на двора, от воловете на О'Рурк, които счупили вратата. Че те я счупиха преди две години тази проклета врата и ти я плати. Няма ли вече да спреш с нея?

Шон се разсмя.

— Нямах предвид воловете на О'Рурк тази вечер.

Айлийн също се разсмя.

— Така е, защото не ти дадох време да го направиш... но е съвсем логично да продадем магазина. След като Еймон е такъв нехранимайко и е поел пътя към бесилото, след време на него няма да му трябва магазин. Донал ще става аптекар, а Найем ще се задоми... така че какво ще правим с него? Питам те? За какво ни е тази глупост?

— Съжалявам. Ти си абсолютно права. Аз просто така си говоря. Оплаквам се и недоволствам, защото съм уморен.

— Все пак аз наистина желая да сключим мир и затова исках само да ти посоча алтернативите. Не мисли, че на всяка цена трябва да работиш по десет часа на ден. Правиш го, защото сам си решил така.

— Така е, наистина. Трябва да престана да избухвам за дреболии. Влияе зле върху кръвното ми, а и не е справедливо спрямо теб. Какво безпокои Ешлинг?

— Не знам. Започна да ми казва и спря.

— О, предполагам, че са се сдърпали с младия Мъри. Ще й мине.

— Като че ли не беше това.

— А, тя е напълно в състояние да го направи. Сигурно му е надула главата с приказки колко бира пие. Нали знаеш, че Ешлинг обича да се държи началнически. Чудя се от кого ли е наследила това.

Айлийн обаче не се засмя.

— Да не би да е забременяла? Помниш ли колко ексцентрична ставаше ти самата, когато очакваше бебе? Сигурно е това. — Шон изглеждаше доволен от себе си.

— Не — каза категорично Айлийн. — Имам усещането, че това е най-малко вероятното обяснение на света.

Рано или късно Джони трябваше да обърне малко повече внимание на курса, защото той бе пожънал голям успех. Елизабет бе

успяла да намери най-правилния тон — информативния, без да се самоизтъква и да се държи снизходително с хората. Вече бе проведен разговор за друг курс, който да стане продължение на този.

— Знаеш ли, че наистина ще ми липсва, когато всичко свърши — каза тя на Стефан. — Още два месеца и — край. Настъпва лятото и всички хора ще се разотидат. Малко е потискащо.

— Защо не организираш едно прощално парти? — каза Стефан.

— Но къде да го направя? Мисълта за каквато и да било сбирка в къщата на баща ми...

— Би могла да го направиш тук — каза неочаквано Стефан. — Тук би могла да поканиш и сто души, стига само след това да върнат мебелите обратно по местата им. Ще бъде страхотно.

— И много добра реклама на бизнеса ти, Стефан! — извика развълнувано Ана. — Представи си само как всички тези почитатели на изкуството се изсипват наведнъж в магазина ни!

— Може да им се стори прекалено комерсиално... биха могли да си помислят, че това е причината за събирането — каза Стефан и лицето му помръкна.

Елизабет обаче бе изпълнена с трепет.

— Това е великолепна идея! Не бих могла да измисля нещо по-привлекателно. Парите, които спечелих, далеч надхвърлиха очакванията ми, така че бих могла да купя няколко бутилки вино и да ги почерпя... това ще бъде един жест на внимание към тях. Но ще ти създам много неприятности, Стефан... ще трябва всичко да се премести до стената...

— Е, ти би могла да помогнеш, а също и Джони...

— О, Джони! — Лицето ѝ стана загрижено. — Не мисля, че ще го одобри. Нали знаеш, че той не се интересува много от хората на изкуството. Сигурно ще каже, че напразно се трепем.

— Да казва каквото си ще. Аз все още не съм умрял и все още съм шеф на фирмата. Щом съм казал, че тук ще има парти, значи — ще има.

— Сестра ми ще дойде да помогне за разнасянето на чашите — каза Ана.

— Но Джони...

— Остави аз да се оправя с Джони Стоун — засмя се окуражително Стефан. — Нали не те е страх от Джони Стоун? Та ти си

директор на тази малка фирма. Джони взема на заем разни неща от склада, когато префърцунените му приятели си организират парти и след това ги връща обратно, както стана с полилея. Ти възрази ли? Не. Аз възразих ли? Не. Джони ще бъде много щастлив да ни помогне. За пръв път, откакто работиш тук, всеки от нас ще може да направи нещо за теб. А сега върви и обмисли всичко.

— О, Стефан, благодаря ти.

— И помни — никакви извинения, оправдания и тем подобни пред Джони!

— Разбрано.

— Надявам се да е така.

Стефан никога досега не се бе изказвал така категорично относно поведението ѝ спрямо Джони, но Елизабет разбираше, че той има право. Ако тя прекалеше с извиненията и оправданията, това щеше да увеличи раздражението и презрението у Джони. Колко разумно постъпи Стефан, като я предупреди. Докато крачеше към дома, я обхвана мимолетно раздражение към Джони. Защо всички трябваше да бъдат така внимателни към него и да го заобикалят като неексплодирала мина? Стефан бе прав — тя беше директор, макар това да бе така единствено за да може да съществува магазинът и за облекчение на данъците, а Джони правеше *каквото си поиска* и никой не го критикуваше. Стефан наистина все още не беше умрял и щом искаше да организира парти за групата на Елизабет, щеше наистина да го направи, по дяволите!

Смеейки се гръмогласно на изводите си, тя се шмугна във входа на Кларънс Гардънс и почти се сблъска с баща си.

— По дяволите, Елизабет, та ти си говореше сама! Истина ти казвам — възкликна разтревожено той.

— Грещиш, татко. Просто се смеех над себе си, а това е съвсем различно и съвсем порядъчно.

— Така правят и възрастните дами, които идват в банката. Говорят си сами и мърморят. Стари моми! Ужасно е да ги гледа човек. Наистина, Елизабет, не бъди глупава и обърни внимание на това. Изглежда доста отблъскващо.

— Татко, ще трябва да погледнеш истината в очите. Аз съм стара мома на четвърт век... защо да не мога да си говоря сама? Но за този път продължавам да твърдя, че само се смеех.

— Имаш писмо от приятеля на майка ти. На масата е. Сигурно ще ти се доще още да се посмееш...

Баща ѝ мрачно продължи пътя си и излезе с наведена глава. Дори въздъхна. О, боже, какво лошо бе станало? Хари не пишеше писма. Дано състоянието на майка ѝ не се влошаваше, дано тази седмица да не се нуждаеше от присъствието ѝ, защото тя щеше да организира парти у Стефан...

... Мина ми през ума, че никога не се бях смял или забавлявал, откакто състоянието на Вайълет се влоши. Единствено, когато ти и младият Джони ме навестихте и прекарахме такава приятна вечер, се смях и дори си помислих, че и на вас ви е приятно. Това облекчава усилията ми да ви помоля за нещо. Мога ли да дойда и да прекарам отпуската си в Лондон? Ще мога ли да остана у Джони? Нали разбирате, очевидно не мога да отида при Джордж. Знам това. Кое е право, право си е. Нямам достатъчно пари за частен хотел, а и не съм много уверен в себе си и ще бъда по-щастлив в присъствието на хора, които познавам...

Скъпи Хари,

Съжалявам, че забавих с два дни отговора на писмото ти, но трябваше да свърша някои неща. Ето какво ще направим. Ти ще дойдеш през идната седмица и ще пътуваш с влак, а аз ще те посрещна на гарата и ще вземем такси. Невъзможно е да останеш в квартирата на Джони, защото сега тя е пълна с хора. Заприличала е на Кланамската гара. Ще живееш у Стефан Ворски, който ми е шеф в антикварния магазин, и приятелката му (е, тя е на стотина години, но е наистина дама), която се казва Ана. Те вече подготвиха една стая за теб. Бих искала да имам своя къща, Хари, и да боядисам една стая, както ти някога боядиса една заради мен...

Тя тъжно пусна плика в пощенската кутия и погали червения ѝ капак, сякаш ѝ бе направил някаква услуга, приемайки писмото. Кутията не знаеше, а и Хари никога нямаше да научи за двата драматични дни, които предшестваха написването на писмото.

Тя само мълчаливо бе показала на Джони писмото от Хари, а след това без каквито и да било встъпителни слова, дръзко бе запитала:

— Какво мислиш?

— О, божичко! Бедният стар мръсник — каза Джони.

— И така — може ли да дойде, или не може? Трябва да му напиша отговор.

— О, Елиза, Елиза! Отпуск! Старият малоумник желае да дойде и да прекара отпуската си с мен. Не мога да го приема... честно ти казвам. Наистина...

— Добре — каза тя. — Ще му го кажа.

— Направи го с по-приятни думи... по-дипломатично, нали разбираш?

— Не. Не разбирам.

— Имам предвид да не му го казваш открито. Кажу го по заобиколен начин и му обещавай, че някоя вечер, когато е тук, ще го изведем с нас, а пък той ще ни разкаже как е било преди войната. Той обича да говори за това. Приятен старец е.

— Да, такъв е и очевидно много те харесва.

— Не ме изнудвай, Елизабет. Няма да се поддам. Никога не съм те молил да приемаш познатите ми, нали?

— Не си, наистина.

— Така че ще се радвам да го видя, но през къщи минават толкова много хора, че идването и оставането му тук ще бъде истинско неблагоприятие от негова страна.

— Хубаво.

— Е, и какво ще направиш?

— Ще те пратя по дяволите — отвърна спокойно тя. — Онова, което ще направя, няма нищо общо с теб.

— О, боже! Нерви. Виж, Елизабет, станала си много странна. Уговаряш Стефан зад гърба ми да организира сбирка на почитателите

на изкуството... опитваш се да ме накараш да превърна дома си в санаториум за недъгави втори бащи...

— Защо не продължиш и не кажеш „недъгави втори бащи, наръгани с нож от луди майки“? Това окончателно би изяснило положението на нещата.

Джони изглеждаше поразен.

— Виж, аз съм един долен егоист. Нямах това предвид. Много съжалявам. Казвам го съвсем чистосърдечно. Много съжалявам, че се нахвърлих така върху теб.

Той впери поглед в нея. Явно бе, че съжалява за думите си.

— Всичко е наред — каза Елизабет.

— Какво?

— Каза ми, че съжаляваш, и аз приемам извинението ти и ти казвам, че всичко е наред.

— Ами... — Джони бе объркан. Не знаеше дали тя е все още разстроена, или ще се хвърли в обятията му. Спокойният ѝ отговор го озадачи. — Ами... това е много великодушно от твоя страна и искам да знаеш, че ти все още си моята любима шегаджийка.

— Да, разбира се.

Тя грабна чантичката и ръкавиците си и се обърна да си тръгне.

— Защо си отиваш? Все още ли ми се сърдиш? Казах ти, че съжалявам.

— Знам това, любими, и ти отговорих, че всичко е наред. Не се сърдя. Просто имам да върша много неща. Трябва да направя някои приготовления. Ще ти се обадя.

— Кога? — запита той.

— Скоро.

Стефан мълчаливо седеше и слушаше. Тя приключи разказа си за цялата история.

— Няма да започна да се извинявам и да усуквам. Просто те моля за още една услуга. Ще го приемеш ли?

— Да, разбира се — отвърна Стефан.

Хари крачеше много бавно и бастунът не бе само елегантна подробност към тоалета му. Наистина му се налагаше да се подпира на него.

„Моята майка му е причинила всичко това — помисли Елизабет. — Бедната ми майка, която го обичаше повече от всичко на света, му е причинила това. Организмът му е така изтощен, че дори не може да ходи нормално по перона.“

Тя мразеше гара Юстън. Майка ѝ я бе отпратила от Юстън, а когато се бе върнала, вече пораснала, видя майка си странно отслабнала пак тук. Когато имаше проблеми, посрещна и изпрати Ешлинг пак на тази гара. Всъщност тя предпочиташе летището. Големите гари я натъжаваха. Лицето на Хари изглеждаше разчувствано. Глупости, то не можеше да изглежда така! Изглеждаше добре. Усещането ѝ бе породено от факта, че Елизабет знаеше всичко, което се бе случило с Хари. Той не бе променен и може би никога нямаше да бъде.

На забавата Хари бе душата на компанията. Той предложи да седне на вратата и да раздава на хората да носят на реверите си малки листчета с имената им. Той сам щял да ги напише с калиграфския си почерк. Елизабет си помисли, че това е доста добра идея, но се боеше партито да не заприлича на делова среща.

— Хората винаги са малко притеснени от всякакъв вид събирания — отвърна Хари. — Ако аз обаче им помогна да узнаят имената на останалите гости, това ще им помогне да се успокоят и отпуснат.

Той естествено бе прав. Хората с удоволствие разговаряха с енергичния мъж, който ни най-малко не се притесняваше и смущаваше. Той бързо намираше имената им върху списъка пред себе си, правеше комплименти на дамите и насочваше господата към масата с напитки. Отговаряше и на въпроси относно къщата, и на други, които повечето от гостите никога не биха задали на Елизабет.

— Не. Този магазин не принадлежи на мис Уайт. Тя помага тук като консултант и доколкото знам, е член и на управителния съвет...

— Да, мис Уайт наистина е моя доведена дъщеря. Много съм горд с нея. Радвам се, че харесвате курса по изкуствата. Ще ѝ предам

думите ви... Магазинът е чудесен, нали? Струва ми се, че работи много успешно под ръководството на моя прекрасен приятел Стефан Ворски... онзи възрастен джентълмен ей там е той... а това е неговият помощник и мениджър, мистър Стоун. Мистър Стоун е чудак. Ще ви бъде интересно да поговорите с него...

Елизабет нямаше представа дали Джони щеше да дойде на партито. Когато Хари я попита, тя преднамерено не даде точен отговор. Стефан не я запита нищо, но от проникателните му, открити очи ясно личеше, че и той не знае дали Джони ще дойде. Тя обясни на Хари, че Джони бил много зает. Хари отвърна, че това нямало никакво значение и че той трябвало да намери начин да присъства на триумфалната ѝ вечер.

Джони бе купил за Стефан, Хари и самия себе си цветя, които да сложат на реверите си. Елизабет не можа да повярва на очите си, когато видя Хари да стои зад високото писалище до вратата с огромен карамфил на ревера. Стефан също си бе закачил цвете и проверяваше дали чашите са излъскани до блясък... а Джони — тя все още изпитваше стягане в гърдите, когато го погледнеше. Той бе така красив в тъмния си костюм и кремава риза и с разкошното цвете на ревера! Стоеше и дружелюбно се усмихваше и тя неочаквано осъзна, че в края на събирането вероятно двадесетина от тези хора щяха да си тръгнат очаровани от него. Никога нямаше да узнаят, че той гледа на тях като на дилетанти и позьори, горящи от нетърпение да научат жаргона на артистичните среди. Щяха да останат с впечатлението, че е чудесен мъж и приятен събеседник, а той нямаше да разкрие пред никого от тях, бил той мъж или жена, че е любовник на Елизабет или че има особено отношение към нея. Джони не намесваше в разговорите си такива неща.

Видя го, че говори със семейство Кларксън — една двойка на средна възраст. И двамата бяха късогледни, любознателни и емоционални. Когато Джони се заловеше да обяснява нещо, върху лицата и на двамата се изписваше старание и съсредоточеност. Той не направи опит да приближи и да заговори двете най-привлекателни момичета сред гостите — Грейс и Сузана. Елизабет добре го познаваше. Нямаше да предприеме нищо, за да ги заговори. Щеше да продължи разговора си с Кларксънови в очакване на благоприятния

момент и не след дълго Сузана и Грейс сами щяха да се насочат към него. Такъв метод си бе изработил.

Елизабет се огледа и се усмихна, виждайки Хенри Мейсън и Саймън Бърк. Тия двамата бяха много забавни и посещаваха курса от самото му начало, понеже офисът им бе недалеч от колежа по изкуствата. Тя бе леко изненадана, когато се записаха. Беше ѝ минало през ума, че навярно и двамата имат страшно много занимания за запълване на свободното време... Представяше си ги как обядват в големи частни паркове, разположени покрай реката, и как подават на красиви момичета коктейлни бисквити и скъпи питиета.

Те винаги първи избухваха в смях, щом тя кажеше някоя безобидна шега, и много пъти, когато вечерните им дискусии приключеха, я бяха изпращали до кабинета, за да остави записките и списъците си. Тази вечер бяха дошли по-рано и бяха много полезни в началото, поддържайки разговора.

Саймън бе едър и рядко впечатляващ мъж и макар че всеки би изглеждал великолепно в неговия костюм, в него имаше нещо особено, което веднага се забелязваше. Сякаш Саймън се бе облякъл изискано за този живот... но в друг живот и в друг свят сигурно би бил трубадур, султан или каубой. При тази мисъл тя се изкиска... Срещна погледа на Хенри. Той също бе много приятен. Висок и блед, светлата му коса сякаш винаги бе паднала над очите му. Възможно бе да е по-висок от Саймън, ала никога не стоеше изправен като него. В началото, когато разговаряше с Елизабет, вечно навиваше вратовръзката около пръста си, но след време престана да го прави. Това според нея бе някакъв негов маниер на поведение, също като начина, по който тя отмяташе косата от очите си. Доста често го правеше, а семейство О'Конър я имитираха, по-късно това дразнеше майка ѝ. Един или два пъти Джони ѝ бе обърнал внимание, че продължавала да го прави и че приличала на ученичка. Тази вечер Хенри Мейсън бе с пъстра вратовръзка. Навярно я бе сменил, за да изглежда по-елегантен на партито. Мина ѝ през ума, че това е много мило от негова страна.

Елизабет ги харесваше, и най-вече Саймън, който имаше неизчерпаем запас от анекдоти за самия себе си. Беше я разпитвал дали някой от приятелите ѝ няма да организира интензивен курс за повишаване на музикалната култура и курс за изучаване на

литературните източници, посветени на любовта. След като ги завършел, щял да се почувства готов да се срази с двадесетия век.

Елизабет често бе виждала Хенри и Саймън да бърбят с Грейс и Сузана и се бе питала дали Джони не е прав в едно от многото си предположения, че курсът изпълнява ролята на клуб за запознанства.

— Хенри и аз бихме желали да ви поканим на вечеря. Бихте ли излезли с нас някоя вечер? — попита с усмивка Саймън.

— И с двамата ли? — попита развеселена Елизабет.

— Да. Аз казах, че имам намерение да ви поканя да излезем и да ви благодарим за великолепия курс, а Хенри отвърна, че и той бил мислил за това, така че се разбрахме да го направим заедно, ако не възразявате. Така бихме могли да ви заведем на някое разкошно място, без да се страхувате, че имаме някакви скрити мотиви... не и ако сме двамата.

— Наистина, така бих се чувствала по-безопасно — каза сериозно Елизабет.

Саймън се усмихна. Много приятен младеж. Защо ли не можеше да задържи погледа си върху него, а не върху онзи чернокос мъж с иронична усмивка, който стоеше отсреща и се мъчеше да привлече вниманието на Грейс и Сузана, а пък сега дружелюбно стискаше ръката на Хенри Мейсън, присъединявайки го към групичката? Колко просто би било всичко, ако я нямаше онази нелепа верига, която я свързваше с Джони. Тогава би могла да погледне на Саймън с други очи, позволявайки си да прояви интерес към него и протичащия му без усложнения живот.

Хари и Стефан се питаха дали някой не би казал няколко встъпителни думи пред гостите. Посъветваха се с Джони, за да чуят мнението му по въпроса.

— Би било чудесно да отдадем дължимото на Елизабет — каза Хари. — Очевидно е, че и присъстващите са на това мнение.

— Да, би трябвало да се кажат няколко думи като равносметка за работата ѝ — добави Стефан.

Джони погледна Хенри Мейсън.

— Ще се справиш ли? Би трябвало някой от курса да го направи. Не искам да се меся. Ти се познаваш с хората и би могъл да кажеш нещо, което да изразява общото мнение. На Елизабет ще ѝ хареса.

— О, направи го, Хенри! — изписка Грейс.

— Не съм много добър в говоренето пред публика... — поде Хенри.

— Това не е публика, а твоята група, а бих добавил, че сега вече всички вероятно са и твои приятели. Хайде! Само няколко думи. Аз ще помоля да запазят тишина.

Елизабет с изумление видя как Джони плясва с ръце. Сърцето ѝ тревожно затуптя, както ставаше винаги, когато Джони предприемеше нещо такова. О, нима щеше да каже някоя глупост от рода на това, че е време да се разотиват? Молеше се да не е права.

— Дами и господа, моля да ме извините, че ще ви обезпокоя за миг, но тъй като много от присъстващите изразиха желание някой да изкаже пред Елизабет Уайт благодарността им за всичко, което е направила, отваряйки пред тях вратите към света на изкуството...

Елизабет за малко не изпусна чашата си. О, Джони, скъпият Джони! Той бе разбрал колко много означава това за нея и за всеки един от присъстващите. И не бе високомерен и жесток. Беше успял да прикове погледите на всички върху себе си и се канеше да произнесе кратка реч в нейна чест. Лицето ѝ ту почервеняваше, ту пребледняваше и тя имаше чувството, че я заливат горещи и студени вълни. Забеляза самодоволното и гордо изражение върху лицата на Хари и Стефан... О, тя никога нямаше да може да се отблагодари на Джони за това.

— ... ето защо, аз помолих от ваше име един от първите членове на групата ви, мистър Хенри Мейсън, да каже тези думи на Елизабет. Хенри, предоставям ти думата...

Червенината отново се отдръпна от лицето на Елизабет. Джони с усмивка посочи Хенри и всички гости приковаха очи в него. Но не и Елизабет. Докато слушаше изречените със запъване клишета от устата на Хенри, тя с фалшива усмивка наблюдаваше лицето на Джони... винаги бе предпочитала интересните разговори пред слушането на изречени по задължение благодарности... Хенри заекваше и се повтаряше, а Джони Стоун не преставаше да го наблюдава с любезно внимание. И щом Хенри изчерпа темата и спря, Джони бе този, който поде ръкоплясканията и одобрителните възклицания, отправени към Елизабет.

Тя усети как сърцето ѝ натежава и как нещо започва да я души, сякаш се мъчеше да преглътне зальк твърд хляб, който не искаше да премине през гърлото ѝ.

Скъпа Елизабет,

Това е изглед от плажа на Брайтън и вълнолома. Всъщност не успяхме да го разгледаме добре, защото играта започна в 8:30 сутринта и имахме само един час на разположение да обядваме. Много е интересно да се срещнеш с толкова много играчи на бридж, дошли тук от всички краища на страната. Нашият клуб игра добре през първия ден, но вчера бяхме принудени да отстъпим. Тази промяна на обстановката ми се отрази много добре. Радвам се, че ме убеди да дойда тук.

Поздрави,

татко

Скъпа Елизабет,

Изпращам ти две лири и десет шилинга и една обява, която изрязах от вестник „Сънди Експрес“. Би ли ми направила една голяма услуга? Можеш ли да ми купиш този сутиен без презрамки и да ми го изпратиш? Напиши на плика, че изпращаш стари дрехи, за да не го отварят митничарите. И още нещо — не би ли могла да пъкнеш вътре и някоя твоя стара блуза, жилетка, или друга ненужна дреха, за да кажа на мама, че ти си ми ги изпратила? Сутиенът струва четиридесет и пет шилинга, а останалите пет шилинга са за пощенски разходи. Аз нося четиридесет и втори размер, а ако сутиените са с различни чашки, както и би трябвало да бъде, избери някой със средна големина. Хиляди благодарности и не казвай на никого за това.

С любов, Найем

Скъпа Елизабет,

Хенри и аз бихме искали да изпълним обещанието си относно вечерята с нас. Ще ти бъде ли удобно да го направим идната събота? Би ли могла да ни се обадиш по

телефона в офиса (телефонният номер е написан по-долу), за да ни кажеш дали си свободна тогава и откъде да те вземем? В случай че не намериш никого от нас, не ни оставяй съобщения. Изпълнителните до маниакалност служители биха могли да ги оставят при служебните съобщения, а няма да е много благоразумно да им поверяваме личния си живот.

Очакваме да ни се обадиш.

Саймън Бърк

Скъпа мис Уайт,

Много Ви благодарим за щедроту дарение, което изпратихте на болницата. Трябва да Ви уведомя, че общото мнение бе, че цветята не са подходящ подарък за майка Ви, мисис Вайълет Елтън, имайки предвид здравословното й състояние. Ето защо ние се съобразихме с желанието Ви и закупихме украса от цветя за общата дневна стая на болните. Бихме желали да изразим пред Вас благодарността ни за подаръците и разбирането, което проявявате към естеството на заболяването на Вашата майка.

П. Хюс, секретар на болницата

Привет, клоунче,

Уговорих да събера поне шест уелски скрина преди да се върна! Какво ще кажеш за активната ми почивка? Да не би да си мислила, че само съм се припичал на слънце? Макар че не мога да не отбележа, че беше страхотно — никакви грижи и много време за почивка. Помниш ли онова момиче, Грейс Милър, което беше сред хората от курса ти? Тя внезапно се появи тук с един син автомобил, така че имахме възможност да разгледаме заедно „Уелските потайности“... и ми се искаше и ти да бе тук.

До скоро виждане у дома.

Вечно обичащ те Джони

Roma. Anno Sancto.^[1]

Тук има поне един милион недостойни души, но сред тях се намира и *отец* Джон Мъри... да, той го постигна... и свекървата Мъри, и Джоани Мъри, която, казано между нас и цялата пощенска система, е превъртяла съвсем... а също така и чудесната млада двойка мистър и мисис Тони Мъри, която се пече под жаркото слънце на континента. Миналата нощ сънувах, че ти и аз участваме в някаква ужасяваща битка. Било е само сън, нали?

С любов, Ешлинг

[1] Рим. Светата година (ит.). — Б.пр. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Морийн бе казвала многократно на майка си, че било много необичайно Ешлинг да не забременее толкова дълго след женитбата си.

— Нямаше да е странно, ако имаше причина да отлага, мамо.

— Не, естествено — отвърна Айлийн.

— Бог е свидетел, че парите не са проблем в този дом. Биха могли да си наемат детегледачка, за да ѝ помага през първите три месеца, както прави семейство Грей, когато им се ражда дете. Причината не е в парите.

Майка ѝ остана безмълвна.

— Това, разбира се, не е моя работа. Човек трудно би се решил да говори с някого за тези неща... та бил той и сестра му. Нали знаеш, и ти не обичаш да говориш за това.

— О, радвам се да го чуя — отвърна майка ѝ.

— Казвам го просто, защото майката на Брендан ме запитва днес дали чакаме бебе и аз не знаех какво да ѝ отговоря.

Майка ѝ внезапно вдигна очи и в изблик на гняв изкрещя:

— Защо не каза на старата мама Дейли да препусне надолу по пътя и да се метне в езерото!

— Мамо?! — извика изумено Морийн.

— Съжалявам. И това се случва понякога. Сигурно е от климактериума. А защо е трябвало да ходиш в къщата на свекърва ти и да обсъждаш това и с нея?

Морийн изглеждаше изумена.

— Ами, да ти кажа, мамо, аз просто не разбирам какво чак толкова казах, та си го изкарваш на мен?

Майка ѝ поомекна.

— Знам, че не си виновна. Нали ти казах, че съм се превърнала в зла старица. Ще изпиеш ли чаша чай, или те е страх да не я излея върху главата ти?

Морийн облекчено се засмя.

— О, мамо, понякога си ужасна. Поведението ти е по-лошо от маймунджилъците на Найем.

Найем бе много доволна, когато пристигна колетът от Елизабет. Той я очакваше на масата в хола и тя го грабна, и изтича в стаята си, за да го отвори. Той бе там — колосан и изваян, и стоеше гордо, сякаш бе част от женско тяло: един достигащ до талията сутиен без презрамки, направен от бяла коприна. Имаше и една лимоненожълта блуза от шифон. В писмото не се споменаваха нищо за сутиена и бе така написано, че нямаше да е проблем да го покаже на майка си. Милата Елизабет! Колко хитра беше! Сигурно е свикнала с тези неща още откакто си пишеха с Ешлинг. Сред книгите на Ешлинг имаше една илюстрирана книга за половите органи, но със съвсем безобидна подвързия. Вероятно бе изпратена от Елизабет в доброто старо време. Найем изпробва сутиена и той съвсем естествено прилепна към тялото ѝ. Сега вече можеше да облича онази рокля с „връзките за обувки“, както ги наричаха. Бе казала на майка си, че тази рокля се носи с болеро, и тя бе казала, че не е лоша. Към края на август Ана Бари и брат ѝ щяха да организират танцова забава в хотела. Всички се готвеха за това. На всеки четири дни Найем измиваше косата си с шампоан „Ста Блонд“. Имаше усещането, че ако се понапрегне малко, без да казва нищо на другите, ще може да се появи неочаквано пред тях и да ги смае. Точно така бе постъпила и Ешлинг на сватбата си миналата година. До този ден никой не подозираше колко бе привлекателна, а сега дори и да не бе сресана и да бе облечена в стария си габардинен шлифер, продължаваше да се ползува с име на красавица. В това нямаше логика, но бе истина. Щом хората решат веднъж, че си красавица, си оставаш такава до края на живота си.

В началото на вечерта Найем щеше да вдигне косата си на конска опашка с една пластмасова шнола, а след това, към края на забавата, щеше да свали болерото и да пусне свободно косата си и хората неочаквано щяха да я забележат. Откакто бе започнала ваканцията, тя не мислеше за нищо друго, освен за тази забава. Очакваше резултатите от дипломата си и ако имаше шестица, Негова Светлост баща ѝ щеше да ѝ позволи да отиде в Университета. Тя щеше да бъде първата от рода О'Конър, постъпила да учи в колеж. А дотогава щеше да се моли до побъркване.

Желанието на майка ѝ бе тя да работи в магазина, но на Найем никак не ѝ се щеше. Опасяваше се, че ако се залови със семейния бизнес на О'Конърови, никога няма да може да се измъкне. Представяше си как години наред седи в малката остъклена канцелария, в която бе работила Ешлинг и която от година бе празна, тъй като никой от новите служители не можа да се представи добре. Мислеше си, че ако дипломата ѝ беше лоша, щеше да се наложи всеки предобед да се занимава с писане на машина и счетоводство в колежа за секретарки и да прекарва следобедите си в магазина. Ешлинг ѝ бе казвала, че за работата в магазина нямало да ѝ бъде нужна стенография. И от къде на къде си позволяваше да се меси? Защо ли не бе благодарна на съдбата си и не си гледаше личния живот? Нали точно към това се беше стремилa? Защо постоянно идваше и пълнеше главата на майка им с тъпи идеи от рода на тази, че Найем трябвало да работи в магазина? Защо постоянно излизаше на разходка с Донал? Защо не го оставеше да си намери приятели на неговата възраст? Найем си помисли, че понякога Ешлинг става мрачна като Морийн. Господи, от цялата тая работа тя можеше да си остане цял живот стара мома.

Донал бе обезпокоен, че нямаше никакви писма или картички от Рим.

— Когато бе там за пръв път, Ешлинг ни изпрати три писма — негодуваше той.

— Да, но сега е с цялото им семейство и ще трябва да присъства на ръкополагането. Просто не ѝ е останало време за писане — каза Шон. — Не можем да я притесняваме и да изискваме от нея да ни пише на всеки час.

— Можеше да изпрати поне едно, за да знаем как вървят нещата — продължи да мърмори Донал. — Във всеки случай, откакто тя замина, къщата опустя.

Еймон бързаше да довърши вечерята си, защото бе видял майка си да търси молитвената броеница, а това го наведе на мисълта, че след като всички са се събрали, току-виж подранили с молитвата тази вечер.

— Не е ли странно, че тя сякаш не ни е напуснала? Имам предвид, че не стана така, както с Морийн. Виждаме я често, както преди. Женитбата изобщо не я промени.

Завръщането от Рим бе ужасно досадно и изтощително. Отец Джон не преставаше да изброява имената на свещеници, принадлежащи към този или онзи орден, на тези, които бяха дошли за ръкополагането му, и на онези, които не го бяха сторили. Ешлинг си помисли, че е заприличал на стара клюкарка с приказките си. А пък мисис Мъри се държеше направо като бабичка. Изглеждаше така, сякаш бе остаряла с двадесет години, откакто бяха напуснали Ирландия. Шумът, горещините и човешкото множество я бяха съсипали. На Ешлинг ѝ бе много мъчно за нея и вечерно време я канеше да седне до отворения прозорец, за да се поохлади, докато Тони и Джоани излизаха на редовните си четиричасови разходки в търсене на ресторант, а когато се прибираха помъдрели и гипсирани от умора, и двамата споделяха мнението, че никога досега не били виждали по-хубав ресторант от този в хотела им.

Когато пристигнаха в Дъблин, Ешлинг реши, че няма повече да търпи всичко това и докато чакаха да получат багажа си, съвсем недвусмислено заяви:

— Тази вечер ние с Тони оставаме в Дъблин и утре ще продължим към Килгарет.

— О, тогава и аз оставам с вас и утре ще се приберем заедно! — възкликна Джоани.

— Няма да може, защото едни приятели ще пътуват с нас — отвърна твърдо Ешлинг.

— Вие нямате никакви приятели — каза Джоани.

— Я не се вдетинявай! — каза троснато Ешлинг. — Мисис Мъри, ще помогнем на трима ви да се качите в колата и ще ви изпратим. Утре вечер сме у дома и ще се подготвим за утринната литургия в събота.

— Е, добре. Поне това бихте могли да направите. — Джон бе намусен и раздражен от тази неприятна изненада.

Отправиха се към колата в неловко мълчание, също като непознати. Ешлинг се питаше как ли изглеждат в очите на хората.

Тони, които бе спал през цялото пътуване, сега бе бодър и готов да прекара една вечер навън. Крачеше бавно и си мислеше за нещата, които трябваше да свършат, за хората, с които трябваше да се видят, за уговорките, които трябваше да направят, и отстрани от себе си

дразнещото нищене на съмнението дали не трябваше да обмисли всичко това по-рано и с кого биха могли да се срещнат в неделя сутрин...

— А къде ще пренощувате? — попита Джоани, надявайки се да ги хване натясно.

— При едни мои роднини в Дан-Лере — отвърна моментално Ешлинг. — Тони все още не ги е виждал и това ще бъде чудесна възможност да го стори.

— Точно така. Отдавна исках да се запозная с тях — каза той и Ешлинг го погледна с благодарност.

— Е, тогава можем да ви откараме дотам. Няма смисъл да плащате за такси. Оттук до града са шестнадесет километра, а до Дан-Лере има още толкова, нали? — каза лукаво Джоани. Беше сигурна, че ще ги предизвика да се издадат.

— Предложението е чудесно! — отвърна Ешлинг с лъчезарна усмивка. Все пак това щеше да им спести почти двучасова блъсканица в часовете пик.

Стигнаха пред частния пансион. Ешлинг първа изскочи от колата и се втурна към входа — в случай че нещо не бе на мястото си, тя искаше да има преднина и да опита да го оправи.

— Ешлинг, детето ми, колко важна си станала — поздрави я леля Грета Рос, братовчедка на майка ѝ. — Сети ли се да доведеш и чудесния си съпруг, та да го зърна?

— Доведох го и бихме искали да пренощуваме. Нали не възразяваш? — отвърна забързано тя.

— Господ да ви даде щастие... къде е той?...

Грета излезе, отиде до колата и се ръкува с всеки поотделно, докато Тони разтоварваше багажника.

— Не е ли прекрасен, както казват всички? Много ми е приятно, че най-после се наканихте да дойдете.

Останалата част от рода Мъри се почувства неловко и не прие поканата за чаша чай. Джон обясни, че трябвало да потеглят, за да успеели да се приберат навреме. Той изпълни молбата на Грета Рос и ѝ даде благословията си, а Ешлинг с огромно задоволство откри, че Джоани изглежда доста сконфузена заради безпочвените си подозрения.

— Ти си чудесна, Грета. Аз исках просто да се отървем за малко от присъствието им и да прекараме една нощ както на нас ни харесва, нали разбираш?

— Радвам се да те видя, детето ми, и съм ужасно поласкана, че си се сетила да дойдеш тук. Хайде сега да качим чантите в стаята, която е вдясно от стълбите. Тя е чудесна и има изглед към пристанището. Можете да си вземете набързо един душ или да полегнете, както решите, а пък аз трябва да свърша още много неща. Ако искате, може да излезете и да си направите една чудесна разходка, да се изкачите на хълма Килни и да се полюбувате на гледката. Когато се върнете, ще ви оставя чиния със студено пиле и ще се самообслужите. Ще оставя всичко необходимо тук, в трапезарията. Днес ще имаме дванадесетина човека за вечеря, така че няма да мога да ви забавлявам!

— Господи, не е ли страхотно? — каза Тони, след като си взе душ и облече чиста риза. — Беше направо гениално от твоя страна, че успя да ни отървеш от тях. Аз също едва се сдържах да не се издам.

— Да. Боях се, че ако бяхме потеглили към Килгарет, може би никога нямаше да се озовем тук.

— Гениална си, казвам ти, а аз не говоря много често такива неща. А сега, би ли се облякла като добро момиче и да отидем да пийнем някъде? Гърлото ми е пресъхнало.

Ешлинг си облече чиста рокля и среса косата си.

— Бих искала да поговоря с теб, Тони, и да ти обясня защо се наложи да те отвлека.

Той имаше вид, сякаш го преследват.

— Добре де, добре. Ще говорим в бара.

— Не. Това не е нещо, което може да се обсъжда в бар. Решавай. Оставаме ли тук, или излизаме на разходка?

— Какво означава всичко това?

— Само това, което ти казах. Искам да говоря с теб. Ние с теб трябва да поговорим.

— О, боже, недей сега, Ешлинг. Не сега, когато сме скапани от пътуване... а? — погледна я умоляващо той.

Тя не каза нищо.

— Е, добре, не можеш ли да го кажеш набързо и след това да излезем да се разходим? Не ти ли харесва това решение?

— Не мога да го кажа набързо.

— Не може ли да намерим някой приятен бар и като две нормални човешки същества да седнем в някой ъгъл и ти да ми го кажеш? Да направим ли така?

— Не.

— Защо не, за бога?

— Защото искам да поговорим точно за това. За седенето в барове.

— Не разбирам какво искаш да кажеш.

— Напротив, много добре ме разбираш, Тони. Искам да ти напомня, че през цялото време в Рим ти бе пиян. Не минаваше ден, без да се натряскаш.

— О, ти не си искала да поговорим. Искала си просто да се заяждаш. Знаех си, че ще го направиш. Защо не ми каза: „Искам хубавичко да ти надуя главата, Тони“, вместо да се преструваш, че желаяш да поговорим?

Той изглеждаше доволен от себе си, задето бе успял да назове проблема. Дори й отпрати една кратка нервна усмивка.

Устните на Ешлинг се разтрепериха. Изглежда, не й бе много лесно да запази спокойствие, но ако не внимаваше, проблемът нямаше да бъде решен и всичко щеше да си остане постарому. Тя се насили да се усмихне.

— Не, честно. Това наистина е разговор.

Тя се усмихна лъчезарно, надявайки се да предизвика някакво чувство за отговорност у него. Не успя.

— Сериозно ти казвам. Това е разговор. Нали знаеш — аз казвам нещо, ти казваш нещо и никой от нас не повишава тон... както само ние умеем.

— Както само ти умееш да се заяждаш с мен — повтори победоносно той.

— Не се заяждам.

— Така е, по дяволите!

— Не го правя. Кога за последен път съм се заяждала с теб?

— Ти постоянно ми натякваш, гледаш ме накриво, хленчиш и поглеждаш към небето. Ако и това не е заяждане, много бих искал да узная какво е тогава.

— Моля те, Тони, само сега, само тази вечер! Никакви барове, никакви нощни скандали, а просто един разговор. Кълна се, че няма да кажа нито една дразнеща слуха ти дума. Честно.

— И какво ще ми кажеш за пиенето, след като нямаш намерение да ми се караш? — заинтригува се той.

— Искях да поговорим за това, какво те кара да пиеш толкова много и дали то няма нещо общо с... ами, с нас... и какво да направим... и какво не трябва да правим.

— Аха, това било, значи! Психология. Анализи. Кушетката на психиатъра. Легни тук, Тони, и ми разкажи за всичките си съкровени чувства. Защо се нуждаеш от бира? Нуждая се от халба бира, защото ми се пие бира, по дяволите, и имам намерение да изляза и да си пийна. А сега ще дойдеш ли с мен, или не?

— Един час. Ще съкратя необходимото ни време до един час. Моля те.

— Добре, но след като се върнем от кръчмата.

— Не. Преди. Озовем ли се веднъж в кръчмата, ти ще започнеш да си бърбриш със старите пияници и глупаците и няма да имаме никаква възможност да поговорим.

— Няма, обещавам. Няма да каня никого при нас.

— Не, защото ще стане твърде късно. Нощта ще е отминала.

— Не мога да разговарям тук. Обстановката ме потиска. — Тони започна да опипва яката си. — Хайде, Ешлинг, престани да ме разиграваш, сякаш съм дете.

— Да допуснем, че изляза и донеса да пийнем някакво уиски. Би ли могъл да останеш и да поговориш с мен? — Тя го погледна умоляващо.

— Какво искаш да кажеш? Добре, само един час! Сега е седем. В осем часа трябва да сме седнали в някой бар.

Ешлинг се спусна към долния етаж и излезе. Спомни си, че зад ъгъла имаше един бар, в който бе влизала при последното си идване тук. Чувството ѝ за ориентация бе добро. Само след миг се сдоби с половин бутилка „Джеймсън“, внимателно опакована от един поносимо любопитен барман, и се върна обратно в стаята.

Тони отново се бе излегнал върху леглото. Тя наля значително количество от бутилката в двете чаши, поставени над умивалника.

— За твое здраве! — каза той и почти пресуши своята.

— Ние с теб се боим да обсъждаме неща, които безпокоят и двама ни — каза тя.

— Продължавай! — каза подигравателно Тони и кимна, сякаш ѝ предоставяше думата.

— Женени сме от петнадесет месеца и все още не сме консумирали брака си. Това е въпросът, който не сме обсъждали досега.

— О! — възкликна изумено Тони.

— Аз наистина не знам почти нищо за тези неща, но си мисля, че би трябвало да се посъветваме с някакъв специалист по този въпрос. Искаше ми се да обсъдим това.

— Специалист... — Тони бе поразен от думата. — Какъв точно специалист, ако смея да попитам? По чукането ли? Такъв ли трябва да търсим? Не би ли ни свършил работа и някой от ония зловни италиански сервитьори? Защо да не помислим за тях? А може би трябваше да попитаме шефа им? Може би щеше да ни даде дори безплатна консултация? Нямах да се налага да му плащаме нито пени. Всъщност може би той щеше да ни плати...

— Много е трудно да говорим за това, но всемогъщи боже, нима би се справил по-лесно с това като крещим, или като ми се подиграваш още преди да сме започнали?...

— Не. Съжалявам много. Позволи ми да отстъпя. Да не би да си намерила някой специалист? Може би чака от другата страна на вратата?

— Тони!

— Не, продължавай! Продължавай и не ми позволявай да те прекъсвам. Искаше да говориш. Говори!

— Не ми е лесно да го направя. Ужасно трудно е да се говори за такова нещо.

— Да де, но е много лесно да накараш някакъв като мен да те слуша...

— Не можем да продължаваме да не обръщаме внимание на това. Правим го вече месеци наред. Това не е в наша полза. Не разбирам защо. Може би аз не правя нещо както трябва... това имах предвид, като ти казах да потърсим съвет. Мислех си, че всичко, което трябваше да направя, бе да легна с теб. Очевидно има и друго нещо,

което трябва да направя, а аз не знам какво е то. Моля те, не можеш ли да разбереш колко е ужасно всичко това?...

— Но ти си тази, която пожела да започне този разговор, скъпа Ешлинг.

— И се опитвам да го направя. Питам се, да не би да е пиенето?

— Какво да е?

— Да не би да прекаляваме с пиенето и затова да не можем да го направим както трябва... че се случи така с нас.

Гласът на Тони бе вледеняващ.

— Нима това би могло да е сериозна причина, скъпа моя Ешлинг? Та ти почти не пиеш.

— Предизвикваш ме да го кажа, нали? Слушай, преди да се оженим ти беше луд за... казваше, че ти е трудно да се въздържиш. Казваше, че е жестоко да не ти позволявам да го направиш. Помниш ли? Помниш ли? В колата. В овощната градина. Помниш ли? Изглеждаше така, сякаш бе нещо лесно... като... и нищо...

Настъпи тишина.

— И понеже в ония дни ти така много настояваше за това... аз се питах, питах се да не би сега да си започнал да пиеш повече оттогава? Може би това усложнява нещата и ги прави по-трудни.

— Това заключение лично твое ли е, или си обсъждала проблема с някои специално подбрани хора? Да не би след съвещанието с тях да си достигнала до този извод?

— О, Тони, нека Бог ти прости... с кого бих могла да разговарям за това?

— Не знам. Ти прекарваш доста време вън от дома. Откъде да знам къде си била и с кого си разговаряла?

— Излизам само тогава, когато ти отиваш да пиеш. Винаги съм вкъщи, когато и ти си там. Ходя единствено у мамини и при Морийн. Предпочитам да съм у дома с теб... но теб все те няма...

— Мислех си, че не се канеше да се заяждаш. Нали спомена, че това нямало да бъде състезание по заяждане. — Тони се пресегна и напълни водната си чаша с уиски.

— Добре, какво според теб трябва да направим? Говоря ти сериозно и те моля и ти да се отнесеш сериозно. Нима мислиш, че трябва да продължим да живеем по същия начин и да се опитваме да се залъгваме, че това няма значение? Не е ли по-добре да застанем с

лице към проблема и да го обсъдим? Мислехме си, че ще останем такива чудесни приятели, каквито бяхме някога. А сега не можем да говорим за нищо. Струва ми се, че ако успеем да обсъдим лошите неща... отново ще си възвърнем способността да говорим за всичко и ти няма да бягаш от мен и да отиваш при Шей и момчетата, а аз няма да бъда сама... — Тя спря и го погледна. Горната му устна трепереше, но той не каза нищо и затова тя продължи. — Защото знаеш колко много те харесвам и обичам и че си единственият мъж, когото желая, и че си моят Тони... просто е нелепо да се преструваме, че нищо не се е случило и че това няма значение... — Тя се изправи и седна на пода, полагайки главата си на скута му. Той започна да гали косата ѝ и да я върти около пръстите си.

— Ти все казваш, че няма значение... знаеш ли, че когато стане така... когато това не стане... ти вечно ми повтаряш, че това не било най-важното нещо на този свят... и аз си мислех, че всичко това няма кой знае какво значение за теб, а сега ми казваш, че си се преструвала...

— Разбира се, че не е най-важното нещо на този свят... но не бях в състояние да говоря за това... толкова е ужасно... но съм сигурна, че има нещо, което ние просто не знаем. Ако, да кажем, започнем заедно да четем книги...

— Аз четох книги — каза Тони.

Тя повдигна глава.

— И какво е написано там?

— Написано е, че това се дължи на нервност и неопитност и че хората успявали да го преодолеят.

— Е... — опита се да се усмихне тя.

— Пише още, че партньорите трябва да бъдат нежни и търпеливи и да си казват, че това няма значение. Мислех, че ти също си прочела някои книги.

— Не, не съм. Искам да кажа, че няма значение.

— Защо тогава сме седнали тук и се тормозим?

— Защото това му придава друг смисъл. Може в конкретен миг от нощта то да не е от голямо значение за теб... но е важно за един по-дълъг период... аз няма да мога да те даря с цялото удоволствие от това, нали разбираш... и с деца... — Тя спря.

— Да? — каза той.

— Предполагам, че бихме могли да поговорим за това и да помислим дали не можем да открием някакъв начин, който да ни помогне да го преодолеем... и ако стигнем до извода, че такъв начин не съществува, тогава може би ще е най-добре и за двамата ни, ако спрем да се опитваме да го направим, след като всичко това така много ни потиска и наранява... и бихме могли да си осиновим дете.

— Сериозно ли говориш? — запита той.

— Ами да. Щом ти не се чувстваш онеправдан и не изпитваш необходимост да опознаеш и тази страна на живота, и щом аз съм се убедила, че не сме в състояние да направим нещо повече, тогава може би и двамата ще се успокоим и ще бъдем много по-щастливи. Бихме могли да си изберем едно момиченце или момченце и да продължим да живеем живота си.

Сега тя бе коленичила на пода и се усмихваше така, сякаш искаше да му покаже, че плановете, които правят в момента, са съвсем прозаични.

Тони се изправи.

— Нали не очакваш да приема на сериозно този разговор и тази твоя абсурдна идея?

— Но защо да е абсурдна?

— Напълно абсурдна е... чу ли какво ти казах? Ако желаеш, бих могъл да ти го повтора буква по буква, което един по-чувствителен човек не би пожелал. Нали ти казах, че в книгите е написано, че това е едно временно явление, схващаш ли? И че е съвсем нормално. Проумяваш ли? И че няма повод за притеснения. Нали така? И преминава. И че се случва на неопитни хора... защото няма начин да не си разбрала, че аз съм доста неопитен. Не съм спал с целия свят. Спал съм единствено с теб...

Той спря, за да отпие глътка уиски.

— А ако позволиш да продължа с думи, изречени от самата теб, в това отношение жената няма чак кой знае какво да прави, нали? Имам предвид, че и ти го каза, че само лягаш и чакаш. Така че, според мен, ние огледахме проблема от всички страни... или може би ще поискаш да го разгласим в утрешните вестници...

— Моля те...

— Не. Ти се изказа, а сега е мой ред... първо ми каза, че не си имала това предвид, а след това — че си. Сега пък ми казваш, че не те

е грижа дали въобще някога ще го направим...

— Тони...

— Чуй ме... каза, че не си чела нищо по този въпрос, а си на мнение, че един специалист би могъл да ни помогне; мислиш, че правиш всяко нещо както трябва, а аз — не; казваш ми, че си готова да обърнеш гръб на всичко, в което се крие смисълът на семейния живот, и че аз съм могъл да осиновя сина на друг мъж. От всичко, което каза, само едно нещо бе правилно... само едно нещо...

— Кое е то? — прошепна тя.

— Че няма да се напиеш тази вечер, а аз ще го направя. Наистина се каня да се напия.

Той изля последната глътка уиски във водната си чаша и я пресуши. Обърна бутилката с дъното нагоре и я пусна в кошчето за боклук. Погледна Ешлинг и се усмихна пресилено и фалшиво.

— Е, мадам, ще ме придружите ли? В края на краищата вие сте моя жена, а мястото на жената е до мъжа й... както и под него.

Ешлинг се изправи.

— Струва ми се, че до този момент не сме имали друга възможност да поговорим за това... нали? А ние с теб я провалихме.

— Излизаме ли тогава? — запита Тони.

Ешлинг се поколеба за миг, разсъждавайки, че ще е много по-безпроблемно да тръгне с него, отколкото да лежи тук скована от ужас, че той може се върне залитайки и будейки Грета Рос и дванадесетте й клиенти.

— Излизаме — каза тя.

— Така е по-добре — каза Тони и видът му отново стана щастлив.

Саймън и Хенри се държаха като в пародия на „Уестърн Брадърс“, където единият започва репликата, а другият я довършва. Когато я отведоха в изискания френски ресторант, Елизабет си помисли, че са страхотни кавалери. Бяха донесли дори орхидея за роклята й. Саймън каза, че Хенри бил голям познавач на вината, така че трябвало само да седнат удобно и да изслушат докрай разговора му със сервитьора.

Хенри се засмя.

— А Саймън е толкова невеж в това отношение, че веднъж на въпрос „Червено или бяло?“ отвърна „Да, моля“.

Елизабет си помисли, че когато се засмее, Хенри изглежда по-млад, по-строен и по-уверен в себе си. Тази вечер той очевидно бе в стихията си. Шегуваше се със себе си и позволяваше и на Саймън да го прави, макар обикновено да изглеждаше изключително неспокоен и... да, притеснен. Това вероятно се дължеше на високия му ръст. Коленете и лактите му се виждаха отдалеч. Човек имаше усещането, че ако падне, ще се разбие на малки парченца, а ако ненадейно се изправи, може да събори всичко около себе си. А това бе несправедливо, защото той не бе чак толкова непохватен и тромав, колкото изглеждаше.

Тази вечер русата му, или по-точно светлокестенява коса изглеждаше много добре. Навярно я бе мил преди да дойде и тя бе мека и лъскава. Загорялото му лице беше разпалено и възторжено. Имаше светли вежди и миглите му също бяха много светли. „Ако се бе родил момиче, сигурно щеше да ги потъмнява — помисли си Елизабет. — Не е ли глупаво, че момичетата живеят с постоянното усещане, че трябва да променят лицата си, а мъжете не трябва да го правят?“

В лицето на Хенри Мейсън нямаше нищо нередно, нищо, което да трябва да се променя. То имаше съвсем завършен вид и това бе всичко. Човек трябва да го гледа доста съсредоточено, за да го запомни.

Двамата правеха комплименти на Елизабет за всяко нещо — за успешното провеждане на курса, за познанията ѝ в областта на изобразителното изкуство, за великолепното парти. Направиха и комплимент за чудесната къща на Кларънс Гардънс, а след това в един глас ѝ казаха колко им харесвала косата ѝ, когато е вързана на опашка.

— Мисля, че това по-скоро се дължи на кройката на роклята. Твърде стара съм да се появявам в обществото с такава момичешка рокля — замислено отвърна тя.

Това имаше ефект. Двамата в един глас извикаха, че не била стара, а съвсем млада и че роклята ѝ стояла великолепно.

Елизабет си помисли, че всичко е страхотно забавно и ужасно глупаво и се запита дали всички правят така.

— Получих картичка от Грейс Милър, нали се сещате... — отбеляза Саймън. — Тя е в Бенгър. Очевидно ти си доста добра

сватовница, Елизабет. Тя срещна онзи симпатяга на твоето парти. Нали се сещаш, Джони... от антикварния магазин... и той я убедил да го закара дотам с колата си. Изглежда, че е намерила любовта на своя живот.

— Да, бива си я тая Грейс, нали? — каза възхитено Хенри.

— И Джони Стоун не пада по-долу — каза Елизабет и усети как храната заседна в гърлото ѝ. Пътуване до Бенгър с колата на Грейс или неочаквана среща — кое бе истина? Лъжеше ли Джони... нали никога не му се бе налагало да го прави? Лъжеше ли Грейс... защо ѝ трябваше да лъже тия двамата?

Хенри бе казал нещо.

— О, казвам, че ми е приятно да го чуя от теб. Страхувах се да не ти е гадже. Вторият ти баща спомена нещо такова оная вечер...

Да го вземеха дяволите тоя Хари! Как си позволяваше да дава обяснения за Джони, без да се съобразява, че може да го вкара в капан? Нима не бе разбрал, че не трябва да говори за такива неща?

— О, странно! Какво е казал? — попита безгрижно тя.

— Нищо особено. Аз просто си помислих, че той е... нали разбираш?...

— О, боже, всички са влюбени в Джони... това е като любовта към хубавото време... би било проява на лошо възпитание да не ти харесва времето, или пък Джони. Стига сме говорили за този Ромео... кажете ми как вие двамата Ромеовци успявате да се измъкнете от цялата тази хищна тълпа от клиентки, която със сигурност ви дебне в сградата на адвокатурата...

Двамата отговориха с гръмогласен смях и нещата се нормализираха. Елизабет позволи на мисълта си да поброди и да се върне при Джони. Сигурно Грейс бе излъгала. Джони нямаше защо да лъже, а ако се наложеше да го стори, значи това с Грейс бе нещо сериозно и бе станало причина да бъде изречена първата лъжа.

Майка ѝ почина през ноември. От болницата телефонираха на Елизабет и ѝ казаха, че била получила масивен инфаркт. Много бързо и навременно излечение. Било се случило през нощта и майка ѝ не била почувствала никакъв ужас или болка. Любезният глас ѝ каза, че на това трябвало да се гледа като на най-доброто разрешение за нея.

Елизабет стоеше в студения хол на Кларънс Гардънс. Бе през една от нощите за бридж на баща ѝ и затова тя вдигна телефона. Всъщност почти никой не се обаждаше и на баща ѝ. Тя се бе замислила за майка си и в същия момент чу извънпяването в хола. Бе стигнала до средата на списъка за коледните подаръци, бе спряла за миг и се бе опитала да си представи майка си и си бе помислила колко тъжно е, че всичко, което може да направи за нея, е да изпрати подаръци на други хора в същата болница. Много дискретен жест. Напомняше ѝ изпращането на пари за изоставените деца, когато бяха в манастира в Килгарет — на човек му се искаше да види и да се увери, че детето е получило подаръка си.

Вече нямаше да купува никакви подаръци за майка си. Били уведомили и Хари и той бил много развълнуван. Щял да ѝ се обади покъсно. Надявали се, че Елизабет и Хари, или единият от тях, щели преди обяд да се обадят в болницата и да уговорят подробностите по погребението. Съжалявали, че трябвало да ѝ съобщят такава тъжна новина, но се надявали, че тя ще възприеме случилото се като едно много щастливо избавление за мисис Елтън.

От отсрещната стая се понесе смях; тя дори успя да долови бащиния си глас. Баща ѝ, който така рядко се бе смял в тази стая, когато жена му седеше зад малкото писалище и започваше да пише писма, се смееше заради някаква игра на бридж с хора, които почти не познаваше, а в същото време майка ѝ лежеше мъртва в параклиса на болницата в Северна Англия. Сега Елизабет не би могла да се втурне и да се хвърли в бащините си прегръдки, за да поплачат заедно. Те двамата навярно го бяха правили някога и бяха плакали от щастие заради Елизабет... когато са разбрали, че я очакват, когато се е родила, когато е казвала нещо интересно като малка. Сигурно са се поглеждали усмихнато или са се държали за ръце. Какво се бе случило, та да се стигне до този край?

Тя си спомни как изглеждаше майка ѝ, когато я посрещна на гарата. Спомни си за търсеция ѝ поглед сред онази сива тълпа, опитващ се да открие детето ѝ, и за отчаянието, което се изписа върху лицето ѝ, когато видя порасналата си дъщеря. Спомни си как майка ѝ отметна глава и се разсмя, когато Джони донесе заека за вечеря в Престън. Спомни си как закачваше теменужки на жилетката ѝ и как тя многозначително поклащаше глава като говореше за мис Джеймс от

началното училище. Спомни си как плачеше майка ѝ зад тази врата в деня, когато замина с Хари — едри сълзи се ронеха от очите ѝ, когато каза, че би желала всичко да е по-различно... да, това бяха думите ѝ... всичко да е по-различно.

Семейство Хардкасл изпълниха молбата ѝ да не викат Хари на телефона.

— Кажете му, че ще пристигна през нощта. Няма значение по кое време ще стигне влакът. Ще взема такси до вас. Можете ли да ми оставите ключ някъде? Не ми се ще да будя цялата къща.

— Добре, мила, просто бръкни в пощенската кутия през дупката. Ще ти направя чай и ще извадя одеяла, и щом пристигнеш, включи печката. Ти си много добра дъщеря, щом тръгваш посред нощ.

— Кажи му, че мама би искала да изглежда добре и да е силен, и че утре не трябва да отива в болницата със зачервени очи — каза тя.

Обади се на гарата. Мили боже, нямаше ли да се случи нещо хубаво на тази гара? Написа няколко реда на Хенри Мейсън, за да му обясни защо няма да може да се видят утре и го помоли да уведоми Стефан и училището по изкуствата за случилото се. Хенри бе много съвестен и щеше да се справи много добре.

После написа една бележка на баща си и я остави в стаята му, в случай че някой от партньорите му на бридж се заемеше да му помогне с миенето на съдовете. Не ѝ се искаше той да научи новината в присъствието на непознати, но и не желаше да бъде до него, когато той разбере. Предвидливо му напомняше името на болницата, в случай че той пожелае да изпрати цветя, и писа, че заминава за няколко дни. Накрая влезе в стаята, където играеха бридж, и учтиво изчака, докато изиграт ръката.

— А, чаят ли пристига? — попита приятно изненадан баща ѝ.

— Не, не още. Но вече е готов и е в кухнята. Съжалявам, че те прекъсвам, но неочаквано се наложи да замина. Всичко е много сложно. Няма да ви отнемам време с обяснения. Оставих ти една бележка на горния етаж...

Тя се усмихна очарователно на всички присъстващи и моментално излезе. В края на Кларънс Гардънс видя такси и махна с ръка. Пусна писмото до Хенри в пощенската кутия на голямата къща,

където се намираше квартирата му. Къщата бе много представителна и с утвърдени порядки, както и самият Хенри. Щяха да подредят писмата до различните наематели и да ги оставят в стройни редици върху широката маса в хола. Той само трябваше да проведе няколко телефонни разговора вместо нея. Бе му написала телефонните номера.

Стори ѝ се, че го зърна на прозореца на горния етаж, докато тичаше обратно към таксито, но обясненията щяха да ѝ отнемат много време — писмото щеше да свърши по-добра работа. Щяха да се видят идната седмица.

Във влака задряма и от време навреме се стряскаше. Главата ѝ постоянно клюмаше и вратът страхотно я заболя. Тя го разтри, опитвайки се да облекчи болката от схващането.

— Желаете ли да го направя вместо вас? — каза мъжът отсреща. Не сваляше очи от нея, откакто бе влязла в купето. Елизабет дори се зарадва, че двама други мъже седнаха в другия край на купето. Не ѝ се искаше да остава насаме с този тип.

— Не, благодаря — отвърна сухо тя, без ни най-малък намек, че се интересува от предложението му.

Малко по-късно черният шлифер, който бе взела, в случай че сутринта бъдеше хладно, падна от коленете ѝ на пода. Мъжът го вдигна и с прекалена загриженост и внимание го сложи на скута ѝ.

Тя отвори очи и го изгледа хладно.

— Седнете си на мястото и си махнете ръцете от мен!

Той се разсмя.

Тя се огледа за помощ към другия край на купето. Двамата пътници бяха изчезнали. Сигурно бяха слезли, докато тя бе дремала.

— Хайде, хайде сега! Като те гледам как си седнала, си рекох, че си търсиш компания.

Той бе самоуверен и изглеждаше наистина ужасно — с подпухнало лице и дебели устни...

— Нямам нужда от компания — заяви тя. — И ако си мислите, че ви заблуждавам, и продължете да ми досаждате, ще дръпна внезапната спирачка. — Тя стана и хвана дръжката.

Той я погледна разтревожено.

— Я не се прави на глупачка! Седни. Нищо лошо не съм искал да кажа.

— Махни се от мен! Отиди веднага в другия край на купето.

Той стана, взе куфарчето си и се премести.

— А сега стой там. Ако се опиташ да се приближиш, ще дръпна спирачката и ще трябва да даваш обяснения пред охраната на влака и полицията.

— Не се дръж като тъпа идиотка... Не съм направил нищо...

— И няма да имаш такава възможност — отвърна тя.

Мъжът вдигна вестника пред очите си и се престори, че чете в дрезгавата светлина на купето. Елизабет седна, оправи дрехите си и загърна краката си в шлифера, за да ги прикрие и стопли.

— А бе ти да не си нещо луда? — попита мъжът, успокоен от факта, че ръката на Елизабет е на безопасно разстояние от внезапната спирачка.

— Няма ли да млъкнеш? — изкрещя тя.

— Млъквам де, млъквам, скандалджийке. Откачила стара мома. Превзета дърта откачалка.

— Точно така! — самодоволно отвърна Елизабет.

Всичко през тази седмица премина като насън. На погребението на майка ѝ имаше само десет души, а това означаваше само седем, като се изключеха Хари, Елизабет и медицинската сестра Флауърс. Елизабет взе малката чанта с мамините „вещи“, както ги наричаха в болницата. Реши, че те ще причиняват болка на Хари и дори имаше усещането, че той няма да може и да ги погледне вече. Свещеникът бе много любезен и говори само за напускането на този свят, за полагането в земята и за вечния покой. Хари подсмърчаше до нея.

— На Вайълет няма да ѝ хареса покоят, тя мразеше покоя. Копнееше за малко развлечения — прошепна той на Елизабет.

— Според мен всички свещеници разбират нещата погрешно — отвърна шепнешком Елизабет. — Небесата сигурно са пълни със забавления и мама най-последно ще намери онова, което е търсила през целия си живот.

— Няма да може все още — възрази Хари. — Не преди възкресението и така нататък.

— Съжалявам — извини се Елизабет. — Продължавам да се обърквам от католицизма. Мислех си, че те незабавно се отправят нагам, но може и нещо да съм объркала.

— Бедната Вайълет! — изхлипа Хари. — Бедната малка Вайълет! Тя искаше толкова малко от този живот, искаше толкова малко, по дяволите... и така и не успя да го получи.

Елизабет стоеше в дъжда, скрита под чадъра на мистър Хардкасъл, и се питаше какво нещо е любовта. Майка ѝ бе искала твърде много от живота. Много повече, отколкото получаваша всички нейни съвременници. Беше невъзможно да ѝ се угоди. Както и да се опитваше да я убеждава човек, тя продължаваше да държи на Хари. Той не бе я дарил с никакви богатства или развлечения. Заради него тя живееше оскъден живот и работеше неуморно в малкото магазинче, но въпреки това продължаваше да държи на него и бе щастлива. Нямахше съмнение, че Хари бе намерил прост и лесен начин да ѝ се хареса. За баща ѝ тя бе алчна и абсолютна егоистка... а хора като майката на Моника щяха завинаги да си останат с убеждението, че Вайълет е получила от този живот два пъти повече, отколкото всеки друг на този свят — под това подразбираха необмислената ѝ постъпка по време на брака ѝ. Леля Айлийн разказваше, че майка ѝ била много забавна, докато ходели заедно на училище. О, боже, в цялата тая суматоха бе забравила да пише на леля Айлийн! Трябваше да го направи възможно най-бързо. Може би леля Айлийн дори щеше да напише писмо на Хари, макар че всъщност май би предпочела да пише на баща ѝ. И какво от това, по дяволите? Нека леля Айлийн сама да си реши.

Последваха безкрайни разговори на чаша чай със семейство Хардкасъл. Имаше уверения, че помощите на Хари и парите от магазинчето били достатъчни за покриване на наема и храната му. Правиха планове за следващото му гостуване в Лондон. Хари получи съболезнователни телеграми от Стефан Ворски и Ана, от колежа по изкуствата, от Хенри Мейсън и Саймън Бърк, от един-двама души от курса по изкуствата, които навярно бяха уведомени от Хенри. Нямахше никакви вести от Джордж Уайт и Джони Стоун.

В нощта преди отпътуването ѝ за Лондон Елизабет и Хари излязоха да вечерят навън. В ресторанта вече бяха подредили коледната украса и обстановката изглеждаше много по-празнична, отколкото бяха очаквали.

— Непрекъснато си повтарям, че няма значение какво е било, ала знаеш ли, винаги си мислех, че тя ще се оправи. Представях си как някоя сутрин ще отвори очи и ще каже: „Колко абсурдно е всичко, Хари“ — и всичко ще се оправи. Сега вече няма на какво да се надявам. И с теб ли беше така?

— Да — излъга Елизабет. — И аз си мислех същото.

Защо ли така предпазливо бе обяснила на Хари заболяването на майка си? Чудеше се на неспособността му да приеме онова, което не би могъл да понесе.

— Няма да се притесняваш за мен, когато отидеш в града на развлеченията, нали? — каза Хари.

— Не, няма. Но ще мисля много за теб... в промеждутъците между гостуванията ти.

— А как е моят приятел Джони?

— Той е добре. Добре е — отвърна тя.

Разговаряха тихо, но тонът ѝ му прозвуча необичайно и той успя да долови лекия намек.

— Не че питам... — поде той.

— Та ти никога не си ме питал, Хари — каза тя.

— Но се чудех какво ли... когато той не дойде с теб... дали нещо... щом всичко си е постарому...

— Не, не е постарому. Напълно си прав. — Тя дълго не повдигна очи от покривката на масата. Хари седеше мълчаливо. — Ами искам да кажа, че той си е същият и такъв ще си остане. Аз обаче не изпитвам същите чувства.

— Нима ще се откажеш от мъж като Джони? Та човек като Джони се среща веднъж на милион.

— Много е трудно за обяснение. Разбери, той не изпитва никакви по-особени чувства към мен... нали знаеш, такива, каквито ти изпитваше към майка... не може да си представи, че можем да живеем заедно. Дълго време не можех да осъзная това...

— Но нали винаги си казвала, че той не става за семеен живот... ти знаеше това... — Хари очевидно бе много разтревожен от факта, че Джони нямаше да присъства повече в живота ѝ.

— Да, но не разбирах колко лекомислено е поведението му. От два-три месеца излизам с Хенри, нали си спомняш онзи адвокат, с когото се запознахте на партито?

— О, да. Той произнесе речта — отвърна Хари без особен ентусиазъм.

— Да. Той и приятелят му Саймън Бърк бяха много внимателни към мен... и аз започнах да се привързвам към Хенри... ходим на театър... посещаваме галерии на изкуствата и, ох, и къде ли още не... той приготви вечеря и ме покани в апартамента си, а аз го поканих на вечеря в Кларънс Гардънс, когато татко бе излязъл, нали разбираш... а Джони изобщо не го е грижа за това. Изобщо...

— Да не би да го правиш само за да предизвикаш ревността му? Би било малко глупаво, нали?...

— Не, не е заради това. Ако Джони бе показал и най-малко раздразнение, нямаше да се стигне дотам. Но той не го прави. Дори е много щастлив да чуе, че не мога да се срещна с него в събота, защото с Хенри ще ходим на театър.

— А ти какво очакваш да ти каже?

— Не знам. Не съм очаквала да е така безразличен... дори го попитах направо.

— И той какво ти каза?

— Каза: „Нали ме познаваш, котенце, не мога да се обвързвам с никого“, и естествено имаше предвид мен. И че не ме притеснявали излизанията му с други жени и че със сигурност нямало да се превърне в нищожен ревнив любовник. Казах му, че мразя да излиза с други жени и че бих искала от време навреме да се държа с мен като ревнив любовник. Отвърна ми, че съм сгрешила в избора си на мъж за такива антични сцени.

— Ами... — каза объркано Хари. — Според мен ти е отговорил честно и откровено.

— Да, но точно там е работата. Всичко ще си остане постарому. Любовта... надеждата и всичко останало. Нима не разбираш, че всичко е за моя сметка? Той не дава нищо от себе си... той не се нуждае от мен.

— А продължаваш ли да го виждаш?

Хари изглеждаше ужасен да не би приятелят му Джони да се е оплел в някакви объркани взаимоотношения.

— О, виждаме се. Срещам го у Стефан. Понякога го виждам и в неделя сутрин... ходим за вестници и прекарваме сутринта в леглото... винаги съм си представяла нещата между нас така...

— А Хенри... да не си помисли, че...

— Не съм спала с Хенри. Но много държа на него. Той се бои да ми признае, че гледа сериозно на отношенията ни, защото бих могла да му отвърна, че предпочитам Джони. Знам, че звучи нелепо, но е точно така. Затова всички... с изключение на Джони... сме се превърнали във въжеиграчи.

— Сигурен съм, че всичко ще се оправи — потупа ръката ѝ Хари.

— О, дано да е така — отвърна замислено Елизабет. — Но какво добро мога да очаквам, щом Елизабет Уайт ще трябва да взема решенията за всяко жизненоважно събитие? Просто няма да има кой друг да го стори.

Леля Айлийн бе чула за смъртта на майка ѝ от Ешлинг, която една вечер позвънила до Кларънс Гардънс, за да си побъбрят, и баща ѝ ѝ обяснил защо Елизабет я няма. Той не пожела и да чуе за погребението. Елизабет каза, че го била уведомила, в случай че искал да отиде, но той отхвърли довода ѝ с думите, че за него майка ѝ била умряла много отдавна.

— Получих едно мило писъмце от майката на твоята приятелка Ешлинг — каза удивено той. — Думите бяха много добре подбрани и казани точно на място. Има и едно, адресирано до теб, пак с ирландска марка. Може би е написала и на двама ни. Много мило писмо, наистина, без много излишни приказки.

Елизабет недоумяваше какво чак толкова е казала леля Айлийн, та така да се хареса на баща ѝ, защото знаеше, че не може да е нещо от рода на прочувствените излияния, които бе получила тя. Айлийн ѝ разказваше спомените си за всички хубави дреболии от живота на майка ѝ на младини. Как майка ѝ ѝ писала, за да ѝ съобщи за раждането на Елизабет, и как казала, че в болницата досега не били виждали такова чудесно бебе, и как леля Айлийн се разсмяла, защото в Килгарет също не били виждали такива чудесни бебета като Шон и Морийн. Айлийн я умоляваше да си спомня само хубавите моменти от живота на майка си и да забрави за лошите. Точно така била направила тя и за Шон: винаги си спомняла как се усмихвал, как ѝ подарявал цветя за рождения ден или как вгълбено четял някоя книга. Никога не

си спомняла как се карал с баща си, как се сърдел или — още по лошо — как бил разкъсан на парчета от мината. Да се опитала да мисли за майка си като за самата себе си: от една страна сериозна и практична, а от друга — непостоянна и капризна, но в никакъв случай не и като за пациентка на лудницата. Само това не.

Айлийн добавяше, че между тях казано, Ешлинг напоследък изглеждала много зле. И ако имало някаква възможност Елизабет да им погостува, щяло да бъде великолепно. Това щяло да поразвесели Елизабет след всичките преживени неприятности, а и със сигурност Ешлинг нямало да може да ходи с увесен нос, щом приятелката ѝ била до нея. Но Елизабет трябвало да бъде много дискретна и да не покажела с нищо, че знаела за това. Нали щяла да го направи?

Предложението бе много съблазнително, но невъзможно за изпълнение. Време бе да се появи в училището, в колежа и в магазина. Не, нямаше никакъв начин да замине за Ирландия. Докато се чудеше дали да не се обади до Килгарет, телефонът иззвъня. Беше Джони.

Искала ли да излязат и да послушат малко джазова музика, или това щяло да бъде прекалено шумно и жизнерадостно за нея след всичко, което ѝ минало през главата? Елизабет каза, че с удоволствие би излязла. Да се срещнали в джазклуба. Точно от това се нуждаела, за да се поразсее.

— Ужасно ли беше, клоунче?

— Много потискащо. Да — каза тя.

— Знам. Не ти писах и не изпратих телеграма, защото ми се струваше съвсем безсмислено. Предпочитам да си спомням за нея като за някаква обаятелна кукла. Точно така изглеждаше, когато я видях.

— Точно така. Наистина — каза тя.

— Добре ли е Хари? Може би това е едно облекчение за него, в края на краищата. Нали е виждал, че състоянието ѝ няма да се подобри.

— Убедена съм, че имаш право.

— Добре. Значи в девет.

— Чудесно — отвърна тя.

Телефонът отново иззвъня. Беше Хенри.

— Знам, че няма да имаш желание да излезеш и да бъдеш мила и жизнерадостна, но ако искаш, бих могъл да сготвя нещо и бихме могли просто да поседим и да поговорим — предложи той.

— Не — отвърна бавно Елизабет. — Много мило от твоя страна, но имам други ангажименти.

Хенри моментално се извини. Вярно, било минало твърде малко време, за да може да си позволи да ѝ досажда. Щял да ѝ предостави няколко дни, за да се съвземе.

— Бих ли могла да дойда утре, ако си свободен? — попита тя.

Той бе във възторг. Можело ли да дойде и да я вземе? Щял да ѝ се обади. Беше чудесно. Джони никога не идваше да я взима от къщи. Тя каза, че ще го очаква с нетърпение.

Срещнаха се с Джони в клуба. Леко я болеше глава. Той каза, че знаел как да я излекува, и поръча кафе с малко ром и парченце канела. Странно, но след малко главата ѝ бе по-добре.

— Как така? — попита тя.

— Ами това прогонва главоболието — каза Джони, хвана студената ѝ ръка и я поведе към групата хора, насядали около една маса. Изглежда, бяха добри приятели.

Запознаха се на малки имена и си заговориха на „ти“. Тя се запита коя ли жена си е харесал сега. Може би онази дребничката, която се хилеше глупаво... но тя навярно бе омъжена за мъжа до нея. Той бе сложил ръка на рамото ѝ, а тя имаше халка. Какво значение имаше дали е омъжена? Както и да е, любовната им връзка, ако въобще я имаше, нямаше да продължи дълго. Джони я настани да седне, а тя се облегна на рамото му и отпи от пикантното кафе.

— Чудесно е, че се върна, котенце — каза той, галейки врата ѝ. — Ще отидем ли до квартирата ми след това?

— Да, естествено — каза тя. Стори ѝ се, че Джони и дребната ухилена жена си разменяха многозначителните погледи, но не беше сигурна.

Тя беше в прегръдките му и той въздъхна щастливо. Осъзна, че това е единствената реакция на тъжното ѝ пътуване до Престън — чак до другия край на страната. Без печал, без съболезнования, без утешителни думи. Джони не обичаше да мисли за тъжни неща и никога не го правеше. Бе ѝ казал това преди много, много години. Много просто решение, нали?

На другата вечер, когато Хенри дойде да я вземе, пак я болеше глава, но тя не му каза. Боеше се да не би той да отмени уговорката им или да я посъветва да изпие един аспириин и чаша горещо мляко, което щеше да бъде доста по-тъпо от онова, което бе предложил Джони. Хенри влезе за пет минути и поговори с баща ѝ. Съвсем достатъчно, за да може баща ѝ да се включи, но не и да се разприказва. Докато си обличаше шлифера, Елизабет чу Хенри да казва:

— Боя се, мистър Уайт, че не знам точно как се изказват съболезнования за смъртта на бивша съпруга... но ужасно съжалявам, че майката на Елизабет е починала...

Баща ѝ, изглежда, имаше доста богат опит и можеше да се справи с такъв разговор.

— Благодаря ти, Хенри — каза той. — Майката на Елизабет изживя много труден и неспокоен живот. Да се надяваме, че най-после е намерила покой.

— Наистина, наистина — отвърна почтително Хенри. Елизабет ги изчака няколко секунди и чак тогава влезе.

— Е, ние тръгваме. Няма да я задържам до късно, мистър Уайт — каза Хенри.

Елизабет си помисли, че навярно така са се отнасяли към момичетата преди десет години. Домъчня ѝ за отминалото време. Така и не бе успяла да разбере какво е да те ухажват, да те вземат момчета от дома, какво са любовните срещи и усамотяването у дома, когато родителите ги няма. По някаква непонятна, глупава причина, всичко това я караше да се чувства много млада и щастлива.

Хенри бе приготвил всичко за вечерята. Доматена супа, картофи за гарнитура на второто, два агнешки котлета и нарязани домати. Имаше и поднос с шишенце джодженов сос, а филийките хляб с масло бяха вече подредени в една чиния.

— Съвсем елементарно е, но си помислих, че ще ти бъде приятно да те отърва от необходимостта да готвиш — каза той.

Изглеждаше добродушен и обезпокоен, че тя може да не одобри подготовката му. Лицето на Елизабет се озари от възторжена усмивка.

— Прекрасно е някой да ти сервира така. Много си грижовен и мил.

Хенри се разтопи от удоволствие.

— Исках само да се разтовариш след всичко, което си преживяла. Разкажи ми.

Наля ѝ чаша вино и я покани да седне срещу газовата печка в дневната, а той се настани на пода срещу нея.

— Разкажи какво стана... пътувала си с влак... — Гледаше я с интерес и очакваше да чуе преживелиците ѝ. Съчувствието бе ясно изписано върху лицето му. Наистина желаше да научи всичко. Тя бавно започна да му разказва... и когато му обясняваше колко дребничка била майка ѝ — като мъничка съсухрена кукла — и колко много плакал Хари, и как очите му се пълнели със сълзи... и нейните очи се напълниха със сълзи и Елизабет се разрида върху гърдите на Хенри пред газовата печка. След това двамата издиха шумно носовете си и Елизабет отиде в банята да наплиска очите си със студена вода, а Хенри започна усърдните си приготовления в кухнята и с огромно внимание наблюдаваше да не прегорят котлетите.

Хенри имал омъжена сестра, Джийн, която живеела в Ливърпул, и щял да прекара Коледа при нея. Родителите му били умрели отдавна. Баща му починал в нощта, когато трябвало да замине като доброволец през 1940 година, а Хенри тогава бил едва четиринадесетгодишен. Майка му живеела в постоянно напрежение и ужас от войната, а след това, веднага след деня на победата, също внезапно починала. Той винаги щял да свързва войната със смъртта на двамата си родители и никога нямало да може да проумее защо хората поглеждат към онези години с лицемерно умиление и се възхищават на тогавашната сплотеност и матинетата. Не изпитвал носталгия към времето, когато майка му едва сдържала нервите си да не изкрещи. Това не отговаряло на представите му за хубаво детство.

Да, бил много привързан към Джийн. Тя била медицинска сестра и била във възторг, когато той започнал да следва право. Насърчавала го и му давала пари за таксите и най-належащите разходи, и му помогнала да оцелее до продаването на дома им, когато и двамата получили известна сума пари. Джийн се омъжила за Дерек и им се родил син. Той също бил кръстен Хенри. За Коледа Хенри щял да му подари влакче.

Всичко това звучеше много добре. Хенри щеше да вземе влака за Ливърпул, а Дерек щеше да го посрещне. След това двамата щяха да изберат коледна елха и да я отнесат у дома. Малкият Хенри щеше вече да е заспал и затова тримата възрастни щяха да я украсят сами. Хенри, изглежда, не се бе замислял дали се разбира, или не със сестра си и зет си. Дори не можа да проумее въпроса ѝ. Джийн бе негова сестра и той отиваше при нея за Коледа. Толкова по въпроса. Елизабет се почувства малко глупаво заради въпросите си — прозвучаха така, сякаш разпитваше престъпник. Бе се надявала той да ѝ каже, че те с Джийн винаги са били страхотни приятели, че са се смели на едни и същи неща и че харесва Дерек извънредно много. Искаше да чуе как те, Хенри и Джийн, са седели на Коледа и са си спомняли приятни случки, свързани с майка им и баща им, че не са имали тайни един от друг и че така бързо са се настройвали за годишните празненства, сякаш са били далеч един от друг само седмица.

Ако можеше да се докосне до една такава коледна вечер, по някакъв начин щеше да стане по-добра. Откакто майка ѝ бе напуснала техния дом, тя и баща ѝ бяха посрещнали заедно много празници, но никога не бе било лесно. С напредването на подготовката за Коледа баща ѝ ставаше все по-тъжен и унил, а когато дойдеше време да разреже пилето, настроението му ставаше направо погребално. Елизабет се бе научила да се справя с това. Просто започваше да бърбори радостно и лекомислено, давайки си вид, че не забелязва тъгата му и липсата на ответна реакция от негова страна. След това измиваха съдовете, запалваха камината и слушаха радио... Тя все още не знаеше какви бяха плановете на Джони за Коледа. Загрижеността за нейното празнично настроение никога не бе намирала място в тях и нямаше изгледи това положение да се промени. Джони нямаше семейство и повечето хора биха приели за нормално, ако дойдеше и прекараше коледната вечер с Елизабет и баща ѝ. Джони обаче никога не предприемаше действия, които биха могли да го потиснат или разстроят. Той щеше да я уведоми за решението си просто между другото. То можеше да го отведе в Шотландия, както стана миналата година. Той и петима негови приятели бяха наели една стара фермерска къща и бяха прекарвали четири великолепни дни, бродейки и опознавайки планините, ядейки и пиейки край коледния огън. Елизабет бе пребледняла от завист, докато слушаше разказа му.

Както се развиваха нещата, Джони едва ли щеше да замине някъде за Коледа, защото се бе простудил. Това съвпадна с един от неговите малки флиртове, този път с една италианка, която се направи на Флорънс Найтингейл, милваше го по челото и му даваше вода. Елизабет се отби в квартирата му на Бъдни вечер. В никакъв случай не би си позволила да разкрие пред смутената Франческа, че вече от години са любовници с Джони, така че се държа спокойно и любезно, сякаш бе на посещение у приятел. Не обърна внимание на дългия бял халат, окачен на вратата на спалнята. Нито за миг не спря погледа си върху дрехите, преметнати върху стола, върху гримовеите на тоалетната масичка или сконфузеното лице на Джони.

— Дойдох само да ти пожелаая щастлива Коледа. Стефан ми каза, че си зле, и аз постъпих като добра приятелка — донесох ти малко телешко варено... — Тя се засмя безгрижно и след миг Франческа също се разсмя. Джони успя само да се усмихне. — Е, Франческа, ти вероятно ще можеш да подгрееш вареното... казват, че правело чудеса... само не ме питайте какви. Щом така казват старите хора, нека просто им се доверим.

Франческа радостно изтича в кухнята да потърси тенджерата.

Върху трескавото лице на Джони се изписа мила усмивка.

— Не предполагам, че ще дойдеш. Мислех си... мислех...

— Знам, мислел си, че трябва да съм дискретна. Това няма значение.

— Кое?

— Няма значение. Струва ми се, че най-лошото отмина. Сега всичко ще се оправи.

Джони посегна към ръката ѝ.

— Нещата ще се променят. Обещавам ти. Няма винаги да е така.

Елизабет го потупа по ръката и стана. Много добре се справяше с безсмислените разговори. Беше го правила години наред. Поговориха си скоро ли ще оздравее и накрая тя решително заяви:

— Абсолютно си прав. Нещата ще се променят. Още утре всичко това ще бъде без значение. Естествено, че това положение не може да остане такова завинаги... — Тя му изпрати една въздушна целувка от прага. — Щастлива Коледа, Джони... и Франческа.

От кухнята се подаде една разрошена глава.

— О, тръгваш ли, Елизабет? Така скоро!

— Да. Искях просто да кажа: „Buon Natale“^[1]. Правилно ли го казах?

— Si, Buon Natale — отвърна приятно изненадана Франческа.

Докато слизаше по познатите стъпала, Елизабет си представяше как Франческа сядва до леглото на Джони и го храни с бульона лъжичка по лъжичка и казва колко прелестна е Елизабет. Можеше да си представи и нетърпението на Джони да смени темата.

Хенри се върна три дни след Коледа. Празниците били преминали много приятно, спокойно и според традицията. Елизабет го попита защо се е върнал така скоро. Защо не е останал до края на седмицата или до идната Коледа, щом е било така приятно?

— Защото ми липсваше — отвърна простичко Хенри. — Искях да те видя.

И я попита дали би приела да прекара с него новогодишната вечер.

— Може ли аз да приготвя вечерята вместо теб? — запита тя. — Татко ще замине на новогодишно състезание по бридж. Това събитие много го вълнува.

Хенри донесе бутилка шампанско, а Елизабет вече бе изстудила една, така че решиха да не чакат до полунощ. Можеха да изпият едната сега, а втората — по-късно.

— Знаеш ли, че много държа на теб? Много, много силно се привързах към теб — каза развълнувано Хенри.

— Аз също държа на теб — отвърна Елизабет.

— Проблемът е в това, че не мога да разбера достатъчно ясно... къде ми е мястото... нали разбираш?

Елизабет го изгледа учудено.

— Разбираш ли, аз съзнавам естествено, че сте много близки приятели с Джони Стоун... но не знам доколко...

Елизабет продължи да го гледа безмълвно.

— Виж, не искам да се правя на глупак и да се надявам да проявиш интерес към мен, ако този човек... ако има нещо... Надявах се, че ще ми кажеш какво мислиш ти за това.

Изглеждаше така обнадежден и развълнуван и така трепетно очакваше отговора ѝ! Елизабет никога не бе изживявала такова усещане за собствената си власт над друг човек, но то не ѝ достави никаква наслада.

— Това е дълга история... — поде тя.

— О, не искам да знам за миналото... то няма нищо общо с мен... Недей, за бога! Интересува ме само това, което чувстваш... и което желаеш сега.

— Вече не съм влюбена в Джони Стоун — каза тя.

Думите отекнаха в съзнанието ѝ. Това бе истина. Лицето на Хенри избледня и се изгуби някъде. Тя мислеше само за едно. Вече не обичаше Джони. Това бе станало без нейно знание и любовта, която винаги бе изпитвала към него, си бе отишла, а тя дори не бе забелязала изчезването ѝ. Чак сега, когато я бяха попитали, бе започнала да осъзнава, че любовта е безследно изчезнала. Когато лицето на Хенри придоби отново очертанията си, тя му се усмихна и каза простишко:

— Наистина.

— А дали е възможно да обикнеш някога *мен*? — Той все още бе нерешителен и неуверен. — Не искам да оставаш с чувството, че те принуждавам да извършиш нещо необмислено, или че настоявам да ми отговориш веднага, но ако мислиш така...

— Но аз наистина те обикнах — каза тя.

Хенри бе така поласкан и развълнуван, че заприлича на голямо дете. Изправи се и отметна светлата си коса, която ограждаше главата му като ореол. До този момент само леко бе докосвал устните ѝ, когато се сбогуваха. Сега я придърпа към себе си и устните им се сляха в продължителна целувка.

— Мисля, че ти си най-прекрасното същество на този свят. Толкова си красива... Не мога да повярвам, че ме обичаш! — каза щастливо той и я погледна възхитено.

— Много си мил и... и наистина те обичам — каза тя.

— Ще се омъжиш ли за мен? Искаш ли да се оженим през тази щастлива година?

Тя изумено се отдръпна от обятията му. За Хенри, както и за повечето хора, любовта означаваше брак. Той нямаше търпение да сложи кръст на всички други възможности, на всички алтернативи пред себе си и да заживее с нея, Елизабет Уайт, до края на живота си.

Точно това копнееше да направи и тя, напълно споделяше желанието му. Искаше да живее спокойно и щастливо и да се грижи за него. Искаше заедно да вземат решения за бъдещето си и да споделят всичко един с друг. Да, с най-голямо удоволствие щеше да се омъжи за Хенри Мейсън.

— С най-голямо удоволствие ще се омъжа за теб, Хенри Мейсън — каза тя.

Шон никога не си бе въобразявал, че е лесно човек да разговаря с Етел Мъри. Тя бе от ония жени, които винаги говорят твърдо и решително и не дават възможност на събеседника си да добави нещо. Но този път той нямаше да може да се измъкне, защото Айлийн си бе легнала. Каза, че не била добре покрай коледните празници и цялото това изобилие от храна. А и в магазина имало толкова много работа преди Коледа. Бе убедена, че след Нова година трябвало да намерят някое работливо момиче и да му плащат съответната заплата. Шон се съгласи и обеща, че веднага след празниците ще поразпита за помощничка.

Етел Мъри дойде неканена. Не свали ръкавиците си, постоянно ги подръпваше и изглеждаше много притеснена. Поговориха любезно за това, как са прекарвали Коледа, за чудесния свещеник и възхитителния му глас, който бил точно това, от което се нуждаел църковният хор. Отбелязаха, че положението в света не отивало на добро, след като в коледното си приветствие по радиото папата почти през цялото време говорел за опасността от атомните бомби.

Накрая Етел Мъри успя да си дойде на думата. Чудела се дали Ешлинг и Тони не са... ами, дали Шон и Айлийн знаели какво става с Ешлинг и Тони.

Шон бе изумен. Нима не живеели добре? Да не би да имали някакви неприятности? Той не бил чул нищо. За какво говорела Етел? Да не би да е имало някакво произшествие? От изражението на Етел Мъри личеше, че ѝ е ясно, че не разговаря с когото трябва. Опита се да се измъкне, но Шон вече бе много по-разтревожен от нея. Нека кажела направо какво точно имала предвид.

Етел Мъри бе обезпокоена от изявлението на Ешлинг по време на коледния обяд, че възнамерявала да помоли баща си за постоянна

работа в магазина на О'Конърови през новата година. Майка ѝ била уморена и пренатоварена. Жена на нейните петдесет години трябвало да си почива, а Ешлинг по цял ден се чудела какво да прави, така че това щяло да ѝ помогне да запълва времето си. Тони не бил казал нито дума, но, бедничкият, бил в много мрачно настроение. Имало нещо нередно и необяснимо и макар Етел да била започнала този разговор, лично тя била на мнение, че всичко трябва да си остане между тях... и ги молела за съвет.

Шон се развълнува от загрижеността, тревогата и най-вече от смущението ѝ. На Етел Мъри не ѝ се случваше често да изглежда безпомощна. Успокои я и настоя да пийнат обичайната глътка уиски. Каза ѝ, че сега нямам намерение да безпокои Айлийн, но в най-скоро време щял да поговори с нея за това. Помоли я да го извини за избухването му, а тя го потупа с ръка по коляното. Шон си каза, че тя съвсем не изглежда зле за възрастта си.

Айлийн бързо се оправи и отиде на черква за новогодишната литургия в девет сутринта. Зърна Ешлинг точно когато хората започнаха да излизат. Очите на дъщеря ѝ се оживиха.

— О, мамо, колко се радвам, че си оздравяла! Хайде, качвай се в колата да те закарам... а може би е по-добре да отидем до нас?

— С удоволствие, само изчакай. Трябва да кажа на някого къде отивам, та да не тръгнат да ме търсят.

Очите ѝ зашариха сред хората, които вървяха насреща ѝ в студеното утро и си честитяха Новата година. Видя Донал. Доста се бе навлякъл.

— Кажете ми, че отивам у мисис Мъри. И не ме чакайте за закуска — извика Айлийн.

— Внимавай да не преядеш там. Ще ти оставим закуската във фурната — подметна шеговито Донал.

— Той само се шегува, Ешлинг — каза Айлийн и се мушна в колата.

— Не е много далеч от истината — отвърна Ешлинг и натисна газта. Понесоха се към къщата ѝ.

Айлийн влезе и се втрещи. Дневната бе пълна с мръсни съдове. На масата имаше разхвърляни чаши, а подът бе осеян с трохи. Блестящата кухня, предизвикала такава силна завист у бедната Морийн, представляваше тъжна гледка. Печката бе потънала в

мръсотия, навсякъде бяха разпръснати мръсни тенджери и остатъци от закуска, умивалникът бе запушен. Всичко изглеждаше занемарено и отблъскващо.

— Миличко, нали си стопанката на този дом! Защо, за бога, не си се потрудила да го поддържаш малко по-добре?

Айлийн се ужаси. Отмести някакви мръсни кухненски кърпи от стола и седна.

— О, мамо, какво значение има? Какво значение има, за бога! — Ешлинг, изглежда, ни най-малко не се разкайваше. — Ако разтребя и почистя всичко, той отново ще го съсипе.

— Но, Ешлинг... не може да живееш така... не бива. А Тони къде е? Да не би още да спи? — Айлийн заговори по-тихо.

— Не се е прибирал, мамо. Ще се появи към обяд, за да се преоблече, и пак ще се отправи към хотела...

— Но къде е сега, за бога? Да не би да си посрещала сама Новата година? Какво е станало с него?

— О, предполагам, че е заспал там, където е бил — у Шей Фергюсън или при някого от приятелите си. Понякога остава да спи и в хотела. Предполагах, че си чула за това...

— Не, нищо не съм чула. Нищо.

— Наложил се да прекарам миналата нощ в собствената си компания. Сварих няколко картофа в онази тенджера... на него често му се прияждат картофи, когато се прибере и не е слагал нищо в уста, освен алкохола... след това стана късно и си помислих, че той и без това няма да се прибере, така че защо да не си сготвя нещо... И намерих някакво парче бекон и го изпържих с лук, но загоря и можеш да видиш резултата в ей онзи тиган. А това са вчерашните бъркани яйца, които той не докосна, а онова... не знам. Може би са остатъци от мляко.

Айлийн усети, че ѝ се повдига.

— И откога продължава това?...

— Ами не знам. Чакай да помисля. Омъжена съм от година и седем месеца... или от седем години и един месец... Горедолу оттогава...

Отнесеното ѝ, изпълнено със самоирония поведение изкара Айлийн от вцепенението.

— Има ли топла вода? — отривисто попита тя.

— Какво? — удиви се Ешлинг.

— Включен ли е бойлерът? След час, час и половина ще ме чакат на площадчето. Дотогава тази къща трябва да светне.

— О, мамо, просто не си струва!

— Спри да хленчиш и да се оплакваш! Почваме!

— Мамо, нямам намерение да се захващам с това. Откажи се.

— Никога няма да прекрачиш прага ми, ако моментално не си вдигнеш задника и не си подредиш къщата, повлекана такава!

— Това е моята къща, мамо. Ти го каза.

— Господи! Помисли си колко хора биха влезли с удоволствие в този дом и биха го превърнали в малък дворец. Но не и Нейна Светлост госпожица Ешлинг, която винаги знае всичко по-добре от другите. Какво ли не би дала сестра ти Морийн за такава кухня! Наблюдавала съм изражението ѝ. Помисли как се чувства Пеги горе в планината. Какво ли не би дала тя за къща като тази? Но Бог не е сметнал за необходимо да го даде на хора, които ще го оценят, а го е дал на една самосъжаляваща се, хленчеца повлекана... да, Ешлинг, ти си точно такава...

Ешлинг бе изумена. Не бе чула и дума за Тони, нито намек за семейния уют. Не усети майчинска ръка на раменете си. Не чу нищо за ужасния нрав на мъжете. Вместо това ѝ бе изнесена една лекция, лоша и от онези, които бе изслушвала, когато бе на четиринадесет години. Ответната ѝ реакция бе да се изправи. Майка ѝ я дръпна за палтото.

— Закачи го някъде, за да не се изцапа, и ми дай някаква престилка или работна дреха... Е, добре, дай ми някоя стара рокля, която струва десетки лири на Графтън стрийт, за да я облека върху празничните си дрехи. Бързо! — Тя намери пепелниците, които бяха изчезнали някъде кой знае откога. — Заеми се да почистиш дневната! Хайде! Започвай!

— Мамо, не искам да се трепеш...

— Няма да позволя на чуждите хора да разберат как съм възпитала дъщеря си. Чу ли ме? Започвай!

Ешлинг се разсмя истерично при мисълта, че отстрани сигурно изглеждат като герои от старите филми на бързи обороти, в които ченгетата и крадците нервно подтичват и влизат и излизат през разни врати.

— Дневната е чиста, мамо! — извика тя.

— Не чух прахосмукачката — провикна се майка ѝ.

След час и половина бяха свършили. Майка ѝ бе отворила всички прозорци да проветри къщата.

— Ще ни хване пневмония! — възнегодува Ешлинг.

— По-добре, отколкото някой дифтерит от мръсотията — отвърна майка ѝ.

Кошчетата за боклук бяха изпразнени, подовете — лъснати. Майка ѝ поръси шест тенджери с почистващ препарат и ги остави с нареждането след няколко часа да ги изплакне. После отвори вратата на спалнята и я затвори с трясък.

— Имаш един-два часа на разположение до прибирането на съпруга ти. Влез и почисти. Смени чаршафите и подреди всичко както трябва. Следобед ще се върна да те видя и искам къщата да изглежда идеално. Отвори онези прозорци, преди да ме върнеш у дома. Това ще поосвежи малко помещението.

— Пак ли ще идваш, мамо? — попита ужасено Ешлинг.

— Ами как? Толкова пъти си ме канила на чай, но не знам дали си забелязала, че досега не успях да се възползвам от поканите ти. Така че ще го направя днес следобед. Не бих искала да го прием от чайник, потъмнял от мръсотия. Моите чайници не са сребърни, но винаги са блестели от чистота.

— Тони може да не е тук, мамо. Струва ми се, че не разбираш колко е неприятно това.

— Струва ми се, че не разбираш колко е неприятно това — каза иронично майка ѝ и облече палтото си.

Тони се върна на обяд. „Изглежда ужасно“ — помисли си Ешлинг. Костюмът му бе измачкан и така изпоцапан, сякаш някой бе повръщал отгоре му и след това бе направил опит да го почисти. Очите му бяха подути и подпухнали. Миризмата на алкохол, която се разнасяше от него, се усещаше въпреки че прозорците бяха отворени.

— Честита Нова година — каза Ешлинг.

— О, боже, знаех си, че ще седиш тук и ще ме чакаш, за да се заяждаш! — каза той.

— Не. Всъщност нямам такова намерение. Само ти честитих Новата година. Почистих къщата. Забеляза ли?

Той се огледа подозрително и неуверено каза:

— Да, да, страхотно е. Добра работа си свършила. Можех да ти помогна...

— Не, всичко е наред. Погледни. — Тя го поведе към кухнята. — Свети от чистота, нали?

— Да, чудесно.

Изглеждаше обезпокоен.

— А сега надникни в спалнята. И там всичко е на мястото си.

— О, Еш, доста си се потрудила. Да не би да очакваш някого? — попита внезапно той.

— Ами, мама може да намине днес следобед.

— А, така значи... Е, това е много важно събитие. Мен може и да ме няма. Шей и няколко от момчетата...

— Бих искала да си тук, Тони.

— Това пък какво означава? Нещо като съд? Да не би О'Конърови да желаят да разпитат Тони и да го подложат на мъчения? Това ли било?

— За какво да те разпитваме, Тони?

— Не знам. Може би ти ще ми кажеш.

— Не, ти ми кажи. Нямах намерение да те разпитвам. Казах ти само, че бих искала да си тук, когато мама дойде на чай. Това е.

— Тя няма да се надигне да дойде тук за нещо добро. Защо тогава да стоя тук?

— Тя доста дълго боледува, но тази сутрин бе тук заради друго.

Тони присви очи.

— Била е вече тук? Да не би да си й казала къде съм?

— Как бих могла да го сторя, Тони, след като не знаех и продължавам да съм в неведение къде се губиш...

— Имаше една сбирка в хотела. Не беше много разумно човек да се връща с кола. Така че останахме и...

— Да.

— Посрещяхме Нова година... нали знаеш, човек може малко да попразнува.

— Да, знам. Чух звъна на камбаните в Христовата църква. Предаваха ги по радиото в полунощ. Беше прекрасно. Потресаващ празник!

— О, Еш, трябваше... но нали знаеш, че не сме като простите хора... слушай, какво да направя за теб?

— Бъди тук следобед. Към четири часа.

— Не. Това не е честно. Престани да ме разиграваш. Стига. Аз имам уговорка. Трябва да изляза. Има ли чисти ризи?

— Има девет чисти ризи.

— Какво искаш да кажеш с това „девет“? Какво пак си намислила?

— Ти ме попита и аз ти отговорих. Служителят от обществената пералня идва тук всяка сряда. Давам му седем ризи и той ми дава седем ризи. Така работят. Цяло чудо бе, че имах пари.

— Наистина не разбирам какво ти става, Еш. Не разбирам. Тук имаш всичко, което можеш да си пожелаеш... защо винаги си така кисела?

— Не знам. Наистина не знам. Това навярно е част от характера ми.

— А сега си иронична, нали? Сарказъм.

— Мама не е добре. Никак не изглежда добре. Искам да се върна в магазина и да ѝ помагам, поне за известно време.

— И заради това ли е цялата тая конфронтация? Не позволявам. Не искам жена ми отново да работи в магазина на родителите си.

— А пък аз не искам мъжът ми да се напива като глупак, да пада из града и да прави и двама ни за смях. Не желая да живея сама тук, сякаш съм вдовица. Майка ти се забавлява повече от мен. Има много неща, които не желая, Тони Мъри, но ги понасям безропотно.

— Категорично забранявам! Аз съм женен мъж и не ще позволя на съпругата ми да ме унижава, връщайки се отново на работа. Пълна глупост!

Ешлинг се изправи.

— А пък аз съм омъжена жена и не ще позволя на съпруга ми да ме унижава, твърдейки, че между нас всичко е наред. Между нас е пълно с нередности. Все още не сме успели да започнем сексуален живот. След година и седем месеца това съвсем не е нормално, Тони. А през последните шест месеца ние дори не сме опитвали да го направим. Не мога да приема да седя тук и да се подчинявам на заповедите на някого, който е достатъчно тъп да твърди, че всичко било наред!

Тони я изгледа и стисна юмруци.

— Какво ще кажеш да направим една сделка?

— Каква сделка?

— Съгласявам се да не се върна на работа. И преставам да се меся в твоите работи. Но отиваме в Дъблин да потърсим лекар. Там има лекари специалисти и те могат да ни помогнат.

— Тази мода е дошла от американците! Пренесена е от ирландците, които са били в Америка. Там ти задават цял куп недискретни въпроси... казват ти да оставиш алкохола за една година... казват ти да опишеш това и онова. Не можеш да ме накараш да отида. Заявявам ти го съвсем ясно.

Ешлинг го изглежда безразлично.

— Тогава се връщам на работа в магазина на О'Конърови.

— Да, ти победи! Постигна своето, както винаги. — Тони я погледна и лицето му се изкриви в презрителна гримаса. — Точно така! Мръсни номера! Постигаш целта си, независимо от цената. Прави каквото искаш.

Ешлинг дори не си направи труда да се защитава. Раменете ѝ се приведоха и тя произнесе повече на себе си, отколкото за да я чуе той.

— О, изобщо не е вярно. Не постигнах нищо. Нищо не спечелих. Не вярвам обаче някой да повярва на думите ми.

Скъпа Елизабет,

Не мога да ти опиша колко ме зарадваха новините от теб. Сигурно си помислила, че аз и мама сме били пияни вчера, когато ни се обади. Седнахме вкъщи и докато си говорехме, се смрачи... а когато телефонът иззвъня, сякаш нещо ни върна с гръм към реалността. Надявам се гласовете ни да са ти прозвучали радостно, защото наистина се зарадвахме.

Знам, че бях безкрайно глупава като си помислих, че ще се омъжиш за Джони. Нали разбираш, въобще не бях чувала за Хенри. Ти само ми бе споменавала нещо. Сега трябва да седнеш и да ми напишеш едно дълго писмо, в което да ми разкажеш за него. Състави си план, както правехме в часовете по английски език, когато бяхме ученички... не, аз ще ти го напиша: а) защо го харесваш толкова много? б) за какво си говорите? в) на какво се

смеете? г) къде смятате да живеете? д) каква ще е сватбата и къде ще бъде? е) спа ли с него, и ако е така, приятно ли беше? ж) какво казва Джони за това?

Поздрави от всички нас, Ешлинг

[1] Честита Коледа (ит.). — Б.пр. ↑

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Всички с нетърпение чакаха да разберат какво ще каже Джони. Дори и баща ѝ. Но Джони не бе в състояние да каже каквото и да било, защото от известно време Франческа го бе повлякла в забутания ресторант на леля си и двете с лелчето го хранеха с домашно приготвена минестроне^[1] и му помагаша да си възвърне формата. Поне така бе казал на Стефан по телефона. Стефан се зарадва, но и се уплаши малко от новината, която му съобщи Елизабет. Възхити се от пръстена с диамант, който Хенри бе купил веднага щом отвори бижутерските магазини след Нова година. Той можеше да даде на Хенри един старинен пръстен на половин цена, и при това много по-красив, но нито той, нито Ана му споменаха нещо за това. Поздравленията им прозвучаха много вяло на Елизабет. Държаха се така, сякаш гледаха някъде зад тях двамата... и очакваха напълно възстановеният Джони да дойде и да обърне всичко наопаки.

Баща ѝ каза, че бил много радостен и поднесе поздравленията си на Елизабет така, сякаш говореше на някоя непозната клиентка в банката, а не на своето единствено дете. Каза, че харесвал Хенри и че се надявал да са щастливи. След това моментално попита къде щяла да живее Елизабет и какво щяло да стане с него. Въпросите му бяха вяли и не прозвучаха като упрек. Елизабет бе готова с отговора. Според нея трябвало да уредят някой да наеме стаята ѝ и да му предложат някакъв по-достъпен наем. Наемателят можел да бъде ученик или учител, а тя всяка вечер щяла да готви храна за баща си. Баща ѝ отвърна, че можел да се справи и сам. Досега не бил мислил за това, но вероятно в банката би могъл... ами, да намери някоя жена, която да приеме да живее под един покрив с него. Елизабет успя да запази самообладание: да, наистина можело да се помисли за това, ала тогава нямало да има нужда да търсят наемател. На петдесет години баща ѝ бил все още млад мъж и можел и сам да се погрижи за себе си, а тя с удоволствие щяла да му покаже как се приготвят някои по-елементарни ястия и дори и след сватбата си можела да идва от време навреме и да му прави сладкиши. За известно време тревогата изчезна от лицето на

баща ѝ и той каза, че се надявал всичко да е за добро и дано не възникнали никакви неприятности и проблеми.

— Какви неприятности може да възникнат, татко?

— Ами... другият младеж, Джони Стоун... не мислиш ли, че и той би могъл да има някакви планове? В крайна сметка, вие с него се срещайте години наред. Не е нелогично от негова страна да е очаквал...

— Глупости — отвърна бързо Елизабет. — Факт е, че съм излизала с Джони и че бях много привързана към него... но това е друго — Джони не е човек, който би се обвързал с някого. Той няма „планове“, както ти ги нарече.

— А какво ти каза, когато научи, че ще се омъжваш за Хенри? — попита настойчиво баща ѝ.

— Нищо. Той не знае. Заминал е.

— Аха! — каза баща ѝ.

Писмото на Хари звучеше глупаво и беше пълно със сърдечни думи. О, той бе употребил всяка дума на мястото си, но зад думите нямаше нищо. Трите страници бяха изписани с чудесния му наклонен почерк. Елизабет реши да се обзаложи със самата себе си и да отгатне върху колко от страниците бе споменато името на Джони — върху една, две, или три. Вероятно върху две, реши тя и спечели облога. Хвърли ядосано писмото на пода, но веднага се наведе и го вдигна. Дяволите да го вземеха този Джони Стоун! Как успяваше да убеди всеки, че е прав? Защо трябваше да помрачи и настроението ѝ преди сватбата? Тя разбираше, че Джони не би могъл да узнае за женитбата ѝ с Хенри, но никой друг не го разбираше. Защо всички бяха взели неговата страна?

Тя не излъга Хенри Мейсън. Каза му, че е била любовница на Джони Стоун, че той е бил единственият мъж, с когото е била близка, че дълго го е обичала, но от около една година насам започнала да осъзнава, че това не била никаква сериозна връзка, а просто низ от редуващи се преструвки и пози. Това обяснение бе напълно достатъчно за Хенри.

Той също бил имал само една любовна връзка в живота си. Тя не била така продължителна и била със сестрата на Саймън — Барбара

Бърк. Тя била едно от първите момичета, с които се бил срещал. Видял я на едно тенис парти. Била ужасно добра тенисистка. Според него тя го намирала мил и привлекателен, но била много нетърпелива. Ако не успеел да спечели играта, да привлече моментално вниманието на сервитьора, да намери такси в дъжда, тя започвала да въздиша и той се чувствал много неловко.

Хенри решил да угоди на Барбара... и успял. Връзката им продължала една година и през това време тя нито веднъж не помислила, че той има нужда от наставник и от някого, който да го потупва по рамото. Това били много щастливи времена и Хенри й предложил да се оженят, но Барбара отвърнала, че и двамата били много млади, че трябвало преди това да опознаят мъничко света. Странно, но и Саймън бил на същото мнение. Хенри се опасявал да не би Саймън да си помисли, че той се преструва и не иска да направи от сестра му почтена съпруга, а само своя любовница.

Всъщност всичко било за добро, защото Хенри започнал да осъзнава, че наистина бил въввлечен в една много объркана история, в която трябвало да се преструва, че е щастлив да прави неща, които не му доставяли удоволствие. През цялото време трябвало да върши всичко насила. Барбара много се дразнела, когато забравел за нещо, и му се наложило да си вземе едно тефтерче и да записва всичко. Тя го обвинявала, че е неосведомен за какви ли не интересни събития, така че той започнал да си записва за какво ще разговарят. Когато замислела и трябвало да й телефонира, правел цял списък с информация пред телефона. След това изведнъж го осенила мисълта, че животът му не може да продължава по този начин. Обяснил го на Барбара, но тя не повярвала на думите му. Приемала всичко за игра. Той я уверил, че само за две минути истинският Хенри щял да я озадачава до смърт... но тя желала само да бъде обградена с неуморното старание на Хенри да й угоди. Така и не успяла да разбере какво имал предвид, но любовната им връзка приключила.

Какво се случило с нея ли? О, тя се омъжила за един преуспяващ лекар, доктор Доналдсън. Виждали се от време навреме и между тях нямало горчицина. Всъщност Хенри имал намерение да ги покани на сватбата, ако Елизабет не възразявала. Естествено, че не, още повече, след като и Джони Стоун щял да бъде поканен.

— Питам се какво ли ще каже, когато чуе, че сме се сгодили? — каза Хенри.

Стефан очевидно бе на мнение, че не е негова работа да съобщава новината на Джони. Ето защо, когато Елизабет влезе в магазина, загърнатата в шал, за да се предпази от студения януарски вятър, той все още не знаеше.

Прегърнаха се и Елизабет възкликна колко добре изглеждал. Италианската супа навярно му била вдъхнала нови сили, смееше се тя. Стефан излезе, почна да лъска един свещник, който изобщо нямаше нужда от лъскане, и току ги поглеждаше крадешком.

— А ти как я караше през това време? — попита Джони. Той никога не коментираше флиртовете си, но при споменаването на италианската супа леко се намръщи.

Стефан се зае с лъскането много по-енергично и без да иска, започна да подтичва насам-натам в малкия си офис. Елизабет бе свалила палтото, дългия вълнен шал, ръкавиците и плетената си шапка.

— Господи, така е много по-добре! Бях започнала да се чувствам като египетска мумия. Как съм я карала ли? Нима Стефан не ти е казал? Хенри и аз решихме да се оженим. Виж, това тук е годежният ми пръстен... трябва да ни пожелаеш късмет...

— Ти и Хенри сте решили какво? — каза Джони и хвана ръката ѝ с годежния пръстен. Дори не забеляза, че Стефан офейка от офиса си.

— Да се оженим. Някъде към края на лятото, ако въобще има лято. Е, успях ли да те изненадам?

— Не можеш да се омъжиш за Хенри... Това е... това е нелепо...

— Какво искаш да кажеш за бога? Разбира се, че ще се омъжа за Хенри. И ще го направя. Във възторг съм, че ще се омъжа за него. Той е най-подходящият човек, за когото бих могла да се омъжа, и ми се струва, че и той мисли същото за мен.

— Клоунче, това да не е някаква тъпа шега?

— Разбира се, че не е, Джони. Как ще се шегувам с такива неща?

— Е, просто така го казах. Нали не говориш сериозно?

Елизабет седна в украсеното с резба кресло.

— Не разбирам защо продължаваш да го повтаряш.

— А какво, по дяволите, очакваше да ти кажа? Браво на вас, колко умно сте постъпили, сега си имаме младоженец и булка?

— Нещо такова, да.

— О, я не ставай глупава!

— Но нали харесваш Хенри. Харесваш и мен... защо не си доволен?

— Живеех с глупавата мисъл, че ти си моя жена. Затова.

— Естествено, че не съм твоя жена. Ти мразиш такова обвързване. Никога не си го желал. Миналото лято, когато те попитах дали имаш нещо против да изляза със Саймън и Хенри, ти се изненада. Какви възражения бих могъл да имам, котенце? Ти си самостоятелна личност. Това каза, нали?

— Да, и точно това исках да ти кажа, а не да се омъжиш за някого от тях. Да се омъжиш за Хенри зад гърба ми... О, стига, моля те!

— Аз не съм се омъжила. Каня се да го направя. Ако беше тук, щях да ти кажа. Не е станало зад гърба ти. Той ми поиска ръката в новогодишната нощ, а ти тогава беше...

— О, за бога, спести ми гадните си вятърничави равносметки! — каза умолително Джони.

Елизабет сви рамене.

— Човек не може да ти угоди.

— Не си се и старала особено да ми угодиш, нали, сладурче? Мръднах за миг, а ти се втурна да се омъжваш за някакъв тъп адвокат.

— Той не е тъп! Господи, колко си лекомислен и жесток! Хенри никога не е казал нищо лошо за теб... защо трябва да бъдеш толкова хаплив?

— Сигурно нямаше да е така ласкав в изказванията си, ако знаеше какво сме преживели с бъдещата му булка.

— Той знае.

— Ти никога не би разказала на превзетия Хенри за...

— Престани да го наричаш с разни епитети! Казах му, че години наред сме били любовници. От осемнадесетгодишната ми възраст. Знаем за миналото му. Не сме глупаци и няма лицемерно да се самозалъгваме...

— Сериозно ли говориш? Наистина ли ще се омъжиш за него?

— Разбира се, че ще се омъжа. Не можеш ли, вместо горчивина и сарказъм, да изпиташ щастие заради мен, за нас? Не можеш ли?

— Но аз не съм щастлив. Не мога да бъда щастлив от факта, че любимата ми ме изоставя, за да се омъжи за друг. Не искам да се държа като идиот. Защо трябва да бъда щастлив?

— Аз не съм ти любима. Аз съм една от многото.

— Най-важната. За мен... а аз бях единственият за теб, нали?

— Да.

— Защо тогава всичко да не си остане както преди?

— Не може. Безсмислено е. Преструвах се, че не ме е грижа за другите ти момичета, за нежеланието ти да се обвързваш само с една, но това не бе така. Повдига ми се от преструвки.

— Трябвало е да ми кажеш...

— Ако ти бях казала... щеше да ме зарежеш преди много години. Ти заряза всички, които си позволиха да ти го кажат, нали?

— Все пак не си ли прекалено дръзка? Изчезваш някъде и зад гърба ми се сгодяваш с друг.

— Ще ми пожелаеш ли щастие?

— Правиш най-голямата грешка в живота си, избирайки него, а не мен.

— Ти нямаше да останеш при мен, ако те бях избрала. „Свободен като въздуха“ — друг твой израз...

— Да, но това, което имахме, беше идеално, нали? Нямаше сръдни, нямаше оплаквания — само наслада.

— Многото сладко става горчиво, не мислиш ли? — Елизабет говореше искрено, без задни мисли. Дори се изненада от способността си да разговаря с Джони по този начин. Сърцето ѝ вече не подскачаше, не ѝ се налагаше да търси точната дума и най-добрите начини за сближаване. Не се взираше нервно в лицето му, не се стараеше да долови всяка промяна в изражението му.

— Божичко! Вече си си изградила и собствена философия — разсмя се Джони. — Добре, щом си привърженичка на такава пуританска етика, ще ти се наложи да преживееш лоши времена. Чак тогава ще разбереш. Желая ти да преуспееш. Желая ти и щастие, разбира се. — Джони я прегърна, притисна я към себе си и я целуна нежно по бузите. — Много щастие. Ти си наистина прелестна жена, а той е истински късметлия. Хей, Стефан, стари лъжецо, ела тук да ми обясниш поведението си...

Развълнуваният Стефан изникна от офиса си — двамата с Ана бяха надничали през процепа, обикновено използван за наблюдение на купувачите.

— Стефан, от теб би станало чудесно куче пазач. Виждаш ли какво стана, докато отсъствах, за да оздравея? Позволил си на онзи адвокат да излиза с гаджето ми и не си ми казал. А сега ще трябва да им пожелаем всичко най-хубаво...

Стефан и Ана се усмихнаха с облекчение. Елизабет си каза, че така биха направили и Хенри, и баща ѝ, и Хари. Джони бе решил да се примири. Сватбата можеше да се състои.

Елизабет получи писмо от Джийн, сестрата на Хенри, която я поздравяваше за присъединяването ѝ към семейството им. Саймън Бърк бе така развълнуван, че веднага организира почерпка в дома си — много по-изискан и стилин от квартирата на Хенри. Сестра му Барбара също бе там и носеше малка шапчица, направена от гладки пера, предназначена да подчертае прическата ѝ, дългата кожена яка и скъпата рокля. Съпругът ѝ, лекарят, беше доста по-възрастен от нея. Беше с прошарена коса, малко шкембе и много чаровен.

Барбара я прегърна и ѝ пожела много щастие.

— Хенри ми каза, че си много мила — измърка тя. — Точно от това се нуждае той, от много сърдечност.

Саймън сипеше остроумия и твърдеше, че в известен смисъл се чувствал ограбен. Вечно ставало така, оплакваше се той и шеговито слагаше ръка на челото си, преструвайки се на отчаян. Когато и двамата пожелавали нещо, Хенри винаги успявал пръв да се сдобие с него. Квартирата с изглед към парка? Получил я Хенри. А онзи офис с голямото бюро на горния етаж в адвокатската фирма? Дали го на Хенри. А сега и Елизабет, красивата им преподавателка по история на изкуствата. Взел я Хенри. Хенри сияеше от удоволствие за безспорните си успехи. Елизабет си помисли, че Саймън е много добър приятел, защото нито квартирата на Хенри, нито офисът му бяха така представителни като неговите.

След партито Хенри и Елизабет си тръгнаха, уловени за ръка, и весело бърбореха, освежени от хладния нощен въздух.

— Саймън е чудесен, нали? Не знам как го постига. Просто събира хората, напълва чашите им с пиене, поднася някакви мезета... и партито е готово... — В гласа на Хенри прозвучаха възхищение и завист.

— Почакай само да се сдобием с наш дом. Ще организираме такива сбирки непрекъснато — каза тя, поразена от това, колко бързо се приобщи той към настроението ѝ.

— Великолепно — каза той и лицето му възторжено грейна. — Очакват ни щастливи времена.

— Страхотни времена — каза тя.

— Ще дойдеш ли сега с мен до квартирата ми? — попита той.

Обикновено Хенри я отвеждаше до дома ѝ на Кларънс Гардънс. Тя възразяваше, че това му отнемало много време, но той винаги настояваше да я изпраща до вратата.

— Но тя е в противоположна посока — каза объркано Елизабет. — Ако дойда с теб и след това се върнем до Кларънс Гардънс, ще ни отнеме цялата нощ... о, разбирам.

— Да, бих искал да останеш при мен — каза изпълнен с надежда той.

— Защо не? — отвърна неочаквано тя.

Лежаха на тясното единично легло, отпивайки малки глътки от чашите си с горещ шоколад. Хенри бе станал, бе го приготвил и го бе донесъл в леглото.

— Това легло не е много удобно.

— Чудесно е. Сближава ни — засмя се тя.

— Да. Когато избирах обзавеждането за тази квартира, ми се струваше прекалено оптимистично да си поръчам спалня. Нали разбираш, нещо като предизвикателство към съдбата.

Двамата се разсмяха.

— Имам чувството, че винаги съм те познавал — каза Хенри.

— Аз също — отвърна Елизабет.

— И сякаш имам право — каза той.

Елизабет облегна глава на рамото му.

— Ти си най-милият и най-влюбен мъж в света. Не мога да ти опиша колко щастлива се чувствам.

— Боях се... Мислех си, че може... нали разбираш, безпокоях се, че...

— Не мога да разбера какви объркани мисли ти минават през главата — каза Елизабет, мислейки си, че може би Хенри се нуждае от някакви насърчителни думи. — Но каквито и да са те, искам да знаеш, че се чувствам щастлива и обичана... и ти си моят мъж до края на живота ми.

От гърдите на Хенри се изтръгна въздишка на щастие и задоволство.

Джони и Елизабет приключваха сметките на Стефан веднъж месечно. След това винаги вечеряха навън. Това се бе превърнало в малък ритуал.

— Предполагам, че всичко вече е минало — каза неочаквано Джони, когато затвориха счетоводните книги. — Ще трябва да се прибера у дома при мрачния сандвич с домати.

— Е, добре, ще изляза да вечерям с теб, както правим винаги. Нали това искаш? — каза Елизабет.

— А преданият Хенри?

— Какво той?

— Няма ли да възрази?

— Защо да възразява?

— Господи! — каза Джони. — Чакай ме тук. Ще отида за колата.

— Радвам се да ви видя, мистър Стоун — каза сервитьорът в малкия италиански ресторант. — Страхувах се да не би да сте се скарали с младата дама и да престанете да ни посещавате.

— Не сме се карали. Тя ще се омъжва за друг. Но не сме се карали.

— Шегувате се, мистър Стоун. — Сервитьорът изглеждаше притеснен. Усещаше, че Джони го прави на глупак.

— Млъкни и престани да притесняваш хората — каза Елизабет.

След това се отпуснаха и заговориха за Стефан и странната жена с многобройните старинни чаши, която идваше в магазина да му ги продава една по една и как ревнуваше Ана, обяснявайки си поведението ѝ с това, че навярно тайничко е хлътнала по Стефан. Смяха се във връзка с обзавеждането на една къща, което им бе

предложено. Всичко в нея не бе на повече от пет години — съвсем нова къща с модерни мебели, но навярно омръзнала на господарите си.

Квартирата на Джони бе съвсем близо.

— Мога ли да се осмеля да попитам дали изключителната толерантност на годеника ти ще включи и идването ти у дома за чашка алкохол преди лягане? — попита елегантно той.

— Никога не съм го питала, но моята толерантност не ми позволява — отвърна вежливо тя.

На улицата бе студено и ветровито.

— Е, тогава лека нощ, пиленцето ми! — каза той и я целуна по бузите.

Елизабет не разбираше защо е така разярена, когато, борейки се с вятъра и дъжда, се отпрати към автобусната спирка. В края на краищата Джони много рядко я откарваше до дома ѝ на Кларънс Гардънс и никога не я бе вземал оттам. Но тук имаше нещо друго. Той сякаш искаше да ѝ каже: „Щом няма да дойдеш у дома да преспиш с мен, стой си навън в студа и дъжда“. Тя успя да хване последния автобус и нямаше никакво настроение за разговори.

— От година на година времето става все по-студено — каза кондукторът.

— Да — отвърна Елизабет, казвайки си, че няма право да се сърди на Джони. Той си имаше своите правила на поведение и тя бе тази, която бе променила шаблона.

— Знаете ли, че такъв лош ден не е имало от 1895 година?

Тя му се усмихна и си каза, че всъщност изобщо не е трудно да си любезен.

— Къде чухте това?

— Пише във вестниците. Трябва да сте паднали от луната или да сте влюбена, та да не го знаете. Влюбена ли сте?

— Точно така — разсмя се тя.

— Е, в такъв случай той не бива да ви позволява да се прибирате с автобус по това време на нощта. Като го видите следващия път, предайте му това от мое име. Нали ще го направите?

— Да, ще го направя — отвърна Елизабет, чудейки се как става така, че всички на този свят, включително и непознатите кондуктори от автобусите, си мислят, че е влюбена в Джони.

... Ако спра за миг, никога няма да мога да започна отново. Имаш право, че ти си откровена с мен, разказваш ми всичко, а аз съм тази, която се е затворила в себе си. Какво правя по цял ден ли? Сега отново започнах работа в магазина на татко и съм щастлива. А какво правех преди това? Плачех, лутах се из къщата, продължавах да плача, измивах си лицето и отивах да видя мама. Връщах се у дома. Чаках Тони.

Какво правим, когато Тони се прибере у дома ли? Е, зависи. Ако се прибере преди полунощ, обикновено разговаряме. Но то не се случва често. Обикновено е пиан и в лошо настроение и причината да се прибере у дома е, защото не е имал друга по-добра възможност — нито парти у Шей, нито събиране в хотела. Казва ми, че мърморя, и аз наистина го правя. Казвам му, че е пиан, и то е истина. След това си лягаме. Повечето вечери той не се прибира преди да съм заспала, а аз обикновено си лягам в полунощ. Или изобщо не се прибира. Не сме от хората, които се забавляват и канят гости. Преди канех майка му на чай, но той започна да мърмори дори и за това. Нас също не ни канят. Понякога Тони отива в нечий дом в два часа след полунощ, но не ми разказва за това, а и не мисля, че си спомня.

Какво следва сега? Сексът. Доколкото знам, на католиците им е позволено да говорят за това, стига да има какво да обсъждат. Аз не знам дори какво представлява то, така че не съм в много добри позиции да го дискутирам. Бракът ни не бе консумиран. Никога не сме го правили. Нито веднъж. Не знам защо, но ми се струва, че Тони е импотентен. Може и да не е така. Може би просто не сме обърнали достатъчно внимание в началото и затова не сме успели да се научим. След това Тони се превърна в такъв пияница, че всъщност не можеше да се контролира. Така стоят нещата. Питаш ме дали ми харесва сексът. Не знам,

но съм сигурна, че бих могла да го направя. Та нали всички други го правят? Дали възнамерявам да имаме деца? Е, няма как човек да узнае дали и над Килгарет няма да изгрее щастлива звезда, или да се случи някое друго чудо, но засега не съм получавала вест от Светия Дух.

Мама никак не е добре. Тя може би не забелязва, но има дни, в които изглежда прежълтяла и болнава. Тя си го обяснява с времето, промяната в начина на живот или стомашно разстройство, но аз бих искала да я прегледа лекар. Както виждаш, аз пращам всички да ги види доктор. Татко е добре. Претоварен е с работа. Приятно му е, че се върнах в магазина. Кара се на Еймон за дреболии. Искане ми се да мога да им кажа какъв истински повод за скандал има, но щом започна да говоря нещо лошо за Тони, всички в един глас ми казват да млъкна. Морийн изглежда като седемдесетгодишна. Още не е навършила тридесет и две години, но честно ти казвам, че прилича на старица. Семейство Дейли са истинска сбирщина от дяволи. Найем се връща у дома през две седмици с колежанската си вратовръзка и самодоволната глупава усмивка, която ще ѝ строши главата. Тя и онази нейна приятелка Ана Бари се мислят за единствени и неповторими, само защото са класирани по Универсалната десетична класификация и са приети в университетския колеж. Много злобно ѝ заявих, че ако поискаме, всички можем да издържим изпитите за УДК и че прилича на глупачка с претенциите си за интелектуалка и гений. Тя ми отговори (и говореше истината, разбира се), че никой от нас нямал акъл да ги издържи и че аз трябвало да си призная колко било уничително, че малката нахакана Найем щяла да бъде сред онези, които ще завършат висше образование. Ти имаше право преди години и аз трябваше, трябваше да... ала тогава имаше толкова много други неща, та не успях да свърша най-важното. Донал е добре. Казах ли ти, че семейство Мориарти са ужасно доволни от него и че той е нещо като шаман там, зад тезгяха? Чух как една жена, която бе дошла да се консултира за мехлемите, каза, че на

другия ден въобще нямало да търси мистър Мориарти, а щяла да разговаря с младия джентълмен с бялата престилка, излекувал бебето й. За Донал това е истинско удоволствие, разбира се.

Нещата няма да се оправят. Само ще се влошават. От мен се очаква да прикривам пианството на Тони. Ако той не изглежда добре на обществени места, хората започват да обвиняват мен, кълна ти се. Не съм била добра съпруга. Не съм се грижела за него. Помниш ли, че преди много години имаше един лекар — доктор Линч? Честно ти казвам, че още помня как хората твърдяха, че пианството му било по вина на жена му, защото била вечно недоволна и не се грижела за дома му. Тя вече не е между живите, но аз бих искала да отида в църковния двор, да я изровя и да й се извиня за всяка своя подобна мисъл.

Със сигурност ще дойда на сватбата ти. Надявам се Тони да не го направи. Не мисля, че мама ще е в състояние да пътува, или татко — да успее да намери време. Предполагам, че това ще накара Морийн да се суети до изнемога, но тя сякаш харесва да бъде канена и да дразни с това семейство Дейли. Става ми зле при мисълта, че Найем може да дойде. Досега тя получи доста от този живот и без да е канена на такава изискана сватба в Лондон. Донал ще бъде във възторг, ако го поканиш, и би дошъл с най-голямо удоволствие. Така че те моля да го направиш.

Ще пусна това писмо в пощата, без да го чета повторно, за да не реша, че съм луда.

С любов,

Ешлинг

Най-после намериха мечтаната квартира. Тя бе на най-горния етаж, но за тях това нямаше значение. Бяха млади и силни. Казаха си, че дори смешният малък асансьор да се развали, все ще могат да се изкатерят до тавана. Апартаментът се състоеше от няколко просторни

стаи с високи тавани. Огромната дневна и столовата бях свързани. „За нашите изискани вечерни сбирки, мистър Мейсън!“ — засмя се Елизабет. „За безкрайните почивни дни, прекарани в леглото, мисис Мейсън!“ — отвърна Хенри и лукаво я погледна. Имаше голяма кухня и още три други стаи. Решиха, че ще направят от тях работен кабинет, гостна и детска стая, а когато заплануваното момченце бъде последвано от заплануваното момиченце, отново ще помислят дали да трансформират кабинета, или да се преместят да живеят в къща с градина.

— Дотогава ти ще си шеф на фирмата... вероятно ще можем да си позволим и вила за уикендите — подразни го Елизабет.

Уловиха се за ръце в пролетния следобед и започнаха да обикалят из новия си дом. Хенри радостно отваряше и затваряше вратите.

— Аз също се надявам — отвърна спокойно той.

— Тук ще бъдем абсурдно щастливи. Ти и аз — каза тя.

След получаване на ужасното писмо от Ешлинг Елизабет положи огромни усилия да дойде на себе си. Искаше ѝ се да телефонира или да напише пълен със съчувствие отговор. Изкушаваше се дори да намери някакъв извинителен предлог за гостуване, но нещо ѝ говореше, че Ешлинг изживява някакъв период на изчакване. Затова тя с благ и съчувствен тон ѝ отговори, че вероятно положението не било чак толкова лошо, колкото изглеждало на пръв поглед. Писа ѝ, че щяла да очаква повече новини, преди да се съгласи, че животът е толкова черен, колкото го описва Ешлинг.

Това сякаш бе най-правилното решение.

Тони даде дума и отиде при някакъв свещеник в Уотърфорд, който се справял чудесно с отказването на хората от алкохола. Самият той някога бил от онези, на които не им стигали по две бутилки на ден, ала сега бил съвсем друг човек. Докато разговаряха, той дори предложи на Тони едно питие и той прие, но за второто отказа. Бе съгласен, че е съсипал живота си. Върна се при Ешлинг кротък като агънце. За него не съществуваха други проблеми за разрешаване, освен

този за превъзможването на страстта към алкохола. Ешлинг изглеждаше много щастлива. Казваше, че Тони започнал да отделя много по-голямо внимание на работата си и че имало цял куп неща, с които семейство Мъри трябвало да се справи. Дватамата отново бяха щастливи и заети и живееха в очакване на отпътуването си за Лондон, където бяха поканени за сватбата на годината.

— Много добре съм се справила с възпитанието на това момиче. Виж какво прекрасно писмо ми е написала! — каза Айлийн и с радостна усмивка показва писмото на Шон.

— То било от Елизабет! Аз си помислих, че е от Найем.

— Найем! — изсумтя недоволно Айлийн. — От нея сме получили само няколко писма. Пише ни само когато иска нещо... не, това е във връзка със сватбата.

— Да не би да искаш да кажеш, че за една сватба ще трябва да изменим целия път до Англия? Свети боже! Айлийн, та ние се прибираме капнали от умора. От работата в магазина не ни остава никакво свободно време. Не, това е невъзможно.

— Прочети го, палячо! — каза ядосано тя. — Тя знае всичко това. Точно това имах предвид. Не съм ли се справила чудесно с възпитанието ѝ? Гордея се с нея.

Елизабет бе написала, че тя и Хенри се надявали на абсолютно присъствие на членовете на фамилията О'Конър, но тя нямало да настоява за пристигането на най-възрастните. Трябвало да поговорят с татенцето за едно нещо, но заради това не си струвало да идва чак до Лондон. Той притежавал много ценни качества, но разговорът за дреболии не бил между тях. Пишеше, че не желала да безпокои Найем и да я откъсва от учението ѝ. Знаела, че Еймон ненавижда сватбите, но вероятно Донал и Морийн биха изявили желание да дойдат... щяла да очаква решението им.

— Много умно от нейна страна — каза Шон. — Може би Морийн ще поиска да отиде, но дали Брендан ще я придружи? Това пътуване може да ги поободри. Не знам дали Донал би се заинтересувал...

— Донал би дал всичко, за да замине... но ще видим какво ще се получи при Морийн. Мисля, че детето заслужава това. Аз бих

заминала, наистина бих го направила, но започнах много бързо да се уморявам...

— А, остани си тук, Айлийн, и не се тревожи за умората. Тя се дължи на лятото. Всички изнемогват от горещините.

Дължеше се също така и на зимата. Айлийн чувстваше тази умора през цялата година.

Морийн си мислеше за поканата от доста време. Брендан не искаше да ходи, но ѝ каза, че никой не я спира да замине сама. Не, разбира се, че нямало да бъде прекалено скъпо. Тя трябвало да отиде, ако наистина го желаела. Напротив, много лесно щели да намерят пари. Да, той бил заделил малко... за какво? Е, за някаква краткотрайна почивка за семейството им през идната година. Можели да наемат къща в Тремър за две седмици.

Това с къщата в Тремър нямаше да бъде никаква почивка, защото Морийн трябваше да готви, да чисти и да подрежда след цялото им семейство, плюс майката и лелята на Брендан — нещо, което изобщо не отговаряше на представите ѝ за почивка. По лицето ѝ премина сянка на възмущение.

— Да. Сигурно ще е прекрасно, но ако си сигурен, че нямаш нищо против да ми осигуриш парите, аз бих искала да замина за Лондон. Това е почивка, сам разбираш, а също и промяна. Няколко дни ще бъде освободена от грижите за четирите деца.

Брендан набързо премисли.

— О, трябва да отидеш. Не споря. Нямах предвид, че трябва да отидем точно в Тремър. Може да го обсъдим. Бихме могли да прекараме една седмица в някой хотел... какво ще кажеш? Там няма да се налага да готвиш или да си заета с нещо друго, но ако толкова много държиш да заминеш за Лондон...

Предложението за хотела звучеше по-примамливо. Заради това си струваше да пропусне сватбата. Морийн написа едно дълго писмо до Елизабет и сърдечно ѝ благодари за поканата. Писа, че Елизабет винаги била много великодушна към нея и че тя все още пазела прекрасната табличка за сладкиши, която Елизабет ѝ изпратила като сватбен подарък преди много години. Казваше ѝ, че другата причина, поради която щяла да съжалява, че пропуска всичко, било желанието ѝ да види как изглежда церемонията по сключване на граждански брак. При това положение може би никога нямало да узнае.

Елизабет бе резервирала места за сватбеното угощение в един ресторант. Далеч по-приятно щеше да бъде да покани гостите за обяд у дома, но бяха изникнали твърде много пречки за осъществяването на тази възможност. Кларънс Гардънс и баща ѝ, баща ѝ и Хари. Неутралната територия бе много по-приемливо решение.

Управителката на ресторанта, мисис Нобъл, никога не бе срещала по-спокойна и делова младоженка от Елизабет. Тя на няколко пъти повтори, че било удоволствие да се върши работа с тази млада жена. Мисис Нобъл предложи куверт за тридесет шилинга на човек. Елизабет изтъкна, че на това тържество тя щяла да бъде представена на множество потенциални клиенти, че гостите от страна на съпруга ѝ щели да бъдат адвокати и бизнесмени и че щяла да покани хора на изкуството, така че мисис Нобъл можела да потърси начин да намали цената, понеже щяла да ѝ се предостави възможност за нови контакти.

Мисис Нобъл не бе на същото мнение. Тридесетте шилинга, според нея, били много добра цена.

Елизабет отбеляза, че мисис Нобъл трябвало да вземе под внимание бутилките шампанско, които щели да бъдат извън поръчаното меню. Мисис Нобъл щяла да извлече печалба от всяка бутилка.

Мисис Нобъл посочи, че би могла да направи малка отстъпка върху цялата сума, но тя не можела да надвишава една гвинея на човек. След това споразумение двете жени се усмигнаха и си стиснаха ръце и мисис Нобъл ентусиазирано се втурна да подготви тържеството както трябва.

Елизабет сподели, че сама щяла да поеме разноските за тридесетте гости и остави предплата. Не желаше храната да бъде сервирана на маси, а сервитърите да се движат с табли между гостите и да им предлагат напитките, рулата в горещ сос, чиниите с пилешко и шунка, сватбената торта и кафето. Мисис Нобъл отначало не разбра и попита:

— Няма ли да е малко трудничко?

— Малко.

— Да не би да е втори брак? Разведена ли сте?

— Не, единственият разведен е баща ми. Вторият ми баща също е поканен... не е лесно да съчетаеш всичко... или поне всички си мислят така.

— Всички мислят така, скъпа, но едва ли някой би го признал. И точно затова вие сте необикновен човек — каза майчински мисис Нобъл. — Ще направим страхотно тържество, скъпа.

— Очаквам с нетърпение да видя Ешлинг. Запознах се с всички останали... Хари, Стефан, Джони, Ана. Всъщност името Ешлинг е много странно.

— То означава сън или спящата фея. Вече съм забравила. Просто си мисля за нея с това име. Не знам друг човек да се казва така. Надявам се да ти хареса, но не се притеснявай, ако не стане така.

— Какво искаш да кажеш, за бога? Разбира се, че ще ми хареса. Сигурен съм.

— Не исках да прозвучи иронично. Имах предвид, че преди да се омъжи, тя ми каза, че се надявала да харесам Тони и той също да ме хареса. А ако трябва да съм искрена, ние съвсем не си допаднахме.

— Е, това не е станало по твоя вина. Тони е пияница, нали?

— Да. Но мога ли да те помоля да не го казваш, независимо от това колко близки ще станем всички и колко свободно ще се държим...

— Скъпото ми момиче! Разбира се, че няма...

— Знам, знам. Казвам го просто, защото съм споделяла с Ешлинг някои неща, които тя никога не ще издаде пред друг човек. Бих искала и тя да е сигурна, че съм се отнесла с уважение към нейните тайни.

— А това, че ми разказа, няма значение.

— Не. За мен то има значение. Казвам ти всичко, любими, но ако Ешлинг узнае, че съм казала и дума по този въпрос, това много ще я засегне. Всъщност той вече е излекуван. Тя ми писа, че не докосвал алкохол. Ще трябва да подсетим мисис Нобъл да предвиди някакви безалкохолни напитки.

— Ирландец, който не пие! Това трябва да се отбележи някъде.

— Хенри, точно от такъв вид забележки се боях!

— О, няма да се правя на идиот, скъпа. Повярвай ми. Казах ти, че с нетърпение очаквам да ги видя.

— Ешлинг се познава с татко, със Стефан и Ана... и с Джони, разбира се... от последното й гостуване.

— О, нима от толкова дълго сте познати с Джони?

— Да, при последното гостуване на Ешлинг вече се познавахме.

— Как мислиш да се облечеш на сватбата? — попита Морийн.

— Знаеш ли, не се бях замисляла за това — отвърна Ешлинг. — Много се радвам, че ми напомни. Може да спрем в Дъблин и да си купя нещо. Но ще е по-добре да помисля как Тони би изглеждал по-представително.

— Нима Тони не е представителен? — Морийн май ѝ завиждаше, че може да си позволи покупката на необходимите им дрехи.

— Не е. Докато пиеше, изглеждаше като свиня. Знаеш, че често се прибираше със съсипани костюми.

— Ешлинг, не говори така за съпруга си.

— Морийн, след седем вечерта Тони беше пиян-залян. Защо, след като всички го знаем, да се преструваме, че не се е случвало?

— О, не знам. Звучи много грубо като го казваш.

— Много по-неприятно е да се примириш с факта, че е съвсем нормално да се прибира пиян-залян у дома. Сега вече, слава богу, той е добре. Моля се на Бога да бъде все така. Много лицемерно ще бъде от моя страна да се преструвам и да твърдя пред собствената ми сестра, че до преди половин година съпругът ми не е бил ужасен пияница.

Морийн се притесни. Не ѝ се нравеше да обсъждат поведението на Тони.

— Той е много добър с теб, Ешлинг. Не съсипвай всичко с високомерното си надменно поведение. Не мисли, че не знам за позволенията му да започнеш работа при мама и татко в магазина.

— Много съм доволна, че правя нещо. Изкарвам добри пари и ги спестявам в пощата. Елизабет ме посъветва да спестявам. Тя винаги е била много добра към нас. Онзи път, когато отидох в Лондон, за да я видя, тя ми каза, че ще бъда глупачка, ако не спестявам. Знаеш ли, че през цялото време, докато е живяла с нас, тя се е измъчвала, че мама и татко ѝ дават джобни пари? Те никога не са ѝ давали повод за това, но тя ми каза, че всяка седмица се е чувствала притеснена и унижена. А тогава е била десет-единадесетгодишно хлапе.

— Тя е много мила. Надявам се да е щастлива. Много бих искала да можех да отида на сватбата. Наистина...

— Знаеш, че мога да ти дам пари — каза развълнувано Ешлинг.
— Хайде! Та нали затова съм спестявала? Ще ти дам парите за път. Моля те да ги вземеш.

— Не мога. Причината не е в парите, а в отсъствието ми... ти не познаваш Брендан.

— Той държи на думата си. Можеш да заминеш.

— Да, но...

— Защо не му кажеш, че си спечелила парите от конни залагания? Тогава няма да се пита откъде ги имаш и няма да ти натяква, че си ги взела от сестра си. Ела да погледнем резултатите от конните надбягвания. Ще видим кой кон е победител и ще кажеш, че си заложила пет лири на него.

Морийн изпищя и се разсмя.

— Заложила съм пет лири на някакъв кон! О, Ешлинг, престани! Та нали ако му кажа това, той на секундата ще ме изхвърли!

Саймън каза, че те двамата май нарочно били планирали сватбата им да съвпадне с война — събитията в Близкия Изток изглеждали много опасни. Елизабет му каза да престане да всява паника, още повече че Хенри изглеждаше разтревожен от думите му.

— Да, но има логика, Хенри. Нима Насър не знае за маневрите, или мисли, че френските войски са струпани в Кипър, за да се пекат на слънце?

— Но там няма да избухва война. Искам да кажа, че те не биха... или ако го направят, ние не бихме... нали така?

— Ние имаме нужда от Суецкия канал. Всичко се свежда до това. Британците няма да се връщат към събитията от 1939-а и да карат хората си да прекосяват Европа. Сега те няма да стоят със скръстени ръце. Запомни думите ми — всички са готови за това...

— О, не мисля...

Хенри изглеждаше разтревожен и Елизабет реши, че е време да ги прекъсне.

— Аз също не мисля така, макар да чета вестниците усърдно, както Саймън. Никой от нас не е разговарял на четири очи с Антъни Идън, но съм сигурна, че няма да се случи нищо лошо. Хората не са готови за това. Само десет години изминаха от предишната война и

никой не желае това да се повтори. Престани да говориш глупости, Саймън. Не е необходимо да разпространяваш слухове за война, само защото искаш да си останеш щастлив ерген. Тук има един по-мъдър ерген, който е решил да се жени...

— Винаги ли си била така остроумна и хаплива? Дори и като малка ли? — подразни я Саймън.

— Не — каза Елизабет. — Всъщност бях много плаха.

— О, я стига! Никога не бихме повярвали! — каза Саймън.

— Не мога да си те представя плаха. Такава красива блондинка като теб? — каза Хенри.

— Наистина. Бях много плаха и срамежлива. Това продължи цяла вечност. Струва ми се, че в Килгарет боязливостта ми леко понамаля. Но това стана чак когато майка напусна дома ни и аз престанах да се чувствам... като... ами, като част от тапетите.

— Май всички трябва да се радваме за решението ѝ да напусне дома ви — каза Саймън.

Хенри се намръщи. Нещата можеха да отидат твърде далече. Но Елизабет сякаш не мислеше така.

— Да, странно. Според мен много хора бяха ощастливени от заминаването на майка. Дори татко. Ако тя останеше, това нямаше да ги направи по-щастливи, а само по-окаяни. Никога не ми е минавало през ума, че ще се чуя да говоря за това. Много плаках, когато тя ни напусна. Мислех си, че очите ми ще изтекат... цялото лице ме болеше от плач.

— О, Елизабет, бедничката ми Елизабет! — каза Хенри и посегна към ръката ѝ. — Колко ужасна постъпка към едно дете... горкичката Елизабет.

Саймън също изглеждаше разстроен.

Елизабет се учуди какво чак толкова е казала, та да ги натъжи. Нали всичко бе истина.

Етел Мъри изпрати сто лири на свещеника в Уотърфорд с пожелание да бъде продължено доброто му дело. Изказа му сърдечната си благодарност и спомена, че излекуването на сина ѝ било чудо. За нейно най-голямо удивление свещеникът върна стоте лири. „Много мило от Ваша страна, и аз самият разбирам, че сте имали добри

намерения — пишеше той, — но бих предпочел да използвате тези пари за някое благотворително начинание във Вашия град. Аз не съм излекувал сина Ви. Той е толкова излекуван, колкото съм и аз самият. Просто се съгласи да спре да пие. Ако може. Моля да разберете, че ако отново се пропиет, това няма да се дължи на факта, че е недостоеен или лош човек. Това ще се случи, защото е много трудно човек да устои на съблазънта на алкохола. Всеки ден аз се събуждам със страх да не би вечерта да бъда пиан.“

Самолюбието на мисис Мъри бе силно засегнато. Тя показа писмото на Ешлинг.

— Струва ми се, че щеше да постъпи по-добре, ако бе запазил всичко това за себе си и просто ти бе изпратил едно кратко благодарствено писмо. Той е прекалено честен.

— Но и прекалено песимистичен. Тони се чувства великолепно. Сега е напълно излекуван. Това е чудо. Не се боя да ти призная, Ешлинг, че по едно време бях започнала да си мисля, че той наистина може да стане зависим от бутилката.

— Ами то си беше така — отвърна Ешлинг, изненадана от думите на мисис Мъри, която, изглежда, си мислеше, че би могло да е другояче.

— О, не, скъпа! Не беше. Нима фактът, че от шест месеца не е близвал алкохол, не е достатъчно доказателство, че не би могъл да зависи от алкохола?!

Тя победоносно се усмихна.

Майка ѝ се зарадва, когато Тони спря да пие, но не се изненада.

— Винаги съм ти казвала, че преувеличаваш проблемите си, детето ми. Видя ли колко се промени, когато разбра, че го очаква една чудесна чиста къща и грижовна съпруга?

— Не мисля, че има нещо общо с чудесната и чиста къща, мамо. Но съм ти благодарна за помощта през онзи ден.

— Направих го заради себе си, а не заради теб. Да не мислиш, че съм искала Етел Мъри да тръгне из града и да почне да разправя, че съм отгледала една нескопосница?

— Сватбата въобще не го вълнува. През цялото време повтаря, че, ох, било глупаво човек да отива на сватба, на която няма да може да пие...

— А не можеш ли да заминеш сама?

— Бих могла и по много причини бих предпочела да е така, но ти знаеш какво каза свещеникът — не трябва да позволявам на Тони да излиза от релсите на нормалния живот. Тогава не би му помогнало нищо друго, освен превръщането му в отшелник.

— Ще видиш, че когато се озове там, ще му стане интересно — каза окуражително майка ѝ.

— Той не се интересува от нищо, мамо. Дори не е от хората, които обичат да четат. Няма да може да си стои спокойно в стаята и да чете нещо, както бихме направили ти и аз. Той и вестника си не изчита докрай, както прави татко. Просто ще седи и ще се взира пред себе си.

— Е, добре, но предполагам, че ти няма да стоиш безмълвно.

В гласа на Айлийн прозвуча леко безпокойство.

— О, аз непрекъснато говоря, макар че ми се струва малко тъпо. Той си мисли за Шей, за момчетата и за шегите им.

— С Божията помощ това ще се оправи, когато ви се родят деца. Да знаеш само как се променят мъжете! Да вземем за пример баща ти. Добре си спомням, че когато Шон се роди през 1923-та, той бе като обезумял. Непрекъснато го носеше на ръце и си играеше с него. Когато се появихте на бял свят ти и останалите, вече бе посвикнал, но пак изпадаше във възторг. Тони ще бъде същият.

— Мамо, опитах се да поговоря с теб за това, ала ти все променяше темата. Ние няма да имаме деца.

— Не можеш да твърдиш такова нещо. Мисис Мориарти бе омъжена десет години, преди да...

— Аз мога да бъда омъжена и сто и десет години, мамо...

— Ще ти кажа... ти не знаеш... да не вземеш да ме убеждаваш, че си Светата Дева? Бог се интересува за всеки един от нас... и Той решава кога точно да стане това. Нали виждаш, че Тони спря да пие? Може би Бог е очаквал нещата да се поизбистрят...

— Мамо, умолявам те да не ми казваш какво очаква или не очаква Бог, защото онова, което аз очаквам, е да имам нормален сексуален живот с Тони. Досега не сме имали такъв.

— Боже мой! Боже мой! А какво според теб е нормален сексуален живот? В днешно време прекалено много пишат за това във вестниците и списанията. Само карат хората да се чувстват неловко... Моят живот нормален ли е?... Нейният нормален ли е? Какво значи „нормален“, за бога?!

— Предполагам, че воденето на полов живот е нормално, мамо.

— Да. Та нали за това говорим?

— Не го правим. Не и в моя случай.

— Е, може би всичко онова, свързано с пиенето и последвалото го отказване от алкохола, да е оказало силно влияние, но...

— Не и досега, мамо. Нито веднъж. Нито един път, откакто сме женени.

— Ах, Ешлинг, да не би да искаш да ми кажеш, че...

— Да. Съвсем просто е.

— Но защо дори не... Какво?!

Ешлинг не отвърна нищо.

— Не знам какво да кажа. — Майка й спря за миг.

— Никой не знае.

— Да не би да си го обсъждала и с други хора?

— Не. Исках да кажа, че Тони не желае да говори за това, а пък аз не знам какво да правя. Веднъж, преди години, писах на Елизабет и ѝ разказах, но тя не взе отношение. Каза ми само, че най-вероятно всичко щяло да се оправи.

— Наистина ще стане така. — Айлийн се вкопчи в тези думи като удавник за сламка. — Тя е напълно права. Всичко ще се оправи. Ти си умно момиче и не си от онези, дето... ами, тръгват по лош път, нали знаеш?

— Да не би да искаше да кажеш, че не съм от онези, дето ще се предадат? — засмя се закачливо Ешлинг.

— Да, колкото и прозаично да звучи — отвърна Айлийн и двете прихнаха да се смеят.

В този момент в кухнята влезе баща ѝ.

— Виж ти, колко сте весели! Ще споделите ли с мен, та и аз да се посмея? Имам нужда от малко смях след разправията с дебелоглавия ти брат.

— Татко, ако ти кажа за какво се смеем, ще се строполиш мъртъв на пода. Така че няма да го направя — каза Ешлинг. — Знаете ли, време е да си вървя. Мамо, мога ли да взема онзи кейк за чая ни?

— Не може. Направи си сама.

— О, мамо!

— Вземи една четвърт. По-полека! Тази четвъртинка е доста голяма.

— О, нали знаете, че няма по-гладно същество на този свят от мъж, който е отказал алкохола!

— Върви си у дома, Ешлинг!

— Добре, мамо. Отивам си.

В самолета Ешлинг седеше по средата. Всяка въздушна яма, всяко накланяне на машината ѝ се отразяваха като електрически шок. От едната ѝ страна трепереше Донал, от другата се поклащаше Тони.

— Няма повод за безпокойство — каза стюардесата. — Просто лека буря. Капитанът каза, че след няколко минути всичко ще утихне.

— Да — каза Тони. — Но дали *ние* ще издържим още няколко минути?

Стюардесата се усмихна.

— Разбира се. Да ви донеса ли нещо за пиене?

— Не, благодаря — каза Ешлинг.

— Да. Бихте ли ми донесли едно голямо уиски? — каза Тони.

— Недей, Тони! Моля те... — започна Ешлинг, но стюардесата се бе отдалечила.

— Само за полета. Боже милостиви, що за надзирател си станала?! Искам да си успокоя нервите до кацането.

— Моля те, Тони, вземи нещо друго. Аспирин например. Имам и приспивателно на таблетки. Изпий една с чаша чай, моля те...

— О, стига, Еш! Престани, за бога...

Стюардесата се появи с поднос, върху който имаше миниатюрна бутилка и една водна чаша, и им се усмихна.

— Само един от вас ли ще пие? Останалите няма ли да си поръчат нещо?

— Моля ви да отнесете това! — каза Ешлинг. — Съпругът ми не е добре и не бива да пие.

Момичето изглеждаше озадачено. Погледът му се местеше от мъжа към жената и след това обратно — не знаеше какво да предприеме. Погледна Донал в очакване на някакво спасително разрешение. Донал се притесни. Знаеше, че напоследък Тони е спрял да пие, и бе чувал за предишните му пиянски истории, но Ешлинг прекаляваше: да се държи така на публично място. Да си позволи да каже, че Тони не трябва да пие.

— Ешлинг — стисна зъби той. — Престани да правиш сцени, за бога! Остави Тони да пийне. Една чашка няма да го убие.

Тони протегна ръка, взе питието и плати. Ешлинг мълчеше. Не каза нито дума и на двамата до края на полета.

Когато преминаха митническия контрол на летище „Хийтроу“, Донал тъжно каза:

— През цялото време ли ще се държиш така, Еш? Това ще съсипе пътуването ни.

— Точно така — каза Тони.

— За пръв път съм в чужбина, Ешлинг. Моля те, оправи си настроението! В противен случай всичко ще бъде ужасно.

Очите на Ешлинг се напълниха със сълзи.

— Аз съм една егоистична крава! Напълно сте прави. Тони, съжалявам, че ти направих сцена в самолета. Наистина съжалявам.

Тони бе изненадан.

— Да. Прави сте и двамата. Държах се ужасно. Когато каза, че ти се иска да пийнеш нещо по време на полета, аз продължих да упорствам и казах „не“. Много съжалявам. Да забравим за това.

— Да, добре — каза Тони.

Донал се отпусна.

— Позволете ми да кажа нещо за вашата семейна двойка. Когато си устройвате скандал, правите го много привлекателно.

Ешлинг целуна Тони по бузата.

— Обещахме си, че ще забравим. — Тя повдигна енергично куфарчето си. — А къде ли е автобусната спирка? Ще трябва да запознаем Донал О'Конър със забележителностите на Лондон.

Тони и Донал я последваха. Ешлинг вървеше с малкото куфарче в едната си ръка и обвития в целофан тоалет за сватбата — в другата. Тоалетът представляваше страхотна комбинация от рокля и наметало, направени от коприна с поразително красив лилав цвят, и всички в магазина на Графтън стрийт казаха, че бил сензационен. Моля те, Господи, нека няма друга жена, облечена в такъв тоалет! Господи, ако ти се грижиш за всеки един от нас, както си мисли мама, дали и сега внимателно ни следиш? Имам чувството, че се нуждаем от повече внимание.

Вестниците бяха пълни с новини за положението на Суецкия канал. Информациите бяха много повече, отколкото в ирландските вестници. Донал каза, че според него англичаните вземали всичко много на сериозно.

— Мислиш ли, че биха изпратили военни сили там? — попита той Тони.

— Кои? — каза Тони.

— Англичаните, британците?

— Къде? — каза Тони.

„О, боже — помисли си Ешлинг. — О, боже! Това поведение ми е познато. Държал се е така и преди.“

Хората с изумление наблюдаваха, как двете се затичаха една към друга, за да се прегърнат. Момичето с великолепната червена коса и зелена рокля скочи от мястото си, а бледото русокосо момиче с шотландска пола и черно сако изостави кавалера си и също хукна. Прегърнаха се, за миг се отдръпнаха една от друга и се огледаха с възторг, после пак се прегърнаха.

И чак тогава се сетиха да запознаят останалите.

— Ешлинг, това е годеникът ми, щастливецът Хенри Мейсън.

Хенри бе висок и светлокос. Носеше съвсем обикновен тъмносив костюм и красива тъмна вратовръзка. Очите му гледаха напрегнато, но лицето му бе готово да се усмихне.

— Хенри! — каза Ешлинг. — Толкова си красив! Направо си съвършен. Приятно ми е да се запознаем.

Върху лицето на Хенри грейна щастлива усмивка. Той сякаш въобще не забелязваше хората, които ги наблюдаваха и се смееха на цветистото ирландско приветствие на Ешлинг.

— Тони? — попита той, поглеждайки към мъжа зад Ешлинг.

— О, Тони трябваше да отиде до едно място. Това е брат ми Донал. Донал, побързай да поздравиш Хенри като благочестив християнин, преди да си се хвърлил към любимата Елизабет!

— Здравейте! Позволете ми да ви поднеса най-сърдечните си благопожелания — каза Донал и се ръкува с Хенри. След това, окуражен от Ешлинг, прегърна Елизабет и възкликна: — Така се радвам да те видя, така се радвам! Щом не можа да дочакаш да се

омъжиш за мен, много се радвам, че ще се омъжиш за Хенри. — Думите му прозвучаха много трогателно и двамата се прегърнаха за миг.

— Ще изчакаме ли Тони да се върне, или да си поръчаме нещо за пиене? — попита Хенри.

— О, нека си поръчаме — отвърна безгрижно Ешлинг. — Действията на Тони Мъри са трудно предсказуеми.

Хенри се заговори със сервитьора, а когато приключи с поръчката, Донал го запитва какво мисли за събитията в Близкия Изток.

— Според мен би трябвало да стоим настрана от всичко това... — започна той.

Елизабет и Ешлинг се гледаха щастливо. Сега можеха да си говорят колкото си искат.

— Кажи ми какво трябва да правя на езическата церемония утре. Трябва ли да се отричам от Бога, или нещо подобно?

— Ешлинг, къде е Тони?

— Отиде да търси тоалетна. Остави това. Забрави за него. Кажи какво ще трябва да правя? Ще отговарям ли на въпроси? Как ме виждаш като свидетел на атеистична сватба?!

— Ешлинг, престани да я наричаш „езическа“ и „атеистична“! Никой тук не претендира, че е кой знае какъв християнин... но, виж... относно Тони... мислиш ли, че той ще...?

— Ще ти разкажа за Тони, при условие че след това ще се върнем на темата. Настанихме се в хотела към пет часа следобед и той каза, че трябвало да излезе по работа. И на двама ни бе ясно, че няма *никаква* работа, така че му каза: „Би ли взел десет лири, за да можеш да се прибереш, в случай че решиш да похарчиш всичко?“.

— А той какво ти каза? — попита ужасено Елизабет.

— Каза ми, че съм била подла, ограничена и подозрителна и че никога не бих могла да дам шанс на някого, че винаги бих повярвала на най-лошото за него, а не на доброто. След това замислено ми подаде всичките си пари, с изключение на една банкнота от десет лири, както той каза, но аз видях, че банкнотите бяха две. После се поклони и каза: „Ще позволите ли да се оттегля, господарке?“ и излезе. Беше малко след пет, а сега е осем часът и от него няма ни вест, ни кост. И няма да има. В най-добрия случай ще се прибере пиян-залян, след като затворят кръчмите. В най-лошия — пиян-залян утре сутринта.

Гарантирам ти обаче, че ще го доставя във форма за сватбата ви. А сега не може ли да спрем да се занимаваме с него и да поговорим за утре? Кои са поканени?

Елизабет погледна Хенри, който обясняваше разпалено защо бил гласувал за лейбъристите и защо Гейтс кил бил прав, а Идън — не.

— Но ти си юрист! Мислех си, че си консерватор — каза Донал.

Елизабет им се усмихна. Можеха да останат още малко, но тя реши, че ще е по-разумно да се прибере и да поспи.

— Кажете на Тони, че съжалявам, задето не се видяхме, и че очакваме утре да се срещнем с него — каза учтиво Хенри.

— О, разбира се.

Елизабет и Хенри им махнаха за довиждане от фойето на хотела.

— Хайде да отидем в Сохо и ще ти покажа страхотни местенца — предложи Ешлинг.

— Не си ли уморена?

— И без това няма да мога да заспя.

— Ами ако Тони се върне?

— Да се връща.

Заскитаха по ярко осветените улици сред пъстрото човешко множество. Минаваха край млади мъже, застанали пред стъпала, които водеха към подземни заведения за стриптийз, покрай работещи до късно магазинчета, претъпкани с порнографски списания.

— Откъде знаеш за всичко това?

Очите на Донал щяха да изскочат от изумление.

— Преди много, много години — бях дори по-малка от теб — идвах тук с Елизабет и тогавашното ѝ гадже Джони. Той ни разказваше за тези неща, а ние не можехме да повярваме. Но се убедихме, че всичко е истина.

— Какво стана с Джони?

— Все още е неин приятел. Ще го видиш утре.

Тони се прибра в един след полунощ. Портиерът му помогна да се добере до стаята си.

— Дължите една лира за таксито — каза той колебливо.

— Много ви благодаря! — отвърна с леден глас Ешлинг. — Бихте ли ми дали двадесет и пет шилинга? И десет шилинга за вас, за да се почерпите утре. Благодаря ви, че помогнахте на съпруга ми да се прибере!

— Благодаря, госпожо. — Портиерът се зарадва, че не му се налага да става свидетел на неприятни сцени. — Мога да ви помогна да го сложим в леглото, ако желаете.

Ешлинг охотно прие това и свали едната обувка на Тони, докато портиерът свалеше другата.

— Да опитаме ли да го съблечем? — попита колебливо той.

— Не. Много любезно от ваша страна, но официалният ми костюм за утре го очаква на закачалката в гардероба.

— Вие сте чудесна млада дама! — каза портиерът.

Ешлинг стана рано. Отиде до аптеката и купи освежител за уста, бутилка лосион за очи, няколко пакетчета билки и памук. Поръча да донесат в стаята кана силно кафе и звънна от фойето на Елизабет, за да ѝ пожелае щастие. После се запъти към стаята и се озова там едновременно с кафето. Взе го от ръцете на сервитьора, преди той да успее да зърне как съпругът ѝ хърка, облечен в костюм, риза и вратовръзка. След това пусна във ваната хладка вода, уморено разбута мъжа си и каза дрезгаво:

— Ставай!

— Какво? Какво?

— Ставай! След сватбата можеш да се оливаш, колкото си щещ. Не ми пука, по дяволите! На сватбата обаче трябва да изглеждаш изрядно. Ставай!

Тони се помъчи да стане. Главата го цепеше и гърлото му бе пресъхнало.

— Как... какво стана?

— В пет часа ти излезе по някаква работа и тя е продължила малко по-дълго, отколкото си предполагал. Изглежда, че това ти е струвало двадесет лири, плюс една лира за такси от Килбърн, където по всяка вероятност те е отвел бизнесът ти.

Тя понечи да смъкне обувките му в чорапи крака на пода.

— Еш, би ли престанала? Остави ме да се освестя.

— Няма. Ставай веднага и се отправяй към банята. След това започни да събличаш дрехите си една по една и да ми ги подаваш.

Тони изпълни нареждането ѝ като голяма тромава кукла. Когато се съблече, тя му предложи първата чаша кафе и го накара да я изпие, въпреки че той се давеше и твърдеше, че не можел. После седна на стола в банята, докато той правеше неуспешни опити да се изкъпе, а накрая сложи една хавлиена кърпа под главата му и му каза да легне по гръб.

— Какво си решила да правиш? — попита ужасено той.

— Имам намерение да оправя очите ти — отвърна тя.

Тони легна и почти се унесе, а Ешлинг започна да масажира очите му с натопен в студена вода тампон от памук. След половин час подутините и петната под очите почти изчезнаха.

— Еш, чувствам се ужасно! — изпъшка Тони. — Още от утре... още щом се приберем у дома... заклевам ти се, че... само ми позволи да пийна няколко бири.

— Не няколко, а колкото си пожелаеш. Но след сватбата.

Тя започна да му подава дрехите една по една, помогна му да се облече и изчетка гърба му с хотелската четка.

— Ти наистина си привлекателен млад мъж. Затова ми е жал за теб.

— Еш, престани да ми се подиграваш и се обличай...

— Не се подигравам. Казвам истината. Ти си красив и сега, след като отслабна, изглеждаш много добре. Много добре, наистина. Нима не можеш да приемеш комплимента ми?

— Чувствам се ужасно. Не съм в настроение за театралничене.

— Не е ли странно, че и аз изпитвам същото? О, ти все още продължаваш да воняш на алкохол... не разбирам защо... Нали се изкъпа. Изплакни си устата с това!

— За бога...

— Хайде!

Тя влезе в банята, за да се измие, и го чу как ожесточено се опитва да отвори вратата на стаята.

— По дяволите! Какво ѝ става на тази врата?

— Нищо, скъпи. Заклучих я — каза тя от банята, докато пудреше лицето си с някаква скъпа пудра. Беше я купила от аптеката

заедно с медикаментите, за да направи обиколката си по-малко угнетяваща.

В таксито на път за сватбената церемония Донал откри, че двамата изглеждат удивително бодри и отпочинали. Навярно Ешлинг бе успяла да попречи на Тони да изчезне през нощта. Наистина бе много странна понякога. Ето и сега чистосърдечно се разсмя.

— И така, сключваме сделка: по време на сватбеното угощение можеш да изпиеш три питиета по твой избор, а след като се сбогуваме с тях — ставаш господар на действията си... изчезни на километри от ресторанта и остана там, колкото поискаш.

— Защо ме гониш? Не е ли нахално?

— Не, това е сделка. Ти можеш да отидеш и да пиеш в някоя кочина, както направи нощес; могат да ти текат лигите и да се напикаваш в панталоните, както, доколкото забелязах, си направил тази нощ, но не и пред приятелите на Елизабет!

— Господи, какъв началник си станала!

— Добре, значи се разбрахме. Донал, сега минаваме покрай Уестминстър... когато се поосвободим утре, или в понеделник, ще дойдем тук, за да го разгледаме. Виждаш ли Биг Бен? Ще стигнем навреме. Часът е точно единадесет без петнадесет. Чудесно сме преценили времето си.

Пристигнаха в Какстън Хол, където бе пълно с хора, дошли, за да наблюдават сватбените церемонии. Щом слязоха от таксито, тълпата се оживи — Ешлинг бе много впечатляваща с огненочервената си коса, лилавия си тоалет и шапчицата в лилаво и бяло.

— Да не би да се жени някоя филмова звезда? — попита една жена и дръпна ръкава на Ешлинг.

— О, не. Сватбата е на един адвокат и една преподавателка по история на изкуството. — Жената изглеждаше малко разочарована. — Но ако останете, ще можете да се полюбувате на великолепието на изисканите гости — добави Ешлинг.

— О, разбира се, че ще остана — отвърна развълнувано непознатата.

Баща ѝ изглеждаше много представителен. На ревера си носеше цветето, което Хенри му бе донесъл миналата вечер.

— Сигурни ли сте, че няма да се налага да държа речи? — попита той.

— Да, татко. Повторих ти го вече стотици пъти. Саймън ще произнесе една кратка реч, и това е. Хенри би могъл да каже няколко думи, за да ти благодари, че си дал ръката ми и си се погрижил за угощението.

— Ама това не е редно. Искам да кажа, нали ти плати разходите по угощението...

— Да, татко, но това няма значение. Нали ти си ме създал, издържал си ме, изучил си ме и си се грижил за мен, така че всичките ми спестени пари се дължат на помощта ти. Значи все едно че ти си платил. Нали така?

— Май имаш право — отвърна нерешително баща ѝ.

— Разбира се. — Тя оправи вратовръзката му. — Как изглеждам, татко? Добре ли изглеждам?

Той се отдръпна от нея и я огледа одобрително от горе до долу.

— О, да, скъпа. Изглеждаш... — Той спря за миг. Щеше ли да ѝ каже, че е прелестна, великолепна, или съвършена? Какви ли думи бе казвал на майка ѝ, когато се е обличала официално? — Изглеждаш много... представително. — И той тихо се изсмя, за да покаже, че се е пошегувал.

Тя огледа хола на Кларънс Гардънс и в малкото огледало отсреща зърна собственото си отражение в кремава вълнена рокля и сако със закачена на ревера голяма орхидея. Издърпа напред периферията на шапката си и я прикрепил с четири фиби към косата си, така че вятърът да не я наклони; приглади с ръка буклите си и ги напръска с малко лак, за да запази формата им, докато колата я откара до Какстън Хол. Хенри щеше да я очаква там със Саймън. Бяха решили да отидат отделно, за да придадат по-голяма празничност на церемонията. Тя пожела да пътува дотам с баща си, за да му покаже колко много държи на него. Вестта за пристигането на Хари за сватбата го бе направила мълчалив и замислен и пътуването до Какстън Хол щеше да бъде жест на внимание към него. Елизабет направи последна проверка на външния си вид и хвърли прощален поглед на къщата. През изминалите двадесет години тя бе вложила много малко от себе си в този дом. Винаги бе живяла с мисълта, че това е бащината ѝ къща. Надяваше се, че в апартамента на Батърси всичко ще е различно. Тя и Хенри вече

бяха намерили мебели, килими и разни дреболии. Всичките ѝ дрехи бяха вече там, подредени в старинния гардероб, който бяха купили. Хенри също бе пренесъл вещите си там, но едва днес щеше да напусне официално бившата си квартира.

Суеверно бяха решили да не нощуват там преди сватбата си. Бяха единодушни, че това щяло да направи първата им вечер по-значителна и се смееха над себе си и собствената си наивност.

След по-малко от час тя щеше да бъде мисис Хенри Мейсън. Дали всяка жена, на която ѝ предстоеше да се омъжва, изпитваше същото илюзорно чувство в последните мигове? Елизабет си представи развълнуваното и нетърпеливо лице на Хенри и се усмихна щастливо. След дългите мигове на самота в тази къща, след всичките преживени тревоги и съмнения тя най-после бе възнаградена. Щеше да се омъжи за човек, който бе олицетворение на самата доброта. Този израз принадлежеше на леля ѝ Айлийн — тяго използваше за хора, които бяха много любезни и мили. Колко жалко, че не бе успяла да дойде и че Елизабет бе забравила да попита какво всъщност се е случило с нея! Но имаха да говорят за толкова много други неща. Ешлинг понасяше така твърдо всичко. Повечето жени биха изпаднали в несвяст, ако мъжете им изчезнеха, за да се позабавляват в някой непознат град, но Ешлинг приемаше всичко, без да се задълбочава.

— Боже мой, струва ми се, че ще... таксито ни чака навън от пет минути!

Баща ѝ ненавиждаше празните разточителства, макар че Хенри щеше да плати за таксито.

— Правилно. Хайде! Да вървим да се женим и да ти се махаме от главата.

— Ти никога не си ни създавала грижи. Майка ти и аз не сме имали проблеми с теб. Никога! — каза ѝ той през рамо, докато заключваше вратата. Това може би щеше да бъде единственият комплимент, който някога щеше да чуе от него. Не можа да му отговори, защото се боеше да не се разплаче, а и без това бяха привлекли вниманието на живеещото отсреща изключително благопристойно и превзето семейство Кентън, които им махаха с ръце.

Те и другите им съседни бяха излезли, за да видят заминаването ѝ. Елизабет им махна с ръка, приятно изненадана, а баща ѝ се усмихна и се качи в таксито. Отправиха се към залата за бракосъчетания.

Беше много по-прекрасно и много по-истинско, отколкото бе очаквала Ешлинг. Монахините им бяха казвали, че гражданският брак бил чиста формалност, само един подпис върху бюрото на някой чиновник или адвокат, и това, било защото англичаните не одобрявали религията като цяло, дори и своята собствена. Но церемонията бе много вълнуваща, а служителят се държеше почти като свещеник — попита ги дали ще се вземат за мъж и жена и ги венча, обявявайки ги за законни съпруг и съпруга. Ешлинг бе живяла с убеждението, че той просто ще им каже да се приближат и да се подпишат.

Саймън, красивият кум, бе направо очарователен. Говореше цветисто и правеше изискани комплименти. Каза ѝ, че нейната прелест била неопишуема, макар че, ако трябвало да бъде пряк, били правени опити да се опише. Ешлинг се развълнува и каза весело:

— Вие сте милият елегантен колега, нали? Запознайте се със съпруга ми, Тони Мъри.

— Бих искал да ви познавам много преди срещата ви с Тони Мъри — каза галантно Саймън, поклони се и стисна ръката на Тони, който изглеждаше много блед и по това време на деня все още не бе в състояние да отвърне по същия изискан начин.

Церемонията премина неусетно и докато излизаха и Хари, Стефан и Джони ги ръсеха с конфети, видяха следващата новобрачна двойка да чака своя ред.

Хенри се усмихваше така широко, че лицето му сякаш щеше да се сцепи. Донал бе зает с правенето на снимките. Елизабет изглеждаше така прелестно, че Ешлинг се изуми. Винаги бе мислила Елизабет за нежна и бледа блондинка с пастелна красота, но днес тя изглеждаше съвсем различно. Макар тоалетът ѝ да бе светъл, изглеждаше великолепно. Лицето ѝ беше предизвикателно. Червилото ѝ бе ярко; орхидеята — тъмнолилава. Косата ѝ, макар и навита на букли, изглеждаше бухнала, а очите ѝ блестяха. Слава богу, че всичко мина добре, слава богу, след всичките ужасни неща, които бе преживяла, мислеше си Ешлинг. Кой би могъл да очаква, че денят ще премине така, че вторият ѝ баща ще се радва също толкова за нея, колкото и собственият ѝ баща, и че Джони Стоун ще е във възторг от нея? Ако

изобщо имаше човек на този свят, който да е заслужил прекрасния си сватбен ден, то това бе Елизабет.

Мисис Нобъл ги очакваше, облечена в блуза с висока яка и с брошка. Държеше се като неофициална домакиня на тържеството. След миг реши, че Хари и Джони ще са най-добрите ѝ съюзници, и когато трябваше да се направи нещо, тя започна да се обръща само към тях.

— Мистър Елтън, мога ли да ви помоля да поканите онази групичка до вратата по към средата на помещението? Изглеждат ми малко изолирани...

И Хари се спускаше като териер.

— Здравейте! Позволете да ви се представя! Аз съм Хари Елтън, близък на младоженката...

Джийн и Дерек се притесняваха в присъствието на толкова много непознати хора и затова бяха във възторг от Хари. Той ги представи на Стефан и Ана и се раздели с тях чак когато се увлякоха в разговор за старинните, изпъстрени с картини сгъваеми паравани.

Мисис Нобъл следеше неуморно за всичко.

— Мистър Стоун, мога ли да ви помоля да отпратите сервитьорката с виното към онзи толкова тъжен мъж?

— Това е бащата на младоженката. Няма да можете да го развеселите — отвърна Джони.

— О, боже! Разбирам. — Мисис Нобъл почувства, че за малко щеше да обърка нещата.

— Той е вдовец, мисис Нобъл. Е, ако бяхте свободна, бих казал, че щяхте да се справите с развеселяването му! — намигна ѝ Джони. Мисис Нобъл бе поласкана.

— Ужасен сте, мистър Стоун! — каза тя и оправи с ръка прическата си.

Джони я слушаше разсеяно. Бащата на Елизабет изглеждаше като пребит. Той отиде при него, допълни чашата му и каза:

— Елизабет изглежда великолепно.

— Да, да.

— Успели сте да организирате наистина щедро и много приятно угощение, мистър Уайт.

— О, да, косвено. Само косвено.

Джони отчаяно се огледа за някого, който да му помогне. Най-близо бе Тони Мъри. Джони напълни чашата му. Мъжът на Ешлинг наистина изглеждаше доста представително.

— Познавате ли се със съпруга на Ешлинг О'Конър, мистър Уайт?

Познавах се и очевидно не бяха намерили много общи теми за разговор. Джони не се предаде и напълни отново чашата на Тони Мъри. С облекчение забеляза, че мисис Нобъл вече бе готова с храната в дъното на салона и поведе двамата си събеседници натам. Тони Мъри каза, че трябвало да отиде за малко до долния етаж, за да телефонира. „Симпатичен е, но е малко нервен“ — помисли си Джони.

Ешлинг си записа адреса на Хари и обеща да го посети в Престън. С изумление откри, че се смее чистосърдечно в компанията на този ужасен мистър Елтън, който бе дошъл да отведе майката на Елизабет и след малко дори събра смелост да му го каже.

— Знам. — Хари тържествено замълча за миг. — Мисля, че понякога и Елизабет има същото усещане. Ние с нея сме много добри приятели, но ми се струва, че вече няма да е така, и всичко това ме обърква.

— Тя винаги е говорила с любов за вас — каза Ешлинг.

— Нима? Добре е, че го узнах. Тя е чудесна девойка и аз я чувствам като своя собствена дъщеря. Знаеш ли, тя винаги е искала да бъде до теб. Казва, че това било най-хубавото време от живота ѝ.

— Държахме се добре една към друга. — Ешлинг се огледа за Тони. Не можа да го зърне, но той сигурно бе сред групата, която се бе насочила към храната. — Елизабет е много щастлива днес. Тя е във възторг от Хенри и въобще от всичко...

— Да — кимна Хари, но предишният му ентузиазъм сякаш се бе поизпарил. — Да. Надявам се да е направила правилен избор. Тя твърди, че е така, макар че аз винаги съм си мислил, че ще се омъжи за Джони Стоун.

— Е, те двамата имаха достатъчно много време, за да решат това, но връзката им не приключи с решение за женитба, нали?

Хари се разсмя. „Ешлинг е страхотно момиче — помисли си той. — Да ти е драго да я гледаш!“

— Да, но Елизабет е дъщеря на майка си. У нея винаги ще има нещо от Вайълет. Надявам се този мъж да е достатъчно добър за нея.

— Е, ако пък не е, да се надяваме, че историята няма да се повтори и няма да станем свидетели как един друг мистър Елтън пристига, за да я отведе нанякъде!

Насочиха се към масата и Ешлинг видя, че Донал оживено разговаря с някаква привлекателна блондинка. Освен това с облекчение забеляза, че Тони е тук — бе се насочил към вратата. Сигурно към тоалетната. Сега видът му бе малко по-добър. Лицето му не изглеждаше така бледо и болнаво.

Мисис Нобъл умееше да говори шепнешком, без дори да движи устните си.

— Мистър Елтън, не мислите ли, че ще трябва да кажем на сервитьорките да не предлагат повече вино на онзи добре сложен господин близо до вратата? Струва ми се, че е ирландец.

— Благодаря за напомнянето — каза Хари. — Ще се погрижа да не минават повече край него.

Малко по-късно:

— Мистър Стоун, мога ли да насоча вниманието ви към онзи тъмнокос ирландец преди започването на речите? Ето го там!

— О, ясно — усмихна се Джони.

— Не желая да казвам нищо на мисис Уайт, или всъщност — мисис Мейсън, както трябва да я наричаме вече, но той като че ли е сложил половин бутилка алкохол в джоба си. Това може да не е толкова важно, но имам чувството, че трябва да ви уведомя.

Джони постоя известно време зад Тони Мъри. На два пъти, откакто Хари бе отпратил сервитьорката, Тони напълни чашата си от една бутилка водка, която измъкваше от джоба си. Направи го много сръчно и само с една ръка: оставяше чашата на масата, вадеше бутилката, отвърташе капачката, наливаше — и само след миг бутилката изчезваше. И през цялото време Тони гледаше невинно и всмукваше от цигарата, която държеше с другата си ръка. Никой не обръщаше внимание на гимнастиките му.

Саймън бе учтив, словоохотлив, красноречив и изискан. Точно тези думи би употребила Ешлинг, за да го опише. Нищо от онова, което каза за Хенри и Елизабет, не бе истина. Сипеше само дребни

остроумия, но на хората това им харесваше, а и той наистина го правеше много добре.

— Ще произнесеш ли някаква реч? — обърна се Ешлинг към бащата на Елизабет.

— О, не за бога! Не. Тя обеща. Каза ми, че няма да се налага да го правя — отвърна разтревожено той.

— Хайде, остави това. Тя ще се зарадва, ако кажеш няколко думи... просто една или две думи. Не е кой знае какво.

— Ами аз... — Той изглеждаше възбуден.

— Кажи им, че е била страхотна дъщеря, че ще бъде добра съпруга, че се радваш, че на всички присъстващи им е приятно тук и че това е едно щастливо събитие.

— И само това ли да кажа?

— Разбира се, само това. Хайде. Шашни ги! Разбий ги!

Баща ѝ се прокашля и Елизабет го погледна изненадано. Всичко досега вървеше така добре. Нима баща ѝ се канеше да направи нещо нелепо, например да каже, че е време да си тръгват? Бяха останали още пет бутилки шампанско.

— Бих искал да ви кажа, че не съм добър оратор, но не мога да оставя този момент да отmine, без да изразя благодарността си към всички вас, че дойдохте, надеждата си, че угощението ви е харесало... и най-вече да ви кажа, че съм много щастлив, че дъщеря ми Елизабет се омъжи за такъв прекрасен човек като Хенри Мейсън. Сигурен съм, че той ще я направи много щастлива и мога да му кажа, че ако тя съумее да бъде толкова добра съпруга, колкото бе добра като дъщеря, той ще е щастливец. Благодаря ви много.

Думите му прозвучаха така простиичко след сложните цветисти изрази на Саймън, че трогнаха всички. Гостите отново вдигнаха чаши за младоженката и Елизабет трябваше много силно да концентрира вниманието си върху покривката на масата, за да попречи на сълзите, които бяха изпълнили очите ѝ, неудържимо да бликнат. Странно как бедничкият ѝ баща се бе решил на това. Сигурно си го бе повтарял през цялото време. Кой би помислил, че баща ѝ може така правилно да мисли и да се изразява?

Хари попита мисис Нобъл дали могат да използват пианото. Тя бе във възторг и още преди Елизабет да осъзнае защо Хари сяда на столчето зад пианото, той вече бе започнал да свири „Защото те бяха

весели добри момчета“ и всички, с изключение на баща ѝ, започнаха да му пригласят. Хари бе в стихията си. Накара ги да изпеят „Мор Бат“ и ги просълзи с „Моят старец ми каза да следвам фургона“.

Специално за гостите от Ирландия изсвири „Има много път до Типърери“, а след това подхвана „Събери всички грижи в старата раница“.

— Изсвири още една ирландска песен! — обади се Стефан. — Ирландците имат най-хубавите песни.

— Аз ще изпея една! — викна Тони.

— О, Господи! — Ешлинг се огледа, за да потърси помощ и видя Джони. — Той не трябва да пее! Спри го! — помоли отчаяно тя.

Тони попита:

— Знаеш ли „Кевин Бари“?

— Не — отвърна добродушно Хари. — Но ти започни да пееш, а аз ще я налучкам.

*— В маунтджойската тъмница,
в понеделник сутринта
бе обесен Кевин Бари,
млад борец за свобода.*

— Направи нещо, Джони! — примоли се Ешлинг.

— Хей, какво ще кажете за някоя песен, която да знаем всички?
— провикна се Джони.

— Не. Оставете ме да довърша! — каза Тони.

— Нека си допее песента — каза Саймън. — Не бива да прекъсваме човека по средата.

*— И британските палачи
го измъчваха до смърт,
казаха да се разкае,
ала Кевин беше твърд.*

Тони погледна възбудено към хората около себе си.

— Как беше след това? Хайде! Все някой трябва да знае.
Всички изглеждаха равнодушни и безучастни.

*— Де са твоите другари,
де са твоите другари,
ти кажи ни имената им поне
иначе ще те убием...
Бари гордо рече „Не!“*

— Еш, ти знаеш думите и мелодията. Хайде, пей с мен.

От другия край на салона Ешлинг съвсем отчетливо отвърна:

— Не мога да си ги спомня. Струва ми се, че прескочи един куплет, но, честно казано, тази песен не е много подходяща за сватба: палачи, тъмници, мъчения. Не можа ли да изпееш нещо по-весело, та и ние да попеем с теб?

— Много е важно да я допеем докрай — отвърна упорито Тони.

— А, сетих се и последния куплет.

*— Майката сина целува
и сърцето ѝ кърви.
— Кевин Бари, сбогом сине,
на бесилото върви!*

Хари завърши с гръмко кресчендо, за да покаже, че това е краят на песента. Джони заръкопляска, последваха го още неколцина и накрая се присъединиха и всички останали гости.

Съвсем очевидно бе, че Тони не е приключил с пеенето, но Хари се провикна:

— Така. Чухме ирландците... а има ли някой от Уелс?... По-смело! Нима не е дошъл никой от Уелския хор?... Или от Шотландия?...

И с най-ниските акорди поде „Аз принадлежа на Глазгоу“, а мисис Нобъл се разпореди да доразлеят шампанското.

— Изведи го навън — каза Ешлинг на Донал. — Джони Стоун ще ти помогне.

— Ешлинг, не знам...

— Просто го изведи от залата. Ако искаш да ми помогнеш, веднага го отведи оттук.

Видя, че Донал разговаря с Джони и как той веднага се отправи към Тони, който се насочваше към пианото. Джони му направи знак да излязат да пийнат по нещо, а Тони махна с ръка към бутилките шампанско върху таблите на сервитьорките. Джони поклати глава и му посочи вратата към стълбите. Мисис Нобъл също се присъедини към тях. Думите им, изглежда, дадоха резултат, защото Тони тръгна след тях, кротък като агънце.

Хари пое ролята на конферансие и обяви, че доколкото бил уведомен скромният пианист, булката и младоженецът много скоро щели да напуснат тържеството. Ето защо предлагал на всички да се включат в изпълнението на „Моят скъп стар холандец“. След това сложи ръка върху рамото на Елизабет и силно я притисна към себе си. Тя му отвърна с усмивка. Стефан потупа ръката на Ана — Хари имаше навика да шари с очи наоколо и да се мръщи на онези, които не пеят.

Донал улови Ешлинг под ръка и щом Хари поде началото на песента, всички запяха:

*С теб сме заедно четиридесет години,
а сякаш е изминал само ден...*

Ешлинг погледна към вратата. Мисис Нобъл и Джони стояха изправени там и също пееха. От Тони нямаше и следа. Всички извикаха „Довиждане!“ Елизабет прегърна Ешлинг.

— Бог да те благослови, че дойде. Без теб сватбата ми нямаше да е истинска.

— Помня, че ти казах същото в Килгарет — каза Ешлинг. — О, Елизабет, съжалявам! Толкова съжалявам!

— За какво?

Изражението на Елизабет ясно показваше, че не разбира за какво ѝ се извинява Ешлинг.

— Заради Тони. Така съжалявам! Не разбирам как е могъл да се напие. Следях го зорко като ястреб. Съжалявам, че стана така и че изложи себе си и нас...

— Довиждане, Ешлинг — прекъсна я Хенри. — Довиждане и много ти благодаря, че ни стана свидетел. Много мило от твоя страна, че си изминала целия този път заради нас.

— Благодаря, Хенри. — Ешлинг докосна малката брошка с перла, която Хенри ѝ бе подарил. — Чудесна е! Никога няма да забравя този ден.

— О, и кажи довиждане на Тони вместо мен. Не мога да го открия — каза Хенри.

— Всички все искат да се сбогуват с Тони. Май и аз ще трябва да се сбогувам с него...

Гостите се събраха във весела компания и се отправиха надолу по стълбите, а след това се скупчиха около колата. Елизабет целуна баща си по бузата. С Хари се бяха сбогували на стълбите. После си взе довиждане с всички, а когато дойде ред на Джони, той я целуна много нежно и каза:

— Ти си най-прекрасната дама, която съм срещал. Винаги съм го казвал и винаги съм мислил така. Бъди много, много щастлива!

Мисис Нобъл забеляза, че Тони излиза от отсрещния бар, където го бе изпратила. Беше с двама мъже и ги беше прегърнал през раменете. Тя им препречи пътя и се престори на много изненадана.

— Здравейте, мистър Мъри. Странно, че ви виждам тук — започна тя, напрегвайки слуха си да чуе потеглянето на таксито.

— Откъде знаете името ми? — изръмжа подозрително Тони. Усещаше, че му пречат да направи нещо, което е искал да направи, но не можеше да си спомни какво е.

Двамата, които се бяха помъкнали с него, казаха:

— Давай да се връщаме в кръчмата, приятелче! След малко ще затварят.

— Да, след малко всички ще дойдем — каза мисис Нобъл.

— Чудесно — каза Тони и пак влезе в бара точно когато гостите изпратиха таксито с весели възгласи. Тълпата започна да се разпръсква.

Мисис Нобъл издърпа Ешлинг встрани.

— Трябва да ви спомена, че той е в онова заведение от отсреща, мадам. В случай че проявявате интерес към това.

— Много сте добросърдечна — каза Ешлинг. — Но аз не желая да знам нищо. Сега имам намерение да откъсна брат ми от фотографските му занимания. Все пак ви благодаря, че ми казахте и че сте го отпратили там.

— Съвсем не бе трудно — съпругът ви е в много добро настроение.

— Много — каза Ешлинг. — Чуйте, какво бихте направили, ако той се опита да се върне тук след затваряне на заведението ви?

— Ще му кажа, че клиентите са си отишли... ще го отпратя към... къде бихте желали да го изпратя?...

— Щях да кажа в река Темза, но това би прозвучало малко пресилено. Всъщност няма никакво значение къде. Той знае името на хотела, където сме отседнали, така че пътешествието му ще приключи там.

— Бедничката Ешлинг! Това навярно ужасно те измъчва, а с Елизабет не се бяхте виждали от сватбата ти — каза Донал.

— Прав си.

— Сигурно това те натъжава... нали разбираш, твоята сватба бе великолепна, а сега преживяваш такъв ужас...

— Виж, Донал, и на моята сватба имаше ужасни неща, но това е дълга история и нека не ти я разказвам сега. — Тя му се усмихна и той — блед и разтревожен — също направи опит да ѝ отвърне с някакво подобие на усмивка. После тръгнаха да си купят вечерен вестник и да решат на какъв филм да отидат.

[1] Гъста супа със зеленчуци и фиде (ит.). — Б.пр. ↑

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Донал разказваше на всички, че в същия ден, когато долетели от Лондон, англичаните наредили оръдията им да открият огън към Суец.

— Това не е истинска война. Престани да се вживяваш, сякаш си бил на огневата линия — каза Еймон. — Извинявай, мамо! — добави бързо той, щом видя лицето на Айлийн.

— Чудя се, дали когато умра и няма да ме има вече, някой от вас ще си спомня, че сте имали по-голям брат? — каза Айлийн.

— О, мамо, разбира се, че го помним.

— Хайде, разказвай за сватбата — подкани го Найем.

Тя си бе дошла у дома за уикенда. Чувстваше се пренебрегната, загдето Елизабет не я покани, но откакто бе в Англия Елизабет бе станала ужасно превзета и ограничена — като всички англичанки. Странно как бе решила, че това би попречило на следването ѝ!

— Разказах ви всичко. Беше като църковна служба, само че нямаше олтар, музика и свещеник. И всичко бе на английски език, както правят протестантите.

— Не. Разкажи нещо за след това.

Айлийн въздъхна.

— Донал, покажи ѝ снимките. Направил е чудесни снимки. Проявиха му ги за сметка на дрогерията. Ще изпрати от тях и на Елизабет, както направи и тя след сватбата на Ешлинг.

— Баща ѝ нали бил много дребен? — отбеляза Найем.

— Това не е баща ѝ. Това е Хари.

— Съпругът ли? — изпищя недоверчиво Найем.

— Не. Вторият ѝ баща.

— Господи! Сигурно се е чувствала много неловко от присъствието и на двамата там. Имаше ли някакви сцени?

Донал замълча за миг.

— Не. Нямаше никакви сцени.

Седмица след пристигането им Ешлинг се отби у мисис Мъри.

— Майко, струва ми се, че ще е най-добре да уведомим свещеника от Уотърфорд, че синчето ти отново е излязло от строя.

— Бих искала да престанеш да говориш по този неуважителен начин, Ешлинг. Нали знаеш, че Тони не е виновен. Свещеникът ни бе споменал за това в края на писмото си. Опитай се да се отнасяш по... по-сериозно към този проблем.

— Мисля, че единствено шегите могат да ми помогнат да понеса това. Какво би ме посъветвала да направя — да седна и да плача ли?

— Не, скъпа, но ако опиташ да говориш с него...

— Вече опитах. Опитвам сутрин, обед и вечер. Ходих и при Шей Фергюсън. Казах му, че Тони наистина иска да откаже алкохола и че той вероятно би могъл да му помогне, ако спре да го насърчава да пие. Той се изсмя и отвърна, че на света нямало друг човек, който така да е привързан към халбата и бутилката, както Тони, и че било много жалко, че съм го държала под чехъл...

Мисис Мъри въздъхна.

— Мили боже! Не знам какво да направя, наистина не знам. Ще останеш ли за обяд да хапнеш нещо с мен?...

— Не, благодаря. Трябва да се върна в магазина. Дойдох само за малко. Искях да ти кажа за това, преди някой друг да го е сторил. Откакто се върнахме той е ходил само два пъти на работа, и то за да получи джобни пари.

— О, разбирам. Е, благодаря ти, Ешлинг, благодаря ти. Можем само да се надяваме, че всичко това ще премине. Толкова ли е зле, колкото... преди?

— По-зле, майко. По-зле. Вчера, когато му поднесох вечерята, той хвърли едната чиния на пода, а другата запрати по мен. Това е някаква новост в изисканите му обноски.

— О, Ешлинг, как можеш да говориш за това по този начин?

— Добре, посочи ми друг начин за говорене по този въпрос. Може би трябва да се принеса в жертва на Светия Дух? Не мога вечно да се правя на светица!

Айлийн каза на всички, че заминава за Дъблин за един-два дни. Трябвало да свърши няколко неща и ѝ се струвало много по-благоразумно, ако останела там за една и дори две нощи. Трябвало да купи плат за завеси. Нямало смисъл да ѝ го доставят по поръчка и предварително да плаща за нещо, което можело да не ѝ хареса. Искала

да си купи ново зимно палто, да направи по-рано коледното пазаруване и да си подстриже косата в изискан фризьорски салон.

Найем я помоли да отседне при нея.

— Мамо, квартирата ми не е това, което ти би нарекла „шик“, или дори „спретната“, но е с невероятно удобно разположение. Трябва просто да тръгнеш по Бегът, след това продължаваш по Стефънс Грийн и излизаш на Графтън стрийт.

— Не, не, благодаря, детето ми. Не желая да притеснявам теб и приятелките ти. Ще отида у Грета в Дан-Лере. Няма да е лошо да я навестя.

— Искаш ли да дойда с теб до Дъблин? — попита Ешлинг.

— Какво? И двете да изоставим магазина по едно и също време? Да не си полудяла? — възкликна Айлийн.

След като тя замина, Ешлинг забеляза, че са привършили практичните счетоводни книги, които бе въвела за дейността на магазина. Майка ѝ можеше да купи нови от книжарницата за канцеларски принадлежности на Несо стрийт в Дъблин. Защо да чакат да им ги изпратят по пощата? За майка ѝ нямаше да представлява кой знае каква трудност да сложи две книги в куфара си и да ги донесе. Така че Ешлинг реши да се обади на Грета в Дан-Лере.

— Майка ти — тук?! Съвсем не. Не съм чула и дума за това. Бих искала да ме предупреди по-отрано. Мислиш ли, че може да дойде тази вечер? — По гласа на Грета ясно личеше, че е изненадана и обезпокоена.

Ешлинг набързо се ориентира.

— Не. Нещо обърках датите. Тя се канеше да идва през идната седмица. Съжалявам много, Грета.

— Е, надявам се да се обади преди това. Тук е пълно с клиенти покрай Коледните празници.

— О, сигурна съм, че ще се обади. Съжалявам, че не съм разбрала правилно. Дочуване.

Баща ѝ бе казал, че майка ѝ се била обаждала по телефона миналата вечер. Била отседнала при Грета и всичко било наред. Трябвало да остане още един ден и в петък щяла да си бъде у дома.

— Мамо, ще трябва да се обадиш на Грета и да си поговорите — каза Ешлинг, след като се увери, че са останали сами в офиса.

— Какво, искаш да кажеш, за бога?

— Телефонирах ѝ, когато ти възнамеряваше да отседнеш при нея, и това мое обаждане много я обезпокои. Ще трябва да оправиш тази бъркотия. Кажи, че ти си объркала всичко, че би могла да наминеш при нея след Коледа, или нещо такова.

Лицето на майка ѝ пребледня.

— И тя ти каза, че не съм била там?!

— Къде беше, мамо? Наред ли е всичко?

— Да не би да си помисли, че съм избягала както бедната Вайълет? Каза ли на баща ти?

— Ти за каква ме вземаш, мамо? Щом не си била в Дъблин, трябваше поне да ме уведомиш, че си на безопасно място. Сигурно си имала основателна причина да не отидеш у Грета. В болница ли беше?

— Как разбра?

— Нищо друго не можах да измисля. Добре ли си, мамо?

Айлийн я погледна и се усмихна.

— Да. С Божията помощ сега съм съвсем добре. Казаха ми, че съм чиста и че сърцето ми бие като камбана.

— Но защо не ни предупреди, мамо? Защо не пожела да дойда с теб?...

— И да изоставиш магазина?

— О, да върви по дяволите магазинът, мамо, след като ти не си добре!

— Но сега се чувствам великолепно. Уверявам те. Имах кисти и се опасяхах... доктор Мърфи се питаше... решихме, че ще е най-добре да побързам с отстраняването им. Така и направих.

— Но защо не си ни казала, мамо? Защо трябваше да се натоварваш с покупката на палта и завеси?

— Не ми отне кой знае колко време. Само един час. Купих първото палто, което ми се изпречи пред очите, а и бездруго всички пердета бяха много красиви, така че не се наложи да обикалям.

Айлийн се засмя, доволна от собствената си находчивост.

— Но ти не бива да постъпваш така и да пазиш всичко в тайна!

— Напротив. Мога. Освен това нямам намерение да го споделям и с останалите.

— Дори и след като си се оправила?

— Да, защото всеки път, когато замина, всички ще си мислят, че тайно съм тръгнала да търся лекар...

— А какво ти правиха там, мамо?

— Преминах през един обстоен преглед под пълна упойка... нали разбираш... вземаха ми разни проби. Откриха ми само две кисти и много лесно ги отстраниха...

— Бедната ми майчица, бедната ми майчица! — Ешлинг бе така потресена от мисълта, че майка ѝ е била съвсем сама в болницата, че почти загуби способността си да говори.

— Но сега съм съвсем добре. Това не те ли радва?

— Сигурна ли си, мамо? Сигурна ли си, че не се правиш на герой?

— Не, това няма нищо общо със заминаването ми. Човек не може да се прави на герой за такива неща. Ако ми кажеха, че дните ми са преброени, трябваше да побързам и да помисля за всеки един от вас. Лекарите обаче ми казаха, че съм най-здравата шестдесет и пет годишна пациентка, която са преглеждали в последно време.

— И ти наистина ли се чувстваш добре?

— Да, мила. Дори имам чувството, че някакъв товар падна от гърба ми след този преглед. Постъпила си като добро момиче, че не си вдигнала излишен шум за всичко това. Непременно бих ти казала, ако имаше и нещо друго. Наистина.

— Това обещание ли е?

— Да. А сега ще е най-добре да отида да успокоя Грета, преди да е вдигнала по тревога цялата страна.

Брендан Дейли каза на Морийн, че видял Тони Мъри да шофира в ужасно състояние. Морийн отвърна, че и тя била подочула нещо за това.

— Не е ли по-добре да кажеш на Ешлинг?

— Защо? Тя не се вози с него.

— Знам, но трябва да е уведомена, в случай че нещо стане.

— Предполагам, че вече знае, но ще ѝ кажа.

— Много добре. Искам да съм спокоен, че съм си изпълнил дълга. Чух в млекарницата, че един следобед щял да блъсне двама души от моста.

— О, боже! Та той е полудял. Защо не е платил на някого да го откара до дома му или просто да остане да пренощува в хотела?

Мисис Мориарти каза на Донал, че горкичкият Тони Мъри напоследък бил в много лошо състояние. Да не би да му се било случило нещо?

— Не мисля така, мисис Мориарти — каза Донал и лицето му придоби цвета на престилката, с която бе облечен. Той ненавиждаше критичните подмятания по адрес на Ешлинг.

— Не че обичам да си пъхам носа в хорските работи... — започна тя.

— Знам, че не го правите — усмихна ѝ се Донал. — Вие сте чудесна жена и никак не приличате на старите клюкарки в града. Успели сте да запазите добрата си репутация.

Мисис Мориарти изглеждаше малко обезпокоена, но благодари на Донал за комплимента.

— Както и да е. Положението щеше да бъде много по-лошо, ако бе започнал да тича след други жени — каза неочаквано тя и влезе в малката стаичка, разположена в задната част на магазинчето.

Мисис Мъри каза, че се чудела какво да направи за Коледа.

— Зачеркни я от календара — посъветва я Ешлинг.

— Това няма да ми помогне много, скъпа.

Мисис Мъри се притесняваше и от факта, че не е справедливо да я измъчват с остроумни забележки.

— Какво би искала да направим, майко?

— А какво според теб би било най-добро?

— Защо да не ни поканиш за вечеря при теб? Ще дойда и ще ти помогна за готвенето. Тук може би ще е по-весело, отколкото у нас, защото ще се събере цялото ви семейство...

— Не знам кой би могъл да дойде. Отец Джон ще е зает да помага за Коледната литургия...

— А няма ли поведението му да стане по-християнско, ако се заеме да помогне на собствения си брат?

— Това няма нищо общо. Той не може да отсъства. Избрани са само двама епископи и десет енорийски свещеници. Това е голяма чест.

— Добре де, чест е, но можем да поканим Джоани. Нали?

— Едва ли. Получих писмо. Не знам къде съм го мушнала, но тя ми пише, че идването ѝ не е много сигурно. Едно от момичетата, с които живее...

— Те не са момичета, а възрастни жени като Джоани и мен.

— Е, да. Но тя ги нарича „момичета“. Били прочели някакви рекламни обяви за организирано прекарване на Коледната вечер в семейна обстановка в Шотландия и възнамерявали да се запишат...

— Как може да решат такова нещо, за бога! Кажи, не е ли наистина самодоволна крава?

— Ешлинг, моля те.

— Такава е, мисис Мъри. Крава, егоистична крава! Какво друго да кажа за глупачки, които заминават на Коледна забава в семейна обстановка? Те нямат ли си домове?...

— Няма да промениш нещата, ако ги наричаш с обидни имена.

Мисис Мъри изглеждаше засегната и разтревожена и Ешлинг се съгласи, че тя има право.

— Е, добре, майко. Ще се наложи само двете с теб да посрещаме Коледа. Нека се опитаме да направим така, че да ни е приятно.

— И Тони ще е с нас, разбира се... — каза майката на Тони.

— О, да. И Тони ще е с нас, разбира се.

Найем изглеждаше много умърлушена, когато се върна в Килгарет за Коледните празници.

— Заради онова момче, Тим. Тръгнал е с някакво наистина ужасно момиче... тя не представлява нищо, Ешлинг. Прилича на военен свещеник, а дрехите ѝ са направо ужасни: носи някакви дълги, размъкнати плетени жилетки.

— Аха. А ти как мислиш, дали е хлътнал сериозно по онази с жилетките, или е само временно забавление?

— Не знам, но ти познаваш *нещата от живота*... аз, изглежда, няма да мога да споделя това с мама... но се боя, че той ще почне да разправя наляво и надясно за нас... и, нали разбираш, не искам те да останат с погрешно впечатление...

— Какво да разправя?

— Ами за него и мен, за нас. Не бих искала хората да си помислят, че аз бих... с всеки. Тим беше по-различен от останалите. Аз не съм привърженичка на безразборните връзки и не бих искала той да разказва за нас.

— Да не би да искаш да кажеш, че си спала с него? — върху лицето на Ешлинг се изписа изумление.

— Ами да. Той ми е гадже. Е, беше ми гадже.

— Не ти вярвам.

— Както искаш, Ешлинг, но да не вземеш да се разбъбриш, че мама ще ме убие.

— Много е трудно да разбере човек кога Ешлинг се шегува и кога е искрена. — Елизабет четеше писмото на Хенри, който украсяваше стаята с бодлива зеленика и бръшлян.

— Какво ти пише?

— О, нали знаеш, разказва ми за всичко, свързано с ужасната Коледа... Само тримата в огромната празна къща.

— Мислех, че има много роднини.

— Да, но решила да не оставят майката на Тони сама. Освен това ѝ се струвало, че на Тони щяло да му бъде много трудно да прекара деня със семейството ѝ.

— Мили боже, нима все още е такъв къркач?

— Каква чудесна дума. Къркач. Да, той е много голям къркач. Това започна на сватбеното ни угодение и, изглежда, че ще продължи вечно. Е, може би някой друг свещеник ще го излекува. Ешлинг е страхотна. Никога не показва огорчението си.

— А ти ще бъдеш ли огорчена, ако аз се пропия и не се прибирам вкъщи? — Хенри ѝ се усмихваше от стола, върху който се бе покачил.

— Това би било много тревожно, наистина. Така че недей да опитваш. Но ако решиш да го сториш и заприличаш на Тони, аз просто ще те напусна.

— А тя защо не го е направила? Защо не е напуснала Тони?

— О, в Ирландия това не е прието.

Баща ѝ се справяше много добре без нея. Елизабет бе приятно изненадана, но и леко раздразнена от този факт. Точно както бе свикнал с мисълта за заминаването на майка ѝ, беше свикнал да живее и без нея. Държеше в кухнята малък бележник с надпис „Попитай Елизабет“. Въпросите, на които му отговаряше, биваха задрасквани, а понякога отговорите бяха записвани отдолу.

„Петна върху чашите за чай“ бе написал той, а след това бе добавил встрани: „Аз само ги изплаквам, а Е. казва, че трябвало да ги изтъркам с четка отвътре и ако петната останат, да опитам със сол или сода“. „Неприятна миризма от умивалника.“ „Е. мисли, че навярно се дължи на лошо изпраните кърпи за миене, чиято миризма остава във въздуха.“

Що за стегнат и организиран живот си бе избрал да води? Всяко нещо бе поставено в отделни, грижливо надписани и включени в списък кутийки, подредени в редици. Баща ѝ остана много приятно изненадан, когато го поканиха за Коледа и му предложиха да прекара три дни с тях.

— Много мило от твоя страна, скъпа. И да остана? През нощта?

— А защо не, татко? Хенри ще бъде много щастлив, ако дойдеш. Сигурно ще е по-приятно от наказанието да останеш сам на Кларънс Гардънс.

— Много великодушно от ваша страна. Да си приготвя ли куфара?

Понякога ѝ се искаше да го раздруса с всичка сила. Той се съгласи да дойде за Бъдни вечер, но на Коледа щял да се прибере.

— Наистина ще е по-добре да съм си у дома — каза той.

Елизабет му украси една малка елхичка и подреди върху камината няколко картинки, които бе получил, вместо да ги оставя върху масата в неразпечатаните пликове.

Приятно било да се работи в училище и в колеж, разказваше Елизабет на Стефан, докато седяха в затворения магазин в навечерието на Коледа. Магазините бяха заприличали на препълнени кошери — нали хората винаги се сещат да купуват нещо в последния момент. Тя бе подредила една маса с подбрани артикули, които все още не бяха успели да продадат. Беше написала и картинки със сърдечни

благопожелания, та да внуши на хората, че могат да купят изложените неща като коледни подаръци. Стефан бе на мнение, че тя само си пилее времето, а Джони каза, че хората нямало да влязат в антикварен магазин и да купят подаръци в последната минута.

На Бъдни вечер обаче всички тези артикули бяха продадени до един.

— Свалям ти шапка! — каза Джони, който както винаги бе щедър в оценките си. — И през ум не ми бе минавало, че можем да го направим. Виж, Стефан, продадени са дори и онези сервизи за салата, които стояха от месеци. Много хитро го измисли с картичките с името на магазина към всеки подарък. Не само, че е добра реклама, но и хората няма чак толкова да се притесняват, че подаряват някаква употребявана вещ. Твоите картички превърнаха тези вещи в антики. Изглежда, от теб ще стане бизнесменка.

— Аз съм бизнесменка — каза Елизабет.

— Не, не. Ти си съпруга и преди да успеем да разберем ние какви сме, ще станеш и майка.

Елизабет го погледна изумено. Дори Хенри все още не бе разбрал. Едва днес бе получила положителните резултати от изследванията и искаше тази нощ да му го съобщи и това да бъде като коледна изненада. Тя наистина бе бременна. С доктора бяха пресметнали, че бебето навярно е заченато по време на медения им месец и ще се роди през юни.

Призна на Джони Стоун, че е успял да отгатне.

В офиса щеше да има почерпка по случай Коледа. Шефът бил казал, че всичко щяло да бъде много неофициално, но това естествено не бе истина. Всички щяха критично да оглеждат съпругите. Елизабет очакваше това и без да я предупреждават. Знаеше, че ще бъде разглеждана като под микроскоп и се канеше да се представи добре.

Фризьорката приглади косата ѝ отзад и заедно с нея се възхити на ефекта от работата си. Елизабет си помисли, че изглежда точно както трябва: бяла, украсена с много волани блуза, брошка камея, елегантно сиво сако и синьо-сива карирана пола.

— За някое изискано място ли се готвите? — попита фризьорката, която бе казала на Елизабет, че ще работи до седем и

половина. След това щяла да пътува един час до дома си и да отмени майка си в пълненето на пуйката.

— Да. В службата на съпруга ми организират малко тържество — отвърна Елизабет.

— С най-голямо удоволствие бих отишла с някой съпруг на такова тържество — каза момичето.

— Странно — каза Елизабет, — но има нещо сигурно в съпрузите и служебните им тържества. Това е начин да разбереш мястото си в този свят.

— Ще прекарате много добре, мадам. Изглеждате чудесно.

Говореше, когато я заприказват. Не искаше да изглежда много нахакана, но отговаряше ясно и прямо. Разказа на шефа за класовете си по история на изкуството и за антикварния магазин. Изслуша любезно и с професионален интерес разказа му за старинната картина, която принадлежала от години на семейството му и която сега била негова собственост.

Много умело парира щедрите комплименти на Саймън и сърдечно поговори с останалите съпруги. От време навреме хвърляше поглед към Хенри, който оправяше вратовръзката си и я поглеждаше гордо. Времето минаваше и той изглеждаше все по-малко напрегнат и притеснен. Дори в един момент го видя да се смее. Колко ужасно бе човек да работи на такива места като баща ѝ и Хенри. Хората с такива професии ставаха все по-нервни и никога не можеха да се отпуснат.

Шефът отново я заговори:

— Имате ли адвокати в семейството си, мисис Мейсън? — попита меко той. Хората наоколо зачакаха отговора ѝ. Щеше ли да се извини, или щеше да започне да твърди, че някакви далечни нейни братовчеди били адвокати или юрисконсулти?

— Не, много съм далеч от това. Хората около мен се занимават с банково дело. Ще трябва да изучавам една съвсем нова терминология. Никога не бях чувала за прецеденти, съдебни разпореждания и двустранни договори... може би ви е трудно да повярвате, но голяма част от хората около вас също не са ги чували!

Шефът на фирмата се разсмя, а след това — и всички останали. Беше подложена на някакво изпитание и го бе преминала успешно. Не

след дълго тя пошушна на Хенри, че според нея вече било време да тръгват и да не оставят у околните впечатлението, че са службогонци.

Саймън ги покани да изпият по едно коледно питие преди отпътуването му у Барбара за празниците, но Елизабет успя да го убеди да се откаже от тази идея. Тя искаше да каже новината на Хенри.

Часове наред седяха край камината и разговаряха за бебето. Хенри каза, че трябвало да се убоде, за да се увери, че не сънува. Миналата година по това време се намирал във влака и отивал в Ливърпул при Джийн, а сега бил женен мъж и бъдещ баща. Той сложи няколко възглавници зад Елизабет и настоя тя да си почива на другия ден. Той щял да се справи с готвенето. Правеха планове за детската стая, за училище... за почивните дни, които да прекарват всички заедно.

Имена. Можеха да съставят цяла книга с имена: Ричард Мейсън, Сюзан Мейсън, Маргарет Мейсън, Терънс Мейсън. Бащата на Хенри също се бе казвал Джордж, така че се спряха на името Джордж Мейсън, ако се роди момче.

— Искаш ли да го кръстим Вайълет, ако е момиче? — попита с мила настойчивост Хенри.

— Не, мисля, че не. Татко ще се чувства огорчен всеки път, когато споменем името ѝ. А как беше името на майка ти... ти ми каза, но съм забравила, извинявай.

— Айлийн — каза той.

Баща ѝ бе притеснен и същевременно във възторг от новината. Той с нежелание изслуша обясненията за дати, закъснения на цикъла и резултати от медицински тестове, но бе доста радостен от перспективата да стане дядо.

Той пристигна, крепейки бутилка шери за коледното тържество. Докато я разопаковаше, Елизабет си помисли, че той дори не знаеше какво представлява това питие и че е почти най-евтината марка, която може да купи човек. Те му бяха купили подарък — красиви карти за игра в елегантен кожен калъф и един дебел пуловер с парчета кожа на лактите. Ала баща ѝ не им бе донесъл нищо.

— Ще трябва да приемем, че бутилката шери е крачка напред в сравнение с миналата година. Той никога не ми е подарявал нищо — въздъхна Елизабет, когато отидоха в кухнята.

— О, все нещо трябва да е купувал. Сигурна ли си?

— Нищо такава не си спомням. Не. Той просто не е такъв баща.

— А пък аз ще бъда любящ баща. Ще изкупя всичко от магазините за малката Айлийн.

— Или малкия Джордж. И аз ще бъда любяща майка. Няма да изоставям малката Айлийн...

— Или малкия Джордж.

— Щом тези ненормалнички искат да заминат за Коледа в Шотландия, нека заминават, майко — каза Ешлинг. — Безсмислено е човек да се тормози за това. Кажй й, че се надяваш да прекарат чудесно.

Мисис Мъри се съгласи, че ще е по-добре да не показва раздразнението си, и реши, когато Джоани се обади по телефона, само да й честити Коледа. Случи се така, че Ешлинг вдигна слушалката.

— Малко ми е неудобно, че те оставям да се разправяш с мама, но нали и Тони е там и може да ти помогне.

— О, не, за бога! Не бива да го възприемаш по този начин. Ние се каним да прекараме адски забавно — отвърна Ешлинг.

— Да, добре. Разбира се. Тони там ли е?

— Тони?

— Тони.

— Тони Мъри ли търсиш? Твоя брат?

— О, Ешлинг, започваш да ставаш досадна. Какъв театър разиграваш?

— Никакъв. Просто се чудех от къде на къде си решила, че Тони може да е тук?

— Обаждам се в дома на майка му, ти си там в навечерието на Коледа и...

— А, не. В нито едно от изброените неща няма логика. Тони го няма тук. Би трябвало да е в хотела. А може би в този момент да пие в кръчмата на Ханрахан. Той се измъкна от майка си. Учтиво, разбира се, но въпреки това се измъкна.

— О, я престани с тия небивалици!

— Може и небивалици да са, но това е положението. На някои хора им харесва да живеят по този начин. Пиенето освобождава

мозъците им. Аз не го правя, ти — също, но твоят брат... и мой съпруг... изглежда, е предпочел това.

— Мога ли да говоря с мама?

— Разбира се, че можеш, и слушай, хиляди благодарности, че ни позвъни да ни честитиш Коледа, и приятно прекарване на коледното увеселение. Май беше в Шотландия, доколкото си спомням.

— Да. Поне едно нещо, което да ме измъкне от това бунище.

— Но ти се измъкна от бунището, отивайки в Дъблин.

— Имах предвид Ирландия.

— Навярно си права. Може би Шотландия не е така мрачна и отблъскваща. Задръж слушалката да извикам майка ти... майко, обажда се милата ти дъщеря Джоани. Точно преди заминаването си е решила да звъдне и да поднесе поздравленията си на мама!

Мисис Мъри се разсмя на ядосания ѝ глас.

— Е, наистина много мило, че се е сетила да позвъни. Нали? — каза тя малко по-късно.

Ешлинг мълчеше.

— Да, много мило — отговори си сама свекърва ѝ.

Ешлинг каза:

— Мислех си за годините, през които Джоани и аз бяхме неразделни... и те мислех за далечна и недостижима... а сега съдбата ни е запратила тук да прекараме заедно Коледа и никой от нас не можа да възрази на Джоани...

— Не ни е запратила...

— И ще прекараме коледната нощ съвсем самички.

— Няма да бъдем самички.

— Да ти кажа, дано да бъдем.

В хотела имаше вечеринка по случай Коледа и Ешлинг се отби за малко, после каза на Тони:

— Майка ти ни очаква за вечеря.

— Кой търси вечеря в коледната нощ? Нали утре цял ден ще се тъпчем като прасета?

— Да, но тя все пак ни очаква.

Хората започнаха да се обръщат. Лицето на Тони почервения.

— Добре тогава. Ти тръгвай, щом не те свърта, а пък аз ще дойда по-късно.

— Колко по-късно? Кога ще се прибереш?

— Когато реша, че съм готов. Аз съм господар на времето си. Тя е моя майка и там е моят дом. Ще отида, когато и ако пожелаея.

— Добре казано. Говориш като мъж — обади се Шей Фергюсън.

— Добре казано. Говориш като пиян задник — обърна се Ешлинг към Шей.

Всички си казаха, че погрешно са чули. Изражението на Ешлинг Мъри бе така невинно и спокойно. Нима бе възможно тя да изрече такова нещо? Не. Вероятно бе казала нещо друго.

Шей стана тъмночервен.

— Предполагам, че сега вече ще трябва да си тръгнеш, Тони, и няма да се видим повече през тази нощ...

Ешлинг се усмихна на Шей.

— За бога, Шей, ти да не си оглушал? Не чу ли какво каза Тони? Той ще си тръгне, когато реши, че е готов. Не по-рано.

Шей изглеждаше още по-объркан и нервно се изсмя.

— Добре, Тони, непукист такъв, какво ще правиш?

Тони се обърна да каже нещо на Ешлинг, но тя си бе отишла.

През нощта Ешлинг отиде до банята — часът бе четири. Тони все още го нямаше. На връщане към стаята си мина край вратата на мисис Мъри. Тя бе открената и вътре светеше.

— Будна съм, Ешлинг — обади се свекърва й.

Ешлинг влезе.

— Лягай да спиш, майко. Бодърстването няма да оправи нещата. Най-доброто решение е да опитаме да поспим... защото тогава човек не мисли за нищо. — Тя докосна слабата ръка на свекърва си и я погали.

Очите на мисис Мъри гледаха тревожно.

— Трябваше вече да са тук. Сигурно някой се е наел да ги откара по домовете им. Може би е трябвало да се отбиват на много места и затова са се забавили.

— Да, сигурно е така — потвърди Ешлинг.

— Но в Коледната нощ... мислиш ли...

— Може да е отишъл у дома. Може да е забравил, че сме тук. Вероятно точно в този миг заспива и когато се събуди утре, ще се

чувства като истински глупак.

Мисис Мъри я погледна с надежда.

— Мислиш ли, че е станало така? — попита тя.

Ешлинг се загледа в тази слабичка, измъчена шестдесетгодишна жена. Ръкоположеният ѝ за свещеник син я бе изоставил на Коледа. Полуноормалната ѝ дъщеря се бе втурнала да търси приключения в някакво туристическо пътуване, събрало също такива неспокойни и самотни души като нея, а в най-святата нощ от годината другият ѝ син, нейната гордост и радост, пиянстваше Бог знае къде.

— Казвам ти, че точно така е станало. Нали познаваш колата. Тя е като магаре — сама намира и влиза в собствения си двор. Няма начин да не е там. — Тя се наклони да излезе.

— Но когато види, че те няма... няма ли... да не би да...

— Сигурно се е пъкнал в леглото, без да пали лампата, за да не ме безпокои. — Тя не бе казала на никого, че вече спи на малката кушетка, която всички мислеха за канапе. Когато спяха на спалнята, хъркането на Тони постоянно я будеше. Освен това нищо не бе в състояние да я накара да свикне с миризмата на пот и алкохол, която се разнасяше от него. Първата вечер след завръщането им от сватбата на Елизабет Тони не бе възразил на преместването ѝ и оттогава тя спеше там.

От дълбините на съзнанието ѝ изплуваха думите, казани някога от майката на Елизабет: „Когато нещата се влошават, човек трябва да отделя повече време за външния си вид“. Ешлинг се зачуди дали това ще даде някакъв резултат. Влезе в студената спалня за гости на семейство Мъри и се замисли. Не можеше да заспи и започна да чете. Надяваше се това да я разсее, но не постигна успех. Опита се да е справедлива и си призна, че това не е по вина на автора. Нито една книга не можеше да я откъсне от безкрайния водовъртеж, в който бе попаднала. Тони имаше нужда от помощ, но кой би могъл да му я даде, щом той не желаше да слуша никого? Как можеха другите да ѝ помогнат да проумее какво да направи тя самата, щом изобщо не искаха да я изслушат? В четири часа след полунощ бе трудно да се намери отговор на тези въпроси. Положението остана непроменено и по-късно, когато започна да се приготвя за сутрешната литургия.

След като изгуби доста време да лъсне обувките си и да намаже дамската си чанта с крем за лице, тя облече красивото си черно палто. Майката на Елизабет бе на мнение, че щом човек изглежда добре в собствените си очи, това му спестява много излишни тревоги... и отвращението към собствената му персона. Ешлинг грижливо оправи прическата си, сложи си силен грим и покри огненочервените си къдрици с мрежичка за коса.

— Няма ли да закъснеем? — безпокоеше се мисис Мъри и мачкаше ръкавиците си. Тя също имаше тъмни кръгове под очите, но, за разлика от Ешлинг, не ги бе прикрила с пудра или фон дьо тен.

— Не. Имаме ужасно много време. Ще минем и покрай нас и ще проверим дали синчето случайно не е там... — отвърна безгрижно Ешлинг.

Нямаше го, но тя така неуморно бърбореше, та не даде възможност на мисис Мъри да се впуска в предположения какво ли би могло да му се случи. Не след дълго се озоваха пред църквата.

— Ешлинг, да не си тръгнала на танци, та си се издокарала така? — изсъска Морийн, когато я видя на входа.

— Честита Коледа, мила сестричке! — каза Ешлинг.

В проповедта се говореше за любовта между хората. Коледните празници били време за любов... Пасторът казваше, че трябвало да обогатят живота си с малко обич, че не било достатъчно само да говорят за това и да си купуват подаръци, а да дарят с ласка и внимание човека до себе си. Нека всеки се вслушал в сърцето си и вземел решение кого би могъл да дари с малко повече обич на този ден.

„Струва ми се, че бих могла да се откажа от решението си да го пратя на онзи свят, когато се прибере у дома“ — помисли си Ешлинг. Този жест на любов към ближния обаче щеше да бъде прекалено хуманен. Тя погледна мисис Мъри, която бе сплела ръце и се молеше със затворени очи.

„О, Боже, направи така, та поне днес да се върне трезвен. Моля Те! Не заради мен. На мен вече ми е все едно. Направи го заради майка му. Моля Те! Господи, Ти винаги си се грижил за майките, не можеш ли да им отредиш по-добра участ? Погледни мама и всичко, което преживя покрай бягството на Шон и смъртта му. Погледни и бедната мисис Мъри. Тя искрено Те призовава на помощ. Нима това не е

молитва, Господи? Ще пусна половин корона в сандъчето с помощи за бедните. Цели пет шилинга! Моля Те, Господи, ако за Теб няма значение къде се намира Тони, защо тогава не го върнеш у дома?“

На излизане от църквата я настигна Донал.

— Слушай, Еймон каза, че миналата нощ Тони почти се сбил в кръчмата на Ханрахан.

— Не знам. Не се е прибирал у дома. Може би все още е там.

— Не се е прибрал на първия ден от Коледа?

— Да. Еймон каза ли нещо друго?

— Каза, че се сдърпали с бармана, защото онзи му взел ключовете от колата, а Тони си ги искал.

— Сигурно състоянието му е било много тежко, щом са му прибрали ключовете. Обикновено в бара на Ханрахан не ти обръщат внимание дори да си пьян като свиня.

— Не знам нищо повече. Реших, че ще е по-добре да го чуеш от мен, отколкото от някой друг.

— Много си мил, Донал.

— Би ли направила нещо за мен, Ешлинг?

— Разбира се. Какво?

— Ще ми послужиш ли с една петачка? С една банкнота от пет лири?

— Разбира се. Мога да ти дам и повече, ако искаш. Имам двадесет лири в чантата.

— Не, пет са достатъчно.

— Заповядай. — В очите ѝ се четеше въпрос.

— Разбираш ли, утре вечер ще има танцова забава. Приятелят на Найем, Тим, пристига от Корк и винаги е фрашкан с пари. А Ана Бари... просто... ако реша да отида...

— Да, естествено. Вземи още една петачка и купи шампанско.

— Не. Това вече е прекалено. Знаеш ли, стана така, че похарчих всичките си пари за коледни подаръци.

— Не си ли попрекалил? Ти си извънредно великодушен, Донал. Донал поклати глава.

— Че какво е Коледа без подаръци?

Когато стигнаха до къщата, колата му бе вече там.

— Моля те, майко, постарай се да не избухваш и да не се караш с него.

— Разбира се, че...

— Това е единственият начин да се оправя с Тони, когато не се е прибирал цяла нощ. Той трябва да си мисли, че не сме забелязали отсъствието му.

— Добре, скъпа — отвърна мисис Мъри.

Шей Фергюсън също бе там. Потапяше покривката на сгъваемата маса в една кана с вода и правеше безуспешни опити да намали подутината върху окото на Тони.

— Честита Коледа, Шей! Честита Коледа, Тони! — каза Ешлинг, задържайки мисис Мъри, която бе готова да се втурне и да погледне нараняването отблизо.

— О, ти май пак започваш да театралничиш — каза Шей.

— Не, просто ви поздравявам по случай празника. Какво се е случило с Тони?

— Имаше един малък инцидент с колата. Той прекара у нас миналата нощ.

— Добре ли си, Тони? — не може да се сдържи мисис Мъри.

— О, я престани да се паникьосваш! — отвърна Тони.

— Разкажи ни за инцидента. Блъсна ли те някой, или имаше лошо паркирана кола?

— Ще се опитам да ви обясня. Малкият син на Кофлан бе излязъл с новия си мотоциклет на пътя и се учеше да кара, лъкатушейки насам-натам... насочи се право нас и, мили боже...

— Ранен ли е? — попита Ешлинг.

— Само се поряза. Почистих раната. Огледалото го поряза над окото.

— Не те питам за Тони, а за детето. За момчето на Кофлан.

— Добре е. Не трябва да се подаряват мотоциклети на хлапета. Децата са глупави и не знаят да карат...

— Не трябва да се позволява и на пияници да се качват в автомобили. Пияните хора оглупяват и не могат да шофират.

Тони направи опит да се изправи.

— Вземи си думите назад!

— Няма. Това е истина.

— За бога, Ешлинг, мъжът ти е ранен! — намеси се Шей. — Престани да му мърмориш.

— Аз не бях пиан. Останах да спя у Шей. Днес не съм пил нищо.

— Сега е само десет без петнадесет, Тони. На твое място не бих избързвала с хвалбите.

— Той се опита да се прибере за Коледа, а ти и майка му веднага се нахвърляте върху него!

— Ще ми кажеш ли какви наранявания получи момчето на Кофлан?

— Кракът му... ами, не знам дали е счупен. Те тръгнаха да търсят доктор Мърфи, а ние продължихме...

— Продължихте ли? И не сте изчакали да видите какво ще стане с момчето?

— Слушай сега. Разбери ме правилно. Тони не е ударил момчето. Можеш да огледаш предницата на колата. По нея няма драскотини. Той отби и удари спирачки, за да го предпази.

— Къде се случи това?

— Пред дома на Кофлан.

— Докато се изкачвахте по хълма ли?

— Разбира се, че докато се изкачвахме по хълма.

— Но домът на Кофлан е отдясно, а щом казваш, че момчето е било пред портата, КАКВО Е ПРАВИЛ ТОНИ ОТ ТАЗИ СТРАНА НА ПЪТЯ?

— Детето криволичеше насам-натам.

— Аз съм този, който трябва да получи обезщетение. Я погледнете раната ми! — Тони бе станал и внимателно разглеждаше лицето си в огледалото.

— Как мислите, дали не трябва да му направят няколко шева?

— Беше ли ранено детето?

— Само ръката и челото му бяха леко одраскани, докато падаше от моторетката.

— По-добре ще е да отидем дотам и да проверим дали всичко е наред.

— Не ставайте глупави! Ако се върнем, това ще означава, че признаваме вината си. Нали знаете, че хората така възприемат нещата.

— И какво да правим тогава?

— Ние обяснихме на Дини Кофлан, че хлапето караше на зигзаг по пътя и че ние няма да вдигаме излишен шум за случилото се, защото никой от нас не е пострадал сериозно.

— А какво каза Дини Кофлан?

— Какво би могъл да каже? Беше му приятно, че сме решили да проявим здрав разум.

— Здравият разум май не е на страната на семейство Мъри.

— Еш, каква е тази иронична усмивка?

— Щом си блъснал детето, бедният Дини със сигурност е изгубил здравия си разум... момчето цял живот няма да те забрави...

— Правиш от мухата слон. Момчето е добре. Тони — също.

— Затова ви честитих Коледа, Шей. Тръгваш ли си вече?

— Нямам кола. Дойдох с колата на Тони, за да се убедя, че се е прибрал благополучно.

— Да, много мило, че си решил да придружиш трезвия си и хладнокръвен приятел — каза равнодушно Ешлинг. — Ще те закарам до вас, Шей. Не, не, това не ме затруднява. Ще взема моята кола. Майко, защо вие с Тони не отидете у вас? Щом оставя Шей, ще дойда.

Изглежда, че тези разпореждания бяха съвсем правилни, макар че не харесаха на никого.

Шей се настани зад нея в колата. Миришеше на алкохол. Ешлинг демонстративно отвори прозореца.

— Лукава, зловна кучка — каза Шей.

— Да — отвърна Ешлинг и насочи вниманието си към пътя.

— Тони е най-добрият мъж на този свят и трябва да спреш да се заяждаш с него.

— Няма.

— Сериозно ти говоря. Няма смисъл да се караме с теб. Той е най-добрият приятел, който някога съм имал. Аз го харесвам и ти го харесваш. Защо тогава да си разменяме всичките тия любезности?

— Не знам — отвърна Ешлинг.

— Не си много словоохотлива, за разлика отпреди малко у вас.

— О, Господи, ти наистина си бил голям глупак!

— Не, не и не. Искаш ли да се споразумеем да не се караме и да не си правим номера през Новата година? И да спрем да воюваме като врагове?

Той я погледна и голямото му лице придоби глуповат вид в очакване тя да му стисне ръката и да станат приятели. А може би се надяваше коледният дух да я направи по-сговорчива?

Тя спря колата. Почти бяха стигнали до гаража на Фергюсънови. Шей живееше с баща си, чичо си и леля си. Зад гаража се издигаше голяма занемарена къща, сякаш никой не ѝ обръщаше внимание и не се грижеше за нея.

— Тони не е алкохолик. Той нарочно се напива до смърт. Издържа почти осем месеца без алкохол. Положението не бе идеално, ала бе далеч по-добро от сегашното. Той успя да се откаже от забавленията и пиянството с теб. Какъв приятел му беше ти през това време? Дойде ли поне веднъж у дома, когато той те канеше? Отиде ли на риба с него, или на разходка до морето през лятото?

— Не е толкова лесно да ти отговоря в момента.

— Винаги е лесно да се измъкнеш, когато става въпрос за пиене. Това обаче не е така, когато трябва да го направиш за най-добрия приятел, който някога си имал. Не пожела да отидеш дори на малка разходка с него.

— Щях да се чувствам като глупак.

— И той се чувстваше глупаво. Чувстваше се глупаво да поръчва червена лимонада или безалкохолно питие с джинджифил. Чувстваше се глупаво през дългите нощи, когато не беше с теб и момчетата, но никой не дойде да съпреживее това чувство с него. И това ако е приятелство...

— Тони не е алкохолик. Понякога малко попрекалява, но не го ли правим всички? През Новата година той ще намали пиенето. Ще видиш. Същевременно и ще отслабне малко. С един куршум — два заека.

— Чудесно, Шей. Чудесно.

— Не се шегувам.

— Знам.

— Ще станем ли приятели тогава? — попита той и протегна голямата си ръка, преди да слезе от колата.

На път за дома тя се изкачи на хълма. Колата на доктор Мърфи бе все още пред къщата на Дини Кофлан.

Мисис Мъри бе позволила на прислужницата си Кетлин да си отиде у дома за Коледа.

— В добрите стари времена винаги разполагахме с прислужница. Все по-трудно е да ги задържи човек — оплака се тя, но Ешлинг забеляза, че ѝ е приятно да се суети около Тони.

Всичката черна работа, основното почистване и нарязването на зеленчуците бяха свършени от Ешлинг, а тя бе оскубала и напълнила пуйката. Ешлинг бе получила пудинг със сливи от майка си и бе казала на мисис Мъри, че е нейно собствено производство. Коледната трапеза бе сервирана за трима. Ешлинг сложи пред всеки от коледните сладкиши. Беше нарязала хляба на много тънки филийки и майсторски бе подредила половинки от грейпфрут със захаросани череша върху всяка.

— Изглежда много празнично — каза Тони, кимвайки към масата.

— Да, прав си — отвърна тя, без дори да повдигне очи. Седяха един срещу друг край буйния огън в камината на мисис Мъри. От кухнята долиташе потракване на съдове и щастливо тананикане. Празникът нямаше да има смисъл без завръщането на блудния син.

Ешлинг непрестанно мислеше за едно нещо, което искаше да каже на Тони. Бе уморена от тактиката на изчакване. Отлагането щеше само да забави изпиването на първата му чашка алкохол за деня. Нека му дадеше възможност да посегне към нея, нека го оставеше да я пресуши. Не ѝ се искаше да говорят повече за малкия Лайънел Кофлан. (Щом момчето е било достатъчно голямо, за да кара мотоциклет, със сигурност е бил Лайънел. Мати бе много малък.) Много скоро думите, които бе разменила с Шей Фергюсън, щяха отново да се върнат при него — променени, изкривени и тенденциозни. Сега нямаше смисъл да му казва за този разговор.

А имаше ли смисъл да го разпитва и обвинява за спречкването му в бара на Ханрахан? Нито едното, нито другото щяха да са от полза.

— Купих ти подарък за Коледа, но го изгубих — каза той.

— Всичко е наред, Тони — каза тя. — Това няма значение.

— Има значение. Казах ти, че съжалявам.

— Окей.

С крайчеца на окото си го видя да се насочва към бюфета.

— И понеже денят е празничен... — каза той и напълни една четвърт от чашата си с уиски.

В този момент влезе майка му, забеляза уискито и отправи тревожен поглед към Ешлинг.

Ешлинг сви рамене.

— Добре ли си, майко? Няма ли да седнем на празничната маса? — предложи тя.

Етел седна и казаха молитвата за преди ядене. Ешлинг си спомни за онези Коледи, които бе посрещала на не повече от километър и половина оттук. Тогава разговорите около масата бяха така интересни, че отварянето на подаръците оставаше за следващата сутрин. Всички бяха в добро настроение и баща ѝ разказваше весели истории, а майка ѝ благодареше на Бога, че ги е закрилял през изминалата година. Тя винаги произнасяше тези думи... с изключение на годината, когато бе убит Шон.

Преди две години щеше да ѝ се стори невероятно, че няма да празнува Коледа със семейството си. Но през деня бе готвила за семейство Мъри и преживя толкова вълнения, та не успя да забележи как отлетя времето. Миналата година Тони се бе прибрал пиян в десет вечерта и бе прекарал остатъка от нощта в едно кресло. Тогава обаче поне отец Джон и Джоани бяха дошли и поеха част от бремето.

ОТ СЕГА НАТАТЪК ЩЕШЕ ДА БЪДЕ ТАКА. Джон нямаше да се прибира у дома, а пък Джоани нямаше да се връща от Дъблин.

КОЛЕДА.

Тя се усмихна на свекърва си и каза, че ако се съдело по чудесния аромат, който долитал от кухнята, пуйката навярно щяла да бъде страхотна. Опита се да привърши с рязането на глупавия си грейпфрут и подаде уотърфордската си чаша на Тони, за да я напълни с вино.

Айлийн каза, че трябвало да благодарят на Бога за това, че ги е закрилял през изминалата година. Тя затвори за миг очи и се замисли за онази Божия благословия, за която знаеше единствено тя. Страхове ѝ се бяха оказали неоснователни. Мислеше си за Шон и магазина. Сега той се бе помирил с Еймон и вече не се прибираше сърдит заради някоя незначителна разправа. Помисли си за Морийн,

която ги бе посетила преди обяд с четирите си деца. За бебето, приличащо на картинка от някоя коледна картичка с пухкавата си бяла пелена и за Брендан Ог, който се бе превърнал в чудесно малко момченце. Еймон си бе Еймон — ни повече, ни по-малко. Все пак през изминалата година не бе правил опити да напусна магазина и не си бе позволявал да оскърбява баща си на обществени места. Ешлинг си имаше постоянна грижа с Тони... но може би бе преувеличила малко нещата по повод на онзи проблем. Навярно бе искала да каже, че досега не е изпитвала удоволствие от секса, а това се случваше и бе съвсем нормално. Ами Донал, Бог да го поживи, не изглеждаше ли на тази Коледа много по-добре в сравнение с изминалите години? Сега бе двадесет и две годишен мъж с професия, а по всяка вероятност... и с приятелка, защото постоянно говореше за нея: Ана това, Ана онова. След това бе ред на Найем — красива почти колкото Ешлинг, но не притежаваща великолепната ѝ коса и десетократно по-откровена от Ешлинг на същата възраст. Тя бе невероятно щастлива, защото приятелят ѝ Тим отново се бе върнал при нея. Айлийн винаги включваше и Елизабет в числото на децата си. Десетте страници от писмото ѝ разказваха колко щастлива била, колко много приличала квартирата им на малък дворец и че леля Айлийн и чичо Шон винаги щели да бъдат добре дошли там, макар че тя никога нямало да може да им предложи такъв страхотен дом, какъвто те били създали за нея в Килгарет. Не беше ли странно, че детето на приятелката ѝ Вайълет бе по-привързано към нея от самата Вайълет навремето?

Айлийн благодари на Бога за благосклонността му към тях през изминалата година.

След вечеря слушаха радио и похапваха шоколад и коледни сладки пред камината. Някои слушаха вариететното шоу, а други решаваха кръстословицата от вестника.

От време навреме Айлийн задрямваше. Изобилното хранене и горещината в стаята я бяха направили сънлива. Децата се разсмяха на Шон, който също бе заспал с очила на носа и макар здраво да стискаше вестника, от отворената му уста се разнасяше гръмогласно хъркане. Шон се пробуди и промърмори:

— Какво е Коледа без малко сън?

Очите на мисис Мъри също се премрежваха за сън. Ешлинг се измъкна тихо към кухнята и се залови с миенето на съдовете. Пригответи един поднос с прибори за чай и отрязва няколко резенчета от коледния кейк. Мисис Мъри възнамеряваше да изпрати от него на отец Джон и Джоани.

Нима бе възможно да е само пет часът? Струваше й се, че е десет. Тя влезе тихо. Все още бе много рано да буди мисис Мъри. Нека си поспеше жената. И без това не може да си почине миналата нощ. Тони също не бе успял да мигне у Фергюсънови. Той се бе излегнал с отворена уста в един фотьойл до камината. Ешлинг седна между тях и се загледа в пламъците, оприличавайки ги на картини, къщи и дворци, както правеше в детството си. Един пън изпращя и събуди Тони. Той протегна ръка, наля си четвърт чаша уиски и каза:

— Какво е Коледа без малко алкохол?

Мисис Мъри си помисли, че навярно часовникът не е точен. Как е могла да спи толкова дълго? Господи, нали трябвало да измие съдовете! О, боже, те били чудесна двойка, и много й помагали, но защо ги били измили? Наистина не трябвало да го правят.

Пиенето на чай било винаги много приятно след такова обилно хранене. А кейкът не бил ли малко тежък? Дали бил хубав като миналогодишния? Не можела точно да си спомни миналогодишния кейк, но според нея бил малко по-сух. А може и да грешала.

Тони бе нервен. Каза, че предпочитал да прекара нощта в собственото си легло.

— Бих искал да се приберем у дома, Еш — каза той. — Ако смяташ да ходим на конните надбягвания утре, трябва добре да съм се наспал. Искам да спя на собственото си легло в собствената си спалня.

Майка му изглеждаше обидена.

— Но това тук е твоята стая със собственото ти легло, в което си спал години наред, Тони! Не можеш ли да се наспиш тук?

Ешлинг не каза нищо.

— Хайде, Еш, обясни й, че няма да мога да се наспя и ще ме боли глава.

— Не и от една нощ под майчиния ти покрив! — Мисис Мъри се разтрепери от вълнение. — Един бог знае къде си прекарал миналата

нощ, а сега не желаяш дори...

— Къде съм бил! Знаеш къде съм бил и Еш също знае. Бях у Фергюсънови. Няма ли да спреш да правиш сцени? Да не би да живея в Монголия? Нарочно не се прибрах, както съм го правил хиляди пъти. Нали винаги сте ми повтаряли да не шофирам в нетрезво състояние? Не съм ли прав?

Ешлинг никога не го бе виждала толкова засегнат.

— Може би Тони има право за тази вечер, майко. Може би ще трябва да се приберем и сами да изгладим недоразуменията си. Утре ще дойда да те видя и да ти благодаря за днешния прекрасен ден. Това бе пиршество, истинско пиршество. Нали така, Тони?

— Наистина, страхотно беше! — изръмжа Тони.

— Е, да тръгваме тогава. Прекарахме една чудесна Коледа, майко. — Тя целуна слабото, измъчено лице на свекърва си.

Мисис Мъри стисна ръката ѝ.

— Щом мислиш така... не разбирам, уж имам семейство, а трябва да остана сама.

— Те са глупаци, че не дойдоха за угощението, а са хукнали по манастири и задгранични пътешествия. Почакай само да им видиш физиономиите, когато им разкажем какво са пропуснали!

Махнаха ѝ за довиждане и мълчаливо потеглиха по мокрия тъмен път към дома. Единият от пътищата минаваше покрай къщата на Кофланови и Ешлинг реши да не тръгват по него. Лицето на Тони бе добило решителен вид.

Къщата им бе студена и мрачна. Тя включи една електрическа печка и започна да почиства петната от покривката, с която Шей бе попилвал кръвта от раната.

— Да запаля ли камината?

— Това пък защо? — сопна се Тони.

— Ще стане по-приятно. Няма ли да седнеш? Нали такъв е обичаят?

— Еш, би ли престанала да ме разпитваш? Имам чувството, че живея с надзирател от затвора. Аз питам ли те къде ходиш и какво правиш?

— Само те попитах...

— Ти само питаш, само питаш... Не мога да понасям това непрестанно питане. Излизам.

— Но къде ще отидеш, за бога? Слушай, Тони, тук е пълно с пиене. Покани когото си поискаш. Моля те, не излизай в коледната нощ! Няма нито едно отворено заведение.

— Е, да, но има приятели с отворени домове.приятели, които няма да ме тормозят с въпросите си.

— Чуй ме, Шей не си е у тях. Не помниш ли, че каза, че щели да отидат в Дъблин тази вечер и че ще се видим утре на конните състезания. Не помниш ли?

Тони взе палтото си.

— Виж ужасната рана над окото ти. Ако я удариш с нещо, тя може да се отвори и да кърви. Толкова си безразсъден! Ще запаля камината и ще изпием бутилка бренди. Ще поседим пред огъня както в добрите стари времена.

— Какви стари времена?

— Когато бяхме младоженци. Само че всичко отлетя много бързо.

— Няма да закъснявам. Ще ноцувам тук.

— Но къде ще ходиш...

В края на краищата Ешлинг реши да си легне. Въпреки включената електрическа печка в стаята беше студено. Тя облече един пуловер върху нощницата си, мушна се под завивките на малката кушетка и взе една книга, която много обичаше в детството си: „Магарето на резача на торф“ от Патриша Линч. Започна да я чете бавно, както правеха с Елизабет. Спомни си как ѝ бе обяснявала подробностите при добива на торф. Замисли се за нея, за Хенри, за прекрасната им квартира в Лондон и за мистър Уайт, който сега навярно бе с тях. Спомни си как Хенри поглеждаше към Елизабет на сватбата. Тони никога не я бе гледал така. Какво ли го бе подтикнало да се ожени за нея? Или за някоя друга? Дали склонността му към пиянство не е била очевидна и тогава, а единствено тя да не я е забелязвала? Защо си бе мислила, че той я обича? Тя никога не се бе заблуждавала, че го обича. Това бе различно от любовта, описана в книгите. Не приличаше и на любовта между Елизабет и Джони и дори на лудостта на Найем по онзи студент по медицина. Тя никога не бе изпитвала такова чувство към Тони. Може би трябваше да изтърпи наказанието за това, че се бе омъжила за човек, когото не бе обичала?

Но как, за бога, човек може да научи нещо за любовта в градче като Килгарет?!

— Трябва да съм била откачила да се омъжа за него! Напълно, ама напълно откачила! — произнесе на глас тя и това по някакъв начин успя да я накара да се почувства по-добре. Сега поне ситуацията бе съвсем ясна: Ешлинг О'Конър се бе омъжила за Тони Мъри в момент на пълно умопомрачение.

Айлийн се изненада, че Ешлинг не е отишла на конните надбягвания в Лепърдстаун.

— Винаги си обичала да ходиш там на Свети Стефан — каза тя. Ешлинг похапваше от студената пуйка. — Остави пуйката! Няма да остане за обяд, ако изядеш най-хубавите парчета.

— Не ми се ходеше. Тони си мисли, че съм се вторачила в него и непрекъснато го следя... и ми се струва, че има право. Той винаги казва: „Това е едва втората ми чашка“, а всъщност е седмата. А аз непрекъснато му натяквам.

— И все пак не трябваше ли да си с него? Морийн ми каза, че го била видяла тази сутрин и че имал ужасна рана над окото. Не ти го казвам, за да се караме, просто ти подхвана тази тема.

— Доколкото разбрах, той е ударил рязко спирачките на колата си вчера преди обяд, за да предотврати убийството на малкия Лайънел Кофлан. Детето е карало новия си мотоциклет. Лайънел има натъртвания и две пукнати ребра, а Тони си е разцепил веждата и вероятно би трябвало да отиде на преглед, но не желае и да чуе за лекари и болница.

— Милостиви боже! — възкликна изумено Айлийн.

— О, да. Кофлан удържа на думата си, а благодарение на Бога Тони не се е наранил сериозно. Не е ли чудесно, че е успял да отбие встрани и да предпази Лайънел? Сега Лайънел лежи с пребледняло лице и се опитва да им обясни, че само си е играл с новия си мотор, когато онзи пиан маниак прелетял покрай него със сто и шестдесет километра в час. Е, Лайънел не би казал такова нещо, защото не е разбрал какво се е случило, но приблизително така би трябвало да звучи обяснението му.

— Но нали Тони не е бил пиан вчера сутринта?

— Цяла нощ се е наливал. Не можеше да координира движенията си. Беше пиян до козирката.

— Е, слава богу, че не се е случило нещо по-лошо.

— Мамо, какво да правя, ако това продължи вечно?

— Той нали даде обет преди време? Много хора се връщат към обетите си след Коледа.

— Мамо, трябва ли наистина да остана при него? Не бих ли могла да получа... ами... анулиране на брака ни, или нещо от този род?

— Какво?

— Ти знаеш. Нали ти разказвах за онези неща. Няма да ми е трудно да го докажа пред всеки съд.

— Да не си полудяла? Ти си луда за връзване!

— Но аз *не мога* да пропиляя остатъка от живота си, мамо. Сега съм едва на двадесет и шест. Не мога...

— Я ми кажи какво обеща?

— Какво искаш да кажеш с това „обеща“?

— Там, в църквата, пред всички. Какво обеща?

— Сватбата ли имаш предвид?

— По време на светото тайнство на венчавката. Повтори ми някои от нещата, които каза тогава...

— Думите от церемонията...

— Това не бяха думи, Ешлинг, а обещание, уговорка, тържествен обет... Какво прие да направиш?

— Имаш предвид „в добро и зло, в здраве и болест“...

— Точно това имах предвид, а също и ти. Нали?

— Е, да, но аз не знаех, че всичко ще бъде по-различно... това би трябвало да се вземе предвид...

— Разбираш ли какво се опитваш да направиш? Да отречеш светото тайнство на венчавката! „О, боже, аз не съм знаела, че бракът ми няма да е само цветя и рози. Съжалявам. Позволете ми да започна всичко отначало.“ Какво ще си кажат хората? Какво?

— Мамо, не ме е грижа какво ще си кажат хората. Не може да очаквате, че ще продължа да живея с мъж, който не ме желае и който не се интересува дали ме има, или не. Не може да се очаква от мен да стоя като ненормална до него през следващите петдесет години, както по всяка вероятност си мислиш ти.

— Да, мисля си. Наистина мисля, че точно това си длъжна да направиш. — Лицето на Айлийн изглеждаше състарено, с черни кръгове под очите. — През това време на годината всичко ни се струва по-лошо, отколкото е в действителност, защото сме обкръжени с безброй обещания и надежди... Не приемай толкова драматично всичко. Ще видиш, че нещата ще се оправят.

— Значи според теб е без значение какво се случва с мен и единственото нещо, което трябва да направя, е да остана до Тони и да се надявам, че всичко ще се оправи?

— Разбира се. Това е единственият правилен начин на мислене, детето ми. Ще дойдеш ли да поседим пред камината и да изпием по чаша чай? Тъкмо правех сандвичи за мен и баща ти... можем да похапнем заедно. Ела, той ще се зарадва да те види — увещаваше я ласкаво Айлийн.

— Не, мамо. Мисля да се върна у дома.

— Недей. Остани тук. Сега навярно си разочарована от мен. Да не би да ми се разсърди?

— Не, мамо. Не се сърдя. Попитах те какво мислиш и ти ми каза.

— Но, детето ми, ти не би могла да очакваш нещо друго от мен.

— Очаквах да кажеш, че са налице всички условия за анулиране на брака ни. Точно това очаквах, но ти не го направи.

— Та ние не сме говорили за това. Говорихме само...

Мисис Мъри също се изненада, че тя не е отишла на конните надбягвания. Покани я на чаша чай в кухнята.

— Храната вчера беше превъзходна. Ще ме почерпиш ли с малко пуйка?

Етел Мъри щастливо се засуети и започна да подрежда чинии и ножове, макар че желанието на Ешлинг бе да си хапне малко от кожата и да я зарадва с високата си оценка за кулинарните ѝ способности.

— Предполагам, че нищо лошо няма да му се случи на състезанията — каза тя.

— О, аз също се надявам... трудно е да го разбере човек. Мога ли сериозно да те попитам за нещо? Но не очаквам любезен отговор, нали разбираш?

— Естествено, че можеш.

Мисис Мъри изглеждаше обезпокоена.

— Дали нямаше да е по-добре за него да не се жени? Може би нямаше да пие толкова много, ако живееше с теб. Мислиш ли, че ако отново заживее сам, би могъл да... стане както преди?

— Но как би могъл да заживее сам? Нали е женен?

— Да, но се опитай да помислиш. Представи си, че не се е женил...

— Не знам. Наистина не знам. Не мисля, че ще настъпи някаква голяма разлика. Той винаги е пил прекалено много. Правеше го и преди да се ожени, а след това — дори повече, но не мисля, че сватбата е причина за това. — Тя улови ръката на Ешлинг. — Не трябва да се самоизмъчваш. Ти правиш всичко, което е необходимо, и си една чудесна мъничка съпруга. Де да можеше и той да го разбере...

— Не, ти не ме разбра. Не те питах дали съм добра, или лоша съпруга. Питах те дали според теб Тони не е ерген по душа?

Мисис Мъри я погледна озадачено.

— Струва ми се, че у всеки мъж остава частица от момчешките му лудории. Това ли имаше предвид?

Ешлинг се отказа да продължава.

— Това имах предвид. Почакай. Не ми сипвай толкова много. Ще намина и покрай Морийн и там също ще се наложи да хапна нещо.

Домът на Морийн изглеждаше привлекателен и уютен. Ешлинг недоумяваше защо винаги си бе мислила, че е неприветлив и ужасен. Имаше едно голямо, покрито с памучна кувертюра детско креватче, върху което спокойно спеше бебето. Патрик и Пеги си играеха с играчките, а Брендан Ог четеше новата си книжка.

— Мислех си, че си на конните надбягвания. Нямаш ангажименти и нещо, което да те задържа у дома.

— Ами, не отидох. Вместо това реших да дойда да те видя.

Морийн каза, че била пекла коледни пирожки със стафида, бадеми и портокалови кори.

— Чух, че си видяла лицето на Тони — каза Ешлинг.

— Не съм имала намерение да дърдоря пред мама. О, боже! Сигурно си мислиш, че сме те одумвали. Мислиш ли, че мама би допуснала подобно нещо...

— Не мисля, а и нямам намерение да се заяждам с теб. Исках просто да те попитам... мислиш ли, че хората говорят много за Тони?

— Какво искаш да кажеш?

— Нали разбираш — за пиенето му, за спречкванията при Ханрахан, за пренебрежителното му отношение към работата и всичко останало.

— О, Ешлинг, аз никога не обръщам внимание на хорските приказки. А и какво толкова биха могли да говорят хората?

— Не знам. Точно затова те попитах. Питам се дали не си мислят, че е тръгнал по лош път... дали не го мислят за човек, който... нали се сещаш... би трябвало да... да е длъжен да...

— Ешлинг, какво си си наумила?

— Не мисля, че съм човекът, с когото Тони трябва да живее.

— И с кого, за бога, би могъл да живее?

— Не знам. Би могъл да се върне при майка си или да наеме стая в хотела, или да остане у Фергюсънови. Те имат свободни стаи. Помня, че имаха намерение да ги обзавеждат. Навярно биха могли да предоставят една на Тони.

— Добре ли си? Какво значи всичко това? Да не би да е някаква шега?

— Не. Просто търся изход.

— А ти какво ще правиш?

— Бих могла да се върна при мама и татко.

— Ешлинг! Не може да го направиш!

— Защо? — Ешлинг изглеждаше истински заинтригувана. — Просто ми обясни! Така всички ще бъдат щастливи.

— Никой няма да е щастлив. Престани да се държиш като малко дете, само защото си се скарала с Тони и той е отишъл сам на състезанията.

— Не е точно така.

— Е, добре, но е нещо от този род. Като си помисля за колко много неща би трябвало да си благодарна, усещам как кръвта ми кипва...

— И за пияния съпруг, който се въргала из града ли?

— Щом прекалява с пиенето, ти трябва да си по-внимателна с него и да се успокояваш с мисълта, че би могло да бъде и по-зле. Я си представи, че тръгне по жени. Представи си, че прилича на Брайън

Барнс, съпруга на Шейла Мур. Чак в Дъблин са го виждали с разни жени. — Морийн спря. Лицето на Ешлинг изглеждаше много печално. — Слушай, ти само си измисляш разни глупости. Не си омъжена от толкова време, колкото съм аз. Още нямаш опит.

— Омъжена съм от две години и половина.

— Когато ви се роди дете, всичко ще се промени...

— Ако започна да ти разказвам за тази страна на нещата, просто няма да ми повярваш.

— Напротив. Разбирам те. Брендан е същият. Всеки път казва, че не можем да си позволим друго дете, но когато бебето се роди, е щастлив. Той е напълно откачил на тема втори син. С Тони ще е същото.

— Сигурна съм, че имаш право. Нека не говорим повече за това — каза Ешлинг.

— Та нали ти първа започна?! — отвърна намусено Морийн.

— Знам. Днес съм в много лошо настроение.

— Така си и знаех! — заяви победоносно Морийн. — Когато се върне от състезанията, се помири с него, прегърни го и забрави за всичко това. Така правят всички.

Когато Тони се прибра, бе един след полунощ, а настроението му бе ужасно.

— Как си посмяла да отидеш у Кофланови и да се правиш на състрадателна зад гърба ми? Как посмя да отидеш в този дом!

Ешлинг бе заспала и виковете му я изтръгнаха от съня.

— Тони, ти си пиян. Отиди да си легнеш, утре ще поговорим за това...

— Ще говорим тук и сега! Бях в хотела. Там срещнах Марти О'Брайън, шурей на Дини Кофлан. Той ми каза, че си ходила у тях и си разпитвала за момчето...

— Разбира се, че отидох. От учтивост и хуманност.

— Зад гърба ми.

— О, я млъквай, глупак такъв! През това време ти подпираше бара в Лепърдстаун. Как бих могла да ти кажа?

— Не ме наричай глупак!

— Наистина си глупак.

— А ти си крадла! Къде са ми парите? Имах една голяма пачка в джоба. Когато отидох на състезанията, бяха изчезнали. Бяха останали само няколко петшилингови банкноти.

— В чекмеджето са, Тони, и ти знаеш това. Аз често го правя преди да тръгнеш нанякъде. Парите са в най-горното чекмедже, където си стоят винаги. Правя го, за да ти попреча да ги пропилиеш безразсъдно или да бъдеш обран.

— Нямам нужда от пазач, който да ме следи като животно от зоопарка. Никога повече не го прави!

— Добре.

— И още нещо...

— Слушай, каквото и да е то, не би ли могло да изчака до сутринта? Ще трябва да ставам рано и да отивам на работа. Татко ще започва сезонната разпродажба утре, както впрочем и магазинът на семейство Мъри, в случай че това те интересува. Ще трябва да бъда в магазина. Не знам дали имаш намерение да отидеш във вашия... но аз имам нужда от сън.

— И какво трябва да значи това?

— Кое?

— В случай че ме интересува. Сезонната разпродажба в магазина на Мъри. Разбира се, че ме интересува. Та нали съм собственик! Това е моят магазин.

— Точно така. Напомняй го по-често на хората си.

— Какво искаш да кажеш?

— Толкова рядко се вясваш там, а когато го правиш, то е, за да се подпишеш за петдесет лири. Виждат те, че пристигаш, и си казват... ето го и мистър Тони. Сигурно има нужда от пари в брой... Чувала съм ги.

— Да не би да ми намекваш, че съм небрежен към работата си?

— Млъквай и отиди да си легнеш!

— Да не би да намекваш, че...

Ешлинг стана от кушетката и започна да сгъва одеялата.

— Ако не ме оставиш да спя тук, ще отида в друга стая. Пусни ме да мина!

— Върни се или отивай в леглото, където би трябвало да бъдеш! Чуваш ли ме?

— О, не и тази нощ, Тони. Не бих могла да го понеса.

Той я погледна с пламнали от гняв очи.

— Какво не би могла да понесеш?

— Не ме принуждавай да ти го казвам. Не желая. Моля те, Тони, пусни ме да мина!

— Ти си злобна жена — каза той.

Ръката му се изнесе така светкавично, че Ешлинг не успя да я види. Той я удари през устата. Острата болка и обидата разтърсиха цялото ѝ тяло. Удари я отново. Този път — по-силно. Кръвта бликна моментално от устните, а може би и от зъбите ѝ. Тя усети как облива брадичката ѝ и се стича върху нощницата. Докосна я и изумено погледна окървавената си ръка.

— Еш! О, Господи! Еш, съжалявам.

Тя бавно се отправи към огледалото. Изглежда, че кръвта идваше от устните ѝ, но пък и един зъб се клатеше, така че може би той бе причината за кървенето.

— Ще се самоубия, Еш! Не исках да те ударя. Не знам как го направих. Добре ли си, Еш? Дай да видя... Господи, дай да видя. О, боже...

Тя не промълви нищо.

— Какво да правя сега? Да повикам ли доктор? Еш, съжалявам. Кажете какво да направя и ще го изпълня. Ще направя каквото ми кажеш...

Кръвта бавно се стичаше по нощницата ѝ.

— Моля те, Еш, не стой така. Трябва да направиш нещо. Да повикам ли някого?

Тя бавно се изправи и тръгна към него.

— Отиди в другата стая и си лягай. Тръгвай. Веднага! Вземи тези одеяла.

Той не искаше.

— Толкова ме е срам, Еш. Не исках. За нищо на света не бих те ударил. Знаеш това.

Тя му подаде одеялата и той засрамено излезе. Ешлинг бавно посегна към куфара върху шкафа и започна да подрежда нещата си. Уви една хавлиена кърпа около шията си, за да попие капчиците кръв, които се стичаха от устните ѝ. Много внимателно и грижливо подреди зимните си дрехи и обувките, бельото и бижутата. Свали годежния си пръстен и го постави на видно място върху тоалетната масичка. Взе

втори куфар и постави в него две одеяла и два чаршафа. Събра писмата и снимките и също ги сложи в куфара. След час реши, че вече няма опасност да отвори вратата на спалнята — оттам долиташе тежкото дишане на Тони. Бе успял да заспи, след като ѝ бе разцепил устната! Ешлинг събра няколко дреболии от къщата: една сребърна захарница, която бе подарък от майка ѝ, един чайник и сосиера с нарисувани върху тях огромни рози — сватбен подарък от Пеги.

Написа на Тони кратко писмо. Казваше му, че отива до болницата, за да ѝ залепят устната, и че щяла да каже, че това било причинено от падане. След това щяла да се качи на колата си и никога повече нямамо да се върне. Нямамо смисъл да разпитва за нея, защото никой нямамо да знае. Написа и едно дълго писмо до майка си. Обясни ѝ, че опитала всякакви пътища и средства, че била готова да изслуша всяко мнение, но, изглежда, никой не разбираше, че тя не може да върне времето назад, така че решила направо да счупи часовника. Написа, че така и не разбрала какво точно имала предвид майка ѝ, като ѝ казвала, че всичко щяло да се оправи, но тя била на мнение, че щяло да бъде по-добре, ако майка ѝ направо ѝ кажела, че Ешлинг нямамо да може да живее повече с Тони и че трябвало да го напусне. Така нямамо да има никакви догадки и предположения. Този отговор щял да ѝ отвори очите.

Писа на майка си и за устната си. „Казвам ти го само за да знаеш, че не съм го направила от егоизъм и неоснователна прищявка за пощастлив живот. Знаем, че в този, а и във всеки друг град има жени, чиито съпрузи ги бият. АЗ ОБАЧЕ НЯМА ДА СЕ ПРЕВЪРНА В ЕДНА ОТ ТЯХ! Няма да го допусна и това решение е съвсем категорично, както всички решения, които съм вземала досега.“

Написа ѝ, че ще се обади след няколко дни и че най-милото нещо, което майка ѝ можела да направи, било да не опитва да организира среща за помирение, защото такова не би могло да съществува между нея и Тони. Само ако Етел Мъри започнела да ѝ създава неприятности, майка ѝ можела да ѝ разкаже за необузданото поведение на Тони. В противен случай щяло да е по-добре да запазели илюзиите на свекърва ѝ.

За устната ѝ бе достатъчен само един шев. Направи го един млад хирург, когото тя не познаваше.

— Студент ли сте? — попита тя.

— Не.

Той бе изумен от предположението ѝ, но тя не бе искала да го обиди. Мина ѝ през ума, че никога нямаше да узнае дали Найем е отишла на танци с Тим, студента по медицина, дали Донал и Ана Бари са влюбени и дали Донал е успял да купи шампанско с петачката, която му бе дала на заем.

Познаваше няколко от медицинските сестри и прочете по лицата им, че не вярват на историята за падането ѝ.

— Елате пак през седмицата да ви прегледам — каза младият лекар.

— Разбира се. Много ви благодаря!

Ешлинг пак облече палтото си и се качи в колата. Пусна писмото до майка си в магазина, а не у тях, защото искаше майка ѝ да го прочете на спокойствие и в уединение, когато отидеше на работа рано на другата сутрин.

Хвърли един прощален поглед назад и напусна Килгарет, поемайки по пътя към Дъблин.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ
1956–1960

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Това бе най-щастливата Коледа в живота на Елизабет. Дори и в Килгарет преди толкова много време тя се бе чувствала малко изолирана. Онези Коледи не ѝ принадлежаха изцяло. Тя ги сравняваше с другите, които бе преживяла до пристигането си там, и ѝ се искаше да върне времето назад. А това тук бе нейната Коледа със съпруга ѝ, баща ѝ и бебето, което бе започнало да се оформя. В нейния дом. Тя сякаш бе възнаградена за всички онези Коледи, в които се бе опитвала да утешава баща си и да не се сърди на Джони заради новата му приятелка. Сега животът ѝ бе спокоен и сигурен, както всъщност би трябвало и да бъде.

На втория ден от Коледа баща ѝ с радост си тръгна — тук явно не се чувстваше като у дома си. Ешлинг го видя как нервно крачи, облечен в халата си и стиснал чантичката с тоалетните си принадлежности.

— Какво става? — попита тя, забелязвайки, че той изглежда объркан.

— Не знаех дали да влизам, или не. Притеснявах се да не би някой да влезе през другата врата.

— Татко, хиляди пъти съм ти казвала, че ако използваме едната врата, другата е заключена, така че никой не може да влезе.

— Много сложен начин за използване на банята — каза той.

Хенри преглеждаше някакви книжа в столовата, а Елизабет и баща ѝ се бяха заели с подготовката на закуската в кухнята.

— Дали мама често е боледувала, когато е очаквала да се родя? — попита Елизабет.

— Какво? О, ами не знам.

— Как така да не знаеш! Искам да кажа, тя навярно се е оплаквала, че е уморена.

— Съжалявам, но не мога да си спомня такива подробности. Как не се сетих да записвам всичко... нямаше да се налага да си напругам ума за интересните детайли... — Това май беше една от безобидните шеги на баща ѝ. Или поне опит за шега.

Усети как я облива вълна на тъга — той възприемаше раждането на единственото си дете като някакъв детайл. А може би тя бе много жестока в преценката си? Може би спомените за майка ѝ го измъчваха? Тя реши да не задава повече въпроси.

— Гледай ти! Навръх Коледа бедничкият Хенри си е взел работа за вкъщи! Май твърде много държи на работата си... Не съм виждала други да го правят.

— Според мен той е доста практичен. — В гласа на баща ѝ прозвуча одобрение и Елизабет се изненада. Бе очаквала да чуе някакво междуметие. — И много благоразумен. Най-важното нещо за един мъж е да достигне върховете на професията си. Щом един мъж веднъж се почувства пълноценен в работата си, всичко останало само си идва на мястото.

Елизабет го изгледа замислено.

— Това ли е най-важното нещо според теб, татко? Най-важното нещо е да изкопчиш колкото можеш повече от живота и да го раздадеш на хората, а не само да се издигаш в службата си.

— Не съм споменава издигане. Казах да успееш да направляваш съдбата си. — Баща ѝ изглеждаше почти въодушевен. — Разбираш ли, в твоя свят, в бизнеса с предмети на изкуството, нещата не стоят така. Там няма такова напрежение както в света на банковото дело и правото. — (Разбира се, мъжете трябваше да принадлежат на големия, изпълнен със стресови ситуации свят на бизнеса, докато глупавите жени можеха просто да си запълват времето с дилетантски занимания в областта на изкуството!) Елизабет нямаше особено желание да спори. Просто ѝ беше приятно да види баща си така оживен и въодушевен.

— Ти би ли взел работа за вкъщи, ако бе на възрастта на Хенри? — попита закачливо тя, но се оказа неподготвена за изражението, което се изписа върху лицето на баща ѝ.

— Опитвал съм, скъпа. Опитвал съм да се издигна или поне да надмина колегите си. Веднага след женитбата ми имах желание да уча вечер, след работа. Исках да си купя списания, свързани с банковото дело, и да уча по тях. Имах възможност да се явя на изпити в Института по банковото дело, стига да исках, но Вайълет така и не можа да разбере стремежите ми. Според нея това било, чакай да си спомня, еснафско и превзето. Струва ми се, че така звучаха възраженията ѝ.

— Сигурен ли си, татко? Мама би трябвало да се радва, че си имал желание за нещо по-добро.

— Да, но не успях да постигна нищо по-добро. Аз просто успях да се задържа на повърхността и тя разбираше това. Понякога ме наричаше „дребно чиновниче“. Веднъж ме попита да не би да съм бил кретенът на офиса, та са ми възлагали неща, с които би се справило и дете. Майка ти можеше да бъде много жестока понякога.

— Но нали ти си могъл да се заловиш с образованието си?

— Не. Не съвсем. Това дразнеше майка ти и я караше да се държи високомерно и иронично към мен... нямаше смисъл да я нервирам.

Елизабет мразеше да ѝ говори с пораженчески тон. Това ѝ напомняше за един малодушен герой от филм... един страхливец, който обвиняваше другите за грешките си. Тя въздъхна със съчувствие.

— Разбираш ли, Елизабет, при теб нещата се уреждат от само себе си. По това си приличате с Вайълет. Тя бе много пъргава и склонна да проявява нетърпение към онези, които не бяха така бързи. Много от хората около нас не са особено схватливи... помни това.

Предупреждаваше ли я баща ѝ? Наистина ли бе отишъл така далеч в загрижеността си към нея, та да я съветва? Това не предизвика недоволство у нея, дори по-скоро я зарадва. Елизабет не гледеше сериозно на думите му, а се радваше на самия факт, че той разговаря с нея. Не ѝ се щеше да го прекъсва, ала той сам промени темата.

— Ние с Хенри имахме намерение да се поразходим в парка, а след това да седнем на сандвич и бира в някое кафе. А след това аз ще поема към Кларънс Гардънс.

— Знаеш, че си добре дошъл тук, татко.

— Бих искал да си подготвя нещата за утре — отвърна баща ѝ.

Какви ли бяха тези „неща“, за които говореше? Той бе работил тридесет и четири години в банката. Каква ли, за бога, би могла да бъде тази подготовка за утре?

Хенри се върна от кафенето зачервен от мразовитото време, ободряващата разходка и бирата, изпита в необичаен за него час.

— Баща ти се качи на автобуса — каза той. — Помоли ме да ти кажа довиждане и още веднъж да ти благодаря. Струва ми се, че той наистина прекара добре тук.

— И аз така мисля — каза Елизабет. — Догодина по това време ще имаме бебе на шест месеца и половина. Не е ли невероятно?

Хенри седна пред камината и протегна ръце към огъня.

— Ще трябва доста да се потрудя за прехраната ни, но ще ми бъде приятно.

— Но, скъпи, аз съвсем не възнамерявам да изоставя работата си. Ще продължа да ходя при Стефан и в колежа, но ще се откажа от лекциите във вечерното училище.

— Е, нищо не се знае, скъпа. Все още е рано да се говори. — Хенри изглеждаше разтревожен. — Може би няма да можем да си позволим да наемем гледачка за бебето и ще трябва изцяло да се откажеш от работата си.

— Не! Това не е необходимо. Ще се справим с всичко.

— Ала каквото и да направим, то ще бъде свързано с преразпределение на доходите ни, а и ти и бездруго печелиш повече от мен.

— Хенри, аз не печеля повече от теб.

— Пресметни сама: заплатата от колежа, заплатата от училището, хонорарите от Стефан и от курсовете по история на изкуството. Сумата наистина е по-голяма от заплатата ми.

— Не съм предполагала, че е така... както и да е, тези пари не са мои и твои, а наши. Нали?

— Да, но аз се безпокоя. Не мога да приемам така леко нещата като теб. Не съм от хората, които вярват в уреждането на нещата от само себе си. По-скоро вярвам, че бих могъл да постигна нещо само с упорит труд.

Тя разроши косата му и се разсмя. Направи няколко гримаси, имитирайки го, и успя да го накара да се смее над самия себе си. Но във въздуха бе надвиснало някакво безпокойство. То бе като тайнствено и необичайно ехо от думите, изречени само преди няколко часа от баща ѝ.

Странно как не бе забелязала досега колко често Хенри и баща ѝ възприемат нещата по един и същ начин.

— Нямам намерение да тръбя новината из целия свят, ще кажа само на няколко приятели — каза Елизабет, докато Стефан и Ана я целуваха, изучавайки цвета на лицето ѝ и отбелязвайки, че бременността наистина разхубавявала жените.

Джони се появи по време на прегръдките и целувките, така че се наложи също да бъде уведомен.

— Не е ли фантастично? Новата смяна в магазина на Ворски, а? Бъдете сигурни, че ще бъде с вроден усет към бизнеса... а точно от това се нуждае фирмата. Притежаваме нюх, добър вкус и чудесни идеи, но никой от нас не знае как да направим състояние от това. Когато младият Мейсън тръгне на училище, трябва да го убедиш да стане финансист. Чу ли какво ти казах?

Всички се разсмяха.

— А какво ще стане, ако бебето се окаже момиче?

— Ще чакаме, докато се роди момче! — пошегува се Джони, но след миг заговори по-сериозно: — Много се радвам за теб, агънце, защото ти точно това искаше, нали? Винаги си желала само това — дом, съпруг и деца...

— Аз съм щастлива. Не знам дали винаги съм го желала, но сега е така със сигурност.

— Едно малко човече. Аз също много бих искал да го имам.

— Нима? — Тя го погледна изумено и усети, че нещо заседна в гърлото ѝ, както ставаше преди.

— Да. Често съм си мислил за дете, но без сватба и всички останали подробности. Не е лесно за осъществяване! Повечето хора дори биха казали, че е невъзможно.

— Спокойно би могъл да го скриеш с майка му някъде по-далеч от теб и да наминаваш при тях от време навреме, за да го учиш на някои неща или да го разхождаш.

— Да, нещо такова. Не можеш ли да ми съдействаш при намирането на подходящ обект за това начинание?

— О, не знам. Огледай се по-добре. Сподели идеята си с някого. Може и да успееш. — Замисли се за себе си. Ако му бе позволила да постъпи така и с нея, сега детето им щеше да бъде почти на осем години.

Хари бе във възторг, когато му се обади, за да съобщи новината. Каза, че щял да направи люлка. Едно време бил много добър дърводелец, но... Елизабет вероятно била поръчала вече нещо поизискано. Под въздействие на емоциите си в момента Елизабет го

покани да им гостува за уикенда. Каза също, че щяла да му изпрати пари за пътя, понеже го канела като консултант по обзавеждането на детската стая.

Хенри каза, че той самият се радвал на пристигането на Хари, но нямало ли да засегнат баща ѝ с тази покана?

— Разбира се, че няма. Татко много добре знае, че с Хари сме чудесни приятели.

— Но пристигането и оставането му тук — възрази Хенри — сякаш демонстрират нашето благоразположение към главния виновник за драмата в семейството ви.

— Аз не мисля, че той е главният виновник, и никога досега през главата ми не е минавала такава мисъл. Забрави ли, че се надявахме това да е най-доброто за всички ни? Забрави ли?

— Не съм забравил — каза Хенри. — Но никога не съм казвал, че това е най-доброто и за Джордж. — Винаги, когато приказваше за баща ѝ, Хенри го наричаше Джордж, ала когато говореше лично с него, използваше обръщението „мистър Уайт“.

Саймън не трябвало да бъде уведомяван за бебето, понеже щял да каже на целия офис, а все още било твърде рано за това, нали? Хенри кимна одобрително. Елизабет била великолепа в познанията си за такива ситуации и винаги успешно отчитала и най-малките нюанси.

— Като отзив в учителската стая — каза Елизабет.

— Нали каза, че учителската стая била пълна със стари клюкарки — възрази Хенри.

— Да де! — каза Елизабет и прихна да се смее.

Саймън се отби у тях на втората вечер след Коледа. Офисът им бе затворен до понеделник, така че теоретично погледнато те бяха в почивка, но Хенри бе така затрупан с работа, че за него нямаше особена разлика между обстановката в офиса и тази в квартирата му.

Саймън все още бе в плен на впечатленията за прекрасната Коледа. Барбара била чудесна домакиня — през целия ден у тях непрекъснато се отбивали разни хора и тя гостоприемно посрещала

всички. Изпращала сърдечните си поздрави и на двамата и се надявала, че малкото им гнездо на Батърси е прекрасно.

— Надявам се да си я уверил, че е така — каза шеговито Елизабет.

Хенри продължаваше да придобива глуповато изражение при споменаването на Барбара и Елизабет искаше да го накара да се отпусне.

— Да, казах ѝ, че си успяла да преобразиш Хенри и да го накараш да се държи свободно и спокойно. Барбара винаги е смятала, че Хенри прекалено много се задълбочава в подробностите и се паникьосва за дреболии.

— Що за глупости! Той е истински бонвиван — каза Елизабет.

Хенри почти успя да се разсмее безгрижно и заяви:

— И аз съм на мнение, че претърпях доста голямо развитие.

— За мен ти си чудесен! — каза Елизабет. — Защо не предложиш още едно питие на Саймън, докато аз събера всички стари документи, които съм разпиляла в другата стая?

— О, това твое дело ли е? — учуди се Саймън. — А пък аз си помислих, че благоверният Хенри отново се е отдал на амбициите си.

— Точно на Коледа? Сигурно се шегуваш — каза Елизабет и се зае усърдно да подрежда документите на Хенри в дипломатическото си куфарче.

Същата вечер баща ѝ се обади, за да ѝ каже, че получил съобщение за нея от Ирландия. Било от Айлийн, приятелката на Вайълет. Било много странно и се изразявало в молбата Елизабет да ѝ се обадела в десет часа вечерта в магазина. Да, точно това била казала. Да, съгласи се той, много странно било да се звъни на някого по това време, но тя била казала точно така: „В десет вечерта в магазина, Килгарет 67“, и да кажел на Елизабет, че нищо лошо не се било случило — никой не се бил разболял, умрял и т.н.

— Какво би могло да бъде тогава? — учуди се Елизабет.

— Скъпа, откъде мога да знам, за бога?! Те са твои приятели. Най-важното, което трябваше да ти кажа, бе да не ѝ телефонираш у тях и да не звъниш у Ешлинг, а в магазина.

— Защо ли не ме е потърсила тук? Сети ли се да ѝ кажеш моя телефонен номер?

— Опитах се, но тя повтори, че не можела да навърта повече разговори, защото била у приятели и се обаждала без тяхно знание. Трябва да отбележа, че всичко това ми се струва доста странно.

— Напълно споделям мнението ти — каза Елизабет. — Няма значение. Сигурна съм, че поводът ще се окаже съвсем безобиден. Искаш ли след това да ти звънна и да ти разкажа?

— Не, не, скъпа. Не бих искал да ме безпокоиш в десет вечерта. Ще ми кажеш, когато се видим.

Баща ѝ затвори. Елизабет си помисли, че той не проявява почти никакво любопитство към хорските проблеми. А и повечето хора му бяха достатъчно неприятни, за да се интересува от съдбите им. Изведнъж усети, че я обзема ужасна паника. Трябва да се бе случило нещо наистина ужасно, щом не биваше да звъни у тях и у Ешлинг, а да разгадае сама тази шарада. О, боже, все още бе само седем и тридесет! Трябваше да чака още два часа и половина! Най-добре бе да поканят Саймън да остане за вечеря, това щеше да ги поразсее.

— Ало! Ти ли си, Айлийн? Айлийн, чуваш ли ме добре? — Гласът на Елизабет звучеше пискливо и нервно след безкрайните писукания, произнасянето на всяка от буквите на думата „Килгарет“ и обясненията с дежурната телефонистка. Вече бе десет часът и десет минути, а тя бе започнала разговора преди десет минути.

— Да, детето ми. Добре ли си? — Гласът на леля Айлийн звучеше както обикновено.

— Аз съм добре. Добре сме. Случило ли се е нещо?

— Имаш ли някакви новини от Ешлинг?

— Точно преди Коледа получих писмо от нея. Защо? Какво е станало?

— Тя е добре. Нищо лошо не ѝ се е случило... не ти ли е звъняла по телефона?

— Да ми звъни? Не го е правила от години. Аз ѝ звъннах, след като се върнахме от медения ни месец. Какво има, лельо Айлийн? Моля!

— Опитвам се да бъда дискретна — отвърна леля Айлийн.

— Защо си в магазина? Нали си останала, за да говориш с мен?

— Да, но нали разбираш... — Гласът на Айлийн секна.

— Не. Какво?... О, да, да, разбирам. Естествено, че разбирам. —

Елизабет се сети за пословичното любопитство на началничката на пощата в Килгарет, мис Мейс. Тя подслушваше началото на разговорите, в които според нея можело да има нещо интересно, и правеше внезапни проверки на останалите разговори, докато откриеше нещо, на което да се спре.

— Знам какво имаш предвид — каза Елизабет и дочу въздишката на облекчение от другата страна на линията.

— Ти си запозната с проблема, който имаше Ешлинг. Както казва твоят Хенри, „ти умееш да се ориентираш в проблемите“.

— Да. Разбирам какво искаш да кажеш.

— Свършено е.

— Мъртъв? — прошепна изумено Елизабет.

— Не, не. Приключено. Нали разбираш?

— Би ли ми обяснила?

— Връзката е много лоша. Питам се дали не си чула нещо...

— Не, нищо.

— Знаеш ли, че днес, тази сутрин получих едно известие по този повод и естествено, бих желала да го обсъдим.

— Разбира се.

— Така че, ако се свържете, незабавно ме уведоми за това. Нали ще го направиш?

— О, естествено! У вас или в магазина?

— В магазина и по това време. По-малко хора — по-малко въпроси.

— Разбирам. А чичо Шон?...

— Не още...

— Кой друг?...

— Никой... струва ми се.

— А, но... самия проблем?

— Нито дума, никаква вест оттам. Пред къщата има една кола и това е всичко, което знам.

— А знаеш ли защо? Защо сега и така внезапно?

— Нараняване...

— О, Господи...

— Не, не е сериозно.

— Но е сторено. Вече е сторено. Разбираш какво искам да ти кажа. Договорът е прекратен, бизнесът се е променил. Защо пък не? Рано или късно това щеше да се случи, нали?

— Точно така е написала и тя в писмото си, но аз не мисля така.

— Но щом се е стигнало дотам...

— Животът в тази страна, детето ми, е много по-различен от живота в страната, където живееш ти... тукашните хора не могат да решават проблемите си както Хари и Вайълет.

— А има ли друг... друг? Господи, така съм притеснена, че не знам каква дума да използвам. Да не би и тя да има проблема на майка и Хари?

Леля Айлийн се разсмя.

— Не, не е това. Обаче, знаеш ли — няма начин за решаване на този проблем. Тя ще трябва да се върне.

— Разбирам.

— Ти си много добро дете. Сама ли си сега? Има ли някой при теб?

— Да. Хенри, естествено, е тук, и един наш приятел, Саймън...

— Тя се усмихна на Саймън.

— Трябва да ги заблудиш по някакъв начин... Ще ти пиша още тази нощ и не забравяй какво трябва да й кажеш, когато ти се обади...

— Няма ли някакъв по-нормален начин за разговор от тези кодирани изречения?...

— Аз ще уредя да дойда и разговарям с нея, където и да е. Ако е необходимо, ще дойда и до Англия, но тя трябва първо да ми се обади и да ми каже, че желае да говори с мен.

— Нима ще изминеш цялото това разстояние заради такова нещо? Ти не го направи дори и за сватбата ми!

— Знам. Последния път, когато бях там, бе, за да погребя младия Шон. Изглежда, че нямам особен късмет с пътуванията ми до Англия.

— Тя може и да не ме потърси.

— Ще го направи. Това е единственото нещо, за което съм убедена.

Ешлинг позвъни на другия ден.

— Къде си? — попита Елизабет.

— На автобусната спирка на Бромптън Роуд срещу католическата църква.

— Минават ли таксите?

— Да. Видях няколко.

— Качи се веднага в някое от тях и ела тук!

— Нали няма да ми струва цяло състояние?

— Няма значение колко ще струва. Аз ще платя. Тръгни незабавно насам!

— Изглеждам ужасно. Ще бъдеш шокирана.

— Няма.

— Там ли е Хенри?

— Не, отиде до библиотеката.

— Благодаря ти, Елизабет! Благодаря ти. Не знаех какво да правя.

— Просто хвани едно такси... и идвай тук.

После помоли Хенри да отиде до библиотеката.

— Това е малко ненадейно — каза той. — Прогонваш ме от собствения ми дом. — Беше ядосан от настойчивата ѝ молба.

— Съжалявам, но това е много важно за мен. Ако Саймън бе дошъл тук в момент на криза, щях да направя същото за теб — щях да се изпаря и да ви оставя да поговорите насаме.

— Саймън не би направил такова нещо. Мъжете не постъпват така — негодуваше Хенри, докато сърдито прибираше нещата си.

— Много съм ти признателна, много, много!

— Добре де! — отвърна почти умиловитен той.

Елизабет влезе в стаята за гости и оправи леглото. Остави чисти хавлиени кърпи. Сети се, че не бе говорила с Ешлинг за бебето, но щеше да го направи, разбира се, след като тя оставаше да им гостува. Жалко, че трябваше да го направи при такива неприятни обстоятелства.

Чу шума на асансьора, който се качваше към техния етаж, и веднага разбра, че това е Ешлинг. Мистър и мисис Соломон от съседния апартамент сигурно бяха на работа. Обикновено не си бяха вкъщи по това време. Ешлинг се измъкна от асансьора с наведена глава, носеше два куфара. След това я погледна.

Едната половина на лицето ѝ бе лилаво-черна, а ъгълчето на устата ѝ бе покрито с анкерпласт.

— О, боже мой! — възкликна Елизабет. — Горкичката Ешлинг! Горкичката Ешлинг!

Стояха на върха на голямата извита мраморна стълба пред старинния, богато украсен с орнаменти асансьор. Бяха забравили вратата му отворена, но не чуваха суматохата, настъпила на долните етажи. Стояха прегърнати, а куфарите бяха паднали на пода. Ешлинг бе допряла здравата си буза до лицето на Елизабет и двете повтаряха едни и същи думи:

— Всичко е наред... Всичко е наред.

Поставяха чайник след чайник на печката. Разговорът им не звучеше като критика на постъпката на Тони, а по-скоро напомняше хаотичен калейдоскоп на живота в Килгарет. В него нямаше планове за действия, тактики и пресмятания за бъдещето. В думите им не звучеше съжаление, или може би само понякога... Тони се очертаваше като мъж, за когото никоя и никога не биваше да се омъжва. Нищо не бе премълчано, ала и нищо не бе представено в трагична светлина. Изглежда, че Ешлинг приемаше импотентността на Тони просто като допълнителен довод в полза на твърдението, че е негоден за семеен живот.

— Трябвало е да стане свещеник като брат си. Да, сигурна съм в това.

— Но увлечението му към алкохола не би му позволило да се справя с тази работа.

— Не съм против духовенството, но мисля, че би се справил — каза Ешлинг. — Я виж свещеника на Уотърфорд, който го излекува за известно време. И той е бил алкохолик, а сега е уважаван от всички. Свещениците се грижат един за друг и ако някой от тях посегне към бутилката, останалите му се притичат на помощ — поемат част от задълженията му и не му позволяват да поеме по лоши пътища. Освен това алкохолизираните духовници нямат семейства, които биха могли да разрушат с порока си... Жалко е, когато един женен мъж се пропие.

Елизабет ѝ разказа за телефонния си разговор с Айлийн.

— Нямам намерение да се срещам с нея и да изслушвам всичките ѝ доводи срещу мен. Няма да го направя.

— Няма ли поне да ѝ се обадиш? — Елизабет не искаше да гледа как Ешлинг потреперва от болка, когато трябваше да направи някаква мимика, както стана сега — тя се опита да се усмихне безгрижно, но лицето ѝ се сгърчи от болка.

— Разбира се, че ще ѝ звънна. Не мога да накарам мама да седи и да чака в празния магазин, но това няма да ми донесе нищо добро.

Хенри се прибра към шест следобед.

— Тук ли е? — прошепна той в коридора.

— Да. Заспа. Казах ѝ, че ще я събудя към десет, за да се обади на майка си...

— Лошо ли е ударена? — попита загрижено Хенри.

— Само лицето ѝ е пострадало. Изглежда ужасно, но тя казва, че имала само леки натъртвания и разцепена устна. Подпухнала е. Ужасно!

— Лицето ѝ ли?

— И то също, но имах предвид събитията, които е преживяла. Имам чувството, че всички около нея са на мнение, че тя е трябвало да остане при него. Разбираш ли? Да продължи да живее с него. Това е лудост. Трябвало е да го държат под ключ за негово собствено добро.

— А защо близките ѝ не са го поставили на мястото му?

— Близките ѝ не виждали нищо нередно в поведението му. Не разбирам. Най-отчайващото нещо в цялата тази мистерия е фактът, че тя е била принудена да избяга.

— Мислиш ли, че ако тръгне да я преследва, той може да стане опасен?

— Не, а и съдейки по думите ѝ, това не би могло да я накара да се прибере.

— Може пък нещата да се уталожат, след като първият шок отmine. Мислиш ли, че ще се върне при него?

— Тя никога няма да се върне при Тони. Сигурна съм. Въпросът е дали би могла да се върне в Килгарет и да живее отделно от него? Според мен това е възможно. Порядките в градчето не са чак така

средновековни, както ги описва Ешлинг, но тя е ужасно объркана... Казах ѝ, че може да остане тук, докогато пожелае. Добре ли направих?

— Разбира се. Ти си много добра към приятелите си.

— Тя винаги е била много добра към мен. Много, много добра.

— Имаш предвид, че семейството ѝ те е приело по време на евакуацията ли?

— Да. И още много други неща.

Елизабет разговаря първа с Айлийн.

— Нараняването не е чак толкова опасно. Изглежда много зле, но определено не е нещо сериозно.

— Много ти благодаря, детето ми. Имаш ли някакви затруднения във връзка с обаждането?... — Гласът на Айлийн звучеше уморено.

— Не. Никакви. След миг ще ѝ предам слушалката. Тя току-що изпи чаша чай, за да се разсъни след четиричасовия сън. Струва ми се, че няма да е лесно да се разберете за срещата... както и да е, вече можеш да говориш с нея.

Когато Ешлинг влезе, Хенри ѝ каза, че може да говори колкото пожелае и след това той и Елизабет се отправиха към кухнята и затвориха вратата след себе си. Хенри се чувстваше неудобно да разговаря с момиче с такова обезобразено лице. Докато разговаряха, той се опитваше да отклони погледа си от нея, а това караше Ешлинг още повече да свежда глава.

— Ще свикнеш, Хенри. Днес и утре ще ти бъде най-тежко, но до новогодишната нощ всичко ще е отминало.

Тя стоеше в обляния с мека светлина вестибюл в апартамента на Батърси и разговаряше с майка си. Никоя от двете не знаеше къде е Тони.

— Не те помолих да ми се обадиш, за да те поучавам — каза майка ѝ.

— Знам, мамо, знам.

— Чух, че макар и да е било зле, всичко ще премине и няма да ти останат белези.

— Да. Така каза лекарят. Казах му, че съм паднала от един стол и съм се ударила.

— Разбирам. Бих искала да поговоря с теб.

— Нали затова ти се обаждам, мамо.

Чу се някакъв неясен звук.

— Да не би да плачеш, мамо?

— Не, разбира се. Беше ми се запушил носът.

— О, добре.

— Ще имаш ли сили да се върнеш обратно?

— За да работя и живея при теб ли?

— Не. Знаеш какво искам да кажа.

— Тогавата отговорът ми с „не“.

— Би могла да останеш при нас за известно време.

— Или ще ме приемеш завинаги, или не го прави.

— Но ти много добре знаеш, че няма вечни неща. Да не би Найем да остане тук завинаги? А Донал? А Еймон? Какво значи „завинаги“?

— Значи: „По-дълго от времето, за което ти би ме приела“.

— Аз и баща ти бихме те приели завинаги, но...

— Но?...

— Но е неразумно. Ти трябва да направиш опит да подобриш отношенията си с другите.

— Вече опитах...

— Не беше достатъчно.

— А колко ли ще е достатъчно за тях? Едва не загубих окото си!

— Тук няма „тях“, Ешлинг... става въпрос за теб.

— „Тях“ ги има, мамо. В противен случай защо ще трябва да говорим на такъв измислен английски?

— Ти знаеш защо и то няма нищо общо с разговора ни.

— Остави ме на мира, мамо. Остави ме. Ще ти се обадя и ще ти пиша. Ще ти пиша до магазина и ще направя така, че писмото да изглежда като разплащателен документ. Ще го сложа в кафяв плик.

— Дете, не прави такива уговорки, сякаш това ще продължи дълго!

— Права си, мамо. Що се отнася до създалата се ситуация... това ще продължи вечно.

— Ако ми бе позволила да поговоря с теб, с двама ви... аз съм се заблуждавала. Не можах да разбера колко тежко е било положението.

— Не, не, мамо. Аз не бих могла да седя в очакване на краткотрайния резултат от чудотворното лечение на свещеника от Уотърфорд и да живея в постоянен страх от угрозата... че някой друг стол може да полети към мен. Не бих могла!

— Ще дойда при теб, където и да си.

— Ти знаеш къде съм, но не бива да го правиш.

— А какво да направя, за да ти помогна?

— Тук се чувствам по-добре и по-спокойно, но... утре вечер, или може би в другиден, ще мога да ти кажа повече. Всичко зависи от хората, до които трябва да пиша. Ще трябва да пиша и на Джими Ферили по един въпрос.

— На кого?

— На Джими. Във връзка с въпросите по брачния договор... не, не се тревожи. Моите претенции са съвсем малки в сравнение с онова, на което имам право. Съпругът на Елизабет е адвокат. Той ще ми помогне.

— Недей! Не прави това. Много малко време е минало, за да вземеш такова съдбоносно решение.

— Нали ти казах, че колкото по-скоро свърши всичко, толкова по-добре. Ще напиша и на майка му. Тя бе много мила с мен. Знаеш ли, мамо, през това време аз доста промених мнението си за нея.

— Знам.

— Тук ти наистина би могла да ми помогнеш. Бъди мила с нея. Тя е от онези, които много лесно биха могли да си загубят ума. Надявам се, че ме разбираш... ти би могла да й отвлечаш вниманието от основния проблем.

— Да.

— И прави онова, което е най-добро за теб самата... всичко, което би облекчило живота ти.

— Да.

— Това е всичко. Наистина.

— Не забрави ли нещо? — попита с вледеняващ глас Айлийн.

— Не. Какво?

— Другата част от договора, обещанието, което си дала и ангажиментите, които си поела.

Ешлинг не каза нищо.

— Чуваш ли ме?

— Да. Опитвам се да забравя за съществуването на тази част. Надявам се да го постигна, но няма да е лесно. Когато лицето ми се оправи, може би ще се заема с това по-сериозно.

— Но...

— Най-доброто, което бих могла да направя, е да забравя за всичко това.

— Дали ще си добре там?

— Да. Елизабет е чудесна, мамо. И двамата са чудесни. Толкова са гостоприемни. Предоставиха ми една великолепна стая на мое разположение. Успях да заспя там и се чувствах безгрижна като бебе. Беше страхотно. Сега наистина съм много по-добре.

— Радвам се, детето ми. Радвам се, че си в дома на Елизабет. Докато си при нея, ще съм спокойна.

— Е, да, но аз няма да се задържам много. Ще си създам мой собствен дом.

— Не го прави още. Изчакай.

— Няма да е през тази седмица. Кога да ти се обадя, мамо, утре вечер или вдругиден?

Вдругиден вечерта. Аз ще ти се обадя. Не бих искала Елизабет да получи някаква огромна сметка за телефон.

— Как ще обясниш на татко задържането ти в магазина до това време?

— Ще му кажа истината. Ще му кажа, че съм искала да свърша малко счетоводна работа на тишина и спокойствие.

— Бих искала всичко да е по-различно, мамо.

— Лека нощ, Ешлинг. Бог да те благослови! Отиди да си легнеш...

Вечерта преди повторния разговор между Ешлинг и майка ѝ в квартирата се отби Саймън. Той бе ужасен от нараняванията, които бе получила Ешлинг при падането си от стола, и много се натъжи от новината, че е напуснала съпруга си.

— Той бе онзи забавен човек, който пия на сватбата, нали? — попита Саймън.

— Точно той — потвърди Ешлинг.

Джони също се отби и донесе на Елизабет един цветарник.

— Да не би твоят благородник да ти е посегнал? — попита състрадателно той.

— Да — отвърна Ешлинг, — но официалното обяснение гласи, че съм паднала от стол.

— О, разбира се, че ще казваме така — каза Джони. — Но аз определено бих искал да отида и да му фрасна един по глупавата физиономия. Още на сватбата забелязах, че от него можеш да очакваш само неприятности.

— Да. Това много добре му се удава — каза Ешлинг.

Елизабет беше много мила.

— Ако искаш, може и да си поплачем — каза ѝ тя. — Но от това лицето ще те заболи още по-силно, така че по-добре не опитвай. Ние с Хенри ще продължим да живеем живота си, но само да поискаш, веднага ще се измъкна и ще останем насаме.

Точно преди обаждането на майка ѝ Елизабет извика Ешлинг в кухнята и ѝ каза:

— Ужасно се боя да не би татко да привлече Хенри в компанията си за бридж. Не мога да понасям тази игра, а Хенри е толкова възпитан, че само от учтивост ще започне да се учи.

— Те много добре се разбират. Това е чудесно, нали?

— Да, и това не престава да ме учудва. Снощи татко каза дори, че бил във възторг от мисълта, че бебето може да се казва Джордж... О, Господи!

— Не, не се притеснявай. Защо не си ми казала? Защо? Та това е прекрасно! О, Елизабет, така се радвам! Не е ли чудесно?! Кога, кога разбра?

— Точно преди Коледа. Искях да ти кажа, когато се поуспокоиш. Телефонът иззвъня.

— Междуградски разговор! — извика Хенри.

Майка ѝ каза, че Етел Мъри била прекарала целия ден у тях и тя не могла да отиде на работа. Донал, Еймон и Шон били излезли вече за работа и не се прибрали цял ден. Найем била заминала за Корк с Тим. Етел Мъри се била свързала със свещеника от Уотърфорд и той бил

пристигнал в Килгарет. Тони бил казал на майка си и свещеника, че не бил близвал и капка алкохол от двадесет и четири часа и между другото споменал, че бил ударил Ешлинг в нетрезво състояние и че ужасно съжалявал за това. Всички били трогнати от факта, че той твърдо бил поел цялата вина върху себе си. Той признал, че е виновен за всичко, и умолявал Ешлинг да се върне. Казвал, че всичко щяло да се промени. Майка ѝ, изглежда, бе във възторг, докато я обсипваше с всичките тия новини.

— Не е ли чудесно, детето ми? Сега всички знаят, че ти си била права през цялото време — каза тя. — Сега можеш да се прибереш у дома.

Ешлинг изчака лицето ѝ да се пооправи и се зае да си търси работа и квартира. Бяха изминали десет дни, преди синините да изчезнат и раната върху устната ѝ да позарасне. През това време тя усилено следеше обявите на бюрата за свободни работни места и квартири под наем. Струваше ѝ се, че по-голямата част от онова, което би спечелила в първото бюро, щеше да отиде във второто. Никога досега не бе оценявала ползата от възможността да живее в родния си дом и да заделя по няколко лири на седмица в касата на пощата. Не се бе замисляла и за ползата от обитаването на красивата къща, закупена с парите на семейство Мъри. Не можеше да си спомни и посочи никакви предимства от живота си там. Сумата, която бе вложила в личната си спестовна книжка, се равняваше на заплатата ѝ за година и половина. Всичко това бе на нейно име, така че нямаше да е трудно да попълни съответните формуляри и да изтегли парите си чрез Централната поща в Дъблин. Тя бе трогната до сълзи от предложенията за помощ и съдействие, които получаваше. Как бе могла да си мисли, че англичаните са студени хора? Стефан и Ана ѝ предложиха стая и почасова работа, ако това я устройва. А веднъж я поканиха на вечеря и я почерпиха с някакъв странен и много силен коняк, от който се разкашля.

— Гледайте да не свикна, защото може да стана опасна като съпруга ми! — каза тя.

— Хубаво е, че можеш да говориш за това по този начин — каза одобрително Стефан.

Бащата на Елизабет също бе много любезен, макар Ешлинг да усети и някакво скрито неодобрение в поведението му. Може би мистър Уайт виждаше в нея едно повторение на съдбата на жена си. Всъщност той бе изумен, че в случая с Ешлинг липсва мъж, който да я насърчава да се държи по този начин. Дори ѝ предложи бившата стая на Елизабет срещу символичен наем, докато си намерела нещо по-добро.

— Боя се, че моята компания няма да ти е особено интересна — каза той. — Аз съм много затворен човек.

Саймън и Хенри заявиха, че щели да помолят един техен приятел адвокат да потърси възможности за легализиране на престоя ѝ в Англия. В това отношение нещата бяха много заплетени и нямаше да е лесно, защото, от една страна, в Ирландия нямаше разводи и поради тълкуванията на закона за постоянното местоживееене — от друга. За постоянно местожителство на съпругата винаги се определяше страната, където живееше нейният съпруг. Те обаче бяха сигурни, че ще намерят някакво разрешение за това и ще го накарат да ѝ плаща издръжка. Изглежда, че обсъждането на техническите подробности ги забавляваше и те го правеха с чувството, че защитават интересите ѝ.

Сякаш единствено Джони Стоун проумяваше, че тя наистина желае да приключи с всичко веднъж завинаги.

— Недей да приемаш нищо от този тип. Ти си чудесна и силна жена. Можеш да си устроиш живота по-добре сама. Ако тръгнеш да се пазариш и да се бориш за парите му, никога няма да можеш да се откъснеш от него. Заличи спомените си за него. Започни живота си отново.

Точно така искаше да постъпи тя, но само Елизабет разбираше, че заличаването на спомените за Тони би означавало за нея да изтрие целия си живот в Килгарет.

С Елизабет излизаха на дълги зимни разходки в парка Батърси. Говореха за бебето. Бяха прочели доста книги за бебета, за да разберат как протича развитието им. Твърдяха, че нямало да допускат грешките, които всички останали правели с децата си.

— Никога няма да допусна да се чувства неловко и глупаво — каза Елизабет. — Когато бях малка, майка ми ме караше да се чувствам точно така. Помня колко се боях от нея, когато се прибирах след училище у дома, и колко ме плашеха разправииите ѝ с татко.

— Аз не съм се бояла от такива неща — спомни си Ешлинг. — Не, мама не ни е карала да се чувстваме като глупаци и не се е карала с татко, но пък бе прекалено убедена в правотата си. Щом кажеше за нещо, че е правилно — значи е правилно. Ако кажеше, че е погрешно — значи е погрешно. И все още обича да се държи така. Това прави нещата да изглеждат прекалено надеждни и безспорни. Прави ги дяволски строги и неподвижни. Ако мама бе малко по-гъвкава...

Елизабет не бе съвсем съгласна.

— Не искам да я превъзнасям, но тя наистина е човек, на когото може да се разчита. Ти не знаеш колко важни са тези неща... майка бе човек с труден характер, непостоянна и хвърчаща. Баща ми бе намръщен, слабохарактерен и вечно под чехъл. Още преди да дойда в Килгарет и да науча нещо за молитвите и греха, аз често се молах те да заприличат на бащите и майките от приказките в детските книжки. Твоите родители бяха точно такива.

— Е, малкият Джордж или малката Айлийн ще бъде щастливо бебе. Аз също започнах да оглупявам от любов към бебетата, а така също и към Хенри, така че ще е по-добре да побързам с преселването си.

Хенри наистина бе решил да се учи да играе бридж.

— Това е само веднъж седмично — каза той и погледна умолително Елизабет. — Мога да ходя в онази вечер, когато ти и Джони ще сте заети със счетоводството на Стефан. Първо има теоретична част, после следва игра и накрая обсъждане на играта на чаша чай...

— Но там е ужасно! Не помниш ли, че аз също ходех? Пълно е с ужасни самотници, които са зяпнали учителя си, завладени от мисълта, че щом научат правилата на тази ужасна игра, животът им ще се промени. Заведох татко там само защото беше самотен и нямаше никакви социални контакти. Ти не си самотен и водиш доста оживен светски живот.

— С удоволствие бих играл партия бридж с баща ти от време навреме — каза той.

— Ако всичко се свеждаше само до една игра с татко, би било чудесно. Като нищо бих те насърчила. Тази игра обаче не е за двама, а за четирима играчи. Къщата ще се напълни с ужасни хора, които няма

да говорят за нищо друго, освен за играта и ще очакват да им поднасям чай и изискани сандвичи...

— Защо не опиташ отново? Ешлинг също би могла да се научи. Ще бъде страхотно занимание за зимните вечери.

— Хенри, ние с теб сме си достатъчна компания за зимните вечери. Престани да се настройваш за някакви безкрайно дълги сбирки. Нямаме нужда от проклетата игра на бридж!

— Не бъди толкова догматична, Елизабет! — каза Ешлинг. — Мисля, че той има право, и аз също ще започна да се уча. Освен това не съм съвсем начинаеща, Хенри. Играла съм малко с мисис Мъри, когато децата й Джоани и Джон благоволяваха да дойдат да я видят. Те обаче бяха така увлечени в разговори за други неща, че не вярвам да съм научила кой знае какво...

По-късно Ешлинг каза:

— Надявам се, че нямаш нищо против. Той бе така развълнуван, а и за мен няма да е зле да се науча да играя бридж, щом като съм решила да живея самостоятелно в Лондон.

— Ешлинг, ти си много странна. Разбира се, че нямам нищо против. Дори се радвам. Просто се боях да не би Хенри да се превърне в старомоден педант. Нали разбираш: като татко.

— Хенри и аз ще завършим без особено затруднение този курс по бридж. Внимавай, защото ще станем опасни!

Елизабет се разсмя.

— Чудесно е, че те виждам да се смееш отново. Мислех си, че никога няма да можеш да го направиш. Защо не останеш да живееш тук, след като си намериш работа? Защо да пилееш толкова много пари за квартира? Ще бъде чудесно.

— Не. Това би съсипало всичко. Аз ще се чувствам зависима, а ти — притеснена. Къде се намира Манчестър стрийт? Да не би да е по посока на Манчестър?

— Не, тя е почти в центъра — близо до Бейкър стрийт. Но ти никога не би могла да си позволиш квартира на Манчестър стрийт.

— Тя е малка и евтина. Дават я под наем за минимален срок от две години. Нормално ли е това, според теб? Да не би да има нещо подозрително?

— Мисля, че много хора го правят. Ешлинг, нима ще подпишеш този двугодишен договор? Та ти ще се върнеш в Килгарет много преди

да е изтекъл този срок.

— Колко пъти трябва да ви повтарям на всички: Аз няма да се върна!

Ешлинг се премести в квартирата в същия ден, в който започна работа като регистратор в приемната на трима лекари на Харли стрийт. Представи на работодателите си препоръки, написани от Хенри и бащата на Елизабет, и без заобикалки събщи на доктора, който провеждаше събеседването, че съвсем наскоро е изоставила съпруга си в Ирландия и си е наела квартира на Манчестър стрийт за две години. Едната ѝ постъпка, изглежда, компенсираше другата от гледна точка на целесъобразността.

— Трябва ли да разбирам, че този брак е бил окончателно разтрогнат? — попита лекарят. — Питам ви просто за да се уверя, че няма да решите да изчезнете в даден момент и да бъдем принудени да търсим нова кандидатка за това място.

— Да. Всичко е напълно приключено. Аз се връщам към моминското ми име — О'Конър, и вие може да бъдете напълно сигурни, че няма да запазя брака си.

Ръката ѝ несъзнателно се насочи към едва забележимия белег върху устната ѝ. Докторът се усмихна. Тя бе делово момиче и имаше богат опит за работа в офис.

— Дали ще получите развод, мис О'Конър?

— В Ирландия няма разводи, докторе — отвърна тя.

— Бях забравил — каза той. — А какво правят хората тогава?

— Ако имат късмет, пристигат тук и си намират чудесна работа в областта на медицината! — разсмя се тя.

Казаха ѝ, че в началото на идната седмица може да започне работа.

Джони изяви желание да ѝ помогне при нанасянето в квартирата. Тя каза, че можела да си позволи да отдели петдесет лири за подобряване на обстановката. Решиха да потърсят някоя прилична библиотека в мебелните магазини за втора употреба, а Джони вече знаеше откъде Ешлинг може да се сдобие с два фотъйла... По-

голямата част от съботата и неделята прекараха заедно и Джони непрекъснато се опитваше да отвлече вниманието ѝ от витрините на модерните мебелни магазини. Ешлинг обаче сбръчкваше нос за всяко нещо, което той ѝ показваше.

— В една стая под магазина ни има цял куп такива стари боклуци и никой не желае да се докосва до тях.

— Наистина ли? — попита развълнувано Джони.

— О, да. Мама би могла да ти ги подари, ако се наемеш да почистиш помещението.

— Винаги съм искал да замина за Ирландия и да проуча всичко на място. Навремето обаче Елизабет нямаше желание да се връща там.

— Не е искала ли?

— Имах предвид — по работа. Мислеше си, че щяло да изглежда твърде користоно и драстично.

— А защо не дойде сам? Можеше да дойдеш за сватбата ми.

— Не бях поканен — каза Джони.

Ешлинг се замисли за миг.

— Да. Прав си. Не те поканихме, защото бяхме притеснени за бройката на гостите. Не си пропуснал много.

— На Елизабет ѝ бе харесало.

— Да. На мен също ми хареса. Ако трябва да бъда откровена, самата сватба беше прекрасна, но семейният живот, който последва, беше направо скапан.

— Добре. Няма да говорим повече за това. Я виж този плетен люлеещ се стол. Мислиш ли, че ще можеш да го почистиш? И да сложиш две красиви възглавнички върху него? Ще изглежда страхотно до прозореца. Би могла да седиш в него и да наблюдаваш как под теб тече животът в Уест Енд^[1].

— Изглежда ми светотатство да се дават пари за такива неща, при положение че същите се въргалят в изобилие у дома.

— Окей! Ще те откарам с един камион до Килгарет, ще го напълним догоре със стари мебели и ще се върнем тук. Това устройва ли те?

— О, престани с тия глупости и ме остави да купя това чудесно нещо!

— Ако Тони те види как влачиш това по стълбите, ще вземе да припадне — каза Джони, докато носеха покупките към квартирата и той запъхтяно я следваше с една маса и една старинна количка за сервиране на чай.

— Ако ме види сега, изобщо няма да си направи труда да си спомни името ми...

Всяка седмица Ешлинг пишеше дълги писма на майка си и ѝ излагаше причините, поради които не може да се върне и да започне отново. Страница след страница цели пет седмици тя се опитваше да я убеди, че не е честно да я принуждават да го прави, само за да угоди на общественото мнение. Майка ѝ отговаряше с прочувствени писма, обяснявайки ѝ, че общественото мнение било последното нещо, което я интересувало. Ако искала да угоди на общественото мнение, трябвало още навремето да забрани на Морийн да отиде в пуцинака, където живеели семейство Дейли. Трябвало да настоява Ешлинг да продължи образованието си в университет и да се погрижи за боядисването на къщата си на всеки пет години. Но не била направила нито едно от изброените неща, защото, според нея, те били за показ. Онова, което искала, било Ешлинг да проумее, че не е удържала обещанието си към друго човешко същество, което от своя страна полагало всички усилия, за да ѝ се хареса. Всичко, което трябвало да направи Ешлинг, било да се срещне с него.

След това дойде писмо, което съобщаваше, че Етел Мъри била откарана в болница заради високо кръвно налягане и нервно изтощение.

После получи писмо, от което узна, че след близо месец въздържание Тони отново започнал да пие. Писмата му до Ешлинг се връщали при него неразпечатвани, а това никак не било хубаво. Обаждането на Джими Ферили по повод на раздялата му с Ешлинг било последната капка в чашата на търпението му.

След това имаше писмо, разказващо, че здравословното състояние на Етел Мъри било много по-добре... но Тони все още нарушавал дадения обет.

Един ден пристигна писмо с адрес, напечатан на машина. Ешлинг го отвори, защото си помисли, че е от адвоката.

То бе от Тони.

Моля те, Еш, моля те да се върнеш. Едва сега разбирам как е трябвало да се държа с теб. Ще отида в клиника и напълно ще се излекувам от пиенето. Ще отида в някоя болница в Дъблин или в Лондон и ще се подложа на всички необходими прегледи, за да могат лекарите да открият защо не мога да се справям със секса. Всеки ден ще те карам до работата ти и ще те връщам обратно с колата. Ще ти купя грамофона, за който веднъж ме помоли. Ако не се върнеш, ще се самоубия и до края на живота си ти ще се измъчваш от мисълта, че би могла да ме възпреш да не го правя.

Обичам те и разбирам какъв ужасен съпруг съм бил, но всичко това е минало, а ти все още си моя жена. Ако побързаш да се върнеш, всичко ще бъде по-прекрасно от всякога.

С любов,

Тони

Скъпи Тони,

Пиша ти последното си писмо, така че се опитай правилно да ме разбереш. Аз никога няма да се върна и да заживея отново с теб. Никога. Няма да повтарям обвиненията си, защото ти много добре си запознат с тях. Имам всички необходими основания за анулиране на брака ни. Ако си съгласен, бихме могли незабавно да започнем процедурата. Писах до един свещеник от Архиепископството в Дъблин и той ми обясни всички необходими подробности. Но в дадения момент аз не се нуждая от това. Нямам намерение да се омъжвам отново, така че бихме могли да изчакаме с анулирането, докато един от нас не реши да се ожени отново.

Не желая да ми пишеш и да ми даваш обещания, които би могъл, или не би могъл да удържиш. Аз с нищо не

те превъзхождам и затова не е необходимо да се унижаваш. Аз съм просто една егоистка. Напуснах те, защото не можех да се примиря с нещастния си брачен живот. Бих искала да ти дам един безкористен съвет: ти трябва да се откажеш от алкохола заради теб самия. Имам чувството, че черният ти дроб е вече увреден. Ти се оплакваше от болки, които според мен бяха началото на чернодробно заболяване. Ще се опитам да проявя по-голям интерес към фирмата ти, защото много скоро фирмите като „Мъри“ ще се конкурират с големите супермаркети и вериги от магазини. Ще проявя мъдрост и много внимателно ще следя какво предприемаш и накъде вървиш.

И в заключение няколко думи за майките ни. И моята, и твоята майка се разболяха от тревогите с нас. Твоята е в болница и си мисли, че завинаги си оставил пиенето, а моята отива на работа в магазина ни и всеки път, когато погледне към площада, се надява да ме види как слизам от автобуса, завръщайки се, за да започна всичко отначало. Писмата ми до тях са мили и ободряващи, но не желая да им давам напразни надежди и да ги зальгвам, че ще се върна, защото аз няма да го направя. Започнах нов живот. Но те и двете са така добри и така загрижени за доброто на децата си, та би било добре да им спестиш заплахите си за самоубийство и изказванията, че животът ти е съсипан. Защото не е. Ти си толкова остроумен и талантлив. Помня как се смеехме, ходехме на кино и как се разхождахме с колата... ти бе много щастлив тогава. Може би щастието ще се върне отново при теб.

Нямам намерение да говоря за пари, брачен договор или поделяне на имуществото. Искам просто съвсем искрено да ти пожелаю всичко добро и да ти кажа, че нито обещания, нито заплахи и увещания биха ме накарали да променя решението си. С нашия брак е свършено и това е толкова сигурно, колкото и пристигането от Рим на решението за анулиране.

Бих искала животът ни да бе малко по-различен.

Ешлинг

Един след друг хората в Килгарет започнаха да се досещат, че Ешлинг е напуснала Тони. Майка ѝ бе така потайна и неточна в изказванията си, та Морийн си помисли, че Ешлинг навярно е направила някакъв спонтанен аборт и е постъпила в болница за възстановяване. Колкото повече време минаваше, толкова по-силни ставаха съмненията ѝ, че Ешлинг лекува стерилитета си.

Тони отговаряше на хорските въпроси за Ешлинг със сърдито мърморене.

— О, нима не знаете? Замина да се види с приятелки в Дъблин и Лондон. — И това бе всичко, което можеше да се чуе от устата му.

След коледната забава Донал нямаше търпение да ѝ върне петте лири и дори отиде у тях. Тони се изненада от посещението му и го попита дали имал някакви новини от Ешлинг, а Донал видя окървавените хавлиени кърпи и нощницата на Ешлинг, захвърлени в едно кошче за боклук в ъгъла на кухнята.

— За бога, какво е ставало тук? — попита ужасено той.

Колебливо и неуверено историята за спречкването, подбудите и плесниците бе разказана. Донал се изправи и се олюля.

— Ти си страхотно самонадеян простак, Тони! — каза той. — Ешлинг е прекалено добра за теб. Надявам се, че най-сетне го е разбрала. — После се прибра вкъщи и от изражението на майка си разбра, че тя вече знае. — Няма да те разпитвам, мамо — каза той. — Само ми кажи дали има нещо, което мога да направя.

— Опитваме се да ги съберем отново. Не би ли могъл да разкажеш на Ешлинг колко много съжالياва той? — предложи майка му.

— О, не! Не бих помогнал с нищо за събирането им — каза неочаквано Донал. — Не мога, мамо. От дълго време наблюдавах как вървяха нещата при тях. В Лондон той се държа като пиян негодник, но всички си затворихме очите.

— При Ханрахан се говори, че Ешлинг напуснала Тони. Да не би да е истина, мамо? — подхвърли Еймон.

— Не. Имат известни неприятности, но всичко ще се оправи — каза майка му.

Седмиците обаче се нижеха и устните на Айлийн се превърнаха в една тънка ивица, и слънчевите надежди, че всичко ще се оправи от само себе си, започнаха да се топят. Когато хората я питаха за Ешлинг, тя свиваше рамене и казваше:

— Нали знаете какви са днешните младежи. Никой не може да предположи какво ще им щукне.

Една нощ Тони дойде и счупи с един голям камък прозореца на магазина. Айлийн бе вътре. Ако бе по-близо до прозореца, можеше да бъде тежко ранена и дори убита. Събра се тълпа и сержантът отведе Тони в полицейското управление. Айлийн каза, че навярно е станала някаква грешка. Откараха Тони до дома му с полицейска кола. Къщата бе студена и мрачна. Айлийн започна да умолява сержанта да не уведомяват майка му за случилото се. Това щеше много да я нарани. Първото нещо, с което се залови мистър Мийд на другата сутрин, бе да доведе един стъklar, който да постави ново стъкло. Отец Джон научи за това и написа на Айлийн едно дълго писмо, с което уж искаше да я утеши, но всъщност то бе изпълнено с обвинения срещу Ешлинг, която била пренебрегнала семейните си задължения. Като се изключеха тези събития, обществеността на Килгарет бе склонна да приеме скандала със заминаването на Ешлинг. Много от хората поклащаха самодоволно глава и казваха, че това още веднъж доказвало, че парите и красотата не можели да донесат щастие на човек.

С настъпването на пролетта фигурата на Елизабет започна да наедрява. Тя казваше, че било невъзможно и друг човек да влезе с нея в мъничкия асансьор, и когато се връщали с Хенри отнякъде, той трябвало да се качва пеша. Това не бе съвсем вярно, но изпъкналият ѝ корем ясно се забелязваше. В деня, когато напусна училището в Истър, тя се прибра разплакана и с едно голямо мече, което ѝ бяха подарили децата. Беше им обещала да се видят през септември, за да им покаже бебето. Каза им, че ако бебето се окаже красиво, може да го поставя на подиума в кабинета и те да го рисуват. Децата изпаднаха във възторг от

тази идея, но тя знаеше, че това никога няма да се осъществи. През септември те щяха да имат нова учителка по рисуване, която щеше да се ужасява от появяването на вдетинената майка, стремяща се да се превърне в център на внимание.

През последните седмици от бременността Елизабет имаше чувството, че никога не би се справила без Ешлинг. В замяна я научи да готви, защото Ешлинг не знаеше почти нищо.

— Че за какво да се уча да готвя? У дома мама винаги имаше домашна помощница, която ни готвеше, а когато опитях семейното щастие — не бе чак толкова отдавна — моят съпруг реши, че е по-приятно да изпива закуската, обяда и вечерята, вместо да ги изяде.

Ешлинг пазаруваше, режеше зеленчуци и подреждаше масата, а Елизабет си почиваше с повдигнати нависоко крака, защото когато стоеше дълго изправена, краката ѝ се подуваха.

— Прекаляваш с посрещането на гости. Защо си поканила Саймън и неговата префърцунена сестра и зет му?

Докато говореха, Ешлинг умело накълца свинските котлети и ги постави в една тенджера да се задушат. Елизабет седеше с нея в кухнята, повдигнала краката си върху една украсена с мъниста табуретка, която Джони ѝ бе донесъл отнякъде.

— Нямаш представа какво удоволствие доставя това на Хенри. Това, че ги кани у дома си на вечеря, го кара да се чувства като един от тях... Какво правиш, за бога?

— В рецептата пише, че трябва да се добави и малко ябълково вино...

— Но ти изля половин бутилка!

— Ами точно това означава „малко“, нали? Ако бяха написали „много“, щях да излея цялата.

Раждането на бебето закъсняваше вече с две седмици.

— Чувствам някаква безпричинна тревога — каза Ешлинг, докато седяха в квартирата и гледаха към парка. Беше чуден юлски ден.

— Странно, а пък аз съм обхваната от някакво безразличие. Усещам някаква сънливост и сякаш съм взела на заем това време... о, надявам се, че всичко ще е наред.

— Ти си оградена с толкова много любов... както се казва. Но нека не говорим за това... Между другото, мама ти изпраща сърдечни

поздрави в днешното си писмо. Получих едно и от татко.

— Какво иска той?

— Точно това се питах и аз, но всъщност писмото е много мило: „Майка ти ми каза, че след като нямало да те видя у дома, в Килгарет, единственият начин да поддържам връзка с теб е да ти пиша...“ Струва ми се, че той винаги се е чувствал виновен за това, че мама постоянно пишеше на горкичкия Шон в казармата, а той — не. — Ешлинг неочаквано извърна очи към Елизабет, чието лице се бе сгърчило в болезнена гримаса. — Какво има?

— Това е за втори път... ох... ох...

— Добре. Вземи си шлифера, а аз ще донеса куфара ти от хола.

— Ами Хенри?

— Ще му телефонирам от болницата. Побързай!

— Ами ако не успеем да хванем такси?

— Облечи този красив шлифер. Купен е за такова забележително събитие... — Ешлинг се втурна към прозореца и подаде глава навън. Точно в този момент по улицата минаваше такси. Шофьорът му чу едно оглушително изсвирване и видя някаква червенокоса жена, която му махаше от прозореца на четвъртия етаж.

— Ще бъдем долу след миг! — изкрещя тя.

Шофьорът отби встрани и зачака. Когато се появи, той хвърли поглед към Елизабет и изстена:

— Милостиви боже, все на мен ми случва! Още една луда се е понесла към родилния дом! А аз си помислих, че ще возя само тебе, кукличке.

Той караше много бързо, а Ешлинг държеше ръката на Елизабет и я уверяваше, че бебетата никога не се раждат в такси. Първите бебета винаги се раждали бавно, но майките им винаги си мислели, че контракциите са по-учестени, отколкото били в действителност.

— Трябва да отбележиш — каза тя, когато се насочиха към входа на болницата — наистина трябва да отбележиш, че макар и да не съм запозната с удоволствията на сексуалния живот, знам доста много неща за бебетата.

Елизабет все още продължаваше да се смее, когато дойдоха да я отведат в отделението.

Хенри пристигна в болницата с преbledняло лице и откри Ешлинг в чакалнята.

— Казват, че всеки миг ще се появи. Дойде точно навреме. Ще видиш бебето пръв. Боях се, че може аз да съм първата.

— Това щеше да е без значение.

Хенри дори заекваше от възмущение.

Една сестра отвори вратата.

— Мистър Мейсън?...

— Да, да. Добре ли е тя?

— Тя е добре. Чувства се идеално. Искан да ви покаже красивата ви дъщеричка...

— Айлийн — каза Хенри.

— Айлийн — повтори Ешлинг.

Айлийн бе най-красивото бебе на този свят. Всички го забелязваха. Също така бе и най-жизнерадостното бебе.

— Дали и Брендан Ог и Патрик, и другите са изглеждали така? — попита Елизабет, загледана с възхищение в малкото вързопче в ръцете си.

— Съвсем не. Те имаха червендалестите намръщени лица на рода Дейли и се стремяха към почести и внимание още от първия миг на появяването си на бял свят. Айлийн е нежна и благородна. Виж сама. Погледни изражението ѝ.

Загледаха се в идеалното мъничко личице и Ешлинг нежно погали с връхчетата на пръстите си нежните ръчички с малки нокътчета.

— Нима е възможно човек да мисли нещо лошо за това създание?

— Предполагам, че са си мислели същото и за нас, когато сме се родили.

— Е, никой не ни е сторил нещо наистина лошо, нали? Имахме малко лош късмет по пътя си, но се справихме с това.

— Да, справихме се. Чуваш ли, Айлийн? Майка ти и леля ти Ешлинг се справиха с всичко.

— Не мога да разбера, защо ще я кръщавате, след като не вярвате в това.

— Много е трудно да се обясни. Кръщението не задължава хората да бъдат религиозни. Това просто е една красива традиция.

— Но това е истина, разбирате ли? Кръщението отваря вратите към Божията благодат.

— Предполагам, че според теб протестантското кръщение не го прави — разсмя се Елизабет.

— И да, и не. Прави го, ако не можеш да откриеш друга истина в живота си, макар че може би във вашия случай вие сте поели задължението да ѝ покажете тази истина. Въпреки това ти за пет години бе въведена в католицизма с моя помощ.

— Знам и това адски ме ужасяваше.

— Та значи това е само едно светско събитие, така ли?

— Да, и една истинска църковна церемония. Церемония и традиция. Струва ми се, че то обединява и двете.

— Добре. А какви храни ще поднесете за тази церемония и традиция? Може би печено говеждо месо, както в добрите стари времена?

— Не, това е идиотско. Изискани ордъоври, за да могат да се държат в едната ръка, докато чашата с шампанско е в другата.

— Кого сте поканили?

— По-голямата част от гостите за сватбата ни.

— Хари ще дойде ли?

— Със сигурност. Нямам намерение да се съобразявам с бабешките глупости на Хенри и татко. Той ще дойде със сигурност. Би могъл да отседне у Стефан, ако това би помогнало на някои хора да се чувстват по-добре. Не може да остане у нас, както последния път. Няма да позволя на татко да спекулира с това и да се прави на храбър и благороден.

— Ти си прекрасна, Елизабет... Как бих искала да имаше такъв човек и в Килгарет, та да подготви почвата за завръщането ми у дома, както ти го правиш за Хари.

— Казвала съм ти го десетки пъти... никой не ти пречи да се върнеш в Килгарет, освен ти самата.

— Според теб. Нека сега да помислим за храната. Искаш ли да я приготвим сами и да кажем, че са ни я доставили по заявка?

— Или да поръчаме да ни я направят и да кажем, че сме я приготвили сами?

Скъпа Ешлинг,

Знам, че съм една от тези, които не ти пишат, но аз просто не знаех какво да ти кажа. Май че Еймон ти е изпратил картичка за рождения ден. Не знам. Мислех си, че си изпаднала в немилост, но това си има и добра страна, защото си надминала и свети Павел по писането на писма. Така съжалявам. По-голямата част от времето ми преминаваше далеч от дома, а когато се върнех, бях заета с толкова други неща, че не можах да разбера нищо за вас. Еймон не знае нищо. Донал е като влюбено теле. Когато се видим с Морийн, тя само ми се оплаква, че никой не ѝ помагал, че ти винаги си била мамината любимка и изобщо не желае да говори за теб.

Аз всъщност не ти пиша, за да ти се извинявам, или да се оплаквам. Седнах да ти пиша, защото мама изглежда ужасно. Никой от останалите не би ти казал такова нещо в писмата си, защото те не го забелязват. С пристигането ми у дома забелязах ужасна промяна у нея. Тя е много отслабнала, лицето ѝ е станало жълтеникаво и има нездрав вид. Почти не се храни, а понякога неочаквано сяда и се присвива, сякаш я боли нещо. Може и да преувеличавам, но миналата нощ изведнъж си представих, че ако аз бях на твое място и никой не ми кажеше, че мама е зле, щях да се чувствам ужасно.

Не знам какво да кажа по повод на другите неща. Наистина не знам. Предполагам, че любовта е изчезнала, защото е имало прекалено много суета и неприятности между вас. Не казвай на мама, че съм ти писала. Тя много ще се разтревожи и ще ми се разсърди, задето съм ти казала, че изглежда зле. Не ти казвам това, за да те накарам да се почувстваш виновна и да се върнеш у дома. Щом отношенията ви са били лоши, ти си постъпила съвсем правилно като си заминала. Донал също мисли така. Но

може би единствено ти би могла да я убедиш да отиде на лекар — тя те слуша.

Не мога да си представя, че Елизабет така бързо е забременяла. Сигурно изглежда ужасно. Мислех си, че в днешно време в Англия не се раждат незапланувани бебета. Тя сигурно е успяла да запази нещо от предишните си навици.

С любов,

Найем

— Написала е достатъчно, за да ни разтревожи до смърт, а не е намерила думи да ни опише какво ѝ е на мама — ядосваше се Ешлинг, докато четеше писмото. — Десет месеца мълчание и сега ни поднася това! Кажи ми, не е ли отвратителна?

— Там е като на село — каза Джони. — Защо не помолиш някой познат, на когото имаш доверие, да отиде да я види и след това да ти разкаже?

— Не можеш да си представиш колко е трудно. Веднага ще плъзнат слухове... а може и да няма нищо сериозно. Писмото на Найем звучи така, сякаш това току-що ѝ е хрумнало и веднага е седнала да го напише, за да не го забрави.

Двамата седяха в квартирата на Манчестър стрийт и пиеха китайски чай от малки чашки, което, според Джони, бе много изискано занимание. Той ѝ бе показал в какви чаши да го сервира и сега тя бе обхваната от манията да пие ухаещия на парфюм чай, добавяйки в него няколко капки мляко.

— Да. Сигурен съм, че малко е прекалила с драматизирането на положението.

Джони стана и се протегна. Ешлинг си спомни как Елизабет винаги ѝ бе казвала, че той не обича да говори за неприятни неща.

— Може би имаш право — каза тя и остави писмото на Найем настрана.

Джони се усмихна, протегна се още веднъж като котка, седна и попита:

— Какво ще правим тази вечер?

— Имам урок по бридж — каза тя.

— О, защо не им кажеш, че не можеш да отидеш?

Това бе страхотно решение. Тя се обади на Хенри и му каза, че внезапно ѝ се наложило да излезе. В кабинета бил докаран някакъв спешен случай.

— Защо не каза, че ще излезеш с мен? — попита Джони.

— Не знам — отвърна искрено Ешлинг. — Не го направих, и толкоз.

Мисис Мориарти ѝ бе написала едно дълго и успокоително писмо. Била ходила до магазина и според нея Айлийн изглеждала малко уморена и бледа, но светлината там никога не била добра. Тя намерила някакъв повод и се отбила и у тях. Айлийн била в чудесна форма и оживено бърбела с младия Донал и Ана Бари. Не била чула нито едно оплакване от устата ѝ. Мисис Мориарти специално я попитала как се чувства напоследък и разбрала, че тя била в страхотна форма. Пишеше още, че Ешлинг била много добра дъщеря, щом така се била загрижила за това, но наистина нямало за какво да се безпокои. Обещаваше да не казва на никого за разследването, което бе провела. На никого, дори и на Донал, който им бе станал като син. Тя завършваше с думите, че щяла да се моли тревогите и проблемите на Ешлинг да намерят своето разрешение, а дотогава Ешлинг трябвало да вярва, че Господ Бог постоянно бди над хората по техния земен път.

Найем ѝ прати едно кратко писмо и ѝ съобщи, че преди време майка им се оплаквала от някакво леко неразположение, но сега вече била много по-добре. Била ходила на преглед и доктор Мориарти ѝ предписал някакви много ефикасни таблетки. Сега наистина изглеждала по-добре.

... Пиша ти, за да ти кажа всичко това, защото е много глупаво да те уплаша с някоя тревожна новина и да не те успокоя, когато нещата се оправят. Благодаря ти, че не обезпокои и другите за това. А може би си била твърде заета и не ти е останало време за разговори и писма. Чух,

че работиш като регистратор в някакъв лекарски кабинет. Тим и аз сме решили да прекараме една събота и неделя в Лондон преди Коледа. Ще можем ли да ползваме част от пода в квартирата ти? Купихме си спални чували, така че няма да имаме нужда от спално бельо. Ще гледам да те предупредя по-отрано.

Чух, че Тони заминал за Англия на бизнес обучение. Мисис Мъри каза на майката на Ана Бари, че това бил курс по диверсификация^[2].

Не знам какво точно означава това, но предполагам, че ти вече си осведомена за всичко. Предполагам, че знаеш за намерението на Донал и Ана да купят годежен пръстен. Това също го чух от други хора. Открих, че колкото по-голям става човек, толкова по-малко му се доверяват околните. А може би това важи само за Килгарет? Или само за мен? Грижи се за себе си, а ако не възразяваш, бихме могли да ти гостуваме два дни през декември.

С любов, Найем

Веднъж Джони я заведе на балет, а друг път — в един малък гръцки ресторант.

— Никога не съм знаела, че хората пият такова вино — каза Ешлинг. — Би ли повторил името му?

— Рицина. Правят го по много особен начин.

— Бил ли си някога в Гърция?

— Да. Страхотно е. Идното лято смятам пак да отида. Трябва да дойдеш с мен. Ще бъдеш възхитена. Мислех, че Тони те е водил до гръцките острови. Мислех си, че всички богаташи го правят.

— Този богаташ ме заведе два пъти до кръчмите на Рим и това бе всичко. Така че Гърция все още ме очаква.

— Звучи като обещание — каза закачливо Джони.

— Може ли аз да платя вечерята? Ти похарчи доста пари.

— Не, не за бога!

— Как да ти се отплатя?

— Покани ме на вечеря в елегантната си квартира, която на практика бе мебелирана от мен.

— Няма проблеми. Кога?

— Утре.

— Добре. Утре.

— Здравей, Елизабет! Да не би да те обезпокоих?

— Не, естествено. Току-що я сложих в креватчето. Кончита трябваше вече да е дошла.

— О, да, ще трябва да се отправяш към колежа.

— Всъщност никак не ми се иска да я оставям. Изведнъж става така тъжна и намръщена. Мислех си колко чудесно би било да можем да я метна на рамо и да я взема с мен.

— Не виждам защо не. Нали хората от колежа са разкрепостени и приятни. Ще одобрят решението ти.

— Те може и да го направят, но навън вали като из ведро и може да я удавя по пътя. Как е при теб?

— Искях да те попитам нещо. Малко е необичайно...

— Казвай! Какво има?

— Ами, малко е детинско, но Джони се самопокани на вечеря в квартирата ми за тази вечер.

— И?

— И аз се питах... питах се дали не възразяваш?

— За какво?

— За идването му в квартирата ми.

— Мили боже! Та нима той не идва постоянно в квартирата ти още от деня, когато се нанесе? Защо да възразявам?

— Ами... ще бъдем сами и в случай че... Господи, това звучи глупаво... в случай че нещата станат по-сериозни?

— Разбирам — натърти Елизабет. — О, разбирам. Няма да ме засегнеш и да разбиеш сърцето ми. Пътят е свободен...

— А няма ли да...

— Да стъпчеш нечий разбити от любов сърца? Не. Изобщо. Не се притеснявай. И си отваряй очите.

— Няма нищо такова. Аз просто...

— Знам и ти не си длъжна да ми разказваш, но ако го направиш, аз няма да имам нищо против.

— Сигурно няма да има нищо за разказване.

— Наслаждавай се на живота си.

— Надявам се, че не си разбрал погрешно необичайното ми поведение.

Лицето на Ешлинг бе станало тъмночервено от притеснение.

— Не, за бога. Скъпо момиче, аз просто ти дойдох на гости.

— Казвам го, защото чувствам, че поканата за вечеря понякога навежда на мисълта, че и другите неща са включени... в менюто.

— Не, не. Няма ли да изпием още едно питие?

— Джони, струва ми се, че си прекалено спокоен и любезен... като герой от някой филм. Защо не си объркан и притеснен като мен?

— Скъпо момиче, за какво да се притеснявам? Целувахме се и беше прелестно. Предложих ти да се преместим в леглото ти и там да продължим, но ти каза, че не желаш. Аз казах: „Добре. Тогава нека пийнем нещо“.

— Да, прав си. Няма нищо, за което да се притеснява човек.

— Много си красива, когато се притесняваш.

— Не съм. Зачервеното ми лице не се връзва с косата ми. Най-добре изглеждам, когато съм пребледняла от тревога. Веднъж зърнах лицето си в огледалото, когато Тони ме бе разтревожил за нещо... вече не помня какво беше... но изглеждах много очарователно.

Те пиха и поговориха приятелски, и Джони си тръгна преди полунощ.

— Вечерята беше страхотна. Прекарах чудесна вечер.

— Съжалявам за другите неща.

— Не се тревожи. Ще ти го напомням от време навреме... или още по-добре — непрекъснато, докато решиш да го направиш. А ако не стане, няма да се тревожим.

— Няма ли да вземеш метрото до Търлс Корт? — попита тя.

Той извади бележника с телефоните.

— Не, мила. Ще се обадя на един приятел. Все още не е късно.

Джони махна на едно такси и си замина.

Проклинайки глупостта си, тя се върна в квартирата, където все още се долавяше мирисът на храна. Защо не бе казала „да“? Та нали искаше да отидат в спалнята ѝ? Защо не позволи на Джони да я научи как се прави любов? Да я научи такъв умопомрачителен любовник като Джони Стоун?

— Нищо не стана — каза тя на Елизабет по телефона на другия ден.

— Да не би да забрави да сготвиш вечерята? — попита Елизабет.

— Не. Забравих да го поканя в леглото си — каза Елизабет.

— Той пак ще те помоли.

Етел Мъри никога не бе отговаряла изчерпателно на дългите и изпълнени със сърдечност писма на Ешлинг. Направи го, когато Ешлинг ѝ писа, че чула за заминаването на Тони за Англия и попита какъв бил този курс по „диверсификация“.

... Трябваше да кажа нещо, когато хората ме питаха къде е той, Ешлинг, но в действителност се наложи отец Джон да се възползва от връзките си и да изпрати Тони в една прекрасна частна клиника. Там има един чудесен католически свещеник, който отслужва литургии и изповядва всички католици. За останалите пациенти има други духовници. Знам, че доста дълго ти досаждах с молбите си да се срещнеш с него и мисля, че разбирам донякъде съображенията ти да не идваш в Килгарет, но сега той е в Англия. Вие сте в една и съща страна. Не би ли могла да отидеш и да го видиш? Не ми обещавай, а просто отиди и го виж. Той е много зле, Ешлинг. Тукашният лекар, доктор Мърфи, го изпрати на някакви медицински изследвания и резултатите категорично показаха, че има възпаление на черния дроб. То, както и увлечението му към алкохола, може да бъде излекувано. Онзи прекрасен свещеник от Уотърфорд много ме обнадежди. Той ми каза, а аз вярвам на думите му, че Тони не е имал намерение да те удря в онази нощ и че хората много често правели

всичко наопаки, когато били пияни. Това се дължало на болестта им. Завършвам писмото си с надежда и се моля да ме чуеш със сърцето си и да го посетиш. Тази клиника не е близо до Лондон, по-скоро е в северната част на Англия. Близо е до Престън.

Твоя любяща свекърва,

Етел Мери Мъри

Джони се обади и я попита дали е съгласна той да приготи вечеря и да я покани у тях през идната седмица.

— Би било чудесно! Кога?

— Ела по-рано. Да речем към седем. Тъкмо няма да се притесняваш и ще успееш да хванеш метрото на връщане... ако желаеш, разбира се.

Това едва ли би могло да прозвучи по-недвусмислено, а и той сякаш точно това желаше.

Тя облече не само най-красивата си рокля, но и красивия си комбинезон и единствените си бикини с дантела. Дори си купи нов сутиен, защото ѝ се стори, че нейният е доста овехтял. Пъхна в чантичката си един освежител за уста и малка пудриера. След това ѝ мина през ума, че бе правила същите подготовки за първата вечер от медения си месец, и сърцето ѝ се вледени.

Джони бе сготвил някакво ястие с ориз. Тя не можа да определи точно какво е, но имаше вкус на дървени стърготини. Виното бе горчиво, или може би всичко бе плод на въображението ѝ. След вечеря седнаха пред камината на чашка бренди и той непрекъснато пускаше плочата с „Ънчейнд мелъди“ на радиограмофона си. После я целуна няколко пъти... и каза, че щели да се чувстват много по-удобно в другата стая.

— Би било чудесно — промълви тя.

Помогна ѝ да свали дрехите си и когато тя остана по комбинезон, я целуна отново.

— Може би няма да повярваш, но аз никога не съм го правила.

— Знам, знам — каза ласкаво той.

— Не, не знаеш. Досега изобщо не съм го правила. Дори и когато бях омъжена... — Тя не смееше да го погледне. — Това бе част от проблемите ни. Той не го направи, той не можа... така че... аз никога...

Джони я притисна силно в обятията си и я погали по косата.

— Бедната Ешлинг! Престани да трепериш. Така. Всичко е наред.

— Много съжалявам. Трябваше да те предупредя... на моята възраст... това изглежда нелепо.

— Бедната Ешлинг!

Той милваше косата ѝ и я държеше в прегръдките си. Бе така нежен и мил, че тя не можеше да повярва, че не сънува.

— Така че, ако искаш, бихме могли да се облечем и да забравим... ако мислиш, че това много ще те затрудни...

— Престани да шепнеш, Ешлинг! — Джони продължи да гали косата ѝ и тя се почувства спокойна и щастлива в обятията му. — Както желаяш, скъпа — каза той. — Ако решиш да останеш с мен, би било чудесно, но ако поискаш да си отидеш у дома — така да бъде.

— Искан да остана при теб — каза тихо тя.

— Тогава просто ще го направим... много внимателно и много нежно — каза той. — Толкова си красива, Ешлинг, толкова си прелестна... много съм щастлив, че ще бъда първият!

Той я притисна до себе си и тя усети туптенето на сърцето му. Тя също бе щастлива, че той ще е първият.

Лежеше и го наблюдаваше как спи.

Бе го направил така нежно и спокойно, сякаш го бяха правили и преди, винаги. Всъщност изглеждаше доста странно да целуваш и галиш някого. Така приятно ѝ бе да си мисли, че допускайки го до себе си, е успяла да му достави удоволствие.

Мислеше си колко много се бе притеснявала преди. Сега поведението ѝ се струваше много глупаво и детинско. В това нямаше нищо неудобно. Не бе почувствала нито срам, нито притеснение от неопитността си.

А как ли би се държал Джони, ако го бе срещнала преди много, много години, когато е бил неопитен, тромав и груб?

А може би тя е имала в подсъзнанието си някакви познания за тази страна на любовта? Но тогава не би трябвало да е така безпомощна. Колко прекрасно бе да можеш и да знаеш как да обичаш някого! Колко прекрасно бе да се почувстваш част от този прекрасен мъж! Защо ли това не ѝ се бе случило преди много, много време, когато бе младо момиче?

„Както стана с Елизабет“ — мина ѝ през ума. Това я накара да се вгледа още веднъж в спящия Джони и да прогони тази мисъл от съзнанието си.

[1] Западната, аристократична част на Лондон. — Б.пр. ↑

[2] Влагане на капитали в различни предприятия и разнообразяване на продукцията. — Б.пр. ↑

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Ешлинг откри, че работата ѝ в лекарския кабинет не е особено интересна. Тя посрещаше пациентите от вратата и ги отвеждаше до луксозната чакалня с полирани мебели и броеве на „Кънтри лайф“ и „Фийлд“ на голямата маса. Водеше безупречно трите журнала за приемните часове, регистрационните талони и една разграфена по дни книга с три различни по цвят химикала (така че всеки лекар да може да погледне, и да види каква работа има да свърши през всеки отделен ден).

Докторите бяха много доволни от нея и споделиха всеки и насаме, че по време на двуседмичната ѝ отпуска за Коледа бил настъпил истински хаос. Временно заместващото я момиче било объркало всичко и не могло да се справи с простата система на Ешлинг.

— Може би се превръщам в старата доверена слугиня, в незаменимо съкровище... в чудесната стара мис О'Конър! — усмихна се Ешлинг.

Те разпалено се заеха да я уверяват, че изобщо не им изглеждала стара.

— Нямаат никакво чувство за хумор. Там им е слабото място — каза Ешлинг на Елизабет и Хенри, след като им изимитира тези разговори. — Е, ако и на мен ми се наложи да се занимавам с толкова пари, и аз няма да намирам време за хихикане. По цял ден ще им се наслаждавам тайно и ще си ги броя.

— Много пари ли изкарват? — заинтригува се Хенри.

— Купища — заяви категорично Ешлинг. — Аз естествено не ги записвам, защото го правят сами, а освен това си имат и счетоводителка. Аз записвам само информацията в картотеката: имената на пациента, диагнозата, какво лечение му е предписано... а след това те начисляват някакви огромни такси. Имат два комплекта счетоводни книги: един за отчитане пред данъчните власти и един за самите тях. Знам го, защото веднъж наблюдавах работата на

счетоводителката. Много странна женица — прилича повече на баба на някого от тях, отколкото на мошеник.

— Много нечестно от тяхна страна — каза Хенри. — Това е нарушение на закона. Щом изкарват толкова много пари, защо не желаят да си плащат данъците? — Изглеждаше доста впечатлен от поведението на лекарите.

— Хенри, ние няма да премахнем корупцията на Харли стрийт... пък и на която и да било друга улица. Както каза Ешлинг — всички го правят. Това, че ние не го правим, не означава, че целият свят е като нас. Я подръж за малко красивата си дъщеричка! Трябва да свърша нещо във връзка с тазгодишния курс по изобразително изкуство. В противен случай няма да ни стигнат парите да си платим всички такси. — Тя се усмихна и му подаде Айлийн.

Хенри пое разсеяно детето. Все още изглеждаше разтревожен от чутото.

— Ние печелим достатъчно. Получих и увеличение на заплатата. Ще се справим. Тази година не е необходимо да се занимаваш с този курс.

— Но аз се заех. Нали говорихме вече за това? Освен желанието ми и това, че ми харесва, той наистина ни носи прилични суми... — Тя се обърна към Ешлинг, очаквайки подкрепата ѝ. — Защо ти и приятелчето ти Джони не се присъедините, за да увеличите с двама бройката на учениците ми?

Елизабет се шегуваше, но отговорът на Ешлинг прозвуча съвсем сериозно:

— Точно това мислех да направя. Мислех си, че това би могло да повиши общата ми култура... но Джони ми каза, че съм щяла само да се притеснявам и да объркам още повече и без това обърканото си съзнание.

Елизабет безгрижно се разсмя.

— О, да! Знаем! „Глупави курсисти... дилетанти... амбициите на средната класа... уроци по изкуствата, сведени на ниво картинен буквар...“

Ешлинг избухна в смях.

— Да не би да е казал всичко това по мой адрес?

— Ешлинг, Джони повтаря това от години. Не е прав и го знае, ала не иска да промени отношението си. Прави това, което ти

прецениш, че е правилно! Не пропускай възможността сама да планираш живота си. Нали така, Хенри?

— Какво? — Хенри все още бе загрижен. — Съжалявам, не ви слушах.

Елизабет неочаквано го целуна.

— Ако не бях организирала онзи курс по история на изкуството — каза тя, — никога нямаше да те откроя. Помисли върху това!

— Да, но ако продължаваш да организираш такива курсове, може да си намериш някой друг. — Настроението на Хенри почти се оправи.

— Знаеш, че това е единствената причина да продължа да ги водя!

Ешлинг и Елизабет бутаха детската количка в парка Батърси. Айлийн бе така увита, та бе доста трудно да отгатне човек каква полза може да има от пролетните слънчеви лъчи. Но, както казваше Ешлинг, разходката била полезна поне за тях двете. Както обикновено, седнаха на една пейка да изпуснат по цигара.

— Да унищожим добрите резултати от здравословната разходка! — каза шеговито Ешлинг.

— Нима Джони не е опитвал да те убеди да ги откажеш?

— О, аз почти не пуша, когато сме заедно — само по една след ядене и после веднага си измивам зъбите. Напоследък не ми се кара толкова често за цигарите. Е, мисля, че е временно. Пак ще почне.

— Не — каза Елизабет. — Не е временно. Той много добре обмисля постъпките си и няма повече да ти натяква.

— Нали това, че съм с Джони, не ни е отчуждило?

— Не. Разбира се, че не. Аз нямах възражения.

— Да, знам. Каза го още в началото... знам, също така, че не съжаляваш за нищо. В крайна сметка ти си била тази, която го е изоставила.

— Да, в известен смисъл...

— А спомняш ли си за приятните мигове с него, когато ни видиш заедно, или когато говорим с теб за него? Знаеш ли... това е единственото нещо, за което не съм сигурна...

— За какво? В мен ли?

— Да. Аз знам какво изпитваш към Хенри и Айлийн и познавам живота ти като своя собствен... но не знам почти нищо за Джони. Ти държеше толкова много на него навремето, а когато дойдох тук,

чувствата ви се бяха превърнали в шеговити приятелски отношения. Защо стана така?

— Защото това бе единственият възможен изход...

— Точно това искам да проумея. Съжаляваш ли за всичко... искаш ли да... искало ли ти се е някога той и ти да се ожените и всичко отново да бъде чудесно?

Елизабет бавно издуха дима от цигарата си.

— Както знаеш, аз съм прекалено честна и не обичам игрите на думи. За мен това желание бе глупост. Все едно да пожелаеш квадратът да се превърне в кръг или тревата да е синя, вместо зелена. То е глупаво, защото никога не би могло да се осъществи.

Настъпи мълчание, след това Ешлинг почна отново:

— Нима след всичките тези години и след увлечението ти към него ти не изпитваш ревност или омраза... нима не ти минава през ума, че ако беше свободна...

— Не. Не ми минават такива мисли и бих искала да ми повярваш.

— Струва ми се, че никога няма да го разбере — каза Ешлинг, докато ставах от пейката. — Значи ти си се влюбвала два пъти в живота си, а аз — нито веднъж.

— Дори и в Джони ли?

— Не. Аз съм очарована от него, но не и влюбена. Не и по начина, който мотивира хората да направят всичко за любимия човек. Аз не мога да го поставя над себе си...

— Ще го направиш — каза Елизабет.

Скъпа Елизабет,

Направих онова, за което ме помоли, но то никак не бе приятно. Като начало мястото е много изискано. Много, много скъпо и всички от персонала разговарят с ледени физиономии.

Казах, че искам да получа информация за мистър Мъри от името на един посредник, който се интересува дали съпругата му би могла да дойде да го види. Но те не пожелаха да дадат никаква информация. Дадох им да разберат, че близките му в Ирландия няма да узнаят за

това. Казах им, че съм го срещнал на една сватба в Лондон и че бих искал да възобновя запознанството ни.

Той бе седнал в парка, а до него имаше един санитар. Изглеждаше ужасно. Много е отслабнал и състарен в сравнение с вида му на твоята сватба. Лицето му е подпухнало и вратът му изглежда като клечка, обвита с набръчкана кожа.

Той не можа да си спомни за мен. Казах му, че сме се виждали на сватбата ти. Изглежда, че и това не му говореше нищо.

Казах му, че живея наблизо и бих могъл да се отбивам от време навреме. Старата вещица — управителката на санаториума, се зарадва, като видя, че не сме чужди хора. Обаче каза, че той никога нямало да излезе оттам. Не го каза точно така, Елизабет, но точно това имаше предвид. Неговото положение е много по-тежко от онова на бедната ти майка, защото се твърди, че това място било за нормални хора, но навсякъде обикалят яки санитарии и са готови да се намесят всеки миг. Тръпки ме побиват от всичко това и ако не възразяваш, не бих отишъл там отново.

Той не е човек, а скелет.

Поздрави за теб, Хенри и моята прекрасна Айлийн от Хари

— Помолих Хари да отиде и да се види с Тони вместо теб — каза Елизабет.

— Защо?! — изуми се Ешлинг.

— Твърде голяма част от живота ти е свързана с него. Не можеш да я отрежеш и да я забравиш.

— Не ми се вярва да искаш да се върна и да опитам отново... след всичко, което си чула и знаеш...

— Не, не наистина, но аз... нали трябваше да разберем какво е състоянието му!

— И как е той според Хари?

— Като скелет.

— О, боже! Като скелет.

Джони каза, че трябвало да заминат за Гърция. И че тя трябвало да си вземе един месец отпуска.

— Хората с моята професия никога не отсъстват за един месец. Щастлива съм и на трите седмици, които ще ми дадат. Спомни си, че ползвах и две седмици за Коледа, когато ходихме до Корнуол.

— Те бяха от миналогодишната отпуска, а тези са от тазгодишната.

— О, наистина не мога да взема цял месец...

— През септември в Гърция е много красиво...

— Ще помоля, но не знам... освен това не искам да им досаждам.

— Виж какво, аз ще замина за месец, а пък ти ела за колкото можеш. Съгласна ли си? Така няма да има недоволни.

Той беше прав, разбира се, но неизвестно защо това подразни Ешлинг. Тя почувства, че не са й известни всички причини за пътуването до Гърция. Усети, че Джони ще замине, независимо от обстоятелствата.

Баща й каза, че щяло да бъде жалко, ако Ешлинг напуснела уроците по бридж. Била много бърза и съобразителна и можела да стане добър играч. Елизабет му обясни, че Ешлинг заминава нанякъде с Джони Стоун.

— Не може да бъде! — каза баща й. — С гаджето ти Джони Стоун ли?

— Да. Някога той ми беше гадже, но сега очевидно не е.

— Я гледай ти! — каза баща й. — Надявам се да се отнася с нея по-добре, отколкото с теб.

Елизабет усети как в нея се надига вълна от гняв и негодувание. Дося й се да му изкрещи. Но пък знаеше, че в очите на един страничен наблюдател любовната връзка с момиче в продължение на цели седем години, без предложение за женитба, наистина е нещо подло и долно.

— Споменавала ли си нещо за Джони в писмата си до леля Айлийн? — попита Елизабет.

— За бога, какво бих могла да ѝ кажа?

— Че си щастлива, че се виждате с него. Нямах предвид да ѝ казваш, че си спала с него.

— Но мама ще се ужаси, ако разбере, че се виждам с мъж! Нали знаеш, че според нея аз все още съм омъжена жена. Не мога да ѝ кажа и думичка за Джони. Мама разбира любовта като изправяне пред олтара, а докато Тони е свързан с мен, просто няма начин да се изправим пред олтара с Джони. Значи мама не бива да знае нищо.

Елизабет чувстваше, че и с Тони, и без него, няма да се намери начин за отвеждането на Джони до олтара, но не каза нищо. „Ами ако греша?“ — каза си неочаквано тя. Може би Джони вече се бе замислил за уреждането на живота си. Може би флиртовете му бяха омръзнали. А може би би се решил да се ожени за Ешлинг и да има дете.

Последната мисъл я обезпокои и тя сама се учуди.

Ешлинг обаче не се бе стърпяла и бе разказала на Донал за любовната си връзка. В края на краищата, Донал бе видял Джони на сватбата на Елизабет и го бе харесал. Също така му бе известно, че в миналото Джони е бил дългогодишен приятел на Елизабет. Донал бе поласкан, че са споделили такава тайна с него, но ентузиазмът и насърчението в думите му звучаха като предупреждение и това изобщо не се хареса на Ешлинг.

Донал вече бе стоден за Ана Бари. През септември тя щеше да стане бакалавър на хуманитарните науки и през октомври щяха да се оженят. На него много му се искаше Ешлинг да присъства на сватбата... но ако не можела, щял да я разбере. Радвал се, че била щастлива и имала връзка с Джони Стоун, но се надявал това да не завърши зле. В крайна сметка за Джони не било трудно да ѝ привлече вниманието — тя била отскоро в Лондон и все още под влиянието на пресните спомени за съсипания ѝ семеен живот. Надявал се решението ѝ да не се окаже глупост. Не трябвало да забравя, че този човек бил живял дълго с Елизабет и в края на краищата тя го била напуснала. Той все още бил сигурен, че всичко щяло да бъде наред. Майка им била

много по-добре и с нетърпение очаквала сватбата, която щели да организират семейство Бари. Домът на Ешлинг и Тони бил продаден на един братовчед на мистър Мориарти, който заявил, че това била прекрасна и много функционално построена къща. Е, Ешлинг сигурно знаела. Той се надявал, че в Лондон тя щяла да намери много нови приятели като Джони. Ана я поздравявала сърдечно.

„Малък самонадеян негодник!“ — помисли вбесена Ешлинг. След това ядът ѝ попремина. Донал не бе виновен. Той бе просто едно влюбено момче, което тепърва опознаваше ценностната система на хората от Килгарет. Той бе дребен провинциалист. Нейният страхотен брат Донал се бе превърнал в ограничен провинциален аптекар!

Джони каза, че щели да пътуват до Гърция с влак и кораб. Щяло да им отнеме пет дни в едната посока и още толкова на връщане и точно затова трябвало да разполагат поне с месец. Ешлинг не бе молила докторите за толкова отпуск. Мислеше си, че би могла да им изпрати телеграма от Гърция и да ги уведоми за някаква измислена болест. Питаше се дали с Джони щяха да пътуват като мъж и жена — досега не ѝ се бе случвало такова нещо. Онази къщичка в Корнуол беше на едни приятели на Джони, така че не се бе наложило да лъжат никого. Ешлинг бе прекарала сама предишната Коледа, вече бе минала година от всичките ѝ неприятности и тя бе щастлива, че бе намерила този великолепен мъж, който щеше да я отведе към непознатите морета на далечната южна страна. И все пак ѝ беше мъчно за пораншните Коледи, онези в къщата на площада.

Лятната отпуска бе чудесно нещо. Очакваше я с огромно вълнение. Елизабет тайно ѝ завиждаше.

— Просто нямам късмет и това си е. Никога не съм ходила до Гърция, нито с Джони, нито с никого...

— Но той казва, че постоянно пътувал...

— Да, но без мен. Не можех да тръгна. Не можех да оставя татко, мама или работата... не можех да скитам безгрижно из Европа като теб.

— Може би е трябвало да го направя.

— Може би. — Елизабет прегърна Айлийн, която загука като по поръчка. — Ако бях заминала, вероятно всичко щеше да е по-различно

и може би ти нямаше да си тук сега, миличка... а това стесе да е узасно, нали?

— Елизабет, нали обеща да не й се глезиш!

— Да, ама забравих. Пък и ти й гукаше вчера.

— А, това е друго. То е за рождения й ден. Всеки има право да погука на рожден ден.

Хенри, Елизабет, баща й, Джони, Ешлинг и Саймън застанаха пред тортата с една свещичка и запяха, а Айлийн заразмахва мъничките си пухкави ръчички. Тъкмо бяха разрязали тортата и телефонът иззвъня.

— Теб търсят, Ешлинг. Баща ти е — каза Хенри.

Елизабет скочи от мястото си.

— Боже мой! — възкликна Ешлинг. — Сигурно нещо е станало с мама.

— Може и да няма нищо. Не се паникьосвай! — каза Елизабет.

Двете се отправиха към хола.

— Какво ще правим? — попита Ешлинг.

— Говори с него! Може би напразно се тревожиш.

Ешлинг вдигна слушалката, а Елизабет улови другата й ръка.

Мъжете ги наблюдаваха от дневната как стоят една до друга, осветени от слънчевите лъчи. И двете бяха така напрегнати, сякаш всеки момент щяха да избухнат.

— Да, татко. Разбира се, че е трябвало да ми се обадиш... Татко... Кога ти казаха?... Казаха ли го и на нея? Тя знае ли?... — О, боже! Боже Господи!... И откога продължава това според тях?... О, не! Не е възможно!... Сигурно има още много време... Тя има ли болки, татко?... Разбира се, татко. Утре. Не, не се тревожи. Ще се оправя. Утре.

Лекарите проявиха разбиране. Ешлинг благодари на щастливата си звезда, че не ги бе помолила за едномесечна отпуската. Щяха да я помислят за вятърничава и смахната. Можеше дори и да не повярват на историята за умиращата й майка. Тя отдели два часа за съставянето на

един списък с инструкции за човека, когото щяха да изпратят от агенцията по труда да я замества.

— Изберете някоя възрастна като мен. Не приемайте вятърничави млади създания — каза тя на доктор Стейнър.

— А ти на колко години си? — попита я той и се разсмя.

— О, много добре знаете. На двадесет и осем. Пише го в документите ми за работа.

— Доста си поживяла с майка си все пак — тихо каза той.

— Да. Но работата е там, че избягах от нея... и това ме измъчва.

— Успокой се. Нали се връщаш, когато тя има нужда от теб.

— Да. А най-хубавото е, че и Елизабет ще дойде с мен!

Хенри се изуми, когато чу, че Елизабет иска да замине за Ирландия.

— Невъзможно! Какво ще правим ние с Айлийн?

— Ще я взема с мен.

— Ти си полудяла! Чуй ме, скъпа, прекалено много се тревожиш за всичко. Нима ще прекосиш морето с едногодишно бебе и ще го отведеш в Ирландия при една умираща жена?!

— За мен нещата не стоят по този начин. Искам да замина!

— Ами работата ти и всичко останало...

— Нямам никаква работа. Остана ми да изнеса само още една лекция на курса. Някой друг ще я вземе и ще изкара малко пари. Занятията в колежа приключиха. Всичко е наред. Резервирахме си места за самолета...

— Нима мислиш да качиш Айлийн на самолет?

— Хенри, ти също би могъл да дойдеш, ако искаш. Държиш се така, сякаш бягаме от теб и те изоставяме...

— Не, не. Разбира се, че трябва да отидете. Съжалявам. Всичко стана така неочаквано. Струва ми се, че не съм разбирал колко много означава тя за теб... за вас двете... Ешлинг е тук повече от година, без да отиде да я види, но е малко ненадейно всички да ме изоставите заради това.

— Но това е важно! Айлийн е болна от рак и разсейките са из цялото ѝ тяло. Лекарите са я отворили и забавно я затворили. Остават ѝ само няколко седмици живот.

Стюардесата каза, че никога не била виждала толкова красиво бебе. Айлийн ѝ се усмихна, а Ешлинг и Елизабет последваха примера ѝ. И двете бяха много уморени. Ешлинг бе положила много усилия, за да уреди поетите ангажименти във връзка с квартирата, работата и личния си живот.

— Изглежда, че няма да мога да замина за Гърция.

— Когато всичко приключи, ще имаш нужда от почивка и едно пътуване до Гърция ще ти се отрази много добре — каза Джони.

— Не. Пък и бездруго дотогава ще съм използвала по-голямата част от отпуската си.

— О, стига си се притеснявала като ученичка за почивката си! Дните, които ползваш в момента, са за гледане на болен член от семейството ти.

— Съжалявам, но ще трябва да заминеш сам... освен ако не решиш да го отложиш за следващата година.

— Е, ти най-добре си знаеш.

Настъпи мълчание.

— Ужасно съжалявам. Наистина ужасно.

— Да, знам — каза Ешлинг. Но неговото съчувствие не бе достатъчно силно, за да реши да я придружи до Ирландия или поне до летището.

— Не му обръщай внимание — каза по този повод Елизабет. — Той не дойде и на погребението на майка ми.

Наеха една кола от летището и се отправиха към Дъблин. Центърът на града бе пълен с туристи от всякакви националности, огрените от слънцето улици бяха претъпкани.

— Не разбирам какво ги кара да се трупат тук! Шумно е и е пълно с автомобили. Защо не отидат в провинцията?

— Привличат ги сувенирите и магазините — отвърна Елизабет. — Когато водех групи в Националната художествена галерия, всички гледаха как да се измъкнат и да хукнат по магазините. Питях ги. Много често се оказваше, че имат същите магазини в собствените си градчета.

— Шей Фергюсън се готвеше да обзаведе няколко стаи и да ги дава под наем на туристи. Питам се дали не го е направил, след като са го лишили от компанията на приятеля му Тони?

— Няма да ти бъде лесно да се върнеш там. Всички ще те зяпат като...

— Честно казано, Елизабет, не ми пука. Щом са такива клюкари и са паднали толкова ниско, че да се интересуват повече от моите работи, отколкото от бедната ми майка, да ме зяпат!

— Не исках да кажа това. Исках да кажа, че ще трябва да си подготвена за много емоции. Може би ще е по-лошо, отколкото ако си бе останала в Килгарет.

— Знам, знам. Слава богу, че ти дойде с мен. Толкова си добра!

— Нали знаеш, че държа на нея почти толкова, колкото и на теб.

— Знам, и тя ще се зарадва. — Ешлинг внезапно се натъжи. — О, колко е нелепо, че ще умре! Та тя не е стара. Няма още шестдесет години. Не е справедливо...

— Престани, Ешлинг! Престани веднага! Не виждаш ли къде караш? Да не искаш да ни убиеш? Това ще помогне ли?

— Не. Имаш право. Извинявай.

— Трябва да сме смели, когато я видим. Тя би искала точно това.

— Да. Точно това би искала — да ни види отново в Килгарет, да се държим храбро и да поддържаме духа и на останалите. Точно това ще трябва да направим.

Не бяха казали на никого по кое време ще пристигнат и баща ѝ не обърна внимание на колата под наем, която мина покрай магазина му. Зърнаха го да заключва вратата. Видя им се остарял и приведен. Косата му бе сплъстена, лицето — набраздено от бръчки.

— Престани, Ешлинг! Спомни си защо сме тук — каза Елизабет и устните на Ешлинг спряха да треперят.

Тя излезе от колата точно когато Шон неуверено закрачи към къщата на площада. Елизабет излезе от другата страна, държейки в ръцете си малката Айлийн, която бе заспала.

— Татко! — пристъпи напред Ешлинг. — Татко!

Елизабет я изпревари.

— Чичо Шон — каза тя, — дойдохме да покажем на леля Айлийн адашката ѝ. Мислехме си, че ще ѝ бъде приятно да види, че името ѝ е подновено...

Чичо Шон не издържа и заплака като дете насред площадчето, където всички можеха да го видят. Двете го прегърнаха и започнаха да бършат очите си. Елизабет измъкна голямата носна кърпа, която стърчеше от джоба му, и му я подаде. Чичо Шон поизправи раменете и влезе с тях в къщата.

— Може ли да се нанесем в старата ни стая? — попита Ешлинг.

— Където поискате — каза баща ѝ.

Отидоха и оставиха куфарите си върху същите легла, на които бяха спали като деца — от двете страни на скрина от светло дърво.

Нахраниха бебето, преоблякоха го и го сложиха в чантата му на пода между леглата.

— Нима сме мислили някога през изминалите години, че... — почна Ешлинг.

— Не, ала ние всъщност никога и за нищо не се замисляхме... представяхме си всичко много по-различно и че хората около нас няма да остаряват... а ние просто ще станем като тях.

— И ще се държим с тях като с равни...

— И вечер ще стоим до късно като тях...

— Татко каза, че тя все още спи... дали да...

— Да — каза Елизабет. — Отиваме веднага.

— Ще вземеш ли бебето?

— Добре. И не забравяй за смелостта.

— Няма. Нямаше смисъл да идваме тук, за да плачем, тя не би искала това... тя иска... нейното желание е...

— Точно така. Да вървим!

Айлийн изглеждаше отслабнала, а може би това се дължеше на големите възглавници, с които бе обградена. Бе едра жена, но сякаш всичко у нея — глава, рамене и ръце, се бе смалило. В стаята цареше полумрак, но човек можеше да види дневната светлина през пъстрите завеси и да долови шумовете на градския живот — рева на автобусния двигател, виковете на децата по площада, тракането на конските копита и колелата на каруците.

Бе облечена с бледосинята плетена жилетка, която Ешлинг бе запомнила като една от най-красивите ѝ дрехи. Сега тази жилетка бе станала зловеща. Върху страничната масичка, край чашите с вода и

шишенцата с лекарства, имаше един католически требник и молитвена броеница.

Зад усмивката ѝ нямаше сълзи, а гласът ѝ бе съвсем обикновен.

— О, значи съм била права! Права съм била. Вчера Шон ми каза, че трябвало да телефонира от магазина на някого. В събота. Каза, че било свързано с някаква работа. Знаех, че е звънял на теб и не е искал да ми каже, та да не се разстроя, ако не дойдеш. Позволи ми да те погледам.

— О, мамо!

— Милостиви боже! Това с теб да не би да е Елизабет? Стаята е така мрачна! Елате по-насам и двете. Нека ви погледна.

— Ние сме три. Донесох ти я да я видиш...

— Какво значи това? Какви ги говориш? Кого?

— Доведох Айлийн да види втората си баба... сега ти си единствената ѝ баба. Мислех си, че трябва да те види...

Елизабет остави бебето върху леглото и малката Айлийн протегна ръчички към болната жена, сякаш искаше тя да я гушне. Елизабет и Ешлинг стояха развълнувани. Айлийн протегна крехките си ръце, повдигна бавно детето и го опря на гърдите си.

— Колко добре сте направили, че сте я довели да ме види! О, Елизабет, винаги съм казвала, че ти превъзхождаш всяко едно от децата ми и най-вече тази разбойничка, която обичам повече от всички взети заедно!

Те приближиха до леглото, целунаха я и седнаха от едната ѝ страна, така че да може да ги вижда и двете, без да се налага да обръща глава. От време навреме Айлийн посягаше и взимаше в слабите си ръце ту ръката на Ешлинг, ту тази на Елизабет. Каза им, че не се страхувала и знаела, че Господ Бог я очаква. Щяла да види Шон, Вайълет и всички останали. Щяла да ги гледа отгоре и да се моли за всички тях. Каза, че се тревожела за Еймон и баща му и за онова, което можело да се случи, когато нея вече нямало да я има, за да ги помирява. Каза, че ѝ било много мъчно, че нямало да доживее да види Донал и годеницата му Ана Бари оженени. Колко жалко било, че щяла да наруши плановете им за сватбата със смъртта си. Каза, че Найем била красива като напъпило цвете и че не се притеснявала за нея, защото умеела да се грижи за себе си по-добре от всички. Това се дължало на факта, че била най-младата в семейството. Не се

тревожеше особено и за Морийн. Морийн бе станала част от фамилията Дейли и бе уредила живота си. Децата ѝ много я радвали. Тя щяла вечно да се оплаква, защото била такава по природа.

Каза им, че Бог проявявал особено благоволение към онези хора, които не умирали при катастрофа или война, а знаели предварително за настъпването на края си. Това означавало, че им се дава време да направят равносметка на живота си, да кажат неща, които по-рано са премълчавали, и да уредят, доколкото могат, остатъка от живота си. Отправи дори една малка молба — не ѝ оставало много да живее и затова искала да остави на близките си няколко свои лични вещи. Това щяло да ѝ донесе облекчение и утеха. Не каза нищо за Тони и отпътуването на Ешлинг от Килгарет. Каза само, че времето било пред тях... Доктор Мърфи ги предупредил, че тя ще е в състояние да говори само още една-две седмици. Бедата била в това, че се уморявала много бързо.

Тя целуна бебето по челцето и им го подаде. Елизабет пое детето с една ръка, а с другата погали Айлийн.

— Ще оставя Ешлинг да си поговорите насаме... не трябва да се държим като Сиамските близнаци! — засмя се тя.

Леля Айлийн също ѝ се усмихна.

— Та вие винаги сте били като Сиамските близнаци! Това бе най-прекрасната последица от твоето идване тук. Благодаря на Господа, че времето не ви промени. Толкова се радвам, че две толкова прекрасни и пълни с енергия момичета дойдоха да ме видят. Не можете да си представите колко много ми помогнахте.

— Да, мамо. Много е трудно да се държим така безгрижно, но щом така искаш... ти винаги си вървяла по свой път.

— Не е така. Твърде много си позволяваш. Никога не съм поставяла моите интереси над семейните... а сега тръгвайте и ме оставете да поспя.

Когато затваряха вратата, тя все още се усмихваше.

Посещението у мисис Мъри наистина не бе никак лесно. Ешлинг първо ѝ се обади, за да попита дали ще я приеме.

— Разбира се, че можеш да дойдеш — беше отговорът.

Чувстваше се неловко, макар мисис Мъри да се опитваше да се държи любезно. Нито Ешлинг щеше да моли извинение за поведението си, нито пък мисис Мъри щеше да направи опит да ѝ прости. Те бяха две жени, обединени от желанието да намерят разбиране, ала самите те неспособни да проявят разбиране.

— Сигурна съм, че клиниката, в която е настанен Тони, е много добре уредена.

— Как може да си сигурна, Ешлинг, щом никога не си я виждала?

— Един приятел на Елизабет ходи дотам.

— О, разбирам. Чух, че Елизабет е донесла и бебето си.

— Да. Нареккоха го Айлийн. Майката на Хенри се е казвала така.

— Много добре са направили.

— Как е Джоани?

— Все същата, все същата, наистина.

Накрая, когато стана почти невъзможно да продължат този разговор, Ешлинг каза:

— Съжалявам за всичко, мисис Мъри!

— Да, аз също съжалявам. Искрено съжалявам.

— Време е да се връщам при мама.

— Искрено съжалявам и за майка ти — каза мисис Мъри. — Много труден е животът, който Бог ни е отредил тук, на земята...

— Много мислих за това. То не е прищявка на една умираща жена.

— Да, знам, мамо.

— Нима няма да е по-добре да живееш тук и да си господарка на тази къща? Би могла да наемаш момиче, което да върши цялата домакинска работа. Би могла да ръководиш работата в магазина заедно с баща ти и да поддържаш мира между него и Еймон...

— Но, мамо...

— Няма причина да живееш чак в Лондон, да работиш като секретарка при хора, които изобщо не те познават, да се свиращ в някаква жалка квартирка, обзаведена с купени на старо мебели, да учиш бридж и да вечеряш в чуждестранни ресторанти. Това не е живот, Ешлинг, изобщо не е живот.

— Но тук няма да съм по-добре...

— Тук ще живееш чудесно. След всичко, което си ми разказвала за семейния ви живот, дойдох до убеждението, че трябва да помолиш за анулиране на брака. Трябва да опиташ. Ти си млада и красива жена, а Тони, да му помага Бог, не е с всички си... Църквата винаги е проявявала разбиране в случаи като вашия.

— Не знам дали си струва, мамо.

— Ти бе тази, която ме убеждаваше, че си струва, а аз не те послушах. В края на краищата, щом си в състояние да им докажеш, че никога не сте консумирали брака си, те ще се произнесат за неговата невалидност.

— Точно така. — Ешлинг сведе очи към пода. Майка ѝ не знаеше нищо за Джони, нито за съществуването на някакви други влюбвания и стремежи в живота ѝ. Горкичката, миличка, добричка мама се опитваше да се убеди, че съдбата няма да нарани детето ѝ. — Аз ще бъда добре, мамо... започнах да устройвам живота си по нов начин и съм много щастлива. Там ще бъда много по-добре оттук.

— Ще поговорим пак за това, момичето ми. Толкова бързо започнах да се уморявам! Днес имам чувството, че и един лек полъх на вятъра би могъл да ме отнесе.

— Не си отивай, мамо, моля те, моля те!

— Много си добра, Ешлинг, но би ли престанала да плачеш? Нима всички не сме съсипани от плач? Не си усещам раменете и гърдите от ридания.

— Така е, защото те обичаме.

— Щом ме обичаш, не би ли могла да ми помогнеш да съм по-практична? Баща ти влиза тук и пада на колене пред леглото ми: „Аз няма да мога да живея без теб, Айлийн! Ти ни беше опората. Не умирай, не умирай, не умирай!“. Ешлинг, каква подкрепа може да бъде това за една умираща жена? Аз искам да разбера, че той ще е добре, че ще може да се грижи за всичко и че на стари години ще остави на теб и Еймон да поемете ръководството на бизнеса. Бих искала баща ти да се пренесе да живее на долния етаж и да си направи там спалня и всичко необходимо, за да си спести изкачването по стълбището. Не можеш ли да доведеш онези строители — Кирни?

Ешлинг скочи с пламнали очи.

— Добре, мамо! Кога ги искаш — днес следобед или да изчакаме да мине погребението?

Айлийн се разсмя и лицето ѝ ненадейно се подмлади.

— Това по прилича на поведението на дъщеря ми. Точно такава бе предишната Ешлинг!

— Не знам дали ще мога да бъда спокойна, Айлийн. Ние, англичаните, се ужасяваме от разговорите за смъртта, а аз съм седнала до теб и небрежно си бърборим само за това...

— Винаги съм ти казвала, че ти си по-истинска ирландка от нас...

— Страхотно е да чуя такъв комплимент от теб.

— Всеки би могъл да го потвърди... Ще убедиш ли Ешлинг да се върне? Тук ще е по-добре за нея. Защо да стои в Англия? Не ѝ е там мястото...

— Тя вече се устрои там, Айлийн. Истина ти казвам. Да можеше да видиш квартирата ѝ. Успяла е да си създаде много уютен дом и живее без постоянните тревоги за Тони...

— Всичко онова бе една тъжна грешка, нали?

— Да, но заминавайки оттук, тя е направила единствената правилна стъпка.

— Не знам. Сега съм по-склонна да се съглася с теб и да приема, че е трябвало да стане така, но много бих искала да се върне у дома. Не само заради Шон. Струва ми се, че в края на краищата всеки камък тежи на мястото си.

— Може и да си права, но според мен сега тя се чувства по-свободна...

— Мила моя, та аз много добре знам, че тя има някакъв мъж в Лондон. Почти тридесет години съм била майка на това момиче и не е нужно някой да ми го казва...

— Е, да, естествено, но аз не съм много сигурна... наистина не...

— Разбира се, че ти не знаеш нищо. Сега искам да ми кажеш само едно-единствено нещо и те моля да не ѝ казваш, че съм те питала. Добър човек ли е той? Може ли да се разчита на него? Ще може ли да я направи щастлива?

Елизабет я погледна в очите.

— В момента тя е много щастлива с него. На него не може да се разчита и е много трудно да се каже дали е добър, или лош човек. В някои отношения е много добър. Много добър, наистина...

Леля Айлийн въздъхна.

— Значи става дума за бившия ти приятел... виж ти, виж ти!

— Имаш шесто чувство.

— Нали ще я убедиш да се върне тук, когато всичко между тях свърши?

— Ще я насърчавам да се замисли сериозно върху това.

— Ти си единственият човек, който е откровен с мен — всички останали говорят онова, което според тях бих желала да чуя.

— Много бих искала моята дъщеря да имаше възможност да те опознае.

— С майка като теб тя ще се справи с всичко. Бог да те благослови, детето ми! Чувствам се ужасно уморена...

На другия ден семейството бе помолено да се събере до леглото ѝ. Отец Райъдън прочете молитва, а Шон му пригласяше: „Дево Марийо, майко Божия... Дево Марийо, майко Божия...“. Морийн се разплака и скри лицето си в ръце. Найем я последва. Еймон и Донал стояха до вратата с наведени глави. Брендан Дейли се бе изправил до тях. Айлийн дишаше тежко. Звукът от дишането ѝ се сля с монотонното пеене. След това дишането ѝ се поуспокои. Молитвите следваха една след друга.

„Дево Марийо, майко Божия, моли се за грешниците...“

Дево Марийо, майко Божия, моли се за грешниците сега и в мига на тяхната смърт.“

— Сбогом, Айлийн, много, много ти благодаря! — каза тихо Елизабет. Нямаше значение дали Айлийн я чува, или не. Тя знаеше.

Пеги настоя да дойде и да се заеме с подготовката на къщата за погребението.

— Господарката обичаше всяко нещо да е на мястото си. Девойчето, което сте наели сега, няма да знае какви съдове да използва и как да подреди масата.

Много скоро в кухнята закипя работа и тя заприлича на кошер. В голямата тенджера се вареше пиле, беконът бе сложен в друга... Елизабет наблюдаваше всичко с удивление.

— Колко хора смятат да канят? — попита тя.

— Никой никого не кани — те сами идват. Не си ли ходила на погребения, докато живееше тук?

— Не помня да съм ходила.

Елизабет изумено наблюдаваше как все повече и повече хора се отбиват, за да изкажат съболезнованията си.

— Ще отида да постоя с татко — каза Ешлинг. Те седяха в стаята си, а през отворената врата нахлуваха шумовете и звуците от оживлението, обхванало къщата.

— Господи! Ще взема бебето и ще дойда с теб. Кажи ми с какво мога да помогна?

— О, ще ти кажа — да говориш, да се смееш и да повдигаш духа на хората.

— Да се смея?

— Понякога. Това винаги действа добре. Обстановката не трябва да бъде прекалено тържествена. Не е естествено, когато хората са принудени да слушат само официални речи.

В пет часа следобед гробарите изнесоха ковчега с тялото на Айлийн. Близките ги последваха бавно, с наведени глави. Всички хора на площада почтително се изправиха. Мъжете бяха свалили шапките от главите си.

Всички се кръстеха, когато ковчегът, носен от четиримата гробари, минаваше покрай тях. Хората на автобусната спирка се отдръпнаха да сторят път на процесията и също се прекръстиха. Това продължи докато се изкачиха и спряха пред църквата. Камбаната пронизително ехтеше в горещия летен ден.

Часове наред хората се събираха около ковчега в дъното на църквата. Сякаш цял Килгарет бе излязъл, за да стисне ръка на близките и да изкаже своите съболезнования.

— Тя бе чудесна жена.

— Тя бе великолепно съпруга и майка.

— Ще липсва на всички ни. Тя бе добра жена.

— Никога не е казала лоша дума на някого.

— И казваш, че това не е погребалната церемония? — удивено прошепна Елизабет на Ешлинг.

— Естествено, че не е. Погребението е утре. Това е само отнасяне на ковчега в църквата.

Роднините и много клиенти се върнаха обратно в дома им, за да утешат Шон. На мъжете бяха поднесени чай, сандвичи и уиски. Стояха до единадесет вечерта.

Стаята, в която бе спала и умряла Айлийн, бе почистена и проветрена и всичко, което напомняше за болестта, беше изнесено.

— Нима татко ще остане да спи там тази нощ? Как мислиш? — попита Морийн.

Тя най-после бе проявила загриженост. В края на краищата Морийн бе най-голяма от всички, макар човек никога да не би казал, че е така.

— Да, разбира се. Та нали през цялото боледуване на мама той спеше там, на малкото креватче? Защо да не спи там и през остатъка от живота си? Пеги почисти всичко. Приготвила му е леглото и татко естествено ще спи там. Това си е неговата стая.

Тя отиде, прегърна баща си и го поведе към горния етаж.

— Много ми е трудно да повярвам — каза той.

— Знам, татко.

— Вече няма смисъл да правя каквото и да било. Не виждам защо трябва да правя нещо... да ставам сутрин и да отивам на работа...

Ешлинг го погледна — приведен и доста състарен за шестдесетте си години.

— Трябва да ти кажа, че на мама никак няма да ѝ е приятно да чуе такива приказки в деня на смъртта си, преди още да сме я погребали. Би се ужасила от такова отношение. За какво е работила през целия си живот?

— Имаш право, детето ми. — Той изправи рамене. — Ще отида да си легна.

— Ще дойда при теб след десет минути, за да си поприказваме.

Когато влезе, той лежеше — самотна фигура в голямото легло — със закопчани догоре копчета на розово-сивата си пижама. Лицето му бе обляно в сълзи.

— Тя беше много добра жена!

Ешлинг седна на леглото и потупа ръката му.

— Нима не бяхте щастливи, че живяхте заедно цели тридесет и шест години? Малко хора са имали тази възможност, татко. Опитай се да погледнеш на нещата от тази страна.

— Ще опитам, ще опитам...

— Коя сцена, според теб, бе най-покъртителна?

Очите на Ешлинг бяха зачервени и подпухнали. И двете държаха големи чаши с уиски.

— Думите на онази старица, че Айлийн често давала храна за децата ѝ, когато били малки. Представих си как го е правила не принудено и без капчица суета.

— Да. Ами горкичкият Джеми от магазина? Според мен това бе ужасно. Той непрекъснато бършеше носа си с ръкав и ридаеше, и повтаряше, че бедната му господарка няма да се върне, няма да се върне.

Жадно отпиха от чашите си.

— Щом мислиш, че това е покъртително, Елизабет, почакай до утре. Ще бъде още по-ужасно.

Елизабет сънува, че Джони е пристигнал в Килгарет и им казва, че Айлийн не е умряла, че всичко е било някаква грешка.

Ешлинг сънува как майка ѝ ѝ казва, че тя трябва да се омъжи за Джони и да го доведе в Килгарет, за да помага на баща ѝ в магазина.

И двете се събудиха уморени и леко замаяни. Бе дошъл ред на погребението.

В църквата пееше хор и ковчегът бе отрупан с цветя. Близките седнаха най-отпред на дясната редица пейки. Елизабет се загледа в малката медна плочка, прикрепена на гърба на седалката пред нея. „Молете се за близките и роднините на Роуз Маккарти, напуснала този живот на 2-ри януари 1925 година. Мир на праха ѝ!“ Зачуди се дали ще

поставят такава плочка и за леля Айлийн и дали, когато дойде в църквата след години, ще види как някой е коленичил и се моли за близките и роднините на Айлийн О'Конър. Мисълта за плочката не й излизаше от ума и отвличаше вниманието ѝ от покрития с цветя ковчег, който бе само на няколко метра от нея, пред стълбата към олтара.

Ешлинг винаги се бе питала как хората понасят мъката от гледката на потъващото под земята тяло. Защо ли не се сбогуваха с мъртвеца на входа на гробището и не оставеха другото на гробарите? Ала когато тялото на майка ѝ бе изнесено от църквата, разбра защо. Човек трябваше да измине докрай със своя близък последния му земен път. Тя наблюдаваше успокоена как отместиха цветята от ковчега и ги подредиха върху земята около разкопания гроб. След това внимателно и леко, сякаш майка ѝ все още можеше да усети болка, спуснаха ковчега надолу. После баща ѝ взе първата шепя пръст и я хвърли върху ковчега. Гробът бе запълнен с пръст, цветята бяха подредени отгоре, а хората се отправиха към Махър, Ханрахан или към хотела да пийнат по нещо. Мнозина се върнаха в къщата на площада, където този път им бяха поднесени чинии със студено пиле, шунка и салата, приготвени в кухнята от Пеги, която непрестанно плачеше. Сълзите ѝ капеха дори в каната с мляко, а тя подсмърчаше и повтаряше, че ако господарката ѝ, лека ѝ пръст, била жива, щяла да ѝ счупи главата с камък, че прави такова нещо в кухнята ѝ.

Бяха отсъствали петнадесет дни. Айлийн бе живяла само десет дни от двете седмици, които ѝ бяха давали лекарите. Хенри дойде да ги посрещне на летището и бе във възторг да види малката Айлийн. Кълнеше се, че била пораснала, докато ги нямало. Бе много състрадателен и когато Елизабет и Ешлинг му описваха някои от сцените, разиграли се в Килгарет, очите му се пълнеха със сълзи.

— Ела у дома и остани малко при нас — каза Елизабет. — Не отивай в празната си квартира. Много по-добре ще е да дойдеш при нас.

— Да, ела — каза любезно Хенри. — Много малко време е минало и ти все още си измъчена.

— Не. Честно казано, предпочитам да остана сама. Джони може да се отбие. Ще му се обадя да му кажа, че съм се върнала.

— О, Джони замина за Гърция — каза Хенри. — Миналия петък ми каза, че някаква група щяла да заминава в събота и той можел да замине с тях. Изпраща ви сърдечните си поздрави.

— Тя май много се засегна, че Джони е заминал, без да я уведоми — каза Хенри, когато се прибраха.

— Да. И без това й е мъчно... а Джони е постъпил много безчувствено и грубо. Идва момент, когато човек престава да се ядосва на тези неща, но Ешлинг все още не е достигнала до него.

— А ти кога започна да го възприемаш по този начин?

Обикновено Хенри се притесняваше да я разпитва за връзката й с Джони.

— О, струва ми се, че твърде рано осъзнах това, но приех да живея по този начин. Ешлинг е много по-нахакана от мен. Не мисля, че би се примирила лесно с тези неща...

— И какво ще стане?

— Любовната им връзка ще приключи, а след това аз ще спазя обещанието си към майка й и ще я убедя да се върне в Килгарет.

— Колко практично разсъждават жените! — възкликна Хенри.

По-късно, когато бяха сложили Айлийн в креватчето й, Елизабет каза:

— Изглеждаш загрижен. Случило ли се е нещо?

— Не исках да те натоварвам веднага след пристигането ти у дома.

— Аз съм добре. Разкажи ми.

— Много несправедливо! Нямам нищо против самия акт, но той е една явна несправедливост, срещу която не мога да се изправя. — Хенри изглеждаше разстроен и Елизабет се разтревожи. — Аз наблюдавах реализирането му. Казвах ти. Казвах ти. Казах, че не вярвам на нито една тяхна дума. И бях прав. Знаех, че никога няма да повишат един младеж. Всичко стана така внезапно, че...

Последва една объркана и тревожна история за кадровата политика на офиса му. Там се появило вакантно място и най-естественото нещо щяло да бъде да повишат някой млад и

квалифициран адвокат, запознат с практиката. Но не станало така. Вместо да поканят човек на възрастта на Хенри, бил поканен друг, който пристигнал от Шотландия. Човек не изминава пътя от Шотландия до Лондон без някакви уговорки или обещания. Той и Хенри трябвало да делят един и същи офис и заедно да работят по делата за наследствата.

О, шефът на фирмата бил направил чудесно изказване във връзка с израстването в службата и необходимостта от заместници, но никой не предполагал, че нещата ще се развият по този начин.

Елизабет го слушаше и усещаше как сърцето започва да я стяга. Бе чувала подобни истории и по-рано. При това доста често. От баща си.

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

Джони се завърна от Гърция с великолепен тен и пораснала коса. Стефан му каза, че приличал на хулиган, но Елизабет, която също бе в магазина, го успокои, че така му отивало.

— Разкажи ми за всичко... морето наистина ли е така синьо, както на пощенските картички, които ни изпрати?

— Аз съм ужасен! Не ви изпратих никакви картички — разсмя се Джони, без изобщо да се разкайва.

Той ѝ разказа някаква лекомислена история за един микробус, който едва ги закарал до Гърция и обратно; за Сузи, която го карала почти през целия път и която говорела гръцки език и можела да лови риба с ръце. Сузи. Елизабет се позамисли. Сузи. Зачуди се дали това галено име ще предизвика същите болезнени бодежи и у Ешлинг.

— Как премина всичко там? — Джони тръсна глава. — Сърцераздиращо ли беше?

— Беше ужасно тъжно и наистина трогателно, но не и сърцераздиращо. Те изпълняват много повече обреди на погребенията си от нас.

— О, ирландците имат само някакви бдения, и това е.

— Не е така — възрази раздранено Елизабет.

— Извинявай. — Джони изглеждаше учуден. — Днес май не мога да угодя на никого. Телефонирах на Ешлинг, за да ѝ кажа, че съм се върнал, но тя бе в ужасно настроение.

— Ами да, нали майка ѝ съвсем наскоро почина.

— Знам де, но аз я попитах друго: „Искаш ли да дойда при теб довечера и да ти сготвя едно гръцко ястие?“.

— И?

— И тя ми каза какво да направя с гръцкото ястие и горещия тиган. Май цялата Харли стрийт чу.

Елизабет се разсмя.

— Наистина? Страхотна е, нали?

— Милостиви боже! Страхотна? Тя е луда.

— И какво смяташ да направиш?

— Ще преосмисля позициите си.

Може би и тя трябваше да се държи така през онези отминали години? Обаче, слава богу, не го бе сторила. Драматичните сцени при завръщанията му щяха да бъдат много изтощителни. Не, по-добре, че не беше толкова избухлива като Ешлинг.

Ешлинг отхвърли едно предложение за вечеря във френски ресторант и едно двудневно пътуване до Брайтън. Изскубна розата и папратта, които той ѝ бе подарил, и ги изхвърли през прозореца. След два дни Джони я причака на улицата, когато отиваше на работа.

— Мога ли да попитам за какво бяха всичките тези избухвания?

— Ще ми позволиш ли да мина?

— Ешлинг, искам просто да вечерям с теб. За какво са всички тези мелодрами?

— Извини ме, но си застанал на пътя ми.

— Какво толкова съм направил? Каж ми, кажи ми!

— Ти, нищожен безделнико, замина за Гърция без мен!

— Ти не би заминала с мен... не можеше...

— И затова ти пое по своя път.

— Ами разбира се! Ние не сме вързани един за друг, не сме обвързани...

— Не сме обвързани? Ние ли не сме обвързани? Та ние сме *любовници*, за бога, а това със сигурност е своего рода обвързване.

Хората ги поглеждаха изумено. Красивият, загорял от слънцето мъж и разгневената червенокоса жена си крещяха още преди девет сутринта — това доста повдигаше настроението на минувачите.

— Млъкни, Ешлинг! Ти правиш каквото си поискаш и аз правя каквото си поискам... винаги е било така...

— Господи, онова, което искам, е да отида на работа. Пусни ме да мина. Пусни ме, или ще повикам някой полицаи!

— Престани да се вдетиняваш...

— Полиция! — извика с всичка сила Ешлинг и младият полицай, който стоеше на ъгъла, чак се стресна.

— Този човек ми пречи да отида на работа — каза възбудено Ешлинг.

— О, я върви по дяволите! — изкрещя Джони.

— Чувствам се така глупаво, Елизабет — разплака се Ешлинг в кухнята на Батърси. — Чувствам се като лицемерна глупачка! Не са минали и десет дни от смъртта на мама, а аз вече крещя и ругая бившето ти гадже и те моля за съвет как да си го върна.

— О, никак не е трудно да го върнеш — каза Елизабет.

— Какво трябва да направя? Ще изпълня всичко, което ми кажеш.

— Не е трудно, ала не е и много справедливо да ти разкривам неговите правила на игра. Ще се върне, ако му напишеш едно кратко и мило писъмце, в което да се извиниш, че си се правила на примадона, и да му покажеш, че ти е дошъл умът в главата. „Заповядай на великолепния ирландски специалитет овнешка яхния с картофи, ще прием бира и ще ми разкажеш как си прекарал отпуската си.“

— И това ще оправи всичко? — попита Ешлинг, бършейки сълзите си.

— Е, зависи какво разбираш под „всичко“. Той би могъл да си тръгне по-рано и да ти обясни, че трябва да навести някой от приятелите си, с които се е запознал в Гърция... горе-долу така би прозвучало обяснението му.

— Значи няма да ми принадлежи напълно?

— Ако изиграеш добре ролята си, това би могло да изтрие от паметта му спомена за флирта по време на отпуската, а може пък и тя да поиска повече, отколкото той би могъл да й даде... и тогава... ако си мила и усмихната и не му налагаш волята си, той може и да се върне при теб.

— Това е нелепо. Това е непоносимо! Кой би могъл да издържи подобно поведение?

— Ами аз. Цели седем години. Като си помисля, че това е една четвърт от живота ми...

Саймън се отби във вторник вечерта, когато Хенри бе на курса по бридж.

— Току-що се размина с Хенри — каза Елизабет.

— Знаем. Затова дойдох.

Спокойният му изискан вид я предизвика да пофлиртува с него.

— Трябва ли да го разбирам като ужасно нескромно и непредпазливо желание да изповядаш непозволената си страст към мен, или искаш да разкажеш за тайно организираното от теб тържество в офиса ви по случай рождения ден на Хенри?

— Не позна, скъпа. Не бих дръзнал и да си помисля за първото и съм много далеч от мисълта за второто. Задущният ни офис не става за празнуване на рождени дни. Не. Това са лутания на един самотен ерген, търсец само чаша кафе и компанията на една очарователна домакиня. Съвсем ненадейно в съзнанието ми изникна образа на прелестната Елизабет, съпруга на един мой колега, и ето ме тук.

Тя се зае да му прави кафе, а през това време той се любуваше на спящата Айлийн. След това я разпита за баща ѝ, за Ешлинг, за магазина на Ворски, а най-накрая каза:

— Много съм разтревожен за работата на Хенри. Дойдох, защото всъщност исках да поговорим за това.

Тя застана нащрек. *Не желаше* да участва в този разговор. Не ѝ харесваше начинът, по който постъпваше Саймън.

— О, нещо свързано с офиса ли? Не мислиш ли, че би трябвало да го обсъдиш със самия Хенри? — Думите ѝ прозвучаха любезно, но твърдо. Този човек би трябвало да я разбере и да отстъпи.

Но Саймън бе много настойчив.

— Не съм дошъл да ти разказвам разни историйки и да повтарям клюки. Безпокоя се за работата му. Много е муден и сам си създава неприятности...

— Слушай, Саймън, говоря ти съвсем сериозно. Знам, че му мислиш доброто и че мотивите ти са напълно искрени... но ти трябва да разбереш, че не мога и няма да позволя да бъда въввлечена в обсъждане на професионалните проблеми на мъжа ми във вашата фирма. Вие с него сте приятели от доста дълго време. Познавате се чудесно. Мисля, че много по-лесно би било да му обясниш лично къде греши.

— Нали това се опитвам да ти кажа... той няма да ме изслуша.

— А пък аз не желая да слушам каквото и да било и да бъда поставяна в положение да решавам нещо. Не е честно и ти не бива да постъпваш така с мен. Ако аз имах някакъв служебен проблем, бих

говорила директно с лицето, от което зависи разрешаването му, а не с неговия съпруг или съпруга. Така би трябвало да постъпиш и ти.

— Ще ти кажа... опитвах. Правя това като последен...

— ... Ако пък открия, че този човек не е в състояние да изслуша думите ми, аз му пиша писмо... много по-лесно е да изложиш нещата в писмо.

— Някои хора са така чувствителни и уязвими, че може да получат и удар. За тях писмото би било най-лошият начин за разрешаване на проблема.

Тя леко се усмихна.

— Ако аз се озова в такава ситуация, бих положила всички усилия да намеря начин, който да не включва необходимостта от заговорничене или нелоялност към приятелите ми.

— Ти си изключителна жена! — каза Саймън.

— Значи наистина си дошъл тук, за да ме съблазняваш?!

Тя се разсмя, за да не покаже, че разговорът им е сковал сърцето ѝ от страх.

— Уви, не! Не бих рискувал от страх, че ще бъда отблъснат... но каква двойка щяхме да бъдем, ако се бе омъжила за мен! Заедно щяхме да покорим целия свят! Защо не се омъжи за мен?

— Чакай да помисля! О, да, сетих се. Не си ме молил за това.

Саймън малко пресилено се плесна по челото и възкликна:

— О, ами да!

— А също и заради това че обичам Хенри и много държа на него — добави Елизабет с нотка на предупреждение.

Той, изглежда, разбра предупреждението и тя му предложи да погледат телевизия. Саймън се опасяваше, че ако го направел, щял да остане да пренощува у тях и нямало да може да продължи разходката си в търсене на приключения. Елизабет каза, че толкова стояла пред телевизора, че вече щяла да се залепи за него. Той я попита за мнението на Ешлинг за папата и Елизабет му отвърна, че единственото изказване на Ешлинг по този въпрос гласяло, че папата бил на седемдесет и три години и затова не можело да се очаква, че ще побърза с анулирането на брака ѝ. Напоследък интересът ѝ към папата се изразявал единствено в това.

— Да не би да се е отказала от вярата? — попита Саймън, имитирайки интонацията на Ешлинг.

— Трудно е да се каже. Човек никога не може да разбере католиците. Изглежда, че вярата заема много по-голямо място в душите им, отколкото ни се струва на пръв поглед. Дори когато са обезверени, те притежават нещо вътре в самите тях, което ги насърчава да вярват.

— Много е сложно за човек като мен. Трябва да си тръгвам.

Той любезно я напусна, шегувайки се и махайки превзето с ръка, докато слизаше по широкото мраморно стълбище. Нищо в поведението му не напомняше за темата, която бе дошъл да обсъди с нея.

Донал и Ана бяха отложили сватбата си за пролетта — не искаха събитието да бъде помрачавано от спомените за погребението на Айлийн. Ана бе отишла да работи в магазина.

— Какво може да търси една висшистка в магазина? — започна да мърмори Ешлинг, когато узна за това. — Та тя е бакалавър на хуманитарните науки, за бога! От къде на къде ще се рови в моите счетоводни документи и тези на мама?

— Защо не отидеш там и не я поставиш на мястото ѝ? — разсмя се Елизабет.

— Може би точно това трябва да направя — отвърна колебливо Ешлинг.

— Да не би да си решила да им гостуваш по Коледа?

— Не знам. Джони не е споменавал нищо по този въпрос. Може би е запланувал нещо, както миналата година.

Елизабет знаеше за неговия план, но той не приличаше на миналогодишния, защото включваше Сузи. Естествено не бе нейна работа непрекъснато да отваря очите на Ешлинг, но пък не можеше да понесе да я наблюдава как се измъчва.

— Нали ти казах, че ще ги зарадваш, ако се върнеш в Килгарет? По всичко личи, че тази Коледа няма да е много приятна за баща ти.

— Знам. Но не бих искала да стане така, че тъкмо когато реша да тръгна, Джони да ме уведоми, че е уредил да заминем за Испания или някъде другаде. В последно време непрекъснато говори за Испания.

Елизабет знаеше, че това е истина. Бе чула как Джони прави резервация по телефона за почивка в Майорка за себе си и за Сузи.

— Трябва директно да го попиташ за плановете му, а не просто да чакаш. Няма смисъл някой друг да се меси в това.

Гласът ѝ бе по-рязък от обикновено. Ешлинг се запита дали не трябва да понамали разговорите за Джони с Елизабет. Невъзможно бе човек да отгатне истинските ѝ чувства към него.

Ешлинг се върна в Килгарет и с голямо облекчение научи, че мисис Мъри е отишла да прекара коледните празници в Дъблин с Джоани.

— Не знаеш ли, че колата все още си е твоя? — запита я Еймон. — Изненадах се, като те видях да пристигаш с автобуса. Мислех си, че ще използваш колата. Нали я остави в Дъблин.

— Моята кола ли? — Това ѝ прозвуча невероятно. Кремавият форд ѝ бе подарен от Тони по случай успешното ѝ завършване на шофьорските курсове. — И къде е тя, за бога?

— В задния двор. Охраната на летището уведомила семейство Мъри, че колата е изоставена, и след това някой я докара. Мистър Мийд казал да я оставят тук. Мама забрани да се докосваме до нея. Аз мога да шофирам, но забраната ѝ бе категорична. „Това е колата на Ешлинг — каза мама. — О’Конърови няма да се разхождат из Килгарет в колата, която Тони Мъри е купил за Ешлинг!“

— Пиеш ли много, Еймон? — попита внезапно Ешлинг.

— Какво искаш да кажеш? — Той се разтревожи и притесни.

— Ами, преди ти се случваше. Не чак като Тони, но често се напиваше в кръчмата на Ханрахан.

— Не. Не прекалявам с пиенето, ако това те интересува. Тази година ще стана на тридесет, а вече съм с шкембе от бирата. Май е време да се откажа и да не следвам примера на...

— Да не следваш примера на Тони ли?

— След случая с него няколко души от компанията ни доста се постреснаха.

— Окей. Можеш да вземеш колата.

— Какво? Не можеш да го кажеш просто така! Как така ми даваш колата си?

— Голяма работа. Допреди минутка дори не знаех, че е моя. Естествено, че ти я давам, но я продай и си купи някоя друга. Всички

много добре си спомнят тази. Тук някъде трябва да са и документите. Може дори да са у мен. Нали взех цял куп документи тогава. Ще ги намеря и ще ти ги дам.

— Никога няма да мога да ти се отблагодаря! Господи! Кола! За мен!

— Имам чувството, че мама също би искала да имаш кола. Това ще те направи по-независим.

— Моя собствена кола! Не мога да повярвам!

Ешлинг погледна встрани, така че той да не види колко я трогва радостта му.

Бе странна и самотна Коледа. Струваше ѝ се, че се е отчуждила от всички през изминалите няколко месеца след смъртта на майка ѝ. Тогава всички бяха обединени от мъката и тревогите покрай погребението, а сега всичко бе съвсем различно.

Донал прекарваше по-голямата част от времето си у семейство Бари. Ана се справяше много успешно с работата. Първоначално се бе настанила на мястото на майка им, но бе проявила благоразумието да проумее, че това ще притесни клиентите.

— Мили боже, помислихме те за мисис О'Конър! — щяха да кажат, и евентуално да добавят: — Е, ти и бездруго скоро ще станеш мисис О'Конър.

Така че Ана си бе направила собствена канцелария и бе решила да се обръща към баща ѝ с „мистър О'Конър“. Това разсмя Ешлинг. Навремето тя също бе казвала на свекърва си „мисис Мъри“. Роднинските отношения след сватбата бяха много досадни и странни.

— Сигурно ти е много приятно, че ще бъдеш зълва на Ана? — каза тя на Найем.

— Да, макар че с твоята зълва Джоани Мъри не стана така. Бяхте страхотни приятелки, преди да се омъжиш за брат ѝ, а след това изобщо не можеше да я понасяш.

— Не можех да понасям нито един от тях! — каза Ешлинг и двете се разкикотиха.

Баща ѝ бе унил и затворен в себе си. Много трудно ѝ бе да предположи какво би го развеселило. На Стефановден тя го изведе да се поразходят и стигнаха чак до пътя за Дъблин. Покрай тях

профучаваха коли — хората отиваха на конните състезания в Дъблин. Познатите им натискаха клаксоните за поздрав.

— Питам се дали не си мислят, че днес се навършват две години, откакто дръзката безсрамница изчезна от дома си и сега безочливо се връща? А може и изобщо да не мислят за мен. Може би тепърва ми предстои да се сблъскам с общественото мнение. — Лицето на баща и изглеждаше отчаяно. Тя разбра, че той се разхожда, само за да ѝ достави удоволствие, както и тя се стараяше да го ободри. — Искаш ли да се връщаме?

Той покорно се обърна и пред тях се разкри панорамата на града.

— Не се тревожи за нас, Ешлинг — каза неочаквано той. — Ние ще се оправим. А ти трябва да имаш свой личен живот.

— Но аз се тревожа.

— С това няма да помогнеш на никого. Майка ти ни напусна, но преди да отиде на онзи свят, ми каза: „Никой не бива да принуждава Ешлинг да се върне от Лондон! Тя ще се върне, когато му дойде времето“.

Очите на Ешлинг се наляха със сълзи. Колко добре я бе разбрала майка ѝ!

— Може би ще се наложи да се върна, тате.

— Недей! Не го прави, преди да му е дошло времето. Домът ти винаги ще те очаква, но не се връщай, за да се грижиш за нас. Ние ще се оправим.

— Няма, татко.

— Да не би да си решила да допринесеш за световното разведряване, та си дала кола на онзи хулиган? Защо? За да може по-лесно да си разкара задника по-далеч от мен?

— Татко, как можеш да говориш така за Еймон?!

И двамата се разсмяха.

— Знаеш ли, имах намерение да кажа много повече, но днес е Коледа, пък и той ми е син. Май е по-добре да не го ругая толкова.

Тя излизаше на дълги разходки всеки ден. Много по-лесно ѝ бе да мисли, вървейки. Хората ѝ кимаха или спираха да разменят няколко думи. Разговорите им се свеждаха най-вече до това, че баща ѝ се справял доста добре и че младата Ана Бари щяла да му бъде голяма

опора. Никой не споменаваше Тони или членовете на семейство Мъри. Сякаш нейната женитба никога не се бе състояла.

Един ден Ешлинг мина покрай бившата си къща. На прозорците бяха поставени съвсем нови пердета. Запита се какво ли е станало с цялото обзавеждане и със старите бежови пердета. Новите оранжево-бели пердета бяха по-красиви. Градината също бе добре поддържана от роднините на мистър Мориарти. Пожела им да живеят щастливо тук. Къщата изглеждаше все така добре. Запита се кой ли е почистил кръвта, останала след заминаването ѝ.

Отиде и до Морийн. Сестра ѝ се изненада и същевременно не се зарадва на появяването ѝ.

— Как се чувства безгрижната лейди? — попита тя.

— Отбих се да те видя — каза Ешлинг. Имаше чувството, че този разговор се повтаря за милионен път. Беше ѝ писнало от това повторение. Спомни си думите на майка им, че Морийн била мърморана по рождение и щяла да си остане такава до края на живота си, и се обърна да си върви.

— О, не бъди толкова докачлива! Влез да прием чай. Проблемът е, че никой не знае как да се държи с теб. Ти си непредсказуема.

Е, проблемът може би наистина бе в това.

След пристигането си в Лондон тя разбра, че Джони току-що се е завърнал от едноседмична почивка в Майорка. Сузи бе изчезнала от хоризонта. Елизабет се бе оказала права. Тримата лекари бяха във възторг от завръщането ѝ и признаха, че никой не бил в състояние да се справя с работата като мис О'Конър — тя била наистина неповторима. Казаха, че възнамерявали да ѝ увеличат заплатата, и обещаха, че щяла да има допълнителна отпуската, ако приемела да остане на работа при тях поне още една година. Джони бе имал право за това. Елизабет ѝ разказа, че в офиса на Хенри се разиграла много неудобна и неприятна сцена, защото той не бил получил очакваното новогодишно повишение на заплатата си. Хенри изпаднал в истерия и направил нещо, което никой дотогава не бил правил: публично изразил

огорчението си. Бил леко превъзбуден и предизвикал голяма тревога у всички. Саймън се бил оказал прав.

— Не знам какво повече да ти кажа. Не мога по-ясно от това да ти обясня, че ние имаме достатъчно пари, Хенри. Ти, аз и Айлийн сме задоволени с всичко. Разполагаме с повече пари от почти всички наши познати. Не можеш ли да спреш да говориш за идиотското ти повишение? Никой не го е грижа за това.

— Теб може и да не те засяга, но мен — да. За какво съм се трепал през всичките тези години? Защо трябваше да работя като роб и да вземам работа и за вкъщи? Кой е бил по-старателен от мен в работата? Кой друг от колектива би могъл честно да заяви, че е бил добросъвестен от мен?

— Но това не е същината...

— Точно това е същината. Точно това е в основата на цялата система на работа в офиса ни. Това е оценка за работата ми. По дяволите, Елизабет, това не ти е американски филм за адвокатите. Ние не получаваме увеличение на заплатите си заради някоя драматична пледоария в съда. Това е просто една система: всеки, чиято работа е добре свършена и резултатна, получава повишение на заплатата. Е, не всеки, а онзи, който е допринесъл...

— Хенри, ти се самоизмъчваш за...

— Естествено, че се измъчвам. Аз не получих повишение... Не разбираш ли какво означава това?!

— Не означава нищо. Ти си станал истерик. Миналата година получи повишение, а работата ти не се отличаваше по нищо от тази на колегите ти. Тази година не получи повишение, а работата ти пак не се отличава по нищо от миналогодишната. Тогава? Ние не се нуждаем от парите им. Имаме предостатъчно.

— Ти *никога* няма да ме разбереш...

— Може би си прав, но има някаква надежда да го направя, ако престанеш да крещиш.

— Само те притеснявам. Ще изляза...

— Скъпи, неделя е. След малко ще обядваме. Къде ще излизаш?

— Аз съм разтревожен, много разтревожен, както ти сама каза. Няма смисъл да безпокоя и теб, и Айлийн.

— Обичам те. Толкова много те обичам! Не искам да излизаш. Ти съвсем не ни притесняваш. Виж, Айлийн ти се усмихва... защо не си свалиш палтото? Върни се и седни...

Тя го бе последвала до вратата. Той натисна копчето на асансьора.

— Моля те, Хенри, остани да обядваш с нас! Нали така си представяхме живота си, когато никой от нас нямаше свой собствен дом: ние двамата, едно бебе и обяда ни, който трябваше да бъде различен от този на другите хора...

Асансьорът се изкачи до техния етаж и спря.

— Желая те и не бих искала да се луташ по крайбрежната улица и да премръзнеш до смърт. Това би ме разстроило много повече.

Той се върна и я взе в обятията си.

— Ти си се омъжила за луд човек!

— Не, не съм. Омъжих се за човека, когото обичам!

— Айлийн! — извика той и тя изпълзя от дневната. — Айлийн, ти имаш много глупав баща. Никога не забравяй думите ми! Затова пък имаш майка за милиони!

Айлийн се усмихна щастливо и на двамата.

— Искаш ли да отпразнуваме заедно рождените си дни? Това ще е последното ни тържество, преди да сме станали на тридесет години.

Отскоро Ешлинг бе започнала да оглежда лицето си за наличие на бръчки така детайлно, както го бе оглеждала за пъпки преди много години.

— Чудесна идея! Много ми допада. Обичам празниците.

— Значи ще го направим у вас. Твоята квартира е по-голяма.

— Не. Ще имам проблеми със съседите, пък и тези стълби...

Ешлинг я погледна учудено.

— Добре де — каза Елизабет. — Знам, че не мога да те излъжа. Не искам да е вкъщи заради Хенри. Много е напрегнат напоследък.

— Тогава ще го направим тук. Хайде да направим списък на гостите... всички приятели: Джони, Саймън, Стефан, Ана, баща ти...

— Не, за бога! Хайде да не каним татко. Нали имаме намерение да се забавляваме?

— Елизабет, нали ми каза, че се е променил!

— Така е, но не е много весел... нека да не...

— Хубаво. Джони как живее заедно с Ник и...

— Онзи от туристическата агенция ли?

— Да. Развел се е и постоянно повтаря, че бракът му бил стигнал до задънена улица... много е симпатичен. Мога да поканя и онова момиче от долния етаж, Джулия...

— О, спомням си... онази, дето...

— Онази, в която се заглежда Джони. Е, ако е решил да го направи — ще го направи. Научих го от теб. Няма смисъл да се опитвам да крия от него всичките си възможни съперници.

— Много си схватлива!

— Е, аз съм доста по-възрастна, отколкото си била ти навремето. И по-тъжна.

— Ти никога не си била тъжна, Ешлинг. Именно в това се крие тайната на очарованието ти... затова и Джони те харесва толкова много. Струва ми се, че те харесва дори повече от всичките си досегашни приятелки. Никога досега не ти го бях казвала, защото ми се струваше... не исках да ти натрапвам мнението си или да ти давам лъжливи надежди, но съм го наблюдавала как внимателно те слуша и се смее, как отмята глава. Той е във възторг от всичко у теб...

Ешлинг изглеждаше притеснена.

— Да, знам, че това ти звучи малко приповдигнато, но аз знам какво говоря. С мен нещата стояха другояче. Аз бях съвсем млада и глупава и години наред криех тези си недостатъци под маската на независима жена. Струва ми се, че той се възхищаваше на моята дързост. При теб е друго. Имам чувството, че ще остане с теб...

Ешлинг скочи и разпери ръце.

— Ура! Това е най-приятната новина, която съм чувала! Никога няма да бъда сигурна в него. Нито за миг. Това ли е единствената причина всички да държат толкова много на Джони? Само защото никой не може да разчита на него ли?

— Не мисля. Не и ако се залови истински за нещо. Нима половината свят щеше отчаяно да е влюбен в него, ако беше толкова безнадежден и тъп?

— Права си. И знаеш ли, май ще задраскам името на Джулия от списъка. Защо ли да се качва цели два етажа и да се влюбва отчаяно в

Джони Стоун, след като и ти, и аз знаем, че само ще си изгуби времето?

Етел Мъри прекара цял час пред масата в трапезарията. Четеше и препрочиташе писмото, което бе написала на Ешлинг. Реши да не го изпраща. Снаха ѝ би могла да го разбере неправилно. Адвокатът я бе посъветвал да не споменава неща, които могат да бъдат разбрани погрешно, и да не прави предложения и обещания. Нима писмото щеше да промени нещо или да я направи по-отстъпчива? Кой би могъл да е сигурен в това? Тя искаше да напише на Ешлинг, но може би щеше да е по-добре да не го прави. Измъчваха я терзания. Защо никога нямаше с кого да се посъветва?

Накрая скъса писмото и изпрати на Ешлинг телеграма.

С ПРИСКЪРБИЕ СЪОБЩАВАМ

ТОНИ МЪРИ УМРЯ ДНЕС.

МИР НА ПРАХА МУ

ЕТЕЛ МЪРИ

— Тя не бива да отива на погребението! За бога, какво ще промени с това? Ще стои там по време на ужасната церемония, организирана от болничната управа. Знам как става всичко. Майка също умря в болница. Беше ужасно, ужасно! А там ще бъде само семейство Мъри и никой от тях няма да пожелае да говори с нея. Ще стои облечена в траурните дрехи на вдовица. Разбира се, че не бива да ходи. Би било нелепо.

— Добре, стига си повтаряла едно и също. Казах само, че очаквах да отиде. Ти сама каза, че ирландците много държали на присъствието на погребения. Само това казах.

— Да, но го каза, все едно че я осъждаш.

— Не е така, макар че ако имах такова намерение, бих могъл да намеря един куп неща, за които да я осъждам.

— О, хайде да спрем, Хенри! — каза уморено Елизабет.

Напоследък само се караха, при това за дреболии. В един момент тя забеляза, че Айлийн я наблюдава. Запита се дали не бяха заприличали на майка ѝ и баща ѝ по времето, когато тя бе на около две години? Дали те се бяха притеснявали за нея, или се бяха вълнували само от собствените си проблеми?

— Не знам какво да ти кажа — каза Джони. — Не знам как да постъпя и дали да ти съчувствам, или не.

— В учебника по етикеция няма такъв урок — каза Ешлинг.

Изглеждаше бледа и уморена. Не бе мигнала цяла нощ. Телеграмата бе смразяваща и сдържана. Бяха я отцепили от семейството. Държаха я настрана, макар винаги да се бе отнасяла добре с тях. През нощта бе дала воля на сълзите си. Нима щеше да е по-добре, ако бе останала в Килгарет, докато пиенето не го погубеше или черният му дроб не излезеше от строя? Може би тя бе ускорила това; Тони не би издържал повече от две години и половина, пиейки така, както бе започнал да пие, след като тя го напусна. Вероятно майка ѝ имаше право — тя трябваше да остане. Сега си бе спечелила врагове — злонамерени хора, които ѝ изпращаха язвителни телеграми, а близките ѝ (в Килгарет и дори тук) не знаеха какво да я посъветват.

— Навремето той беше много мил, Джони — каза тя. — Нямам намерение да ставам съзливосантиментална и да оплаквам онова, което съм пропуснала. Когато бяхме млади той често идваше да ме покани на кино. Разговаряше с мама и татко и наистина бе много мил. Смеехме се, докато седяхме в киното, и дори когато отидохме за пръв път в Рим... той бе изключително мил. Никога не се е държал като негодник...

— Знам — каза утешително Джони.

— Неговият живот не бе щастлив. Не му харесваше работата му. Не се разбираше с майка си — между тях постоянно имаше някакви търкания. Аз също не оправдах очакванията му.

— Е, но и той малко те е поразочаровал, пиленце. Не забравяй това.

— Никога няма да го забравя, но това е просто... ами, това е направо убийствено, нали? И сега той лежи мъртъв в Ланкашир, без никой никога да го е обичал и без да е успял да разбере какво е това щастие... умрял от пиене преди да навърши четиридесет години.

— Бедният провинциален благородник — каза Джони. — Лека му пръст.

Ешлинг беше вдовица. Сега бе свободна да се омъжи отново и доста често се замисляше за това. Струваше ѝ се, че и Джони трябва да се позамисли, ала това не бе въпрос, който можеше да бъде повдигнат така скоро след смъртта на съпруга ѝ, пък бил той и най-отблъскващият. Елизабет бе убедена, че Джони никога не би допуснал такава мисъл в главата си. Нямаше значение дали Тони Мъри бе жив или мъртъв, добър или лош, тук или на небето — Джони Стоун щеше да отделя същото внимание на Ешлинг. Ешлинг наистина бе най-продължителната и най-пламенната му любовна авантюра, ако се изключеше Елизабет. Дори Сузаните и Джулиите понамаляха. Но женитба? Елизабет бе абсолютно сигурна, че такова нещо не фигурира в плановете на Джони.

Саймън неочаквано се сгоди за една много красива девойка от Уелс, Бедън. Обявиха решението си на едно събиране в квартирата на Батърси. Ешлинг и Джони също бяха там. Саймън каза, че сватбата им щяла да бъде съвсем скромна. Родителите на Бедън били сектанти и имали известни резерви относно алкохола. Така че колкото по-скоро и по-спокойно преминело всичко, толкова по-добре. Три седмици били напълно достатъчни.

— Обзалагам се, че е бременна — прошепна Ешлинг на Елизабет, докато носеха приборите от кухнята.

— Сто на сто. Ама много ловко е успяла да се добере до Саймън през най-благоприятния период от кариера му! Сега той вече трябва да уреди живота си, а тя е очарователна. Голяма хитруша!

— Питам се дали и за Джони не е настъпил такъв момент — започна да размишлява на глас Ешлинг и очите ѝ блеснаха дяволито.

— Не мисля, че е много разумно да го поставяш пред свършен факт — усмихна се Елизабет. — Джони не се жени за бременните си приятелки.

— Някои от тях просто не са му дали възможност да реши дали да го направи, или не...

За пръв път от десет години някой ѝ споменаваше за аборта.

Адвокатът от Килгарет, Джими Ферили, ѝ писа, за да я уведоми, че семейство Мъри са възложили на една адвокатска фирма от Дъблин да уреди наследството на Тони Мъри. Писмото му бе кратко и делово. Ешлинг трябваше да реши дали да предявява иск за онова, което ѝ се полага. Законът гласеше, че тя е наследница на една трета от семейната фирма, а останалите две трети са поделени между мисис Мъри и Джоани. Тя беше единствена наследница на бившата им къща с Тони, която не била продадена, както бе мислила, а дадена под наем на сегашните ѝ обитатели. Можеше да реши и да се откаже от фирмата, но единственото разумно нещо, което бе в неин интерес, бе възможно най-бързо да вземе някакво реалистично решение. Протакането щеше да доведе до временно отлагане и да намали вероятността да ѝ бъде предоставена нейната част от наследството. Мисис Мъри и Джоани бяха наредили на адвокатите си да лишат Ешлинг от наследство на основание на факта, че тя бе изоставила съпруга си.

— Не знам как трябва да постъпиш, дъще. Майка ти щеше да те посъветва по-добре. Постъпи, както смяташ, че е справедливо. Свекърва ти преживя много неприятности. Ако можеш да я зарадваш по някакъв начин — опитай се да го направиш. Нали имаш дял в нашия бизнес, а и аз скоро ще си отида.

— О, татко, стига! — Тя се разплака и затвори телефона.

Морийн ѝ каза, че трябвало да вземе всичко, което може. В противен случай всички щели да ѝ се присмиват. Всички знаели, че Тони Мъри бил пияница и я биел. Тя била прекалено търпелива и прекалено много премисляла всичко. Да вземела, каквото можела, и да не ѝ пукало за чувствата им.

Донал ѝ каза, че било трудно да се разбере кое е правилно, но животът в този малък град го бил научил, че нещата се оправят от само себе си и че всички щели отново да заживеят мирно и кротко. Не било негова работа, но според него Ешлинг трябвало да си помисли и за бъдещето, когато можела да се върне да живее в Килгарет. В такъв случай за нея щяло да е по-добре, ако нямала много стари рани.

Еймон каза, че ако се наложило да връща колата, щяло да има проблем, защото я бил продал, след което доплатил петдесет лири и купил нова. Но ако се наложило, щял да оправи нещата.

Найем ѝ написа писмо. Щом Ешлинг я питала, тя щяла с удоволствие да каже мнението си. Щом законът гласял, че собствеността принадлежи на съпругата — да си я вземела. Ако искала да направи благороден жест към ужасните Мъри, нека го направела, но само с част от наследството, щяло да дойде време, когато Ешлинг нямало да бъде енергична и жизнерадостна двадесет и девет годишна жена, а богата стара чанта.

Ешлинг попита Джони как според него трябва да постъпи.
— А какво според теб би било желанието на твоя богаташ?
— Кога?
— Когато е бил все още здрав.
— Нямам представа.
— Би трябвало да имаш.
— Не, нямам. Когато бяхме като две влюбени гълъбчета, той, разбира се, искаше да ми подари луната.
— Тогава вземи и луната, миличко — каза Джони.

Джими Ферили ѝ каза, че всичко било много просто. Ешлинг трябвало да се яви пред съд, заседаващ при отворени врата, и да носи със себе си описание на живота си с Тони Мъри и на причините,

поради които го е напуснала. Можела да вземе свидетелски показания от болницата и да приложи неговите собствени писма, получени преди повече от три години. Каза ѝ, че не трябвало да проявява великодушие по отношение на фирмата, след като имало опити да ѝ бъдат отнети законните наследнически права, но при неофициален разговор с мисис Мъри спомена, че ако Мъри проявят разбиране, Ешлинг няма да настоява за едната трета от фирмата и че би могло да се изготвят нови нотариални актове, с които да се уреди поделянето ѝ само между Джоани и Етел Мъри.

След този разговор нещата се оправиха. Научаването на факта, че Ешлинг е решена да се бори, сломи съпротивата им. Завещанието бе официално легализирано и Ешлинг наследи всичко, което принадлежеше на Тони Мъри. Наличните му пари и дялове бяха прехвърлени на нейно име. Братовчедите на Мориарти купиха къщата на разумна цена и парите бяха преведени в банковата ѝ сметка в Англия. Тя се отказа от всичките си наследствени права върху дяловете от семейната фирма и се разпореди колата на Тони да бъде ползвана от мистър Мийд за нуждите на магазина.

— Боже мой, никога не съм очаквал, че всичко ще се уреди така бързо! — каза Джими Ферили на съпругата си. — Щом Мъри разбраха, че Ешлинг е готова да се бори и да разкаже всичко за Тони, моментално се отказаха да ѝ се противопоставят. Сигурно е имало нещо нередно у него, което искат да прикрият. Странно, защото, когато бе трезвен, Тони бе най-приятният и симпатичен мъж на света.

Всичко приключи малко преди Коледа... и Ешлинг реши да изтъкне пред Джони, че се е превърнала в богата вдовица.

— Не трябва да ме изпускаш! Мъже като теб винаги преследват някоя богата вдовица.

— Но аз не съм те изпуснал. Аз те открих — отвърна леко учуден Джони.

— А кога възнамеряваш да ме направиш почтена жена? — попита леко предизвикателно, но ужасно откровено тя.

Той стана от леглото, отиде до прозореца и погледна към улицата. Навън прехвърчаше сняг.

— Сериозно ли говориш, миличко?

— А нима ти не го желаеш?

Тя седна в леглото. Красивата ѝ червена коса се разпиля по гърба ѝ. Тюркоазената ѝ нощница ярко се открояваше на фона на бялото спално бельо.

— Нали сме заедно. А ти си почтена жена и винаги си била такава. — Той говореше така, сякаш я молеше да го разбере.

— Бих искала да стана твоя съпруга.

— Та ти си — във всяко отношение! Във всяко възможно отношение. Така е много по-добре, отколкото да сме женени.

— Откъде знаеш? Нали все още не сме опитвали семейния живот?

— Ти си го правила — каза той.

— Но не и с теб — отвърна тя.

— Това не значи, че не те обичам. Аз много, много силно съм влюбен в теб, но нямам чувството... съжалявам... ала недей да си мислиш, че съм прекалено слабохарактерен.

— Не си слабохарактерен.

— Какво тогава?

— Не знам. Струва ми се, че си нерешителен. Страхуваш се да опиташ, страхуваш се да поемеш отговорността за мен.

— А, по дяволите, Ешлинг! Това не е вярно. Аз държа на теб и съм лудо влюбен в теб.

— Защо тогава не се ожениш за мен?

Тя бе започнала. Господи, защо? Щеше да го изгуби. Нали Елизабет я предупреди. Но вече бе твърде късно. Бе объркала всичко.

— Пак ти повтарям — каза той. — Нека не променяме нищо. Нека оставим тази тема.

За свой ужас тя се разплака. Едрите сълзи закапаха върху нощницата ѝ. Не можеше да ги спре. Джони не дойде при нея да я утеши, а продължи да гледа през прозореца.

— Няма да е толкова трудно — каза умолително тя. — Нищо няма да се промени. Ние ще сме си същите като сега. Обещавам ти...

— А защо да рискуваме? Защо да променяме нещо, което и без това върви по вода? Какъв е смисълът, щом нищо няма да се промени? Хората вземат жизненоважни решения само в името на нещо по-добро...

— Защо мислиш, че това би развалило всичко? Повечето хора са щастливи след женитбата си. Тя нищо не унищожава.

— Посочи ми един-двама — каза той.

— Нека да вземем най-близките ни приятели: Хенри и Елизабет.

— Шегуваш се — изпръхтя Джони.

— Нима не са щастливи?

— Любов моя, та те се самоизяждат, унищожават се късче по късче — да не си сляпа, та не си го забелязала досега? Хайде престани с тия превземки от женските списания. Измий си лицето, облечи си някоя хубава дрешка и ще те заведе да пийнем по нещо...

— Върви по дяволите!

— Защо? Аз бях любезен, забавен и обезвредих взривоопасната ситуация.

— Помолих те да се ожениш за мен, а не да ме подкупваш с пиене...

Джони избухна в смях.

— Така е по-добре!

Тя успя да се усмихне през сълзи. Думите му за брака на Елизабет предизвикаха дълбоко в подсъзнанието ѝ някакво чувство на примирение, което ѝ помогна да приеме по-леко унижението от отхвърленото ѝ предложение за женитба. Може би той имаше право. Може би семейният живот наистина погубваше всички. Вероятно бракът бе някаква естествена бариера, възпираща хората от прекомерни забавления по време на земния им път.

— Трябва да дойдеш! — проплака Елизабет. — Наистина не ме свърта тук. Не мога да понасям нито оплакванията на татко и на Хенри, нито хленченето на Айлийн. Тия дни съм в ужасно окаяно състояние...

— Добре де! Искаше ми се да прекарам деня в леглото...

— Не бива! Неморално е да се излежаваш през целия неделен ден.

— Да, имаш право. Какво става със Саймън и Бедън?

— О, те няма да могат да дойдат. Отдали са се на планове за бъдещото си семейно гнездо. Знаеш ли каква къща си купиха! Хенри

по цял ден се чуди как Саймън е могъл да плати толкова пари и от какво ги е изкарал...

— А какво прави Джони?

— Е, ти трябва да знаеш повече от мен. Къде е той?

— Нямам представа. Изчезна преди седмица, без дума да каже.

— Стефан мисли, че е заминал за Дувър.

— Напълно вероятно.

— Спречкване?

— Не. Просто недоразумение. Наистина. Ще ти кажа. Ох, не ми се става! Толкова ми е приятно и топло в леглото!

— Трябва да станеш, защото си ми приятелка и защото моите съпруг, баща и дъщеря ще ме влудят! Нямам нужда от роднини, а от приятел...

Джони бе имал право. Те се разкъсваха един друг на парченца. Това не бяха скандалите, които избухваха между нея и Тони, а нещо много по-лошо. Скандалите й с Тони завършваха съвсем цивилизовано с измъкването му от къщи, докато те се нараняваха с думи и след това си блъскаха главите кой какво бил казал и дали точно това бил искал да каже.

— Хенри каза, че си била луда да се откажеш от дела си във фирмата на Мъри.

— Не съм казвал, че е луда — обади се той. — Казах, че би направила по-добре, ако изчака малко, и че в света на правораздаването думата „дарение“ е дефинирана много точно.

— Съжалявам, но според мен ти каза: „Кажй й, че е луда“. Точно това каза.

— Съвсем погрешно си ме разбрала...

Бащата на Елизабет не каза нищо. Ядеше и не откъсваше очи от чинията си.

Елизабет се разплака, тръшна слушалката и избяга от стаята.

— Много добре разбираш, че се заяждаш с него — каза Ешлинг.

Обядът бе приключил с извинението на Елизабет и намусената физиономия на Хенри, който го прие, но пожела да преразгледат въпроса. После двамата с баща й отидоха в кабинета, а Ешлинг и

Елизабет останаха на масата и продължиха неохотно да дояждат ябълковия сладкиш.

— Знам. Но не мога да направя нищо.

— Много лошо. Не бяхте такива. С такова удоволствие идвах при вас! Толкова беше приятно. Все едно че съм част от нещо мило и весело... а не като сега.

— Нека не бъдем толкова черногледни. Предполагам, че това е просто... просто временно. Да ти кажа ли кое ме убива? Работя като луда, печеля пари, за да живеем нормално. Намерих една гледачка и сега я уча да се грижи за Айлийн. Уреждам всичко. Каня на гости какви ли не ужасни хора. Заради него се старая да бъда мила с разни адвокати, с шефа на фирмата, със Саймън и глупавата му жена. И бих направила много повече, ако можех да предизвикам някаква радост и удоволствие у него. При нас няма въодушевление, няма оптимизъм, няма щастие. Държим се сякаш над нас е надвиснал някакъв огромен черен облак.

— Да, това е съвсем очебийно.

— Но как да се отърва? Опитвала съм. Бог ми е свидетел, че опитвах. Нима трябва просто да се примиря и да направя и двама ни нещастни? Трябва ли да въвличам и Айлийн, да я депресирам и да й внушавам, че светът е пълен с непреодолими проблеми?...

— Нима не си знаела?

— Не знаех. Много мило от твоя страна — да ми казваш какво трябвало да зная. Нали и ти се омъжи за алкохолик, мислейки го за симпатичното съседско момче, с което много ще си подхождате.

— Права си.

— Господи, Ешлинг, съжалявам. Защо ли ти говоря така? Ти стана и дойде дотук да ми помогнеш, а аз не спрях да обиждам всички и да те нападам.

— Няма значение — усмихна се Ешлинг.

— Аз съм в ужасно настроение. Разбираш ли, те очакват, че всичко ще се оправи след пенсионирането на шефа на фирмата. Саймън и Хенри ще бъдат повишени. Ще станат нещо като началник-отдели, но ще работят отделно един от друг. Всичко това е в процес на подготовка. Тогава най-после ще настъпи край на противните оплаквания от хората, които го дърпали надолу. Знам, че думите ми звучат така, сякаш го мразя. Честно ти казвам, не е така. Той се е

обградил със стена от бодлива тел и аз не мога да видя през нея онзи Хенри, когото обичам. Имам чувството, че е облечен в някакви железни доспехи.

— Да. Струва ми се, че разбирам.

— Както и да е. Надявам се, че всичко ще се оправи. Само те натоварвам с проблемите си, а това не е честно.

Ешлинг запали цигара.

— Аз и без това съм затънала в проблеми. Нямах намерение да ти говоря за това, но сега смятам да го направя. Помолих Джони да се ожени за мен.

— Какво? О, не! — Елизабет се разсмя. — Шегуваш ли се?

— Не. Не се шегувам. — Тя замълча за миг.

— А той какво каза?

— Ти ми кажи.

— Казал е: „Защо да разваляме всичко? Нима не ни е добре и сега?“.

— Точно това каза.

— Е, но на вас наистина ви е добре така.

— Като изключим това, че той си отиде. Намерил е поредната Сузи — предполагам, за да ме накаже, че съм била толкова глупава, та да му направя предложение.

— Боже мой, Ешлинг! — Смехът на Елизабет прозвуча леко истерично. — Майките ни наистина биха се гордели с поведението ни, нали? Дали и животът на Айлийн ще бъде такава каша? Питам се с какво бихме могли да ѝ попречим.

— Не мисля, че нещо би я спряло, ако е глупава като нас! — каза Ешлинг и двете избухнаха в смях.

Баща ѝ и Хенри излязоха намусени от кабинета и предложиха да почистят масата и да изиграят един бридж.

Саймън се отби един-два пъти в квартирата на Манчестър стрийт и Ешлинг бе много поласкана. Джони не се бе върнал от поредния си флирт и тя започваше да се чувства все по-унизително от спомена за собствената си глупост. Дори на няколко пъти бе вземала решения да не се вижда повече с него след завръщането му. Саймън винаги носеше

бутилка вино. При третото си гостуване я целуна пламенно и тя не го отблъсна.

— Ух! — засмя се Ешлинг. — Не бива да се правя на веселата вдовица, докато бедната ти жена се мъчи вкъщи и може всеки момент да роди.

— Това е моментът, когато мъжете се нуждаят от повече внимание и утеха. В древна Гърция младите жени и вдовиците винаги са смятали за голяма чест да утешават бъдещите бащи, които много се вълнували и притеснявали, и не могли да намерят утеха при съпругите си.

— Не ти вярвам — каза Ешлинг.

— Измислих го, но звучи добре.

Ешлинг се изкиска. Беше ѝ много самотно без Джони. Откакто бе изслушала откровенията на Елизабет за проблемите ѝ с Хенри, вече не я влечеше и гостуването в квартирата на Батърси. Беше ѝ много приятно да флиртува и да бъде ухажвана. При следващото си посещение Саймън донесе бутилка искрящо вино и елегантно ѝ се поклони.

— О, небеса! Не мога да допусна да ме съблазняват с фалшиво шампанско! — разсмя се Ешлинг. — За каква ме мислиш?

На следващата вечер той донесе бутилка „Моят е Шондон“ и светкавично я изпиха. След това се преместиха в леглото ѝ.

„Какво значение има всичко това? — каза си Ешлинг на сутринта. — На него му бе приятно. На мен — също. Никой на никого няма да каже, така че няма да има засегнати.“

Стефан каза на Елизабет, че възнамерявал да се оттегли от работата. От този момент нататък щял да идва само веднъж седмично. Дватамата с Ана искали да си купят малка къщичка с градина, защото много обичали цветята. Зрението му било отслабнало и много скоро той нямало да може да вижда какво купува и какво продава. Искал да разбере дали Елизабет би желала да купи фирмата му.

— Но откъде, за бога, мога да взема толкова пари, Стефан? Ние едва свързваме двата края. Имам нужда от всички спечелени пари.

— Мислех си, че след като съпругът ти е богат адвокат и живееш в такъв прекрасен апартамент на Батърси, би могла да си го позволиш.

— Не. Ужасно грешиш. Ами Джони... той не изрази ли желание?

— Говорих с Джони и затова сега говоря с теб. Преди да говоря с Джони имах съвсем друга идея. Мислех си, че може би Джони и Ешлинг ще се оженят. След смъртта на мъжа ѝ Ешлинг разполага с доста пари. Мислех си, че може би тримата ще купите магазина и ще дадете на Ана и мен пари да преживеем остатъка от дните си. Това е всичко, от което се нуждаем. Не бих понесъл раздялата с магазина си, ако го предам в ръцете на хора, които не харесват този бизнес.

— Зная, зная.

— Но отговорът на Джони беше „не“. Той не желаел да се жени... а не бих могъл да говоря за това с Ешлинг. Може и да не ме разбере. В края на краищата, няма значение дали ще се женят, или не. Идеята ми не изглежда лоша... и Ана казва така. Тя каза, че Джони се бил впуснал в поредния нов роман и че трябвало да говоря с теб. С теб и съпруга ти, защото Джони нямал никакви спестени пари.

— Стефан, това е невъзможно. Не се пенсионирай веднага. Остави го за малко по-нататък. Нещата може и да се променят. Сериозно ти говоря. Към края на месеца Хенри ще получи ново назначение във фирмата им. Другия месец татко ще се пенсионира и ще напусне банката. Той може да продаде дома ни на Кларънс Гардънс. Бихме могли заедно да купим нова къща и той да остане да живее при нас. Тогава може да имаме повече пари. Не би ли могъл да изчакаш още няколко месеца? Тогава нещата ще се изяснят.

— Тогава ще отложа с няколко месеца. Надявам се, че нещата при теб ще потръгнат, скъпа. Струва ми се, че сега не всичко е наред.

Бедън роди момче. То се появи на бял свят в два часа през нощта във вторник. По това време баща му, Саймън, бе в леглото на Ешлинг, но бе много радостен, когато на следващия ден научи новината. Всички бяха на мнение, че е много необичайно първото бебе да се роди преждевременно. Първите деца обикновено закъснявали.

Хенри каза, че нямал намерение да кани гости, за да отпразнува повишението си във фирмата. Щяло да изглежда така, сякаш си търсят повод за ядене и пиене.

— Моля да ме извиниш — каза Елизабет, — но когато се оженихме, и двамата бяхме на мнение, че ще бъде страхотно, ако можем да си позволим да каним хора в дома ни. Това бе едно от нещата, за които си мечтаехме.

Очите на Хенри се напълниха със сълзи.

— Знам, скъпа. Моля да ме извиниш. Искан ми се да можех да приемам нещата с такава лекота и безгрижие като теб, но не мога. Аз се притеснявам за всяко нещо. Все някой *трябва* да се притеснява в едно семейство...

— Не виждам защо — каза Елизабет.

Джони намина към квартирата на Ешлинг, видя колата на Саймън отпред и изкачи весело стъпалата.

— Хей, вие двамата, пуснете ме да вляза! Купил съм бутилка „Плиска“. Страхотен коняк. Много ще ви хареса!

Не последва никакъв отговор и това бе много странно, защото вътре светеше — той можеше да види светлината, която се процеждаше под вратата, а и от улицата бе видял, че прозорците светят.

— Хайде побързайте! Да не би да ви е прилошало? — извика той.

Пак не последва никакъв отговор. Джони сви рамена и слезе по стълбата. Когато се озова на улицата, повдигна очи към прозорците и видя, че пердетата вече са спуснати.

— Не разбирам защо той не бива да знае за мен и теб? — попита Саймън.

— Той се бори да спечели благоразположението ми, а ти — не — засмя се Ешлинг, макар сърцето й още да не се бе успокоило, след като чу Джони да слиза по стълбите.

— Да не би да си мислиш, че Джони Стоун е сериозен кандидат за съпруг? — каза Саймън.

— Той ме умоляваше да се омъжа за него, седнал на това легло — каза тя.

— А ти какво му отговори?

Саймън също се разсмя, не знаейки дали да повярва, или не.

— Казах му: „Защо да разваляме онова, което имаме? Сега ни е добре. Нека не го унищожаваме“.

— Много мъдро, скъпа. Колко благоразумно! — каза Саймън и отново я прегърна.

— Ами Бедън?

— Тя е заета с бебето — каза Саймън.

— Всичко ще бъде много по-добре, когато получи новото си назначение. Тогава ще има ясни разграничителни линии и всеки в офиса ще си знае мястото и няма да си превишава правата...

— Щом е така, защо не сте го направили преди години?

— Защото на шефа винаги му е харесвало да държи юздите и да ни кара да се притесняваме и боричкаме за повишение — каза Хенри.

— Как мислиш, дали имам основание да се опасявам, че приятелката ти Ешлинг ми изневерява с колегата на мъжа ти, Саймън Бърк? — обърна се Джони към Елизабет в антикварния магазин.

— Никога не бях чувала нещо по-абсурдно — каза Елизабет.

— Не можеш да отгатнеш какви мисли преминават през главата на Джони... мисли си, че му изневеряваш със Саймън — каза Елизабет. Бе позвънила на Ешлинг в службата.

— По дяволите! — възкликна Ешлинг.

— Господи, ще си отдъхна, когато това суетене в офиса ви най-после приключи! Елизабет и Хенри също с нетърпение чакат новото му повишение.

— Какво повишение? — учуди се Саймън.

— Много мило от твоя страна. Знам, че имаш добри намерения и че Бог ти е свидетел, както казваш. Разбирам, че го правиш за добро, Ешлинг, но сигурно не си разбрала както трябва...

— Моля те, моля те, ела да обядваме заедно днес! Вземи Айлийн. Ще отидем където кажеш. Трябва да поговоря с теб за това. Не мога да ти обясня по телефона. Не мога да ти кажа как съм разбрала и какво бе казано. То е твърде неприятно...

— Ще намина, но пак ти казвам, че Саймън греши.

— Елизабет, скъпа, той ми обясни всичко. Той *не греши*. Хенри се е объркал... Искам само да те предупредя, заради теб самата. Не желая да разнасям клюки. Божичко, нима иначе щях да ти говоря всичко това още по тъмно?!

— Знам, и ти си много добра приятелка, че ми го казваш.

— Не съм добра приятелка, щом не ми вярваш! Виж какво, тук вече се насъбра опашка за телефона. Трябва да свършвам. Моля те, моля те. В един часа. В „Дебънхам“? Или другаде. Кажки къде!

— Днес не мога да дойда. Ще ти се обадя довечера.

— Довечера той ще е разбрал.

— Преувеличаваш, Ешлинг. Навярно не си разбрала добре. Сигурна съм, че е станало така.

— Трябва да тръгвам. Ще ти се обадя пак.

— Може би ще ми се наложи да изляза, за да се видя със Стефан. Ще говорим довечера.

Бащата на Елизабет ѝ позвъни, което бе много необичайно за него. Тя се запита дали не е замислил някакво малко празненство за Хенри, но баща ѝ никога не бе обожавал честванията.

— Мислиш ли, че Хенри държи да сме от южната страна на реката? — попита той, без дори да я поздрави.

— Какви ги говориш, за бога?

— Както знаеш, в момента избирам къща... ала двете, които ми харесаха, са на север от реката, а според мен той иска от юг.

— О, спокойно можеш да потърсиш някоя и на север от реката, татко.

Елизабет скри лицето си в ръце и се разплака. Беше почти на тридесет години, а не можеше да се оправи с всичко това — с баща, който никога нямаше собствено мнение и не знаеше чия страна да вземе, със съпруг, който се паникьосваше и все затъваше в каши, които сам бе забъркал... кога най-после щеше да почувства облекчение от всичко това? Кога и къде? Защо не можеха да се държат непринудено както някога?

— Защо плаче мама? — попита Айлийн.

— Мама е уморена — отвърна Елизабет.

— Мама ляга — каза Айлийн.

— Мама е много заета — отвърна тя.

Телефонът отново иззвъня.

— Ало! Кой е на телефона — доведената ми дъщеря или внучката?

— Хари?

Тя съвсем бе забравила, че Хари трябваше да пристигне днес. Какво ѝ ставаше? Имаше един период в живота си, когато работеше на три места едновременно, грижеше се за майка си, за баща си, за Хари и пак успяваше да издържи. Сега не можеше да си спомни кой ден от седмицата е. — Хари, откъде се обаждаш?

— От Юстън. Ще можеш ли да ме вземеш?

— Не. Няма да успея да намеря детегледачката...

— Няма значение, скъпа. Ще се повъртя малко наоколо. Да тръгвам ли веднага, или... Искаш ли да обядваме някъде навън?

Мислеше да обядва с Ешлинг в ресторанта на луксозния универсален магазин на Оксфорд стрийт... добра идея. На Хари щеше да му хареса. Айлийн щеше да се смее и да привлича вниманието на хората от съседните маси... ала това щеше да ѝ струва доста много усилия. Нямаше да успее да приготви Айлийн. По-добре Хари да дойдеше у тях...

— Ще обядваме тук, след като пристигнеш — каза тя.

— Добре, момичето ми. Наред ли е всичко?

— А защо да не е?

— Струва ми се, че си малко разтревожена.

— Мога ли да говоря с Ешлинг О'Конър?

— Боя се, че не. Тя отиде на обяд. Аз съм счетоводителката. Мога ли да ви помогна с нещо?

— Не. Върнете се при сметките си.

— Моля?

Елизабет затвори.

— Хенри, мога ли да те помоля да не правиш сцени в офиса? Хенри, аз съм най-добрият ти приятел. Ти за малко не се ожени за сестра ми. Ще ме изслушаш ли? Чуй ме! Можем да обсъдим този въпрос на друго място. Всяко повишаване на тон в офиса води до нарастване на напрежението. Трябва да поговорим на спокойствие някъде навън. Чуваш ли ме? На спокойствие. Щом излезем от офиса, ще вземем такси и ще отидем където поискаш, където поискаш...

— Но...

— Отварям вратата и излизаме веднага, щом ми обещаеш да се успокоиш...

— Добре...

Пристъпвайки вдървено като марионетки, двамата излязоха от офиса. Всички служители изпратиха с поглед вцепенените им фигури до стълбите.

Хенри се чудеше къде ли да отидат, но не можеше да си спомни нито един бар. Помисли си, че всъщност няма къде да отиде.

Саймън искаше да намери такъв бар, че никога повече да не се срещнат там. Мислеше си, че идва краят на приятелството им. Преди да излязат бе наредил на секретарката си:

— Обадете се на съпругите ни. Измислете някакво обяснение за моята, а на неговата не казвайте нищо.

— Да, мистър Бърк! — каза секретарката.

Елизабет никога не бе харесвала жените, които работеха с Хенри в офиса. Около тях витаеше някаква интригантска атмосфера. Това най-много важеше за секретарката на Саймън, Джесика.

— Мисис Мейсън, мистър Бърк ми нареди да ви телефонирам и да ви уведомя, че той и мистър Мейсън току-що излязоха да пийнат

нещо... Не, не ми каза защо... Нито къде... Просто трябва да ви уведомя, за да не се притеснявате, ако мистър Мейсън закъснее.

Ешлинг и Джони отидоха на кино и след прожекцията той се сбогува с нея и ѝ каза, че искал да си легне по-рано тази вечер.

След час тя го потърси по телефона в квартирата му, но никой не отговори.

Хари каза, че дългото пътуване го уморило повече, отколкото очаквал, и затова смятал да си легне по-рано. Бе обзет от мрачни мисли. Елизабет бе в окаяно състояние. Не като Вайълет, не, за бога, но бедното момиче изглеждаше ужасно напрегнато и уморено.

Надяваше се, че Хенри ще се прибере от работа с добри новини, но по-добре да ги оставеше да поприказват насаме. Тя се бе поболяла от безпокойство и цяла вечер непрекъснато поглеждаше часовника.

Когато накрая отказаха да им сервират алкохол, те решиха да си поръчат пържени картофи и риба. Това помогна. Поне на Саймън. При Хенри обаче нещата изобщо не стояха така. Той все още плачеше. В един момент си представи, че държи в ръце менюто на живота си, и започна да прелиства и да си спомня за всички свои добри качества и постъпки: добросъвестност, честност, прямота, отказ да прави лошо на друг човек, и след това ги противопостави на поредицата от неприятности, които бил принуден да изтърпи.

— Къде сгреших? — изхлипа той. — Винаги съм постъпвал правилно. Нищо лошо не съм направил. Честно ти казвам, че непрекъснато си блъскам главата и не мога да си отговоря. Не съм виновен, че...

Саймън започна да губи търпение. Погледна бързо часовника си и го прекъсна:

— Виж какво, Хенри, взе да става много късно... Нямах ли намерение да се прибиращ? Елизабет ще...

— Елизабет! — изсъска Хенри. — Там ми е грешката. Толкова е заета с глупавата си работа... твърде заета, за да забележи проблемите

ми... няма време за тях...

— Хенри, започваш да ставаш смешен. В крайна сметка не сме дошли тук, за да заговорничим. Елизабет не е...

— Няма време дори за Айлийн. Но за Ешлинг винаги намира време. За ирландската проститутка. Знам. Нещо става. Чух ги да говорят. Не е само Джони...

— Прибирай се, Хенри! Утре ще се чувстваш много по-добре.

— Няма да се прибирам... Знам къде да отида.

Върху лицето на Хенри се появи пиянска усмивка.

— Къде? Няма ли се прибереш у дома? Та нали Елизабет ще...

— Елизабет да върви по дяволите... тя не разбира. Заяжда се с мен за щяло и нещяло. Не желая да...

— Е, щом си сигурен, че ще се справиш сам, приятелче... аз трябва да вървя...

— Сега съм много по-добре, Саймън. Разбрах какво целиш... за тая работа са нужни коварство и ловкост, а не да се правят сцени в офиса... тук няма нужда от сцени, всичко става зад кулисите, нали? — Той се изсмя глуповато.

— Точно така — отвърна нетърпеливо Саймън. — Сега искаш ли да ти повикам такси?

— Не. Ти се отправяй към вас, а аз... аз ще се помотая насам-натам... ще отида да пофлиртувам.

— До утре, Хенри! Искам да си съдържан и благоразумен.

— Съдържан и благоразумен! — промърмори Хенри.

— О, боже, изглежда, че съм призвана да развличам пияни мъже. Хенри Мейсън, никога не те бях виждала пиян... защо си избрал точно тази вечер... и защо точно при мен?...

— Искам да говоря с теб.

— Разбира се, че можеш да говориш с мен, но не е необходимо да будиш цялата къща... — Ешлинг трепереше по нощница и го пусна да влезе.

— Много рано си се съблякла. Винаги ли си лягаш преди десет?

— Вече е много след десет, но нека не се занимаваме с това. Бях уморена. Така. Ще пиеш ли едно кафе?

— Ще пия алкохол. Разбрах, че разполагаш с богат асортимент. Сега си богата жена и можеш да си купиш каквото пожелаеш...

— Имам бутилка вермут. От него ще ти се догади, но щом искаш...

— Защо нямаш барче със спиртни напитки като всички останали богаташи?...

— Хенри, много си забавен, когато си пиян! Защото имах съпруг, който умря като заклет алкохолик, и имам чувството, че не би трябвало да прекалявам с пиенето...

— Точно за това съм дошъл. Да си пийна...

— Е, щом искаш, на ти вермут, но те предупреждавам, че е ужасно противен.

— Никакъв вермут.

— Слава богу! Хайде тогава да изпием по чаша кафе и да се обадим на Елизабет. Тя знае ли, че си тръгнал към мен?

— От къде на къде ще знае? Никой не казва на жена си, че е тръгнал на среща с уличница...

Елизабет позвъни на Бедън.

— Съжалявам, че те безпокоя толкова късно... но там ли е Саймън?

Саймън поклати отрицателно глава от креслото си. Тъстът и тъщата му бяха до него и той разиграваше ролята на примерен съпруг.

— Не. Съжалявам, Елизабет. Доколкото знам, той и Хенри са отишли да се почерпят.

— Сигурно е така.

— Отвратително е да я лъжа и да я правя на глупачка! — каза Бедън.

— По-добре така, отколкото да ѝ кажем, че е отишъл да се напие — отвърна Саймън.

— Но къде е? — учуди се Бедън.

— Кой знае? Все още е рано.

Часът бе единадесет. Саймън си сипа още едно питие, а родителите на съпругата му продължиха да пият чай.

Джони каза, че Вирджиния можела да пренощува при него. Глупаво било да търси такси по това време. Той включи радиограмофона в дневната и смирено се отправи към спалнята си, давайки ѝ да разбере, че може да се чувства поканена.

Хари бе задрямал и се събуди. Погледна към часовника. Бе едва полунощ. Значи бе спал два часа. Е, съвсем нормално беше един шестдесет и две годишен мъж като него да се поумори от пътуването.

— Нека просто приемем, че си пиан. А сега защо не си отидеш и да забравим думите ти?

— Какво съм казал?

— Каза, че съм уличница, но не си го имал предвид, нали?

— Точно това имах предвид. Искам само да знам дали ще бъда включен в групата.

— О, Хенри, върви си у дома! Пиенето не ти понася... не се прави на глупак.

— Не смей да ме наричаш глупак!

Ешлинг изглеждаше разтревожена. Стори ѝ се, че той се готви да я удари. Напомни ѝ за Тони през онази последна нощ, макар да не бе толкова пиан.

— Ела тук... — протегна ръце той. — Ела тук! Щом го правиш с всеки срещнат, защо да не го направиш и с мен.

Тя отскочи и се втурна към другия край на стаята.

— Моля те за последен път. Няма да ти позволя... аз съм най-добрата приятелка на жена ти... това е идиотщина... какво друго да кажа... това е нелепо!

— Нали ти харесва да го правиш с другите...

— Моля те, Хенри, набий си го в главата... аз съм любовница, или както искаш го наречи, на един човек. Той е Джони Стоун... никой друг... — Опитите ѝ бяха напразни. Дяволите да го вземеха този Саймън Бърк и нейната собствена глупост... сигурно Саймън го бе посъветвал да дойде тук... — Той ти е добър приятел, както и на всички нас.

— О, да! Много добър приятел. Сигурен съм.

— Естествено, че си сигурен, Хенри... всички го знаят. А сега няма ли да престанеш с цялата тая безсмислица и да си вървиш у дома?

— *Твой* приятел и приятел на *Елизабет*... колко още общи *приятели* имате вие двете?

— Хенри, много добре знаеш, че връзката на Елизабет с Джони е била приключила, когато сте се срещнали. Тя е влюбена в теб, глупчо!

— Но ти си го виждала и преди, когато си дошла за пръв път в Лондон. Сама си ми казвала.

Започваше адски да й досажда. Как ли би могла да го разкара?

— Да, но по онова време той беше гадже на Елизабет... и тя имаше неприятности... когато...

— Когато?

— Върви си, Хенри! Започваш да ми досаждаш. Прибери се у вас и поговори с Елизабет за това.

— Когато какво?

— Ти знаеш. Елизабет ти е разказала всичко за времето, когато направи аборта. Тогава го срещнах за първи път. Но той...

— Елизабет е правила *аборт*?

— Много добре знаеш за това, Хенри. Нали Елизабет ти е разказала...

— Долна кучка! Ти не заслужаваш... Ти си уличница... Не желая да... И двете сте мръсници...

— Изчезвай! Ти знаеш за всичко това. Елизабет ми каза, че всеки от вас знае за миналото на другия. Тогава си помислих, че това е страхотно и все още продължавам да мисля така. Ти обаче си решил да се заяждаш с някого и това няма да бъде аз. Аз знам как да се справям с пияници.

Хенри стана и излезе, без да каже дума. Вървеше съвсем спокойно. Тя извика след него, но той не се обърна.

Джони и Вирджиния бяха в леглото, когато телефонът извъня. Джони протегна ръка към слушалката. Обаждането бе от уличен телефон.

— Ти си негодник и убиец! — каза му един пиян глас.

— Кой се обажда?

Джони не можа да разпознае гласа, но говорещият очевидно бе пиян или разтревожен, или и двете заедно.

— Ти си позволил да убият едно дете! Сега знам всичко!

— Кой? За какво говорите?

— За Елизабет! — отвърна гласът и връзката прекъсна.

Хари отново се събуди. Напоследък се чудеше дали да не отиде на лекар и да помоли да му предпишат някакво сънотворно. Този път обаче за събуждането му имаше причина. Зад вратата се чуваха гласове.

— Не ме е грижа за работата! Не ме е грижа! Ами ако те бяха ограбили или убили! Защо не ми се обади?!

— Ти си убийца... ти си убила дете! Знам това.

— Какво говориш, за бога? Хенри, влез вътре и замълчи. Ще събудиш Хари...

— Ти и той сте убили дете. Знам. Всички знаят... направила си го и не си ми казала. Никога не бих се оженил за теб, ако знаех. Никога!

— Хенри, говори по-тихо! Ще събудиш Айлийн. Ето, тя вече се събуди. Влез и престани да крещиш. Каж ми къде си чул тази нелепа история...

— От твоята приятелка и довереница, от онази ирландска кучка...

— Не съм предполагала, че можеш да говориш така. Изгубил си си ума!

— Проститутката Ешлинг! Аз я оправих, Джони я оправи, Саймън я оправи. Предполагам, че и Хари би го направил, ако не беше толкова стар. За бога, да не би да е полудяла от неконсумирания си брак?!

— У Ешлинг ли беше тази вечер?

— Да, при скъпоценната ти Ешлинг.

— Ти и Ешлинг... не вярвам...

— О, сигурен съм, че утре ще обсъдите този въпрос. Вие споделяте всичко... Чува! съм ви.

— Ешлинг не е спала с теб. Убедена съм...

— Защо не? След като е счела за нормално да легне с оня престъпник Джони Стоун. Обадох му се и му го казах.

— Какво си му казал?

— Казах му, че знам за детето, което ти и той сте убили.

Хари започна да си блъска ума какво да направи. Ако хората в някоя кръчма започнеха да повишават глас, значи бе време някой да се намеси. Това вмешателство не бе много уместно, когато ставаше въпрос за семейни двойки. Не можеше да повярва на ушите си. Хенри сигурно бе откачил. Убийство на дете? С Джони? Може би не трябваше да слуша? Невъзможно. Трябваше да разбере какво става. Трябваше и да е готов, в случай че Елизабет имаше нужда от помощ. Вероятно тя щеше да успее да извика. Може би Хенри щеше да се успокои, ако им кажеше: „Хей, вие! Ще ми кажете ли какво значи всичко това?“. Може би щеше да влезе или да отиде да се поразходи. Не можа да издържи повече. Открехна вратата на стаята си — съвсем малко, после още малко.

Външната врата бе отворена и част от стълбищната площадка бе осветена. Хари видя разтрепераното лице на Хенри.

— Уличница... убийца... ти нямаш право да бъдеш майка... вземам Айлийн... веднага... кучка!

— Ти си полудял... Не! Махай се! Остави ме на мира. Да те вземат дяволите...

— Ще отведа дъщеря ми надалеч от теб... разкарай се от пътя ми!

Хари трябваше да ги спре. Не го интересуваше, че сутринта може да се чувстват неудобно пред него. Нямахше намерение да показва, че е чул цялата им разправа. Той отвори широко вратата.

— Я да видим... — започна той, но в същия миг се разнесе сподавен крясък, който накара думите да заседнат в гърлото му.

Ешлинг си повтаряше, че Хенри не може да не знае за... всичко. Елизабет със сигурност му бе разказала за онази отвратителна история. Трябваше да го е направила. Всеки човек има такива моменти на откровение. Тя дори бе разказвала на Тони за срещите и прегръдките в

киното с предишния си приятел Нед. Хенри просто бе изнервен от несполуките в работата си. Това бе всичко. Щеше да му мине.

Джони си повтаряше, че в Лондон е пълно с жени, които се казват Елизабет. Той и Елизабет не бяха убивали дете. Със сигурност не го бяха правили.

След това настъпи тишина. Изглежда, че никой не бе чул. Елизабет затвори външната врата и я заключи. За миг спря и застана като вкаменена. След това тръгна и мина покрай Хари, без да го забележи.

Хари стоеше втрещен. Почти веднага до ушите му достигна гласът на Елизабет, която успокояваше малката Айлийн:

— Всичко е наред. Шшт, шшт! Не се тревожи. Тати скоро ще се върне. Тати закъснява. Тати отиде да получи новата работа. Той скоро ще се върне. Скоро ще е у дома. Всичко ще е наред.

— О, боже! — простена Хари.

Човекът от бърза помощ не се задържа много. Не беше необходимо да пуска сирената на линейката. Хенри Мейсън бе мъртъв. Портиерът се качи до последния етаж, за да съобщи новината на младата мисис Мейсън. Тя се появи на вратата по нощница, с малката си дъщеричка в ръце. Изглеждаше объркана.

— Какво има? Да не би да искате да кажете, че... не е възможно... как е станало? Как е могло да се случи?... Нямахте го цяла нощ. Паднал ли е? Как е могъл да падне? Може ли да го видя? Хенри? Хенри? Хенри?

Последва пиене на чай и разговор с полицаите. Не, Хенри не се бил прибирал у дома. Бил излязъл да се почерпи. Една от секретарките позвънила да я предупреди, че щял да закъснее. Изглежда, че бил прекалил с пиенето. Не бил свикнал да пие. О, боже!

— Елизабет?

— Ешлинг!

— Не мърдай! Лежи си. Ще седна до теб...

Ешлинг седна на крайчеца на леглото и взе слабата студена ръка на Елизабет в своята. Елизабет мълчеше. Ешлинг разтри леко ръката ѝ, за да оправи кръвообращението. Часовникът шумно тиктакаше. Зад стъклата на прозореца се носеше оглушителният шум на оживеното улично движение, който почти се изравняваше по сила с шума от разговорите, долитащи от дневната. Хари гръмогласно говореше с посетителите, давайки им да разберат, че няма смисъл да опитват да се срещнат с Елизабет или да си предлагат услугите за помощ. Айлийн бе оставена у едни приятели, които също имаха малко дете. Бащата на Елизабет постоя малко и си тръгна. Елизабет бе отказала да ѝ инжектират някакво успокояващо лекарство. Каза, че щяла да се оправи.

Погледът на Елизабет не се успокои нито за миг. Той шареше из стаята, устремяваше се към лицето на Ешлинг и продължаваше нататък... Главата ѝ лежеше неподвижно върху възглавницата, сякаш бе прекалено тежка, за да се помръдне.

— Ще можеш ли да вървиш? Мисля, че би било добре да излезем — каза Ешлинг.

— Да, да. Точно така ще направим.

Елизабет протегна ръка и отметна завивките. Беше полуоблечена. Отиде до стола и грабна един син пуловер с висока яка и пола от кариран вълнен плат. Намери сакото си в гардероба. Изглеждаше крехка и болнава.

— Сигурна ли си, че...

— Да, права си. Точно това исках. Да изляза...

Нахлузи обувките на краката си и погледна Ешлинг доверчиво като малко дете.

Ешлинг размени шепнешком няколко думи с Хари и след миг двете излязоха на стълбищната площадка. Застанаха, без да се поглеждат, но и без да навеждат глави. Качиха се в асансьора и изчакаха вцепенено да ги свали до партера. Излязоха от входа на сградата и прекосиха улицата с ръце в джобовете. Изминаха напрегнато и забързано разстоянието до парка. След това несъзнателно промениха вървежа си и се сляха с разхождащите се хора. Крачките им влязоха в ритъма на бавната походка на лондончаните, дошли да се

порадват на тревата и лехите с цветя и да избягат от оживеното улично движение и шума.

— Какво да правя? — попита неочаквано Елизабет.

Последва дълго мълчание, но Ешлинг сложи ръка върху рамото на Елизабет. Продължиха да вървят, без да се поглеждат.

— Искам да кажа, какво ли ще стане? — Гласът ѝ бе съвсем слаб. Ешлинг бавно заговори:

— Ще се погрижиш за живота на Айлийн. Ще си спомняш всички приятни моменти и ще обърнеш гръб на неприятните. Според мен, така постъпват всички.

— Да.

Продължиха да вървят хванати за ръка.

— Не исках да проваля всичко между нас... къде сгрешихме?... — обади се Ешлинг.

— Какво искаш да кажеш?

— Ами, виж, Елизабет... и двете сме вдовици... само твоята Айлийн остана да ни напомня за всичко... за всичките ни надежди и... мечти... нали разбираш...

Гласът на Елизабет бе станал по-уверен.

— На майка ти не би ѝ харесало, ако ни чуе да говорим така... и да се връщаме към миналото...

— Не, никак. — Ешлинг замълча за миг. След това заговори отново. — Мама винаги знаеше какво да каже... понякога ми се струваше, че греши... но нещата се обръщаха така, че тя се оказваше права... не знам как успяваше да намери най-точните думи... това бе някаква дарба...

— Правеше го с такава лекота — каза Елизабет. — Сякаш думите сами излизаха от устата ѝ.

— Да — каза Ешлинг.

Седнаха на пейката, където често си почиваха, когато разхождаха Айлийн в количката... а и преди това, когато Ешлинг бе дошла в Лондон след бягството си от дома.

— Трябва да е станало много бързо — каза Ешлинг.

— Полицаят каза, че не е продължило повече от няколко секунди — каза Елизабет и скри лицето си с ръце.

— Престани! Стига!

— Не, аз не плача. Мисля си просто за тези няколко секунди. Сигурно са му се сторили много дълги...

— Не, недей. Мисли си за това като за някакъв ужасен сън... така ще ти бъде по-леко...

— Но човек често се буди в съня си.

— За Хенри всичко е приключило бързо... той не е имал време да усети.

Елизабет се изправи.

— Да. Знам.

— Тони е умираше много по-дълго — каза Ешлинг.

Елизабет я погледна.

— Мога да си представя.

— Спомни си за всичко онова, което си направила за Хенри... спомни си и остави в съзнанието си само хубавите моменти. Ти го дари с дом. Той винаги е желал да го има... Дари го със сигурност и доверие... с всички други неща... той никога не би могъл да ги получи от друга жена...

Докато говореше, Ешлинг бе вперила поглед в земята. Елизабет съзерцаваше природата в парка.

— Ти също направи Тони щастлив... — каза тя.

— Не, не можах. Никой не би могъл да го направи щастлив. Аз само влоших състоянието му.

— Не го приемай по този начин... — Гласът на Елизабет прозвуча по-ясно и по-уверено. — Ти бе това, за което той мечтаеше, и той те получи... Това е единственото нещо, което ни дава някаква надежда да се измъкнем от целия този ужас... а хората да мислят каквото щат...

— Какво да направя за теб, Елизабет? Бих направила всичко, всичко, и ти го знаеш...

— Знам. Знам. Ти винаги си била... ти винаги си ме спасявала...

— Не. Ти ме спасяваше... ти ме спаси преди много години... какво ли бих правила, ако през целия ми живот нямах такава приятелка като теб до себе си... Морийн, Найем... Джоани Мъри... няколко приятели... те щяха да са недостатъчни да ме подкрепят след всичко, което преживях...

— Ние никога не сме заставали една срещу друга... през всичките тези години ние никога не сме се спречквали...

— Знам това, но в първите дни, след като напусна Килгарет и се върна тук, имаше моменти, когато изпитвах силно раздразнение към теб, защото имах чувството, че много се бе отчуждила от нас... не знам как да ти го обясня...

— И аз не знам как да ти обясня това, че след като вие с Тони се оженихте и ти ми изпращаше онези захаросани повърхностни писма... аз също изпитах раздразнение.

— Моля те, Елизабет, кажи какво бих могла да направя за теб? — попита отново Ешлинг.

— Кажи ми какво ще стане сега...

— Ще проведат съдебно разследване... и следователят ще каже...

— Какво?

— Ще каже, че от свидетелските показания е направил извода, че Хенри е бил разстроен и... и... отишъл да пийне... ами... напил се... и после се върнал у дома... и после за произшествието... и как е паднал...

— И какво ще реши?

— Не знам... предполагам, че ще предложи гласуване... нали така правят, когато приключат с четенето на резултатите от съдебното разследване? Ще заявят, че биха желали да изкажат съболезнованията си на близките и приятелите на починалия...

— Нещо като четене на некролог?

— Предполагам, че да... нещо такова.

— Ох!

— След това всичко ще приключи... и ти ще...

— Да...

— О, Господи, Елизабет! Така съжалявам, така съжалявам...

— Знам... знам... аз също съжалявам. Много...

Съдебното разследване бе много кратко и формално.

Ешлинг бе чела за такива разследвания по вестниците в Килгарет. Майка ѝ казваше, че това било излишно изтезание и тормоз за бедните роднини, които трябвало да отговарят на въпросите на репортерите от пресата, а те от своя страна отразявали тези изказвания

във вестниците като ги изопачавали и ги правели да звучат хиляди пъти по-зле... и да увеличават и без това ужасната мъка на хората.

Тя огледа мъничката прашна съдебна зала. Двама мъже си водеха някакви записки в бележниците си. Сигурно бяха от пресата. Не приличаха много на журналисти, но днес никой не приличаше на себе си. Всички изглеждаха някак странно, сякаш участваха в някаква пиеса, за която не бяха репетирали достатъчно. Това бе просто усещане, но тя бе сигурна, че и Елизабет си мисли същото. Беше странно, но едновременно с това и трудно да отгатне мислите на Елизабет. Лицето ѝ бе безизразно като маска.

Лицето на Елизабет бе много спокойно, но мислите ѝ подскачаха и тя имаше чувството, че трябва да ги събира като топчета, изпаднали от кутия. Спомни си, че и в болницата, където бе умряла майка ѝ, също бе провеждано разследване. Да, всички лекари и сестри бяха разтревожени и обстановката бе ужасно нервна и обърквана. Пациентката от съседната стая, за която никой не се съмняваше, че е невменяема, бе успяла да намери стъкло и с неподозирана ловкост да си пререже вените. Никой не се съмняваше, че го е направила сама и не можеше да става и дума за някакви обвинения по адрес на болничния персонал. Въпреки това всички бяха много обезпокоени от разследването. Спомни си как говореха на кого ли щяло да помогне това и защо трябвало да се обезпокояват всички и нима това щяло да върне обратно нещастната бедна душа, която вече била отлетяла на онзи свят? Опита се да си спомни дали някога бе разказвала за това на Ешлинг. Ешлинг седеше срещу нея. Ръцете ѝ лежаха кротко в скута, видът ѝ бе много спокоен и уверен.

На какво необичайно място се бяха озовали! Зала за съдебни разследвания. Хари Елтън си мислеше, че помещението е твърде малко и занемарено и че тук сигурно заседава някакъв временен съд. Не приличаше на съдебните зали от филмите. Бе просто една прашна стая. От друга страна, тук не се провеждаше углавно разследване (повтори си за двадесети път той), така че нямаше нужда от истински съд. Това бе само за изброяване на фактите и даване на информация за пресата. Ако бяха счели за нужно, щяха да ги изправят пред истински съд, но в този случай и бездруго нямаше извършено престъпление...

Саймън Бърк се огледа. Можеше да изброи заглавията на познатата правна литература само по кориците на книгите. Помещението бе малко прашно. Ако той бе натоварен да се грижи за това помещение, щеше да проверява състоянието му всяка седмица. Правото нямаше да загуби нищо от обръщането на малко по-голямо внимание на фасадата. Недопустимо бе една съдебна зала да прилича на склад на някоя антикварна книжарница. Питаше се какво ли е впечатлението на останалите. Ешлинг и Елизабет бяха така спокойни и бледи! Спомни си за първия път, когато бе видял Елизабет. Това бе станало, когато той и Хенри бяха отишли да се запишат на онзи курс по изкуствата. О, боже! Хенри. Бедният Хенри.

На Джони му се стори, че Ешлинг му се усмихва, и той отвърна на усмивката ѝ. Тя обаче изобщо не бе погледнала към него, а само бе обърнала главата си в тази посока. Погледите им не се срещнаха. Господи! Господи! Що за безсмислица! Изглеждаше невероятно, че всички те са призовани пред съдебно разследване. При това за Хенри! Всичко изглеждаше ужасно нелепо и странно. Хенри трябваше да е жив, да се чувства добре, да следва жизнения си път, да се държи наперено. Невероятно бе човек да наблюдава тези две момичета... е, добре — жени... Ешлинг и Елизабет, и да знае, че съпрузите и на двете, ни повече, ни по-малко, са умрели от употреба на алкохол. Доказателствата за това твърдение бяха съкрушителни. Горкичкият Хенри! Господи, цялата тая работа бе ужасно отвратителна! Дано свършеше по-скоро!

Елизабет си спомни думите на Ешлинг, че всичко щяло да бъде много кратко и формално. „Моля Те, нека бъде кратко и формално! Не мога да седя тук. Не мога да издържа и минута повече!“

Ешлинг си помисли: „Ако не започне скоро, ще се пръсна. Отчайващо е да го гледам как си мести документите по това проклето бюро! Милостиви боже, не можеш ли да сложиш край на всичко това? Нали е само формалност, само формално изслушване на свидетелски

показания! Хайде вече да почва този стар оглупял чиновник! Стига се е правил на господ!“

Съдебният следовател бе вече готов. Всичко върху бюрото му бе подредено и той се приготви да изслуша свидетелите...

Бяха дадени свидетелски показания от представители на полицията, на бърза помощ и от портиера. Всички говореха със спокоен, отмерен глас и обясняваха какво се е случило и по кое време се е случило. Само Хари Елтън и Саймън Бърк бяха призовани да говорят. Хари Елтън, вторият баща на мисис Мейсън... бил на гости у тях. Не бил чул абсолютно нищо до момента, когато зад вратата се разнесло силното тропане на портиера, който им донесъл ужасната новина. Бедната Елизабет била съкрушена. Ужасна трагедия... щастлив семеен живот...

Саймън го бил оставил в пияно състояние на ъгъла на Грейт Портланд стрийт и Мортимър стрийт. Не, Хенри не бил казал къде смята да отиде. Саймън Бърк го посъветвал да хване такси да го закара до дома му, но той отговорил, че не иска. Не, Саймън Бърк нямал представа къде би могъл да отиде след това.

Никой не призова Ешлинг О'Конър, приятелка на мисис Мейсън, да даде свидетелски показания.

Никой не призова Джони Стоун, приятел и колега на мисис Мейсън, да опише онова телефонно обаждане, защото в нито един от документите по разследването не бе упоменато нищо за гостувания и телефонни обаждания.

Така че те седяха в съдебната зала и мълчаливо изчакаха прочитането на решението, което гласеше: „Нещастен случай,

изразяващ се в падане от вътрешната стълба след прекомерна употреба на алкохол и завършил с моментална смърт на лицето“.

Накрая всички излязоха на огряната от слънце улица.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.